Digitized by Google

8
6-c
25

6
18 I
20
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Pr.

8-6-c-23

~~8-5.c.4.~~

XXXII.4.2.
P. 10.

PETRI RAMI PROFESSORIS REGII, ET AUDOMARI TALÆI COLLECTANEÆ

Præfationes,
Epiſtolæ,
Orationes:

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Cum indice totius operis.

PARISIIS,
Apud Dionyſium Vallenſem, ſub Pegaſo, in vico Bellovaco.
1577.
Cum privilegio Regis.

Privilegii ſententia.

CAUTUM eſt authoritate Regia, ne quis alius præter Dionyſium Vallenſem, in alma Pariſienſi Academia Librarium ac Typographum, hæc PETRI RAMI *profeſſoris Regii, &* AUDOMARI TALAEI, *Collectanea Præfationum, Epiſtolarum,* & *Orationum*, antè decenniū ab editione proximum, in hoc Francorum regno imprimat, neve alibi impreſſa vendat: idque omnibus perinde clarum, notum, indictū habeatur, ac ſi Regii diplomatis ſententia operis initio præfigatur, ſive poſtponatur. Secús qui faxit, & libris ipſis, & pœnis dicto Regio diplomate contentis afficietur. Datum Pariſiis, Regio conſenſu ſubſignatum, decima nona Octobris 1576.

DE LAVBESPINE.

NICOLAVS BERGERONIVS, I. C. LECTORI benevolo S.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

E*n* (*candide lector*) *miſcellanea quædã* P*etri* R*ami opuſcula, aut opacã potiùs opuſculorum ſylvam, auctario commẽtationum aliquot* A*udom.* T*alaei auctam, & á te ſæpiùs efflagitatam, tandem aliquando tibi offerendam cenſuimus. Ac licet bona magnáque pars horum quaſi foliorũ Sibyllæ, & tabularũ naufragii, in rutis et cæſis, imó in quiſ-*

quiliis prædonũ, iniquitate temporum, ut pleraque alia miſeré diſſipata jacuerit, tamen pro facultate ſubſecivarum horarũ (quæ mihi á forenſibus gravioribuſque negotiis, ſupereſſe poſſunt) vicaria & ſubſidiaria Burſeti amici noſtri opera & arte adjutus, ac typographi aſſiduitate et induſtria recreatus, hanc molem laborioſé undiq; coacervatã, ac initió ſatis rudem et indigeſtã, non invitus recognovi, et utcũque in ordinem formãq; voluminis (quatenus per otium licuit) digeſſi. Eo veró lubentiús huic operi manum admovi, quód ſperẽ hujuſmodi ramuſculos non omnino inutiles, nec injucũdos fore, propter copioſam fructuũ varietatẽ, quæ lectori mirum in modum per ſe

placet, cúm illud poëtæ dictum æqué de librorum lectione, atque de ciborum delectu veriſsimum eſſe vulgó comperias,

Tres mihi convivæ propé diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Adde quód noſtræ ſint partes (qui teſtamenti RAMEI *procuratores executoreſque, á teſtatore ipſo nominati, & S. C. confirmati ſumus) quæcunque ad colendam & vindicandam ab oblivione et ſilentio defuncti memoriam, tum ad promovenda eo nomine literarum ſtudia pertinere videbuntur, omnibus modis procurare & exequi. Interea (pie lector) his libellis, veluti poſthumis liberis,*

gratus gratiſque utere-fruere, & totus obnixé nobiſcũ in hoc ipſum incumbe, ut aliquando, per tempus, juſta et integra tanti profeſſoris Regii opera, in rem communem extare poſſint. Bene vale.

DIONYSIVS VALLENSIS AMICO LECTORI S.

Cum perſpicerem (amice lector) pleroſq; omnes, recuperādarum PETRI RAMI, eloquentiæ & philoſophiæ profeſſoris Regii, itidemque AUDOMARI TALÆI, Orationum, Epiſtolarũ, Præfationum, ardenti deſiderio flagrare: non potui quin tandem bonorum, doctorumque amicorum ſuaſu impulſus, aratro (ut aiunt) manum adhibuerim, magnoque cum labore ac diligentia, undequaque quot quot hîc habes Analecta, mihi colligenda eſſe perſuaſerim, ſingulaque meliori quam fieri poſſet ordine diſpoſita, & in unum corpus redacta, typis excuderem: ne forté tantorum viro-

virorum, tam inſignes, ponderoſæ & graves vigiliæ, incuria perirent. Non licuit tamen, tanta diligentia, ſingula inveſtigare, quin adhuc horum præſtantium virorum, quædã præclaré ſcripta deſiderentur: quæ ſiquis bonus civis, é manibus prædonum eripuerit, aliove quodam fato nactus fuerit, oratum illum velim, ut mihi ea cõmunicare moleſtũ non ſit, quó in uſum Rȩipub. cum inveſtigatoris commendatione poſtea edantur. Interea hæc qualiacunque ſint á nobis exarata (noſtrós typographicos defectus ſupplendo) æqui bonique cónſule. Vale.

PETRI RAMI ELOQVENTIÆ ET PHILOSOPHIÆ *profeſſoris Regii, præfationes Grammaticæ,*

AD

CAROLUM LOTHARINGUM *Cardinalem.*

PRIMA.

DISPUTAVI (MOECENAS) dies aliquot in ſchola Cameracenſi theſes quaſdam de Grammaticis præceptis ordine pauló commodiore, quám adhuc fuiſſent, inſtituendis: ſubductiſque veterum & recentium Grammaticorum decretis, ſummam Grammaticæ artis feci: ſeparatim etiam in grammaticas ſcholas conjeci quid quaque de re Grammatici nobiles ſenſiſſent, & quibus nos ipſi argumentis adverſus eos nonnunquam moveamur,

atque omnino quamobrem vetere via relicta, novam ſequamur. Materies Grammatica eſt, ſed artificium formandi Philoſophicum & ex eadem Logicæ officina depromptum. ex qua neſcio quæ nugarum & ineptiarum noſtrarum turba nobis excidit & in manus hominum pervenit. τεχνολογίαν primúm populo exhibuimus, & quidem, ut ſimpliciter & aperté dicam, ea fiducia, qua Rhetor ſummus de hac arte præcipiens affirmavit inter Grammatici virtutes habendum, aliqua neſcire. Vix enim pro diligentia ulla ſperare poſſum, in tanta præſertim rerum omnium commutatione, quantam novi partus nova forma neceſſarió peperit, primis lineamentis nihil abfuturū. At urſinos ingenii noſtri mores (ut Maronis etiā me vitiis exornem) jampridem perſpectos habes, qui rudes fœtus clambendo fingere ſenſim paulatimque ſoleamus. Ἐλεγκτικὰ veró illa quid mereant ut lucem intueantur, rebus ipſis vel lenté & faſtidioſé probatis, æſtimabitur. Equidem ſcio quantis vigiliis mihi conſtiterit res hominum judicio plané puerilis, tantumque gratia puerorum elaborata. & tamen viris de liberorum inſtitutione ſollicitis reddenda ratio fuit quamobrem ſic hoc, aliter illud ageretur. Quápropter Grammatica nudé & ſimpliciter explicabitur, ut artes explicandas arbitramur. explicationis cujuſque cauſſæ ſi requirantur, dicentur in ſcholis Grammaticis. Vale. Lutetiæ in Præleo 3. Idus Maii 1559.

SECUNDA

SECUNDA.

SI requiris Lector, quid hæc Grammatica ſupra cæteras omnes grammaticorum artes adferat, certé ut ſit brevitate & facilitate accuratior. Etymologiam enim ſingularum vocum, deinde conjunctarum ſyntaxim interpretãdo, fuſas etiam per utramque proſodiam & orthographiã interpretatur: communia ſemel exponit, ut ſyllabæ quantitatem, ut vocis accentum, ſpeciem, figuram, numerum, ut genera nominum: propria propriis locis digerit: Sic ordinis compendio & claritate totum dimidio brevius & facilius efficit. Genera autem declinationum & conjugationum ad infinitam vocum multitudinem apta partitione diſtinguendum, præcipui laboris fuerunt: in quibus ſi contra grammaticos alia probata, ut pleraque anomala, alia repudiata, ut ſeparatam à nominibus grammaticam pronominum & participiorum, ut cõmenta in verbis modorum & formarũ inchoativæ, frequẽtative, deſiderative, ut verbi cõmunis, item perſonarum: ut *Amantote*, *Amamınor*, ut participiorũ tempora, ſed prẹcipué futurum in *dus*, ſi totam deniq; Grãmaticæ ſpeciem mutatã miraberis, Scholæ grãmaticæ cauſſam tibi explicabũt. Unũ certé quidẽ & in etymologia & in ſyntaxi à nobis elaboratũ eſt, ut grãmatica ex uſu bene loquentiũ deprõpta, & ad eundẽ uſum apta traderetur. Nihil enim huc ex opinione grãmatici cujuſquã trãſlatũ, ſed per nos é præſtãtibus authoribus obſervata probatáq; omnia tibi tradidimus. Vale.

TERTIA.

STATUERAM (Mecœnas) in his ſcholis Grammaticis nomine tuo non abuti, non quia mihi nihil eſſe videantur, cúm tam magnificé(ut præfatione ipſa profitemur) populo vēditarim: ſed quia me importunitatis meæ ſuppudebat, qui uno pene tempore & Mores veterum Gallorum & Militiam Cæſaris, & Grammaticam & Scholas Grammaticas tanquam Ariſtarcho neſcio cui otioſo legendas proponam. Verumenimvero iſtam immodicæ ſedulitatis culpam tarditas conſequentium ſtudiorum facilé præſtabit. Nec enim Archimedeus ille pulvis, quem deinceps excitare cogito, iſtam mihi facilitatem pollicetur. Quare ſi nihil á nobis ad annos aliquot audies, ſolenne ideo & ſacrum Pythagoreo ſilentio votum perſolvi judicato. Vale. Lutetiæ. é Præleo noſtro Calend. Auguſt. 1559.

QVARTA, QVÆ INSTAR ORATIONIS HABET.

FREQUENTIA hæc tanta (Aud.) quā-tam, vel florentiſſimis Academiæ temporibus, animadvertiſſe non memini, admirationem veſtram tacita mihi ſignificat, quid cauſſæ ſit quamobrem Regius eloquentiæ & Philoſophiæ profeſſor, res adhuc in oratoribus & philoſophis graves ſecutus, tandem ad puerilem Grammaticæ artis conſiderationem deſcen-

deſcenderim: Verúm, ſi vel hominum qui idem fecerint, ſplendorem ac dignitaté, vel facti ipſius cauſſam facultatéque æquo & attento animo reputare mecũ volueritis, intelligetis profectó non ludicrá puerorum luſionem neſcio quam induci, ſed ſummorum & in literis facilé principũ hominũ honeſtiſſimum exemplũ revocari, ſtatuetiſq;, comparatis rebus & diligenter animadverſis, receptæ profeſſionis munere alienum nihil á me ſuſcipi. Etenim, quos & quantos in utraque lingua viros arbitramur Grammaticæ ártis magiſtros extitiſſe? Græcia nempe philoſophos imprimis Platonem & Ariſtotelem, deinceps innumerabiles alios extulit. Platonis tempore Grammatica nihil aliud admodum fuit, quám literas legere & ſcribere: at in Philebo videmus á Platone tractatum, qua via deceret literarum doctrinam inſtitui: nec Cratylo ejuſdem philoſophi dialogo ſingulari, aliud quám grammaticum argumentum diſputatum eſt, quippe qua ratione nomina rebus eſſent impoſita. Ariſtoteles ultra Platonis initia progreſſus, genera quæ primis elementis efficerentur, comprehendit, comprehenſaque poſteritati mandavit. Theodectes Ariſtotelem magiſtrum imitatus eſt, ingeniumq; in grammaticis ſtudiis exercuit, adeoque philoſophus uterque Grammaticæ artis velut inventor aut certé imprimis author á Quintiliano efficitur: ſic enim ait lib. 1. cap. 4. Ariſtoteles quoque atq; Theodectes verba modo & nomina & convinctiones tradiderunt, videlicet quod in verbis vim ſermonis, in nomibus materiã (quia alterũ eſt quod loquimur,

alterum de quo loquimur) in cōvinctionibus autem, rerū complexū eſſe judicaverunt, quas conjunctiones á pleriſque dici ſcio. Sed hæc videtur ex συνδέσμω magis propria tranſlatio. Hæc igitur de Ariſtotele & Theodecte Quintilianus. Paulatim á cæteris philoſophis maximeque Stoicis Grammatica res augeri atq; amplificari cœpta eſt: unde intelligimus literarum ſtudium apud Græcos in eo laudis & dignitatis loco fuiſſe, ut ſummi philoſophi hujus artis commendatione, nominis ſui famam memoriamque poſteris gratam eſſe voluerint. Quid Romani? quo numero quóve loco Grammaticam habuere? Grammatica olim (ait Suetonius in libello de claris Grammaticis) Romæ ne in vſu quidem, nedum in honore ullo erat, rudi ſcilicet ac bellicoſa etiam tum civitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre extitit: ſiquidem antiquiſſimi doctorum quidam & poëtæ & oratores ſemigræci erant, Livium & Ennium dico, quos utraque lingua domi foriſq; docuiſſe adnotum eſt. Nihil amplius quám Græcé interpretabantur: ac ſi quid Latiné ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Primus igitur (quantum opinamur) ſtudium Grammaticæ in urbem intulit Crates Mallotes Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad Senatum ab Attalo Rege inter ſecundum ac tertium bellum Punicum ſub ipſam Ennii mortem, cúm in regione Palatii prolapſus in cloacæ foramen crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις ſubinde fecit aſſidueque diſſeruit, ác noſtris exemplo fuit ad

imitandum. Denique magis ac magis (ait idem) & gratia & cura artis increvit, ut ne clariſſimi quidem viri abſtinuerint, quo minús & ipſi aliquid de ea ſcriberent, utque temporibus quibuſdam ſuper x x celebres ſcholæ fuiſſe in urbe tradantur. Hæc Suetonius. Hi veró clariſſimi viri qui tantúm proponũtur, nominatim non appellãtur fuere (ut ex hiſtoria percipi poteſt) M. Terentius Varro, M. Tullius Cicero, C. Jullius Cæſar: doctiſſimus undecunque Varro cúm pleraque alia, tum præcipué grammaticum hoc argumentum, quatuor & viginti libris explicaverat: ſex adhuc licet mutilati: attamẽ ex eo numero libri ſuperãt, unde poteſt univerſæ commentationis ſummã perſpici. Eſt enim ſeptimi initio, tranſitio poſita, quæ partes omnes oſtendit, ubi ſic Varro loquitur: quum oratio, natura tripertitá eſſet, ut ſuperioribus libreis oſtendi, ejus prima pars quemadmodum vocabula, rebus eſſent impoſita, ſecunda quo pacto de heis declinata in diſcrimina ierunt, tertia, ut ea inter ſe, ratione conjuncta ſententiam efferant: prima parte expoſita, de ſecunda, incipiam hinc. Hæc partitio indicat triplicem linguæ latinæ doctrinam á Varrone deſcriptam eſſe. Etymologiam, Analogiam & Syntaxim. Etymologia ſex primis tradebatur, Analogia ſex proximis, reliquis duodecim Syntaxis. duodecim nempe libri in ſingularum vocum origine & proportione, id eſt, in Etymologia, cujus pars eſt ſingularum vocum Analogia: duodecim in earum cõſtructione verſabantur. Sed Etymologiæ doctrina qualis fuerit ſimili trãſitione, initio quarti libri

declaratur. Sic autem loquitur Varro: Quemadmodum vocabula eſſent impoſita rebus in lingua Latina, ſex libreis exponere inſtitui. De his, treis ante hunc feci, quos Septimio miſi, in quibus eſt de diſciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν, quæ contra eam dicerentur, volumine primo: quæ pro ea, ſecundo, quæ de ea, tertio. In heis ad te ſcribam á quibus rebus impoſita ſint vocabula in lingua Latina: & ea quę ſunt in conſuetudine apud poëtas. Tres igitur primi libri academicam diſputationem εἰς ἑκάτερον habuere. E libris Grammaticorum Ariſtophanis, Apollodori, Antipatri, Cratis, primus Etymologiam labefactabat, ſecundus contrá defendebat, tertius tanquam controverſiæ judex & diſceptator erat: hi libri periere, tres proximi propagines Etymologiæ tractaſũt: quartus interpretabatur nomina locorũ, quintus nomina temporum, ſextus poëtarum. Deinceps analogia ſimilem philoſophiam habuit é libris Ariſtarchi & Chryſippi: ſeptimus oppugnator analogiæ fuit, octavus defenſor, nonus definitor. Tres reliqui, quorum nihil reſtat, propagines analogiæ in flexionibus nominum & verborum continebant. Tertiæ partis argumentum de copia verborum & poëmatis deinceps agebatur, quæ pars magno Latinæ linguæ detrimento prorſus interiit. Ergo talis Grammatica Varronis fuit. Quid Tullius? Artis hujus (ait Quintilianus lib. 1. cap. 7) diligentiſſimus fuit & in filio (ut ex epiſtolis apparet) certé loquẽdi, uſquequaque aſper quoque exactor: imó veró etiam doctor Grammaticæ fuit, eamque in prima elocutionis parte

ſtatuit,

ſtatuit, ut percipitur oratorio 3. in præceptis latinitatis. Mirabile fortaſſe fuerit hos principes tãtis opibus tantaq; in Repub. dignitate, Grãmaticæ artis magiſtros fuiſſe. Sed de Cæſare multó mirabilius, qui duos de Analogia libros ad Ciceronem in ſummo bellorum civilium ardore conſcripſerit, qua de re ſic in Bruto Atticus cum Cicerone, deinde cum Bruto loquitur: Quinetiam in maximis occupationibus cúm ad te ipſum (inquit) de ratione Latiné loquendi accuratiſſimé ſcripſerit, primoque in libro dixerit verborum delectum originem eſſe eloquentiæ, tribueritque, mi Brute huic noſtro, qui me de illo maluit, quám ſe dicere, laudem ſingularem. Nam ſcripſit his verbis cúm hunc nomine eſſet affatus. Ac ſi cogitata, præclaré eloqui poſſent, nonnulli ſtudio & uſu elaboraverunt, cujus te pené principem copiæ atque inventorem bene de nomine ac dignitate populi Rom. meritum eſſe exiſtimare debemus, hunc facilé & quotidianum noviſſe ſermonem, nunc pro relicto eſt habendum. Atque hæc in Bruto, unde intelligimus, ab Attico Cæſaris grammaticum ſtudium commendari, unaq; Cæſarianam Ciceronianæ Grammaticæ laudem celebrari: ſed ibidem á Bruto etiam magnificentiús augetur. Tum Brutus, Amicé hercule (inquit) & magnificé te laudatum puto, quem non ſolúm principem atque inventorem copiæ dixerit, quæ erat magna laus, ſed etiam bene meritum de populi Romani nomine & dignitate. Quo enim uno vincebamur á victa Græcia, id aut ereptum illis eſt, aut certé nobis cum illis communicatum.

Hanc autem (inquit)gloriam teſtimoniumq; Cæſaris tuæ quidem ſupplicationi non ſolúm, ſed triumphis multorum antepono.His igitur exemplis perſpicimus (Aud.) tam honorificum literarum ſtudium Varroni, Ciceroni, Cæſari viſum eſſe, ut iis honoribus (quos in Repub. ampliſſimos eſſent aſſecuti) ampliorem quendam é Grãmaticæ artis illuſtratione ſibi proponerẽt. Grammaticam igitur tantorum principum gloriam ſimilibus ſtudiis æmulati ſunt Didymus, Palemo, Terentianus, Quintilianus, Plinius, Celſus, Marcellus, Cenſorinus, Macer, Gellius, Probus, Donatus, Papyrianus, Priſcianus, atque innumerabiles alii. Sed præclariſſima hominum ingenia in grammaticis ſtudiis elaboraverint: cauſſam laboris rationemq; conſiderare, majus fortaſſe atq; optabilius fuerit. Facultatem igitur Grammatici hujus operis efficiendi ſubducamus. Logicas faciendæ artis leges é materia artis, é forma artis repetamus, qualis grammaticæ artis materia, qualis forma ſummis illis Grammaticæ doctoribus propoſita fuerit: iſtas veró cauſſas Ariſtoteles Analyticis libris explicavit: hunc itaque philoſophũ audiamus. Materies (inquit) omnibus artibus propria certaque ſubjecta eſt, quam cõceſſu omnium conſenſuque ſibi ſumunt, nec alio ſibi demonſtrationis genere vendicant. Talis Arithmeticæ materia numerus eſt, Geometriæ, magnitudo, talis etiam Grammaticæ ſermo, græcæ, græcus, latinæ latinus: proponitq; Grammatica ſibi populum, qui certo ſermone omnibuſque popularibus familiari ac noto utatur: tum ſermonis, quia

quia varius uſus eſſe poſſit, apud alios legitimus, contrarius apud alios, Grammaticam deſcripturus, rectum tantùm & laudabilem uſum ſeliget, neque quomodolibet loquendi artem faciet (id enim ſine arte fieret) ſed rectè & purè, id eſt bene loquendi. Ergo ad legitimum verumque ſermonis uſum præceptis & regulis è propoſita materia ſeligendum, tres artificioſæ materiæ notas Ariſtoteles tradit, κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ. καθόλου πρῶτον, unde theorema catholicum artis ac doctrinæ loco dignum intelligatur. Prima nota præceptiones artis Grammaticæ, non ſolùm veræ, ſed omninò neceſſarioq; veræ eſſe debemus. Itaque ſi quid fallacibus & captioſis Grammaticorum placitis & opinionibus teneatur, id in iſta materia illegitimum erit, nec ad Grammatici operis fabricam adhibendum. Infinitæ Grammaticorum contradictiones ſunt, quæ veræ ſimul eſſe non poſſunt. Plerique ferè omnes commentitiis exemplis & à ſeſe confictis ſunt contenti, exemplorum ex idoneis authoribus demonſtrationem nullam adferunt. Ac ſi qui attulerint, è ſacris literis aut è profanis nihilo elegantioribus petiuerunt: qui diligentiores fuerunt, è poëtis ferè ſumpſerunt, qui tamen (ait Varro) lineas impunè trãſiliunt, quoſque ideò Antonius apud Ciceronem non attingit, ut aliena lingua locutos. Itaque Quintilianus rectè ait, à poëtis ſermonis authoritatem peti non poſſe. Pauciſſimi ad Terentium, Cæſarem, Ciceronem reſpexere, atque interdum vitioſis exemplaribus inducti, falſa nobis authorum teſtimonia produxerunt. Quare ſi quis Ariſtotelem au-

dire voluerit, ad Grammaticam artem conſtruendum, Grammatici propemodum nihil niſi problemata proponant, quæ tu laborioſa uſus obſervatione conſideres, vera demonſtres aut falſa cõvincas. Id igitur primúm in ſeligendis Grammaticæ materiæ præceptis Ariſtoteleum ſignum erit, ut nihil præcipiatur niſi κατὰ παντός. Secundum artificioſæ materiæ Ariſtoteleum ſignum eſt καθ' αὑτό, quo multó plus exigitur quám primo: ut enim ſit aliquid in arte per ſe, non ſatis eſt omnino neceſſarioque verum, ſed homogeneum ac penitus cognatum debet eſſe. Ariſtotelis exempla hac in re mathematica ſunt. In Arithmetica de magnitudine dicere(ait) eſt ἀνάριθμον: iñ Geometria de numero præcipere, eſt ἀγεωμέτρητον. Itaque ſi quid in Grammatica præter illum ſermonis uſum fuerit, per ſe non erit. Tota feré Grammatica ſignificationibus vocum referta eſt: propriarum, appellativarum, poſſeſſivarum, derivativarum, denominativarum, patronimicarum, verbalium, participalium, adverbialium: ſic in verbi doctrina formæ & genera ſignificationum inchoativæ, frequentativæ, meditativæ maximam partem occupât, de reliquis orationis partibus ultra ſignificationes nihil feré præcipitur. At materies Grãmaticæ eſt ſermo popularis & patrius, id eſt ſignificationibus notus, nec Grãmatica ſignificationes vocabulorũ, ſed uſum docendũ ſuſcipit ex iis quidẽ non quæ ſignificãtur, ſed quæ adſignificantur, ut ſunt numeri, genera, gradus, caſus, perſonæ, tẽpora, aut é vocum ipſarũ finibus, unde nempe nominum declinationes, verborũ conjugationes informandæ

mandæ ſunt: tota denique iſta ſignificationum materia ad Ariſtotelis legem illegitima erit. De Rhetoricis tropis & figuris Grammatici quidam in Grammatica præcepere. Id non eſt καθ' αὑτὸ dicet Ariſtoteles: in Rhetorica præcipiatur. Quintilianus Grammaticæ partem fecit hiſtoricen in explicandis poëtis. Diomedes eum ſequitur. At ſi poëmate mores, numeri, res naturales contineantur, utrum potiús ad Grammaticam explicatio talis, quám ad Ethicam, Arithmeticam, Phyſicam pertinebit? Tertium artificioſæ materiæ ſignum eſt καθ' ὅλου πρῶτον, univerſaliter primum, cúm artis regulæ ſint ita propriæ, ut generalia non ſpeciatim, nec ſpecialia generatim, ſed generalia generatim & ſemel, ſpecialia ſpeciatim & ſæpiús doceantur. Ariſtotelis exempla, hinc etiam mathematica ſunt. Tres angulos duobus rectis pares eſſe, trianguli communis & generalis affectio eſt: itaque generaliter & ſemel præcipienda. Si quis per ſpecies æquilaterum, æquicrurum, varium demonſtrare contenderit, ſophiſticé demonſtrabit (ait Ariſtoteles.) Nónne (inquies) κατὰ παντὸς, nónne καθ' αὑτὸ, ſané neceſſarió & per ſe id erit: at καθόλου πρῶτον non erit. Quid habet igitur ea res vitii? ταυτολογίαν (ait Ariſtoteles) tortuoſam: tres enim doctrinas pro una faciet. Id generaliter explicatum etiam per ſpecies ſubjectas intelligeretur. Quare veré quidem illud doceretur, ſed improprié, ſed incommodé, ſed obſcuré. Quid igitur eſt in Grammaticis regulis non καθόλου πρῶτον? Grammaticæ partes duæ ſunt, prima in ſingulis vocibus, ſecunda in conjunctis: unius illius partis

una doctrina eſſe debebat, quæ vocũ ſingularum proprietates explicaret. At à Grammaticis tres ſeparatæ ſunt, Etymologia, Proſodia, Orthographia: id igitur καθόλου πρῶτον non eſt. Secundò præceptum de ſpecie & figura generale eſt & omnium vocum commune: quæri enim poteſt de quavis voce ſitne primitiva an derivativa, ſimplex, an compoſita: id igitur generaliter & ſemel doceri debuit. At præceptum de ſpecie & figura in omni dictionis ſpecie in nomine, in verbo & cæteris repetitur: id igitur Ariſtoteles catholicum eſſe pernegaret. Ariſtoteles vocis genera duo κατηγόρημα καὶ σύνδεσμον: κατηγορήματος ſpecies duas nomen & verbum fecerat, & rectè. At Grammatici pro duobus generibus eorumque binis partibus alii quinque, alii ſeptem, plerique ferè omnes octo, nonnulli decem fecerunt. At (inquiet Ariſtoteles) generalia generaliter explicanda ſunt. Analogia declinationum & generũ in pronominibus & participiis nulla ſpecialis eſt, tota eſt generalis. Præpoſitiones & interjectiones, ſicut adverbia ſunt velut adjectiva, ſingularũ vocũ: ſunto igitur genera duo, κατηγόρημα & σύνδεσμος. Categorematis ſpecies ſunto nomẽ & verbum, συνδέσμου adverbium & conjũctio, cæteraq; Grammaticæ artis regulæ ad iſtam legem καθόλου πρῶτον ſunto. Hæc Ariſtotelea ſunt (Aud.) artificioſæ materiæ ſigna, κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ καθόλου πρῶτον, quibus conſentanea Grammaticæ regula pro legitima ſit habenda, diſſentanea rejicienda. Ac quamvis regula Grammaticæ rara ad iſtam legem catholica reperiri poſſit, cùm anomaliam aliquam patiatur, atta-

attamen cúm analogiæ ſuam anomaliam ſubjeceris, tum denique id totum catholicum erit. Sed optemus Apolline aliquo propitio iſtam nobis electam & explicatam eſſe Grammaticarum regularum materiam: quónam tandem ordine nobis informanda erit? Logicā etiā hic Ariſtotelis legē audiamus, ut uſu atque exercitatione difficillimā, ſic præcepto, omnium breviſſimā & clariſſimam, *Natura prius præcedat, poſterius ſequatur*. Ac quoniam gradus hic etiam ſunt, γενικώτατον & natura primum primo loco, ὑπάλληλα & intermedia medio, εἰδικώτατα & infima infimo loco ſtatuantur. Hæc artis legitimo ordine conſtructæ forma, hæc collatio eſt. Si quid igitur in Grammaticis præceptis natura prius poſteriore, aut poſterius priore loco eſt, perverſé & præpoſteré collocatum eſt. Dictionis natura, prior eſt, poſterior orationis: Dictionis igitur etymologia, proſodia, orthographia anté dicenda eſt, deinde orationis compoſitio & conſtructio. At ὕστερον πρότερον, poſt ſyntaxin de proſodia & orthographia vulgo præcipitur: id methodum eſſe Ariſtoteles nequaquam judicaret. Declinationis in nomine differētia ſpecialem generum differētiam indicat: at generum ſpecialis etiam doctrina præponitur, declinationum ſequitur: ὕστερον πρότερον Ariſtoteles id appellaret: denique ſi quod eſt in tota Grāmatica præceptum, id eſt omnino ad Ariſtoteleam artificioſæ formæ regulā revocandum. Ad rationē etiam inſtituendæ artis attinet ſermonis facilitas, ſive é Grammatica, ſive etiam é Rhetorica repetatur: ut orationis ſpecie quám facillima, unumquodque

præceptum proponatur, & ſic veteres illi Grammatici de quibus locuti ſumus, ſoluta oratione regulas artis expoſuerant, recentiores verſibus cõplexi ſunt, non dico quám ruſticé & inepté, ſed certé nimis obſcuré, ac plerumq; ne obſcuré quidem quod opus eſſet exprimentibus, ut proſa interpres neceſſarió adderetur ad explicandum, vel explendum quod verſus dicere nequiſſet. Num igitur commodius fuerat artem proſa comprehẽdere, cúm verſus nec omnia complecti poſſit, & ea ipſa quæ complectitur, proſa deinde explicanda ſint? Quare cúm in artibus inſtituendis, perſpicuitas doctrinæ præcipué requiratur, obſcuritas iſtorum carminum præſertim ineptorum & ſemilatinorum rejicienda eſt, & quám facillima clariſſimaque fieri poterit oratione, præceptum unumquodque ponendum, natura prius, priore loco: poſterius, poſteriore. Hæc Ariſtotelea formandæ artis forma eſt, præcepto, ut dixi, facillima, opere atque exemplo difficillima. Etenim, ſi frequentiſſima ampliſſimæ civitatis hujus multitudo univerſa in novam aliquam deducta colonia civitatem transferenda eſſet, atque hac philoſophica legè & tanquam Platonis præſcripto regionibus, vicis, domiciliis dividenda, quantus labor, quantum opus id eſſe videretur? Sacerdotibus ad templum, judicibus ad forum, militibus ad muros locus aſſignandus, mercatoribus item & opificibus ſua regio diſtinguenda eſſet. Atque hæc partitio tantúm prima. Sunt enim ſacerdotum, judicum, militum & reliquorum generum varii gradus, ſinguliſq; ordo ſuus honorque ſervãdus:
Attamen

Attamen in tanta varietate tantaque differentium capitum diſſimilitudine, ſi quid offenſum peccatúmve ſit, id éveſtigio planum faciet querimonia loco dejecti, & cognationes ipſæ generum ſeipſas manifeſtabūt, ut principis error, vel certé diuturnus error accidere non poſſit. Atqui in iſtâ grammaticarum vocū innumerabili multitudine, collocatio difficultatem longé majorem efficit. Genera muta ſunt, mutæ ſpecies, mutæ differentiæ, mutæ proprietates, quamvis inde fiat omnis ſermo oratioque. Miſceātur cum generibus ſpecies, aut cum utriſque, differentiæ & proprietates, nulla vocis cujuſquam accuſabitur injuria. Hinc igitur qui Pontifices, qui jurecōſulti, qui belli duces ac miniſtri, qui mercaturam, architecturam, nauticam, agriculturam faciunt, tibi per te tua inveſtigatione atque inſpectione diſcernēdi primúm, tum ad generis ordinem redigendi, ac reliqui labores infiniti ſubeundi: labores (inquam) experienti tantúm, credibiles. Ergo hinc conſtituendæ de integro & tanquam reformandæ Grammaticæ ſudores (opinor) intelliguntur, vt mirabiles Grāmaticorum errores & offenſiones videri non debeant. Eſt enim ars una illa faciendarum artium longé maxima graviſſimaque, multoque promptius eſt Grammatico logicam neſcienti, in captioſos elenchos incidere, quám Logico Grammaticam ignorāti barbariſmos & ſolœciſmos facere. Hæc igitur Grammatici operis efficiendi facultas eſt quam propoſueram, hæc ferramenta, hi vectes, hæc inſtrumenta architectis illis fuere, quibus materiā Grāmaticæ artis notare & ſignare,

quibus notatam & ſignatam diſponere & collocare debuerunt. Quamobrem, ſi quis initio miratus ſit cur é Rhetore aut Philoſopho, Grammaticæ magiſter factus eſſem, is cúm ſummos oratores, ſummos philoſophos, ſummos etiam Reipub. Principes Grammaticæ magiſtros fuiſſe inſtrumentiſq; ex intima philoſophia deprõptis, tale magiſterium exercendũ eſſe cognoverit, hic (ut ſpero) noſtrum in grammatico quidem argumento, at plané philoſophicum ſtudium recognoſcet, & de grammaticis inſtitutis attentiús mecum libentiuſque cogitabit.

QUINTA, GRAMMAT. GRÆCÆ.

A SERMONE græco, puerum incipere malo (ait Fab. Quintilianus) quia latinus pluribus in uſu eſt, vel nobis nolentibus ſe perhibet ſimul, quia diſciplinis quoq; græcis priús inſtituendus eſt, unde & noſtræ fluxerunt. At nos ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς videlicet latinam Grammaticam ſuis partibus integram priús edidimus: deinde communibus utriuſque prætermiſſis, ſuccinčté tantúm collegimus Græcæ cum Latina differentiam. Quamobrem dices? Quoniam (inquam) cúm utraque Latina pariter & Græca peregrina nobis eſt, & ad cultum ornatumq; domeſticæ linguæ referenda: Latinæ tamen uſus ad loquendum & ſcribendũ requiritur in omnibus Reipub. partibus, ſive religionem & jura civilia ponti-

pōtificiaq;, ſive liberales & ingenuas artes, ſive varia plurimorum populorũ commercia cōſideres: Græcæ veró non dictio quidē illa vel ſcriptura, ſed duntaxat intelligentia, & quidē in paucis, nempe religionis & artiũ ſtudiis vulgó putatur eſſe neceſſaria. Itaque ſi tempori parere & neceſſitati obſequi rectum & juſtum videatur, nihil alienum ſit latinam Grammaticam nobis in hac Repub. conſtitutis pleniús expoſitam eſſe, tum Græcæ præcepta reliqua Latinis tantúm non communia breviús indicari.

P. RAMI, ET AVDOMARI TALÆI PRÆFATIONES *Rhetoricæ.*

PRIMA, TALÆI.

Non ſum neſcius (doctrinæ parens Academia) quam mercedem ex tuo nomine Petrus Ramus frater meus pro devotis tibi primitiis laborum ſuorũ percepit: verumtamen nulla injuria de nobis (ut pro utroque ſpondeam) impetrabit, ut tibi bené velle, deque tua laude bené cogitare, deſinamus. Una enim nobis omnium injuriarum ultio certa propoſitaque eſt omnium injuriarum in perpetuum oblivıſci: de Repub. de hominum genere (quantum Deus optimus nobis conceſſerit) bené mereri, & exemplo noſtro

gloriæ tuæ ſtudioſos ad eandem contentionem cohortari. Commune veró ſtudium utriuſq; noſtrum fuit (quod item nunc eſt, eritque quandiu bené ſperare licebit) Rhetoricæ, & Philoſophiæ ſtudia conjungere, ſicut veterum Græcorum & Latinorum conſuetudo, & vetus diſciplina tibi á noſtris regibus inſtituta ferebat: & philoſophiã non tantúm tenebris, quibus circunfuſa eſt, ſed etiam barbarie, qua fœda, miſeraque eſt, liberare: atque omnino artium inſtitutionem potius ex puris naturæ fontibus, quám ex turbidis opinionum rivulis haurire. placuit enim ſemper nobis Apollinis illud oraculum, naturam potius ducem quám multorum opiniones ſequi: ut diſciplinarum principiis & cauſſis ad naturæ originem referendis doceremus horum bonorum (ſicut reliquorum omnium) authorem nobis eſſe Deum, & ad ejus amorem pietatemque teneros adoleſcentium animos, quibus iſta traduntur, excitaremus. Quod inſtitutum ſi certi homines imitari, quám æmulari maluiſſent, (nihil acerbius dicam) melius eſſet bonis literis, melius utilitati publicæ conſultum. Petri Rami conſilium dialecticæ inſtitutiones & animadverſiones Ariſtotelicæ teſtificantur: noſtrum veró vix inchoatus, nec ulla doctrinæ perfectione limatus hic labor indicabit: plenius veró, & copioſius Rhetoricæ animadverſiones aliquando declarabunt. Vale, & tuis bonis quæ quotidie magis ac magis augentur florés ac beata fruere. Lutetiæ Pariſiorum anno ſalutis, 1544. Idib. Ianuarii.

SECUN-

SECUNDA, TALÆI.

*S*I QUIS *tamen hæc quoq;, ſi quis Captus amore leget, te noſtræ Vare myricæ,*
Te nemus omne canet: nec Phœbo gratior ulla eſt,
Quàm ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomen: Liceat enim (Mecœnas optime) verſibus iiſdem te nunc affari, quibus Varum ſuum Maro noſter affatur. Te ſiquidem ſcriptorum noſtrorum tenues & humiles myricæ, te lucubrationum noſtrarũ omne nemus pro maximis tuis in fratrem meum Petrum Ramum, vel potius utrunque noſtrum meritis cantabit & celebrabit. Præcinuerũt autem Petri Rami variarum vocum modi & inſtitutionum Dialecticarum, & animadverſionũ Ariſtotelicarum, & aliarum (quæ in tuo nomine extiterunt) commentationum: noſtra deinde & pauló anté Academia: & nunc Rhetorica præcẽtionem illam ſequitur: nec Phœbo ac Muſis noſtris gratior ulla pagina eſt, quàm quæ Caroli Lotharingi nomen præſcripſerit. Philoſophica autem priora illa omnia fuerunt: hæc autem oratoria, in quibus noſtrum ſtudium vehementer elaboravit, ut artes ſuis diſtinctæ præceptis explicarentur, cum alienis non commiſcerentur. Nam cũ multos annos in Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani Dialecticis & Rhetoricis ea opinione verſati eſſemus, ut Dialecticam & Rhetoricam ab illis perfectas crederemus, ſeró quidem, ſed tamẽ

[library stamp]

aliquando ab iiſdem utranque diſciplinam varié confuſam percepimus. Invẽtionis, diſpoſitionis, memoriæ doctrinam Petrus Ramus perpurgavit, & ad Dialecticã (cujus propriæ ſunt) retulit. Ego deinde ejus quoque prælectionibus & obſervationibus adjutus, ad elocutionem & actionem (quoniam hæ ſolæ partes ejus propriæ ſunt) Rhetoricam revocavi, per genera & ſpecies (qua via mihi adhuc licuit) explicavi, exemplis & oratoriis & poëticis illuſtravi: præceptiones itaque ipſæ ad verbum ex illis authoribus omnino ferè ſunt: ſed, ut hæc prima & rudis informatio tulit, noſtro & judicio probatæ, & ordine diſpoſitæ, & genere tractatæ atque exornatæ. Faxit ſummus ille moderator ingeniorũ Deus, ut quoniam (ſicut idem poëta noſter ait)

Non omnes arbuſta juvant, humiléſq; myricæ,
Majora, perſonáque tua digniora canere valeamus.

TERTIA, RAMI.

HABES Lector, in duobus libellis Rhetoricam elocutionis & actionis ab Audomaro Talæo non tantum é rhetorum officinis depromptam, ſed ex eloquentium hominum ſpatiis obſervatam & legitima imprimis methodo cõformatam. Quidquid enim Ariſtotelis vel Iſocratis arculæ, quidquid Ciceronis vel Quintiliani μυροθήκια de hac arte complectuntur, id to-

tum hic copioſé & integré popoſitum eſt: Hic inſignibus poëtarum & oratorum exemplis, id eſt uſu ipſius eloquentiæ magiſtro demonſtratum & illuſtratum: quæ ſit in tropis gratia, quæ deliciæ ſint in figuris verborũ: qui in figuris ſententiarum nervi ac thori, quæ vis in voce, quæ ſuadæ medulla ſit in geſtu totaque actione: corpuſq; artis univerſum partibus ac membris aptiſſime compoſitũ atque collocatum: deniq; vivam quandam eloquentiæ imaginem Apelles hic noſter tibi repræſentare voluit, quo facilius præſtãtium in dicendo hominum rhetoricas virtutes & intelligeres & intellectas imitando & commentando tibi comparares. Qua laude Grammatica omnium artium apud omnes ſcholas, de quibus quicquam noſſe potui, cumulatiſſima eſt, paucis præceptis, exercitatione frequenti & aſſidua, grãmaticos innumerabiles informando. Rhetorica ſi ita doceretur, ſi ita exerceretur, oratores tam multos exhiberet, quàm multos grammaticos grammatica quotidié nobis exhibet. Si quid autem rhetoricum in ipſa Rhetorica prætermiſſum putabis, Rhetoricæ in Ciceronem & Quintilianũ ſcholæ tibi ſatisfacient. Vale.

QUARTA, RAMI.

SPERO, Henrice Valeſi, Franciæ Rex Chriſtianiſſime, amplitudinem tuam me nihil offenſurum, ſi Rhetoricas ſcholas non ſolúm ad te mittere, ſed etiam in tuo nomine divulgare audeam. Nanque & hujus artis, & omnium omni-

no doctrinarum laudandarum cognitionem non modó ingenuis animis digniſſimam, ſed etiam regum propriam eſſe ſtatuo. Etenim quid eſt tam regum proprium, quàm quod a ſummis regibus ad omnium dignitatem regnorum eſt inueſtigatum, & æternis literarum monumentis poſteritati relictum? Quæramus igitur á quibus tandem hominibus tam varias, tamque multiplices artes vel ad orationis cultum, vel ad rationis ſolertiam atq; judicium, vel ad cæterarum rerum fructum & uſum inuentas & deſcriptas accepimus: reperiemus profectó horum bonorum invẽtores & authores, potentiſſimos principes & imperatores extitiſſe. Ponamus ante oculos (ut á primis literis incipiam) M. Varronem, Julium Cæſarẽ: quorum alter de analogia, alter de lingua Latina tam multa ad Ciceronem perſcripſit. At quantis opibus, quanta dignitate in ampliſſima orbis terrarum Republica viri? Quid Pericles, quid Demoſthenes Athenis? quid Romæ Cato, Antonius, Cicero, Brutus, quæ imperia, quanta Reipublicæ gubernacula tenuerunt? At orandi & leges & exempla ab illis omnia feré tenemus. In Dialecticis deos præceptores Plato ſtatuit. Quid veró in Phyſicis Platonem, aut Ariſtotelem potius cõmemorem, quàm Alexandrum Macedonem? Is enim nobiliſſima ſcientiæ cupiditate inflammatus, tot hominum millia (quot tantò Aſiæ, Africæ, Europæ imperio venatus, aucupia, piſcatus alebant, quibuſque vivaria, armenta, alvearia, piſcinæ, aviaria curæ erant) conduxit, omneſque omnium ea de re hominum conſcriptos libros

conqui-

conquirendos curavit: ut & peritos rerum naturalium percunctando, & libros varios perlegendo præclara de tot rebus occultis volumina hominum generi cōpararet. Interroga medicos de ſuæ artis origine: Æſculapios tibi & Apollines reſpondebunt. Quid Mathematicæ artes & diſciplinæ? nónne ſibi (vt variæ teſtes ſunt hiſtoriæ) tum primos ab initio mundi patriarchas, Adamū, Sethum, Noëum, Abrahamum: tum Africæ atq; Europæ clariſſimos reges, parentes vendicant & aſſerunt? Inſtituta veró de vita hominum & moribus, tametſi optimi quippe rerumpublicarum principes gloriæ ſuæ propria ſemper eſſe duxerunt, tamen regnis & imperiis humanis excellentiora & præſtantiora eſſe confeſſi ſunt, cúm certis numinibus leges ſuas attribuerunt, Licurgus Appollini, Solon Palladi, Minos Iovi, Charundas Saturno, aliique diis ac deabus aliis. Cúm igitur doctrinas non ſolúm ingenuas, ſed regias dico, nihil amplificandi cauſſa dicō, ſed earum nobilitatem verè ac ſimpliciter exprimo. Age veró, cúm magnifica iſta artium regna, mēte atque animo complexus eris, ad amplitudinem generis tui oculos converte: patrem regem conſpicies in iſto genere laudis regum omnium longè primum & maximum. E cæteris enim regibus nonnulli poëtas amaverunt, alii philoſophos coluerunt, alii aliarum peritos artium in honore habuerunt. At Franciſcum Valeſium omnium literarum patrem verius, quám mecœnatem poſſumus appellare: á quo Latinæ, Græcæ, Hebraïcæ linguæ interpretes, Philoſophiæ, Mathematicæ, Medicinæ do-

ctores honeſtiſſimis ſtipendiis affecti & ornati ſunt. Quo regnante, imó veró cohortante, tot populorum rectores, tot ſenatores, tot omnium generum homines incredibili literarum amore ſunt incenſi. Tum veró quum á tali patre diſceſſeris, quem potius, quám te unum, te, inquam, unum in tanto ſplendore conſpicies, qui paternis paſſibus ad eandem gloriæ æternitatem graderis, qui ſimilibus honóribus doctos homines & eruditos afficis, quibus anté pater affecerat? imó veró qui ſuſtentes eos, de quibus eruditionis ac doctrinæ ſpes aliqua fore videatur. Cur enim ingraté reticeam unum me (quem noſtrates Ariſtotelei & lingua & manibus ita conſtrinxerant, ut de philoſophia nec dicere, nec ſcribere quicquam, ac vix quidem cogitare poſſem) unum me, inquam per te priſtinæ libertati reſtitutum? juſſumque reſciſſis Ariſtoteleorum judiciis liberé de his artibus (in quibus me exercuiſſem) & cõmentari & ſcribere, & philoſophari? Quo tuo beneficio ſic adhuc uſus ſum, & ſuperis bene faventibus impoſterum ſic uſurus ſum, ut vel Ariſtotelei Petrum Ramum (quem tam vehementer & acerbé afflixerant) per te ſuſtentatum & liberatum eſſe gaudeant. Quamobrem Rhetoricas ſcholas, quoniam hæ quoq; artes, ſicuti reliquæ, regiæ ſunt, ad te & regis literarum omnium amãtiſſimi filium & regem ipſum pari ſapientiæ amore incenſum ſcribere, & in tuo nomine emittere non dubitavi: & eas quidẽ ſcholas, quæ magnorum in republica principum Ciceronis & Bruti de ſumma regendæ reipub. doctrina contentionem

nem

nem explicarent. Etenim cúm in tanta republica, quanta tum Romana res fuit, eloquentia ſapientiæ cõjuncta unicum ad honores ſummos & ſingulare inſtrumentum eſſet, non tantum ſapientia, eloquentiaque præſtantes & ſummi viri Romæ extiterant, ſed ſumma quoque inter ipſos diſſenſio fuit de optimo virtutis hujus genere. Cicero oratoris, id eſt ſapientis illius & eloquentis viri(ſic enim appellabat) ſummã & abſolutam laudem triplicem arbitrabatur eſſe, Docere, delectare, movere : reſq; magnas graviter, & parvas ſummiſſe, & mediocres moderaté dicere: ad eamque rem Philoſophiam totam, leges, hiſtorias, Rhetoricam neceſſarias judicabat, hæc enim Oratoris ad Brutum ſententia eſt. Brutus autem, Callidius, Calvus, Cornificius, ac cæteri qui ſe tum oratores Atticos velut abſolutos appellabãt, de artium cognitione nihil diffidebant: duas etiã primas (quæ docendi & delectandi ſunt) laudes valde probabant: moveri tamen judicem vehementius & turbari ab oratore nolebãt, eoſque quorum altior eſſet oratio, furere & bacchari arbitrabantur. Hoc itaque tertium in Cicerone reprehendebant, ſicut alia quædam, quód in egreſſionibus & repetitionibus eſſet nimius, quód inſolentius aliquando ſe jactaret. Itaque & hi Ciceronem ut redundantem, & doctis atque attenté audientibus moleſtum: & illos Cicero ut jejunos & aridos, & multitudini, cui nata ſit eloquẽtia, contemptos ſæpe cavillatus eſt. At Cicero quamvis de gravitate & vehementia dicendi verius fortaſſe ſecutus eſt, hæſit tamen ſine dubio

ad illas egreſſionum, repetitionũ, oſtentationum ſalebras, nec inde explicare ſe atque expedire potuit. Atque hæc Ciceronis & Bruti de cauſſis orãdis diſſenſio fuit: de orandarum veró cauſſarum arte potuit etiam Bruti cum Cicerone major eſſe contentio: quód Cicero uno Rhetoricæ artis nomine multas artes varié cõfunderet, quæ præceptis diſtinctæ & facilius diſcerentur, & commodius exercerentur. Quod utrunque tamen vitium & redundantiæ & Rhetoricæ artis confuſius inſtitutæ non tam Ciceroni quàm magiſtris (quos vel audierat, vel legerat) attribuẽdum eſſe arbitror. Audivit adoleſcens Menippum Stratonicenſem, Dionyſium Magnetem, Æſchylum Gnydium, Adramiteum Xenoclem, tota Aſia illis temporibus oratorum facilé principes, á quibus Aſiatica redundantia ſic imbutus eſt, ut poſtea ſe (tametſi redundantem, & quaſi, ut ait ipſe de ſe, extra ripas diffluentem ſentiret) nulla tamen ratione reprimere ac coercere potuerit,

Adeo á teneris conſueſcere multum eſt:

& Ariſtotelem (qui Rhetoricas & Dialecticas artes potius é variis authoribus collegit, quám digeſſit aut diſtinxit) præcipué in Rhetoricis præceptis ſequutus eſt, & quidem ſic ut ſummus in republica princeps tantis & publicis & domeſticis negotiis occupatus ex Rhetoricis præceptis, ſicut ex juris civilis legibus, tum quoque, ſed hodie multó magis confuſis, paſſim carperet potius, & undique colligeret forenſem & civilem uſum, quám conſideraret, quám artificioſé, quamque diſtincte iſta docerẽtur. Quamobrem in Oratore

Cicero-

Ciceronis non ſolúm de Aſiatica redundãtia, ſed etiam (quoniam datur iis exercitationibus ea venia) de propriis Rhetoricæ diſciplinæ præceptis, deque totius tractationis ratione, conſtantia, veritate, quærentem Brutum feci, & quidem ita quærentem, ut proprias Ciceronis laudes & virtutes ornaret, vitia non ſolúm à virtutibus ſepararet & diſtingueret, ſed in authores transferendo, vel excuſaret, vel extenuaret, ſingularique Ciceronianæ eloquentiæ uſu vana ſcholaſticorum rhetorum præcepta refelleret. Nam quæ viginti é diſcipulis noſtris præcipui conſilio noſtro de numeroſis clauſulis in viginti Ciceronis præſtantiſſimis orationibus obſeruaſſent, ea Brutinæ inquiſitioni etiam attribui. Sed lõgius progredior, dum Brutinæ diſputationis argumentum planum facere cupio, quod é re ipſa forſan melius intelligetur. Itaque Brutum ipſum cum Cicerone loquentem iam nunc audiamus.

QUINTA, RAMI.

BENE (Mecœnas optime) Græcorũ illo proverbio præcipitur, Quã quiſque norit artem, in hac ſe exerceat. Itaque tot annos, quot certé non cæterorum more gloriari placeat, ſed pro tenuiſſimo tanti temporis fructu potiús meminiſſe pudeat, in rhetoricis & dialecticis occupatus, an non meo quodam jure facere videar, ſi me in meis ſtudiis & artibus vel eodem argumento ſæpiús exerceam?

Dialecticæ & Rhetoricæ artes ab Ariſtotele, Cicerone, Quintiliano confuſæ ſunt, argumentum unum eſt, materies una: adverſus Ariſtotelem & Ciceronē antea diſputavi: quid igitur eſt cauſſæ, quamobrem & Quintilianus in eandem quæſtionem vocari non poſſit? Ariſtotelis logica multis & virtutibus carebat, & vitiis abundabat multæ definitiones, multæ partitiones argumentorum, enuntiationum, ſyllogiſmorum, methodorū defuerant: pro una inventionis arte decem locis generalibus, cauſſis, effectis, ſubjectis, adjunctis, oppoſitis, comparatis, nominibus, partibus, finitionibus, teſtimoniis comprehenſa, infinitæ tenebræ in Categorematis, Categoriis, Interpretatione, Analyticis, Topicis confundebantur, pro una judicii doctrina in enuntiatione, ſyllogiſmo, methodo, multa in iiſdem libris permiſcebantur: uſus artis univerſæ nullus niſi in clamoſa de artis ipſius tam vanis præceptis, & ſophiſtica altercatione tradebatur: nos arti virtutes quæ deerant, addidimus, vitia tam varia deteximus, &, vt ſpero, excidimus: uſum verum aperuimus, & rerum omnium communē demonſtravimus. Ergo dialecticum hoc certamen & artis & uſus vehementer acriterque certavimus. Secundum certamen nobis adverſus Ciceronē fuit. Ariſtotelicas enim inventionis, diſpoſitioniſque, imó veró etiā elocutionis tenebras feré omnes ad rhetoricam tranſtulerat, & ex duabus artibus unam fecerat, eámq; ita confuſam ad litigioſas civilium cauſſarum formulas traduxerat. Laudes inventionis & diſpoſitionis jam anté docueramus. Lucem quæ elocutionis

tioni & actioni deerat, frater meus Audomarus Talæus definitis & diſtributis & illuſtratis rerum generibus adjecit & expoſuit: tenebras igitur dũtaxat hic excuſſimus. Ecce autem Ariſtotelis & Ciceronis dialecticam & rhetoricam perturbationem Quintilianus ſequitur, majorem etiam ex ſeipſo comminiſcitur, omneſq; omnium artium, de quibus aliquid legerat, vel audierat, ſcholas grammaticas, mathematicas, philoſophicas, hiſtrionicas, palæſtricas, rhetoricas, in ſuas inſtitutiones amplectitur. Nos rhetoricam artem á cæteris artibus diſtinguimus, & de liberalibus artibus artem unam, non omnium confuſionem artium facimus: quæ ſint ejus propria ſeparamus, inertes & inutiles argutias detrahimus, quæ deſint indicamus, & Ariſtotelis tenebras ſicut anté in Cicerone, ſic nunc eaſdem propemodũ in Quintiliano perſequimur. Sed quoniam res eadem adverſus Ariſtotelem & Ciceronẽ anté tractata eſt, permulta & breviús & remiſſiús agimus. Deniq; ſumma conſtantiſque rationis ope nitimur, vt artium, in quibus adhuc ſtudium operámque locavimus, vera & deſcriptio & exercitatio teneatur. Quot enim dies, imó quot annos & ætates fallacibus harum diſciplinarum commẽtis miſeré traduci arbitramur? utinam maximo juvẽtutis meæ diſpendio tantam miſeriam expertus non eſſem. utinam doctores & rhetoricæ & dialecticæ per nos admoniti de veritate rerum & vtilitate potiús aliquando cogitent, quám de iis, ad quæ ſemel audita, nunquam judicata, ſimpliciter adhæſerint, pertinaciter & obſtinaté decertent: fieret pro-

fectó ut ſuccinctiús artes inſtitutæ, faciliús intelligerentur, & veri uſus aperta via, promptiús exercerentur. Veruntamen per Deum immortalem (dicet aliquis) tantumne tibi tribuis, ut vitia aut virtutes in his artibus perſpexiſſe tibi videaris, quæ tantorum virorum aciem effugerint? Ego veró, Mecœnas, (te enim, tuique ſimiles, id eſt candidos, nullaque perverſa opinione ſuffuſos judices appello) ſi Ariſtotelem in philoſophia, Ciceronem & Quintilianum in eloquẽtia nihil eſſe dicam, non ſatis ſanus eſſe videar: Fuerit igitur Ariſtoteles ingenio variis in rebus ac ſcientiis tam acuto, quám poſſit Ariſtoteleus quiſquam cogitare: ingenii enim abundantiam quandam incredibilem in eo philoſopho eſſe confiteor: Alexãdri liberalitate fretus, ex omnium gentium inventis & libris naturalem ſcientiam compilaverit, omnes philoſophos, logicos, phyſicos, ethicos, politicos, ſua logica vexaverit: in judicãdo, diſpoſitionis tantum interdum adhibuerit, quantum in ſummo philoſopho requiri poſſit. Ciceroni dialectica iſta & inveniendi, & diſponendi ornamẽta paria ſi voles, attribue, nihil detraham: imó veró non ſolúm libenter, ſed etiam veré fortaſſe concedam, omnium hominum qui ſunt, qui fuerunt, quique poſtea futuri ſunt, eloquentiſſimum fuiſſe: & vix tantam vel elocutionis (quãta in ejus libris cernitur) & pronuntiationis (quanta in hiſtoriis de eo memoratur) laudem ſperari poſſe. De Quintiliano, faciã impudenter, ſi ſimile quicquam prædicem. Nam quanvis in eo ſit civilis ad agendas cauſſas facultatis commõſtrata quædam pruden-

prudentia, quanvis exempla quædā utiliter collecta, attamē elocutionis, quæ ſumma laus ejus eſſe poſſit, infinita eſt á Cicerone differentia. Nec enim in ſingulis verbis eadem eſt puritas, vel proprietas, vel elegantia. In conjunctis tanta eſt differentia, ut Cicero aureo quidē ſeculo, Quintilianus autem ferreo locutus eſſe videatur. Sed tamen ut temporibus illis diſerti homines fuerūt, ita ſané numeretur in diſertis, qualis tamen fortaſſe nec eſſe poſſim, ſi velim, imó vero ne velim quidem, ſi poſſim: tales inquam, Ariſtoteles, Cicero, Quintilianus, tantique fuerint, an tamen qui una aut pluribus virtutibus excelluerint, protinus eos omnibus excellere eſt neceſſe? protinus omnibus in rebus neceſſe eſt non homines, ſed deos exiſtimare? De maximis aliorum generum virtutibus, ubi vel Apollines, vel Joues per me licet fuerint, hoc tempore nil quæritur: de dialecticis & rhetoricis præceptionibus nūc agitur, quas etiam feré omnes ab illis magna ſui nominis gloria vel repertas primúm, vel certé collectas ex aliis concedo: quin adjungo, ſi in hiſce præceptionibus & accuraté judicandis, & ordine collocandis tot menſes adhibuiſſent, quot annos ipſe conſumpſi, equidem non dubito quin longé veriores & diſtinctiores artes nobis relicturi fuerint. At res ipſa demonſtrat ab his doctoribus multa quidem cumulata eſſe, ſed non ſatis æſtimata, hic enuntiationis aut ſyllogiſmi judicium requiro: non ſatis apto ordine diſpoſita, hic methodum deſidero. Confirmo hæc eadem noſtris inſtitutionibus & veré judicata, & recté eſſe col-

locata. Quid ita? quia ad tractandum dialecticum & rhetoricum, tum rationis, tum orationis uſum, uſum inquã, vel eũ qui in libris Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani perſpicitur, dialecticæ & rhetoricæ artes Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani fallaces & confuſæ ſunt: noſtræ veraces & diſtinctæ, ſicut & ars & exercitatio penitus explorata convincit. Hoc primum, hoc medium, hoc ſummum contentionis meæ argumentum eſt. Non abutor teſtimoniis hominũ, qui mentiri poſſunt, ſed cõſtantis & naturalis uſus, quẽ tot annos maximo quotidianæ exercitationis labore perſequor, uſus inquam veritate & rerum experientia confirmo. Quamobrẽm, Mecœnas, hac pulcherrima rectiſſimæ voluntatis conſcientia fretus, nũquam quid ſentiam de his artibus, quas profitebor, ſcribere erubeſcam, ad te præſertim non tam Mecœnatem meum, quàm communem bonarum literarum fautorem, Galliæ noſtræ divinitus oblatum. Sed in veſtibulo nimiũ diu moramur, ad rhetoricas diſtinctiones accedamus.

SEXTA, RAMI.

EXPLICATO Bruto, MECOENAS, ſtudia Ciceronis, ejuſque cum ſuis Atticis contẽtiones, dierum aliquot declamatione recolligere ſtatueram, ut tanti oratoris imitatio diſcipulis noſtris facilior eſſet: ſed ingreſſus in curſum, memoria locos ex aliis alios ſuppeditante, totam Ciceronis vitam, perpetua feré ipſius oratione, in hanc

hanc commẽtationem neſcio quo modo incluſi: ut commentarios Ciceronis, tanquam Cæſaris aſpicerem: vel potius (ut verum dicam) centones ex variis diverſorum locorum veluti panniculis contextos, & quidem valdé inſolentis artificii genere. Sed tamen cúm tantus princeps, tantiſq; Reipub. negotiis tam vehemẽter occupatus, etiã bellæ declamationis hujus auditor eſſe volueris, ut mihi pené orator viderer, quoniã auditorem tantum retinerem: quid miraris, id me abſenti ſcribere auſum eſſe, quod agere corám auſus ſim? Pompeius ex Aſia victor rediens, Rhodi & Athenis publicos artium liberalium profeſſores audivit, eaque res illi, honori ſempiterno fuit: Tu literarum doctrinarumque patronus in Gallia ſingularis, Pompeius eſſe voluiſti, dum Regios profeſſores auſcultaſti, dum mathematici examinis judex, attentione ſumma Io. Penam de mathematicis dogmatis, & diſſerentem & reſpondẽtem probaſti, virtutiſque ergô, Regium profeſſorem nominaſti: quo judicio dici non poteſt, quám multorum ſtudia ad mathematicas artes incitaveris, dum tam claré demonſtras, Regia hæc præmia bene meritis eſſe propoſita. Jam veró noſtræ partes ſunt, ut quod publici Rhodiorum & Athenienſium doctores, Pompeio retulerint, id Regii Pariſiẽſis Academiæ profeſſores, CAROLO LOTHARINGO referamus, demuſque pro ſua quiſque parte operam, ut facti exemplique tam præclari memoria meritam laudem conſequatur. Quare Ciceronianum opificium, rude quidem certé, ut anté profeſſus ſum, & valdé impolitum,

ſed tamen voluntatis nec ingratæ, nec immemoris monimentum feres: quandoquidem quodvis operæ noſtræ pretium tibi debitum eſt, ſed hoc imprimis auditione illa, tanquam licitatione ſumma tibi vindicatum. Vale Lutetiæ Pariſiorum, è Præleo tuo, 8. Idib. Decemb. 1556.

PETRI RAMI DIALECTICÆ PRÆFATIONES.

PRIMA.

VTINAM poſſis, ô doctrinarum, virtutumque omnium parēs Academia, tam multos annos beatiſſima florere, quam multis ſingularis gloria tua digna eſt, & ego precioſiſſimæ laudis hujus honori tam liberaliter inſervire, quam libenter, & ſtudioſé velim: fieret profectó, ut omnes annos omnis generis nobilitate floreres, & in liberaliſſimam ſtudiorū meorum parentem, ſi non officioſiſſimus, certé non negligentiſſimus omnium, nec ingratiſſimus judicaret. Atque jam optati, votique mei partem non dubia teſtificatione polliceri tibi poſſim: partem nulla inertia deterritus, nulloque animi lãguore debilitatus deſperare non debeo. Etenim quo certioris authoritatis argumēto gratiſſimam ætatem omniū vitam augurari tibi poſſum, quám quód omnium ſcientiarum laudes, omniumque ingeniorum virtutes una in familia complexa es?

An

An eſt quiſquã, qui hoc ignoret, cúm hanc celſiſſimam, nobiliſſimamque virtutis, & ſapientiæ ſedem diligenter aſpexerit: non videat in tanta rerum optimarum ubertate alios divino quodam Chriſtianæ pietatis, & religionis amore ad ſacroſanctum Chriſti Euangelium profitendum, prædicandumque rapi? alios ad hominum vitæ, ſalutiſque defenſionem procreatos ad medicinæ ſtudium duci? alios ſanctiſſima, pulcherrimaq; potentium cum humilibus, mediocrium cum utriſq; concordia commotos legum, juriſque maximas moleſtias perpeti? alios mirabilium rerum præſtantia, conſtantiaque delectatos, ſyderum motus, cœlique curſus rimari? alios ampliſſimæ, & ad communem omnium utilitatem comparatæ profeſſionis delectatione captos juventutis inſtitutionē laborioſiſſimé, & vigilatiſſimé tueri? Hæ tot, ac tantæ laudes alumnæ tuæ ſunt: à quibus exiguũ humanæ vitæ curriculum immenſis æternitatis ſpaciis propagatur. hinc excellentium virtutes animorum, vel ab ipſis alieniſſimæ doctrinis, immortalem gloriam, & ſempiternæ vitæ fructum ſunt aſſecutæ. Itaque non & alienis meritis tantum veræ gratiæ literæ tribuent, & gratiſſimam, chariſſimamque matrem deſpicient: imó veró amabunt, colent, laudabunt, & ſe fortunatiſſimas judicabunt, ſi quantum immortalitatis habeant, id totum tibi, tuæ famæ, tuo nomini largiantur. ac vehementer, puto, verebuntur, ut tantæ gloriæ, tantæque dignitatis amplitudo poſſit à doctrinis omnibus immortalitate compenſari. ſtatũ igitur integerrimum, pulcherrimumq;

perpetuó retinebis, & æqualé temporibus vitam commendatione hominum, ac celebratione clariſſimam, florentiſſimamque deges. Quapropter hac voti parte perſoluta, ad reliquam partem nũcupationis aggrediar: ad quam perſolvẽdam animi tibi devovẽdi materiam graviſſimam quidem mihi, nec tamen á ſplendore tuo prorſus alienam, ſuſcepi. dialecticæ virtutis conſtituẽdæ laborem dico: in quo putavi primum quærendum, quæ vis eſſet ejus rei (quam ratione, & artificio inſtitutam optarem) quæ, & quot virtutes eſſent, & ad quam hominum utilitatem comparatæ. Itaque cúm univerſam quãdam, & hominum propriam virtutem, rationem, eſſe judicarem, qua deos immortales, & ſeipſos, cæteraque omnia cognoviſſent: qua ſingulares ſibi dotes ingenitas ad orandum, numerandum, metiendum, canendum, & reliquas artium laudes perſequẽdum excitaſſent: rationis doctrinam omnium rerum cognoſcendarum, & ordine conſtituendarum artificem judicavi. quo poſito, quid melius, propiúſve fuit, quám naturam conſulere? explicationiſq; hujus primam conformationem ab ea petere? feci, & in præcepta monitiones naturæ contuli: inventionis, & judicii vias diſtinxi: inventionis paucos fontes ad naturæ imitationem propoſui: in judicio tres gradus ſeparavi: primi partem in Ariſtoteleis ſcholis turbatiſſimam, in ordinem redegi: partem ex aliis tranſtuli. ſecundum á Platone diligentiſſimé traditum adſcripſi: tertium in ejuſdem republica pauló ſecus indicatum ad inſtitutum noſtrum plenius explicare contendi: exerci-

tationem

tationem totius inſtitutionis latioribus ſpatiis definivi: quód hæc pars (ut maximé omnium eſſet tractanda in ſtudiis, atque exigenda) ita neglecta, deſertaque ſemper fuit. Denique dialecticæ imaginẽ breviter & ſuccinctè, generũ, formarumq; perpetuis quaſi lineamentis adumbrare laboravi: laudes tamen omnes complecti generatim ſtudui: ut aliquando ſplendenti igne illo (quem cœleſtem vocat Plato) animæ noſtræ optima portio ex eodem igne conſtans, recreata, naturaliq; luci reſtituta, & cæterarum rerum, & ſui imprimis longé gratiſſima cognitione perfruatur. Hæc altera voti pars eſt, hæc promiſſi tibi animi eſt perſolutio: vides quid velit, quid conetur, quid appetat: maximam ſapientiæ tuæ gloriam admiratur: huic primos Rami abs te ſati, culti, educati, fructus devovet: hanc oblatis induſtriæ primitiis veneratur. O Lutetiæ Pariſiorum decus, Galliarum ſolatium, ſedem uniuerſo hominum generi conceſſam, templum religionis, aram legum, medicinæ portum, arcem ingenuarum diſciplinarum, glorioſiſſimum bonarum, laudandarumq; rerum omniũ domicilium: huc Indorũ gymnoſophiſtæ, magi Perſarum, vates Chaldæorum, Græcorum ſapientes, ſacerdotes Ægyptiorum, omniaque omnium terrarum miracula, huc tres orbis dominæ, principeſque linguæ convenerũt, & commune ſibi hoſpitium domeſtico uſu, & familiari conſuetudine fecerunt. Quamobrem (ut noviſſima conjungam primis, & deſiderii mei cõcluſionem in ſummam conferam) Utinam ô ſingulare mundi totius ornamẽtum, tandiu floreas,

quandiu dignitas tua meruit. & tam gratus ſit tibi meus labor, quám cupidus erit tui: nulla ætatis debilitate conſeneſceres, & in aliquo tuorum loco numerarer: at laudibus tuis nulla poſteritas finem eſt allatura & induſtriæ meæ (ſi nullã virtutem) ſpem ſaltem non ingratam tibi fore confido: perpetua igitur fœlicitate fruêre, & animi tibi dediti jucunda me conſcientia, conſolabor. Atque ut jam animi erga te mei ſigna appareant, ad inſtituti muneris expoſitionem, diſputationemque veniam.

SECUNDA.

NON ignoras, Mecœnas, quemadmodum quondam tempeſtate vexati nautæ, deo munus aliquod offerebant, cujus ope ſibi viderentur ad portum perducti: ſic enim poëta,

Forté ſacer Fauno foliis oleaſter amaris
Hîc ſteterat, nautis olim venerabile lignum,
Servati ex undis ubi figere dona ſolebant
Laurenti divo, & votas ſuſpendere veſtes.

Quare ſi tua ſingulari benevolentia, Ariſtotelici judicii fluctibus erepti, tabulam aliquam noſtri naufragii tibi offerimus, verendum, credo, mihi non erit, ne magis de præteritis malis conqueri, quám debitam tibi & gratiam, & gratiæ materiam teſtificari videar: præſertim cúm mihi certum ſit, non modó non pugnando, ſed omnia quæ in iſta cauſſa aduerſariis meis libita fuerint, patienter ferendo, novam victoriam reportare, neque ſolúm ad humaniſſimũ Thraſibuli exemplum, ἀμνηστίαν,

atque

atque injuriarum oblivionẽ jurare, verúm omnes æmulos ad ingenii atque induſtriæ contentionem ea lege provocare, ut ſi me, quod facillimum eſt, honeſtis ſtudiis & vigiliis vicerint, Deo opt. max. gratias habeam, quód vel adverſarios mihi deeſſe noluerit, quos honeſté imitari poſſem. Fuerimus igitur omnibus tempeſtatis ſæviſſimæ procellis ac ventis Ariſtotelico judicio jactati, liceat tamen ἀμνηςίαν uſurpare, liceat hanc in partem etiam errare, ut exiſtimemus excitandi & confirmandi ingenii gratia in tantum rerum diſcrimen, quaſi aliquod certamen, nos incidiſſe: cogitemuſque potius, non ſolúm de ſingulari clementia tua, qua tam atroci turbine liberati, reſciſſaque Ariſtotelici judicii ſententia, priſtinæ libertati reſtituti ſumus, ſed multó magis de liberalitate ſumma, qua cum libertate chariſſimam huic laborioſæ vitæ, & optatiſſimam regiæ profeſſionis dignitatem conſecuti ſumus. Atque, ut beneficii tui lætitia & gratulatio ex intimo penitus animo promatur, non ſolúm carmen à lyrico poëta, ſed lyram ipſam jam nunc aſſumamus:

Mecœnas, atavis edite regibus,
O & præſidium & dulce decus meum!

Perge iſta tua cœleſti & divina virtute frui, afflictos excitare, miſeros conſolari, oppreſſos liberare periculis, ſupplicibus non ſolúm ſalutarem, ſed etiam glorioſam dexterã porrigere: Charum mihi crede, eſſe principem, bene de civibus ſuis mereri, diligi, coli, glorioſum eſt: qui veró metui quám amari, quique potentiam, quám æquitatem ſuam prædicari malunt, hi verum iter gloriæ

prorſus ignorant. Multæ ſunt & eximiæ laudes tuæ, generis ampliſſimi, & ſummorum Syriæ & Siciliæ regum ſtemmatis claritas, naturæ atq; ingenii dona prorſus admiranda, plurimæ literæ & divinæ & humanæ magnis ſtudiis acquiſitæ, tanta in hac ætate ſapientia, quantam ad res maximas perſpiciēdum, ſeni ſatis ſit optare: ſingulares honores additi, ut & principatum inter Franciæ Pares, & ſummum in maximi adminiſtratione regni locum obtineres: quinetiam ampliſſimo de tua virtute Pontificis maximi judicio in Cardinalium ordinem cooptatus eſſes. Quæ laudes tametſi maximæ ſunt, hominum tamen celebratione & ſermone continentur: verúm manſuetudinis, beneficentiæ, charitatis gradibus (dicam veró liberé, quod veré poſſum) in cœlum ipſum mihi vidêris aſcendere. Quare virtutem tam præſtantem princeps omnium humaniſſime principum, conſerva, ac retine, eique dicatas, ut gratiæ materiam cum gratia quoque tibi perſolvam, Inſtitutiones dialecticas accipe. In quibus ſecundo regiæ profeſſionis anno voluimus Logicam (cúm primo ejus uſum in conſularibus Ciceronis orationibus octo demōſtraſſem) multis ab Ariſtotele & variis quidē voluminibus fuſiſſimé tractatā, pauló plenius, atq; uti muneris nobis impoſiti fides officiumq; poſtulabat, accuratius quā antea ſubducere, ſubductamque conformare, quemadmodum ſubducendam & conformandam Ariſtoteles ipſe ſuis legibus atque inſtitutis admonuit. Ariſtoteles enim habuit aliquot millia hominū in totius Aſiæ Græciæq; tractu ab Alexandro parêre juſſa, quos percon-

percontando, volumina de animalibus condidit, ait Plinius, ut illic inventio quidem ſit aliena, deſcriptio autem & compoſitio ſit Ariſtotelis propria: Imó veró πρῶτος ὧν ἴσμεν, συναγαγὼν βιβλία, καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν· primus eorum (quos ſcimus) libros congregavit, & Ægypti reges bibliothecæ ordinem docuit, ait Strabo: philoſophiamque ſcilicet apud veteres errantem & vagantem eo ſtudio domum reducere, & omnes ejus partes ſuis quamque locis ac ſedibus collocare ſtuduit. Itaque Ariſtotelis philoſophia, ingens quædam eſt veterum philoſophorum bibliotheca, nobili ſané & laudabili ſtudio collecta, ſed interdũ magis diligẽter collecta, quám ſummis Ariſtotelis ipſius & catholicis principiis, quamque uſui & artis fini congruenter expoſita atque æſtimata. In hac veró bibliotheca, libri centum & triginta quondam fuerunt de Logica ab Ariſtotele perſcripti, ut alibi plenius expoſui: ſex & triginta feré adhuc integri ſeruantur. Organum logicum libris ſeptemdecim vulgó dividitur, addito preterea Porphyrii libello: in quibus putatur Logica univerſa cõtineri: Prima philoſophia libris quatuordecim diſtinguitur: in quibus, pauculis exceptis, Logica perpetua proponitur: Rhetorici tres libri ſunt, & unus ad Alexandrum, in quibus inventio, diſpoſitioque rhetorica, quæ dicitur, ſiquid veræ artis habeat, inventio eſt & diſpoſitio logica: Multi præterea in reliqua Ariſtotelis philoſophia logici loci repetuntur: in quibus reliquis libris & locis certiſſima Ariſtotelis principia de materia artis, de for-

ma artis leguntur: quibus imitandis & obſervãdis logicam facultatem, non ſolúm breviter & apertè, ſed, quod rei caput eſt, ad humanitatis uſum accommodaté liceat inſtituere. Quibus igitur notis Ariſtoteles & ſignis ſcientiæ materiam, ac ſcientificas propoſitiones definivit, ut ex omni tot librorum locorumque copia talem materiam ſeligamus? Ariſtoteles voluit omne ſcientificum propoſitum, eſſe κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. de omni, per ſe, univerſaliter primúm: ut ſcientifica propoſitio, rei propoſitæ cauſſas, effecta, ſubjecta, adjuncta tantúm, & quidem neceſſaria, homogenea, propria proponeret, accidentia inſuper nulla traderet, ſicuti plenius ſuo tempore dicetur: tribus, inquam, ſymbolis illis omnes ſcientiarum artiumque bene traditarum propoſitiones inſignitas Ariſtoteles eſſe voluit: Quicquid igitur in tot libris ac locis illi artificioſæ materiæ definitioni conſentaneum fuit, undique ſelegimus & conduximus: ſiquid autem non omnino verum, neceſſariumque fuit, quæ non ita multa ſunt, omiſimus, quia κατὰ παντὸς id in Logica non eſſet. Heterogenea veró & aliena multa ſunt, quædam manifeſtius: ut ſunt nonnulla grammatica de nomine, verbo, oratione: Rhetorica de elocutione & pronuntiatione: Mathematica de numero, linea, ſuperficie, corpore: Phyſica de motu: Ethica de virtutibus, vitiis, affectionibuſque animi: Theologica de primo entiũ authore: quæ omiſimus, vel potius artium ſuarum profeſſionibus reliquimus, quia καθ' αὑτὸ id in Logica non eſſet: Alia ſunt heterogenea, ſed obſcurius: ut ſunt

ſunt in Organo præſertim, communionũ & differentiarum énumerationes, opinionum falſarum refutationes, modificatorum enuntiatorum converſionum, ſyllogiſticarum & demonſtrationum & reductionum & permiſtionum & poteſtatum ſubtilitates: itemque argutandi tantum gratia cõfictæ quæſtiones, quæ certé Organi magna pars eſt: hæc item omiſimus, quia καθ' αὐτὰ & οὐσιωδῆ, per ſe & eſſentialia in Logica non eſſent: Si qua tamen hiſtoria fuit, ſi qua etiam controverſia, quæ tametſi non admodum juvare, at ornare certé & illuſtrare doctrinam poſſet, eam breviter & perſpicué propoſuimus, τὸ καθ' αὐτὸ hîc minus ſeueré tenuimus. Si quid impropriè dictum fuit, ut καθόλου πρῶτον id eſſet, propriè dicendum fuit: at ejuſmodi quamplurima fuerunt: nam generalis argumẽtorum doctrina ſæpe & varié, atque adeó impropriè repetita eſt per ſpeciales quæſtiones, tum apodicticam de condendis ſciẽtiis & artibus, tum dialecticam de accidente, genere, proprio, definitione: tum politicã de judicio, demõſtratione, conſilio: tum phyſicam de principiis rerũ naturaliũ: illic enim multa de cauſſis, partitione, finitione, & quidẽ ſæpius dicuntur: tum theologicã de prima rerũ cauſſa: huc ſiquidẽ omnia feré argumentorum præcepta collata ſunt: Generalis item doctrina propoſitionis, ſyllogiſmi, methodi, variis locis improprié repetita generalis enim doctrina, quęſtionis ſpecialis propria non eſt, cúm ſit aliarũ præterea cõmunis. Quicquid igitur ſic impropriè repetitũ fuit, proprié diximus, ſemelq; tantum ac generaliter, ut καθόλου πρῶτον eſſet, ex-

poſuimus: Si quod Logicæ præceptum neceſſarium, homogeneum, proprium, nominatim in Ariſtotelis philoſophia expreſſum non fuit (quæ nonnulla ſunt) ex Ariſtotelis tamen philoſophia feré deduximus. Ariſtoteles ſuum ſibi genus orationis habet, & in ſcholis jampridem uſitatum, & certé perobſcurum: ejus igitur orationē retinui, obſcuritatem tamen explicavi: quin vocabula, quibus in una re uteretur, curioſé variis é locis in unum contuli, ambigua quæ eſſent, diſtinxi, in iiſque latiné reddendis & explicandis, quó noſtris ſcholis familiarior eſſem, interdum magis ſcholaſticæ conſuetudini, quàm linguæ proprietati conceſſi, locos omnes unde ſententiæ deducuntur, & libris & capitibus notavi, eorumque quamplurimos græcé propoſui, ut Logicam, quam profiterer, Ariſtoteleam eſſe fidelius ac certius oſtenderem, & ad primos græcæ philoſophiæ fontes hoc aureo præſertim ſeculo chariſſimos & optatiſſimos, diſcendi cupidos adoleſcentes invitarem: Quinetiam cúm Ariſtoteles ad perſpicué docendum, exemplis uti jubeat, οἷα Ὅμηρος, μὴ οἷα Χοιρίλος, qualia Homerus, non qualia Chœrilus habeat nullum feré præceptum ſine popularibus & electis, id eſt Homericis, non Chœrileis poëtarum, oratorum, philoſophorum exemplis inſtitui: ídq; eó propenſius & enixius etiam feci, quód exiſtimarem iis exemplis verum artis uſum imprimis explicari & approbari. Quamobrem ex Ariſtotelis copiis, aut certé cōſiliis totam logicæ artis materiam ita ſubduxi. Quid de forma? qualem in componenda ſcientia & arte formam Ariſtoteles præſcri-

præſcribit? Nempe, ut á natura prioribus & notioribus progrediatur, ſicuti ſuo loco planius intelligetur. Totam igitur illam ſelectam materiam ita collocare ſtudui, ut quod eſſet γενικώτατον, generaliſſimum & natura notiſſimum, id primo loco eſſet: quæ ὑπάλληλα, ſubalterna, id eſt notione intermedia, medio: quæ εἰδικώτατα, ſpecialiſſima & naturâ poſtrema, infimo. Itaque primis definitionibus & diſtributionibus expoſitis, totam de mediorum & argumentorũ inventione doctrinam, totis κατηγορουμένων, κατηγοριῶν, τοπικῶν libris, aliquot etiam ἀναλυτικῶν locis diffuſam, præpoſui, quia naturá prior eſſet: totá de propoſitionis, argumentationis, methodi diſpoſitione doctriná, ἑρμηνείας, προτέρον καὶ ὑστέρον ἀναλυτικῶν libris feré comprehenſam, poſtpoſui, quia naturâ poſterior eſſet: invẽtionis autem doctrinam, diſpoſitionis doctrinæ (vt in ἀναλυτικῶν aliquot locis & totis Topicis factum eſt) non poſtpoſui, quia totum id eſſet ὕστερον πρότερον, ac logicæ Ariſtotelis methodo prorſus averſum atque contrarium. Exercitationis rationem & in examinis analyſi, quæ toto feré Organo diſperſa eſt, ſed duobus Eléchis præcipué propoſita: & in æmulationis geneſi, de qua nominatim in Ariſtotelis philoſophia non multum eſt, poſtremam locaui, quia naturâ poſtremũ id eſſet. Artis igitur collocationem ac formam, quam nobis Ariſtoteles imperavit, hactenus tenui, in eoq; ſummum ſtudium poſui, quód verũ Logicæ fructum regulis ejus ordine collocatis clariſſimum & facillimum fore judicarem: Denique Ariſtotelea de materia artis, de forma artis principia in

omnibus Logicæ partibus, & ſingulis ſeparatim ſubducendis. & univerſis conjunctim diſponendis unicé mihi propoſui: & quam diligentiam Ariſtoteles in veterum philoſophia retexenda & ordinanda, Alexandri regis deſiderio adhibuit, eam ipſam in eadem Ariſtotelis philoſophia clarius explicanda & componenda, Henrici regis mandato, atque auſpicio imitari, & quod ille ſuo præſtitit, id meo etiam regi præſtare cupio: Atq; ita tamen cupio, ut quoties me operis hujus fabrum eſſe meminero, toties Ariſtotelem architectum authoritate & conſilio mihi fuiſſe meminero, qui materiam, quæ adhiberi potuerit, & formam, quæ ſervari debuerit, adhibendam ſervandamque præſcripſerit. Atque (quoniam nonnullis in locis tametſi cura diligentiaq; cæteris omnibus fortaſſe ſatisfacio, mihi tamen ipſe minimé ſatisfacio, fabríque ſtudium potius, quàm architecti conſilium præſcriptumque exprimo) à philoſophis omnibus non deteſtãdæ á nobis & avertendæ ignavæ neſcio cujus & inertis invidiæ, ſed acris & ſolertis æmulationis cõtra nos excitandæ cauſſâ auxilium deprecor & obſecro. ut in fabricam noſtram ſtudioſiſſimé, imó ſeveriſſimé inquirant & animadvertant: quid á nobis contra ſingulares illas longeque veriſſimas Ariſtotelis leges de materia ſcientiæ, de forma ſcientiæ ſit offenſum: quid é triginta ſeptem libris & tam multis præterea (quos dixi) locis, Logicæ neceſſarium, homogeneum, proprium ſit omiſſum: quid non apté, necad uſum congrué diſpoſitum: idque ubi deprehenderint, palàm ac luce reprehendant

hendant & corrigant, mihi nihil ignoſcant, philoſophiæ tantúm conſulant, nec eam morbis occultis aut excuſatis ægram potius, quám detectis & curatis ſanam eſſe ſinant. Illa ſiquidem, illa eſt Ariſtotelis veriſſima philoſophia, non Socrati, non Platoni, quanvis amicis, quanvis magiſtris, imó ne ſibi quidem ipſi veritatis gratia parcere: Δόξειε δ' ἴσως βέλτιον εἶναι καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους ὄντας. Videatur autem fortaſſe melius eſſe, atque præſtantius, pro ſalute veritatis, etiam ſua, præſertim philoſophos, refellere: ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾷν τὴν ἀλήθειαν· nam quanvis ambo ſint amici, ſanctum eſt tamen anteponere veritatem. Hoc igitur eximio philoſophici liberíque candoris officio, cúm vera materies artis, veraque forma liberé probabitur, cúm falſa liberé rejicietur (quod tot annorũ millia, tot hominum huic arti deditorum ingenia ac ſtudia nondum viderunt) vitiis omnibus detractis egregiam quandã & omnibus laudibus cumulatã doctrinã, ad humanæ prudétiæ fructũ, ad naturalem & germanũ (quod totũ eſt) uſum accõmodatã videbimus: & logicę facultatis compendiũ, tam diuturnis votis ab academia Pariſienſi flagitatum, ad Ariſtotelis mentem, atque adeó ſalutem & honorem conſtitutũ habebimus. His igitur Inſtitutionibus, veræ Logicæ πρότασιν μὲν, ἀνταπόδοσιν δὲ contrariæ pleniús alias & uberius exequemur. Quamobrem Mecœnas, ut ſuſpenſi tibi pro naufragio donarii vota concludam,

—me tabula ſacer
Votiva paries indicet humida

Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris deo.

TERTIA.

QUINTUM ab hinc ac viceſimum annum, noſtra de Dialecticis inſtita in tuo nomine primúm apparuerũt, eoque tempore omni, non ſolúm logicis informandæ doctrinæ principiis ac legibus, ſed artium liberalium reliquarum decretis præcipué tractandis & componendis, variiſque omnium generum authoribus, poëtis, hiſtoricis, oratoribus, philoſophis explicandis obſervata ſunt & explorata: ut mihi bona animi conſcientia bene conſcius ſim, nullum probandæ artis & illuſtrandæ genus in iſta commentatione inexpertum nobis & intentatum prætериiſſe: Tametſi contrá turbæ graves objectæ ſint, quæ quóvis potiús agitatam mentem impellerẽt. Theatra ſcenicis probris extructa, tribunalia judicum pœnis minacia, literatorum hominum, & in principum aulis gratioſorum ſtudia noſtris conatibus objecta ſunt. Hæc tamen omnia ſtimularunt atque incenderunt, nedum quidquam retardarunt. Interea veró tu quidem certé nos amãter foviſti ac defendiſti: regium deniq; profeſſorem Henrico Regi nominaſti: tibi autem viciſſim á nobis, amoris & nominationis fructus, variis monimentorum pignoribus caſté & integré perſoluti ſunt: præmium fortunæ cujuſquam abs te nullum unquam neque expetivi, neque vel obla-

tum accepi: majus, & tuæ dignitati congruentius præmium abs te vigiliæ noſtræ nomini tuo dicatæ flagitabant, ut prohibitis authoritate tua interpellationum calumniis, promptiús nobis liceret jure ac legibus juſtum ac legitimum ſtatum laudandis artibus ac diſciplinis inſtituere. Conſecuta veró ſunt tempora ſalutaribus conſiliis vehementer inimica, ut non tam de philoſophia, quám de philoſophi vita laborandum videretur: Ideoque tum volui Bononiam (quó ſecundis á Senatu literis accerſebar) emigrare, neque licuit. His tamen difficultatibus ardor animi ſemel incenſi, nihilo magis quám ſuperioribus illis remiſſus eſt: ſed alacritas acrior effecta, cúm intelligerem in Apolline & Muſis omnia deinceps auxilia honeſtis laboribus & ſtudiis eſſe collocáda. Itaque vel in medio fœdiſſimi belli furore, philoſophicæ meditationes nobis aſſiduæ fuerũt. Ecce autem repenté inſperatam reſtitutæ pacis lucem admirati, tam avidé ad explendam diuturnæ cupiditatis ſitim recurrimus, ut philoſophandi labor nunquam nobis jucundior acciderit. In his vigiliis præter cæteras artes, Dialectica accuratiſſimé repetita & recognita eſt: non ut quicquam de veteris formæ lineamentis immutaret, ſed certé ut toto corporis habitu elegantior eſſet atque aptior. Verúm ipſa laudes ſuas audiendi cupidis abundé recitabit. Quapropter cúm tibi adoleſcẽtior nuncupata ſit, jam ætatæ maturior, nuncupationis non gratiam, ſed conſtantiam ſecuta, ſi placet, audiatur.

QUARTA.

ARCHIMEDES (Lector) ſphæræ & cylindri rationem (in cujus inventione vehementius elaboraſſet) ſepulchro ſuo incidi voluit. Et quidem ſi me de vigiliis ſtudiiſque meis interroges, ſepulchri mei columnam é logicæ artis inſtitutione deſiderem. De cauſſà voti reſpondebunt, primó ad artis accurationem, libri de inventione argumentorum & eorum diſpoſitione ad judicandum non ſolum ab Ariſtotele organici, Rhetorici, Phyſici, ſed á Cicerone & Quintiliano tam multi oratorii: in quibus univerſis in duorum libellorum pugnum ratione viaque contrahendis omni ſtudio diligentiaque contendimus; ne qua Logicæ particula cujuſquam vel umbra illic confuſſa eſſet, cujus veritas non hic expreſſà teneretur. Atque hæc prima problematis Archimedei conſcientia erit. Reſpondebunt deinde ad Logicæ uſum, elegantiam, dignitatem partibus omnibus explicandum excitatæ Logicis meditationibus, cum populares poëtarum, oratorum, hiſtoricorum laudes, tum liberales & ingenuæ artes novi corporis nova ſpecie ſui ſtudioſis adoleſcentiores, præclariſque dotibus ornatiores & locupletiores factę: ac ne qua agreſtium procorum protervia timeretur, ſuarum quæque ſcholarum tanquam liberali cuſtodia ſeptæ & comitatæ. Hæc ſecunda problematis Archimedei conſcientia erit. Teſtes igitur iſti Logicam & veritatem & utilitatem tot dierum noctiumque vigiliis exquiſitam teſtati de voti noſtri cauſſa reſponde-

ſponde-

ſpondebunt: Teque (Lector) ut ſpero, commonefacient, inſanam neſcio quam in pleriſque omnibus Europæ academiis altercandi de ſuis præceptis ſophiſticam, Logicæ & veritatis & utilitatis longe diſſimilem eſſe: teque ad veriora & utiliora præſtantiſſimæ facultatis ſtudia præmiaque inflammabunt. Ecquid veró interea turbæ tam graves objectæ, theatra ſcenicis probris extructa, tribunalia, judicum pœnis minacia, damnatio tandem fœdis ignorantiæ calumniæque notis infamis, é toto Philoſophiæ regno manibus & lingua velut amputatis inaudita præſcriptio, an exiguam voti noſtri cauſſam perhibebunt? Quid conſecuta per Henricum Regem á judicii tam dementis invidia liberatio, & in ſolidam ſanctioris judicii laudem regia profeſſio? Quid poſtea (cum logicus hic ardor in religionis cauſſam invaſiſſet) longe graviſſima offenſio, vitæ ſaluriſque propterea tribus jam bellis civilibus jactatio nullamne voti noſtri cauſſam indicabunt? imó veró etiam admonebunt, ut Deo Optimo & Maximo gratias habeamus, quod ſtudiorum noſtrorum curſum hoc tanquam circo agitari & exerceri, neque tamen ulla metarum converſione frangi voluerit. Ideoque obteſtor ut logicum lumen in bonis & veri percipiẽdi ſtudioſis ingeniis accẽdat: cumq; ad ingenuas artes exornandum tum ad cœleſtia ſacræ doctrinæ myſteria illuſtrandum magis ac magis augeat: perficiatque ut iſto in nominis ſui gloriam epigrammate logici epitaphii tabula cõcludatur.

QUINTA.

PERVENERAT libellus hic (præſules optimi) prope in manus hominum, cúm repente ad me recurrit, oravítque, ne ſe ſine patrono in tam lubricum, tamque præceps hominum de ſe futurum judicium dimitterem: duo nunc oriri Galliæ noſtræ lumina, Carolum Borbonium, Carolumque Lotharingum fraterno quodam amore non minus, quám ſanguine, naturaque conjunctos admonuit: quorum auxilio facilé poſſet adverſarii quenvis impetum ſuſtinere: Itaque cúm veſtra ſingularis humanitas utriuſque modeſtiſſimo ſermone mihi perſpecta, cognitaque, ſpem timido clienti faceret: eamque Joannis Hannonii vobis eximia & animi probitate, & ſacrarũ literarum cognitione chariſſimi de veſtræ bonitatis laudibus prædicatio confirmaret: permiſi, ut patrocinium veſtræ nobilitatis, virtutiſque verecundus, & ſupplex oraret, obteſtareturque, ut in quorum nomine liberior apparuiſſet, in eorum authoritate tutior, & conſtãtior acquieſceret, quamobrẽ ſupplicem veſtrum in fidem, clientelamque ſuſcipite, & ſartum tectumque (ut aiunt) ab omni detrimento, periculoque conſervate. Valete.

SEXTA,

SEXTA.

DIALECTICA noſtra, Mecœnas, tibi gratias habuit, quód tua benignitate atque clementia priſtinæ libertati reddita atq; reſtituta eſſet. Hoc illi beneficiū maximum fuit, quód cúm ſic oppreſſa fuiſſet, ut vel omnino interire, vel ſine authoris ſui nomine ingraté vivere cogeretur, per te non ſolúm ſibi jucunditatem vitæ, ſed parenti quoque ſuo debitam induſtriæ laudem recuperaverit. Quales veró gratias Ariſtotelicæ Animadverſiones, non dico verbis agere, ſed cogitatione complecti poterunt? Dialectica nihil offenderat, quia tamen lucem demonſtrabat, cui contrarias tenebras expelli tam moleſté homines quidam ferebant, cōmuni vindicta eſt afflicta. Verum Animadverſiones, cúm videātur Ariſtoteleæ oppreſſionis (quā tibi frater meus Audomarus Talæus in Academia modicé & modeſté deſcripſit) motus illos excitaſſe: quantó juſtiore periculi metu ſunt affectæ, tantó ſané par eſt gratius ac lætiús optatiſſimæ liberationis meminiſſe. Itaque gratias ſervatori ſuo maximas agunt, profitenturque non ſolúm ſe tibi vitam, libertatem, dignitatem, ſed omnem futuri temporis expectationem acceptā referre. Etenim, Mecœnas optime, quanvis id tibi tam liberali, tamque magnifico principi minimum videri certó ſcio: tamen cogita quæſo quantū beneficium mihi, quamque amplum una tua in nos gratia cōplexa videatur. Si me opibus (quibus abundas

maximis)cumulaſſes:ſi muneribus & donis(quorum in te magna facultas eſt) auxiſſes & ornaſſes, ea fortaſſe tribuiſſes,. quæ privatim mihi magis commoda, quam ad communem laudem, & utilitatem publicā inſignia viderentur ; Verùm cúm honeſtæ profeſſionis (in qua multos annos verſatus eſſem) ereptā libertatem mihi reſtituis, præteriti temporis fructū & ſolatium mihi reſtituis, & interclusam viam ſimul aperis, qua perſequendis inſtitutæ vitæ rationibus talentum (quantumcunque nobis á Deo creditum eſt) exercere tractando, communicare docēdo, amplificare quærendo, Deo denique ipſi ac proximo (quorum cauſsâ nati & in hanc lucem editi ſumus) meditata vitæ ſtudia atque officia liberé præſtare valeamus. Quamobrem jam licet Muſarū omnes fontes & montes excitemus, nunquam tamen á me non modó referri, ſed ne cogitari quidem gratia par ulla poterit: Ut animi tamen nec ingrati, nec immemoris, & gratia & memoria tibi perſpecta ſit & cognita, eniti certé atque contendere nunquam deſinemus. Itaque Dialectici hujus operis (in cujus abſolutione te domino, atque adeo velut architecto, jam non ſtudioſé ſolúm, ſed liberé incumbimus) προόπασιν pauló anté Dialectica tibi obtulit, ἀντιπόδοσιν Animadverſiones offerunt. Quas(ut voluntatis conſiliique noſtri cum gratiis agendis etiam rationem conjungam) non ſolúm tibi, cui nuncupātur, ſed vel iis omnibus, qui nobis adhuc adverſati ſunt, gratiſſimas fore confido: Nam quód Ariſtotelis authoritatem in Logicis ſtudiis tantoperé mirantur, hoc nos illis aſſenti-

ſentimur, ut Ariſtotelis legibus ac principiis (de quibus tam magnificé in Demonſtratione ab eo præcipitur) tota Logica, imò quævis alia doctrina componatur. Quód magnam juventutis exercitationem in logicis deſiderant, hoc nos cum illis cōmuni ſtudio tuemur, ut ex omnibus artibus hæc una precipué teneatur & excolatur: Quód veteres Academiæ leges de certis & temporibus ſtudiorum, & probationum publicis exemplis arcté retinendas exiſtimant, hoc nos unicé propoſitum & ſingulariter habemus: Quinetiam principiis illis Ariſtoteleis contendimus, ut & ad augendos juvenilis induſtriæ fructus, & ad minuendas longi temporis moleſtias, docendæ & exercendæ in philoſophia juventutis compendiaria quædam via publicis Academiæ noſtræ conſiliis, vel potiús votis tantoperé expetita, ex Ariſtotelis imprimis inſtitutis, & Pontificum (à quibus fundata Academia Pariſienſis eſt) legibus revocetur: ut denique Dialectica ex uſu naturalis & humanæ rationis tota deſcribatur, deſcriptaque explicandis poëtis, oratoribus exponendis, examinandis philoſophorum omniumque hominum ſententiis, ſcribendo de rebus omnibus & dicendo, omni denique fructu humanitatis exquirendo tractetur & exerceatur. Quod tamē inſtitutum quamvis tam ſyncerum atque ſanctum, nunquam tamen optabo ut cuiquam tam certa tamque bona ratione à nobis obſervatum videatur, ut certius & melius obſervari poſſe nihil exiſtimet: Imó veró hanc veniam deprecabor, ut quicquid his Animadverſionibus tam ſtudioſé tamque vehementer ex Ari-

ſtotelis legibus aſſeveratur, P. Rami, id eſt unius é multis homunculis ſtudium, non Pythii cujuſdam Apollinis oraculum eſſe videatur: deque eo nihil potiús approbetur, quám iiſdem illis Ariſtotelis principiis examinetur, nequid iis repugnans agamus. Homo ſum, & hominibus pro mea tenuitate prodeſſe cupio: Sed fortaſſe quod cupio, non aſſequor neque præſto. Si quis in recta volũtate lapſus erroris inciderit, mea ſumma voluntate, imó veró deprecatione & obteſtatione corrigetur. Multis maledictis & probris & ſcenicarum fabularum & infamium libellorum ab hominibus temeré commotis & infenſis agitatus & vexatus ſum: quibus animo non tantúm facili & æquo, ſed libenti jam & grato, omnibus gratias habeo, quód me ſtimulis ſuis ad inſtitutum meum cúm diligentiús & laborioſiús, tum perfectiús & accuratiús perſequendum excitarint: Hortor tamen & moneo ut in hac diſputatione removeant authoritates collectorum ab Ariſtotele librorum, & Ariſtotelis legibus & principiis plerunque repugnantium removeant publicas poteſtates: neque enim hîc de Reipub. ſed de Dialecticæ ſtatu agitur: Deſinant theatris, bonorum famam traducere: probroſis & præter ſtultam maledicentiam nihil habẽtibus libris nominatim vexare: cæteráque ejuſmodi philoſophiæ ſtudiis indigniſſima ſophiſmata cogitare deſinant. Exemplo patientiæ noſtræ tandem aliquando moveantur, qui tanta æquitate animi tot indignitates pertulimus, quanta ipſi iniquitate machinati ſunt: quique hoc unum ultionis genus perpetuum juravimus, ut non modó nullas

tot

tot fraudum atque calumniarum pœnas repetamus, ſed ne earum quidem authores ulla ſcriptorum noſtrorum litera dignos exiſtimemus: Patientia enim & conſtantia ad honeſté vincendum, non ſtultorum & ignorantium pœna & infamia mihi opus eſſe duxi: neque enim adverſatus eſt hîc adhuc nobis quiſquam, qui vel pictam veræ Dialecticæ umbram agnoſceret. Hanc igitur veniam ſi nobis homines dederint, ut Dialecticam Ariſtotelis, dialectico Ariſtotelearum legum judicio diſceptandam & conſtituẽdam arbitrentur, ô me fortunatum! ô me felicem!

—*Neque enim levia aut ludicra petuntur Præmia*:
ſed de arte, omnium (meo quidem judicio) præſtantiſſima certatur, ut vis humanæ mentis, id eſt boni bonorum, quæ à Deo hominibus dari unquam potuerunt, maximi: ut vis inquam, tam divini boni pro ſua natura ac dignitate doceatur & exerceatur.

—*Ecquis fuit alter,*
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?

ait paſtor ille Virgilianus: At ego multó juſtiús,

—*Ecquis fuit alter,*

qui non totum terræ cœlíve orbem, cujus centrũ certo puncto comprehenditur, extremum finito ſpatio concluditur: ſed tantum potiús mentis orbem, cujus medius locus immenſa cogitandi inveniendique ſolertia dilatatur: ambitus infinita judicandi collocandique prudentia propagatur:

—*Ecquis* (inquam) *fuit alter,*
Deſcripſit radio tantum qui gentibus orbem?

Nec enim vereor, quanvis ea res tanta ſit, quin

obſcuriſſimis tenebris clariſſimam lucem, miſerando abuſui præſtantem uſum & admirabilem præponendum eſſe, vel adverſariæ ſententiæ animis ſic affectis perſuadeam. Atque ut ſpero, omnes qui iſta legent, rem tam facilem, tam juſtam, tam laudabilem vel ultró largientur, ac nos æquitate iſta vincere potiús optabunt. Quamobrem, Mecœnas, Rami tui fructus tua non ſolúm bonitate ſervatos, ſed gratiâ & liberalitate excultos & uberiores grandioréſque factos percipito. Vale. Lutetiæ, é Præleo noſtro 1556. Idibus Maii.

SEPTIMA.

POSTEAQVAM (Mecœnas) cœpi Regia profeſſione tuum de me judicium populo noſtro probare, Logicumque & Topicę inventiônis & Analyticæ diſpoſitionis uſum in oratoribus majorem frequentioremque, quám Rhetoricæ elocutionis demonſtrare, mirabilis hominum opinio nata eſt, quaſi qui argumentorum, ſyllogiſmorum, methodorum tantum fructum oſtendiſſem, póſſem quoque reliquorum Logicæ Ariſtoteleæ dogmatum parem frúctum oſtendere, cúm perinde priús omnium ignotus uſus latuiſſet: Ariſtotelem veró á pueris & philoſophiæ imperitis ſcriptoribus eſſe defenſum, qui philoſophiæ uſum, id eſt, principium & extremum non modó nullum unquam diſcere voluerint, ſed ſcriptis & judiciis ſuis velut ipſi philoſophiæ perniciosum damnarint: ut jam & contra nos & à nobis Ariſtoteles defenſionem poſtulare videatur: dicat-

dicatque (ſicuti vulgi vana hæc & ridicula eſt opinio) philoſophus ſcilicet idem quod poëta,

Nanque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more poteſt.

At veró nullum de tam multis, tamque manifeſtis Ariſtoteleæ Logicæ vulneribus feci. Neque enim definitionum, partitionum, exemplorum lumina detraxit: neque orationis vel homonymiam, vel ſcholaſticam infantiam (quibus Logica Ariſtotelis tam vehementer obſcurata eſt) peperi: neque aegulas eaſdem infinité repetivi: neque Grammatica, Phyſica, Mathematica permiſcui: neque de contrariis inutiles altercationes, neque modaliũ, neque converſionum, neque ſyllogiſticarum reductionum, permiſtionum, poteſtatum argutias inveni: neque falſa & inter ſe pugnantia propoſui: neque totum Organum ſic ordinavi, ut ad humanitatis uſum referri non poſſet: neque omnino (quod miſeriæ caput eſt) Logicæ artis uſum é philoſophorum ſcholis ejeci: hæc (inquam) Ariſtoteleæ Logicæ vulnera non feci, ſed injuriâ vel hominum, vel temporum priús impoſitâ, modis omnibus ſanare volui: & quó ſalutaria remedia minús doloris facerent, lenitudinem quam licuit, adhibui: Logicos libros, ut Strabo & Plutarchus teſtarentur, corruptos & depravatos eſſe dixi, eorumque præſentem & titulum & numerum veteri & titulo & numero (ſicut ex Laërtio conſtaret) non congruere: vt commentarii potiús ab imperitis ex Ariſtotelis philoſophia deducti, quám vera Ariſtotelis philoſophia eſſe videretur. Ergo hæc ad leniendum. Sed enim longé alia majoraque ſunt,

quæ publica & voce & ſcriptura prædicavi & celebravi: Ariſtotelis philoſophiam, orbis terrarum pené totam & ſolam philoſophiam eſſe. Veteres artis Rhetoricæ ſcriptores (ait Cicero) uſque à principe illo atque inventore Tyſia repetitos, unum in locũ conduxit Ariſtoteles: quantó juſtiús, veriuſque dicam, Ariſtotelis philoſophiam, ingentem quendam bibliothecam eſſe, in quam veterũ philoſophorum, imó gentium (quibus imperavit Alexãder ejus diſcipulus) & ſua ipſius decreta Ariſtoteles aggregarit? nec aggregarit tãtúm, ſed unicàm veritatem, non magiſtri Platonis aut hominis cujuſquam authoritatem ſpectans, componere generibus ac partibus explicare voluerit? Qua in tãta tamq; multiplici bibliotheca, ut Ariſtotelis ad tot res, tamque diſperſas undique congregandum, labor & induſtria mirabilis negari non poteſt, ſic ad æſtimandum de ſingulis, & accuratiús judicandũ, ſi tantúm ſtudii aut certe temporis ac vitæ ſuppeditaſſet, aut protinús Ariſtoteles aliquis Ariſtoteli ſucceſſiſſet, qui philoſophiam Ariſtotelis ad Ariſtotelis principia perpendiſſet, haberemus jampridem quod optamus. Quare ſic adhuc lenimus, & Ariſtotelicum illud veritatis inquirendæ ſtudium liberé conſtanterque ſequimur. Atque hîc nihil veremur, ne Ariſtotelis diſſimiles ardenti quodam, nec ad vulgî opinionem fortaſſe ſatis cõſtanti ſtudio videamur. Appelles, quanvis eximius & excellens pictor, imperito tamen populo tabularum ſuarum judicium committebat, & vel ab ignaris artis de artificio tamen ſuo admoneri & corrigi cupiebat: Tantus vel in manus opificio,

perfectæ

perfectæ laudis amor erat. At Ariſtoteles ſelectis tantúm & paucis diſcipulis, á quibus credulitatem ex pacto poſtulabat (notum enim illud eſt, δεῖ γὰρ πιστεύειν τὸν μανθάνοντα) philoſophiam ſuam tradebat. nec vivus publicavit, ſed moriens Theophraſto legavit: tantum abeſt ut á vulgo moneri vel corrigi voluerit. Ergo ad Ariſtoteleum veri percipiendi ſtudium, Apelleum quoque perfectionis amorē adjungimus: prælectionibus & exercitationibus, publicatiſque de Logica arte in Ariſtotelem, Ciceronem, Quintilianum libris, ſtudioſé & aſſidué juſtas & veras reprehenſiones hominum non ſolúm nihil metuimus, ſed propé precibus efflagitamus: & tā libēter vel ab ignaris artis acciperemus, quám ſimpliciter & candidé poſtulamus: Nec interea tamen ignaviæ culpam pertimeſcimus, ſi tot annos in ſtudio perficiendæ artis pulcherrimæ conſumpſerimus, quam duorum annorum millibus, maximis tot tamque multorum philoſophorum vigiliis adhuc imperfectam videamus: ſed illo Apellis exemplo, veluti prætereuntium ſermones & opiniones auſcultamus. Quoties igitur jam, quoties in Ariſtotelicis Animadverſionibus, etſi corporis univerſi formam, ſpeciemque Topicæ invētionis, & Analyticæ diſpoſitionis, ſummamq; univerſæ inſtitutionis noſtræ ſententiam eandem retinemus, tamen illum colorem, quia vehementior, hanc umbram, quia moleſtior vel expertibus artis eſſet, immutavimus? Cumq; tandem Ariſtotelis nomen non ſolū philoſophi, ſed pené philoſophiæ nomen in ſcholis noſtris eſſe ſentirē, ſine cujus authoritate nihil probari, nihil perſuaderi

certis hominibus poſſet: noſtraque ſtudia quanvis eſſent, tamen quia non dicebâtur Ariſtotelea, tam pertinaces impediri cognoſcerem, hoc ipſum Ariſtoteleæ authoritatis pigmentum partibus omnibus aſpergere, atque Ariſtotelem ipſum præcipuis, nec adhuc vulgo ſatis intellectis & animadverſis Logicæ partibus explicare ſtatui. Etenim Ariſtotelis Logica tota eſt, quam adhuc docui: attamen quia nec Ariſtoteles à noſtris obtrectatoribus intelligebatur, neque nominatim Ariſtotelis authoritas á nobis appellabatur, verúm res ipſa (quæ priús etiam á Platone dicta eſſet) mutata, ſed illuſtriore & Ariſtotelis germaniore forma traderetur, hîc Ariſtoteles velut ex Actæone aliquo, conſpecta Diana cervus factus eſſet, á ſuis non modó cognitus nõ eſt, ſed pené laniatus ac diſcerptus eſt: ſic noſtro nomine ab iis eſt traductus & damnatus. Ergo ut Ariſtoteles ab Ariſtoteleis recognoſcatur, hũc ipſum non ſolúm animaverſionis, ut antea, ſed interptetationis prætereà laborem præcipué ſuſcepi: nec in Logicis (licet ex Ariſtotelis libris alia ſequar, alia fugiam) ullam virtutem ſequor, niſi quam Ariſtoteles ſequẽdam: nec ullum vitium fugio, niſi quod Ariſtoteles fugiendum authoritate judicioque ſuo præcipiat: nec aliud mihi propono, quám ut planum faciam, licet ab Ariſtotele tam multa collecta ſint, tamen alia ab Ariſtotele probata & judicata, alia collecta tantúm, non etiam probata & judicata: id eſt Ariſtotelica alia eſſe, alia non Ariſtotelica. Diſceptatio hæc magna & gravis alicui fortaſſe videri poſſit, judicare, utrúm de Logicę artis regulis vel ab aliis,

vel á

vel à ſe ipſo inventis Ariſtoteles judicarit. At ejus quæſtionis definiendæ ac terminandæ regulam & legem Ariſtoteles ipſe duobus his Analyticis poſuit: principia enim philoſophiæ ſententiæque ſuæ non ſolum propria, ſed vera, ſed illuſtria, & magnifica poſuit: quibus quæ Logicæ artis regulæ convenient, ab Ariſtotele judicatas & probatas; quę non convenient, neque judicatas, neque probatas eſſe ſtatuamus. Atque ita, veram Ariſtotelis doctrinam & authoritatem à cõtraria & doctrina & authoritate diſtinctam teneamus. Quamobrẽ (Mecœnas) tametſi ſummus Henrici regis amor, qui vel hiſce graviſſimis temporibus te non ſolúm conſiliorum, ut ſemper antea, ſed etiam armorum conſortem comitemque habeat, ad res graviores advocat: tamen quia Mecœnas meus es, imó quia Pariſienſis Academiæ à Chriſtianiſſimo rege patronus & Mecœnas factus es, huc te tantiſper demittito, & Analytica poſteriora (quæ Ariſtotelicæ philoſophiæ principia & fontes habeant) explicata, & pauló diligentiús quám antea, pleniúſque animadverſa cognoſcito. In cæteros Organi logici libros parem Animadverſionum reliquarum diligentiam meditati ſumus: ut cúm ſingulas Ariſtoteleæ Logicæ partes ad iſtam principiorum Ariſtotelicorum libram æſtimatas, & Ariſtotelica à non Ariſtotelicis diſtincta, neſcio qui verbo Ariſtotelei, reipſa tamen Ariſtotelicæ philoſophiæ imperitiſſimi & inimiciſſimi, cognoverint. Animadverſiones noſtras (quia locis omnibus Ariſtotelem principem ducemque ex Ariſtotelis certiſſimis principiis, certiſſimiſque judiciis ſequuntur)

veré Ariſtotelicas eſſe ſentiant: Dialecticam noſtram (quia veram Ariſtotelis Logicā, quæ poſſit ad humanæ vitæ, prudentiæq; uſum referri, cúm ſententiis & verbis totam exprimit, tum imprimis Ariſtotelica Analitycæ methodi forma diſponit) veré Logicam eſſe percipiant: veriſque legibus Ariſtotelis & principiis conformatam & compoſitam tandem aliquando cognoſcant. Vale. Lutetiæ, é Præleo noſtro 1553. Calend. Ianuarii.

OCTAVA, TALÆI.

MAJORES noſtri, Sabelle humaniſſime, acuendis ad philoſophiam ingeniis ſuppoſitiones, ampliationes, reſtrictiones, & alias ejuſmodi argutiolas ſatis ingenioſé excogitaverant: quæ exercitationes, quia neſcio quo hominum faſtidio á ſcholis rejectæ ſunt, ne omnino ſpreta & contempta videretur antiquitas, exercendi ingenii materiam, quanvis in diſſimili genere, non tamen omnino diſſimilem ex quotidianis prælectionibus deſcripſi. nam quód veteres in rebus minus popularibus, magiſque ab uſu vitæ, philoſophiaque ipſa remotis commenti erant, ut in his tanquam neceſſariis ad prudentiam ſtudiis juventutem retinerent, hoc idem in ipſa philoſophia, ejuſque partibus efficere ſtudui, ut quæ ad uſum popularem, & humanæ prudentiæ rationem pertinerent, annotarem: quæ veró ad aculeos altercationum, & ſubtilitates otioſarum ſpeculationum ſpectarent, ſepararem, & Ariſtotelis interpretes meo exemplo

plo admonerem, ut judicium in his libris explicandis adhiberent, & utilia ab inutilibus, verâ á falſis, propria ab alienis, perſpicua ab obſcuris diſtinguerent. quod idē Petrus Ramus frater meus Ariſtotelicis animadverſionibus, ſed oratione perpetua non minus graviter, quám ſubtiliter tractaverat, unde homines quidam humanitatis expertes, & literis non ſatis exculti, magis commoti & perturbati ſunt, quám inſtituti. Itaque rudiorum gratia de induſtria ad ſingulas rerum particulas explicationem meam demiſi, ut haberent pueri in iſto veluti cōvivio non ſolúm copiam & abundantiam, ſed tanquam diſſectis in diſco fruſtis, & ad ſumendum paratis, unde facilius deſiderium ſuum explerent. Atque quo magis ſtudioſos organi dialectici ad philoſophandum & inquirendum excitarem, contradictionum, quas propoſui, defenſionem nullam addidi, ut qui eas falſas exiſtimarent, veriores & probabiliores exquirerent. Conuerti autem de Græco Porphyriū: ſic ut non tantúm modó ſententias exprimerem, ſed verba pené verbis propriis tamen, & rem puré planéque ſignificantibus redderem, ne melius Porphyrium Latiné loquentem facerem, quám Græcé loquutus eſt, & ut res verbaq; in utroque ſermone reſponderent. falſo enim plerique ſibi perſuaſerunt libros organi Dialectici Græcos magna eloquentia præditos eſſe: ornatus enim orationis in tropis & figuris verborum ſententiarumque cernitur: at in tam multis organi Dialectici libris, ſi paginas omnes evolveris, nullum orationis cujuſquam ornatū reperies: quod Ari-

ſtotelem de induſtria feciſſe Ammonius affirmat. Has veró lucubrationes in tuo nomine idcirco divulgavi, quód te unum ex omnibus hominibus non ſolúm veræ philoſophiæ ſtudioſum cognovi, ſed etiam eorum amantiſſimum, qui ſtudia illa promovere ac illuſtrare conarentur. quid enim vis ſingularem tuum in fratrem meum Petrum Ramum amorem commemorem? quem ſimul atque noſti, ita omnibus officiis complexus es, ut in omnibus noſtris rebus ſummam tuam humanitatem & liberalitatem ſimus experti: ita te cordatum hominem natura peperit, ſic in omni genere benignitatis volũtas exercuit, ut per mihi mirum videatur in tam exiguo ac tenui corpuſculo tantúm veri cordis concludi, cõtinerique poſſe: atq; ut apud Homerum Tydeus laudatur,

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής· ſic veriſſimé confirmare poſſum, te quanto multis corpore minores, tanto pleriſque animo multis & præclaris virtutibus ornato majorem & excellentiorem eſſe. Itaque ut tantis animi bonis diutiſſimé fruare, vel potius omnes amici tui te vivo fruantur, á Deo Opt. Max. precabor, ut fortunatiſſimam longiſſimámque vitam tibi largiatur. Bene vale. Lutetiæ é Gymnaſio Præleorũ Nonis Auguſti.

PETRI

PETRI RAMI PHISICÆ PRÆFATIONES,

PRIMA.

ARISTOTELIS auſcultatio Phyſica eodem illo inſtrumento diſceptanda nobis eſt, quo adhuc antecedentes artes diſceptatæ ſunt. Logicæ leges illæ de materia formaq; artis ante oculos habendæ ſunt, ut materia omnis ſit κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον: de omni per ſe, univerſaliter primum. Prima lex eſt veritatis, ne ullum ſit in arte documentum, niſi omnino neceſſarioque verum. Itaque non modó falſa, ſed fortuita tollentur. Secunda lege cavetur amplius, ut artis decretum ſit non tantum omnino, neceſſarioque verum, ſed homogeneum, & tanquam corporis ejuſdem membrum: nec in Arithmetica ſit quicquam geometricum: nec in geometria arithmeticum, ſecús geometricum, in arithmetica fuerit ἀνάριθμον, arithmeticum in geometria ἀγεωμέτρητον. Sic logicum in phyſica tam fuerit ἀφύσικον, quám phyſicum in logica ſit ἄλογον. Hinc falſi erroris refutationes etiam veræ, tamen ex arte tollentur, quia inſcientiam tantúm dedoceant, ſcientiam ipſam non doceant. Hæc juſtitiæ lex eſt ad regendos artium fines, & ſuum cuique tribuendum, juſtiſſima. Tertia demum lege ſancitum eſt, ut artis præcepta non ſint duntaxat omnino neceſſarioque vera, nec homogenea tãtum, ſed propria & partibus reciproca: neque genera-

le ſpecici, aut ſpeciale generi tribuatur, ſed generale generaliter, ſpeciale ſpecialiter exponatur: Si doceas rectas non concurrere: in æquicruro tres angulos duobus rectis æquales eſſe: analogiam in numero & magnitudine, generalem affectionem ſpeciei tribuis, cum parallelismus etiam obliquis, æqualitas rectorum omnibus triangulis, analogia rebus omnibus conveniat. Si doceas æqualitatem duorum rectorum in figura, ſpecialem affectionem generi attribues, ideoque ſophiſticé docebis. Hæc tertia lex eſt ſapientiæ. De forma lex unica eſt, ut abſoluté notius & clarius antecedat: quæ tametſi verbis pauciſſimis eſt contenta; uſu tamen & fructu eſt omnium maxima. Hæ ſunt Ariſtotelis de materia formaque artificialis logicæ leges, communes omnium temporum, locorum, hominum, nullis exceptionibus conſilii, voluntatis, occaſionis cujuſquam aſtrictæ. Peccaveris in Grammaticæ leges minimum, ſyllabamque longam breviter enuntiaris, ſibilo audientium peccatum tuum corrigetur. In dialecticas autem leges, id eſt cujuſvis doctrinæ principes ac dominas, vel quidlibet offendere, quantó gravior offenſa, quantoque minús ferenda fuerit? Una eſt erroris infiniti magiſtra, anticipata multis anté ſeculis opinio, catholicis inſtituendæ doctrinę legibus adverſaria, academiarum & publicarum cathedrarum variis privilegiis, amplis etiam præmiis & honoribus armata, quibus acroaſis phyſica, ſicut Ariſtotelis opera reliqua, ſancitur. At in logica civitate logicos judices ſpero me habiturum eſſe, qui catholicas ſuæ civitatis le-

tis le-

tis leges quantumlibet inveteratæ captionis exceptione majores, quantumlibet approbati privilegii ſanctione ſanctiores exiſtiment. Enimvero ſi quis architectum regiæ cuipiam conſiderandæ in conſilium advocet, interrogetque quibus inſtrumẽtis opus ſit illud examinaturus, proferat (opinor) regulam, perpendiculum, normam: ita ſi quis interroget quibuſnam machinis aut ferramentis confiſus ad tantam Ariſtotelei mundi fabricam expendendum accedam, Ariſtotelearum de materia, formaque artis legum inſtrumenta videlicet illa proferã: Ariſtotelis enim philoſophia eſt omnium qui anté fuerunt philoſophorum bibliotheca quædam, permultis locis collectas ſententías potius, quám judicatas complexa, eaſque Apelliconis tineis & blattis corruptas & depravatas, ut alias propoſui. Itaque comparandi ſunt eadem de re omnes Ariſtoteleæ philoſophiæ loci, tum delectus legibus illis catholicis conſentaneus eſt adhibẽdus. Nulla enim philoſophiæ ſententia illuſtris feré eſt, cujus contradictionem aliquam in Ariſtotele non reperias. Itaque controverſi Ariſtotelis interpretem ac judicem, Ariſtoteleis légibus, id eſt Ariſtotelis graviſſimis & accuratiſſimis judiciis, quem potiorem aut præſtantiorem requiramus? Quamobrem philoſophi omnes, quicunque hæc lecturi, audituri, cognituri eſtis, animos per Deum naturæ (qua de hic agitur) erigite. Scripſimus antea & pro logica veritate, & contra ſophiſticam falſitaté philoſophica libertate beatis quondam & florentibus philoſophiæ ſtudiis, non ſo-

lúm permiſſa philoſophis omnibus, ſed ad legitimé philoſophandum propoſita, ac præſcripta: Ergò jam præmium tali virtuti uſitatum protinus non á noſtris tantum popularibus, ſed toto terrarum orbe ſumus adepti: probra & maledictà ab hominibus é ſophiſtica illa, tanquam é ſolida doctrina laudem ſectantibus, qui tamen legibus, qui comparationibus, qui argumentis noſtris nihil iraſcerentur, ſed maledicerent legum vindici, comparationum ſecundum leges & argumentorum authori: Neque enim noſtri philoſophi ad illam æquitatem adhuc adduci potuerunt, ut ſecundum Ariſtotelis leges Ariſtotelea philoſophia judicaretur: nec adhuc in tot maledictorū plauſtris ſyllogiſmum illum deprehendere potui, vel pro Ariſtotele hoc modo: Præceptum artis κατὰ παντὸς καθ' αὐτὸ καθ' ὅλου πρῶτον, naturaque prius antepoſitum eſt legitimum: Ariſtoteleæ philoſophiæ præceptum quodlibet ejuſmodi eſt: Itaque legitimum. vel contra nos hoc modo: Præceptum legitimum eſt κατὰ παντὸς, καθ' αὐτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον, naturaque prius antepoſitum: P. Rami præceptum ejuſmodi non eſt: Non igitur legitimum. hunc (inquam) logicum ſyllogiſmum, hoc logicum judicium adhuc in nullo P. Rami adverſario deprehendere potui: Id nimirum eſt. O philoſophe, ſi philoſophiæ legibus judiceris, actum eſt, ilicet, periiſti: Itaque effrænatam maledicentiam, & infinitam exceptionum ſophiſticam tantum adhuc audivi: híc item non tantum ſinguli profeſſores, ſed ſcholæ totæ phyſica Ariſtotelis celebres cúm eruditionis ſuæ fama ſpoliari ſibi videbun-

debuntur,non dubito quin protinus tanquam adverſus prædonem quempiam & latronem quiritentur.tanta eſt apud pleroſque etiam doctos,etiã de religione pié ſentientes(quod perſæpe admiratus ſum) de philoſophi hujus ſcriptis opinio, ut vel de Moſe,deque Chriſto potius, quám de Ariſtotele dubitent. Verumtamen cúm pertinacia tãtiſper poſita, judicioq; ſynceriore adhibito perceperint, ſuis opinionibus longé diſſimiles libros acroamaticos eſſe, tum faciliores pauló atque æquiores erunt.At enim ſi quis animo in ſupremam mundi regionem elatus cælum & terras, omniaque iis comprehenſa penitus perſpiciat,ad Ariſtotelis acroaſim converſus perſpiciet in octo phyſicis libris nullam rei cujuſquam naturalis notam, ſed logica ſophiſmata de cauſſis & principiis primo ſecundoque libro, de effectu cauſſarum & motu tertio; & quinto, de ſubjecto loco, adjunctoque tempore,quarto: tertii parte, ſextoque toto infinitatis: totiſque item ſeptimo, & octavo æternitatis monſtra quędam & portenta perſpiciet, non ſolúm ingenuæ diſciplinæ prorſus aliena, ſed veræ pietati ac religioni contraria. Ac neſcio quo animo Chriſtiani homines ferent ab Ariſtoteleís interpretibus Ariſtotelis impia commenta defendentibus,Moſem tanquam fabulatorem Ægyptiũ irrideri: Chriſtianoſque modó ignaros idiotás, modó πλάνας tanquam ſceleſtos, furioſoſque appellari. Ariſtotelem nempe majores illi noſtri tanquam Jovem aliquem inſanorum interpretum more non colebant,ſed ejus fraudes manifeſtis & illuſtribus argumentis convincebant: his tamen

argumentis adverſus Ariſtotelem non admodum uti, ſed logicis, mathematicis, phyſicis, id eſt philoſophicis armis philoſophicum certamen certare conſtitui. Itaque valde ſpero cognitores hujus cõtroverſiæ judiceſque converſis animis immortales gratias nobis habituros eſſe. Et quidem ut fructus iſte publicé omnibus & mihi privatim maturius conſtet, Platonicam peregrinationem decurſo reliquarum artium ſtadio in eas regiones meditor, ubi noſtratia hæc ſtudia exerceri celebrarique audio. Britanniam ut Pariſienſis Academiæ parentem exoſculor: Germaniam ut mathematũ altricem animo cõplector: Italiam veró omnium laudum, virtutumque velut officinam quandam admiror & ſuſpicio, in eaque Bononiam (quæ tam longinquo locorum intervallo nobis primariæ in doctiſſima academia profeſſionis honorem, referente Angelo Papio jureconſulto clariſſimo honorificé detulit) præcipué viſendam, omnique ſtudii & officii genere colendam: precipueque Papium mihi complectendum propono: Itaque cõmilitones mei (ubicunque terrarum noſtræ hujus militiæ ſtipendia meremini) ne vos imparatos offendam, interea conſiderate, quid de liberalium artium inſtitutione, quam perſequimur, corám reſpondẽdum judicetis, quales veſtró judicio ſint Ariſtotelis auguſtæ & ſacræ leges illæ quibus artes & diſciplinas regendas eſſe profiteor.

——*hic murus aheneus eſto.*

Et certé adverſus calumnias omnes adhuc aheneus fuit, & erit in æternum: Neque enim ſophiſmate ullo dirüetur unquam. Conſiderate (inquã) qualis

qualis ſit hic murus, qûalis ſit Ariſtotelearum variis é locis ſententiarum ad leges comparatio, qualis denique ſit ex iis & legum & comparationum antecedentibus noſtra conſecutio & complexio. Atque hoc loco Italos in primis exhortor & moneo, ut de ſuis virtutibus pauló magnificentius ſentiant, quám ut placitis philoſophi cujuſquam tam humiliter demiſſeque ſerviant. Etenim (Deū immortalem) doctores hi ſingularibus naturæ dotibus eximié præſtant atque excellũnt. diligentiá induſtriæ conſtantiamque tractandis & explicandis artibus ex omnibus omnium linguarum comparatis interpretibus admirabilem adhibent. Sum enim cupidior, & fortaſſe curioſior de cujuſque doctoris pauló clarioris dignitate & exiſtimatione. Nec tantum editos libros avidé perlego, ſed ſi quis doctrinæ ſtudiis deditus, é diſcipulis vel amicis vel quomodocunque notis hominibus ex Italia redierit, ſciſcitari, percontarique ſubtiliter ſolitus ſum de celebritate Academiæ cujuſque, de nobilitate profeſſorum, de genere docendi, atque facultate: inde cætera quidem omnia in Italis philoſophis abundé comperiebam, ſed in pleriſque omnibus animadvertebam præpoſteræ cujuſdam perſuaſionis opinionem valdé contrariam: doctoris nempe veluti laudatoris officium videri, authoris propoſiti ſententiam non ſolum perſpicué & intelligenter interpretari, ſed qualiſcunque ea ſit, arćté tenere, ac mordicus tueri. Enimvero (inquam) ſi de Iſocrate aliquo aut Simonide loqueremur, officium doctoris illud fortaſſe probaretur: At lõgé alius eſt Panegyricus, aut Melicus alienæ laudis

mercator ille, alius hic noſter doctor, non ſolúm virtutum exornator, ſed judex cenſorque vitiorũ. Nam ſi grammaticus vel rhetor grammaticas, vel rhetoricas laudes in authore quamlibet egregio interpretandas ſumpſerit, quid aliud ad hoc interpretationis judicium ſibi præponet, quám ut ejus virtutes grammaticis rhetoriciſque legibus congruas diſcipulis ſuis commendet, & imitandas eſſe prædicet? vitia autem contraria demonſtret, fugiendaque moneat? Sic in philoſopho quantumlibet excellenti explicando, quid philoſophiæ doctor prius & antiquius philoſophicis legibus habere debeat, ad accuraté ſyncereque philoſophandum? & quid in quaque re verum, falſumque ſit exiſtimandum? Id enim eſt ſcire, rem per cauſſam cognoſcere. At cauſſa recté & legitimé philoſophandi eſt in philoſophiæ legibus, & principiis: vagæ autem & ſophiſticæ opinionis umbra tantum eſt in philoſophi nomine atque authoritate. Utinam veró philoſophicam libertatem ſummis philoſophiæ legibus duntaxat obedientem, Italiæ philoſophis propediem gratulari poſſim. Etenim, ſumme Deus, iſta libertate duce omnes omnium generum artes vel uno ſeculo á talibus artificibus & inveniri, & abſolvi poſſint: quæ tamen neſcio quot ſecula poſteaquam ſervilis inertia in ſcholas noſtras invaſit, víx ac ne vix quidem parte milleſima intelliguntur. Quapropter ubinam ſunt animi illi nobiles & generoſi, non ſolum ex illa tranſmarina Platonici & Ariſtotelei, ſed ex iſta magna Græcia Pythagorei, qui ſervitutem hanc non ſecús ac perniciem artium aliquam averſabantur?

bantur? Ubínam Cæcus ex Itala gente Appius, qui hunc noſtrum philoſophorum ſenatum ſenatoria illa ſeveritate coarguat,

Quò vobis mentes (rectæ quæ ſtare ſolebant
Antea) dementi ſeſe flexere ruina?

Quamobrem per Phyſicas muſas (quarum numẽ in iſto judicio periclitatur) ad antiquam illam gravitatem conſtantiamque redeatur, malitque quiſque noſtrum, philoſophus, quàm philoſophi ſervus eſſe. Atque hac ingenuitate ad acroamaticos libros cognoſcendum & retexendum accedatur.

SECUNDA.

ARiſtoteles in logica mihi videtur quidam Protogenes in pictura, manum ſi quidem de tabula tollere non poteſt. De logica, id eſt de argumentis & argumentorum diſpoſitione libros varios deſcripſit, alios logico, id eſt ſuo proprioque nomine, alios nomine rhetorico, alios acroamatico, contra quos omnes adhuc multiplices ſcholæ nobis explicatæ ſunt, ut Ariſtotelis de materia formaque artis legibus variæ & plerumque diſcrepantes Ariſtotelis ſententiæ regerentur, & conformarẽtur. In arte nihil eſto (ait Ariſtoteles) niſi κατὰ παντὸς omnino neceſſarioq; verum, niſi καθ' αὑτὸ homogeneum, totiuſque artis naturale & eſſentiale documentum, niſi καθ' ὅλου πρῶτον proprium & reciprocum, niſi denique natura prius, loco priore collocatum. His legibus cæteræ ſingulares artes componuntur: his vinculis doctrinarũ reliquarum theoremata continentur: ut nihil fal-

ſum, fortuitúmve, nihil heterogeneum, nihil inæquabile doceant, nihil ὕϛερον πρότερον confundant. Atq; ita quidem reliquarum artium decreta á ſui ſtudioſis obſervantur, ut contra nulla ſit rei cujuſquam aut voluntatis, aut loci, aut occaſionis exceptio, quin obediendum, aut dependendum ſit. Marcellus grammaticus cúm ex oratione Tiberium reprehendiſſet, affirmante Atheio Capitone & eſſe illud latinum. & ſi non eſſet, futurũ certé. Jam inde mẽtitur (inquit) Capito, Tu enim Cæſar, civitatem dare potes hominibus, verba non potes. Tanti itaque Imperator grammatico non fuit, ut grammaticæ legibus ſolveretur: Eadem eſt in cæteris artibus legum authoritas ac reverentia. Sola eſt ex omnibus diſciplinis logica, quæ legibus ipſa ſuis libera ſolutaque neſcio quibus ἀλόγοις eſſe videatur. Neque veró tot ſcolis noſtris ad liberales artes inſtaurandum ullus adhuc elenchus contra authorem quemquam propoſiſitus eſt, quin captionis alicujus exceptione ab ineptis hominibus defenderetur. At (ut valde confido) pudor aliquando fuerit, grammaticum grammaticæ, rhetorem rhetoricæ, mathematicum mathematicæ legibus ſine excuſatione ulla obſequi: Logicum veró, id eſt artificum reliquorum principem artificem, doctoremque ſummum, infinitam contra logicæ leges licentiam vel potius calumniam ſibi permittere. Leges, leges (inquam) iſtę ſunt omni exceptione majores ſuperioreſque, neque ſolúm in cæteris inferioribus diſciplinis, ſed in ipſa imprimis legum magiſtra cuſtodiẽdæ, obſeruandæ, colendæ. Quapropter hoc fundamento

mento bene & ex ordine collocato, logiciſque & æquis judicibus approbato, magna animi alacritate ad quatuordecim Ariſtotelis metaphyſicos libros expendẽdum, & examinandum accedamus. Etenim præter ſuperiores libros, Ariſtoteles alios quatuordecim conſcripſit, non illos dico Arabis neſcio cujus, editos Ariſtotelis nomine, ſed eos qui græcé inter græca Ariſtotelis opera leguntur quatuordecim, inquam, libros Ariſtoteles conſcripſit de logica titulis variis inſcriptos, tum ſophiæ, tum philoſophiæ, tum philoſophiæ primæ, tum theologiæ, tum metaphyſicæ, ut vulgó in ſcholis τὰ τὰ μετὰ φυσικὰ appellantur. De theologia tamen pauculi verſus erunt: logica autem reliqua ſunt omnia: aut nominatim, ut de cauſſis, oppoſitis, comparatis, & reliquis logicæ decretis, aut idearum mathematumque nomine; in quibus logica quædã de cauſſis, de genere, & ſpecie diſputantur. Itaque Philoſophi quidam jam ante Alexandrum Aphrodiſeum hanc Ariſtotelis matæotechniam deprehenderant, ut dicetur in principio tertii metaphyſici, & Plutarchi in Alexandro de his libris judicium illuſtre eſt. Ἀληθῶς γὰρ ἡ μετὰ τὰ φυσικὰ πραγματεία πρὸς διδασκαλίαν καὶ μάθησιν οὐδὲν ἔχουσα χρήσιμον. Revera (ait) metaphyſica tractatio ad docendum, & diſcendum nil utilitatis habet. Atqui tamen Ariſtoteles minimé logicam videtur in hoc argumento cogitaſſe: cúm in logica ſæpe appellet hanc artem modó κυρίαν πάντων dominam omnium, ut 7. cap. 1. Poſt. modó quandam ſcientiam, quæ univerſaliter conetur demonſtrare univerſalia, ut 8. cap. 1. Poſt. & 11. cap. 1. Elench. modó

quæ δι' ἀκριβείας per accutationem doceat definiédi doctrinam, ut 2. cap. 7. Topici, & ſic aliis locis in logica & philoſophia reliqua permultis: ſed imprimis quarto, & ſexto theologiæ ipſius libro manifeſta erit, minimeque dubia Ariſtotelis hac de re ſententia, quód hic ſcientiam cogitarit á logica diverſam omnium cauſſarum, ſed præſertim primæ: ſeu omnis entis, quatenus eſt ens, ſed præcipué primi: hinc mirabiles hujus ſapientiæ laudes non ab interpretibus ſolũ, qui vocant metaphyſicam ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, τέχνην τεχνῶν, ſcientiam ſcientiarum, artem artium, πολὺ ὕμνητον σοφίαν prædicabilem ſapientiam, ſed laudes ab Ariſtotele imprimis ſecundo capite libri primi, quæ tum melius prædicabuntur. Quare cúm dico in quatuordecim libris nil niſi logicum ab Ariſtotele confundi: non dico ab Ariſtotele ſciente & prudente contra logicas Ariſtotelis leges confundi, ſed huc tamen re vera, ac veritate philoſophum contra philoſophiæ ſuæ decreta delapſum eſſe. Quin Platonicæ laudis æmulationem (ne quid de laudibus Ariſtotelis prætercam) hic aliquam fuiſſe ſuſpicor. Socrates enim apud Platonem dialecticam multis & mirificis laudibus afficit, ejuſque docet eſſe varium & admirabilem uſum, cúm in ſingularibus & quotidianis rebus interrogando, reſpondendo, rationem quærendo, capiendoque, tum maximé in omnibus & perpetuis rebus, quales ſunt in artibus & ſcientiis comprehenſæ, ut dialecticæ lumine videamus earum communiones, ſimilitudines, differentias, diſſimilitudines, principia, quæ ſit in phyſicis πίστις, quæ ſit in mathemati-

cis

cis διάνοια, quæ ſit in logicis ipſis νόησις, ut tandem cúm divini ſolis umbram quandam in his univerſalibus exemplis deprehenderimus: operaque Dei, divinorumque operum ordinem, ſymmetriã, deſcriptionem, é mathematicis logiça mente contemplati fuerimus, tum ad eum ipſum clariſſimũ ſolem contemplandum, vitæque integritate imitandum convertamur. Hac de re Socrates in Philebo, & ſeptimo de Republica, multa magnificé philoſophatur, & dialecticam hic appellat. Recentiores autem Platonici Ariſtotelis philoſophia nõ multó diligentiús, quám Platonis imbuti aiunt talibus locis nomine dialecticæ metaphyſicam á Platone ſignificari: In eoque doctoris Ariſtotelis errorem ſequuntur. Ariſtoteles enim Socratis argumentum æmulatus, ſummum illum dialecticæ uſum (quo principia & cauſſas ſpecialium artium: quo denique omnium rerum ſingulare principiũ, ſingularemque cauſſam dignoſcamus) metaphyſicis quatuordecim libris copioſiús & uberiús videtur perſequi. Quin æmulationis Platonicæ veſtigia quædam vel Platonis verbis tertio metaphyſicæ manifeſtiús apparebunt. Ariſtotelis igitur voluntas dubia jam eſſe non poteſt, quin artem quandam omnium artium maximam á logica differentem complecti velit; ſed quám logicé, quám legitimé, quam recté, quám congruenter velit, deinceps erit é logicis legibus æſtimandum, & cõſiderandum. Quamobrem theologiæ veræ ſtudioſi, amatores, patroni, defenſores adeſte æquis animis, & controverſiam longé maximam, ac nobiliſſimã cognoſcite. Quatuordecim metaphyſi-

cos libros, quatuordecim logicarum tautologiarum cumulos eſſe ſtatuo, & quidem rerum, non ſolúm in aliis Ariſtotelis libris, ſed in præſentibus etiam ſæpius ſcriptarum, & reſcriptarum: theologiam veró (quæ hîc appellatur) impietatem omnium impietatum maximé deteſtabilem, & execrabilem eſſe confirmo. At enim ſcholæ phyſicæ phyſicam Ariſtotelis theologiam inexpiabili infinitatum, & æternitatum impietate refertam docuerunt. Metaphyſicæ autem ſcholæ repetitas é phyſicis eaſdem impietates, & aliis multó fœdioribus culmulatas docebunt, brevique ſpero futurũ, ut Chriſtianos tam fœdæ theologiæ pudeat, & pœniteat, converſiſque animis non ſolúm paganam illam vix Satyris Fauniſque dignam theologiam repudient, ſed puriús ſanctiuſque Euangelium totis animis amplectantur. Enimveró Ariſtoteles varios in utraque lingua interpretes doctrina diligentiaque præſtantes habuit: ſed interpretes, qui qualis eſſet Ariſtoteles, explicarent, ac plerumque ne explicarent quidem: judices adhuc nullos habuit, qui quid ageret, & quamobrem, & quomodo leges ipſe legiſlator obſervaret, conſiderandum, judicandumque ſibi proponerent. Etenim é pictoribus (ut illud in Ariſtotelis poëtica eleganter comparatum, ad iſtius quoque diſceptationis comparationem uſurpetur) Polygnotus præſtantiores, Pauſon deteriores, Dionyſius pares imagines pinxit: é poëtis Homerus meliores mores, Hegemon pejores, Cleophon pares expreſſit: Quin Euripides quales eſſent; Sophocles quales eſſe deberent. At, inquam, Ariſtotelis philoſophia

varios

varios interpretes tanquam pictores & poëtas habuit, Pauſonas & Hegemonas permultos Dionyſios, & Cleophontes & Euripides raros. Polygnotum certé, Sophoclem, Homerum prorſus neminem, cúm tamen Ariſtoteles in philoſophis antiquis Polygnotus, Sophocles, Homerus eſſe omnibus modis contendiſſet. Atque hic mihi poſt Ariſtotelem ipſum præcipué res erit cum Alexandro profeſſore Athenis imperatorio & principe Ariſtotelis interprete. Nam licet Aſpaſius, & Soſigenes interpretes ab eo nonnunquam appellentur in his libris, eorum tamen nihil extat. Syrianus autem tertio libro, & duobus ultimis adverſus Ariſtotelem, Pythagoreos & Xenocraticos defendit. Quapropter philoſophi (quicunque ſcholas iſtas lecturi, & cognituri eſtis) per ſanctam Dei ſapientiam (quam nobis hic Ariſtoteles pollicetur) agite: & in Ariſtotelis philoſophia pingenda, & conformanda Polygnotum, Sophoclem, Homerum optate, vel potiús Ariſtotelis catholicas leges ſerió vobis proponite: Pictores enim omnes, poëtas omnes longiſſimé ſuperabunt. Os humeroſque Deo ſimilem ſpeciem, verſus & numeros tali poëmate dignos, illam denique Polygnoti antiquitatem, illam Sophoclis gravitatem, illam Homeri majeſtatem abundé præſtabunt. Ducibus igitur Ariſtotelis legibus ad theologiam Ariſtotelis retexendum accedatur, quæraturque utrum tota Ariſtotelis metaphyſica nil aliud ſit, quam logica logicis plurimis & theologicis quibuſdam ſophiſmatis obſcurata: Id enim eſt, quod præcipué differendum, demonſtrádumque mihi propoſui.

TERTIA.

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt.

Cur enim quod Virgilius Mecœnati ſuo quondam propoſuit, idem tibi Mecœnati meo, hoc tempore non reponam? Varia enim ſunt (ut de cæteris taceam) literis deditorum hominum ingenia: Alii doctrinæ laudem (quæ noſtra ætate Ciceronianorum fama fuit) ſcribendis epiſtolis conſectantur, alii poëticam Venerem, & quidem feré patria ac populari lingua potiús ſequuntur: plurimi interpretandis magni nominis authoribus operam, ſed ea lege tamen impendũt, ut muneris officiique ſui partibus abundé ſatisfactum putent, ſi ſentẽtias illuſtrent, interdum etiã licet improbabiles, attamen omni ratione tueantur, ac mordicús teneant: nonnulli, & hi quidem rariſſimi, non tantúm interpretes, ſed judices & æſtimatores rerum eſſe volunt: quæ propria quondam veterum in omnibus artibus hominum gloria fuit, quæque noſtra memoria reviviſcere paululúm cœpit. Grammaticam enim hodie, non dico Alexandri de Villa Dei clariús expoſitam, ſed omninó Grammaticam elegãtiorem & lautiorem tenemus: In Mathematicis artibus accuratius aliquid, in Aſtrologia præſertim quotidie cernimus. Quid Galenum in Medicina? an Galli, Germani, Itali explicare tantúm, non etiam corrigere locis permultis & emendare voluerunt? In juris autem civilis prudentia homines ingenio & eruditione præſtantes uſitatam docendi formam pené to-

né totam mutaverunt: nec Jurecconſultos interpretum veterum commento potiús, quám Jurecconſultorum ipſorum verbis examinandis ac ſententiis via & ratione comparandis & deducendis interpretantur. Genus igitur iſtud docendi, Mecœnas, imprimis amplectimur & amamus, quo diſciplinæ non modó clariores, ſed humanæ vitæ commodiores & utiliores efficiuntur: quales aliquando ſpero te noſtris vigiliis ingenuas & liberales artes habiturũ. Hoc in Rhetoricis & Dialecticis ſtudiis cómentationes noſtrę multos annos ſecutæ ſunt: Hoc item in Mathematicis elementis meditationes noſtræ jam ſequuntur: neque gratius aut optatius quicquam nobis unquam accidet, quám ut harum in cæteris artibus exercitationum labores nobis perferre liceat. Itaque ſi quid etiam eloquẽtiæ gratia profitemur, idipſum feré artis alicujus pręterea & doctrinæ gratia profitemur: Ut in Ciceronis Somnium, Fatum, Leges: ut modó in Virgilii Georgica fecimus: in quibus quæ præcepta tam multis contentionum & altercationum libris Ariſtoteles obſcuré diſputat, de ortu interituque rerum, de accretione & diminutione, de alteratione, de loci mutatione, ea per ſpecies rerum naturalium demonſtrantur, quomodo generantur, corrumpuntur, augentur, minuuntur, alterantur, loco moventur ſegetes, arbores, vites, boves, equi, oves, capræ, apes: denique res feré naturales omnes, quarum cognitionem neceſſitas humanæ vitę deſiderat. Quamobrem ut á quo præfationis initium ductum eſt, ab eodem concluſio petatur:

Tuque ades, inceptumque unà decurre laborem,
O decus, ò famæ meritò pars maxima noſtræ
Mecœnas, pelagoque volans da vela patenti.

MORALIS PHILOSOPHIAE PRAEFATIONES.

PRIMA, TALÆI IN PRIMUM ARISTOTELIS ETHICUM.

REM magnam, & multorum hominum judiciis probatam, tibi, Cardinalis ampliſſime, proponímus, hominis beatitudinem ab Ariſtotele deſcriptam: qua, ſi vera eſt, majus homini & melius ab Ariſtotele tradi nihil poteſt: ſin falſa, verendum eſt, ne ſummi boni ſpecie in ſummum malũ incidamus. Itaque cùm ea de re primum Ariſtotelis Ethicum librum ad Nichomachum, ex Academiæ Pariſiẽſis inſtituto diſcipulis meis prælegerem, non ſolùm Dialecticam lucem, ſed etiam philoſophicam libertatem in vero falſoque & exquirendo & æſtimando adhibui, & ſummatim ſingulis de rebus quid verùm & rectũ videretur, explicavi: diſputavíque contra Ethnicum & Paganum philoſophum, quæſtionis hujus & principium & extremum ignorantem: nam qui neſcit, aut non credit beatitudinẽ hominis à Deo proficiſci, & ad Deũ referri, is humanæ beatitudinis principium & extremum neſcit. At Ariſtoteles hoc ſine carceribus

& ſine

& ſine meta curriculum inſtituit. Etenim cúm genus hominum ſempiternum feciſſet, nec primum hominem á Deo creatum unquam ſibi perſuaſiſſet, huic errori impietas videlicet conſentanea fuit, ut homo principium ſuæ beatitudinis á Deo nullum duceret: cúmque idem ſummum hominis bonum hac caduca & mortali vita concluſiſſet, quaſi poſt mortem hominis nihil eſſet futurum, huic alteri errori ſimilis impietas cõſentanea fuit, ut homo ad Deum beatitudinis ſuæ exitum non referret: nec ab eo rectè factorum ſuorum præmium ullum expectaret. Neque veró ſolúm ejuſmodi fine legitimis carceribus, & ſine legitima meta (quemadmodum dixi) curriculum inſtituit, ſed ita tortuoſum, aſperum, & lubricum inſtituit, ut in eo athleta nullus ſine lapſu graviſſimo, periculoſiſſimoque certare poſſit: neque quiſquam beatus Ariſtotelis beatitate futurus ſit, qui non idem ſempiterna miſeria & infœlicitate miſerrimus & infœliciſſimus ſit futurus: atque adeó homini Chriſtiano magnæ non ſolúm temeritatis, ſed impietatis culpa verenda eſt, ſi quis á tali philoſopho Chriſtianæ veritatis præſidium ullum petendum exiſtimet. Sed hæc ſuis locis melius á nobis diſputabuntur. Quare ad Ariſtotelem de beatitudine hominis philoſophantem veniamus.

SECUNDA, RAMI DE MORIBUS VETERUM GALLORUM.

INTEREA (MECOENAS) dum graviſſimis bellorum curis occupatus pro fratris victoriis

conſilio & prudentia fauſtum & felix velut auſpicium facis, muſæ quoque noſtræ (quod fortaſſe riſurus es) etiam in umbra & otio, bellicum tamen neſcio quod ſtudium amavere. Prælegi profeſſione publicâ é Cæſaris Commẽtariis præcipuos, reliquos privato ſtudio perlegi, ſimiliũq; generum locis comparandis, quædam mihi præter illum prælectionis quotidianum fructum, ſeparatim decerpenda propoſui: Hujus igitur uberioris proventus teſtes duos ad te mitto, alterum de moribus veterum Gallorum, alterum de militia Cæſaris: prior iſte majorum patrumque noſtrorum vitam, prælia, diſciplinas, religiones, jura Rerumpub. & leges cõmemorabit, avorumq; illorum memoriam tibi quidem non ignotam (qui fontes vnde hauſimus, per te ipſe noſti) ſed tamen (ut ſpero) recordatione ac renovatione cognitionis & ſcientiæ non injucundam ſtudioſé & explicaté recenſebit. Amo patriam, ſicuti debeo, ejuſque præclaras laudes illuſtrari celebraríque maximé cupio: argumentum eruditis ingeniis gratiſſimum & imprimis propoſitum: ſic á Græcis Græciam, Italis Italiam cæteriſque nationibus patriam laudibus ornatam, edita monimenta declarant. Equidem moralem iſtam patriæ hiſtoriæ commentationem ad extremæ ſenectutis ſolatiũ mihi reſervaveram, ſed interim quod ultró Cæſar obtuliſſet, deſpiciendum nón putavi: Itaque ſi vacabit, Cæſarianum hunc non potius diligentiæ noſtræ teſtem, quám præconem de veterum Gallorum moribus prædicãtem audies. Vale, Lutetiæ é Præleo noſtro, quinto Idus Decemb. 1558.

TERTIA,

TERTIA, RAMI DE CÆSARIS MILITIA.

MISI AD TE (MECOENAS) libellum de veterum Gallorum moribus, tibique hunc alterum de militia Cæſaris promiſeram, Quid Cardinali (inquies) cum iſtac arte? Ecquid (inquam) literarum profeſſori cum clypeo & enſe? Attamen quamvis & tua dignitas otii patrona & poſeſſio noſtra pacis alumna ſit, quid alienum tandem vel ineptum cenſeas quæ libris quatuordecim à maximo imperatore geſta bella perleguntur, eadem vno libello generatim digeſta perlegi? Nec enim confictam pro ingenio arbitrióve aliquam militiæ diſciplinam profiteor: ſed militiam Cæſaris ex ipſius rebus geſtis excerptam definité & partité commemoro, idque unum diligenter & accuraté contendo, ut quod de re militari jam olim literis mandatum & præceptis deſcriptum ſit, id Cæſaris virtutibus vel æquatum, vel etiam ſuperatum eſſe doceam. Tametſi enim non ſolúm veterum Græcorum & Latinorum, ſed etiã recentium & Italorum & Francorum præclaris ingeniis quæſtionem hanc agitatam & illuſtratam eſſe non ignoro: attamen ideæ hujus Cæſarianæ exemplar adhuc nemo (cujus quidem ſcripta legerim) ſibi ad imitandum propoſuit, ne tu munus noſtrum tanquam tralatitium deſpicias: Quod ſi triſtior in me duriorque eſſe voles, quia pacem mundo bellorum cladibus prope confecto con-

ciliaſti, fratres tuos appellabo, atque imprimis illum πτολίπορθον Ἀχιλλῆα, quem Caletium Britannis, Theonvilla Belgis, Quintinianæ cladis ultorū una hyeme fecerunt. Hic vir, ſi nos aſpernabere, nequaquam faſtidiet: utrumque enim magni principis proprium eſt & bello pacem quærere, & in pace belli artes non cōtemnere. Quare aut accipe quod offertur, aut ad illum nos ire ſinito. Vale. Lutetiæ é Prælleo noſtro Non. April. 1559.

PETRI RAMI, ET AUDOMARI TALÆI *præfationes oratoriæ & Philoſophicæ.*

PRIMA, RAMI DE CONJUNGENDA ELOQUENTIA *cum philoſophia.*

GRAVIS illa Socratis querela fuit, Lector, execrantis eos qui primi utilitatem ab honeſtate ſejunxiſſent: quod nos tam variis tamque multiplicibus in liberales artes ſcholiis perpetuó fere conquerimur & execramur, quod ab honeſtis & liberalibus diſciplinis utilitas tam miſeré ſeparata ſit. Sophiſtica quęſtionaria ſuperioribus proximis ſæculis academias univerſi orbis occupaverat, ut omnes artes commodiſſime percipi exercerique putarentur, ſi de

iis

iis clamoſe diſputaretur: quæ perſuaſio cum diuturna conſuetudine inveteraſſet, difficillime ex animis hominum potuit evelli. Grammatica ut omnium artium minima infirmiſſimaque, ita fortiſſima ac fæliciſſima fuit, ut ſe ſe ab hac miſeria vindicaret. Nam ſi diebus ſingulis ordinarii ſtudii horæ ſint octo, vix octava præceptis artis cognoſcẽdis & ediſcendis attribuitur: reliquæ omnes horæ conſumuntur in audiendis poëtis & oratoribus, in eorumque grammaticis laudibus ſcribendo loquendoque imitandis, ut paucis documentis exercitatione varia & aſſidua pueri grammatici, id eſt puri ſermonis artifices efficiantur. Itaque labor facillimus nobis hic fuit adverſus grãmaticos: Nam præcepta falſa perpauca fuerunt, uſus, autem veriſſimus judex ac magiſter omnibus loquendi ſtudioſis laudatus ac probatus: ut noſtra contentio nuſquam expeditior fuerit. Habet enim orbis terrarum innumerabiles Ariſtarchos, non ſolum grãmaticæ artis, ſed multò magis grammatici uſus peritiſſimos, qui barbarum vel inſolens verbum, qui verborum ſtructuram parum elegantem aut latinam aut etiam non Ciceronianam dijudicent. Ergo his judicibus facile fit perſuaderi tota in verbis modorum, formarum, quarundam etiam perſonarum, item participiorum in dus futurorum decreta nil niſi barbara inertium & legitimi uſus imperitorum grammatiſtarum commenta eſſe. Deinde ordinis noſtri τεχνολογίαν tãto gratiorem juventuti & aptiorem eſſe, quanto pluribus partibus breviorem facilioremque diſciplinæ viam doceat. In Rhetoricis verò & Dialecticis labor ingens ac

propé deſperatus videatur, adverſus ſummos authores & tot ſæculis veluti conſecratos Ciceroně, Quintilianum, Ariſtotelem dicere: neque copia ut illic bene loquendi uſu præſtantium grammaticorum, ita hic bene dicendi beneque diſſerendi excellentium oratorum vel logicorum tanta reperiatur: neque in ludum Iſocratis aut Molonis, Ariſtotelis vivi aut Carneadis licet iſtam controverſiā deducere, ut magiſter uſus diſceptator & judex adhibeatur. Habet tamen ætas noſtra in pleriſque academiis rhetoricas exercitationes & peripatetici generis logicas declamationes: habet præſtantes omni genere eruditionis ac doctrinæ profeſſores academiarumque moderatores: habet denique uſum rhetoricum & logicum in Demoſthenis, Ciceronis, Platonis, Ariſtotelis libris non adumbratum lineamentis, ſed vivis coloribus expreſſum: huc igitur ex jure manu conſertum voco, præceptaque rhetorica & logica exemplis utilibus omniumque rectě judicantium judicio ſpectatis & probatis ſpectanda & probanda, contraria ac repugnantia explodenda é ſcholis ejiciendaque eſſe contendo: Ciceroniſque & Ariſtotelis artes Ciceronis & Ariſtotelis uſu corrigendas & emendandas eſſe moneo. Verumenimvero in rhetoricis actiones monitioneſque noſtræ quia rhetoricus aliquis per academias uſus increbuiſſet, ac velut acclamationes quaſdam ſecūdas excitaſſet, æquioribus animis auſcultatæ ac ſuſceptæ ſunt. Sophiſtica autem neſcio cujus Eubulidis in academiis pene omnibus rabies tanta fuit, ut logicos de logico in poëtis, in oratoribus, in hiſtoricis in mathematicis, in

ticis, in philoſophis, in omnibus denique humanæ vitæ partibus, uſu, commonefacere propemodum idem eſſet, quod Urſos, quod Tigres quod Leopardos irritare. Meminiſſe horret quàm furioſa amentium hominum tempeſtas in nos iſta fuerit, & tamen jam valde ſedari cœpit, patientiæque cōſtantia videmur aſſecuti, ut jam in academia qualibet exceptis pervicacibus paucis quibuſdam pervicaciam ſecum in ſepulchrum ſuum illaturis, nemo ſit qui humanum illum logicæ facultatis fructum non mirifice complectatur. Equidem in Germania multis doctrinæ & eruditionis nominibus celeberrima vehementer rem unam demiratus ſum. Rodolphus Agricola primus omnium poſt beata Græciæ Italiæque tempora eximium illum logicæ facultatis uſum revocavit, ut juventus à poëtis & oratoribus diſceret non ſolum pure loqui & ornate dicere, ſed de propoſitis rebus acute cogitare prudenterque judicare. Hos dialecticos tam inſignes, tamque amabiles fructus Joannes Sturmius ex Agricolæ ſchola Lutetiam Pariſiorum primus attulit, academiamque academiarum principem incredibili tam inſperatæ utilitatis deſiderio inflammavit: tum igitur tanto doctore logicam iſtam ubertatem primum deguſtavi, didicique longe alio fine conſilioque juventuti proponendam eſſe, quàm Eubulidea illa contentionis rabies perſuaſiſſet: nempe ut tenera ætas fieret exemplo & imitatione ſummorū logicorum ingenio promptior ad pervidendum quidlibet cogitandumque, judicioque maturior ad decernēdum ac judicandū. Itaque mirabiles Agricolæ

laudes per univerſam Germaniā exortæ ſunt, ſed in academiis pleriſque omnibus verborum laudes tantum fuerunt: reipſa & opere fere nemo Agricolam imitatur. Logicus inventionis judiciique uſus ex diſtinctis argumenti cujuſque generibus, ex argumentorum enuntiato, ſyllogiſmo, methodo, in nullo poëta, in nullo oratore obſervatur: tantum abeſt ut quotidiana & perpetua meditatione, ſcriptione, declamatione exerceatur. Eubulides ſolus in Ariſtotelis ſchola regnat & dominatur, tantumq; de jejunis aridiſque præceptiūculis altercatur: Ariſtotelis theſes á peripateticis diſcipulis nullæ declamantur: denique magiſter uſus quem mihi quæſtionis hujus univerſæ judicem expeto ac depoſco, nullus in ſcholis pleriſque admodum eſt, & idcirco á rabioſis Eubulidibus & logici uſus plane imperitis atque expertibus ſtudium noſtrum improbatur. Nemo fere ad Eubulides iſtos accedit, qui non protinus Eubulideam logicam non etiam apodicticam commentetur, quanvis de uſu logicæ nihil unquam cogitarit, quanvis apodixim geometriæ nullam unquam audierit: Quidam etiam apodictica exempla non modo aliena, ſed ſibi prorſus ignota, tamen audaciſſime huc afferunt: at grammaticæ magiſter barbarus irrideretur, & colaphis cæſus é cathedra merito deturbaretur. Plerique etiam, ne audire quidem vel attendere quidnam ſit rei, ſuſtinent, quos tamen de re ignota nihil pudet confidentiſſime judicare, quo de numero theologus quidam apud ſuos authoritatis primariæ non ita pridem narrabat Ariſtotelis logica innume-

numerabiles viros præſtantes effici, P. Rami logica nullum ſibi eſſe cognitum: Verum (inquam) eſt vir divine, qui Eubulideos clamores de aridis præceptiunculis ac plerumque ſophiſticis, te authore, neſcio quot annos altercati ſunt, præſtantes logici ſunt effecti, qui logicam poëtarum, oratorum, hiſtoricorum, mathematicorum, philoſophorum, omniumque excellentium hominum conſiliis judiciiſque congruentem didicerint, docente P. Ramo, & exercuerint, odioſi clamatores & importuni ſophiſtæ facti ſunt. Veh tibi paries dealbate; qui nigra dealbare tam belle ſoleas. Scripſit nuper quidam á P. Ramo methodum Platonicam probari, Ariſtotelicam contemni: hic vir alioqui nec malus nec indoctus P. Rami logicam de methodo nunquam legit. Petrus enim Ramus Platonis Ariſtoteliſque ſicut Hippocratis & Galeni omniumque omnino artificum methodum unicam eſſe demonſtrat, eamque ſequitur, & ab imperita methodorum multitudine vindicat. Quid multa? reſtitue, Sturmi præſtantiſſime, Germanis Agricolam quem Gallis dediſti, judicem illum doctrinarum cenſoremque (quem in logicis tantopere flagitamus) reſtitueris. Hic pro omni jure, pro omni lege ad logicam controverſiam diſceptandum uſum (ſat ſcio) tantummodo, authoritatem autem quamlibet ſacri philoſophi nullam ſpectabit. Uſus uſus (inquam) logicus in logicas ſcholas ingrediatur, ſophiſmata omnia prorſus exterminabit: quodq; nobis poëticis, oratoriis, mathematicis, philoſophicis exẽplis & tanquam vivis teſtimoniis perſuaſit, hoc

idem vel Eubulidi perſuadebit: proponatur adoleſcentibus ad imitandum ut grammatica & rhetorica, ſic logica Virgilii, Ciceronis, Homeri, Demoſthenis, ſcripto & voce quotidianis meditationibus exerceatur, meditationes & exercitationes iſtæ in mathemata philoſophiamque reliquam transferantur, controverſia protinus nulla erit. Hanc igitur in ſcholis Virgilianam, Tullianã, Homericam, Demoſthenicam, Mathematicam philoſohiam, omnibuſque hominum conſiliis judiciiſque uſitatam non ab Ariſtotele vel á Ramo ſomniatam eſſe cupio. Sed reliqua perſequere. Video libros Ariſtotelis quatuordecim phyſicos, octo acroamaticos, quatuor de cælo, duos de ortu & interitu, vix ac ne vix quidem phyſicæ veritatis totidem verſiculis inſtructos, ſed imprimis acroamaticos inanibus ſophiſmatis, plurimis logicæ, nonnullis mathematicæ, quibuſdam etiam theologiæ refertos. Socraticum igitur acroama exclamio, indignorque. Phyſica materia de rebus cæleſtibus ſolida eſt in Ptolemæo & Copernico, de meteoris in Ariſtotele, de metallis, plantis, animalibus in aliis Ariſtotelis libris, in Hippocrate, Platone, Theophraſto, Georgio Agricola, Matheolo: phyſica inquam materia certiſſimæ & veritatis & utilitatis ante oculos ampliſſima eſt, unde licet præcipua atque optima deducere & juventuti proponere. Quænam igitur humani judicii perverſitas tanta eſt, ut oblatis frugibus lautiſſimis putri glande veſci lubeat? Uſum igitur phyſicum & phyſicæ acroaſeos magiſtrum in ſcholis phyſicis flagito, qui ſophiſmatum phyſicorum delitias

litias tam inertes á juventutis inſtitutione removeat, conſtantemque naturalium rerum doctrinā inſtituat. Poſtremó ad metaphyſicam tanquam ſacram divinitatis diſciplinam aliquam accedo, ubi ſophiſticam omnium longe putidiſſimam reperio. E quatuordecim libris ſic antea vix ac ne vix quidem quatuordecim verſiculos de theologia, & quidem eos epicureæ impietatis pleniſſimos offendo. Cætera illa tam multa maximam partem Eubulideæ logicæ tapeta eſſe mathematicis quibuſdam & phyſicis ſophiſmatis exornata: & hic cum Socrate quiritamur, pró Deum hominumque fidem: an Germania Galliaque Cyprianis, Auguſtinis, Hieronimis deſtitutæ ſunt, à quibus evangelicam theologiam perdiſcant, niſi & metaphyſicus iſte pſeudopropheta juventutem perditis atque impiis dogmatis imbuat? Quapropter evangeliū ſanctæ beneque moratæ vitæ magiſtrum huc imploro & invoco, & judices incorruptos liberoſque ſecundum juſtitiam iſtam poſtulo, qui leges artium ſtudioſe quidem & accurate cognoverint, ſed ſtudioſius & accuratius exercuerint, qui ſcientiam præſtantem, ſed ſcientiæ uſum præſtantiorē magna diuturnaque cōſuetudine paraverint. Hos inquā judices poſtulo qui de grammaticæ, rhetoricæ, dialecticæ, phyſicæ, metaphyſicæ libris tantū probent, juventutique cognoſcendum ediſcendumque imperent, quantum certa utilitas vitæ & verus humanitatis uſus exiget, Scholę mathematicæ ſuos alibi Socrates ſuaſque querelas habuerūt. Vide igitur Lector utrum tu is judex fueris: tumque in tribunali ſedeto, contrariiſque rerum mo-

mentis diligenter examinatis ſententiam perpendito dicitoque.

SECUNDA, RAMI IN EPIST. PLATONIS.

QUEMADMODUM diſcipuli mei rationem mihi quotidie reddũt: quid profecerint, quám attẽtè audierint, quám ſtudioſe edidicerint, quám accuratè meditati ſint: Sic ego tibi, Mecœnas, otii mei rationem explicãdam & probandam eſſe arbitror, quid præcipiam, quã meis præceptis exercitationem adhibeam: & quidem tanto impenſius, quanto tu mihi, Mecœnas, excellentior es, quám illis ego ſim magiſter. Itaque poſt illud tuum in me beneficiũ (quo mihi meæ profeſſionis priſtinam libertatẽ reſtituiſti) vides quæ ſint artes, quæ ſint exercitationes noſtræ. Dialecticas inſtitutiones non ſolúm ex veterum & philoſophorum & oratorum inſtitutis collectas, ſed multó magis ex naturali uſu obſervatas & depromptas, quemadmodum deſcripſerim, cognoviſti. Deinde veró, quám acri ſtudio in omnẽ hujus diſciplinæ exercitationẽ incubuerim, quid vis referam? Duplicem omnino exercendæ Dialecticæ viam eſſe docui: alteram in retexendis & cognoſcendis aliorum ſententiis, alteram in noſtris exprimendis & confirmandis: cum utroque autem genere, Rhetoricæ dictionis uſum copulandum eſſe monui. Has igitur dialecticas & rhetoricas meditationes cúm aſſiduæ prælectiones

noſtræ,

noſtræ, tum imprimis animadverſiones Ariſtotelicæ ampliſſimo clariſſimoque teſtimonio declararunt. His enim totum illud Ariſtoteleæ logicæ tam multis libris confuſum organum (quod appellant) ſic ad dialecticæ & inventionis conſilium, & diſpoſitionis judicium ac methodum nō ſolúm luculenter retexui & explicavi, ſed cum naturali & contraria inſtitutione, tam perſpicuis, tamque conſtantibus argumentis comparavi, ut Ariſtoteleis horribile fuerit tantas in Ariſtotelis ſui mentem tenebras incidere potuiſſe: & dialecticæ artis lucem tam multis temporibus occultam fuiſſe. Eandem rationem Brutinæ quæſtiones deinde conſecutæ ſunt: in quibus Ciceronis & virtutes, quæ pueris eſſent imitandæ, ſine ſimulatione laudavi, & vitia, quæ declinanda viderentur, ſine diſſimulatione notavi & reprehendi. Idē in univerſum Quintilianū feci: nec nobis omnino multos jam per annos in poëtis, in oratoribus, in philoſophis exponendis & tractandis, dies feré ullus hac philoſophica & oratoria contentione vacuus fuit. Ecce veró proximis diebus cúm Platonis epiſtolas Græcé diſcipulis meis exponerem, eoſq; in ſingulis prælectionibus Latine reddendis exercerem, idem quoque ipſum præſtandum mihi propoſui, ut non ſolúm capita rerum ſuis argumentis explicarem, judicium notatis ſyllogiſmis indicarem, methodum quæ eſſet, oſtenderem, ſed etiam ſermone noſtro Platonē ipſum loquentem facerem. In quo ſiquid erit fidelius expreſſum, quám adhuc interpretibus notū fuerit, Jacobo Tuſano (cujus in Græcis literis inter-

pretandis, & intelligentia & induſtria pro merito nunquam ſatis laudari poterit, quemque, ſi fas eſſet, immortalem eſſe decuerat, ut tam excellenti doctore academia noſtra perpetuó frueretur) & grata & libenti memoria acceptum refero. Ejus enim interpretationem ducē habuimus. Quamobrem vides, Mecœnas, profeſſionis noſtræ in docendo, interpretando, refellendo, confirmando, obſeruando, ſcribendo dil:gentiam; pro cujus novo argumento has tibi Platonis Latinas epiſtolas eſſe volumus, quas tibi non ſolúm tanti philoſophi nominé, ſed etiam rerum ipſarum dignitate gratiſſimas fore confido. Summi enim principes regeſque ſunt Dion, Dionyſius, Perdiccas, Dionis amici, de quibus hæ loquuntur epiſtolæ, totaq; feré diſputatio eſt de optimo ſtatu Reipublicæ, qua tum demum beatam Plato hic exiſtimat futuram, cúm reges in ea philoſophabuntur, aut philoſophi regnabunt, legéſque dominæ erūt hominum, non homines tyranni legum. Quid ſancta illa Platonis monita de amicitia retinenda, de bona fama comparanda, de Theologia reverēter attingenda, de divina (qualis feré ſacris literis traditur) trinitate, de animorum immortali naturā; de juſtitia æterna, de auguſta quadam regiæ majeſtatis ſpecie atque forma, quomodo te afficient? Ego veró hac politicæ diſciplinæ particula ſic incenſus ſum, ut totam & Ariſtotelis & Platonis πολιτικὴν hoc dialecticæ & rhetoricæ exercitationis genere perſequi cuperem. Faxit Deus Optimus Maximus, ut quám diutiſſimé labores iſtos ferre poſſim. Statui enim non prius in ulla diſcipli-

diſciplinæ parte requieſcere, quàm non ſolùm Dialecticam & inventionis & diſpoſitionis rationem ab Ariſtotelis tenebris planè vindicaro, ſed in cæteras quoque artes ejus uſum lucémque deduxero: omninoque tuum de me reſtituendo judicium cùm verum & juſtum, tum Reipublicæ beneficium & ſalutare fuiſſe probavero.

TERTIA, TALÆI IN TRES LIBROS DE ORATORE.

TRES Ciceronis de Oratore dialogos (Carole Lotharinge Cardinalis) prælectionibus noſtris expoſitos, cur in tuo potiſſimum nomine publicatos eſſe volui, ſiquis requirat, is nec obſervantiæ ergà te meæ, nec oblati muneris rationem ullam habere videbitur. Etenim qui cum Petro Ramo fratre chariſſimo, meique amantiſſimo annos propè jam viginti communione voluntatum, ſtudiorum, fortunarumque omnium arctiſſima conjunctus vixerim, poſſumne tua in illum ſingularia beneficia, non in me quoque collata judicare? Habuit academia Pariſienſis cẽtum ab hinc annis tres magnas de conſtituendis philoſophiæ ſtudiis contentiones: omneſque pro legibus & inſtitutis academiæ ſuſceptas: nullam tamen Petri Rami contentione neque legibus convenientiorem, neque authori ſuo moleſtiorem & graviorẽ. Prima fuit anno 1473. Joanne Fanutio rectore academiæ, & contentionis ejus authore, ut Ariſtotelis libri, non barbarorum ſophiſtarum commen-

tarii in ſcholis prælegerentur: juſtiſſima etiam tẽporibus illis poſtulatio pleriſque videbatur, ad eamque regis authoritas acceſſerat: attamen barbaries pervicit, & academia Pariſienſis Ariſtotele quamvis vel barbarum & ſordidum ſophiſtam commodiorem eſſe juventuti, & utiliorem, judicavit. Secunda contentio authore Jacobo Fabro Picardo Stapulenſi veterem querimoniam renovavit; nec authoritate principum, ſed magno diuturnæ profeſſionis labore pulſis ſophiſtis Ariſtotelem in ſcholas reduxit, ut legibus imperati & deſcripti libri juventuti prælegerentur. Tertiam Petri Rami, diligentia induſtriaque excitavit, qui magnam quidem laudem Fabro populari ſuo tribueret, quód Ariſtotelem legendum propoſuiſſet, ſed multó majorem laudem putaret Ariſtotelis philoſophiam non ſolúm legi, ſed cum judicio legi & commodo exercéri, phyſicã, rerum phyſicarum ortus, progreſſus, interitus tractando; ethicam, bene vivendo: logicam, bene diſſerendo, & excellentium hominum conſilia & judicia cognoſcẽdo & imitando, cúm præſertim ad eam rem ex inſtitutis academiæ dies annis ſingulis ducenti & viginti ſeptem omni prælectione philoſophiæ liberi & vacui concédantur. Attamen quãvis hæc contentio tam legitima eſſet, tamque votis omnibus optanda, horribile tamen eſt, invidiæ tempeſtatem & molem ab uno homine concitatam meminiſſe: imó veró ejus librum contra Petri Rami contentionem hanc divulgatum legere: Ita res veriſſima & utiliſſima tetris calumniarum tenebris offunditur. Ergo cúm tam laudabile

dabile Petri Rami ſtudium non ſolúm pro tua ſapiētia ab oppreſſionis fraude defenderis, ſed etiá regia profeſſione ornaveris, poſſúmne ullis officiorum muneribus debitam tibi obſervantiam ſatis teſtari, cúm te etiam licet ſummis Francici regni gubernaculis occupatiſſimum, tamen honeſtarum & laudatarum literarum ſtudiis tam libēter occupari videam? Laudant te hujus ampliſſimi regni regiones atque provinciæ, cúm tuæ bonitatis & æquitatis auxilio levantur: at in perpetuum etiam exteræ gentes laudabunt, quæ per te non caducum fortunæ aut corporis aliquem fructum, ſed animi tantum, tamque omnibus mortalibus cõmune & optabile bonum fuerint aſſecutæ. Ergo ut philoſophiæ ſaltem in aliqua parte non ſolúm veram cognitionem, ſed ètiam exercitationem, uſum, utilitatem, pro viribus nonnihil adjuvarem, & (ut logicis artibus conſilia præſtantium hominum judiciaque cognôſcenda ac perſpicienda eſſent) reipſá & exemplo docerē, propoſui mihi tres oratorios Ciceronis dialogos, in quibus cúm viderem ſeorſum inventionis, diſpoſitionis, memoriæ nomine non longé alias artes (ſi genera ſpectes) quám quæ Ariſtotelis topicis & analiticis continentur, inſtitui: elocutionis itē ſeparatim & actionis nomine veram rhetoricam definiri, Petri Rami, quæſtiones Brutinas & rhetoricas diſtinctiones imitatus, omnibus partibus præcipuè id unum elaboravi, ut duarum artium diſtinctionem perpetuó retinerem, præcepta tantum neceſſaria, cognata, propria probarem, contraria notarem, ordinem & methodũ locis omni-

bus exquirerē: ut rhetorica & logica præceptis & regulis diſtinctæ, á pueris & facilius ediſcerētur, utilius exercerētur, qui duo ſummi ſunt in diſciplinis fructus ſingulariter & unicé ſpectādi. In cæteris etiā intelligentiæ neceſſariis partibus, rerū hiſtoria, verborū interpretatione, quāvis á ſuperioribus interpretibus ſtudioſé tractatæ ſint, nullā tamē negligētiam noſtrā accuſari volui. Quare hæc erit in oratoriis hiſce tribus libris & logica luce clarioribus effectis, utilitas; ſed enim etſi cōmoditas in diſtinctis artibus tanta non eſſet, tamē eſſet in ipſarū tractatione artiū diſſerendi dicendiq; exemplū tam illuſtre propoſitū, ut vel ob eam cauſſam unicam totum volumen ad verbum pueris ediſcendum eſſe judicem. Jovem philoſophi dicebant, ſi Græcé loqui vellet, non alio ſermone quám Platonis uſurū: at veró tanto juſtius dicam Jovem, ſi de re ulla cum alio deo diſſerere & colloqui vellet, non aliis quám Ciceronis dialogis & colloquiis uſurum, quātó Romana civitas Athenienſi civitate major, Scævolaque & Craſſus & Antonius majores Gorgia, Protagora, & reliquis Platonicis perſonis fuere: Tantus eſt in perſonis ipſis decor, tanta in ſermone cujuſq; dignitas, tāta in omni tractatione rerum & verborū moderatio & conformatio, ut nihil mirū ſit, quod ait Guarinus, repertis primúm Ciceronis de Oratore libris, eloquentiam, quæ tot annos ſepulta jacuerat, revixiſſe: horum ſiquidem librorum vel exemplis ſolis magnus orator poſſit effici. Quamobrem vigilias noſtras, quibus tanti operis & τεχνολογίαν diſtinguere; & tractationem illuſtrare

conati

conati ſumus, cui potius offeram quàm Petri Rami; quàm etiam meo Mecœnati, imò quàm academiæ Rhemenſis fundatori, quàm Pariſienſis regio tutori, quàm omnium liberalium artium unico patrono ac ſingulari?

QUARTA, TALÆI IN TOPICA.

AMPLITUDO non ſolùm generis ac nominis tui, ſed multò magis bonitatis & virtutis tuæ excuſare factũ ſtudiúmque meũ debebit, ſi te fortè importunius adeam, & tibi non admiranda aulicæ pompæ fercula, ſed ſcholaſtica pueriliſ otii penè crepundia nunc offeram: etenim, ut ait ille,

Offendunt nunquam thura precéſque Jovem.

ſed quò quiſque major eſt, eò ſe facilius ab omnibus obſervari colique patitur. Magnæ tibi ſunt opes, multi ſunt honores, regum & ſummorum pontificum judiciis tibi delati: Abbas, Epiſcopus, Archiepiſcopus, Cardinalis factus es. Stemmata generis & nobilitatis tuæ quid recenſeam, cúm Franci omnes familiæ tuæ tam vicinam coronam videamus, ut è Valeſio capite, in quo nunc alma reſidet, in nullum poſſit, niſi Borbonium caput excidere? Hæc in te omnia magna ſunt, ſed bonitas & comitas his omnibus bonis multò major: ampliſſimas habes opes, ſed tua liberalitate tamẽ longè minores: teſtes ſunt, qui tua benignitate tam multi fruuntur: maximos habes honores, ſed ma-

gnificentia tua tamen inferiores: teſtes ſunt, qui per te quotidie ad honorificas magnarum rerum curationes appellantur, Clariſſimũ, & ſupra quod in terris majus non eſt, regium genus habes: at animi tui ſingularis humanitas & gratia, fortunæ & parentum patrimonium non eſt: cœleſte & divinũ donum eſt. Quare quanto tam multis, támque eximiis bonis excellentior es, tanto mihi ad te liberiorem aditum ſpero, téque liberalius quicquid eſt, quo tibi obſervantiam noſtram ſignificare volumus, accepturum confido. Superioribus proximis diebus diſcipulis meis Topica Ciceronis explicavi: in eiſque non ſolúm quid author ille de topica arte ſentiret, omni diligentiæ ratione expoſui, ſed etiam quám proprié, diſtinctè, veré, utiliter eam docuiſſet, dialectico ſyllogiſmo perpendi atque æſtimavi: & illam dialecticæ lucem ac veritatem (quam frater meus Petrus Ramus ex Ariſtotelicis tenebris maxima literarum felicitate liberavit) in judicio & ordine rerum conſiderando adhibui, ut lectores, cúm in magnorum hominum commentationes inciderint, animadvertant, quæ vera & commoda ſint, & in his induſtriam feliciter exerceant, non quicquid legerint, ſine delectu protinus arripiãt, & in his miſeré operam oleumque perdant. Hoc liberum philoſophandi genus primúm in rhetoricis artibus definiendis, in Academicis poſtea Ciceronis quæſtionibus, deinde in Ariſtotelis ethico de felicitate ſic exercui: & in oratoriis Ciceronis dialogis exercere inſtitui: ut quemadmodum in mathematicis artibus pro demonſtratione nullius hominis, ſed firmæ rationis

duntaxat

duntaxat authoritas ſpectatur: ſic mihi non Ariſtotelis modo, non Ciceronis ſententia, ſed multó magis ipſarum rerum veritas & publica honeſtorum ſtudiorum utilitas proponatur. Quamóbrem, Cardinalis illuſtriſſime & generoſiſſime, hoc levidenſe videlicet noſtrum munus eſt: quod ſi tibi placuiſſe percepero, dabis animum ad pleraſque alias honeſtæ diſciplinæ partes illuſtrãdas alacriorem. Vale datum Lutetiæ ſexto Cal. Nõvembris. 1550.

QUINTA, ACADEMIA TALÆI.

ETSI SATIS ſcio, Cardinalis illuſtriſſime, Petrum Ramum fratrẽ meum Ariſtotelicæ oppreſſionis invidia per te liberatum, majores tibi & uberiores gratias agere, cõmunis tamen cum illo beneficii non communem lætitiam exiſtimare non potui, cúm perpetuò unus utrique noſtrum, idemque victus & cultus fuerit. Ut autem tantopere tuis iſtis erga nos meritis lætemur, vitæ noſtræ communis inſtitutio efficit: nam commune utriuſque noſtrum ſtudiũ, & inſtitutum fuit, ut veterem in erudienda juventute diſciplinam jampridem obſoletam revocarémus, ut conjũctis eloquentiæ & ſapientiæ ſtudiis, juventus diſceret de rebus propoſitis non ſolũm ſubtiliter & acuté ſentire, ſed graviter & ornaté dicere, & artium ſubtilitatem eatenus probare, quòad uſus popularis, & humanæ prudentiæ ratio poſtularet. Itaque cúm duplex error in ſcholas jampridem invaſiſſet, non ſolúm quòd philoſophi,

qui tum erant, eloquentiam ita fugerant, quaſi re à philoſophia prorſus abhorrētem: ſed etiam quód totam philoſophiam, & imprimis dialecticam vanis & inutilibus ſcholaſticarum altercationum argutiis planè ſophiſticam effecerāt: Petrus Ramus magno Reipub. ſtudio certamen ſibi quidem, ut ipſe præſagiebat, periculoſum & grave, ſed tamen publicis ſtudiis ſalutare contra hæc vitia ſuſcepit: quos conatus, licet honeſtiſſimos quàm inhoneſta fraus, quáque fœda calumnia conſecuta ſit, cū tu ipſe indigniſſimé tuleris, tandemque pro tua ſingulari virtute vindicaveris, quid neceſſe eſt hoc tempore recenſere? præſertim cúm hi qui ſe huic cauſſæ tam acres aduerſarios præbuerunt, ſatis intelligant, quàm malis artibus potentiam ſuam oſtentarint, vel potius ne oſtentarint quidem: non enim magna potentia fuit, cúm principis authoritatem improbis criminibus induxiſſent, Petro Ramo os occludere, manus ligare, ſapientiæ ſtudia prohibere, maledictis omnibus, & convitiis & probris privatim publicé & inſultare: ſed multó major & verior potentia fuiſſet, multos, pro uno, Ramos ad docendum, ſcribendum, omnes philoſophiæ partes illuſtrandum præmio & laude excitare: quibus tamen ſtimulis non fracti aut retardati, ſed vehementius ad omnes partes optimi & ſanctiſſimi conſilii noſtri perſequendas incitati ſumus. Quid autem frater meus effecerit, magno induſtriæ ſuæ & amplo teſtimonio tibi in dialecticis Inſtitutionibus & Ariſtotelicis animadverſionib⁹ declaravit: ego veró pro mea parte curavi, ut iſtam quoque rationem adjuvarem: nam ut homines

pertinaces

pertinaces, & certis opinionibus in philoſophia mancipati, addictique indigna ſervitute liberarentur, intelligeréntque verum philoſophandi genus judicio & æſtimatione rerum liberum eſſe, non autem opinione & affectione conſtrictum, libellum quendam Academiæ nomine ex aliquot Ciceronis locis deſcripſi, & Academicum Ciceronis fragmentum de quatuor Academicis libris reliquum alio ſeparatim libello explicavi. Accipies igitur, Cardinalis illuſtriſſime, geminum laborem & Academiæ, & Academici fragmenti tibi dedicatum laborem, inquam, teſtem dediti tibi animi, incenſique non ſolúm tua ſingulari in fratrem meum Petrum Ramum benevolentia, ſed etiam obſervantia tuis maximis & nobiliſſimis virtutibus debita.

In explicatione igitur quæſtionis Academicæ primúm rem ipſam definiam, deinde partes conſtituam, poſtremó quid inter Academicos & reliquos Philoſophos interſit, oſtendam.

Academia, ut ait Suidas, gymnaſium erat Athenis ſuburbanum & nemoroſum, ubi Plato morabatur, & docebat, ab Ecademo quodam heroe nominatum: primúm autem per, E, Ecademia dicebatur, Ariſtophanes in nubibus,

Sed in Ecademiam deſcendens ſub oleis curres
Arundine coronatus alba, cum modeſto æquali tuo
Milacem redolens, & apragmoſynen, & populum
alba dimittentem folia.
Gaudens veris tempore cum platanus ulmus ſuſurrat.

Tria erant Athenis gymnaſia, Academia, Lyceũ, Cynoſarges. Academia ab Academo qui eam

condidit:& neutro genere Academium:dicitur etiam Academia amicorum cœtus,& conſuetudo.

Heſichius.

Academia, balneum aut civitas: dicitur etiam gymnaſium Athenis ab Academo authore, & locus Ceramicus eodem nomine. hinc Platonis æmuli, ſectatoreſque Academici nominati. Cicero, Qui autem (ait) Platonis inſtituto in Academia quod eſt alterum gymnaſium, cœtus erant & ſermones habere ſoliti, ex loci vocabulo nomen habuerunt. Atque hæc deſcriptio Academiæ notatióque ſit: Academicorum ſpecies quæ ſint, deinceps videamus.

Eorum igitur philoſophorum qui Platonis inſtituto in Academia permanſerunt, alii veteres dicuntur, alii novi.

1 Veteres á Platone numerantur uſque ad Archeſilam, Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crates, Crantor, qui in Academia Platonis decreta quædam ſua tradebant, omiſſa pené vetere differendi philoſophandique modeſtia: ſic enim de Academicis & Peripateticis Cicero confirmat. Sed utrique Platonis ubertate completi certam quandam formulam diſciplinæ compoſuerunt, & eam quidem plenam ac refertam: illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla adhibita affirmatione conſuetudinem differédi reliquerunt: ita facta eſt differendi (quod minimé Socrates probabat) ars quædam philoſophiæ, & rerum ordo, & deſcriptio diſciplinæ. In illis igitur Academicis veteribus Academica differendi conſuetudo videtur enervata, fractaque jam fuiſſe, qui non

cum

cum Socrate, & Platone philoſophiam in ratione & veritate conſtitutam, ſed multó magis in ſua opinione atque authoritate, quaſi præclaré fundatam reliquerunt, & tanquam in civitate leges & decreta ſanxerunt, quibus neceſſarió credendum, parendumque eſſet.

Novi autem Academici á Crantore uſque ad Ciceronem nominantur hoc ordine, Archeſilas, Lacydes, Evander, Egeſinus, Carneades, Clitomachus, Philo, Cicero: ſic enim Lucullus apud Ciceronem de Archeſila, Cujus primo (ait) non admodum probata ratio (quanquam floruit tum acumine ingenii, tum admirabili quodam lepore dicendi) proximé á Lacyde ſolo retenta eſt, póſt autem confecta á Carneade, qui eſt quartus ab Archeſila: audivit enim Egeſinum qui Evādrum audierat Lacydis diſcipulum, cúm Archeſilæ Lacydes fuiſſet: ſed ipſe Carneades diu tenuit; nam nonaginta vixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt: é quibus induſtriæ plurimúm in Clitomacho fuit: declarat multitudo librorum ingenii non minus in hoc, quám in Carneade eloquentiæ, in Melonthio Rhodio ſuavitatis. Bene autem noſſe Carneadem Stratoniceus Metrodorus putabatur: jam Clitomacho Philo noſter operam multos annos dedit: Philone autem vivo patrociniū Academiæ non defuit. Horum novorum Academicorum inſtitutum erat de rebus obſcuris utrinque diſputare, philoſophorum placita, non deorum oracula putare, nullam ſcholam perpetuó ſequi, & tamen in omnibus ſcholis, quod verum aut veriſimile videretur,

liberé ſequi: Defendat quidem, ait Cicero, quod quiſque ſentiat: ſunt enim libera hominum judicia: nos inſtitutum tenebimus, nulliſque ullius diſciplinæ legibus aſtricti, quibus in philoſophia neceſſarió pareamus: quid ſit in quaq; re maximé probabile, ſemper requiremus. Idem, Cum Academicis incerta luctatio eſt, qui nihil affirmant, & quaſi deſperata cognitione certi, id ſequi volunt, quodcunqne veriſimile videatur. Idem, Geram, ait, tibi morem, & ea quæ vis, ut potero, explicabo: nec tamen quaſi Pythius Apollo certa ut ſint, & fixa, quæ dixero, ſed ut homunculus unus é multis probabilia conjectura ſequens: ultrá enim quó progrediar, quám ut veriſimilia videram, non habeo: certa dicent hi qui & percipi poſſe dicunt, & ſe ſapientes profitentur.

Hæc eſt Academiæ novæ adumbrata quædam deſcriptio, quæ tamen non noua, ſed vetus videtur potiús appellanda, cúm iſto modo Democritus, Anaxagoras, Empedocles, Socrates, Plato diſputarint, & eorum conſuetudinem qui novi dicuntur, poſtea revocarint. Cicero, Cum Zenone, ait, Arceſilas ſibi omne certamen inſtituit, non pertinacia, aut ſtudio vincendi, ſed earum rerum obſcuritate, quæ ad confeſſionem ignorationis adduxerunt Socratem, & veluti amantes Socratem, Democritũ, Anaxagoram, Empedoclem, omnes pené veteres, qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerunt anguſtos ſenſus, imbecillos animos, brevia curricula vitæ, &, ut Democritus, in profundo veritatẽ eſſe demerſam, opinionibus & inſtitutis omnia teneri, nihil

nihil ſenſui, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfuſa eſſe dixerunt: itaque Arceſilas negabat eſſe quicquam, quod ſciri poſſet, ne illud quidem ipſum, quod Socrates ſibi reliquiſſet: ſic omnia latere cenſebat in occulto, neque eſſe quicquam, quod cerni, aut intelligi poſſet, quibus de cauſſis nihil oportere neque profiteri, neque affirmare quenquam, neque aſſertione approbare, cohibereque ſemper, & ab omni lapſu continere temeritatem, quæ tum inſignis eſſet, cúm aut falſa, aut incognita res approbaretur: neque hoc quicquam eſſet turpiùs, quám cognitioni & perceptioni aſſertionem approbationemque præcurrere: huc rationi quod erat conſentaneum, faciebat, ut contra omnium ſententias dies jam pleroſque deduceret, ut cúm in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum invenirentur, facilius ab utraque parte aſſertio ſuſtineretur. Hanc Academiam novam appellāt, quæ mihi videtur vetus: ſiquidem Platonē ex illa vetere Academia numeramus, in cujus libris nihil affirmatur, & in utranq; partē multa diſſeruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur: ſed tamē illa, quā expoſui, vetus, hæc nova nominetur; quæ uſque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arceſila fuit, in eadem Arceſilæ ratione permanſit. Idem, Hæc in philoſophia ratio cotra omnia diſſerendi, nullamque rem apertè judicandi profecta á Socrate, repetita ab Arceſilā, cōfirmata á Carneade ad noſtrā uſque viguit ætatē. Hæc igitur unica fuit antiquorum & primorum philoſophorum ſapientia, hoc unum arbitrari ſe

ſcire, quod nihil ſcirent: nam cúm ſapientia ſit rerum divinarum & humanarum, cauſſarúmque, quibus hæ continentur, cognitio, quænam tum ſapientia potuit eſſe nondum inveſtigatis rerum cauſſis, nondum inventis & deſcriptis artium diſciplinis? neque tamen illos latuit ſolem eſſe luminoſum, aut ignem calidum, aut aurum fulvum, ſed cauſſas earum rerum ſicut reliquarum, quæ in philoſophia diſputabantur, hominibus ignotas eſſe dicebant, quarum inſpectione, perfectaque cogitatione ſapiētia conſtaret: in quam confeſſionem ignorantiæ Socrates adductus impudentiſſimos ſui temporis Sophiſtas exagitare ſolitus eſt, qui arrogantiſſimis verbis ſapientiam, cujus erant penitus ignari, privatim publiceque polliceri auderent, neque tamen rerum obſcuritas vehemens ejus in philoſophia ſtudium retardavit. Cicero, Neque tamen Socrates, atque veteres illi ab inventione earū rerum quæ latebant, deterriti ſunt, aut alios deterruerunt. Idem, Etſi enim cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, ea quidem eſt & in ipſis rebus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſſa antiquiſſimi & doctiſſimi ſe quod cuperent invenire diffiſi ſint, tamen nec illi defecerunt, neque nos ſtudium exquirendi defatigati relinquemus. Poſtea cúm eſſent in Græcia multæ ac variæ altercantium inter ſe philoſophorum ſcholæ, turbulentæque opinionum ſeditiones, quemadmodum antea modeſtiſſimus Socrates cum arrogantiſſimis ſophiſtis, ſic Socraticus Archeſilas cum Peripateticis, Stoicis, Epicureis, quorum contentiones inaniſſimas ſa-

pientiæ

pientiæ & veritatis, fraudis veró & ſtultitiæ plenißimas videbat, ſibi omne certamen inſtituit, priſtinumque philoſophandi morem, qui longé ſanctißimus & optimus erat, & ad eruendam rerũ obſcurarum veritatem accommodatißimus, reſtituit, ut ex Cicerone conſtat. Sed tamen & illum (ait) quem nominavi, & cæteros ſophiſtas, ut ex Platone intelligi poteſt, luſos videmus á Socrate: is enim percontando, atque interrogando elicere ſolebat eorum opiniones, quibuſcum diſſerebat, ut ad ea quæ ipſi reſpondiſſent, ſiquid videretur, diceret. qui mos cúm á poſterioribus non eſſet retentus, Archeſilas eum revocavit, inſtituitque, ut hi qui audire vellent, non de ſe quærerent, ſed ipſi dicerent, quid ſentirent: quod cúm illi dixiſſent, ille contra: ſed qui audiebant, quoad poterant, defendebant ſuam ſententiam: apud cæteros autem philoſophos qui quæſivit aliquid, tacet. Archeſilas autem á reliquis philoſophis, qui ſe ſcire multa profitebantur, valde diſſentiens, dúas res imprimis á vera philoſophia removendas eſſe cenſebat, κατάληψιν, id eſt comprehenſionem, & συγκατάθεσιν, id eſt aſſenſioné & approbationé, quamvis enim multa vera eſſent, quæ ſenſibus aut animo continerentur, ea tamen á philoſophis comprehendi negabat, id eſt certa, & penitus exploratis cauſſis perſpecta, & nunquam fallenté veritate cognoſci. Itaque in motionibus ſenſuum, & animorum opinionem tantum relinquebat, ſcientiam tollebat, nec eam tam multis ſeculis ulla omnino in re à quoquam homine aut inventam, aut perceptam eſſe arbitrabatur: cumq; philoſophia tres

in partes eſſet diviſa, phyſicā, moralem, dialecti-
cam: oſtēdebat primúm rationes de natura, & re-
bus occúltis ex conjectura tantúm, & ea quidē le-
viſſima pendére, quæ Thaletis, Anaximādri, Ana-
ximenis, Anaxagoræ, Parmenidis, Democriti, Em-
pedoclis, Heracliti, Meliſſi, Platonis, Ariſtotelis,
aliorumq; phyſicorū diſputationibus huc & illuc
diſtrahūtur: deinde bonorum & malorū notionē
eſſe cōfuſam & perturbatā, quę tam varié ab Aca-
demicis, Epicureis, Stoicis, Magaricis, Eretriacis,
Heriliis, diſceptatur, ut ſatis cōſtet illud quod in-
certū eſt, nec evidēti veritate patefactū, á philoſo-
phis temeré & impudēter affirmari. Poſtremó, ne
in dialecticis quidē ullum veſtigium veræ, & con-
ſtātis ſcientiæ reperiebat, cúm de judicio ipſo ve-
ritatis inter Protagoram, Platonem, Epicurum,
reliquos dialecticos, magna eſſet orta contentio.
Cúm igitur in omni parte philoſophiæ omnia o-
pinionibus & inſtitutis tenerentur, nec in ſcholis
philoſophorum quicquam certa ſcientia & verita-
te teneretur, hinc Archeſilea illa ἐποχὴ, id eſt aſſen-
ſionis retentio, nata eſt, in qua ſapienter perman-
ſit Archeſilas, qui nihil in tam multis, & variis phi
loſophorum decretis certum, ratum, firmum, com
prehenſum vidit, quod ſine ulla dubitatione poſ-
ſet affirmare. Quamobrem quantum certamē ve-
ris & modeſtis philoſophis contra fallaces, & im-
pudentes ſophiſtas perpetuó fuerit, hinc apparet:
Democritus, Anaxagoras, Empedocles, modeſtiā
illam philoſophandi, & nihil temeré decernendi
prudentiam tenuerunt: Gorgias, Protagoras, cæte-
raque ſophiſtarum turba illius ſapientiæ vanum
nomen,

nomen, quám veram laudem maluerunt: & quantum vanitas efficere potuit, labefactarunt. His ſe Socrates ſummo ſtudio oppoſuit, ab eorumque impudentia veterem philoſophandi morem vindicavit: cujus omnis philoſophia veritatis inquiſitio fuit, non affirmatio: taleſque ſunt ejus omnes interrogationes apud Platonem & Xenophontē, partim ad refellendum arrogantiam ſophiſtarum, partim ad diſcendum quod ipſe neſciebat, compoſitæ. Socratis conſuetudinem Plato non ſolúm tenuit & probavit, ſed mirificé auxit atque amplificavit: poſt quem rurſum in ſcholaſticis altercationibus periclitari cœpit, cúm ſibi quiſque ſua ſcita & edicta promulgaret, quæ ſequerentur hi, qui ſe in eam ſcholæ ſervitutem nulla legitimæ cauſſæ, aut rationis perſuaſione adhibita dediſſent: hinc Peripatetici á Stoicis, & Stoici ab Epicureis, & Epicurei ab utriſque de Deo, de natura, de ſummo hominis bono, de ſtudiis artium, id eſt de omni ſapientiæ regno diſſenſiones extiterunt: in quibus ſua quiſque ut veriſſima, certiſſimaque defendit: cúm tamen in tam varia contradictione ſatis conſtet plus uno, aut potius nihil omnino verum eſſe. Contra hos igitur homines Archeſilas, cæterique viriliter & fortiter Socratis exēplo, & virtute ſeſe armarunt, ut nos ab eorum latrunculorum ſervitute liberarēt, & in naturæ, quam veteres illi ſummopere probaverant, libertatem præſtantiamque reſtituerent: eſt enim veræ philoſophiæ propriū, homines ab opinione ad veritatem, á ſenſibus ad mentem, á ſingulis rebus ad univerſitatem, à caducis & mortalibus ad conſtantiam & æternitatem

convertere: contrá veró Sophiſtæ illi ad ſenſus & opiniones nos tanquam pecudes alligant. At diſcipulum, inquies, credulum eſſe oportet: liberalem, modeſtum, benevolum, attentum, diligentem, docilem, intelligẽtem eſſe oportet: credulum in philoſophia non oportet: tu enim mihi præceptor ignarus, imperitus, rudis, infans, flagitioſus etiam, & ſceleratus ſis, an tibi in tuis erroribus & flagitiis credulum diſcipulum putas eſſe oportere? tu diſcipulo tuo opiniones mendaces plerunque & falſas pro catholicis & indubitatis proponas, & vetes ne cauſſam aut rationem ullam eorum requirat, ſed tuam authoritatem pro omni veritate habeat? ſic enim diſcipulum tanquam ſervum moroſo domino addictum, judicio arbitrióque carentem ſuo inſtituis, & ſtultiſſimam diſcipuli perſonam in philoſophiam inducis: nec veró artes & diſciplinæ ob id traduntur puero, ut ab eo credantur, ſed ut cauſſis omnibus diligentiſſime & accuratiſſime perſpectis, ingenium ejus & judicium confirmetur. Atque ut animadvertatur diligentius, & attendatur quod dicturus ſum (magnum enim & graue eſt, & minime fortaſſe in hac diſputatione ſperatum) dico & confirmo, quod non facerem in re levi, crimenque temeritatis pertimeſcerem. dico, inquam, & confirmo, credulitatem iſtam in philoſophia principium & fontem infiniti erroris extitiſſe. Epicurus hoc ſibi fundamentum ad ſtultiſſimam fœdiſſimamque ſententiam de deorum noncurantia, de animæ interitu, de voluptate confirmandam aſſumpſit, ut ſibi nullam rationẽ reddendi á diſcipulis crederetur: atque omnino ne

qua

qua judicandi poteſtas eſſet, non modó Academicam, verumetiam dialecticam omnem diſſerendi rationem de medio ſuſtulit: Epicurus, ait Cicero, totam dialecticam contemnit & irridet: & eodem libro, jam in altera philoſophię parte, quæ eſt quęrendi ac diſſerendi, quæ λογικὴ dicitur, iſte veſter plané, ut mihi quidem videtur, inermis & nudus eſt: tollit definitiones, nihil de dividendo ac partiẽdo docet: non quomodo efficiatur, concludaturque ratio, tradit: non qua via captioſa ſolvantur, ambigua diſtinguantur, oſtendit: judicia rerum in ſenſibus ponit, quibus ſi ſemel aliquid falſi pro vero probatum ſit, ſublatum eſſe omne judicium veri & falſi putat. Hoc ſibi erroris principium Ariſtoteles commune cum Epicuro poſuit: qui cúm Platonis præceptoris ſui veriſſima & ſanctiſſima dicentis ſententiis non crediſſet, credulitatem tamen iſtam á ſuis diſcipulis tribui ſibi poſtulavit: & iniquum eſſe judicavit, ut contra ſua principia, cúm tamen omnium antiquorum philoſophorũ principia calumniatus eſſet, diſputaretur, videlicet ut non modó nulla ratione, ſed contra omnem rationem & veritatem diſcipuli ejus crederent, quæ ab eo falſo & impié tradita ſunt. Plato docuerat mundum á Deo conditum, quæ præcipua eſt Dei optimi maximi gloria: at creduli Ariſtotelei id falſum putant: Ariſtotelis enim principium contrarium eſt. Plato providentia Dei omnipotentis mundum regi & gubernari dixit: at creduli Ariſtotelei deridẽt, quoniam Ariſtotelis de fato, ut Cicero teſtis eſt, ſententia repugnat. Plato putavit animam immortalem eſſe, idque multis rationi-

bus & argumentis confirmavit, at idiotam Platonem creduli Ariſtotelei exiſtimant, quoniá (quod etiam ejus ſubtiles interpretes confirmant) Ariſtoteli immortalitas animæ diſplicuit. Plato hominis fœlicitatem á Deo accipi, & ad Deum referri docuit: at creduli Ariſtotelei, quoniam Ariſtoteles Platonis illam ſententiam captioſe & impié calumniatus eſt, & principium & finem fœlicitatis humanæ Deo detrahent, hominique non minus arroganter, quám inſipienter attribuent. Nihil neceſſe eſt infinitos humanarum opinionum errores commemorare, quæ non alio quám hujus ſtultæ credulitatis principio innituntur. Quid ergo? nullàne in re fides ſine certa ratione, argumentoque perſpicuo laudanda erit? Imó veró divinis in rebus plus certa firmaque fides ponderis habebit, quám omnes omnium philoſophorum diſputationes: hæc autem de humana philoſophia contentio noſtra eſt, in qua prius eſt cognoſcendum, ut credas: in divinis autem, quæ humana intelligentia ſuperiora ſunt, fidendum credendumque eſt, ut poſtea cognoſcas. Sed ſatis multa de duobus Academicorum generibus: de eorum etiam inſtitutis nimis fortaſſe multa. Venio ad genus orationis, quo in ſuis diſputationibus uſi ſunt. Utriuſque igitur Academiæ duas fuiſſe communes diſputationis vias & rationes libri Platonis & Ciceronis teſtantur: unam qua res dubiæ & controverſæ utrinque diſceptarentur: alteram qua probabiles diſputationes præceptis & inſtitutionibus perpetuis explicarentur: priorem dialogi Platonis de moribus, & Cicero-

nis

nis de finibus: poſterioré Tımæus ille Platonis, & tres Ciceronis libri de Officiis declarant, & Quintilianus: Sunt alii, inquit, Socratis ſermones ad coarguendos, qui contra diſputant, compoſiti, quos ἐλεγκτικοὺς vocant, alii ad præcipiendũ, qui δογματικοὶ appellantur. Ac ſi quis imaginem aliquam humanæ prudentiæ factis hominum expreſſam contempletur, illam priorem contradictionis conſuetudinem animaduertet in privatis & publicis negotiis verſari. Nam ſi cui difficilis & gravis proponitur deliberatio, non prius ſtatuit de reipſa, quám contraria inter ſe perſonarũ, negotiorum, locorum, temporum momenta cõtulerit: nec ſapientes judices prius ſententiam de reo ferũt, quám cauſſam ab oratoribus utriuſque partis concertatam, diſputatamq; audierint, ut ex pugnantium argumentorũ comparatione verum, aut ex omnibus maximé veriſimile quantum licet humana prudentia, poſſint elicere. Quare nulla cauſſa eſt, cur mirentur homines Ciceronẽ in examine veritatis pro Epicureis, & adverſus Epicureos: pro Stoicis, & contra Stoicos: pro Peripateticis, & contra Peripateticos contrarias orationes inſtituiſſe. Etenim cúm diſcrepantium illorum philoſophorum ſententiæ ſatis argumento eſſent, omnes ſtultitia & temeritate lapſos fuiſſe, quód res non ſatis exploratas affirmare auderent, ſapienter ille á rebus controverſis aſſenſionem, judiciúmque cohibuit: Quid enim (ut ait) temeritate turpius? aut quid tam temerarium, támque indignum gravitate ſapientis, atque conſtantia, quám aut falſum ſentire, aut quod non

ſatis exploraté perceptum ſit, aut cognitum, ſine ulla dubitatione defendere? Hoc antiquiſſimum, & pené cum philoſophia natum Academiæ inſtitutum, cum per univerſum terrarum orbem divulgatum, receptumque, tum Lutetiæ in ſcholis Theologorum, Medicorum, Jureconſultorum, Philoſophorum á multis annis probatum, celebratumque eſt, quod maximum momentum habet, ut veritas, aut ſaltem probabilitas aliqua his contrariis diſputatíonibus in omni re propoſita cognoſci poſſit. Cicero, Neque noſtræ diſputationes quicquam aliud agunt, niſi ut in utranque partem dicendo & audiendo eliciant, & tanquam exprimant aliquid, quod aut ſit verum, aut ad id quám proxime accedat. Idem, Contra auté omnia diſputatur á noſtris, quod hoc ipſum probabile elucere non poſſit, niſi ex utraque parte cauſſarum facta eſſet contentio. quod etiam in ſtudiorum ſuorum mentione Horatius nobis obiter indicavit.

Adjecere bonæ pauló plus artis Athenæ.
Scilicet ut poſſem curvo dignoſcere rectum:
Atque inter ſylvas Academi quærere verum.

Ideoque, quod veræ ſolidæque laudis argumentum eſt, gymnaſia tot locis, tot regionibus inſtituta, non Lycæa Peripateticorũ, non porticus Stoicorum, non horti Epicureorum, ſed nomine ipſo conſentiente cum Academica veritate Academiæ nominantur. Primus itaque diſſerendi modus in contrarias partes hic fuit. Secundus autem ab Academicis in philoſophando adhibitus eſt, quó præceptis ea includerent, quibus erant propter aliquam,

liquam probabilitatem aſſenſi: neque tamen ſuam ſententiam tanquam ab aliquo Deo, ſed tanquam ab homine profectam videri vellent, retinerentque perpetuò libertatem illam mentibus noſtris inſitam de omnibus rebus ad ſuum, non alienum arbitrium judicandi, nec tanquam de coloribus per alienos oculos, ſed per proprios, & ſuos æſtimandi. Itaque Cicero cùm rem aliquam in philoſophia perpetua oratione docet, liberè dicit quæ ſentit, & parem judicandi poteſtatem cæteris relinquit, ſumit ab unoquoque quod verum aut veriſimile putat. Sequemur igitur, ait, hoc quidem tempore, & in hac quæſtione Stoicos, non ut interpretes: ſed, ut ſolemus, é fontibus eorum judicio, arbitrioque noſtro quantùm, quoque modo videbitur, hauriemus. Et alio loco: Occurritur autem nobis, & quidem á doctis & eruditis, quærentibus ſatiſne conſtanter facere videamur, qui cùm nihil percipi poſſe dicamus, tamen & de aliis rebus diſſerere ſoleamus, & hoc ipſo tempore præcepta officii perſequamur. Quibus vellem cognita eſſet ſatis noſtra ſententia: non enim ſumus ii, quorum vagetur animus errore, nec habeat unquam quid ſequatur. Quæ enim eſſet iſta mens, vel quæ vita potius, non modò diſputandi, ſed etiam vivendi ratione ſublata? nos autem, ut cæteri, alia certa, alia incerta eſſe dicunt, ſic ab iis diſſentientes alia probabilia, alia contrà non probabilia eſſe dicimus. Quid eſt ergo, quod me impediat ea quæ mihi probabilia videntur, ſequi: quæ contrà, improbare; atque affirmandi arrogantiam vitantem fugere temeritatem, quæ à ſapientia diſſidet

plurimum? Idem, Dictum eſt omnino de hac re alio loco diligentius, ſed quia nimis indociles quidam, tardique ſunt admonendi videntur ſæpius: non enim ſumus ii, quibus nihil verum eſſe videatur, ſed hi qui omnibus veris falſa quædam adjuncta eſſe dicamus, tanta ſimilitudine, ut in iis nulla inſit judicandi & aſſentiendi nota. Ex quo exiſtit & illud, certa eſſe probabilia multa, quæ quanquã non perciperentur, tamen quia viſum quendam habent inſignem & illuſtrem, his ſapientis vita regeretur. Atque hæc de Academicis diſſerendi generibus. Nunc itaque Academicorum differentiã á reliquis philoſophis intelligere plané poſſumus: Academici enim tantum diſtant á reliquis philoſophis, quantum liberi á ſervis, ſapientes à temerariis, conſtantes á pertinacibus. Cicero, Neque inter nos & eos qui ſe ſcire arbitrantur, quicquam intereſt, niſi quód illi non dubitant, quin ea vera ſint, quæ defendunt: nos probabilia multa habemus, quę ſequi facile, affirmare vix poſſumus. hoc etiam liberiores & ſolutiores ſumus, quód integra eſt nobis judicandi poteſtas, neque ut omnia, quæ præſcripta, & quaſi imperata ſint, defendamus, neceſſitate ulla cogimur. Nam cæteri primúm anté tenentur aſtricti, quám quid eſſet optimum, judicare potuerint: deinde infirmiſſimo tempore ætatis aut obſequuti amico cuidam, aut una alicujus, quem primúm audierint, oratione, capti de rebus incognitis judicant, & ad quamcunque ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam tanquam ad ſaxum adhæreſcunt: Nam quod dicunt omnino ſe credere ei, quem judicent fuiſſe ſapientem,

proba-

probarem, ſi idipſum rudes & indocti judicare
potuiſſent: ſtatuere enim quis ſit ſapiens, vel ma-
ximé videtur eſſe ſapientis: Sed ut potuerunt, om-
nibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum
ſententiis judicaverunt, aut re ſemel audita ad u-
nius ſe authoritatem contulerunt. Itaque ſi forté
in delicatos Epicureorum greges de deorum otio
inter pocula philoſophantes incideris, audies Epi-
curum unicum authorem eſſe deumque, & beatæ
& fortunatæ vitæ. Platonem autem & Ariſtotelẽ,
reliquoſque philoſophos præ hoc uno ſtultos &
delitos: ſi in Peripateticorum deambulationem
veneris, magnas hominum admirationes audies,
Magnus ille vir Ariſtoteles, & quem natura nihil
celavit: ſi Stoicos de Zenone interrogaveris, nihil
hoc uno in vita conſtantius, nihil in philoſophia
admirabilius aut divinius fuiſſe reſpondebunt: de-
nique quam quiſque ſibi philoſophiæ ſectam de-
legit, quanvis ea ſit plerunque impia, aut á verita-
te aliena: tamen ita mente & animo ad hãc adhæ-
reſcit, ut eum nec ratio ab errore, nec libertatis a-
mor á ſervitutis turpitudine, nec conſtantia verita-
tis ab obſtinatione, pertinaciaque revocare poſ-
ſit. Quæ cúm ita ſint, cúmque Academia ſit ma-
giſtra pudoris, vindex libertatis, indagatrix ſa-
pientiæ, robur ac firmamentum humani judicii,
occurretur tamen nomen nobis, Cur tam multi
Epicurei, Peripatetici, Stoici: Academici autẽ tam
pauci fuerint? Duas intelligo fuiſſe hujus erroris
cauſſas, imbecillitatẽ & amorẽ: permulti enim de-
ſperatione debilitati id experiri noluerũt, quod ſe
cõſequi poſſe diffiderẽt, aut pro ſuo quiſq; inge-

nio affectũ animi ad amorẽ diſciplinarũ tranſtulit. Cur enim tã multi Epicurei? quia voluptates blãdiſſimæ dominæ ſunt, quę facilé ſuis illecebris nõ tantúm homines aliquot, ſed urbes & nationes maximas alliciũt. Cur tam multi Peripatetici? quia facillimum eſt, vel imperitiſſimis in ſchola totos dies muliebriter altercari, & popularem illam ſententiam de fine bonorum, quód opes, quód honores, quód bona valetudo, quód pulcha conjux, quód perpetua ſine ulla offenſione proſperitas beatum faciant, amplexari. Cur tam multi Stoici? quia multi agreſtes & inhumani, quibus nulla miſericordia, nulla humanitate flecti, aut moveri, rigidé atque auſteré loqui, pũlchrum gratumque eſt. Quibus omnibus Epicureis, Peripateticis, Stoicis cum ſententia ſemel aliqua in animo inſedit, nefas putant eam deponere: ut Cicero ſcribit, Sed neſcio quomodo plerique errare malunt, eamque ſententiam, quam ſemel adamarunt, pugnaciſſimé defendere, quám quid conſtantiſſimé dicatur, exquirere. Cur tam pauci igitur Academici? quia pauci firmo conſtãntique judicio ſunt, & pleriq; diſcendi, cognoſcendique laborem fugiunt. Itaq; Cicero Academicorum paucitatẽ, ſolitudinemq; Academiæ ſic excuſat, Quam, ait, nunc propemodum orbam eſſe in ipſa Græcia intelligo, quod non Academiæ vitio, ſed tarditate hominum arbitror contigiſſe: nam ſi ſingulas diſciplinas percipere magnũ eſt, quanto majus omnes? quod facere his eſt neceſſe, quibus propoſitũ eſt veri reperiendi cauſſa, & contra omnes philoſophos & pro omnibus dicere. Plerunque autẽ cæcus ille amor

ex ali-

ex aliqua authoritatis opinione efficitur, quód vehementer eſt in hac libera philoſophãdi veritate reprehendendum. Cicero, Qui autem requirunt quid quaque de re ipſi ſentiamus, curioſius id faciũt, quám neceſſe eſt: nõ enim tam authores in diſputãdo, quám rationis momẽta quærẽda ſunt: Quinetiam obeſt his plerunque, qui diſcere volunt, authoritas eorum qui ſe docere profitentur: deſinunt enim ſuum judicium adhibere: id habẽt ratum, quod ab eo quem probant, judicatum vident: nec veró probare ſoleo, quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt ſi quid affirmarent in diſputando, cúm ex his quæreretur quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, αὐτὸς ἔφα ipſe dixit, ipſe autem erat Pythagoras: tantúm opinio præjudicata poterat, ut etiam ſine ratione valeret authoritas. Ejuſdem erroris vanitas in quibuſdam Ariſtoteleis eſt, qui tantúm tribuunt ſuo magiſtro, ut eum Deum quendam exiſtiment, & Ariſtoteli repugnare idem propemodum eſſe credant, quod naturæ, veritati, deo repugnare. Itaq; cúm frater meus Petrus Ramus in Ariſtoteleorum ſententiam uſitatiſſimo illo, & omnibus temporibus approbatiſſimo more dixiſſet, duo homines tam vehementer irati, commotique ſunt, ut qui Ariſtotelẽ reprehenderet, exiſtimarent eum omnes artes conturbare, jura humana & divina pervertere, omnem humani judicii libertatem eripere: denique é mundo quaſi mundi ſolem tollere: atque Ariſtotelico ſpiritu afflati exclamarent tantum ſcelus igne expiandum eſſe, & ne teſtimonio tantæ ſtultitiæ careremus (vix enim cre-

dibile id eſſet,niſi ſcripto teſtatum, proditumque teneretur) libellis cõtra Ariſtotelicas animadverſiones deſcriptis, & per orbem terrarum miſſis id prædicandum & divulgandũ cenſuerunt: quos homines, quoniam à ſeipſis ſatis vexati ſunt, & à fratre meo perpetuó contempti, tandemque Ariſtoteleo judicio reſciſſo ſatis refutati; non puto mihi ſeverius notandos eſſe. Sed quid Ariſtoteleos duos hîc commemoro,cúm tota iſtorum hominum natio eadem ſit? Enimvero quid ſingularem, & poſt homines natos inauditam hiſtoriam referam? ſumma ſemper libertas fuit grammaticis, rhetoribus, mathematicis, philoſophis, contra grammaticos,rhetoras, mathematicos, philoſophos dicendi & ſcribendi: eaque libertas, quia ad omnium artium perfectionem pertinere magnopere videbatur, maximé probata eſt, & omnium philoſophorum,Ariſtotelis præſertim,præceptis unicé commendata. At quoniam Petrus Ramus Ariſtotelicis animadverſionibus Ariſtoteleos dormientes vellicare auſus erat, Deus bone, meminiſſe horret, quæ contigerint: res atrociores prætermittam: ex Ariſtoteleis neminem nominabo: ſummam rerum ſimpliciter attingã. Vix Ariſtotelicæ animadverſiones lectæ erant, cúm Petrus Ramus repenté non ad humanam aliquam, & literis uſitatam diſputationẽ ab Academia vocatur,ſed ad Prætorii Tribunalis capitalem contentionem per certos homines falſo Academiæ nomíne rapitur, novique & ante hunc diem inauditi criminis accuſatur, quód Ariſtoteli repugnãdo Theologiam & artes enervaret: hac enim oratio-

oratione Ariſtotelea actio inſtituta eſt. hinc Ariſtoteleorum clamoribus agitatus ad ſummũ Pariſienſis curiæ conſilium traducitur: deinde cùm legitimo judicii more res agi, atque apertius iniquiſſimæ fraudis invidia percipi videretur, novis artibus à Senatu Pariſienſi ad Regiam cognitionem disjicitur; qua conſtitutis quinque judicibus, binis ex utraque parte, quinto regiâ denominatione deſignato, cauſſàm de ſingulis animadverſionum capitibus dicere jubetur. hic tametſi de quinque judicibus tres infenſiſſimos Ramus habebat, tamen ut mandato regio obtemperaret, ad diem conſtitutum adfuit: ſcriba unus aderat, qui rationes Rami, & judicum ſententias exciperet: defenſionis ſuæ teſtem Ramus impetrare neminẽ potuit. Biduo magna contentione de dialecticæ artis definitione & partitione, quæ in logici Organi libris nullæ eſſent, cõcertatum eſt: tres Ariſtotelei judices primo die contra omnes bene deſcriptæ artis leges judicarunt ad dialecticæ artis perfectionem definitione nihil opus eſſe. Johannes Quintinus Heduus, Johãnes Bomontius Pariſienſis, qui duo judices erant à Ramo delecti, pro ſingulari ſua eruditione & doctrina cenſuerunt omnem diſputationem, quæ via & ratione procederet, à definitione proficiſci debere, idque perſcriptum obſignarunt. Poſtridie tres judices Ariſtotelei vehementer conturbati de partitione aſſentiuntur; Dialecticæ legitimas eſſe partes, inventionem & judicium, atque hac de re ſententias ſuas perſcribunt: verùm cùm Ramus urgeret Ariſtoteleos igitur merito à ſe reprehendi, quòd

propria partitione prætermiſſa totam Dialecticā mille tenebris obruerēt, tribus judicibus ampliari cauſſam placuit, & in alium diem rejici, quia iſta via Ariſtotelei ſuperiores eſſe non poſſent. Hic audiendi Rami finis fuit: deinceps enim Ariſtotelei judices æſtuare, rixari inter ſe, & jurgare, quód eó ſe per imprudentiam demerſiſſent, unde incolumes emergere non poſſent. Itaque ne non damnaretur Ramus, novum conſilium initur, ut ab initio tota diſputatio retexatur, & adhuc judicata induceretur, proque nihilo haberetur. Id veró Ramus ſe facturum pernegavit, cœpitque liberius cōqueri his ſe judicibus eſſe traditum, quibus ſatis non eſſet ejus ſententiam tam cæca cupiditate oppugnare, niſi ipſi quoque ſuam dictam præſertim, & obſignatam nullo inconſtantiæ pudore reſcinderent: quare tum Ramus á tribus illis accuſatoriis judicibus, cúm eos neque ſua conqueſtione, neque reliquorum judicum admonitione de tanta violētia deduceret, appellavit. Poſtremum igitur illud fuit, tanta authoritas contra Ramum impetratur, ut tribus Ariſtoteleis judicibus infinita poteſtate, ſine auxilio, ſine provocatione judicium de Ariſtotelicis animadverſionibus permitteretur: tam variis ſcilicet machinis, tam multis copiis, tot poteſtatibus ad confutandum dialecticæ diſputationis argumentum opus fuit, vix, ita me Deus amet,

Vix Priamus tanti, totaque Troja fuit.

Sed cætera attendamus: huic tantæ poteſtati, majori etiam cupiditati Quintinus & Bomontius cōceſſere, perſcripta tamen ante de univerſa diſputatione

tione ſententia, teſtati ſibi placere, ut in philoſophia, ſicut antea ſemper fuiſſet, liberum eſſet in omnem partem diſputare: ex eo autem conſeſſu ſe diſcedere, quia ſe non ſocios conſilii, ſed injuriæ, quæ Ramo fieret, adhibitos teſtes intelligerent: idemque Ramus ipſe non ſine ſtomacho, cúm á tribus illis contumelioſe illuderetur, fecit: & ea ſe tempora ſperare dixit, quibus tales judices de ſuo facto nequaquam parem eſſent voluptatem percepturi: ita vi victa, vel certé hominum quorundã opinione, ad tempus oppreſſa cauſſa eſt. Cõdemnantur igitur triumvirali ſententia non modó indicta, ſed incognita plané cauſſa animadverſiones Ariſtotelicæ hoc expectari á talibus judicibus potuit. Ejuſdem incendii ruina inſtitutiones dialecticæ affligũtur, nõ alia quippe ratione, quám quód ejuſdem artificis opus erant: neque enim verbo Ariſtoteleos læſerant, imó ne ab his quidem accuſatę unquam fuerant, ſed ante illum diem ab Ariſtoteleis ipſis laudatæ: quis judex præter hos damnavit unquam quod accuſatum non eſſet? de quo reus nihil interrogatus eſſet? Authori animadverſionum & inſtitutionum toto philoſophiæ regno velut aqua & igni, gravi etiam pœna addita interdicitur, ne unquam vel ſcribendo, vel docendo in ullam philoſophiæ partem ingrederetur: hoc veró non eſt dialecticum acumine refellere, ſed dialecticum de ſuggeſtu deturbare: atque hæc omnia Regis licet omnium regum & humaniſſimi, & literarum amantiſſimi, tamen per falſas & improbiſſimé confictas calumnias inducti authoritate confirmantur. Conſtricta itaque lingua, vinctis

manibus, cúm ſic afflictus Ramus teneretur, ut Ariſtoteleis vel impuné diſcerpere liceret, Ramo cõtrá ne mutire quidem liceret, triumphus de tam nobili victoria mirificus agitur: triſtis illa & horrida triumvirúm ſententia impreſſis & Latina & Gallica oratione libellis, non modó per hujus urbis compita, ſed per orbis terrarum loca omnia, quó exportari potuit, promulgatur: ludi magnó apparatu celebrantur, ubi ſpectantibus & plaudentibus Ariſtoteleis omni ludibrii & convitii genere Ramus afficitur: quid reliqua his indigniora commemorem? quę tametſi veriſſima ſunt, & memoria recenti tenentur, tamen ita ſunt ab honeſtis ſtudiis aliena, ut verear ne iis etiam qui interfuerint & viderint, res tam incredibilis non facta, ſed ficta eſſe videatur. Hæc Ariſtotelicis judicii brevis & ſummaria hiſtoria eſt: plurima enim prætereo, quæ ſine certorum hominum infamia commemorari non poſſunt: neque hæc pauca idcirco commemoro, ut malevolo cuiquam ſtomachum moveam: quid enim minus eſt, quám ut tam inhumaniter vexatis ſaltem præteriti laboris meminiſſe liceat? ſed ut omnes intelligant, Cardinalis illuſtriſſime, non ſolúm quantum tibi tali abrogato judicio Ramus Talæuſque debeant, ſed etiam quá formidabilis & iracunda Ariſtoteleorum logica ſit, quæ talibus argumentis adverſarium perſequatur: ac ne me Ariſtotelei pari iracundia appetant, ad Academiam refugio minimé ſuperbam atque violentam, ſed contra facilem & benignam, quæ tantúm abeſt, ut ſibi contradicentibus tam ferociter iraſcatur, ut etiam amatores ſuos exiſtimet, á

quibus ſibi veritatis inquirendæ gratia diligenter & accuraté contradicatur. Hanc itaque velut certiſſimam humanæ prudentiæ regulam ſemper homini propoſitam eſſe oportebit, quiſquis volet rectè & conſtanter de rebus omnibus judicare. Quód ſi in his emendis & contrahendis quæ ad corporis uſum & cultum pertinent, tantum diligentiæ adhibetur, ut non niſi adhibito magno delectu quicquam emas, nec ſi tibi mercator merces ſuas, quas vænales exhibet, optimas eſſe jurejurando confirmaverit, idcirco plus ejus teſtimonio, quám tuo judicio tribuas: quanto majore ſtudio & conſideratione merces animorum, quas philoſophi nobis venditant, explorandas & deligendas eſſe arbitraris? nam, ut ait Horatius,

Non qui Sydoneo contendere callidus oſtro
Neſcit aquinatem potentia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſve medullis,
Quám qui non poterit vero diſtinguere falſum.

Sunt autem illi ipſi philoſophi mercatores, atque inſtitores ſapientiæ. Itaque ſi quid in Platonis ſermonibus & ſcriptis commodum mihi & utile eſt, accipio: ſi quid boni in hortis Epicuri proſtat, non contemno: ſi quid melius Ariſtoteles vendit, quantum quomodo videtur, aſſumo: ſi magis ſunt vendibiles Zenonis, quã Ariſtotelis merces, Ariſtotelem relinquo, ad Zenonis officinã diverto: ſi vana ſunt & inutilia, quę vendũtur in tabernis philoſophorum omnia, omnino nihil hinc emo, neque tamen optima quærendi finem facio, notoq; illo Horatii conſilio, atque inſtituto admonitus.

Quod verum atque decens, curo & rogo, & omnis
in hoc ſum:
Ac ne forté roges, quo me duce, quo lare tuter,
Nullius addictus jurare in verba magiſtri
Quo me cunque rapit tempeſtas, deferor hoſpes:
Nunc agilis fio, & merſor civilibus undis:
Virtutis veræ cuſtos, rigiduſque ſatelles:
Nunc in Ariſtippi furtim præcepta relabor:
Et mihi res, non me rebus ſubmittere conor.

Hæc eſt Academicorum, id eſt verorum hominum (utrumque enim tantũdem valere exiſtimo) propria & germana libertas, nullius hominis legibus & inſtitutis in philoſophia neceſſarió parére: modeſtia, in rebus incertis judicium ſuum nullũ interponere: prudentia, cauſſas rerum conferre, & quid in quanque ſententiam dici poſſit, exprimere, nulla adhibita ſua authoritate: ſapientia, unicam veritatem in omni vita tanquam deam colere, eámque pluris, quám omnium Philoſophorum teſtimonia æſtimare.

Habes, Cardinalis illuſtriſſime, Academiæ conſuetudinem non ex meo, ſed Ciceronis ſenſu atq; oratione breviter expoſitam: quã ſi quis melius & luculentius oſtenderit, hunc ego non modó mihi adverſarium non putabo, ſed verum Academicũ, verumque philoſophum nominabo, qui mea oratione nihil exterritus, perfectius aliquid & accuratius exquiſierit.

SEXTA,

SEXTA, TALÆI IN LUCULLUM.

SUPERIORIBUS proximis annis tibi commẽtarios noſtros de Academica quæſtione dedicavi, ubi & Academicorum philoſophorũ originem, & progreſſionem, & totam diſtinctionem perſecutus ſum : & quod de quatuor Academicis Ciceronis ad Varronem ſupererat, expoſui : poſtea de duobus primis ejuſdem argumenti libris Lucullum, qui ſolus reſtat, eodem genere commentationis explicavi : nec ut Grammaticus interpres ſententias & hiſtorias tantúm declaravi, ſed multó magis, ut dialecticus judex, qualis eſſet tota diſputatio, perpendi & æſtimavi, genera argumẽtorum notavi, ſyllogiſmorum & concluſionum modos diſtinxi, methodi totius ordinem demonſtravi, & ad earũ virtutum imitationem, dum hæ res à nobis prælegerentur, diſcipulos meos interim ſtudioſe inſtitui, dialecticam denique totam & inventionem & diſpoſitionem ex his artibus, quas Petrus Ramus ſuo maximo labore, ſed tua majore liberalitate in lucem & uſum protulit, omni ſtudio diligentiaque exercui, non ſolúm ut conſilium Ciceronis & judicium & methodum legẽtibus aperirem, ſed ut his explicationum mearum exemplis, fratris mei, vel potius omnium artium & literarum cauſſam adjuvarem, & pertinacibus Ariſtoteleis oſtenderem dialecticam præſtantiorem

eſſe, quám ex Ariſtotelis libris cognoſcerent, & longé præſtantiore & admirabiliore uſu, quám in ſcholaſticis clamoribus & ſophiſmatis tractarent. Facilius enim

In caput alta ſuum labentur ab æquore retro
Flumina, converſis Solque recurret equis,

Quám Ariſtotelici organi in prædicabilibus, prædicamentis, interpretationibus, Analyticis, Topicis, Elenchis confuſi talem formam & ſpeciem, qualis in dialecticis Petri Rami inſtitutionibus traditur, intueri, & talem tamque perſpicuem lucem ex illis ſuis tenebris ad interpretãdos & imitandos authores adferre queant. Summa veró diſputationis univerſæ duas in orationes diviſa eſt. Nam cúm Academici (ſicut ſuperiore commentario planius dictum eſt) affirmarent nihil ſciri & percipi poſſe: neque ideo quicquam probãdum, aut ulli rei aſſentiendum eſſe, in priore Lucullus elevata Academicorũ authoritate, qui ſe magnis & antiquis philoſophis ſimiles eſſe profitebãtur, contra novam Academiam primúm diſputat eſſe aliquam, κατάληψιν, id eſt, perceptionem & cognitionem rerum, & aliquã συγκατάθεσιν, id eſt approbationem: deinde contrarias novorum Academicorum rationes refellit. Eſſe igitur aliquam κατάληψιν, probat notionibus ſenſus & animi, quód ſenſus innumerabiles res percipiat, & animo comprehenſa philoſophia ut moralis, dialectica, phyſica, ſatis magno arguméto ſit aliquid ſciri & percipi poſſe: συγκατάθεσιν veró, id eſt approbationé & aſſenſionem breviter diſputat iiſdem repetitis argumentis. Cúm autem Academicorum ſentétia

tia hoc ſyllogiſmo potiſſimum concluderetur:

Viſa, inter quæ nihil intereſt, percipi non poſſunt:
Omne viſum eſt ejuſmodi:
Nullum igitur viſum percipi poteſt.

Ejuſque ſyllogiſmi aſſumptio probaretur viſis ebriorum, ſomniantium, furioſorum, & ſimilitudinibus geminorum & ſigillorum, contra hæc omnia Lucullus primùm generaliter docet quód Academici definiant viſa, quód partiantur, quód ſyllogiſmo concludant, quód quædam ſit in rebus perſpicuitas, eos ideó aliquid percipere: deinde ſpeciatim ſingulis eorum argumentis reſpódet: atque ita prima pars ejus libri Luculli oratione concluditur. Altera pars in Ciceronis Academiam novam defendētis oratione ſequitur: atq; imprimis multis authoribus antiquis, Democrito, Anaxagora, Empedocle, Socrate, Platone Academicorum novorum ἀκαταληψία, quaſi diceres incomprehenſibilitas, defenditur: deinde ſenſus & animi variis exemplis approbatur, quód multis in rebus fallantur oculi, ut navigiorũ motu: quód geminorum & ſignorum ſimilitudines nos perturbent: quód ebrii, ſomniantes & furioſi decipiātur: quód á Stoicis dialectica ſophiſmata inexplicabilia tradantur: quód á Lucullo multa falſa pro veris dicta ſint. Tum demum in omnibus philoſophiæ partibus, phyſica, morali, dialectica, ex controverſis philoſophorum opinionibus nihil certi & comprehenſi eſſe demonſtrat. Atque hoc pacto Ciceronis oratio contra Luculli orationem argumentatur, & tota contentio Academicæ quæſtionis abſolvitur: quam tibi non

idcirco ſolúm, quia prima pars argumenti hujus eſſet anté dedicata, nuncupavi: ſed multó magis quód te unum ex omnibus mortalibus qui nunc ſunt, veré philoſophiæ patrem poſſim confirmare. Quid enim, ut cuncta tuæ virtutis hujus argumenta prætermittam, Rhemenſes muſæ tua ſempiterna gloria fundatæ aliud prædicant? Quod ut in perpetuum florentes & beatæ faciant, pro maximis tuis & ſingularibus in omne genus hominum meritis, Deum Optimum obteſtor & obſecro. Vale. Datum Lutetiæ, Nonis April. E gymnaſio Præleorum. 1550.

SEPTIMA, TALÆI IN PARADOXA.

NOLI putare (Carole Lotharingæ Cardinalis ampliſſime) unum tuo beneficio Petrum Ramum fratrem meum tibi devinctum eſſe: omnes mortales (qui ſunt ſané quám plurimi) ejus vigiliis & laboribus vél adjutos, vel excitatos, eodem vinculo in perpetuum tibi devinxiſti: liberaſti primúm magnæ oppreſſionis iniquitate: deinde (quæ ſumma tua benignitas eſt) optatiſſimam & gratiſſimam libertatem optatiore & gratiore dignitate cumulaſti. Ergo, ut antea tibi pro libertate fratri reſtituta gratias egeram, ſic primúm hoc munuſculum elaboravi, quo meam de tua tanta bonitate lætitiam tibi declararem. Petrus Ramus regia profeſſione per te ſibi conſtituta philoſophiam cum eloquentia profitetur, vel potius philo-

philoſophiæ uſum in eloquentibus authoribus interpretatur: Ego Petri Rami frater, inſtitutionis hujus vias ſecutus, tantum bonum promovere & cōfirmare, tuumque hac de re divinum judiciū uni in terris homini probare contendi, qui oratione multis barbariſmis, copioſa, & ſolœciſmis ornata quam in tuo nomine publicare auſus eſt, inſtitutionis hujus non modo authorem, perduellionis, majeſtatis, impietatis, omnium denique ſcelerum, quæ legibus vindicantur (hæc enim hominis verba ſunt) reum apud omnes gentes fecerit, ſed etiam patronos & defenſores errore phanatico agitatos & limphaticos in eadem oratione appellarit: huic, inquam, homini tam vehementer irato ſatisfacere pro mea parte volui, & demonſtrare non deſperatos neſcio quos ἀθέους eſſe, qui uſum philoſophiæ & fructum in eloquētibus poëtis, oratoribus, philoſophis oſtendant: nec eſſe phanaticos, qui talem inſtitutionem probent & laudent. Itaque ut ſuperioribus commentationibus tibi nuncupatis, rhethoricis inſtitutionibus, quæſtionibus Academicis, interpretationibus in primum ἠθικῶν Ariſtotelis, ita preſentibus in Ciceronis παράδοξα prælectionibus noſtris dialecticum artificium perpetua inventionis diſpoſitioniſque ſerie continuatum docui, ut lector jam deprehendat non magis in loquendo nomina, verba, cæteraſque orationis partes cæteris partibus, quam in diſſerendo argumenta argumentis connecti & conjungi: & quod in Grammatica eſt etymologia de partibus orationis, id eſſe in dialectica inventione de argumentis: quodque illic eſt ſintaxis partium, hic eſſe diſpoſi-

tionem argumentorum. Atque etiam Philoſophi omnes homini cum á natura virtutes ingenerari putant, quæ deinde ſtudio & uſu perficiantur, tum hanc inventionis diſpoſitioniſque logicam virtutem in primis homini tam naturalem faciunt, ut hominem ζῶον λογικὸν, & hominis differentiam ποιότητα λογικὸν definiant: ſic enim organum Ariſtoteleorum loquitur: ut mihi horribile viſum ſit ab illo Atheorū & Lymphaticorū fabricatore in ſua religioſa & ſapiente oratione multis verbis diſputari, hominem á natura dialecticum & logicum dicendum non eſſe; tanquam ipſe non ζῶον λογικὸν, ſed ζῶον ἄλογον ſe vellet affirmare. Verumenimvero (Cardinalis ampliſſime) ut tuam liberalitatem & magnificentiam, quæ ſempiternam laudem merita eſt, in nos & omnes veræ inſtitutionis & humanitatis amantes bene collocatam ſentias, noſtrum eſt beneficii tui omni ſtudio diligentiaque culti, non ſolum jucundos & præſentes flores, ſed ſolidos & cōſtantes fructus oſtendere: & tuū de hac præſtantiſſima inſtitutione judicium huic ζώῳ natura ſua (ut vult) non λογικῷ, ſed ἀλόγῳ, ejus ſimilibus approbare, Vale. Datum Lutetiæ 8. Calendas Januarii. 1551.

OCTAVA, RAMI PRO C. RABIRIO.

DIFFICILE mihi fuit (Mecœnas) ſcriptis rationibus opinionem multis jam ſeculis inveteratam ex animis hominum evellere, Dialecticam in oratoribus non perinde ut Grammaticam

Grammaticam perpetuam ineſſe. Jam veró ex ampliore atque altiore ſuggeſto; tua ſingulari gratia nobis inſtituto, dum quotidie viva voce veluti cōcionantes, Dialecticæ verum uſum in veris & naturalibus exemplis, in vera exemplorum imitatione & exercitatione, totoque artis ejus fructu docemus, mirabilem & audiendi & diſcendi cupiditatem noſtris hominibus attulimus. Ergo cúm primum ſpecimen in hac pro Rabirio perduellionis reo Ciceronis oratione dediſſem, & ſingulas partes ut Latinis dictionibus, ut Latina dictionum conſtructione: ſic rerum ſententiarumque inventione & diſpoſitione contextas & continuatas demonſtraſſem, populum noſtrum admonui, cúm in oratoribus dialecticam non minus quám grāmaticam perpetuam conſpiceret, tandem aliquando dialecticam in oratoribus eſſe crederet, veteremque illum vanæ opinionis errorem deponeret: nec exiſtimaret inventionem hanc & diſpoſitionem dialecticæ non eſſe, ad rhetoras duntaxat attinere, tanquam alió logica Ariſtotelici organi dogmata ſpectarent. Nec enim alios in Ariſtotelis Logica argumentorum locos, vel ſyllogiſmorum modos exponi, quám in inventione Ciceronis & collocatione declaranda ſequeremur, quin connexorum & diſjunctorum ſyllogiſmorum & univerſam methodi artem híc oſtenderemus, quam Ariſtotelis organum non attigiſſet. Hæc, inquam, populum noſtrum docui & admonui. Ac jam ſi quis dixerit multa in Dialecticis Ariſtotelis contineri, quorum nullus ſit uſus in oratoribus, nil repugnabo: addam etiam eorundem nullum omnino hu-

manum uſum inveniri: nec idcirco tamen oratóres, non dialecticos eſſe fatebor, ſed Ariſtotelica illa Dialecticæ nil eſſe profitebor, quia nec ex vero uſu de prompta ſint, nec ad verum uſum referri poſſint: Ariſtotelemque ſemper affirmabo abundantiſſimo ingenio hominem fuiſſe, qui cúm multa á Platone Dialectica theoremata didicerit de tota & inventione & methodo, iis tamen non contentus, Dialectici auri pretioſiſſimam quandá fodinám per ſe quęſierit, multa effoderit & cumularit: ſed aurum illud argento, ære, plumbo, lapidibus, ſpinis, terra denique inutili obrutum reliquerit, in fornacem non conjecerit, nec ignē veri & naturalis uſus approbaverit, nec omnino diſtinxerit, ut in Ariſtotelicis animadverſionib⁹ doceo. Quæ monita qui noſtrum in hac arte ſtudium reprehendunt, nunquam audierunt, ſed (quaſi Syrenum cantus formidarent) obturatis auribus prætierunt. Tales enim ſunt reprehenſiones adverſus nos editæ, ut cæcos de pictura, aut ſurdos de muſica credas contendere, dum clamant alatas potius in aëre balænas, quám dialecticam in oratoribus ſe viſuros eſſe. Verúm ſpero tempus illud brevi futurum, ut hi cæci ſurdique videant & audiát, valdeque mirentur principes & rectores hominũ, non homines, id eſt oratores, non dialecticos, non rationales animátes & logicos ſibi viſos eſſe. Quáobrem (Mecœnas) in oratoribus ut grammaticá, ſic dialecticam perpetuam eſſe, hæc oratio primũ, deinde Conſulares Ciceronis reliquæ, ut ſpero, perſuadebunt, gratiamque tibi tantorum bonorum principi atq; authori debitam vindicabunt.

NONA

NONA, RAMI IN AGRARIAS.

PRIMI anni (quo regius eloquentiæ philoſophiæque profeſſor cõmendatione tua, Mecœnas, factus ſum) primus quoque labor fuit, ut reipſa atque exemplis demonſtrarem eloquentiæ philoſophiæque (tametſi in artibus pręcepta diſtincta eſſent) uſum tamen eſſe copulatum atq; conjunctum. Ab eloquentiæ itaque principe Cicerone demonſtrationis meæ fidem, & quidem ex Ariſtotelis philoſophiæ (ut multis perſuaſum eſt) principis doctrina ordiri volui. Ariſtoteles quidem docet artium diſciplinarumque omnium principia eſſe αἴσθησιν, ἐπαγωγὴν, ἱστορίαν, ἐμπειρίαν, ſenſum, inductionem, obſervationem, experientiam: ab iiſque principiis omnes generales inſtitutiones ac regulas deducendas, ut tum demum probandæ ſint, cúm de ſingularium ſenſibuſque ſubjectorum exemplorum animadverſione & uſu fuerint eductæ. Ciceronis veró cúm tam multa in medio eſſent exẽpla, ea potiſſimum ad iſtam Ariſtotelicam ἐπαγωγὴν καὶ ἐμπειρίαν de Conſularibus orationibus ſelegi, quæ authori ipſi potiſſimum probarentur. De iis enim ſic ipſe ad Atticum ſcribit: Oratiunculas autem, & quas poſtulas, & plures etiam mittam, quoniam quidem ea (quæ nos ſcribimus, adoleſcentulorũ ſtudiis excitati) te etiã delectant. Fuit enim mihi commodum, quod in eis oratio-

nibus (quæ Philippicæ nominantur) enituerit ille tuus civis Demoſthenes, & quód ſe ab hoc refractariolo judiciali dicendi genere abjunxerit, ut σεμνότερός τι καὶ πολιτικώτερος videretur, curare ut meæ quoque eſſent orationes, quæ Conſulares nominarentur. Quarum una eſt in ſenatu Cal. Januar. altera ad populũ de lege Agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proſcriptorum filiis, ſexta cúm provinciam depoſui in concione, ſeptima qua Catilinam emiſi, octava quam habui ad populum poſtridie quám Catilina profugit, nona in concione, quo die Allobroges invocarunt, decima in Senatu Non. Decemb. Sunt præterea duæ breves quaſi ἀποσπασμάτια legis Agrariæ. Hoc totum σῶμα curabo ut habeas. Et quoniam te cúm ſcripta, tum res meæ delectant, iiſdẽ ex libris perſpicies & quæ geſſerim, & quæ dixerim. At ni popoſciſſes, ego me tibi non offerebã. Hæc Cicero de Conſularibus orationibus, de quibus Plinius, cúm Ciceronis laudes celebrare vellet, præcipuum gloriæ argumentum petivit. Sed quo & te, M. Tulli, piaculo taceam? quóve maximé excellentem inſigni prædicem? quo potius quám univerſi populi, & illius gentis ampliſſimo teſtimonio, & in tota vita tua, & ad Conſulatum tãtúm operibus electis? Te dicente legem Agrariam, hoc eſt, alimenta ſua abdicaverunt tribus: te ſuadente Roſcio theatralis ſeditionis authori leges ignoverunt, notataſque ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerunt: te orante proſcriptorum liberos honores petere puduit, tuum Catilina fugit ingenium, tu M. Antonium pro-

ſcripſiſti. Salue, primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæque lauream merite, & facundiæ Latinarum literarum parens atque (ut Dictator Cæſar hoſtis quondam tuus de te ſcripſit) omnium triumphorũ lauream adepte majorem, quanto plus eſt ingenii Romani terminos in tantum promoviſſe, quám imperii: Hæc Plinius. Quare in tam laudatis orationibus (quæ certé ſupereſſent) demonſtrare ſtudui, primúm Rhetoricam elocutionem in tropis & figuris. Ac demonſtrationis eam partem quanvis ſtudioſius vivæ vocis prælectione tractavi, tamen quia controverſiam non hábêret, curióſius non déſcripſi: literis tantúm, & arithmeticis notis indicavi: quatuor literis a, b, c, d; quatuor genera troporum, Metonymam, Ironiam, Mètaphorã, Synecdochẽ deſignavi: Species Metonymiæ & Synecdoches, licet complures eſſent, non diſtinxi: genere propoſito ſpeciem facilé deprehendet is, qui Audomari Talæi Rhetorica didicerit. Figuras verborum ſentẽtiarumque, notis arithmeticis ita deſcripſi, ut, unitatis nota ſignificaret Epizeuxin, 2 Anaphoram, 3 Epiſtrophen, 4 Simplocem, 5 Epanodon, 6 Epanalepſin, 7 Anadiploſin, 8 Climacem, 9 Polyptoton, 10 Paronomaſiam, 11 Orbem numeroſum, 12 Optationem, 13 Deprecationem, 14 Addubitationem, 15 Communicationem, 16 Permiſſionem, 17 Cõceſſionem, 18 Prolepſin, 19 Proſopopœiam, 20 Dialogiſmũ, 21 Apophaſin, 22 Digreſſionem, 23 Apoſtrophẽ, 24 Apoſiopeſin, 25 Exclamationem, 26 Suſtentationem, 27 Parrhiſian. Atq; hæc de Rhetoricis:

De philoſophia veró logica quæ in his exemplis ineſſet, diligentius atque accuratius agẽdum fuit, cúm perſpicerem hunc eloquẽtiæ & philoſophiæ conjunctum uſum, ignaris nõ modó fabuloſum, & á me confictum videri, ſed cõtentionibus ſummis accuſari. Ergo logicum & topicæ inventionis & analyticæ diſpoſitionis uſum in his orationibus perpetuum viva voce primúm declarare contendi, ut poſitæ quæſtionis in ſingulis partibus & argumentum ad ſui generis locum referrem, & ſyllogiſmum, ſi plenus eſſet, ad ſuæ figuræ modum diſtinguerem, totiuſque orationis curſum ad ſuæ methodi collocationiſque regulam directum vel inflexum indicarem: deinde, ut etiam qui nos nunquam audiſſent, tamen ſtudii conatuſque noſtri rationem perciperent, hoc artificium breviter deſcripſi & publicavi: in eoque humile quidem fateor, & plané puerile grammatici cujuſdam doctoris exemplum mihi propoſui: qui cúm Græca lingua pueros inſtitueret, in Græca quadã epiſtola prælegẽda omnes orationis partes excutiebat, omnium partium genera, ſpecies, accidentia ſubducebat, nec id tantum voce præſentibus diſcipulis preſtitit, ſed has grammaticas meditationes collectas & deſcriptas edidit: Sic logicas meditationes in argumentis, ſyllogiſmis, methodis orationum Conſularium, publicé duplici de cauſſa propoſui: primúm, ut cúm ars in libris alia ſit, artis alius in exemplis uſus, *αἴσθησις, ἐπαγωγὴ, ἱστορία, ἐμπειρία*, ut Ariſtoteles præcipit, emendaret artem: humaniſque & naturalibus exemplis accõmodaret. Deinde cúm logica præceptis ad uſum

paren-

parentem congruenter expoſitis inſtituta eſſet, facilius à pueris intelligeretur, promptiuſque & cômodius diſputando, ſcribendo, dicendo tractaretur & exerceretur. E quo tantùm abeſt ut laudem quæram, ut brevi tempore logicis meditationibus noſtris idem eventurum vehementer expectem; quod illius grammatici meditationibus accidit. Grammaticus enim Græcæ linguæ uſus à meditationibus illis inchoatus, ſed paulatim major & uberior in ſcholas inductus, doctores quampluri-mos effecit, qui jam illa meditationum manu tam delicaté duci nolint, ſed per ſe quolibet latius excurrant. Ita cùm logica aliquot annorum exercitatio his noſtris prælectionibus veluti manibus in ſcholas inducta ſeſe confirmarit & corroborarit, per ſe ipſa liberius longiuſque progredietur. Octo viderint exempla ſibi per nos expoſita pueri, infinita alia non ſolum Ciceronis, ſed Maronis, Demoſthenis, Homeri, Platonis, Ariſtotelis, cujuſvis denique boni authoris conſilio ex argumentorũ locis, judicio é ſyllogiſmorum figuris, ordine é methodorum modis perſpecto, acutius, certius, prudentius intelligent: noſque iſta logicæ meditationis & explicationis diligentia longiſſimé ſuperabunt ac vincent. Atque ut grammatici non ſolũ grammaticæ præceptis ediſcendis, repetendis, cômunicandis in animo memoriaque penitus infigendis, ſed multó magis grammaticis elegantium authorum exemplis grammaticé examinandis, & exercendis facti ſunt: ſic logici non ſolúm logicæ documentis ad verbum ediſcendis, & ſcholaſtica altercatione verſandis & diſputandis, ſed logicis

ſubtilium & prudentium hominum exemplis logicé retexendis, ſcribendo dicendoque imitandis & æmulandis fient. Multas ludibriorum, probrorum, calumniarum moleſtias á nebulonibus hanc publicorum ſtudiorum lucem moleſté ferentibus adhuc pertuli: leviſſima tamen hæc omnis tempeſtas, imó jucundiſſima fuit, futuri temporis ſerenitatem ſpectanti. Quid veró hiſtoriæ de nobis ad annos quingentos prædicarint, quas quidem ego multó magis vereor, quám eorum hominum qui hodie vivunt, rumuſculos, ait de ſe Cicero, cúm Reip. cauſſà calumniis improborum vexaretur. Ergo ille Ethnicus de vitæ poſterioris æternitate dubius & incertus hæc ſentit, nos vera pietate Chriſtianæ religionis informati, nihil impoſterũ reſpiciemus? Loquẽtur, Mecœnas, ætates hominũ tam multæ (quàm multa diſciplinæ ſæcula futura ſint) Carolum Lotharingum Cardinalem, literarum patronum ſingularem fuiſſe, atque inter eas laudes tuas (ut ſpero) audietur, conſilio atque auxilio tuo philoſophiam ab inanibus argutiis ad humanum civilemque cultum avocatam, poëtas, oratores, philoſophos interpretari & imitari didiciſſe: hominesque ejus opera non horridiores & pertinaciores ut antea, ſed humaniores & prudentiores fieri cœpiſſe. Quamobrem, Mecœnas, erũt hæ Conſulares á nobis expoſitæ ſcholis noſtris documentum quoddam ſic inſtituendæ juventutis, ut in Academiæ defenſione inſtituendam eſſe monui, ut cúm puerum grammaticis abundé tres aut quatuor annos eruditum, Rhetoricis elocutionis & pronuntiationis artibus annum unum

mediocriter

mediocriter inſtructũ magiſter acceperit, Grammaticæ & Rhetoricæ præcepta in philoſophię ſtudio ne præterea quidẽ repetat, ſed certé uſum retineat: grammaticum etiam ſi quid rarum forté, nec antea cognitum inciderit, ne deſpiciat: troporum & figurarum genera ſtudioſius ei pendat: ſtudioſiſſimé veró Logicam cum pręceptis omnibus neceſſariis & propriis doceat, & diſcentis intelligẽtiæ, memoriæque communicando, diſputando penitus imprimat: tamen multó magis in excellẽtibus exemplis explorandis, retexendis, imitandis exerceat, diſcipulumque iſta Logicæ artis & explicatione & exercitatione Logicum faciat.

DECIMA, RAMI IN CATILINARIAS.

TRES Agrarię Ciceronis orationes, Mecœnas, noſtrum cõmentationis hujus Rhetoricæ & Logicæ, cõſilium tibi declararunt, quemadmodum principiis Ariſtotelis & exemplis Ciceronis, Rhetoricam & Logicam artem probandam & experiendam, & utriuſque artis probatæ & expertæ uſum exercendum & aſſequendum putarem: idem quatuor his Catilinariis ſtudium perſequimur: & graviſſimæ adverſariæ (quam ſolam adhuc calumniatricem habuimus) ignorantiæ perſuadere pergimus, Logicæ artis uſum longé præſtantiorem eſſe, quám multis ſcholis adhuc ea perſuaſerit: argumentorum, ſyllogiſmorum, methodorum, id eſt, omnium

Logicarum virtutum perpetua in his orationibus exempla tam ſolicité demonſtramus, ut valde verear, ne in re manifeſtiſſima comprobanda, nimiù ſtudium alicui ponere videamur. At Regius eloquentiæ profeſſor Lutetiæ inventus eſt, qui libro multis contra nos barbaris maledictis referto clamaret, nullū Logicæ, vel invētionis, vel diſpoſitionis uſum in foro, in curia, in roſtris verſari : nullū denique in oratoribus inveniri. Incredibilis quidem de eloquentiæ præſertim profeſſore, iſta vox eſſet, niſi liber æditus eſſet : at publicatus eſt. Cujus libri cauſſam ſiquis putat de artis inſtitutis eſſe diſſenſionem aliquam, fallitur : longé alia ratió fuit. Sapiens profeſſor (qui profeſſionis ſuæ partes non ſolúm elocutionem & actionem, ſed inventionem & diſpoſitionem putaret) Regiis ſtipendiis ditatus, repetundarum actionem aliquam metuebat, cúm per annos decem aureorum duo millia, & opima ſacerdotia profeſſionis ejus nomine cœpiſſet : cujus nec artem, nec uſum ullum unquam didiciſſet, nec per naturam, in præſtantiſſima certé facultatis ejus parte, diſcere unquam potuiſſet, cúm corpore tam ſit aptus ad agendum, quám cæcus ad pingendum. Ergo nemo demonſtrationis & inductionis per tot orationes inſtitutæ, ſtudium noſtrum miretur, ſed magnam tantæ cōtradictionis oppoſitæ cauſſam cogitet. Huic enim venuſto & ſapienti eloquentiæ profeſſori Logicam in eloquentibus hominibus oſtendere, & (quia veris neceſſariiſque rationibus in Academiæ defenſione id ei non perſuaſi) jam productis ejus authoris (cujus profeſſione tam fortunatus eſt)

eſt) teſtimoniis & exemplis perſuadere cupio: quinetiam, ut diſcipulis, omninoque ſtudiis noſtris moleſtus eſſe deſinat, moneo, ut noſtris veſtigiis Ariſtotelica illa principia *ἱστορίαν*, *ἐμπειρίαν* ſecutus, eundem Logicæ uſum in poëtis, in philoſophis, in omnibus denique logicis animalibus, id eſt hominibus, perpetuum experiatur, & animadvertat: á nobiſque pro mille calumniis (quibus ab eo vexati ſumus, & quotidie novis vexamur) profeſſionis ſuæ & artem & uſum cõdiſcat, tantumque bonum gratis accipiat. De Rhetoricis tropis ac figuris eandem inductionem, ſed levius, literis & notis confeci: ut a ſignificaret Metonymiam, b Ironiam, c Metaphoram, d Synecdochem, 1 Epizeuxim, 2 Anaphoram, 3 Epiſtrophẽ, 4 Symplocem, 5 Epanodum, 6 Epanalepſim, 7 Anadiploſim, 8 Climacem, 9 Polyptotũ, 10 Paronomaſiam, 11 Orbem numeroſum, 12 Optationem, 13 Deprecationem, 14 Addubitationem, 15 Communicationem, 16 Permiſſionẽ, 17 Conceſſionẽ, 18 Prolepſim, 19 Proſopopœiã, 20 Dialogiſmũ, 21 Apophaſim, 22 Digreſſionẽ, 23 Apoſtrophem, 24 Apoſiopeſim, 25 Exclamationem, 26 Suſtentationem, 27 Parrhiſiam. Quibus Rhetoricis Logiciſque meditationibus, Mecœnas, ſi doctores excitati, quod in Grammaticis orationis partibus, & ſingulis & conjunctis antea fecerint, id in Rhetoricæ elocutionis, Logicæque inventionis ac diſpoſitionis partibus efficiant, ſibique perſuadeant, ut pingendi, ut ædificandi, ſic dicendi, diſſerendique artifices egregios; artium quidem præceptis admoneri, ſed exemplis, ſed opere, ſed

aſſidua meditatione, imitatione, exercitatione, diligentiæ denique omnis, ac laboris contentione effici, id erit tuis felicibus auſpiciis perſuaſum tandem & impetratum, quod tantopere perſuadere & impetrare cupio.

UNDECIMA, RAMI IN LIBRUM DE FATO.

MARCUS Tul. Cicero, quæſtionem de Fato obſcuram (ut ait ipſe) eamque logicæ totam diſputaverat. Itaque quoniam logicus eſſe, & dialecticus haberivolo, perlibenter hanc fati queſtionem quotidianis pręlectionibus explicandam ſuſcepi: ut dialecticæ noſtræ uſum diſcipulis meis exempli nobilis, imó veró perobſcuri perque difficilis explicatione demonſtrarem: Fuerat veró in utramque partē deducta diſputatio. Duo fatum conſtituebant, Poſidonius & Chryſippus: tres refellunt, Diodorus, Epicurus, Carneades: Unus eſt diſceptator & arbiter omnium Cicero. Poſidonius igitur (ut initio aliquid de ſingulis attingamus, etiam paulo fuſius & prolixius, ut ſumma rerum quædam prius intelligatur, quám ad tā obſcuram diſputationem veniatur) Stoicus philoſophus fuit, idemque tantus aſtrologus, ut ſphæram confecerit, cujus ſingulæ converſiones idem efficerent in Sole & Luna & in quinque ſtellis errantibus, quod efficitur in cœlo ſingulis diebus ac noctibus. Hic igitur cum ita ſe aſtrologiæ tradidiſſet, ſtudio ſuo vehementius oblectatus, fatum, id eſt,

eſt,rerum omnium immutabilem & ſempiternam neceſſitatem,naturæ ſiderumque contagioni attribuit:Hæc ſententia eſt omnium,quæ de fato ferũtur,maxima,maximeque celebrata,ut Porphyrius ſummus gentium philoſophus affirmarit,quæcunque dii fata prædixiſſent, ex ſiderum motu prædixiſſe:& de Chriſtianis Origenes ſidera ſic interpretatur eſſe temporum ſigna,ut cælum ſit veluti quidam liber apertus omnia tempora deſcripta continens , ſed eum tamen librum ab hominibus legi non poſſe, Totus in Cicerone locus hic feré amiſſus eſt confirmatio certé tota periit, refutationis particula tantúm ſupereſt : nos á D. Auguſtino ſententiam quandam hinc depromptam & ab eo refutatam tranſtulimus : ex reliquiis tamen apparet veré conſtanterquePoſidonio reſponſum eſſe, aſtrorum magnas quidem eſſe affectiones,ſed humanæ voluntatis,philoſophiæque vires eſſe majores. Secũda pro fato ſententia eſt Chryſippi,Stoici item philoſophi in dialecticis tam ſubtilis & acuti,ut in Græcia vulgó jactaretur,ſi dii dialecticis uterentur,nõ aliis, quám Chryſippeis uſuros eſſe. Chryſippus itaque fatum definiebat , cauſſarum ſeriem ſempiternam,qua & præterita facta eſſent, & inſtantia fierent, & quæ ſequerentur, eſſent futura:in eaque ſerie cauſſas non ſolúm neceſſarias, ſed voluntarias etiam & liberas copulabat,ut ejuſmodi ſeries catena quædam eſſet , ex infinitis annulis inter ſe conſertis & contextis , quorum firmiores eſſent alii , alii infirmiores : omnes tamen ſic inter ſe catenati,ut diſſolvi & diſjungi non poſſent , fatumque ita definitum quatuor argumẽtis,

naturæ cõtagione, divinatione, enunciationis definitione, & cauſſarum anteceſſione confirmabat: confirmatio ipſa tota periit ut & Poſidonii, refutatio minus mutilata eſt. In primo argumento oratio Ciceronis valde mutilata eſt, attamen ut anté Poſidonio, ita nunc Chryſippo ſubtiliter & acuté reſpondetur, naturæ cõtagionem multas quidem ad res valere, ad omnes non valere, imó veró quæ vis naturæ vitia diſciplina & volũtate ſuperari poſſe. Secundi argumenti tractatio magis imperfecta eſt, quám primi. Sed ex duorum philoſophorum Diodori & Carneadis argumentis, duobus diverſis & diſjunctis locis utcunque percipitur. Diodorus veró Chyſippo occultiús inſidiatur. Cúm enim fatum improbaret, Chryſippeum divinationis argumentum in Chryſippum ipſum (qui fatali cauſſarum ordini intexebat voluntarias & contingentes cauſſas) retorquebat, ut ſi divinatio eſſet, divinaque (ut loquimur) præſcita, omnia divinitus præſcita vera falſaque, ab æterno vera, falſaque eſſent. Unde fallaciter & captioſé concludebat omnia vera neceſſaria, omnia falſa impoſſibilia, nihil medium, contingens, fortuitum, liberum, quod tamen Stoicus ille in ſuo fato conſtituerat. Sic Diodorus everſo uno fati argumento totum fatum evertebat. Sed Diodorea ſententia licet verbo fatum oppugnet, re ipſa tamen non minus cõfirmat, quám ſeries Stoica. Nam ſi omnia futura, neceſſarió futura ſint, nil contingens, nil fortuitũ, nulla denique libertas animis noſtris relinquetur, ſed omnia neceſſitate fatali occupabuntur. Sic enim veriſſimé diſſerit Ariſtoteles περὶ τῆς ἑρμηνείας,

ſublato

ſublato contingenti, fatum conſtitui. Hic Cicero Chryſippum Diodori ſophiſmatis explicare ſe neſcientem veriſſimè quidem deridet, at Cicero ipſe multò magis deridendus vel potiùs accuſandus, qui ſententiam tam improbam, tam improbè & quidem permultis in locis repetitam comprobarit, aut certè cùm falſas ſibi refellendas poneret, non refutarit. In reliquis duobus fati argumentis, logica Chryſippi ſpinoſior eſt, Hic enim ſic agebat, ac primum de enuntiatione, Neceſſe eſt omnem enuntiationem veram eſſe aut falſam: ergo in contradictione rerum enuntiatarum pars altera neceſſario vera, pars altera neceſſario falſa erit. De anteceſſione cauſſarum ſic: Quicquid fit, antecedente cauſſa fit: ego hujus facti eſt proxima quædam cauſſa: proximæ rurſus alia abhinc ſecunda, ſecundæ tertia, tertiæ quarta, quartæ deinceps quinta, quintæ demum ſexta: ut filii cauſſa pater, patris avus, avi proavus, proavi abavus, abavi atavus, atavi tritavus, eodemque modo in infinitum. Epicurus, qui dialecticam nō modò neſciebat, ſed contemnebat, ad perfruendas voluptates cùm fati neceſſitate liber eſſe vellet, hæc dialectica argumēta deridebat, omnemque enuntiationem veram eſſe aut falſam, rerumque omnium catenatas illas cauſſas antecedere negabat. Imò omnem efficientiam fortuitis atomorum declinationibus tribuebat. Cicero reprehenſionem Epicuream, ut ineptam & fatuam coarguit, & ſic exagitat, ut miſerabilius Epicuro nil eſſe videatur. At bone, imò etiā dialectice deus, utinam homines dialecticam artem aut veram noſſent, aut omnino nullam noſ-

ſent. Enunciatio & ex contrariis medio carentibus diſjunctio, res ſunt in vera dialectica notiſſimæ, tamen harum præceptionum ignoratio Chryſippum, Diodorum, Ciceronem ipſum, tantos nempe dialecticos in ſententias tam impias impulit, ut crederent, ſi diſjūctio neceſſaria eſſet, partes quoque diſjunctionis alteram neceſſario falſam, alteram veram neceſſario, id eſt, alteram neceſſariam, alteram impoſſibilem eſſe: itaque ille immutabilē & ſempiternam ſeriem, hi ſempiternam omnis veritatis neceſſitatem confirmarent: Cicero tamen utrunque & enuntiationis & anteceſſionis argumentum perſequitur, illud ex ſe inconſtanter, hoc conſtanter á Carneade. Carneades autem veluti coryphæus (fuit enim philoſophorum omnium diſputator acerrimus) adverſus Chryſippum poſtremus inducitur. Hic fatum una ſumma ratione tollebat, quia fato poſito nihil eſſet in noſtra poteſtate: ſed præcipué contra divinationem diſputabat, nec divinationem ſine fato poſſe conſiſtere concluſionibus contortis efficiebat. Itaque Deo divinationem & omnem rerum contingentium ſcientiam adimebat. Tantam Carneadis impietatem Cicero probavit, & quod magis mirere, tandem tam confuſis opinionem quaſi fluctibus obrueretur, ad Chryſippeos ſcopulos ejectus, Chryſippi fatum fallaci & captioſo arbitrio comprobavit. Sic tota de fato quæſtio diſceptatur, ut per iſtá Ciceronis logicam neſcias utrū Poſidonii, Chryſippi, á quibus fatum defenditur: an Diodori, Epicuri, Carneadis, á quibus fatum accuſatur: an Ciceronis, á quo hæc controverſia diſceptatur & judicatur,

catur,

catur, gravior culpa ſit. At dici fortaſſe pro Cicerone judice poteſt, librum injuria temporis valde corruptum, totamque philoſophiam Ciceronis locis communibus, & quidem Academica licentia declamatis eſſe compoſitam: ideoque in ea Ciceronis judicium requirendum non eſſe, ſed potius ex divina tanti oratoris eloquentia liberalem, quẽdam orationis fructum excerpendum. Fateor, inquam, truncum eſſe librum: ut initio confirmatione Poſidonii & Chryſippi tota, & in his ſenilibus, Academiciſque declamationibus magis oblectationem temporis & eloquentiæ exercitationem, quám rerum accuratam æſtimationem Ciceroni propoſitam fuiſſe, ut ſi quid reprehendendum ſit, non potius Ciceronem quã Græcos philoſophos (á quibus per otium rerum forẽſium ſcholas iſtas transferebat) reprehendi conveniat: nec tamen ſi quid hic falſum vel impium ſit, idcirco etiam laudandum vel approbandum judico: tantam veró Ciceronis eloquentiam eſſe, non ſolúm fateor, ſed etiam prædico, ut mihi vel ſi res alieniſſimas tractaret, tamen propter divinum orationis ornatum legendus & cognoſcendus, & in eo modis omnibus imitandus eſſe videretur. Veruntamen ut Ciceronem oratorem ſummum eſſe concedo: ita ſummum dialecticum eſſe confiteri non poſſum: quamobrem autem, é rebus ipſis in Brutinis antea quæſtionibus, & nunc in hac de Fato quæſtione patefacio & commonſtro. Sed de his ſatis: Ciceronem de fato diſſerentem audiamus.

DUODECIMA, RAMI IN SOMNIUM SCIPIONIS.

RECENTIS beneficii tui memoria, Præſul ampliſſime, tametſi laudi virtutique tuæ deditum, me tamen neſcio quomodo vehementius cæpit & incendit, ut antea te hominē adoleſcentem genere clariſſimum, omnibus naturæ dotibus ornatum, multis & variis literis excultum, prima inter Franciæ pares, dignitate præditum colere & obſervare debuerim: nunc veró novo quodam obſervātiæ genere proſequi debeam. Etenim qui ſe conditione hac, legeque natum exiſtimat, ut reliquos mortales liberalitate foveat, auxilio tueatur, gratia ſuſtentet, idque quantó & ſæpius & largius faciat, tantó ſe fortunatiorem credat: eum ſané non cum ſummis hominibus comparo, ſed beatioris cujuſdam atque excellentioris naturæ eſſe judico. Enimvero tam popularis illa tua & facies, & oratio, tam magnificus animus, tam aperta omnibus ad gratificandum beneficentia, nonne admirabiles illas in te laudes apertiſſimé demonſtrant? Ergo & hanc tuam in ſumma fortuna bonitatem omnes tui familiares domeſticique certatim imitantur: quám enim tota tua domus eſt referta non ſolúm doctis hominibus, ſed humanis, ſed benignis, ſed promptis ad audiendum opitulandumque, ſi qui dominum adire ſalutareque cupiant? Quamobrem macte animi egregia iſta virtute eſto, laudumque tuarum

rum (quanvis maximus eſt) cumulum nova ſemper aliqua ſingularique acceſſione amplificato. Atque ut in me recognoſcas (quod iampridem á teipſo didiciſti) quám illuſtre ſit & inſigne liberalia præſertim ingenia adjuvare, beneficiiſque ornare: teſtimonium aliquod tuæ erga me liberalitatis eſſe volui. Explicādum ſumpſeram primis hiſce diebus, quibus Academia reſpirare, & é ſuperioris anni peſtilentia ſe pauliſper recreare cœperat, Scipionis ſomnium ex ſexto Ciceronis libro de repub. Atque in tanti, tamque gravis ſomnii queſtione, exiſtimavi veluti deliberationem quandam non ariolorum aut conjectorum imperitorum, ſed eorum hominum, qui de his rebus ſcienter & prudenter loqui poſſent, habendam eſſe: neque metuendum, ne nobiles authores, qui ſuis in ſtudiis ſinguli probarentur, univerſi unum in locum advocati, cúm ſententias nobis ſuas explicarent, moleſté aut faſtidioſé audirentur. Itaque quæ tunc habui in illo tumultuario, ſubitarioque docendi, interpretandique ſtudio, magis ea rapui, quám diſtinguere vel ornare potui: multos locos á Platone, Ariſtotele, Cicerone, Plinio, nonnullos á poëtis, quoſdam etiam á noſtræ religionis hominibus huc conjeci. Hujus igitur conſultationis partes, tanquam librarius aut notarius (nihil enim amplius meum híc eſſe duco) conſcripſi: eaſque ut Mecœnatem ſuum ſalutarent, fœlicemque perpetuó ac florentem eſſe juberent, ad te miſi. Ac ſi tantúm tibi à graviſſimis occupationibus otii fuerit, ut etiam quod in his legendis amittas, aliquid redundet: multa leges, quæ te nōn ſolúm in-

genua quadam cognitione oblectare, ſed laudum tuarum ſimilitudine excitare poſſint. Eſt enim nõ injucũda de ſummo hominis extremoque bono, de ornatu & pulchritudine cæli, de terrarum deſcriptione, cultu, ſolitudine, de animorũ immortalitate diſputatio: tum veró quid illa? quo animo legens exiſtimabis? Scipio eſt in hac ſomnii fictione princeps nobiliſſimo ſanguine creatus: at majores habes Syriæ, Sicilięq; reges ampliſſimos, patrem maximorum in Gallia exercituum bellorumque principem, patruos avunculoſque, tum duces magnorũ populorum, tum cardinales Romanæ curiæ primarios. Scipio propoſitis in cælo præmiis cives ſuos ad juſtitiam pietatemque cohortatur: at te ſumma tua cum gloria patronum univerſa Gallia ſibi deſignavit, per quem veram pietatem, verumque Dei optimi, maximique cultum tueatur. Scipio ſomnians patrem Paulum, avumque Africanum, ſermonis hujus magiſtros habet: at tu vigilans in primis, attentuſque tam ſplendido tot epiſcoporum comitatu ſeptus, Deſpenſeum illum Theologorum noſtrorum tanquam Coriphæum, doctorem Chriſtianæ religionis habes. Quamobrem tam liberaliter hoc munus accipies, quám grato animo muneris authorem frequenter accepiſti: monumentique hujus recordatione pones ante oculos non ſolúm amplitudinem, claritatemque familiæ tuæ, ut te, quẽadmodum de Aſcanio apud poëtam eſt,

Et pater AEneas, & avunculus excitet Hector.

Sed te, te inquam, tibi potius audiendum, ſpectãdum, æmulãdum propones: cúm enim veſtigiis, quibus

quibus adhuc ingreſſus es, iiſdem inſiſtere, ſicut facis, perſeverabis: non modò eorum, qui tibi præluxerunt; ſed majora quædam, præſtantioraq; omnis honoris inſignia, ornamẽtaque conſequere. Vale. Lutetiæ, E gymnaſio Præleorũ. Anno 1546. ſalutis humanæ 6. Calend. Martii.

DECIMA TERTIA, RAMI IN CIC. DE LEGIBUS.

MARCUS Tullius Cicero, Mecœnas, ſex libris de Repub. deſcripſerat, non tãtùm è populi poteſtate & optimatum authoritate, ſed tribus juſtis generibus, Regio, Ariſtocratico, Timocratico temperatam: ut ex iis locis cõſtat, quos in Somnium Scipionis tibi nũcupavimus: Primo quidem & ſecundo definita erat Reſpub. res populi: definituſque populus, cœtus juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus: Factaque reipublicæ partitio fuerat in juſtam, cùm rex unus, aut optimates pauci, vel populus univerſus ſecundum leges imperaret: & injuſtam, cum tyrannus, aut factioſi pauci, aut turbulentus populus pro libidine dominaretur: Tum in fine ſecundi factã è tribus illis juſtis Rebuſpub. temperatione, Scipio muſica ſimilitudine collaudavit: Ut in finibus, ait, & tibiis atque cantu ipſo ac vocibus, concentus eſt quidam tenẽdus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum ac diſcrepantem aures eruditæ ferre non poſſunt, iſque concentus ex diſſimillimarũ vocum moderatione, concors tamen efficitur &

congruens: ſic ex ſummis, & mediis, & infimis interjectis ordinibus, ut ſonis, moderata ratione civitatem conſenſu diſſimillimorum concinere: Et quæ harmonia á muſicis dicitur in cantu, eam eſſe in civitate concordiam, arctiſſimum atque optimum omni in Repub. vinculum incolumitatis. Quæ moderatio eadem tertio Legum á Cicerone repetitur, & propriis magiſtratibus ornatur, Regio Coſs. imperio, Ariſtocratia Senatus authoritate, Timocratica populi poteſtate: De quo ſi quis accuratius cognoſcere cupiat, legat ſextum Polybii: ubi hæc é tribus generibus temperatio clariſſimé docetur, & ampliſſimé laudatur. Atq; in fine ſecundi libri poſita quæſtio eſt de juſtitia, an ea Reipub. optime congruet, & tertio toto deinceps acerrime tractata. Quarto de civiū moribus per magiſtratus legitimé corrigendis, non per poëtas ſcenicé deridēdis erat actum. Quinto & ſexto princeps civitatis erat ornatus & inſtructus. In qua tota diſputatione Cicero Platonem imprimis, ſed & Ariſtotelem, Theophraſtum & reliquos veteres Academicos erat imitatus: Stoicos nequaquam videtur, cúm tertio Legum dicat, á veteribus Stoicis non ad hunc uſum popularem & civilem de Repub. diſputatum: Et ad recētiores Stoicos Dionem & Panætium, ab Academicis veteribus politicā diſciplinam manaviſſe. Atq; hoc ſex librorum de Repub. argumentum fuit, quos libri de Legibus ſecuti ſunt: quid ſit lex, quæ legis genera. In quibus á Platone genus quidem orationis Cicero ſe dicit imitari: Sic enim ſecundo Legum de Platone Quintus loquitur.

Habeo

Habeo vero, frater, & in hoc admodum lector, quod in aliis rebus aliiſque ſententiis verſaris,atq; ille: Nihil enim tam diſſimile eſt, quã vel ea quæ ante dixiſti,vel hoc ipſum legis exordium, Unum illud mihi videris imitari orationis genus. Genus verò orationis quid ſit, & quibus rebus hæc imitatio contineatur; operæpretium ſit é Ciceronis ipſius locis animadvertere, ut ſimilem materiæ, perſonarum, temporis, loci, modi, procemiorũ rationem Cicero ſit imitatus. Att. Atqui ſi queres ergo quid expectem, quoniã ſcriptum eſt à te de optimo Reipub. ſtatu, conſequens eſſe videtur, ut ſcribas tu idẽ de Legibus: Sic enim feciſſe video Platonem illum tuum, quem tu admiraris, quem omnibus anteponis, quem maximé diligis. Plato ſcripſit de Repub. primum, de Legibus deinde: Cicero ſcripſit de Repub. primum, de Legibus deinde, genus orationis hoc primum ſimile eſt: ſed tamen in quo diſſimile illud eſt, quod Plato non confirmat ſuis Legibus deſcriptã anté Remp: ut Cicero, ſed ſecundam conſtituit. M. Viſne igitur ut ille cum Crete Clinia, & cum Lacedemonio Megillo, eſtivo quemadmodum deſcribit, die in cupreſſetis Gnoſiorum & ſpatiis ſylveſtribus crebro inſiſtens, iterum aquieſcens, de inſtitutis rerum publicarum, ac de optimis legibus diſputat: ſic nos inter has proceriſſimas populos, in viridi opacaque ripa ambulantes, tum autem reſidentes, quæ Ramus iiſdem de rebus aliquid uberius quàm forẽſis uſus deſideret? Hæc ſimilia ſunt multa: Tres Platonis in Legibus ſunt perſonæ, totidem in Legibus Ciceronis: Plato uno æſtivo

die totam legum diſputationem confecit, Cicero ſic peroravit: Ille in cupreſſetis Gnoſſiorũ, hic in Platonis Arpinatum: Ille crebro inſiſtens, interdum acquieſcẽs: hic tum ambulans, tum reſidens. Quin illa temporis circunſtantia ſecundo libro iteratur. Hodierno ſermone cõficiam, ſpero, hoc præſertim die: video enim Platonem idem feciſſe, omnemq; orationem ejus de Legibus peroratam eſſe uno æſtivo die. Iteratur item loci circunſtantia. Sed ventum in inſulam eſt, &c. Ubi longior eſt oratio, quomodo Fibrenus fluvius quaſi roſtro diviſus, facit inſulam, & rurſus confluens præcipitur in Lirim tam gelidum, ut vix pede tentari poſſit, quod in Phædro Platonis facit in Ilyſſo fluvio Socrates. Sed proœmium legis ſeu laudationem, & ſuaſionem imprimis á Platone, ſingulis tribus libris Cicero imitatur. Primi ſiquidem libri diſputatio, quod lex ſit ſecundum naturam, nil aliud eſt quã legis collaudatio & ſuaſio. Atque ejuſmodi permulta ſunt. Diſquirit in Phædro Socrates, an ſermo de Orithyæ raptu ſit verus: diſquirit Cicero, an poëma de quercu Mariana ſit verum. Ergo hanc ſimilitudinem ſubjectarum rerũ, perſonarum, locorum, temporũ, actionum proœmiorũ iis in libris á Platone Cicero videri vult imitari: leges vero ipſas á Romanis inſtitutis & moribus aſſumere: cum ſecundo dicat Atticus de religionis lege. Concluſa quidem eſt á te magna lex ſane quàm brevi: &, ut mihi quidem videtur, non multo diſcrepat iſta conſtitutio religionum á legibus Numæ, noſtriſq; moribus. Et pauló póſt Marcus: Ergo adeo expectatæ leges, quæ genus

I illud

illud optimum Reipub. contineant, & ſi quæ forte á me rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Rep. nec fuerint, tamen erant feré in more majorum, qui tum ut lex valebat. hæc Cicero. Attamen nominatim pleraſque ſententias accipit á Platone ut de Muſica ſecundo & tertio, de ſacrificiis, de non conſecrandis agris, de funeribus ſecundo ut magiſtratibus obediatur tertio: & á veteribus Academicis (quos nominatim appellat) indicat quædam ſe imitari: Et explicationis noſtrę progreſſio declarabit quód non ſolúm ſimilis, ſed eadem plerunque Platonis & Ciceronis ſit oratio: Atque de imitatione jam ſatis. Nec vero pauciores de Legibus libri videntur fuiſſe, quá de Repub. cum jam quintus liber, ſole paululum duntaxat á meridie devexo procederet, ſicuti conſtat é capite quarto libri ſexti Saturnal. apud Macrobium. ubi docetur umbraculum non eſſe compoſitū á Virgilio nomen, ſicuti quidam credidere, cum ſit eo ſic uſus Cicero quinto de Legibus: Viſne igitur quoniá ſol paululum á meridie devexus videtur, neq; dū ſatis ab his novellis arboribus omnis hic locus opacatur, deſcēdamus ad Lirim eaque quæ reſtant, in illis alnorum umbraculis perſequamur: hæc ille, Unde cum diem unum æſtivum ad explicationem legum, more Platonis, perorandum Cicero ſumpſerit, conſtat medio fere tantū tempore, quintum librum proceſſiſſe; & reliquam præterea diſputationem ſuperfuiſſe, quæ reliquo die perageretur: tametſi Quintilianus duodecimi libri capite tertio, videtur ſignificare Ciceronis opus imperfectum jam ante Macrobii tempora

fuiſſe: Et M. Tullius, inquit, non modo inter agendum nunquam eſt deſtitutus ſcientia juris, ſed etiam componere aliqua de eo cœperat. Atque hæc univerſi operis communia ſunt. De ſingulis veró libris ſeparatim & ſubtilius dicendum. Primó igitur libro lex definitur, ratio ſumma inſita in natura, quæ jubet ea quæ facienda ſunt, prohibetque contraria: Deque prima definitionis hujus parte quæſtio diſceptatur, legem natura non opinione conſtare, eamque homini á natura inſitam eſſe, hominiſque naturæ plané congruere: quia lex deorum, quæ eſt eadem hominum, ſecũdum naturam hominis ſit: quia ſit hominũ inter ſe tum ſocietas tum benevolentia naturalis: quia philoſophi ſic eſſe confirmant: Idem & conſciẽtia, & virtus, & finis bonorum & philoſophia tota comprobat: quæ diſputatio (ut dixi) legis eſt laudatio quædam & ſuaſio. Sed procemium prolixum præponitur de quercu Mariana, de hiſtoria, de jure civili.

PETRI RAMI MATHEMATICÆ PRÆFATIONES.

PRIMA.

OMNES artes, Præſul ampliſſime, quæ cognitionem honeſtam, & liberalem ſcientiam continent, allicere ad ſe percipiendum animos noſtros debent: ſed mathematicæ imprimis diſciplinæ, in quibus ſi vel immenſam ma-

teriam, vel ſummum conſtructionis artificium conſideres: ſic operis elegantia cum materiæ vaſtitate certare videbitur, ut cum ingens rerum moles admirabilis tibi viſa ſit: te tamen compoſitionis ſplendor multo vehementius oblectet ac retineat attentius. Etenim quid eſt in omni natura tam varium, tamque multiplex, quàm numerorum varietas, atque multitudo? Quid tam magnum, atque amplum, vel oculis cerni, vel animo cogitari poteſt, quàm terrarum, aquarum, aëris, cœlorum, mundique univerſi magnitudo, atque amplitudo? Atqui hæc materies tam varia, tam multiplex, tam magna, tam ampla mathematicæ ſcientiæ propria eſt. Quam tamen incredibilis rerum ordo, diſpoſitioque, ut adhuc hominum opinio fuit, omni laude longe ſuperat, ac vincit. Hic enim prima mediis, media poſtremis, omniaque inter ſe, velut aurea quadam Homeri catena ſic vincta, colligataq; ſunt: ut nil aptius, nil compactius, nil firmius fingi poſſe videatur, poſitis principiis, tanquam ſolidis fundamentis conſequentium demonſtrationes affirmantur. Quamobrem minime mirandum eſt Pythagoram, Platonemque hujus admiratione diſciplinæ captos, majus in ea diviniuſque quiddã deprehendiſſe, quàm ut humanis ſenſibus tribuendum arbitrarentur. Itaque in anima tam excellentes notitias ab intelligentiæ primæ ingenitis & æternis exemplis inſitas, & ingeneratas crediderunt: eique propterea nomen ipſum μάθησις quaſi reminiſcentiæ, recordationiſque (ut Proclus author eſt) affinxerunt: quaſi tanta ſcientia non ab homine inventa, ſed divinitus in animis noſtris

impreſſæ, recordatione animadverſarum rerum paulatim recrearetur. Verumenimvero quam longa oblivio, quám tarda recordatio iſta fuit? Primi illi homines (ut Joſephus antiquitatis Judaicæ ſcriptor ait) Adamus, Sethus, Enus, Noëus vitę & lõgiſſimæ & contemplationi deditiſſimæ beneficio, in hanc recordationem incubuerunt: & ne alia novæ oblivionis caligine circunfuſa teneretur, duabus ingentibus columnis exaratam, deſcriptáque ad poſteritatem tranſmiſerunt. Hinc Ægyptii, Græci, Itali, Siculi, Arabes, Hiſpani, Germani, Galli, omniumque terrarum populi acceptam excoluerunt, atque amplificarunt. Hinc tot, tamque excellentia ingenia excitari, Thaletis, Pythagoræ, Hippocratis, Platonis, Eudoxi, Ptolemæi, Euclidis, Archimedis, aliorumque innumerabilium cœperunt: videlicet ad hujus mathematicæ recordationis opus exædificandum, tot fabros, tot architectos adhiberi oportuit, quia non modo non homo unus, aut ætas una: ſed vix multa & hominum, & ætatũ millia ad conſtituendam tam nobilis, tãque præſtantis doctrinæ ſcientiam ſufficerent. Quamobrem ut publica ſtudia ad hanc cognitionem amplexandam, non ſolum induſtria, quod aſſiduè facimus, ſed etiam facultate librorum, & copia juvaremus: curavimus excudendas matheſes antiquorum ab Euclide collectas, ſemotis interpretum & commentis & figuris: non quod interpretes improbemus: ſed ut neminem ſumptus (qui in hos libros antea major erat, quam tenues diſcentium fortunæ ferre poſſent) impoſterum à diſcendo deterreat. Si quid autem obſcurũ fuerit,

longé cōmodius viva præceptoris intelligētis oratio, quā picta in libris interpretū manus explicabit: quódque ad figuras attinet, magis laudabo diſcipulum in abaco & pulvere figuras ſibi demonſtratas imitantem, quam otioſe & inutiliter alienas picturas aſpectantem. Quæ ad te merito ſcribere nobis videmur, in quo non ſolum diſciplinas & virtutes excellentes admiramur, ſed etiam ſingularem amorem in honeſta diſciplinarum & virtutum promovendarum ſtudia cognoſcimus. Vale. 5. Cal. Febr. 1544.

SECUNDA.

MATHEMATICA in numeris & formis elementa (MECOENAS) incredibili quondam ſcientiæ laude apud Hebræos, Ægyptios, Græcos, Italos viguerunt: Hęc enim primorum generis humani parentum, Adami, Sethi, Noëi divina contemplandis optimi maximique Dei mathematicis operibus otia fuerunt: hæc Ægyptiorum per Abrahamum & cæteros deinceps Hebræos eruditorum nobilia, religionis & ſacerdotii vacatione ſtudia fuerunt: hæc tandem Græcorum & Italorum, Thaletis, Pythagoræ, Anaxagoræ, Hippocratis, Platonis, Archytæ, Ariſtotelis, Euclidis, Philolai, Archimedis, reliquorumque omnium (de quibus Proclus ſcripſit) celebrata gymnaſia fuerunt: adeó ut multis etiam poſteá temporibus tenera puerorum ingenia his elementis formarentur: in his doctis abacis, in

hoc erudito pulvere exercerétur: Opifices etiam vulgò; ut pictores & architecti ſcirent & uterentur, imò etiam libros ſcriberent, ut de Apelle legimus, de Vitruvio ex ejus etiam monimentis videmus. At neſcio quot abhinc ſecula, vix ac ne vix quidem pauculis toto terrarum orbe non dico pueris aut opificibus, ſed viris doctis longo ſtudio fatigatis elementa mathematica cognita ſunt: á nemine certé (quod inquirendo cognoſcere potuerim) ad illum veterum uſum adhibita. Denique huc elementa mathematica rediere, ut jam plerique omnes (quam nonnullorum opinionem Quintilianus etiam jam tum queritur ætate ſua fuiſſe) opinentur in mathematicis elementis partem pueris utilem eſſe, atque hinc acui ingenia, & celeritatem diſcendi venire: ſed prodeſſe has artes non cæterarum more, cúm perceptæ fuerint, ſed cúm percipiuntur. Cujus erroris cauſſam ſiquis ad hominum inertiam ignaviamque retulerit; cúm id ei conceſſero, certé magnam minimeque dubiam obſcuritatis imménſæ cauſſam conjungam, quam ex Ariſtotele quidam ejus interpretes adnotarunt nono capite primi libri de Demonſtratione: & decem abhinc annos Ariſtotelicę Animadverſiones noſtrę pleniús admonent. Sed ſi quis nondum perſpiciat, é veræ ſcientiæ materia formaque, quam Ariſtotelis Analytica inſtituunt, facilé jam perſpiciet: Analytica nempe definiunt ad ſcientiam facili & perſpicua via inſtituendam, materiam præceptis catholicis, id eſt non ſolúm neceſſariis & homogeneis, ſed propriis; ut generalia generaliter, ſpecia-

ſpecialia ſpecialiter doceantur. Formam autem methodo præceptorum & ordine, ut naturâ prima primo, media medio, poſtrema poſtremo loco ſint: Sic Ariſtoteles docet ſecundo & quarto, & deinceps aliquot capitibus primi de Demonſtratione. Secundum quam artificioſæ & materiæ & formæ legem principió é mathematicis artibus Arithmetica definienda eſt, ejuſque generalis in componendo diſſolvendoque numero affectio proponenda: Deinde ſpecialis doctrina numeri abſoluti, comparati, figurati, per ſuas cujuſque & catholicas partes & proprietates deducenda. Cujus generis arithmeticum rudimentum utcumque à tyrone & novitio prima deſcriptione licuit, expoſui: idem in Geometria de linea, ſuperficie, & corpore perſequi conſtitui. Quid igitur in mathematicis elementis, aut in mathematicorum elementorum demonſtrationibus contra leges iſtas offenſum eſt? Certé in utriſque, multis modis eſt offenſum. Atque in elementorum materia primúm minimé dubias offenſiones comperio. Arithmeticæ multa præcepta, ut de ratione libro ſecundo, & de Proportione libro quinto, de Symmetria libro decimo, nomine magnitudinis traduntur: id non eſt homogeneum: Geometricum præceptum in numeris eſt ἄῤῥιθμον: Arithmeticum in lineamentis eſt ἀγεωμέτρητον. Itaque arithmetica arithmeticé, geometrica geometricé doceantur, ut Ariſtoteles ſeptimo, octavo, nono capitibus primi de Demonſtratione docet: In numeris ſymmetria, ratio, proportioq; doceatur; tū ad magnitudines,

DUODECIMA, RAMI IN SOMNIUM SCIPIONIS.

RECENTIS beneficii tui memoria, Præſul ampliſſime, tametſi laudi virtutique tuæ deditum, me tamen neſcio quomodo vehementius cæpit & incendit, ut antea te hominē adoleſcentem genere clariſſimum, omnibus naturæ dotibus ornatum, multis & variis literis excultum, prima inter Franciæ pares, dignitate præditum colere & obſervare debuerim: nunc veró novo quodam obſervātiæ genere proſequi debeam. Etenim qui ſe conditione hac, legeque natum exiſtimat, ut reliquos mortales liberalitate foveat, auxilio tueatur, gratia ſuſtentet, idque quantó & ſæpius & largius faciat, tantó ſe fortunatiorem credat: eum ſané non cum ſummis hominibus comparo, ſed beatioris cujuſdam atque excellentioris naturæ eſſe judico. Enimvero tam popularis illa tua & facies, & oratio, tam magnificus animus, tam aperta omnibus ad gratificandum beneficentia, nonne admirabiles illas in te laudes apertiſſimé demonſtrant? Ergo & hanc tuam in ſumma fortuna bonitatem omnes tui familiares domeſticique certatim imitantur: quám enim tota tua domus eſt referta non ſolúm doctis hominibus, ſed humanis, ſed benignis, ſed promptis ad audiendum opitulandumque, ſi qui dominum adire ſalutareque cupiant? Quamobrem macte animi egregia iſta virtute eſto, laudumque tuarum

rum (quanvis maximus eſt) cumulum nova ſemper aliqua ſingularique acceſſione amplificato. Atque ut in me recognoſcas (quod iampridem á teipſo didiciſti) quám illuſtre ſit & inſigne liberalia præſertim ingenia adjuvare, beneficiiſque ornare: teſtimonium aliquod tuæ erga me liberalitatis eſſe volui. Explicādum ſumpſeram primis hiſce diebus, quibus Academia reſpirare, & é ſuperioris anni peſtilentia ſe pauliſper recreare cœperat, Scipionis ſomnium ex ſexto Ciceronis libro de repub. Atque in tanti, tamque gravis ſomnii queſtione, exiſtimavi veluti deliberationem quandam non ariolorum aut conjectorum imperitorum, ſed eorum hominum, qui de his rebus ſcienter & prudenter loqui poſſent, habendam eſſe: neque metuendum, ne nobiles authores, qui ſuis in ſtudiis ſinguli probarentur, univerſi unum in locum advocati, cúm ſententias nobis ſuas explicarent moleſté aut faſtidioſé audirentur. Itaque quæ tunc habui in illo tumultuario, ſubitarioque docendi, interpretandique ſtudio, magis ea rapui, quám diſtinguere vel ornare potui: multos locos á Platone, Ariſtotele, Cicerone, Plinio, nonnullos á poëtis, quoſdam etiam á noſtræ religionis hominibus huc conjeci. Hujus igitur conſultationis partes, tanquam librarius aut notarius (nihil enim amplius meum hic eſſe duco) conſcripſi: eaſque ut Mecœnatem ſuum ſalutarent, fœlicemque perpetuó ac florentem eſſe juberent, ad te miſi. Ac ſi tantúm tibi à graviſſimis occupationibus otii fuerit, ut etiam quod in his legendis amittas, aliquid redundet: multa leges, quæ te nón ſolúm in-

genua quadam cognitione oblectare, ſed laudum tuarum ſimilitudine excitare poſſint. Eſt enim nó injucũda de ſummo hominis extremoque bono, de ornatu & pulchritudine cæli, de terrarum deſcriptione, cultu, ſolitudine, de animorũ immortalitate diſputatio: tum veró quid illa? quo animo legens exiſtimabis? Scipio eſt in hac ſomnii fictione princeps nobiliſſimo ſanguine creatus: at majores habes Syriæ, Sicilięq; reges ampliſſimos, patrem maximorum in Gallia exercituum bellorumque principem, patruos avunculoſque, tum duces magnorũ populorum, tum cardinales Romanæ curiæ primarios. Scipio propoſitis in cælo præmiis cives ſuos ad juſtitiam pietatemque cohortatur: at te ſumma tua cum gloria patronum univerſa Gallia ſibi deſignavit, per quem veram pietatem, verumque Dei optimi, maximique cultum tueatur. Scipio ſomnians patrem Paulum, avumque Africanum, ſermonis hujus magiſtros habet: at tu vigilans in primis, attentuſque tam ſplendido tot epiſcoporum comitatu ſeptus, Deſpenſeum illum Theologorum noſtrorum tanquam Coriphæum, doctorem Chriſtianæ religionis habes. Quamobrem tam liberaliter hoc munus accipies, quám grato animo muneris authorem frequenter accepiſti: monumentique hujus recordatione pones ante oculos non ſolúm amplitudinem, claritatemque familiæ tuæ, ut te, quẽadmodum de Aſcanio apud poëtam eſt,

Et pater AEneas, & avunculus excitet Hector.

Sed te, te inquam, tibi potius audiendum, ſpectãdum, æmulãdum propones: cúm enim veſtigiis, quibus

quibus adhuc ingreſſus es, iiſdem inſiſtere, ſicut facis, perſeverabis: non modó eorum, qui tibi præluxerunt; ſed majora quædam, præſtantioraq; omnis honoris inſignia, ornamétáque conſequére. Vale. Lutetiæ, E gymnaſio Præleorũ. Anno 1546. ſalutis humanæ 6. Calend. Martii.

DECIMA TERTIA, RAMI IN CIC. DE LEGIBUS.

MARCUS Tullius Cicero, Mecœnas, ſex libris de Repub. deſcripſerat, non tãtúm é populi poteſtate & optimatum authoritate, ſed tribus juſtis generibus, Regio, Ariſtocratico, Timocratico temperatam: ut ex iis locis cõſtat, quos in Somnium Scipionis tibi nũcupavimus. Primo quidem & ſecundo definita erat Reſpub. res populi: definituſque populus, cœtus juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus: Factáque reipublicæ partitio fuerat in juſtam, cúm rex unus, aut optimates pauci, vel populus univerſus ſecundum leges imperaret: & injuſtam, cum tyrannus, aut factioſi pauci, aut turbulentus populus pro libidine dominaretur: Tum in fine ſecundi factã é tribus illis juſtis Rebuſpub. temperatione, Scipio muſica ſimilitudine collaudavit: Ut in finibus, ait, & tibiis atque cantu ipſo ac vocibus, concentus eſt quidam tenẽdus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum ac diſcrepantem aures eruditæ ferre non poſſunt, iſque concentus ex diſſimillimarũ vocum moderatione, concors tamen efficitur &

congruens: ſic ex ſummis, & mediis, & infimis interjectis ordinibus, ut ſonis, moderata ratione civitatem conſenſu diſſimillimorum concinere: Et quæ harmonia á muſicis dicitur in cantu, eam eſſe in civitate concordiam, arctiſſimum atque optimum omni in Repub. vinculum incolumitatis. Quæ moderatio eadem tertio Legum á Cicerone repetitur, & propriis magiſtratibus ornatur, Regio Coſs. imperio, Ariſtocratia Senatus authoritate, Timocratica populi poteſtate: De quo ſi quis accuratius cognoſcere cupiat, legat ſextum Polybii: ubi hæc é tribus generibus temperatio clariſſimé docetur, & ampliſſimé laudatur. Atq; in fine ſecundi libri poſita quæſtio eſt de juſtitia, an ea Reipub. optime congruet, & tertio toto deinceps acerrime tractata. Quarto de civiũ moribus per magiſtratus legitimé corrigendis, non per poëtas ſcenicé deridẽdis erat actum. Quinto & ſexto princeps civitatis erat ornatus & inſtructus. In qua tota diſputatione Cicero Platonem imprimis, ſed & Ariſtotelem, Theophraſtum & reliquos veteres Academicos erat imitatus: Stoicos nequaquam videtur, cúm tertio Legum dicat, á veteribus Stoicis non ad hunc uſum popularem & civilem de Repub. diſputatum: Et ad recẽtiores Stoicos Dionem & Panætium, ab Academicis veteribus politicã diſciplinam manaviſſe. Atq; hoc ſex librorum de Repub. argumentum fuit, quos libri de Legibus ſecuti ſunt: quid ſit lex, quæ legis genera. In quibus á Platone genus quidem orationis Cicero ſe dicit imitari: Sic enim ſecundo Legum de Platone Quintus loquitur.

Habeo vero, frater, & in hoc admodum lector, quod in aliis rebus aliiſque ſententiis verſaris,atq; ille : Nihil enim tam diſſimile eſt, quã vel ea quæ ante dixiſti,vel hoc ipſum legis exordium, Unum illud mihi videris imitari orationis genus. Genus veró orationis quid ſit, & quibus rebus hæc imitatio contineatur; operæpretium ſit é Ciceronis ipſius locis animadvertere, ut ſimilem materiæ, perſonarum, temporis, loci, modi, proœmiorũ rationem Cicero ſit imitatus. Att. Atqui ſi queres ergo quid expectem, quoniã ſcriptum eſt á te de optimo Reipub. ſtatu;conſequens eſſe videtur, ut ſcribas tu idẽ de Legibus: Sic enim feciſſe video Platonem illum tuum, quem tu admiraris, quem omnibus anteponis, quem maximé diligis. Plato ſcripſit de Repub. primum, de Legibus deinde: Cicero ſcripſit de Repub. primum, de Legibus deinde, genus orationis hoc primum ſimile eſt: ſed tamen in quo diſſimile illud eſt, quod Plato non confirmat ſuis Legibus deſcriptã anté Remp. ut Cicero, ſed ſecundam conſtituit. M. Viſne igitur ut ille cum Crete Clinia, & cum Lacedemonio Megillo, eſtivo quemadmodum deſcribit,die in cupreſſetis Gnoſiorum & ſpatiis ſylveſtribus crebro inſiſtens, iterum aquieſcens, de inſtitutis rerum publicarum, ac de optimis legibus diſputat: ſic nos inter has proceriſſimas populos, in viridi opacaque ripa ambulantes, tum autem reſidentes,quæ Ramus iiſdem de rebus aliquid uberius quám forẽſis uſus deſideret? Hæc ſimilia ſunt multa: Tres Platonis in Legibus ſunt perſonæ, totidem in Legibus Ciceronis: Plato uno æſtivo

die totam legum diſputationem confecit, Cicero ſic peroravit: Ille in cupreſſetis Gnoſſiorũ, hic in Platonis Arpinatum: Ille crebro inſiſtens, interdum acquieſcẽs: hic tum ambulans, tum reſidens. Quin illa temporis circunſtantia ſecundo libro iteratur: Hodierno ſermone cõficiam, ſpero, hoc præſertim die: video enim Platonem idem feciſſe, omnemq; orationem ejus de Legibus peroratam eſſe uno æſtivo die. Iteratur item loci circunſtantia. Sed ventum in inſulam eſt, &c. Ubi longior eſt oratio, quomodo Fibrenus fluvius quaſi roſtro diviſus, facit inſulam, & rurſus confluens præcipitur in Lirim tam gelidum, ut vix pede tentari poſſit, quod in Phædro Platonis facit in Ilyſſo fluvio Socrates. Sed proœmium legis ſeu laudationem, & ſuaſionem imprimis á Platone, ſingulis tribus libris Cicero imitatur. Primi ſiquidem libri diſputatio, quod lex ſit ſecundum naturam, nil aliud eſt quã legis collaudatio & ſuaſio. Atque ejuſmodi permulta ſunt. Diſquirit in Phædro Socrates, an ſermo de Orithyæ raptu ſit verus: diſquirit Cicero, an poëma de quercu Mariana ſit verum. Ergo hanc ſimilitudinem ſubjectarum rerũ, perſonarum, locorum, temporũ, actionum proœmiorũ iis in libris á Platone Cicero videri vult imitari: leges vero ipſas à Romanis inſtitutis & moribus aſſumere: cum ſecundo dicat Atticus de religionis lege. Concluſa quidem eſt á te magna lex ſane quàm brevi: &, ut mihi quidem videtur, non multo diſcrepat iſtá cõſtitutio religionum á legibus Numæ, noſtriſq; moribus. Et pauló póſt Marcus: Ergo adeo expectatæ leges, quæ genus

illud optimum Reipub. contineant,& ſi quæ forte á me rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Rep. nec fuerint, tamen erant feré in more majorum, qui tum ut lex valebat. hæc Cicero. Attamen nominatim pleraſque ſententias accipit á Platone ut de Muſica ſecundo & tertio, de ſacrificiis,de non conſecrandis agris, de funeribus ſecundo ut magiſtratibus obediatur tertio: & á veteribus Academicis (quos nominatim appellat) indicat quædam ſe imitari: Et explicationis noſtrę progreſſio declarabit quód non ſolúm ſimilis,ſed eadém plerunque Platonis & Ciceronis ſit oratio: Atque de imitatione jam ſatis. Nec vero pauciores de Legibus libri videntur fuiſſe, quá de Repub. cum jam quintus liber,ſole paululum duntaxat á meridie devexo procederet, ſicuti conſtat é capite quarto libri ſexti Saturnal. apud Macrobium. ubi docetur umbraculum non eſſe compoſitū á Virgilio nomen, ſicuti quidam credidere, cum ſit eo ſic uſus Cicero quinto de Legibus: Viſne igitur quoniā ſol paululum á meridie devexus videtur, neq; dū ſatis ab his novellis arboribus omnis hic locus opacatur, deſcēdamus ad Lirim eaque quæ reſtant,in illis alnorum umbraculis perſequamur: hæc ille, Unde cum diem unum æſtivum ad explicationem legum, more Platonis, perorandum Cicero ſumpſerit, conſtat medio fere tantū tempore, quintum librum proceſſiſſe; & reliquam præterea diſputationem ſuperfuiſſe, quæ reliquo die peroraretur: tametſi Quintilianus duodecimi libri capite tertio, videtur ſignificare Ciceronis opus imperfectum jam ante Macrobii tempora

fuiſſe: Et M. Tullius, inquit, non modo inter agendum nunquam eſt deſtitutus ſcientia juris, ſed etiam componere aliqua de eo cœperat. Atque hæc univerſi operis communia ſunt. De ſingulis veró libris ſeparatim & ſubtilius dicendum. Primó igitur libro lex definitur, ratio ſumma inſita in natura, quæ jubet ea quæ facienda ſunt, prohibetque contraria: Deque prima definitionis hujus parte quæſtio diſceptatur, legem natura non opinione conſtare, eamque homini á natura inſitam eſſe, hominiſque naturæ plané congruere: quia lex deorum, quæ eſt eadem hominum, ſecúdum naturam hominis ſit: quia ſit hominũ inter ſe tum ſocietas tum benevolentia naturalis: quia philoſophi ſic eſſe confirmant: Idem & conſciẽtia, & virtus, & finis bonorum & philoſophia tota comprobat: quæ diſputatio (ut dixi) legis eſt laudatio quædam & ſuaſio. Sed procœmium prolixum præponitur de quercu Mariana, de hiſtoria, de jure civili.

PETRI RAMI MATHEMATICÆ PRÆFATIONES.

PRIMA.

OMMES artes, Præſul ampliſſime, quæ cognitionem honeſtam, & liberalem ſcientiam continent, allicere ad ſe percipiendum animos noſtros debent: ſed mathematicæ imprimis diſciplinæ, in quibus ſi vel immenſam materiam,

teriam, vel ſummum conſtructionis artificium conſideres: ſic operis elegantia cum materiæ vaſtitate certare videbitur, ut cum ingens rerum moles admirabilis tibi viſa ſit: te tamen compoſitionis ſplendor multo vehementius oblectet ac retineat attentius. Etenim quid eſt in omni natura tam varium, tamque multiplex, quàm numerorum varietas, atque multitudo? Quid tam magnum, atque amplum, vel oculis cerni, vel animo cogitari poteſt, quàm terrarum, aquarum, aëris, cœlorum, mundique univerſi magnitudo, atque amplitudo? Atqui hæc materies tam varia, tam multiplex, tam magna, tam ampla mathematicæ ſcientiæ propria eſt. Quam tamen incredibilis rerum ordo, diſpoſitioque, ut adhuc hominum opinio fuit, omni laude longe ſuperat, ac vincit. Hic enim prima mediis, media poſtremis, omniaque inter ſe, velut aurea quadam Homeri catena ſic vincta, colligataq; ſunt: ut nil aptius, nil compactius, nil firmius fingi poſſe videatur, poſitis principiis, tanquam ſolidis fundamentis conſequentium demonſtrationes affirmantur. Quamobrem minime mirandum eſt Pythagoram, Platonemque hujus admiratione diſciplinæ captos, majus in ea diviniuſque quiddã deprehendiſſe, quàm ut humanis ſenſibus tribuendum arbitrarentur. Itaque in anima tam excellentes notitias ab intelligentiæ primæ ingenitis & æternis exemplis inſitas, & ingeneratas crediderunt: eique propterea nomen ipſum μαθήσεως quaſi reminiſcentiæ, recordationiſque (ut Proclus author eſt) affinxerunt: quaſi tanta ſcientia non ab homine inventa, ſed divinitus in animis noſtris

impreſſa, recordatione animadverſarum rerum paulatim recrearetur. Verumenimvero quam longa oblivio, quám tarda recordatio iſta fuit? Primi illi homines (ut Joſephus antiquitatis Judaicæ ſcriptor ait) Adamus, Sethus, Enus, Noëus vitę & lõgiſſimæ & contemplationi deditiſſimæ beneficio, in hanc recordationem incubuerunt: & ne alia novæ oblivionis caligine circunfuſa teneretur, duabus ingentibus columnis exaratam, deſcriptáque ad poſteritatem tranſmiſerunt. Hinc Ægyptii, Græci, Itali, Siculi, Arabes, Hiſpani, Germani, Galli, omniumque terrarum populi acceptam excoluerunt, atque amplificarunt. Hinc tot, tamque excellentia ingenia excitari, Thaletis, Pythagoræ, Hippocratis, Platonis, Eudoxi, Ptolemæi, Euclidis, Archimedis, aliorumque innumerabilium cœperunt: videlicet ad hujus mathematicæ recordationis opus exædificandum, tot fabros, tot architectos adhiberi oportuit, quia non modo non homo unus, aut ætas una: ſed vix multa & hominum, & ætatũ millia ad conſtituendam tam nobilis, tã que præſtantis doctrinæ ſcientiam ſufficerent. Quamobrem ut publica ſtudia ad hanc cognitionem amplexandam, non ſolum induſtria, quod aſſiduè facimus, ſed etiam facultate librorum, & copia juvaremus: curavimus excudendas matheſes antiquorum ab Euclide collectas, ſemotis interpretum & commentis & figuris; non quod interpretes improbemus; ſed ut neminem ſumptus (qui in hos libros antea major erat, quam tenues diſcentium fortunæ ferre poſſent) impoſterum à diſcendo deterreat. Si quid autem obſcurũ fuerit,

longé cõmodius viva præceptoris intelligẽtis oratio, quã picta in libris interpretũ manus explicabit: quódque ad figuras attinet, magis laudabo diſcipulum in abaco & pulvere figuras ſibi demonſtratas imitantem, quam otioſe & inutiliter alienas picturas aſpectantem. Quæ ad te merito ſcribere nobis videmur, in quo non ſolum diſciplinas & virtutes excellentes admiramur, ſed etiam ſingularem amorem in honeſta diſciplinarum & virtutum promovendarum ſtudia cognoſcimus. Vale. 5. Cal. Febr. 1544.

SECUNDA.

MATHEMATICA in numeris & formis elementa (MECOENAS) incredibili quondam ſcientiæ laude apud Hebræos, Ægyptios, Græcos, Italos viguerunt: Hæc enim primorum generis humani parentum, Adami, Sethi, Noëi divina contemplandis optimi maximique Dei mathematicis operibus otia fuerunt: hæc Ægyptiorum per Abrahamum & cæteros deinceps Hebræos eruditorum nobilia, religionis & ſacerdotii vacatione ſtudia fuerunt: hæc tandem Græcorum & Italorum, Thaletis, Pythagoræ, Anaxagoræ, Hippocratis, Platonis, Archytæ, Ariſtotelis, Euclidis, Philolai, Archimedis, reliquorumque omnium (de quibus Proclus ſcripſit) celebrata gymnaſia fuerunt: adeó ut multis etiam poſteá temporibus tenera puerorum ingenia his elementis formarentur: in his doctis abacis, in

hoc erudito pulvere exercerétur: Opifices etiam vulgò; ut pictores & architecti ſcirent & uterentur, imò etiam libros ſcriberent, ut de Apelle legimus, de Vitruvio ex ejus etiam monimentis videmus. At neſcio quot abhinc ſecula, vix ac ne vix quidem pauculis toto terrarum orbe non dico pueris aut opificibus, ſed viris doctis longo ſtudio fatigatis elementa mathematica cognita ſunt: á nemine certé (quod inquirendo cognoſcere potuerim) ad illum veterum uſum adhibita. Denique huc elementa mathematica rediere, ut jam plerique omnes (quam nonnullorum opinionem Quintilianus etiam jam tum queritur ætate ſua fuiſſe) opinentur in mathematicis elementis partem pueris utilem eſſe, atque hinc acui ingenia, & celeritatem diſcendi venire: ſed prodeſſe has artes non cæterarum more, cúm perceptæ fuerint, ſed cúm percipiuntur. Cujus erroris cauſſam ſiquis ad hominum inertiam ignaviamque retulerit; cúm id ei conceſſero, certé magnam minimeque dubiam obſcuritatis imménſæ cauſſam conjungam, quam ex Ariſtotele quidam ejus interpretes adnotarunt nono capite primi libri de Demonſtratione: & decem abhinc annos Ariſtotelicæ Animadverſiones noſtræ pleniús admonent. Sed ſi quis nondum perſpiciat, é veræ ſcientiæ materia formaque, quam Ariſtotelis Analytica inſtituunt, facilé jam perſpiciet: Analytica nempe definiunt ad ſcientiam facili & perſpicua via inſtituendam, materiam præceptis catholicis, id eſt non ſolúm neceſſariis & homogeneis, ſed propriis, ut generalia generaliter, ſpecia-

ſpecialia ſpecialiter doceantur. Formam autem methodo præceptorum & ordine, ut naturâ prima primo, media medio, poſtrema poſtremo loco ſint: Sic Ariſtoteles docet ſecundo & quarto, & deinceps aliquot capitibus primi de Demonſtratione. Secundum quam artificioſæ & materiæ & formæ legem principió é mathematicis artibus Arithmetica definienda eſt, ejuſque generalis in componendo diſſolvendoque numero affectio proponenda: Deinde ſpecialis doctrina numeri abſoluti, comparati, figurati, per ſuas cujuſque & catholicas partes & proprietates deducenda. Cujus generis arithmeticum rudimentum utcumque á tyrone & novitio prima deſcriptione licuit, expoſui: idem in Geometria de linea, ſuperficie, & corpore perſequi conſtitui. Quid igitur in mathematicis elementis, aut in mathematicorum elementorum demonſtrationibus contra leges iſtas offenſum eſt? Certé in utriſque, multis modis eſt offenſum. Atque in elementorum materia primúm minimé dubias offenſiones comperio. Arithmeticæ multa præcepta, ut de ratione libro ſecundo, & de Proportione libro quinto, de Symmetria libro decimo, nomine magnitudinis traduntur: id non eſt homogeneum: Geometricum præceptum in numeris eſt ἄῤῥιθμον: Arithmeticum in lineamentis eſt ἀγεωμέτρητον. Itaque arithmetica arithmeticé, geometrica geometricé doceantur, ut Ariſtoteles ſeptimo, octavo, nono capitibus primi de Demonſtratione docet: In numeris ſymmetria, ratio, proportioq; doceatur; tũ ad magnitudines,

imo ad res omnes numeratas adhibeatur: omninoque quicquid mathematicum eſt numeri & magnitudinis commune, in numero docendũ eſt, quia numerus naturá prior eſt magnitudine. Ex his heterogeneis præceptis quædam etiam bis ponuntur: modó nempe de magnitudine, modó de numero, ut quinto, ſexto & ſequentibus libris. Ταυτολογίας autem Ariſtoteles in Analyticis & in Topicis vehementer accuſavit, & in Elenchis, Sophiſticę finem cõſtituit: Præcepta etiam non pauca ad bene numerandum neceſſaria in elementis deſiderantur: Nonnunquam enim genere poſito, ſpecies tacentur; ut in quadrati compoſitione é planis ſimilibus nono libro: Contrá ibidem in cubi compoſitione ſpecies omiſſo genere proponũtur: utraque omiſſio in arte quidem periculoſa eſt, ſed multo periculoſior eſt generis omiſſio. Denique ſi elementa perfecta & abſoluta dicenda ſunt, quibus perfecté & abſoluté rudis & imperitus inſtitui poſſit, quám multa deſint in mathematicis elementis, intelliget is, qui doctrinam numerandi perfectam & abſolutam requiret. Atque hæc in materia & præceptis: quorum formam & collocationem in totis quindecim libris nó multo meliorem comperies. Arithmetica, ſcientia eſt ſeparata: Geometria item ſcientia eſt ſeparata: Itaque præceptis utraque catholicis ſeparari, & naturá priorem præcedere, poſterior ſequi debuit. Quid igitur in elementis eſt factum? Arithmetica, quæ naturá prior eſt nominatim ſeptimo, octavo, nono libris ſequitur: Geometria, quæ poſterior eſt ſuperioribus libris magnam partem antecedit. Id Ari-

ſtoteles

ſtoteles amethodum præpoſterúmque diceret, eamque certam obſcuritatis eſſe cauſſam confirmaret. Quædam propoſitiones res diverſorum generum ſine comparatione tamen complectuntur, ut de figuratis numeris libro nono: At ut quidque naturá prius poſteriuſve eſt, ita priore loco vel poſteriore dicendum. In multis libris ſpecies antecedunt, genus ſequitur. At inquit Ariſtoteles primo de partibus animalium, aut univerſalia priús explicanda ſunt, aut idem ſæpiús eſt dicẽdum: per ſpecies enim dicitur, quod de toto genere erat univerſaliter prædicendum. At ait idem quarto capite primi de Demonſtratione, qui tres angulos duobus rectis pares docet per ſpecies, Iſopleurõ, Iſoſceles, Scalenum, ſophiſticé docet, quia tres doctrinas pro una facit: generalia enim generaliter docenda. Hanc igitur doctrinam Ariſtoteles repudiaret, quia præpoſtera eſt. Definitiones primorum ſex librorum accumulantur ante primum librum cum poſtulatis & ſententiis communibus: trium ſequentium ante ſeptimum, decimi ante decimum: quædam etiam in medio decimo: reliquorum librorum ante undecimum. At vera methodus nequaquam iſtum definitionum cumulum in veſtibulis librorum coacervaret, ſed rei naturá primæ definitionem primo loco; mediæ medio, extremæ extremo conſtitueret: ſuis item locis poſtulata & ſententias collocaret. Quare qui ſic elementa mathematica compoſuit, heterogeniam, tautologiam, rebus etiam neceſſariis compluribus omiſſis, hyſterologiam, non perfectam catholicæ ac methódicæ inſti-

tutionis diſciplinam compoſuit. Atque hæc elementa licet á primis uſque hominibus repetita, tamen hunc in modum & propoſita & collocata ab Euclide, exiſtimantur: Quem virum mathematica ſingularum propoſitionum ſcientia tanquam ſingularem & propé divinum ſuſpicio equidem & admiror, in eoque mihi obſervandum religioſé & colendum propono: At logica recté & ex ordine docendi prudentia, parem efficere nequeo. Quin Euclides á Ptolemæo rege, ut Valla ſcribit, interrogatus, num brevior elementis ad Geometriam via ulla eſſet, nullam methodi melioris intelligentiam indicavit, cúm reſpondit, regiam ad has artes viam non eſſe, tanquam elementa mathematica neceſſarió ſic obſcura eſſent, ideoque regium iter, id eſt planum & omnibus pervium habere nullo modo poſſent. Euclidis igitur logica in elementis ejuſmodi eſt: Theonis logicam in elementorum demonſtrationibus videamus: & primum quid demonſtratio ſit, attendamus. Demonſtratio, ut ejus inventor & author Ariſtoteles docet primo de Demonſtratione, eſt concluſio adjunctæ qualitatis de ſubjecto proprio per cauſſam non ſolúm neceſſariam, ſed propriam & natura primam, propter quam qualitas illa in tali ſubjecto inſit: Et ſic Theon videlicet Ariſtoteleus eſſe voluit, ut proprietates quantitatum ex Ariſtotelis lege demonſtraret: At in tot elementorum libris ejuſmodi concluſio prorſus nulla eſt: imó (ut contra Ariſtotelem ipſum nono & decimo Animadverſionum libro diſſerui) in natura rerum eſſe nulla

nulla poteſt: cúm tales proprietates per ſe & ſine ulla cauſſa alia in ſubjectis ſuis naturaliter inſint. Quæ ſunt igitur Theonis demonſtrationes? perpaucæ, quæ ex generalibus proprietatibus ſpeciales deducunt, ex ſua cauſſa rem demonſtrant: imò ne ex ſua quidem cauſſa demonſtrant: nec enim genus unius ſpeciei proprium eſt. E reliquis veró aliæ principia, ut quinto libro, genere orationis tantúm commutata demonſtrant. At ſi principia ſint, ſunt (ait Ariſtoteles ibidem) ἀναπόδεικτα, ἀμετάπιστα ἀμετάπτωτα, id eſt, demonſtrari, diſſuaderi, fide mutari non poſſunt: cauſſas omnino ſuæ veritatis præter ſe nullas habent. Aliæ quæſtionem nihil omnino demonſtrant, ut cúm de planorum æqualitate agitur, initio ſecundi, planorum fabrica, quæ tamen ponenda ſit in theorematis, hîc velut in problematis texitur: de quæſtione æqualitatis, quæ ſola poſita erat, tacetur. aliæ per impoſſibile cogunt: at hîc diſcipulum docilem ſua ſponte & attentum, rerum cauſſis informari decuit, non cogi oppoſitis abſurdis ad id credendum, cujus cauſſam ignoraret: Et Ariſtoteles veriſſimé docet ſexto capite ſecundi de Demonſtratione, & tertio capite ſexti Topici, oppoſita æqué nota vel ignota eſſe: & quinto capite octavi Topici, peti, non demonſtrari quæſtionem, & id quod erat in principio, cúm ex contrario contrarium probatur: aliæ (quæ pars eſt maxima) per collationem parium aut ſimilium concludũt: At Ariſtoteli neque par, neque ſimile pro demonſtrationis argumento probaretur: non enim quia par aut ſimile, verum eſt: cauſſa eſt apodictica,

quamobrem par aut ſimile ſit etiam verú. Unum veró demonſtrationis genus eſt in Theone, quod imprimis ejus logicā prodit: Propoſitiones quædam ex aliis aſſumuntur, & pleno ſyllogiſmo cōcluduntur, ut de menſura continué ſimilium & figuratorum notavi: Theon tamen hic ſyllogiſmum nullum, nullum conſtantis concluſionis judicium animadvertit, ſed veluti quæſtionem neque concluſam, neque judicatam, ſuis demonſtrationibus concludere & judicare nititur. Quare licet hominem mathematicarum rerum intelligentia Euclide nōn inferiorem putemus, attamen videmus adhuc: quám demonſtrationibus ſuis elementa mathematica non illuſtret, ſed obſcuret. Si veró nobis reclametur, elementa mathematica iſto modo demonſtrari non poſſe, & ſublatis demōſtrationibus ſcientiam rerum perituram eſſe, ego contrá reſpondebo, in præceptis artium catholicis ac methodicé collocatis, nō res dubias ſine cauſſis & argumentis ullis nudé quæri, ut demonſtrator elementorum de elementis videtur credidiſſe, ſed ex antecedentibus cauſſis effecta: ſubjectis adjuncta: non Ariſtotelis commentitia illa quidem, ſed certé naturali & aperta demonſtratione ſingulariter & eximié demonſtrari. Denique mathematica elementa logicis legibus illis inſtituta: propoſitiones ſingulæ loco & ordine collocatæ, ipſæmet ſuæ veritatis non tantúm propoſitiones, ſed etiam demonſtrationes erunt: nec ſyllogiſticam ex cauſſa; quæ nulla per naturam eſſe poſſit, concluſionem, ſed exemplum rei & exercitationem tantúm deſiderabūt.

Ita,

Ita, qui fructus eſt omnium (quos hîc optare poſſis) maximus, mathematica elementa non ſolúm á viris ætate & labore confectis, ſed á pueris, á pictoribus, ab architectis facilé perdiſcentur, facilé exercebuntur. Veruntamen (dicet aliquis) Ariſtotelem ſæpius hîc appellas, & eundem tamen authorem perpetuó non probas. Equidem Ariſtotelem ſæpius appello, ut notatis locis cognitio verorum principiorum, exquirenti plenior appareat: non quód hominis authoritate in tanta doctrina adverſus Euclidem vel Theonem uti velim, cúm hos doctores in mathematicis artibus Ariſtotele nihilo minores authores exiſtimem: nec Ariſtoteli tamen aſſentior in eo ſyllogiſticæ demonſtrationis commento, cui ab ipſa rerum natura aperté reclamari ac repugnari ſentiamus. Itaque concludo ut ſemotis perſonis res accuratiús judicetur: ſi logicorum illorum de materia, deque forma ſcientiæ, principiorum perſpicuitas probetur, tantam in elementis & in elementorum demonſtrationibus, tamque contrariam obſcuritatem probari non poſſe. Quamobrem Deũ Opt. Max. oro & obſecro, ut ad hoc opus catholicis illis & methodicis legibus conformandum, omnes (ubicũque terrarum ſint) hujus tam præſtantis ſcientiæ peritos & intelligentes excitet: Mihi enim vel optare magnum eſt, quod beatis illis ingeniis voce mea tãtummodó monitis præſtare fortaſſe ſit facillimum: ſeró enim huc & jam caneſcens accedo: at rebus anté cognitis & uſu longo verſatis ac meditatis opus eſt, ut iis judicium & methodũ prudenter adhibeas. Pytha-

goras quondam (ut Cicero ait) cúm in Geometria quiddam novi inveniſſet, Muſis bovem immolâſſe dicitur: Ego veró (MECOENAS) boves centum, & Hecatomben totam philoſophis illis & cupidiſſimé voveam, & voti damnatus, ſanctiſſimé perſolvam, à quibus mathematicas artes pueris faciles, artificibus familiares, cognitione denique & uſu non tantúm mirabiles, ſed etiam populares factas eſſe videam.

TERTIA.

IMPETRAVIMUS, Catharina Medicea, regium hoc diploma de examinandis & nominandis regi profeſſoribus, Joanne Monlucio Valentinorum epiſcopo Bleſis primúm ſuadente: deinde Othone Caſtellonio cardinale palàm ad regium conſilium apud Gergobinam Bojorum referente, ſed te in primis approbante: cujus gratiam non ſolúm quia maxima eſt omnium, quas adhuc à regibus ſuis regii profeſſores conſecuti eſſent, ſed quia ad omnes populos nationeſque pertineret, per orbem terrarum denuntiãdam, divulgandam, publicandam judicavi, ut omnes docti homines, quacunque é gente orti, intelligerent, regias academiæ noſtræ profeſſiones ſibi communes eſſe, unaque perſpicerent, quá ſtudioſum virtutis & doctrinæ regem nobis informares. Sed quoniam ingenui eſt animi, inquit orator, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: attende quid abs te regii profeſſores præ-

terea non poſtulent modó, ſed propé jam expectent. Mediceorum domus publicum omni doctrinæ liberali hoſpitium Florentiæ fuit, & Coſmus Mediceus, Magnus propterea cognominatus eſt. Híc enim Chryſoloras primus græcas literas tota Europa latina multis jã ſeculis intermortuas excitavit, unde Lutetiam á Tifernate Chryſoloræ diſcipulo protinus, indeque in omnes Europæ regiones delatæ ſunt. Híc Argyropylus græcé Ariſtotelis philoſophiam docuit, & é græco in latinũ converſam, Coſmo nuncupavit: Híc Ficinus Platonem etiam latiné loquentem fecit, fructumque coſmianæ liberalitatis ſingularem tulit, donatus elegante villa Careggio Coſmi vicina, ubi liberius philoſopharetur: Híc denique græci philoſophi omnes, relicta græcia in Italiam ad Coſmum hoſpitem profecti, interprete Ambroſio latinis cogniti ſunt: Et quidem quó libentius docti cujuſque doctrinæ homines Florentinam Coſmi academiam frequentarent, cœnobium ſancti Marci magnificé á Coſmo ædificatum eſt, in eoque bibliotheca exornata libris omnium generum. Sed Laurentius Mediceus Coſmi nepos, avum etiam magnificentia vicit. Scholas duas, alteram Florentiæ, alteram Piſis fundavit, Chalcondylam, Veſpucium, Landinum, Politianum, Baptiſtam Mantuanum, Laſcarim, Marullum, Acciolum magnificentiæ ſuæ præcones habuit: Laſcarim etiam per univerſa barbarorum imperia dimiſit ad raros antiquorum authorum libros exquirendum. Itaque é Græcia, Ægypto, Syria, etiam voluntate permiſſuq; Sultanorum, Laurentii ſtudio faventium, conqui-

ſiti undique magno ſumptu libri & Florentiam comportati. tumque fama fuit Græcos, imperio quidem á Turcis,ſed bonis artibus atque antiquis authoribus á Laurentio ſpoliatos eſſe. Ergo florẽtina bibliotheca illa á Coſmo inſtituta, á Laurentio non ſolúm tabulis & ſignis excellentium artificum, ſed tot tantiſque latinorum græcorumque virorum vigiliis & monimentis ornata, publicis ſtudioſorum deſideriis, tam grandibus impenſis dicata, omnes orbis bibliothecas longiſſimé ſuperavit. Quid vis amplius? Chriſtiani principes Laurentii fama commoti ſunt ad doctos homines impenſius colendum, ad academias omnium liberalium artium & ſcholas conſtruendum, ad bibliothecas inſtituendum, ut Sfortia dux Mediolanenſium:ſed & reges, Matthias hungariæ, Ferdinandus arragoniæ: maximé veró omnium Franciſcus franciæ, vel hoc uno bonarum artium ac literarũ amore á francis Magnus cognominatus, ut antea Coſmus á florentinis. Laſcaris nempe Laurentio mortuo ad Franciſcum venit, ut Tifernas antea Lutetiam venerat,regemque ſuapte natura audiẽdi diſcẽdique cupidiſſimum, vehementius inflammavit. Interea Budæum etiam erudivit, unde bibliotheca Fontis bellaquei tanto rege digniſſima, unde regii profeſſores Lutetiæ inſtituti,id eſt fontes laudandarũ diſciplinarum aperti. Joannes Mediceus,qui decimus Leo pontifex fuit, majorũ bibliothecam diſcordiis civilibus afflictam reſtituit,& amore excellentium ingeniorum nihilo inferior fuit. Sadoletus, Bembus, Longolius mecœnatis ſui virtutem teſtificantur. Quid Coſmus

Mediceus

Mediceus Florentiæ & Senæ dux? quid aliud adhuc egit, & bibliotheca ad fanum D. Laurentii conſtituta, & publicatis pandectis, & ingenuis artibus fovendis colendiſque, quám ut domeſticum avitæ laudis patrimonium tueretur? Vides igitur, Catharina Medicea, quę Mediceorum tuorum facta tibi proponam? Potentia & opibus liberaliter uti ad patriam maximis bonis complendum, fundare academias, ędificare palatia muſis, doctos homines præmiis ornare, neque facinore tãtúm præclaro hominibus prodeſſe, ſed exemplo principes orbis terrarum ad æmulationem incendere. Atque hæc ſunt paterni generis. quid ſi á materna ſtirpe Bononienſiũm in Belgio comitũm cum regibus & imperatoribus ſanguine conjunctorum gloria repetatur? Gotthofredus Bononienſis tria ampliſſima patrimonia, & ſuum & fratris & matris, ſacræ militiæ conſecravit, & ſacris ideo ſtipendiis, ſummo francorum, italorum, germanorũ conſenſu, hieroſolymorum regnum eſt adeptus: Patrias nempe regii animi virtutes franci complectebantur: Germani ſuas ducebant, quód anteá ſub Auguſtorum ſignis illuxerant: Itali colebant, quia bello italico ſingulares eſſent experti. Quaré in genere paterno ſunt philoſophi natura atq; animo patriæ veri principes, in materno ſunt heroes virtutis admiratione reges creati. In te veró cur degenerem, aut majoribus diſſimilem animum interpreter? Superba palatia & tecta magnifica Mediceis tuis placuére: Tegulariæ ædes quid viſum anteá, vel auditum Pariſienſibus oſtentant? Bibliothecæ nobiles illis prægrandi pecunia redemptæ

ſunt,tu rariſſimos latini græcique generis, nequedum feré editos authores permagno numero, neque ſumptu minore tibi comparaſti, diſcendique cupidis communicari voluiſti. Teſtem hujus laudis,prçter innumerabiles alios,me quoque feciſti. Coſmus literatos coluit, Laurentius etiam literas ſtudioſé didicit: Tibi diſciplinæ nobiles, ſed mathematicæ in primis á tenera ætate placuerunt. Gotthofredus ſanctum regnum virtute ſibi comparavit. Tu ſingularibus naturæ adeoque & fortunæ dotibus, Chriſtianiſſimo regi nupſiſti, ut regũ perpetua deinceps ſobole futurorum mater eſſes. Supereſt ad cumulandũ Mediceam palmã,florentina muſarum domus: Supereſt Florentiæ & Piſis fundata academia. Supereſt óperis pars ſumma,ut mediceam,ut bononiéſem famam exuſcites, viciniq; populi tuas laudes admirati,æmulari denique incipiant. Agedũ ſingulares illos animi atq; ingenii tui motus, conſecrandis per ædificia memoriæ tuæ monimentis, utlibet & quantumlibet admirentur alii: equidem tum demum non admirabor tantúm, ſed fortunatos judicabo, cúm tali ſtructuræ proprium ſolum invenerint. O me fidei ſpeique bonæ plenum! Enimveró quid de gloria tua & apud te dicentem erubeſcere neceſſe eſt? Nego igitur ſolum in terris aptius eſſe ullum ad præclaram Catharinæ Medicex memoriam æternę poſteritati conſecrandum,clivo Pariſienſis academiæ. Hic fundatum muſarum illud palladium, deſpectus in omnes regiones latiſſimos & jucundiſſimos habebit. Coſmus & Laurentius in Hetruria amœnas villas habuere: in earum nulla bi-

bliothecam condiderunt, quia agris & ſylvis iſta nequaquam præparantur: in media patriæ luce collocarunt, ubi civibus ingenuis fructus ingenii longé gratiſſimus in promptu eſſet. & de Bellaquei fontis bibliotheca, te ipſam idem mihi reſpondere memini. Ergo bibliothecam conſtituito in urbe regni, cujus regina es, urbium reliquarum principe, & in academia omnium academiarum antiquiſſima celeberrimaque: Hîc Florentia & Piſæ abundé ſuppeditabunt: neque tibi Mahumete opus erit, á quo capta Conſtantinopoli grãmatici, oratores; philoſophi é Græcia expulſi in tyrrhenum litus ejiciantur. Adſunt omnes illi, prætereaque Latini & Hebræi: adſunt & mathematici; qui literas omnium linguarum atque doctrinarum liberalium, ſtipendio profitentur: ſed ſtipendio á mille manibus emendicato verius; quám á regibus donato: & quidem emendicato ea jactura & temporis & pecuniæ, ut bona pars tum temporis, quod ſtudioſæ juventuti pro regio ſtipendio tribuendum ſit: tum ſtipẽdii, quod pro mercede aſſidui laboris profeſſoribus regi expenſum fertur; in ſtipendii procurationem abſumatur. Auditoria profeſſoribus regiis Lutetiæ adhuc nulla ſunt: aula, vel via potiús eadem viciſſim omnes, & quidem precario duntaxat utuntur; eáque lege, ut prætereuntibus bajulis & lotricibus, & quibuſlibet interpellationum moleſtiis regiæ profeſſiones obnoxiæ ſint. Profeſſoribus ipſis domicilia mercede conducenda ſunt. At privatorum gymnaſiorum profeſſoribus conditio pauló eſt æquior: Victus ſuis horis paratus,

auditorium quieto loco ſecretum, domicilium definitum, ſtipendium etiam pauló clarioribus à gymnaſiarcho, minervale omnibus á diſcipulo perſolvitur. Illa igitur incommoda jampridem deplorantur, & Franciſcus magnus cúm forté inaudiſſet, opimam abbatiam præter ſtipendium profeſſoribus donavit: Sed Timarchides tum neſcio quis dedit operam, ne abbatia collegio addiceretur: partitus eſt ſingulis quantum placuit, partem nequaquã deteriorẽ ſubſecuit ſibi: atqui extinctis jam cunctis profeſſoribus illis, extinctum quoque regis beneficium eſt. Sed Franciſcus magnus præclarum his malis remediũ comparabat. Gymnaſium loco, ædificio, vectigali, ordine, genere profeſſorum, diſcentium numero, ſed præcipué inſigni quodam gallicæ nobilitatis prytaneo, diu multumque deſcriptum ac meditatum pené inchoaverat. Henricum ipſe audivi de patris gymnaſio diſſerentem, palamque prædicãtem, ſeſe eadem omnia etiam magnificentius præſtaturum: Bella tamen & inopinæ mortes adhuc tantum bonum gallicis muſis inviderũt. Quamobrem, Catharina Medicea, excita tuo uno eodemque monimento, Coſmi, Laurentii, Gotthofredi, Franciſci, Henrici ſempiternam memoriã. Situm gymnaſii in medio academiæ tanquã centro, quó facillimus undique é tot gymnaſiis ſit acceſſus, tibi deſignavi, ubi auditoria profeſſionibus variis ſeparentur, domicilia doctoribus & diſcipulis regiæ liberalitatis alumnis aſſignentur: vectigal tantæ fundationi congruens, ærarium tuum nihil exhauriet: verbo uno, eoq; omnium verbo-

verborum, quæ humana voce unquam prolata ſunt, juſtiſſimo ſanctiſſimoque: verbo, inquam, uno hæc omnia tantúm tibi conſtabunt. Dicam tamen de impenſis quod ſentio, apud animum ut largiſſimum liberaliſſimumque, ita largitionis & liberalitatis fructu digniſſimum. Mortales liberi mortalem, immortales immortalem gloriã memoriamque parentibus adferunt, ait Plato: nec ob humanos liberos unquam vel templa, vel ſacra cuiquam facta ſunt: At contrá Lycurgus Lacedæmone colitur, propter leges Spartæ & univerſæ græciæ ſervatrices: Honoratur & Athenis Solon, propter talem legum partũ: Coſmo Laurentioque ab invidis multa detracta ſunt: at parta é recte factis, id eſt immortalibus liberis gloria detrahi non potuit, quin corporibus extinctis, in intimis ſuorum civium pectoribus liberales erga patriã beneficique vivis animis perpetuó verſentur. Hieroſolymorum regnũ jampridem everſum eſt: at heroicum Gotthofredi regnum in animis hominum ſempiterna gloria florebit. Quid igitur ſubſtructiones illæ, quas ingenti hominum fama atque admiratione ædificas, quandiu Catharinæ Mediceæ futuræ ſunt? Hæredem certé nomine, quin animo fortaſſe longé differentem non ita multó poſt accipient: Et ſi tua, quandiu per naturam queant, futura ſint, tamen marmora muta ſurdaque erunt: At noſtra hæc, quandiu Francorum regum ſtatu incolumi Pariſienſis academia ſteterit, Catharinæ Mediceæ & erunt & appellabuntur, beneficentiamque tuam gratiſſimis animis præ ſe ferent, omnibuſque linguis &

literis apud omnes populos in æternum prædicabunt, & quidem præconiis longiús latiúſque reſonantibus, quám vix credi poſſit. Etenim operæpretium ſit Plinii ſententiam cum præſenti argumento comparare. Serrani, inquit, Cincinnatiq; temporibus, annonæ vilitas Romæ ſumma fuit. Quænam ergo tantæ ubertatis cauſſa erat? Ipſorum tunc manibus imperatorum colebãtur agri, ut fas eſt credere, gaudente terra vomere laureato & triumphali aratore: ſive illi eadem cura ſemina tractabant, quà bella: eademque diligentia arva diſponebant, quà caſtra: ſive honeſtis manibus omnia lætiús proveniunt; quoniam & curioſiús fiunt. Hæc ille non minus veré, quám ſplendidé. At quorſum, inquies? Floruerunt, inquam, bonæ artes ac literæ Florentiæ & Lutetiæ, majoremque doctorum hominum & operum proventum ſeculo uno vidimus, quám totis antea quatuordecim ſeculis majores noſtri viderant. Laureati nempe vomeres Coſmorum & Laurentiorum in Italia: triumphales aratores Franciſci, Henrici, Caroli in gallia; illos ingeniorum proventus, illas doctrinarum fruges, illa muſarum adorea conduplicarunt. Ecquam igitur fœcunditatem & copiam non ſperemus, ſi ſpes Italiæ, ſi ſpes Galliæ conjungantur? quos præcones, quibus vocibus, quám alté Mediceam gloriam perſonantibus, futuros arbitramur? Literæ latinæ, græcæ, hebraïcæ, philoſophia tota, quæ putatur, lætiſſimo fructu animos hominum impleverũt. En etiam mathemata (quibus & contemptus & vilitas & obſcuritas ab ignaris, ſpe ſordidiſſimi quæ-
ſtus,

ſtus, lumen artium liberalium extinguere conantibus, impudenter objicitur) tres ea de re mathematicos velut oratores ad te mittunt: primus dignitatem, ſecundus utilitatem, tertius novum quendam & inſolitum ſplendorem ſuorum numerorum & lineamentorum plené & copioſé tibi demonſtrabunt. at pro una regia Pariſienſis academiæ mathematica profeſſione (quam cæca improborum hominum turpiſque cupiditas opprimere contendit) mille (ut bona ſpes eſt) mathematicas profeſſiones tota Gallia primũ, deinde Europa reliqua excitabunt. Denique diſciplinę omnes uno variorum ſonorum concentu, ſempiternam beneficentiæ tuæ laudem concinere geſtiunt. Hanc itaque vitam, Catharina Medicea, hanc memoriam, hanc poſteritatis æternitatem complectere animo, per Deum immortalem, tótaque mente meditare.

QUARTA.

Ex omnibus vigiliis (Lector) multos per annos in artium liberalium inſtitutione elucubratis nihil elementis mathematicis, nobis æqué vel exercitum laboribus, vel anxiũ curis, vel periculoſum temporibus accidit. Nam cúm á primis annis mathematum amore captus, Orontio Finео (qui primus regia profeſſione in Galliam mathematicas artes retulit) operam dediſſem; protinus abductum rhetoricę & philoſophicæ exercitationes occupa-

runt: Interea tamen Joannem Penam noſtræ diſciplinæ alumnum nactus mathematici oneris faſce me ſublevatum & exoneratum putari. Adoleſcens enim fuit ingenio quidem ad omnes artes percipiendum mirabili, ſtudio autem in literis latinis & græcis, in philoſophia præcipué & mathematica tanto, ut ardentius aut flagrantius nihil unquam viderim. Quare cum mathematica profeſſio vacaret, & á nobis in examen productus, æmulatione competitorum ſeverius examinatus eſſet, ita mentes omnium cepit, ut etiam adverſarii eo loco digniſſimum judicarent. Ergo cõmendatione tam raræ eruditionis profeſſor factus, cum noſtris conſiliis excitatus ſpem mathematicæ illuſtrationis incredibilem concitaſſet, anno ætatis ſexto & viceſimo in ipſo profeſſionis pene veſtibulo extinctus eſt, magno mœrore noſtro, magnoque mathematicarũ rerum detrimento. Itaq; cum de phyſicis jam cogitarem, ſaxum idem rurſus humeris noſtris impoſitũ, animo potius quá robore ſuſtinui. Auxilia undiq; exquiſivi. P. Forcatelus (quod in mercatore Hippocrate mirum fuiſſe alibi ſcripſimus) ſine literatura, ſine philoſophia, ſolo ingenio atque uſu quodã mathematicus ſeſquiannum apud nos fuit. Hoc adjumento uſus cum Euclidem totum accuraté obſervaſſem, ecce belli civilis calamitas, fuga civiũ, bibliothecæ direptio, fruſtraque labores Euclidei: Verũ pace reſtituta, interim dum Grãmaticam, Rhetoricam, Dialecticam recoquimus, reliquias naufragii recolligere libuit, & per Cardinalem Caſtellonium Pariſienſis academiæ, id eſt omnis doctrinæ conſerva-

ſervatorem Forcatelo (cum alter mathematũ profeſſor defunctus eſſet) mathematicam profeſſionem procurare: ut gallica ſaltem lingua gallicã juventutem exercendo regii collegii columnam iſtam qua poſſet, facultate tueretur. Antecedentibus igitur ſtudiis illis expeditis Euclides de integro repetitus eſt, & diligẽtius quã antea diſceptatus: Intereaq; Federicus Reſnerus Germanus nobis adfuit, qui quid in literis & mathematis poſſit, propediem ſuo marte in Opticis Alaceni & Vitelionis declarabit. Atq, hæc ſecunda aggreſſio cum ſtrenué procederet, inſania furioſorum humano ſanguine nondũ ſatiatorũ rurſus erupit, nec propius quicquam fuit, quam abjectis cæteris cogitationibus ſaluti conſulere, id fuit in optimatũ caſtra confugere, & pro diagrãmatis radio deſcriptis urbes ferro flãmaque deletas, ſtrages totis campis miſerabiles, præliũ denique longé omnium acerrimũ ſpectare. Quid enim Pariſienſi prælio ſimile vel Marathon Periclis vel Salamis Themiſtoclis habuit? Sed hæc matheſis alio problemate deſcribetur. Tempeſtas ſexto poſt menſe ſedata eſt, domum reverſus nil in bibliotheca præter inania pulpita reperi. Reſnerus noſter (qui Lutetiæ permanſiſſet) é prædonũ manibus mathematicas cõmentationes averterat. At vix domum reverſus videri poteram, cum jam tertiam tempeſtatẽ non obſcuræ nubes cælum intuentibus monſtrarent: cumq; Julianus alter edicto ad omnia academiæ cõpita per falſum regis nomẽ publicato (rex enim Chriſtianiſſimus, ubi per Senatũ hac indignitate cõmotum reſcivit, indigniſſime tulit) cũ Julianus

(inquam) alter iterum chriſtianos ſcholis prohiberet: imó veró quod apoſtata ille nunquam cogitarat, armis expelleret. Itaque ne tertio naufragio funditus periremus, impetravi ab humaniſſimo rege annuę ad Europæ nobiles academias peregrinationis tanquam legationem liberam, é mediaque flamma mathematicos illos omnium rerum longé chariſſimos penates in Germaniam abripui: In extremis tamē regni finibus cum brevia & ſyrtes prætervectus mihi viderer, duodecim equites é jugo montis decurrentes animadverti, cædemque intentantibus & Condæi principis conſiliarium hoſtiliter inclamantibus ultro occurri, & diplomate regii commeatus tantiſper repreſſos docui longé alio nos apud regem eſſe numero locoque quam ipſis eſſet perſuaſum, aliaque tali tempori accommodata diſſerui. Ter dimiſſus, ter repetitus, tandem velocitate ſumma có perveni, ubi ſicariis licentia nequaquam par eſſet. Deinceps tutus & lætus in Germaniam adventus bonorum ac doctorum omnium (quibus adhuc occurrimus) ſingulari humanitate & gratulatione exceptus eſt. Hoc ſacrum mathematis aſylum fuit; reducta tandem (ut tertio mathematicarum ſcholarum libro propoſuimus) & compoſita utcumque & numeris & lineamentis ſunt elementa, eaque edita & publicata, ſaltem ne tot periculis erepta impoſterum periclitarentur. Verumtamen tanta malorum Ilias inſequitur, ut cum reſpirare primum cœperim, tum afflictæ patriæ graviſſimū dolorem animo percipiā. Laborum iſtorum partus feliciora lucis auſpicia mereri videbatur. Quénam

nam igitur mecœnatem hoc munere potiſſimum colerem? Chriſtianiſſimumne regem? an ex optimatibus noſtris præcipuum aliquem? At Galliæ neſcio quæ furialis erynnis miſerabile regi ſpectaculum in ipſo & regni & ætatis initio videtur extruxiſſe, in quo principes regni ſui mutuis cædibus concurrentes ad extremum regni exitium ſpectare cogeretur. Itaque Deus optime maxime miſerere pereuntis regni, ſolem purioris religionis clarum & illuſtrem in Galliam tuam reducito, regem meum regum omnium beatiſſimum efficito: arma tot fortium utrinque virorum in hoſtes nominis tui convertito. Interea veró mathematũ ſtudioſos omnes obſecrabo, ut ſuſcipiant laceras iſtas totoque æquore jactatas

—*Reliquias Danaum atque immitis Achilli*

Si in Angliam repulerint: Eliſabetham reginam laudum virtutumque omnium patronam reperient. Si ad I. Stevardum Scotiæ rectorem principem cum bellica laude tum vera pietate inſignem acceſſerint, nuſquam á magiſtro naufragos veluti condiſcipulos gratiores acceſſuros exiſtimem. Germania jam mihi altera patria eſt, & præſens ſingulos mathematico procemio appellatos ſalutare ſtatuo. In Italia Hieronymum Cardanum & Federicum Commandinum ubi ſalutaverint, non dubito quin gratis animis excipiantur. Sed in Luſitaniam ad P. Nonium ſecundos ventos exoptaverim. Hic enim vir Archimedeus, vir (inquam) Archimedeus eſt, qui ejectis & egentibus præcipué poſſit opitulari. Scripſi & reſcripſi hic pleraque millies, & infinitis ſubinde modis commutavi, an-

tequam ad propoſitam methodi normam quadrarent, magiſque logicam in mathematico themate exercui, quam mathematicam in ſuo pulvere ſerioque uſu tractavi: neque jam biennio toto ad hæc ſtudia recolendum à novis quotidie turbis requies ulla fuit: neque ideo dubito, quin tanta commutatio tanque tumultuaria editio pleraque tulerit, quæ pacatioris & quietioris otii meditatio non ferret: Hanc igitur meditationem mathematici mathematico prooemio appellati capeſſite: uſum locis omnibus exigite: hujus enim gratia permulta ex elementis ſuſtuli, & vos fortaſſe plura tolletis: aut quorundam nobis ignotum fructum demonſtrabitis. Statueram ſingulos libros ſingulis veſtrum nuncupare, quod equidem confido reſtituta pace facturum, ut accuratius ſingula corrigerentur & illuſtrarentur. Inſanire enim pleroſque doctos homines exiſtimo, qui patronum & quidem plerunque rerum ipſarum ignarum adverſus reprehenſores operum ſuorum præfationibus invocant, quaſi & Dii quidã ſint, qui nihil offenderint, aut peccata ſua corrigi reipub. pernicioſum arbitrentur. Quamobrem quantus cujuſque veſtrum erga mathematicas artes eſt amor, tantum in mathematicæ dignitatis emendationem & perfectionem incumbite, gratius iſto benficio atque optabilius mathematum ſtudioſis accidere nihil poteſt.

PETRI

PETRI RAMI
ELOQUENTIÆ ET PHILOSOPHIÆ
profeſſoris Regii, Epiſtolæ.

P. RAMUS SENATUI BONONIENSI S.

SI RES ULLA P. C. EX Academia Pariſienſi me dimovere potuiſſet, profecto potuiſſet honor ingenii per Ang. Papium veſtro judicio mihi delatus. etenim, ſi Livio glorioſum fuit, Gallos ab extremis orbis finibus ad ipſum audiendum in Italiam excitatos eſſe, quid Gallo extremi orbis fuerit ab ampliſſima Italiæ civitate ad principem humanitatis profeſſionem liberali conditione eſſe delectum, & expetitum? Id igitur me valde, vehementerque movit, ſed multo magis hominum dignitas, ac ſplendor, per quos delectus iſte factus eſt. etenim Angeli Papii relatio ipſa de nobis præ ſe fert authoritatem ſummi jureconſulti, non tantū

ad controverſiarum civilium,ſed jam ad virtutum & doctrinarum conſilium adhibiti prudentiam veró orationis çopioſæ, & abundantis partibus omnibus oſtendit.eas enim laudes,& eruditionis, & vitæ complexa eſt,quas amare quidem,liberalis & ingenui animi fortaſſe fuerit. poſtulare vero, vel agnoſcere, neque modeſti, neque prudentis. Perſuaſionis autem argumenta, quibus in epiſtola ad nos perſcripta uſus eſt, ita delecta, ut nihil neque gravius neque perfectius de ea re dici potuiſſe videatur. quinetiam per amicos ac familiares ad me commovendum nullum cohortationis ſtudium vel officium prætermiſit. Quapropter equidem fateor, perlectis ejus literis, auditiſque ſermonibus amicorum ea me lætitia affectum eſſe ut hominem complecti, atque affari quamprimú cuperem, ſed tamen Bononiæ vel ipſum nomen præcipuum lætitiæ, gratulationiſque fructum nobis attulit. Civitatis enim antiquitas, ſenatorum nobilitas,ac ſapientia ante oculos erant, memineram Bojorum quondam Bononiam, poſtea Romanorum Coloniam,deinde Theodoſii Regiam, denique Romani Pontificis ditionem ita factam eſſe, ut tamen primorum parentum in poſteris nó ſolum charitas quædam erga nomẽ Gallicum, ſed virtus Romani generis,ac ſanguinis reſideret. Itaque tyrannis liberata Romanum quidem Pontificem habet veluti conſulem perpetuum, ſed & ſenatum habet conſilio,legibuſque liberum,opibus amplum, atque magnificum. ſed prædicabile in primis illud, & gloriandum videbatur, univerſæ Italiæ conſenſu ſingularis doctrinæ gloriam ve-

ſtræ

ſtræ civitati conceſſam eſſe. nam, velut in aliquo laudum certamine principes Italiæ civitates inter ſe contendiſſent, ita ſuam cuique quatenus vicerat palmam contigiſſe. indeque Romam ſanctam Venetias opulentas, Florentiam lepidam, Mediolanũ celebre, Bononiam doctam appellari. Enimvero tam nobilem doctrinę palmam nequaquam mœnibus & ædificiis, aut ſolo denique ipſi, ac cœlo Bononienſi, ſed vobis ſenatoribus ac principibus civitatis attributam judicabãt, qui ſincero judicio doctos homines & litteratos probatis, ac deligitis, probatos, & delectos undique accerſitis, & liberaliter accipitis, benemeritos tandem honore quodam ampliore colitis. Quamobrem non gratulari mihi non potui tam honorificum doctæ Bononiæ judicium de noſtra induſtria factum eſſe. Ac ſi jam rerum noſtrarum tempora diſceſſionem, ac profectionem mihi cõdonarent, conditio gratior, atque optatior accidere nulla mihi poteſt, nec ulla extra noſtram hanc in terris mihi nota civitas eſt, cujus amore deſiderioque majore teneri me ſentiam. Verum cauſſæ permultæ obſtãt, atque impediunt: privata una eſt, quam Ang. Papius, ut confido, vobis legitimam probabit, publica eſt altera, ea que neceſſaria. Sum Gallus, & Galliæ Regis beneficio jam multos annos in meis ſtudiis, ſuſtẽtatus, debeo patriæ primum, deinde Regi meo me ipſum totum, mihique in primis illud propoſitum, ac pene nominatim dictum puto. Itaque tantum de veſtra æquitate mihi perſuaſi ut ſperem ſatisfactionis hujus cauſſam apud vos juſtam fore. Cæterum, ſi qualem optatis profeſſorem animadver-

tere quempiam, ac deſignare potuero, ad Ang. Papium ſtudioſe, diligenterque perſcribam, me vero polliceor, ac ſpondeo animo ac voluntate, quoad vivam, Bononienſem futurum, operaque & induſtria, mēte denique tota certaturum, ut vobis tam ſingularis erga Petrū Ramum judicii non ſolum conſcientia pura, atque integra, ſed recordatio grata, ac jucunda ſit.

PETRI RAMI AD PAPIUM BONONIENSEM, RESPONSIO.

ACCEPI literas tuas (Angele Papi) & magna cum voluptate legi, quód laborum meorum præconem tam nobilem nactus ſim. Placet enim Hector ille Nævianus (ut oratoris illud uſurpem) qui non tantúm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, á laudato viro. Duæ principes duarum Galliarum civitates Avenio provinciæ, Bononia togatæ, Angeli Papii juriſprudentia nobiles ſunt & glorioſæ. Avenio prior Æmylii Ferreti jureconſulti, præter ipſam juriſprudentiam, ſingulari quadam eloquentia magnifici te ſucceſſorem adoptavit: Bononia judicio Avenionis excitata, ſtudium virtutis & amorem ampliore & illuſtriore teſtimonio declaravit, teque duorum juriſprudentiæ luminum, Andreæ Alciati, & Mariani Socini ſucceſſione decoravit, unoque hoc argumento Bononia quám Avenio fortunatior, quód tanti ingenii fructus uberiores & maturiores percipiat. Itaque Petrum Ramum ab Angelo Papio

noſtræ

noſtræ ætatis ac memoriæ clariſſimo jurecōſulto tam honorifica nominatione dignatum eſſe, maximi equidem beneficii loco habeo reputoque. Ac tametſi beneficio ipſo uti nondum conſtitui, ſic tamen tibi perſuadeas velim, ſempiternā ejus apud me memoriam fore atque gratiam, meque omni ſtudio officioque perfecturum, ut hominem ſi non iſto loco dignum, certé amore benevolentiaque tua non indignū fuiſſe judices. Cur autem tantam conditionem mihi perire patiar ac ſinam, minimé, ut opinor, mirabere, ſi conſilii noſtri cauſſam rationemq; audieris. Tu in juriſprudentia primus es, quia te pręclaro ingenio natum, multiſque á juventute humanitatis artibus excultum, huic uni ſtudio tot annos totum ac penitus dedidiſti: me veró,

Thebarum in patria, craſſoque ſub aëre natum,

Fortunæ omnibus injuriis impeditum, cúm ætas jam grandis ad literas admiſiſſet, præpoſtera etiā eruditio quædam & inſtitutio tricis neſcio quibus & apinis implicaſſet, neceſſitas coëgit non pauciores annos in dediſcendo conſumere, quám anteą in diſcendo conſumpſerā: telæ hujus contextæ & retextæ, teſtes ſunt Logica primum, & adverſus Logicos, Animadverſiones Ariſtotelicę: deinde Rhetorica, & adverſus Rhetoras, quæſtioſtiones Brutinæ, & Diſtinctiones Rhetoricæ: tū Grammatica Græca, Latina, Francica etiam, & adverſus Grammaticos, Scholæ Grammaticæ: biennium jam adverſus Mathematicos luctatus ſum, elementa Euclidis tota in cathedra regia profeſſus, Theodoſii libros tres de Sphæra, Archimedis

de Sphæra & Cylindro totidem: ad reliqua acri properabamus animo, cúm ſuperioris anni peſtilentia nos ab iis curis longiſſimé diſpulit. Quapropter quæ biennio in ſingulis elementis meditatus & commentatus eram, ea modó ſubtiliús & accuratiús premo & conſidero, ut ſint in Mathematicis elementis Arithmetica nobis Geometriaque eadem via deſcriptæ & compoſitæ, qua fuerunt adhuc antecedẽtes doctrinæ, meditationeſq; Mathematicæ Grammaticis ſcholis, Rhetoricis diſtinctionibus, Ariſtotelicis Animadverſionibus reſpondeant: Quod ſi erimus aſſecuti, Phyſica nobis erit proxima: cujus primo loco Aſtrologiam, deinceps ſuis etiam locis Opticam in oculorum, Harmonicam in aurium ſenſu complectamur: quibus ſi Ethica & Politica ex animi ſententia acceſſerint, tum veró liberalium artium profeſſione perfunctum arbitrabor: ſecús equidẽ majore religione quám quiſquam unquam fuerit ullius voti, me obligatum atque obſtrictum putabo. Vides igitur quod operæpreciũ nobis propoſitum ſit, quid ejus utcunque antea expreſſum, quid modó inchoatum & adumbratum, quid ſuperet omnino intactum: neque te dubitare arbitror, quantam ſuſcepti argumenti velut Jalyſi cujuſdam pertinaciam ſtudiis vigiliiſque noſtris imperaverim: & tamẽ (ut parvis magna conferam) ſcis Demetrium, ut Protogenis tabulæ parceret, Rhodiorum civitati pepercíſſe. Quamobrem, Angele Papi jureconſultorum celeberrime, da nobis hanc, oro, veniam, ne curſu ſtudiorum noſtrorum conditione ulla quamlibet magna atque
honeſta,

honeſta, retardato, maneant opera, ut inquit Maro, interrupta minæque: Hanc non diſcedendi cauſſam, ſi Bononienſi Senatui (cui etiam ſeparatim gratias habeo) juſtam & legitimã fuiſſe perſuaſeris, alteram tibi gratiam immortalem debuero. Quod enim me principem humanitatis profeſſorem doctiſſimus Senatus ad tuam nominationem é tam longinquo loco delegerit, maximum equidem exiſtimo, ſed multo majus arbitrabor, ſi tanti beneficii tam liberaliter oblati, nec tamen accepti, ſatisfactionem te referente nec ingratam, nec illiberalem fuiſſe cognovero. Vale.

J. MONLUCIO VALENTINORUM EPISCOPO. S.

Quo die Lutetia diſceſſiſti, Dampeſtra Coſellus Siculus multis verbis mecum egit, ut ei, præterito Euclide, id eſt apertæ ignorantiæ judice, bona regii collegii venia liceret à Sphæra Orontii mathematicam profeſſionem auſpicari: cui denuo idem reſpondi, quod mane reſponderam, Orontium de mathematicis rebus præclare quidem illum eſſe meritum, ſed mathematici authoris nequaquam nomen aſſequutum, ut in regia cathedra poſſet Orontius pro mathematicæ demonſtrationis arguméto tanquam Ptolomæus appellari: deinde præpoſterum fore, ſi vel Ptolomæus ipſe initio mathematicæ diſciplinæ præponeretur, quem ignoratis elementis diſcipulorum nemo percepturus eſſet, ſervandas eſſe in his præ-

ſertim nobilibus diſciplinis docendi diſcendique vices cognoſcendaque ideo primum eleméta mathematicæ, poſtremó ad cœleſtia & reliqua iis cōjuncta perveniendum. Ordinis hujus partitione mathematicas artes adhuc in Academia floruiſſe, qua monitione cúm nihil moveretur, & Dionyſius Lambinus regius profeſſor forté interveniſſet, de uſitati ordinis commoditate plurima diſſerens nibilo plus perſuadere potuit. Itaque Dampeſtram monui iterum atque iterum, ut mathematicam profeſſionem á mathematicis elementis ordiretur: ſin ea illi ignota eſſent, ut tam obſtinaté recuſando & tergiverſando videretur confiteri, conſuleret pudori, nec in regiam cathedram aſcēderet, unde turpiter deſcendendum eſſet. Ecce igitur 16. die Decembris promulgatis per compita libellis ſignificatur academię, Dampeſtram Coſellum Siculum, regium mathematicarum profeſſorem, Arithmeticam, Aſtronomicam, compēdioſe tractaturū. Factus eſt frequentiſſimus audiētium conventus: Tum ſummo ſilentio. Cogitanti mihi (inquit Dampeſtra) quot & quanti viri in iſtam cathedram aſcenderint, non poſſum non mirari, atque hic prima fuit admiratio, multæque poſtea conſimiles é figuris paribus aut etiā inſignioribus conſequutæ, ut Demoſthenem Athenienſibus, & Ciceronem Romanis vix exiſtimem inquam tam admirabilem fuiſſe. Poſtridie expectatur par eloquentiæ mathematica, neque ſpes fefellit, Aſtronomica neſcio quæ Arithmetica vix attingitur, tertio quoque verbo non dicam jam barbariſmi & ſolœciſmi, ut, tollo unitas, manet unitaté, & ſimilis copia

lis copia dicendi,ſed hæſitãtia, torpor, ignorantia, ut miſerabilius cogitari vix quidquã poſſit. Itaque repente Arithmetica dimittitur,dilatioque prælectionis & comperendinatio propter jejunia quatuor temporũ,vigilias,feſtos dies, hæ nempe ineptiæ omnes tum productæ ſunt: in ſequentem menſem ab auditoribus ſimiliter ac demiſſé petitur:imo qui ulceris inteſtini præcipuus dolor fuit, conſilium poſtulatur, utrum ſibi mallent Euclidis elementa,an Orontii Sphæram explicari. Tum ut, conſilium expetenti reſponderetur, Dampeſtra Coſelle mane (inquam) monui te privatim iterũ atque iterum, pro authoritate regii collegii (cujus decanus ſum)ut ſi te profeſſione iſta dignum exiſtimares, inciperes ab elementis Euclidis. Cõtempſiſti collegii monita, ſtatuta & ordines regiæ profeſſionis neglexiſti, conſilium modo petis á diſcipulis,quibus cõſulere debeas.Itaque moneo te rurſus idem publicé, ut ab elementis incipias, ſin es ἀγεωμέτρης, deſcende maturé ex hac cathedra,ne graviore pudore mãdato regio cogaris deſcendere. Hæc totidem verbis: nihil enim muto, cúm dixiſſem abii. Homo cúm deſcendiſſet, allegavit ad me honeſtum adoleſcentem Italum, cui cúm nonnulla in gentis laudem præfatus eſſem, reſpondi: ſi Coſellus de duabus tantum Euclidis propoſitionibus arithmetica altera,altera geometrica reſpondere poſſet, me ipſius cauſſa libentiſſime omnia facturum. Cæterum me de Italiæ judiciis nequaquam ita judicare, ut Bononia tãlẽ mathematicæ profeſſorem ſit acceptura. Coſellus pauló poſt ipſe cauſſæ ſuæ orator venit, qui cúm

impudentius ageret, cœpi etiam paulo durius hominem exercere, & rogare quænam Grammatica eſſet. Cogitanti mihi non poſſum non mirari & de cæteris ſchematis nonnulla: cumque omnia ut præclara defenderet, juſſi advocari infimæ claſſis puerum, qui Grammaticam doctiſſimo profeſſori explicaret. Sed duas Euclidis propoſitiones imprimis homini repoſui, de quibus ſi vel ſumpto menſis ad cogitandum & meditandum tempore reſpondere poſſet, mea ſumma approbatione mathematum profeſſione digniſſimum futurum: tũ homo appellare ſeditionem, iſtam admonitioné, & dicere religionis odio ſibi profeſſores regios infeſtos eſſe. Noli (inquam) barbariſmos & ſolœciſmos, mathematicæ ignorãtiam, ſeditionem aut impietatem appellare, ne tu omnium mortalium ſeditioſiſſimus atque irreligioſiſſimus deprehendare, qui ſeorſum tam longé abeas á legibus artiũ liberalium, tãque pro nihilo ſacra muſarum omniũ habeas: purga te de iis criminibus, quæ tu ipſe tibi tot advocatis teſtibus objeciſti. Hæc ſumma fuit admonitionis noſtræ, quam tibi deſcriptam imprimis eſſe curavi, ut ſuſceptam regii collegii cauſſam animo illo Monlucio tueare, atque impetres á rege, ne quis in regium collegiũ, niſi palam á toto collegio probat⁹ & exploratus admittatur. Nihil iſta macula Academiæ pariſienſi, nihil regiis profeſſionibus adhuc indignius accidit. Non revoco tibi pluribus verbis memoriam poſtulati noſtri de ſtipendio, oro & obteſtor iraſcere ſtrenua illa & generoſa iracundia, qua pro rebus optimis conſtanter & fortiter propugnare ſoles, neque

que finito é regio collegio aſinorum aut mulorum ſtabulum fieri. Vale. Lutetiæ 14. Cal. Janu. 1565.

JACOBO ACONTIO TRIDENTINO. S.

JACOBI Acontii nomen é præclaris ingenii monumentis jampridē orbi notum atque illuſtre eſt, ſed tamen Jo. Laſicii poloni é Britannia reditu nobis etiam jucundum charumque factum eſt. Etenim cúm doctos in ea inſula & mathematis præſertim deditos noſſe cuperem, & ad te forte fortuna Laſicius delatus eſſet, operæpretium nobis fuit Lutetiam reverſum, de humanitate & gratia, de variis & reconditis artibus Acontii, narrantem audire: inter quas laudes cúm Archimedeam illam de machinis & urbium munitionibus geometriam audiviſſem, non putavi tantam docti & ingenui animi ſalutandi occaſionem mihi prætermittendam eſſe. Interea bibliopolæ noſtri Francoforto Lutetiam reverſi, attulerunt octo libros ſtratagematum, quorum lectione non ſolúm recreatus ſum vehementer, ſed quibuſdam apud nos melioris & notæ & literaturæ theologis legēdos propoſui, qui modeſtiam orationis & diſputationis prudentiam mirificé comprobarunt. Libellum autem de methodo multo jam anteà legeram non abhorrentem quidem ab inſtitutis noſtris, ſed neque plané convenientem. Equidem mirifico deſiderio teneor tua omnia

perlegendi ac cognoſcendi, præſertim ſi Geometricum aliquid & mechanicum commentatus es, iis enim ſtudiis modo totus deditus ſum: ea de cauſſa ſcribo etiam ad Joannem Dium, literas noſtras eodem faſciculo concluſi ſatis confiſus te protinus ei redditurum, nec dubito utrũque veſtrum, nec unquam dubitabo quemquam veſtri ſimilem provocare gratia vel accipienda, vel etiá referenda. Hoc enim liberalis animi commune inter bonos & humanitati deditos eſſe arbitror. Vale. Lutetiæ 14. Cal. Ianu. 1565.

PETRUS RAMUS JOAN. DIO LONDINENSI. S.

VEL ME memoria fallit, vel Joannem Dium Lutetiæ in bibliotheca mea vidi, & valde gaudeo memoriam tam inſperato eventu renovatam eſſe. Nam proximis ſuperioribus menſibus, cum Laſicius viſendæ Britanniæ cauſſa ad vos proficiſceretur, binas ei ſcholas phyſicas commiſeram, quas noſtro nomine duobus in tota inſula doctiſſimis hominibus offerret. Tum abfuiſti, ſed Acontii judicium fuit, alteras tibi deberi. Itaque cúm Laſicius Lutetiam reverſus, de multiplici eruditione Dii, deq; ipſius ſingulari bibliotheca, antiquis neque dum editis græcæ mathematicæ ſcriptoribus referta narraſſet, argumentum per ſe mihi jucundum, docti & literati hominis ſalutandi eo libentius accepi, quod apud te Archimedis ἰσομεγέθη (?) eſſe intellexiſſem: Habeo mi Di reliquis antiquę Geometrię manu ſcri-

pros

ptos Apollonium Pergæū in libris quatuor Conicorum. Pappum in libris octo variorum generum ſed depravatum valde, Serenum in Cylindri ſectionibus, Theodoſii varia opuſcula, Heronis fragmēta quædā. Fac, amabo te, ut elenchus tuorum mathematicorum nobis communicetur, ut ſi quid divitiis tuis nobis opus erit, á te opem expectamus, & quidem tam liberaliter, quám ingenué noſtra tibi communia fieri velim: ἰσοπερίμετρα veró Archimedea quæ ſint & quanta vehementer aveo ſcire. Habeo enim Pappi quædam ejuſdem argumenti paulo ampliora, quæ ſuſpicor eadem illa eſſe. Meditor animo mathematicum quoddam procœmium, quo imprimis ſereniſſimá angliæ reginam, deinde mathematicis artibus eruditos anglos cōplecti ſtudeo. Didici á noſtris hominibus, qui Angliam bene noſſe ſibi videbantur, academias in Anglia duas eſſe, Cantabrigienſem & Oxonienſem, atque utriuſque collegia nominatim deſcripta teneo: ſed profeſſores mathematum vel ſcriptores inſignes quinam eſſent nondum perdiſcere potui. Itaque gemino pignore amoris erga me tui obligatus mihi videbor, ſi hoc utrumq; abs te impetravero, & qui ſunt é veteribus in bibliotheca tua ſcriptores mathematici, & quinam in veſtris gymnaſiis, quaque authoritate mathematicas artes profiteantur. Vale. Lutetiæ 14. Cal. Janū. 1565.

PETRUS RAMUS RECTORI ET ACADEMIÆ PARISIENSI.

QUEM animum præſens ſecundis adverſiſque rebus veſtris præſtiti, eundem abſentis expectate. Qua autem mente ac voluntate erga vos adhuc fuerim pignora duo duarum pro vobis legationum tabulis veſtris teſtificantur: alterum veſtræ libertatis confirmatis privilegiis: alterum ſalutis, alumnis academiæ ab acerbo ſupplicio conſervatis, noſtræ liberalibus artibus illuſtrandis vigiliæ: tertium dignitatis pignus ad illa duo aggregare contenderunt. Jam veró cum ſtatus temporum á ſtudiis & exercitationibus priſtinis tam adverſis incidiſſet, impetravi á Chriſtianiſſimo Rege veniam peregrinationis annuæ, tanquam liberæ legationis ad nobiles Chriſtiani orbis academias inviſendum, præſtanteſque ingenio, doctrina, homines ſalutãdum: & quidem ea lege atque conditione, ut academiæ noſtri ortus progreſſuſque parenti rationem abſentiæ meæ, fructumque omni officio, ac potius pietate redderem. Quamobrem ſperate ad quaſcunque oras acceſſerit, Petrum Ramum veſtræ amplitudinis amantiſſimum fore ac ſtudioſiſſimum. Valete.

PETRI

PETRUS RAMUS JACOBO SCHECIO CLARISSIMO *Tubingenſis academiæ philoſopho.*

LIBROS tuos de demonſtratione (Scheci doctiſſime) cum Argentinā veniſſem percurri, primumque locis quibuſdam te noſtri nonnihil affinem, id eſt vehementem, ne dicam iracundum, animadverti: Tādem veró cum ad finem pervolaſſem, tua in peroratione obſecratio mihi mirandum in modum placuit: Deum nempe obteſtaris, ut floreat philoſophiæ & præſertim dialecticæ accuratior & exquiſitior doctrina: utque veritas in omnibus diſciplinis agnoſcatur, indeque æternum numen ſpiritu & veritate rectius colatur. Itaque obteſtatione iſta ſic animo affectus ſum, ut ingemiſcerem ac frontem ferirem, ubi, inquam, voluntates hominum ſtudiaque tantopere conſentiunt, quî ſententias tam diſcrepantes tamque contrarias eſſe convenit? Quapropter ſtatui Tubingam inviſere, & cum doctis hominibus de liberalibus ſtudiis cōmunicare, ſed præcipuę tecum, quem tota Germania tanquam ſingularem philoſophum græcis latiniſque literis variaque & multiplici laudandarum artium eruditione inſtructū celebrari audio. Meditare igitur quid ad meum de conſtituēdis artibus principium finemque reſpōdeas. Noſti noſtra illa ex Ariſtotelis apodicticis expreſſa

axiomata, & á nobis ad omniũ artium inſtitutionem relata de materia doctrinæ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, in definiendo, partiendo, concludendo. Item de forma totius artis & ordine, ut á generalibus ad ſpecialia procedatur: His enim legibus cum cæteras artes omnes, tum Dialecticam imprimis conformandum cenſeo. Hoc in doctrinis inſtituendis noſtrũ principium & fundamentum eſt. finis eſt ipſarum doctrinarum fructus, qui facilius & uberius ex hac inſtitutione á ſtudioſis percipiatur. Ac ne ſpeciem ac pompam inanem jactare, operis ac veritatis nihil præſtare videar, effigiẽ effórmationis hujus quinque primæ liberales diſciplinæ intra paucos menſes adumbratam cognoſcendi cupidis exhibebunt, ac reliquæ (ut bona ſpes eſt) non multo poſt conſequentur. Te veró ex tuis apodicticis ubi contra iſta comparavi, vehemẽter admiratus ſum: libertas enim tua veré philoſophica eſt adverſus non ſolum Petrum Ramum, ſed interpretes græcos, latinos, arabes, adverſus etiam Galenum, cujus libros de Demonſtratione judicas ex authoris ipſius exemplis non magna poſteritatis jactura periiſſe: imó veró adverſus Ariſtotelem ipſum, quem & ſomniaſſe, & pleriſque locis erraviſſe, & anatomiæ imperitum fuiſſe prædicas: denique agreſtes & barbaros veré appellas, qui authoritatem potius ullam quam veritatem in tractandis artibus intuentur. Attamen quamvis hæc oratio tua ſit, in totis analyticis explicandis nullum aliud veró philoſophandi principium, nullam aliam judicandi legem videris propoſitam habuiſſe, quám Ariſto-

Ariſtotelis, quàm etiam Galeni authoritatẽ. Hos enim authores ſolos & perpetuos pro omni principio, pro omni & problemate & theoremate appellaſti. At vel Grammatici & de ſua & de aliorũ omnium grammatica judicant é grammaticæ artis legibus: Tu in diſceptandis & dijudicandis Ariſtoteleæ apodicticæ decretis quámnam (quæſo te) apodicticam ſequeris? neque enim topicam aut elencticam Apodicticæ judicem facies. Hæc igitur eſt theſis de conſtruendæ diſciplinæ principio: á quo cum longiſſimé meo quidem certé judicio abſis, longius tamen abes á fine. Finis enim Ariſtoteleæ Apodicticæ (uti in libris proponitur) eſt concludere propriam affectionem de ſubjecto per cauſſam propriam: Nam de genere differentiaque ſpeciei attributis alia eſt Ariſtoteli quám ſyllogiſticæ demonſtrationis ſcientia: Verũ cum illam propriæ affectionis ex cauſſa propria demõſtrationem innumerabilibus exemplis tibi videaris illuſtraſſe; nullo prorſus mihi videris attigiſſe: neque veró magis quam talis demõſtrationis ille ipſe author Ariſtoteles, attingere potuiſti: tantum abeſt ut in cæteris diſciplinis characterem talis ideæ poſſis imprimere: neque ullã in totis mathematis tam mirabilis ſyllogiſmi quãlibet multis proſyllogiſmis amplificati ſpeciem unquam reperies. Enimveró quod & tu variis locis indicas, & nos logicis mathematiciſque ſcholis amplius exponimus, cùm Ariſtotelis apodictica præcipué é mathematis orta ſit & ad mathemata referatur, Euclidis ſane Geometria, Ariſtotelis apodicticã; & Ariſtotelis apodictica, Euclidis geometriã plu-

rimis partibus emendabit, malaque Ariſtotelis præcepta bonis Euclidis exemplis, ut mala Euclidis exempla bonis Ariſtotelis præceptis corrigentur. Quid plura? Certé libris tuis perlegendis adduci vix poſſum, ut credam ſcriptorum noſtrorũ quicquam unquam tibi perlectum eſſe: ſed te neſcio quo faſtidio doctrinæ anticipatis opinionibus contrariæ permotum de doctore judicaſſe. Ariſtotelem eo judicio lego quo legit Ariſtoteles Platonem, & quidem Ariſtotelem Ariſtotelis legibus & inſtitutis expendo: id ſi putas eſſe philoſophiam, vel ignorare, vel corrumpere; putato ab Ariſtotele philoſophiam & ignoratam, & corruptam eſſe. Sed extra epiſtolæ modum egredior: Unum ſi addidero, finem faciam. Video noſtras ætates in eadem laborum curricula incidiſſe, ut turpe mihi fuerit á rege meo annuæ in Germaniã peregrinationis, venia impetrata, præclaram promovendæ philoſophiæ ex ſummorum philoſophorum colloquiis occaſioné contempſiſſe. Graves de religione & pernicioſæ controverſiæ totũ chriſtiani orbis ſtatum etiam armis concutiunt: quæ omnino jampridem nullæ ſupereſſent, ſi qui diſſentirent, eſſent inter ſe æquis & pacatis animis collocuti. Id in philoſophia (quæ tamen ſedandis religionis motibus tanquam Mercurii virga eſſe debeat) longe facilius & expeditius fuerit iis qui ſuarum controverſiarum judicia ſanctis & incorruptis legibus ſummiſerint. Quamobrem pro tua libertate, vel potius pro tua pietate cogita iterum atque iterum, quod principiũ, ad diſciplinas conformandum, quem finem tibi ſtatuas: ut te tanquam

quam bonum civem civitatis philoſophicæ moribus obſequentem jure laudare, repugnātem ſine contumelia admonere liceat: ſicut habes á me utrumque, quo vel impuné liberes, vel meritó coerceas. Ariſtoteles abs te locis aliis vituperatur, laudatur aliis: á nobis omnibus locis probatur, ubi legibus ſuis obtemperat, improbatur ubi repugnat. Leges Ariſtotelis (quæ noſtræ quoque ſunt leges) tibi propoſui: tu tuas (ſi forte differētes habes) nobis exponito. Legum tuarum fructum, finem, uſum deſcribito. Si nobis antequā Tubingam veniam, reſponderis, equidem philoſophia noſtris votis propitia contendam, ne ullo humanitatis ſtudio officiove, quamvis peregrinū & velut Athenis Anacharſim ſuperaſſe tamen videaris. Vale, præſtantiſſime Scheci. Baſileæ, Id. Octob. anno 1569.

P. RAMUS JACOBO SCHECIO CLARISSIMO TUBINGENSIS *academiæ philoſopho.*

Misi ad te Scheci doctiſſime binas literas eodem exemplo, neque dum nobis reſpondiſti, fortaſſe quod nihil acceperis, aut quod noſtrum potius adventum expectes. Itaque cum profectio Tubingam minus mihi certa ſit, remiſi exemplar illud primarum literarum, & ſimul alias in eodem argumento exaravi, cum Apodictica tua ex eo tempore denuo relegerim: in quibus laudo equidem ſtudium tuum quod in-

terpretes in Apodictica Ariſtotelis interpretanda interpretationis facilitate vincere ſtudeas. ſed magis laudo, quod Apodicticæ uſum illuſtrare contendis exemplis non ſolum mathematicæ, ſed phyſicæ, medicinæ, ethicæ, politicæ, juriſprudentiæ, theologiæ. Atque utinam utriuſque ſtudii veram laudem tibi juſta gratulatione gratulari poſſem, facerem certé non minus liberaliter quám liberé. At iſtam & apodicticæ doctrinæ interpretationē & apodictici uſus illuſtrationem, quæſo te, æquo attentoque animo mecum recognoſce, ac primū interpretationis caput illud de partitione logicæ in inventionem & judicium: hæc enim partitio (ut veré ſenſiſti) totam noſtræ adverſus Ariſtotelem diſputationis cauſſam continebat, totumque ariſtotelei organi ædificium diruebat. Quid igitur? quomodo refellis? nihil contra diſputas, ſed tanquam Cēſor verbo negas tibi partitionem placere: atque ita ſine ſanguine Salmacida ſpolia retuliſti. Sed tantùm verbo negas, opinor, quia cenſeas analyticæ neceſſitatis & topicæ probabilitatis quas logicæ partes facis, & ſuam inventionem & ſuum judicium ſeparatim ab Ariſtotele inſtitui. Quare (philoſophe diligentiſſime) diligentiam tuā hic exuſcita, & ſtudioſe conſidera utrum in analyticis neceſſitatis & inventio propria & judicium proprium deſcribatur: utrum in topicis probabilitatis alia propria inventio, aliud proprium judicium doceatur: Hoc enim firmum tibi tuæ negationis fundamentum eſſet. at totum contra eſt. Inventio ſiquidem de cauſſis, factis, ſubjectis, adjunctis, de diſtributione definitione, & cæteris argu-

mentis

mentis una generalis & omnium rerum neceſſariarum & opinabilium communis in analyticis & topicis iteratur. nulla in utriſque propria aut ſpecialis inventio inſtituitur: judicii item logici doctrina tota communis neceſſariorum & probabilium traditur in organo. Diſpoſitio enim ἑρμηνείας & ſyllogiſmi & methodi tota communis eſt omnium ſententiarum ſeu neceſſariarum ſeu probabilium & enuntiandarum & concludendarum & ordine perpetuo collocandarum: neque ἑρμηνείας neque ſyllogiſmi neque methodicæ collocationis ulla etiam in topicis logica eſt. Hanc poſitæ quæſtionis inquiſitionem & inductionem ſi veré philoſophari cuperes ſubducere, ut facile potuiſti, ita ſerió & accuraté debuiſti. Non obſcuré loquor, rem clariſſimam clariſſimé propono: Inventio (inquam) una & argumentorum generibus eadem in analyticis & topicis repetitur, non duæ particulares in his partibus (quas facis) ſpecialiter exponuntur: judicii veró in analyticis diſpoſitio tota communis eſt, vel in enuntiato vel ſyllogiſmo vel in methodo: propria neceſſitatis, propria probabilitatis nulla eſt. Quare cum venia tanti philoſophi paceque dixerim, falſa opinione tibi perſuaſiſti analyticæ neceſſitatis inventionem aliam eſſe, aliã topicæ probabilitatis: aliud judicium eſſe analyticæ neceſſitatis, aliud topicæ probabilitatis: cũ tota ars & inveniendi & judicandi ſit una communis & eadem. Itaque vide ne iſta tua tantæ tanque logicis rebus periculoſæ inficiationis cenſura ſibi nimium tribuat nimiumque ſumat, neve dum videri vis logicam inventionis & judicii partitioné

contemnere, videaris hominibus in tuam philoſophiam ſeverius inquirentibus, quid inventio logica, quid judicium logicum ſit penitus ignorare: ac ſi quando definire utrumque cogitabis, errorem ſine dubio protinus intelliges. Sed de partitione iſta propediem plura audies. Quid tum veró quomodó te objectis argumentis liberas? Hic cum apodicticos Ariſtotelis libros apodicticis axiomatis expendi, legiſlatoremque ipſum ſuis legibus interrogari audires, paradoxum mea quidem ſententia hactenus inauditum commentus es, apodicticam Ariſtotelis apodicticis legibus non teneri, quia analytica non ſit ſcientia; ſed ars, quæ tamen doceat modum ſcientiæ, quæque ſit inter neceſſarium & opinabile. Enimveró integritatem animi tui & æquitatem in conſilium adhibe, & tecum philoſophare, qualis ſit hæc interpretatio: facis duas logicæ partes, Analyticā (in quā ſit apodictica) & Topicam: & tamen apodicticam ipſam quāvis ſententia tua principem logicæ partem neutri parti ſubjicis; ſed inter ambarum fines intermediam collocas. At ſi requiram iſtius intermediæ logicæ logicam ad ipſammet intermediam explorādum & probandum, quid reſpondebis? An me ad logicam nondum natam, imó vix ac ne vix quidē iſta tua interpretatione ſomniatam remittes? Apodictica (ais) eſt archetypum cujuſvis ſcientiæ, præceptis neceſſariis, homogeneis, propriis informādæ, archetypum tamen ipſum præceptis neceſſariis, homogeneis, propriis nequaquam (ais) eſt informatum. Ecquid veró, nonne propter quod unum quodque tale, & illud magis? Quid metaphyſicus

phyſicus tuus (qui & Apodicticus vel Ariſtoteli in apodicticis 8. c. 1. & in metaphyſicis ipſis 2. c. 4. lib. idem eſt) quomodo ſe ſcientiæ laude ſpoliari abs te patietur ? Ariſtotelis ὑπολήψεις illæ magnificæ quò tãdem recident? metaphyſica vel apodictica eſt ἐπιστημονικωτάτη, ἀκριβεστάτη, διδασκαλικωτάτη, ἀρχικωτάτη, quonã (inquam) te tali interprete axiomata illa recidẽt? Quapropter cogitato qualenam ſit hoc φιλοσόφημα, quamque ariſtotelei philoſophi qualem te haberi vis, philoſophia indignum. Atq; hoc primum eſt interpretationis caput de primæ logicæ partibus: videamus (ut de multis hæc paucula nunc ſeligam) de analytici judicii generibus enuntiato, ſyllogiſmo, methodo, qualem te interpretem præbeas. Ariſtoteles apodicticum enũtiatum jubet eſſe omnino neceſſarioque verum, homogeneum, reciprocum. Leges enim ſunt Ariſtotelis κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. Harum legum triſtitiam verebare, ne tam ſeveris quæſtionibus examinata Ariſtotelis apodictica periclitaretur: mitiorem itaque legum ſenſum pro tuæ interpretationis æquitate reperiſti. De omni ad plerumque & pleraque (ut loqueris) in omnibus artibus ampliaſti, homogeniam & reciprocationem variis modis ſimiliter dilataſti: ut nihil tam perverſum aut præpoſterum fingi poſſit, quod legibus illis ad tuas expoſitiones ita modificatis non ſanctum judicetur. At Galenus de optima ſecta longe aliter, cùm docuit artes στοχαστικὰς & conjecturales dici non propter θεωρήματα & præcepta, ſed propter πρᾶξιν, artiumque omnium præcepta ὁμοίως βεβαῖά τε καὶ ἑστηκότα ſimiliter firma atque conſtantia.

An grammatica (ubi tot anomaliæ ſunt) aliter diſciplina non erat futura? At (ut tu ipſe pervidiſti) anomaliæ ſuis analogiis conjunctæ κατ᾽ παντὸς retinent, & confuſionem nugatoriamque repetitionem locis quibuſdam vehementer improbas. Quapropter apodicticarum legum gravitatem & conſtantiam paulo graviore & conſtantiore judicio interpretari debuiſti. Quid veró in ſyllogiſmo & methodo quam logicam nobis interpretaris? Demonſtratio Ariſtoteli in Apodicticis ſyllogiſmus eſt, & ſyllogiſmus in triplici figura tribus enuntiatis confirmatus: quin etiam figurarum ipſarum inter ſe præſtantia in apodicticis ipſis diſceptatur. Tu cum putares vel in Geometria nullum demonſtrationis exemplum ſyllogiſmo comprehenſum eſſe, excogitaſti pro tuæ interpretationis acumine verbum ſyllogiſmi ab Ariſtotele in apodicticis generalius accipi, non autem pro forma collectionis ex tribus enuntiatis. Verum iſto metu te libero. Nec enim ſyllogiſmus partium proſyllogiſmis quamlibet magnis ornatus ſyllogiſmus eſſe deſinit. Itaque noli dubitare totam Milonis defenſionem, totam Archimedei tetragoniſmi demonſtrationem ſyllogiſmum vel tribus ſententiis comprehenſum appellare, nihil hic peccabis: aſtipulatorem me, imo in prioribus analyticis Ariſtotelem analyſeos hujus authorem habebis: ſecus ſi tuam interpretationem ſequare, Ariſtoteles alium tibi ſyllogiſmum definierit, alium tibi diſtribuerit in apodicticum & dialecticum. Sed enim de methodo (cujus una lege Ariſtotelis organum graviſſime urgebatur) prorſus ſecuri es

animi.

animi. Hanc enim perpetuam in artibus ordinandis viam licet á nobis ampliſſimé deſcriptam, ne videris quidem (quid eſſet) ſuſpicatus eſſe. tantum abeſt ut cognoſcere unqam ſtudueris, Salmacida videlicet illa ſpolia in iſto negligentiæ faſtu opima tibi fuerunt. Methodus itaque tibi via quælibet eſt, qua quiſquam ire poſſit aut redire, furſum an deorſum nihil laboras: quælibet denique diſputatio tibi methodus eſt. Sed ſum prolixior quã ſtatueram. de exemplis tamen quibus commentitiam propriè affectionis ex cauſſa propria apodicticam Ariſtotelis illuſtrare voluiſti, pauca ad extremum proponenda ſunt: Ariſtotelis tota triginta exempla (quibus in apodictica uſus eſt) falſa erãt & fallacia, imó triginta erant contra tam inſolens ariſtoteleæ demonſtrationis inſomnium manifeſta teſtimonia: Id aut nõ vidiſti, aut prò nihilo habuiſti, quia lege illa veritatis κατὰ παντὸς ſolutus eras: & tamen alia tibi conquirenda ſtatuiſti. Miſſis igitur cæteris, mathematica (in quibus veluti aptioribus ac certioribus præcipuam iactationẽ habès) & quidẽ é ſingulis geometriæ partibus ſingula duntaxat attingã. Linea tibi eſt punctis concreta, quod Ariſtoteles 6. phyſ. tam vehementer averſatur. Trianguli tres interiores angulos duobus rectis æquales per externum angulum impẽſé & ſolicite demonſtras: idque tam multis tamque variis locis iteras & reperis, ut hoc tibi ſicut Ariſtoteli totius apodicticæ commentationis fundamentũ fuiſſe videatur. at per rectam in vertice baſi parallelam alterni anguli protinus æqualitatem oſtendunt, neque tamen id ariſtoteleæ demonſtratio-

PETRUS RAMUS RECTORI ET ACADEMIÆ PARISIENSI.

QUEM animum præſens ſecundis adverſiſque rebus veſtris præſtiti, eundem abſentis expectate. Qua autem mente ac voluntate erga vos adhuc fuerim pignora duo duarum pro vobis legationum tabulis veſtris teſtificantur: alterum veſtræ libertatis confirmatis privilegiis: alterum ſalutis, alumnis academiæ ab acerbo ſupplicio conſervatis, noſtræ liberalibus artibus illuſtrandis vigiliæ: tertium dignitatis pignus ad illa duo aggregare contenderunt. Jam veró cum ſtatus temporum á ſtudiis & exercitationibus priſtinis tam adverſis incidiſſet, impetravi á Chriſtianiſſimo Rege veniam peregrinationis annuæ, tanquam liberæ legationis ad nobiles Chriſtiani orbis academias inviſendum, præſtanteſque ingenio, doctrina, homines ſalutādum: & quidem ea lege atque conditione, ut academiæ noſtri ortus progreſſuſque parenti rationem abſentiæ meæ, fructumque omni officio, ac potius pietate redderem. Quamobrem ſperate ad quaſcunque oras acceſſerit, Petrum Ramum veſtræ amplitudinis amantiſſimum fore ac ſtudioſiſſimum. Valete.

PETRI

PETRUS RAMUS JACOBO Schecio clariſſimo *Tubingenſis academiæ philoſopho.*

LIBROS tuos de demonſtratione (Schecì doctiſſime) cum Argentinã veniſſem percurri, primumque locis quibuſdam te noſtri nonnihil affinem, id eſt vehementem, ne dicam iracundum, animadverti: Tãdem veró cum ad finem pervolaſſem, tua in peroratione obſecratio mihi mirandum in modum placuit: Deum nempè obteſtaris, ut floreat philoſophiæ & præſertim dialecticæ accuratior & exquiſitior doctrina: utque veritas in omnibus diſciplinis agnoſcatur, indeque æternum numen ſpiritu & veritate rectius colatur. Itaque obteſtatione iſta ſic animo affectus ſum, ut ingemiſcerem ac frontem ferirem, ubi, inquam, voluntates hominum ſtudiaque tantopere conſentiunt, quî ſententias tam diſcrepantes tamque contrarias eſſe convenit? Quapropter ſtatui Tubingam inviſere, & cum doctis hominibus de liberalibus ſtudiis cõmunicare, ſed præcipuę tecum, quem tota Germania tanquam ſingularem philoſophum græcis latiniſque literis variaque & multiplici laudandarum artium eruditione inſtructũ celebrari audio. Meditare igitur quid ad meum de conſtituẽdis artibus principium finemque reſpõdeas. Noſti noſtra illa ex Ariſtotelis apodicticis expreſſa

axiomata, & á nobis ad omniũ artium inſtitutionem relata de materia doctrinæ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, in definiendo, partiendo, concludendo. Item de forma totius artis & ordine, ut á generalibus ad ſpecialia procedatur: His enim legibus cum cæteras artes omnes, tum Dialecticam imprimis conformandum cenſeo. Hoc in doctrinis inſtituendis noſtrũ principium & fundamentum eſt. finis eſt ipſarum doctrinarum fructus, qui facilius & uberius ex hac inſtitutione á ſtudioſis percipiatur. Ac ne ſpeciem ac pompam inanem jactare, operis ac veritatis nihil præſtare videar, effigié efformationis hujus quinque primæ liberales diſciplinæ intra paucos menſes adumbratam cognoſcendi cupidis exhibebunt, ac reliquæ (ut bona ſpes eſt) non multo poſt conſequentur. Te veró ex tuis apodicticis ubi contra iſta comparavi, vehemẽter admiratus ſum: libertas enim tua veré philoſophica eſt adverſus non ſolum Petrum Ramum, ſed interpretes græcos, latinos, arabes, adverſus etiam Galenum, cujus libros de Demonſtratione judicas ex authoris ipſius exemplis non magna poſteritatis jactura periiſſe: imó veró adverſus Ariſtotelem ipſum, quem & ſomniaſſe, & pleriſque locis erraviſſe, & anatomiæ imperitum fuiſſe prædicas: denique agreſtes & barbaros veré appellas, qui authoritatem potius ullam quam veritatem in tractandis artibus intuentur. Attamen quamvis hæc oratio tua ſit, in totis analyticis explicandis nullum aliud veró philoſophandi principium, nullam aliam judicandi legem videris propoſitam habuiſſe, quám Ariſto-

Ariſtotelis, quàm etiam Galeni authoritaté: Hos enim authores ſolos & perpetuos pro omni principio, pro omni & problemate & theoremate appellaſti. At vel Grammatici & de ſua & de aliorũ omnium grammatica judicant é grammaticæ artis legibus: Tu in diſceptandis & dijudicandis Ariſtoteleæ apodicticæ decretis quámnam (quæſo te) apodicticam ſequeris? neque enim topicam aut elencticam Apodicticæ judicem facies. Hæc igitur eſt theſis de conſtruendæ diſciplinæ principio: á quo cum longiſſimé meo quidem certé judicio abſis, longius tamen abes á fine. Finis enim Ariſtoteleæ Apodicticæ (uti in libris proponitur) eſt concludere propriam affectionem de ſubjecto per cauſſam propriam: Nam de genere differentiaque ſpeciei attributis alia eſt Ariſtoteli quàm ſyllogiſticæ demonſtrationis ſcientia. Verũ cum illam propriæ affectionis ex cauſſa propria demõſtrationem innumerabilibus exemplis tibi videaris illuſtraſſe, nullo prorſus mihi videris attigiſſe: neque veró magis quam talis demõſtrationis ille ipſe author Ariſtoteles, attingere potuiſti: tantum abeſt ut in cæteris diſciplinis characterem talis ideæ poſſis imprimere: neque ullã in totis mathematis tam mirabilis ſyllogiſmi quãlibet multis proſyllogiſmis amplificati ſpeciem unquam reperies. Enimveró quod & tu variis locis indicas, & nos logicis mathematiciſque ſcholis amplius exponimus, cùm Ariſtotelis apodictica præcipué é mathematis orta ſit & ad mathemata referatur, Euclidis ſane Geometria, Ariſtotelis apodicticã, & Ariſtotelis apodictica, Euclidis geometriã plu-

quam bonum civem civitatis philoſophicæ moribus obſequentem jure laudare, repugnãtem ſine contumelia admonere liceat: ſicut habes á me utrumque, quo vel impuné liberes, vel meritó coerceas. Ariſtoteles abs te locis aliis vituperatur, laudatur aliis: á nobis omnibus locis probatur, ubi legibus ſuis obtemperat, improbatur ubi repugnat. Leges Ariſtotelis (quæ noſtræ quoque ſunt leges) tibi propoſui: tu tuas (ſi forte differẽtes habes) nobis exponito. Legum tuarum fructum, finem, uſum deſcribito. Si nobis antequã Tubingam veniam, reſponderis, equidem philoſophia noſtris votis propitia contendam, ne ullo humanitatis ſtudio officiove, quamvis peregrinũ & velut Athenis Anacharſim ſuperaſſe tamen videaris. Vale, præſtantiſſime Scheci. Baſileæ, Id. Octob. anno 1569.

P. RAMUS JACOBO SCHECIO CLARISSIMO TUBINGENSIS *academiæ philoſopho.*

MISI ad te Scheci doctiſſime binas literas eodem exemplo, neque dum nobis reſpondiſti, fortaſſe quod nihil acceperis, aut quod noſtrum potius adventum expectes. Itaque cum profectio Tubingam minus mihi certa ſit, remiſi exemplar illud primarum literarum, & ſimul alias in eodem argumento exaravi, cum Apodictica tua ex eo tempore denuo relegerim; in quibus laudo equidem ſtudium tuum quod in-

terpretes in Apodictica Ariſtotelis interpretanda interpretationis facilitate vincere ſtudeas. ſed magis laudo, quod Apodicticæ uſum illuſtrare contendis exemplis non ſolum mathematicæ, ſed phyſicæ, medicinæ, ethicæ, politicæ, juriſprudentiæ, theologiæ. Atque utinam utriuſque ſtudii veram laudem tibi juſta gratulatione gratulari poſſem, facerem certé non minus liberaliter quàm liberé. At iſtam & apodicticæ doctrinæ interpretationē & apodictici uſus illuſtrationem, quæſo te, æquo attentoque animo mecum recognoſce, ac primū interpretationis caput illud de partitione logicæ in inventionem & judicium: hæc enim partitio (ut veré ſenſiſti) totam noſtræ adverſus Ariſtotelem diſputationis cauſſam continebat, totumque ariſtotelei organi ædificium diruebat. Quid igitur? quomodo refellis? nihil contra diſputas, ſed tanquam Cēſor verbo negas tibi partitionem placere: atque ita ſine ſanguine Salmacida ſpolia retuliſti. Sed tantùm verbo negas, opinor, quia cenſeas analyticæ neceſſitatis & topicæ probabilitatis quas logicæ partes facis, & ſuam inventionem & ſuum judicium ſeparatim ab Ariſtotele inſtitui. Quare (philoſophe diligentiſſime) diligentiam tuā hic exuſcita, & ſtudioſe conſidera utrum in analyticis neceſſitatis & inventio propria & judiciū proprium deſcribatur: utrum in topicis probabilitatis alia propria inventio, aliud proprium judicium doceatur: Hoc enim firmum tibi tuæ negationis fundamentum eſſet. at totum contra eſt. Inventio ſiquidem de cauſſis, factis, ſubjectis, adjunctis, de diſtributione definitione, & cæteris argu-

mentis

mentis una generalis & omnium rerum neceſſariarum & opinabilium communis in analyticis & topicis iteratur. nulla in utriſque propria aut ſpecialis inventio inſtituitur: judicii item logici doctrina tota communis neceſſariorum & probabilium traditur in organo. Diſpoſitio enim ἑρμηνείας & ſyllogiſmi & methodi tota communis eſt omnium ſententiarum ſeu neceſſariarum ſeu probabilium & enuntiandarum & concludendarum & ordine perpetuo collocandarum: neque ἑρμηνείας neque ſyllogiſmi neque methodicæ collocationis ulla etiam in topicis logica eſt. Hanc poſitæ quæſtionis inquiſitionem & inductionem ſi veré philoſophari cuperes ſubducere, ut facile potuiſti, ita ſerió & accuraté debuiſti. Non obſcuré loquor, rem clariſſimam clariſſimé propono: Inventio (inquam) una & argumentorum generibus eadem in analyticis & topicis repetitur, non duæ particulares in his partibus (quas facis) ſpecialiter exponuntur: judicii veró in analyticis diſpoſitio tota communis eſt, vel in enuntiato vel ſyllogiſmo vel in methodo: propria neceſſitatis, propria probabilitatis nulla eſt. Quare cum venia tanti philoſophi paceque dixerim, falſa opinione tibi perſuaſiſti analyticæ neceſſitatis inventionem aliam eſſe, aliã topicæ probabilitatis: aliud judicium eſſe analyticæ neceſſitatis, aliud topicæ probabilitatis: cũ tota ars & inveniendi & judicandi ſit una communis & eadem. Itaque vide ne iſta tua tantæ tamque logicis rebus periculoſæ inficiationis cenſura ſibi nimium tribuat nimiumque ſumat, neve dum videri vis logicam inventionis & judicii partitionẽ

contemnere, videaris hominibus in tuam philoſophiam ſeverius inquirentibus, quid inventio logica, quid judicium logicum ſit penitus ignorare: ac ſi quando definire utrumque cogitabis, errorem ſine dubio protinus intelliges. Sed de partitione iſta propediem plura audies. Quid tum veró quomodó te objectis argumentis liberas? Hic cum apodicticos Ariſtotelis libros apodicticis axiomatis expendi, legiſlatoremque ipſum ſuis legibus interrogari audires, paradoxum mea quidem ſententia hactenus inauditum commentus es, apodicticam Ariſtotelis apodicticis legibus non teneri, quia analytica non ſit ſcientia, ſed ars, quæ tamen doceat modum ſcientiæ, quæque ſit inter neceſſarium & opinabile. Enimveró integritatem animi tui & æquitatem in conſilium adhibe, & tecum philoſophare, qualis ſit hæc interpretatio: facis duas logicæ partes, Analyticã (in qua ſit apodictica) & Topicam: & tamen apodicticam ipſam quãvis ſententia tua principem logicæ partem neutri parti ſubjicis, ſed inter ambarum fines intermediam collocas. At ſi requiram iſtius intermedię logicæ logicam ad ipſammet intermediam explorãdum & probandum, quid reſpondebis? An me ad logicam nondum natam, imó vix ac ne vix quidẽ iſta tua interpretatione ſomniatam remittes? Apodictica (ais) eſt archetypum cujuſvis ſcientiæ, præceptis neceſſariis, homogeneis, propriis informãdæ, archetypum tamen ipſum præceptis neceſſariis, homogeneis, propriis nequaquam (ais) eſt informatum: Ecquid veró, nonne propter quod unum quodque tale, & illud magis? Quid meta-

physicus

phyſicus tuus (qui & Apodicticus vel Ariſtoteli in apodicticis 8. c. 1. & in metaphyſicis ipſis 2. c. 4. lib. idem eſt) quomodo ſe ſcientiæ laude ſpoliari abs te patietur? Ariſtotelis ὑπολήψεις illæ magnificæ quò tãdem recident? metaphyſica vel apodictica eſt ἐπιστημονικωτάτη, ἀκριβεστάτη, διδασκαλικωτάτη, ἀρχικωτάτη, quonã (inquam) te tali interprete axiomata illa recidẽt? Quapropter cogitato qualenam ſit hoc φιλοσόφημα, quamque ariſtotelei philoſophi qualem te haberi vis, philoſophia indignum. Atq; hoc primum eſt interpretationis caput de primæ logicæ partibus: videamus (ut de multis hæc paucula nunc ſeligam) de analytici judicii generibus enuntiato, ſyllogiſmo, methodo, qualem te interpretem præbeas. Ariſtoteles apodicticum enũtiatum jubet eſſe omnino neceſſarioque verum, homogeneum, reciprocum. Leges enim ſunt Ariſtotelis κατὰ παντὸς, καθ᾽ αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. Harum legum triſtitiam verebare, ne tam ſeveris quæſtionibus examinata Ariſtotelis apodictica periclitaretur: mitiorem itaque legum ſenſum pro tuæ interpretationis æquitate reperiſti. De omni ad plerumque & pleraque (ut loqueris) in omnibus artibus ampliaſti, homogeniam & reciprocationem variis modis ſimiliter dilataſti: ut nihil tam perverſum aut præpoſterum fingi poſſit, quod legibus illis ad tuas expoſitiones ita modificatis non ſanctum judicetur. At Galenus de optima ſecta longe aliter, cum docuit artes στοχαστικὰς & conjecturales dici non propter θεωρήματα & præcepta, ſed propter πρᾶξιν, artiumque omnium præcepta ὁμοίως βέβαια τε καὶ ἑστῶτα ſimiliter firma atque conſtantia.

An grammatica (ubi tot anomaliæ ſunt) aliter diſciplina non erat futura? At (ut tu ipſe pervidiſti) anomaliæ ſuis analogiis conjunctæ κατὰ παντὸς retinent, & confuſionem nugatoriamque repetitionem locis quibuſdam vehementer improbas. Quapropter apodicticarum legum gravitatem & conſtantiam paulo graviore & conſtantiore judicio interpretari debuiſti. Quid veró in ſyllogiſmo & methodo quam logicam nobis interpretaris? Demonſtratio Ariſtoteli in Apodicticis ſyllogiſmus eſt, & ſyllogiſmus in triplici figura tribus enuntiatis confirmatus: quin etiam figurarum ipſarum inter ſe præſtantia in apodicticis ipſis diſceptatur. Tu cum putares vel in Geometria nullum demonſtrationis exemplum ſyllogiſmo comprehenſum eſſe, excogitaſti pro tuæ interpretationis acumine verbum ſyllogiſmi ab Ariſtotele in apodicticis generalius accipi, non autem pro forma collectionis ex tribus enuntiatis. Verum iſto metu te libero. Nec enim ſyllogiſmus partium proſyllogiſmis quamlibet magnis ornatus ſyllogiſmus eſſe deſinit. Itaque noli dubitare totam Milonis defenſionem, totam Archimedei tetragoniſmi demonſtrationem ſyllogiſmum vel tribus ſententiis comprehenſum appellare, nihil hic peccabis: aſtipulatorem me, imo in prioribus analyticis Ariſtotelem analyſeos hujus authorem habebis: ſecus ſi tuam interpretationem ſequare, Ariſtoteles alium tibi ſyllogiſmum definierit, alium tibi diſtribuerit in apodicticum & dialecticum. Sed enim de methodo (cujus una lege Ariſtotelis organum graviſſime urgebatur) prorſus ſecuri es

animi.

animi. Hanc enim perpetuam in artibus ordinandis viam licet á nobis ampliſſimé deſcriptam, ne videris quidem (quid eſſet) ſuſpicatus eſſe. tantum abeſt ut cognoſcere unqam ſtudueris, Salmacida videlicet illa ſpolia in iſto negligentiæ faſtu opima tibi fuerunt. Methodus itaque tibi via quælibet eſt, qua quiſquam ire poſſit aut redire, ſurſum an deorſum nihil laboras: quælibet denique diſputatio tibi methodus eſt. Sed ſum prolixior quã ſtatueram. de exemplis tamen quibus commentitiam propriẽ affectionis ex cauſſa propria apodicticam Ariſtotelis illuſtrare voluiſti, pauca ad extremum proponenda ſunt: Ariſtotelis tota triginta exempla (quibus in apodictica uſus eſt) falſa erãt & fallacia, imó triginta erant contra tam inſolens ariſtoteleæ demonſtrationis inſomnium manifeſta teſtimonia: Id aut nõ vidiſti, aut pro nihilo habuiſti, quia lege illa veritatis κατ' παντὸς ſolutus eras: & tamen alia tibi conquirenda ſtatuiſti. Miſſis igitur cæteris, mathematica (in quibus veluti aptioribus ac certioribus præcipuam iactationẽ habẽs) & quidẽ é ſingulis geometriæ partibus ſingula duntaxat attingã: Linea tibi eſt punctis concreta, quod Ariſtoteles 6. phyſ. tam vehementer averſatur. Trianguli tres interiores angulos duobus rectis æquales per externum angulum impẽſé & ſolicite demonſtras: idque tam multis tamque variis locis iteras & repetis, ut hoc tibi ſicut Ariſtoteli totius apodicticæ commentationis fundamentũ fuiſſe videatur: at per rectam in vertice baſi parallelam alterni anguli protinus æqualitatem oſtendunt, neque tamen id ariſtoteleæ demonſtratio-

nis exemplum eſt de propria affectione per cauſſam propriam. Æqualitas enim trium cum duobus rectis prius ineſt duabus rectis in eandem rectam coinſiſtentibus, & hinc ad triangulum traducitur, atque ad iſtum ſcopulum imprudẽs naufragus neſcio quo interpretationis tuæ loco incidiſti. Itaque cum tanta anxitudine plurimum Ariſtoteleam apodicticam confirmare videaris, totã funditus evertis: ſiquidem illud é triangulo fundamentum vobis eſt. Briſonis tetragoniſmus proponit (ut putas) quadratum circulo & majus & minus, ſic æquale dari poſſe, & ideo tibi ſophiſticus eſt, quia heterogenea comparat: At heterogenia iſta (quæ tibi eſt) Ariſtoteli nulla fuit in categoriis, & tam multis præterea locis, ubi circulum quadrari poſſe profitetur: Heterogenia Hippocrati nulla fuit cum lunulam quadraret: quod tu ipſe primo phyſico jampridem profeſſus, neſcio quomodo hic oblitus es. At ſi græcos interpretes legere quàm contemnere maluiſſes, ex Philopono Alexandrum in iſta tua interpretatione ἀγεωμέτρησιν fuiſſe didiciſſes, doctumque geometram in geometrica quæſtione ſecutus eſſes. Sed mittamus tetragoniſmum circuli. Qualis eſt tibi ἀπλασιασμὸς cubi? Dupla (inquis) linearũ quatuor continua ratione: ut lineæ inter ſe comparantur, ita ex iis procreati cubi inter ſe conferentur, ac ſemper proximus reſpectu præcedẽtis ſubduplus erit cubus. Hæc tua verba ſunt: Sunto igitur (inquam) lineæ quatuor in dupla ratione, ut 1. 2. 4. 8. cubi ex iis procreati erunt 1. 8. 64. 512. non duplæ ut interpretaris, ſed octuplæ rationis. Atque ita obſcuriſſimis

ſcuriſſimis geometriæ problematis ſubtilitate tua non dicó tibi incognitis, ſed fallaci teſtimonio productis Apodicticam Ariſtotelis videlicet illuſtraſti. An exemplorum velut é trivio arreptorum (uti dicis) ἀμέλειαν (quam Ariſtoteli indulſeris) ſine rubore tibi indulgeas? non opinor: præſertim cúm profitearis cum Platone exempla eſſe tibi ὥσπερ Ὁμήρους τῶ λόγου: neque veró talem indulgentiám Euclidi vel Archimedi in geometria unquã probares. Quamobrem per illum cæleſtem veræ philóſophiæ parentem oro te atque obteſtor, ſi quid unquãm æquo animo tecum de tuo pudore atque nomine meditatus es, meditare cujuſnam philoſophiæ licẽtia iſta ſit, legitimam logicæ partitionem in inventionem & judicium nullo prorſus argumento tam confidenter inficiari, partitionem in Apodicticam & Topicam, quã ipſe inſtitueris & approbaveris, tertia inter utrãque parte tam inconſtanter evertere, omnes Ariſtoteleas logici judicii leges tam inſolenter ludificari, exemplis & tibi ignotis, & ad tua illa commenta ineptis omnia permiſcere. Et tamen cum ejuſmodi interpretatio tua ſit, ſæpé glorlaris Ariſtotelis apodicticam omnibus antea interpretibus incognitam fuiſſe, abs te uno nũc demum é tenebris erutam, & in clariſſima præſtantium exemplorum luce collocatam eſſe: Quæ cujus ingenii oratio ſit, malo te arbitro ac judice perpẽdi, quám á me ſubtilius explicari. Admiror in te doctrinæ induſtriæque pleraſque dotes, literaturam Latinam & Græcam, lectionem excellentium authorum feré omnium, multiplicem variarũ rerum doctrinam:

Unam tibi judicii libertatem vanæ perſuaſionis errore ſolutam vehementer exopto, ut ita velis Ariſtotelis diſcipulus eſſe, quomodo Ariſtoteles Platonis eſſe voluit, neque mihi iraſcare ſi te non Ariſtotelis ſervum, ſed Ariſtotelem alterum, vel Ariſtotele etiam præſtantiorem magiſtrum eſſe cupiam. Materies hujus laudis in manu tibi eſt, præſertim in phyſicis (quorum profeſſor etiam es) hic enim Deus bone, quàm præclari monumenti quanque ſtudioſis omnibus optati, quanta materies eſt ab Hippocrate, Platone, Ariſtotele, Galeno, Plinio, ſexcentiſque aliis, qui operas ſuas ad iſtam architecturam tibi gratuitas offerunt? Delectum & judicium ex apodicticis legibus adhibeto, non vanam fucatę opinionis umbram, ſed conſtantem expreſſæ doctrinæ laudem conſequere. Audio te virum probum eſſe, & iſto nomine non ſolum obliviſcor, ſi quibus verbis in nos durior fueris, ſed te complector, & ad ſolidam gloriam exhortor, & excito. Vale, Baſileæ prid. Id. Septem. 1569.

JACOBUS SCHECIUS PETRO RAMO REGIS GALLIÆ PHILOſopho S.

NON voluntate aut propoſito factũ eſt, ut hactenus ad tuas unas non reſponderim (binas quidem eodem exemplo ſcriptas non accepi) ſed quòd nullus ſeſe mihi nuncius hactenus obtulerit, & propter occupationes, & quod

quod non ſoleo impiger eſſe admodum ad ſcribẽdum, aut etiam ad reſcribendum. Jam reſcribam ſané denuo á te admonitus, & quód ſperem fretus opera cujuſdam amici, brevi poſſe meas tibi reddi, cui notiores ſunt Baſilienſes nuncii quám mihi. Ac primum vir Clariſſ. noli mirari quód acerbius ſum in te invectus in demonſtrationibus meis, propterea quód interpretandum ſuſceperam Ariſtotelem, quem tu animadverſionibus tuis, tam crudeliter, iniqué, & miſeré flagellaſſes. Ad hanc cauſſam accedebat alia, quód ſuperioribus annis, á quibuſdam ſtudioſis acceperam, quam contumelioſé commentationibus noſtris Phyſicis inſultaſſes, & me valde contemptim publicé etiam exagitaſſes, ut quodammodo meis libris aditus non patéret in Galliam. Certé vellem tua, & Reipub. cauſſa, ut libros hos contra ſummum, & admirandæ ſapientiæ Philoſophum nunquam ſcripſiſſes, quibus certé non refellis divini iſtius viri inventa, ſed declaras nihil aliud, quám te non intelligentẽ eſſe eorum, quæ ſunt á tanto Philoſopho ſcripta. Oppoſuiſti te hac in deſcriptione non tantum Ariſtoteli, ſed omnium doctorum, omnium ætatum judicio, ut videatur mihi propemodum inſania eſſe, damnare, quę doctiſſimorum omnium ſuffragiis tot ſæculis fuerũt comprobata. Imperitos fortaſſe iſtis qualibuſcunque argutiis movebis; & ignaros Ariſtotelicæ Philoſophiæ forſan in tuam ſententiam pertrahes, ſed noli credere te á doctiorib. quicquam impetraturum eſſe, qui cum intelligant egregia eſſe Ariſtotelis ſcripta, tua viciſſim frivola, & nihil ſucci habentia ſtatuunt eſſe. Igno-

ſces pro tua humanitate, ingenué, & liberé ſuam ſententiam confitenti, & te admonenti, ut rationẽ habeas publici commodi, nõ enim eſt, quod poſt hac vereare, ne acerbius aliquod cõtra te ſcribam, ſi me contumelioſé non laceſſas. Quód ſi veritati, & non ambitioni ſtudes, non dubito quin rediturus ſis in viam, ſed profectó vereor, ne nimis verũ illud ſit, quod vulgo dicitur, Qui velit ingenio cedere, nullus erit. Quód ſi Philoſophus es, ſic amabis veritatem, ut non amicos tantum, ſed etiam teipſúm non recta via incedentem reprehendas, & pluris veritatem, quám tuam κενοδοξίαν facias. Sed ad hãc mutationem inſtinctu Divini ſpiritus eſt opus: humanis enim conſiliis hac in re nihil proficitur, quin etiam pertinacioribus feré nihil perſuaderi poteſt. Ad reprehenſionem quorundam temere mihi obiectorum paucis reſpondebo. Fretus ipſa veritate, & Ariſtotelis authoritate, diuiſi Logicam Ariſtotelis in Analyticam, & Topicam, propterea quod Logica, cúm ſit ars probandi, & fidem faciendi per notiora, probatio omnis aut ſit neceſſaria, aut ἔνδοξος. Probatio, quæ nititur propriis & vernaculis rei probandæ rationibus, petitur ex Analyticis præceptis. Quæ autem nititur communibus, & nulli certo generi rerum devinctis argumentis, requirenda eſt probatio horũ ex Topica Dialectica. Finis eſt utriuſque partis Dialecticæ, ut poſſimus invenire, & iudicare argumenta quibus probandum eſt aliquid. Quare Inventio & Iudicium, ſpecies non ſunt αἰπδιηρημέναι, ut viſum quibuſdam fuit, præſertim Stoicis, has Dialecticæ ſpecies, authore Boetho, facientibus,

facientibus, ſed Analytica, & Topica, ſpecies erũt *ἀντιδιῃρημέναι*, & quæ ſemel in idem non concurrant. Vides me non tanquam Dictatorem, hæc aſtruere, ſed rationibus motum approbaſſe Logicæ artis Ariſtotelicam hanc in ſpecies diviſionẽ. Habet ergo & Analytica pars, præcepta quædam, quibus & invenire demonſtrationis *στοιχεῖα*, & quibus etiam judicare propoſita valeamus, id eſt, demonſtrationes, á non demonſtrationibus diſcernere. Ita quoque Topica docet, & invenire, & judicare, ea quibus *ἐνδόξως* de re propoſita diſſeri poſſit. Habes quod requirebas á mea diligentia, & non opus certé fuit, ut me tam ſollicité exuſcitares. Quæ tu poſtea ſcribis, non diligentiam aliquam redolent, ſed, quæſo ignoſce mihi ignorantiam terminorum, & finium utriuſque ſpeciei Logicæ artis, nempe Analyticæ, & Topicæ. Putas eadem in utriſque tractari partibus artis, quod falſiſſimum eſt, *καὶ μέγα λίαν ἄτοπον*, quod de Empedocle alicubi inquit Ariſtoteles. Multa dicis, ſed nihil probas, & quod me reprehendis, nullo meo merito, id omnium meritiſſimo tibi adſcribitur, nempe Cenſorium, ſeu Dictatorium ſupercilium. Tales profecto ſunt tuæ animadverſiones omnes, ab ignorantia ſcilicet veritatis pulcherrimorum inventorum ab Ariſtotele, profectæ. Ergo cúm res iſtas non intelligas, & tanquam Andabata pugnes, non puto te rationibus refellendũ, ut qui hypotheſes verarum rationum tuis ſomniis plané é medio ſuſtuleris. Quis unquam inventionis generalis, & quæ Topicæ communis etiam ſit, præcepta in Apodicticis, præter te unum ex-

plicari dixit? A ſcopo aberraſti, toto cœlo, totaq; via aberraſti Rame. Prius, mihi crede, intelligere authores oportet, poſtea animadverſiones in eos ſcribere. Quomodo, quæſo, judicium horum nullum eſt proprium, quorum non eſt generalis, ſed omnino propria inventio? Alia inveniendorum præcepta in Analytica parte tractantur, & ſimul etiam judicandorum, & alia præcepta, & aliarum probationum inventiones, & judicia præſcribuntur in Topicis: quam differentiam fortaſſe tu non vides, quia Ariſtotelem non intelligis, & reprehēdis non intellecta. Ergo Methodus omnino nulla (authore Ramo) in Topicis attingitur. Concluſio hæc tua ſimilis eſt præmiſſis. Quando talia ſcribis, Ariſtotelici partim rident, partim indignãtur: perinde enim facis, atque cæci, ſi de coloribus diſputant, aut perinde atque Anaxagoras, cúm probare conaretur, nivem eſſe atram. Proinde argumenta tua ſimilia ſunt concluſis, & ne gutta quidem veritatis in utriſque eſt. Falſiſſimum itaque eſt quod ſcribis, Inventionem unam, & argumentorum generibus eandem in Apodicticis, & Topicis repetitam eſſe. Quis hoc dicit? Ramus? Quis hoc negat? Omnes docti Philoſophi, qui veritatem & Ariſtotelem intelligunt. Ad alterum breviter reſpondeo. Primúm me Apodicticam non in medio ponere inter Analyticam, & Topicam, non enim mihi unquam hoc venit in mentem, ſed Analyticæ, ut generis, facio diviſionem, in priorem Analyſin, & poſteriorem, quæ aliás ἀποδεικτικὴ ἀνάλυσις ſolet appellari. Deinde non eſſe ſciẽtiam dicó Ἀποδεικτικὴν, ſed artem quandam tractandarum, inveniendarũ, explicandarum,

explicandarum, & judicandarum ſcientiarum. Ariſtoteles in Rhetoricis, inquit, eos qui Dialecticam appellant ἐπιστήμην, ipſius δύναμιν penitus ἀφανίσαι. Sed Ramo nõ recté videtur hoc dictum. Quare? Quia Ariſtotelea hæc, non ſatis intelligis. Proinde alia ratione Metaphyſica, dicitur Apodictica, & alia Analytica ars, dicitur Apodictica Metaphyſica, ſcientia eſt ſcientiarum, ſed ars Apodictica non eſt ſcientia, ſed ars ſcientiarum. Quare nihil promoves his tam ineptis argumentis, quæ me non redarguunt, ſed te Philoſophiæ non admodum intelligentem eſſe oſtendunt. Deinde reprehendis exempla mea; quód non poſſint ferre ſeveritatem Analyticorum præceptorum. Nam ſic me ſtatuere dicis, quód in Phyſicis & artibus obnoxiis rebus, non ex neceſſitate cohærentia monſtrari ſoleant, ſed talia, quæ plerunque & in pleriſque ita ſe habeant. At Analytica præcepta de neceſſariis præcipere, ut quæ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, & καθόλου prædicentur. Reſpondeo, neceſſitatem non tãtum in his eſſe, quæ ſemper, ſed etiam in his quæ plerũque ſubiectis inſunt. Ut ſi Phyſicum eſt, plerunque naſci naturali conſtitutione animalia, neceſſe etiam eſt, ut plerunque ita generentur. Nam niſi non eſſet neceſſe plerunque ſic naſci, ſequeretur ut Natura indefinita, & fortuita cauſſa eſſet. Quód autem ex neceſſitate plerũque & non ſimpliciter ex neceſſitate, ſic fiunt Naturalia, cauſſa eſt alia huius Neceſſitatis, nempe Materia, quæ obnoxia ἀντιφάσεως, non patitur, ut res non poſſit non aliter fieri, quám fiat. Philoſophis hæc ſatisfaciunt, ſed tibi, ut opinor, qui novam Philoſophiam cõ-

mentus es, non ſatisfacient. De Syllogiſmo Mathematicæ demonſtrationis, reſpondeo, me non negare illum eſſe nullum: cum enim ſubjectum ſit, & proprietas, & cauſſa ſit proprietatis, quomodo quęſo non erit ſyllogiſmus ἀποδεικτικὸς, Sed tales ſyllogiſmos propter Medii compoſitionem, χαλέπον ἐστὶν ἀνάγειν. Quid eſt Triangulum habere tres duobus rectis æquos? Id eſt, Quæ cauſa eſt? Quia tres illi anguli ſunt æquales exteriori & interiori, angulis creatis à latere trianguli, inſiſtente cuidam alii rectæ, qui duo ſint æquales tribus internis, ratione qua externus trianguli ſit oppoſitis duobus angulis internis æqualis. Medium illud compoſitum eſt ex principalibus cauſſis, quæ vernaculæ ſunt, & peculiares propoſito demonſtrando, quibus definitur eſſentia prædicati proprii hujus. Complementa autem probationum, Epagogicis abſolvuntur ſyllogiſmis, quæ omnia copioſiſſimé in Annotatis noſtris in Apodictica, expoſuimus: quæ volente Deo, brevi exibũt in lucem, & in his declarabitur ſtudioſis Mathematicarum demonſtrationum principalia media, quomodo contrahi poſſint, ut his unum quoddam εἶδος, cauſſæ proponatur. Sed difficilia hæc ſunt, & quæ pauci ſine præceptore aſſequi poſſunt. Non eſt ergo, mi Rame, quód me hoc loco calumnieris, & mihi tuos, neſcio quos, proſyllogiſmos proponas. Non hoc agitur, utrum plurib. ſyllogiſmis una demonſtratio conſtet, ſed utrum uno ſyllogiſmo principales partes medii complecti poſſimus, & quænam ſint illæ partes principales, de quib. in Annotatis meis docebo. Præterea, tuam Methodon in artibus ordinandis,

dinandis, non poſſum videre qualis ſit, cum Ariſtotelis Dialecticam ignores, & Apodictica tãtopere contemnas. Multi multa ſcribunt hodie de Methodis, ignariſſimi Analyticorum, quos facilé patior abundare in ſuo ſenſu, utinam nobis ipſis non tantum arrogaremus, & potius veterum inventa explicaremus, quám his per calumniam exploſis, noſtras nugas juventuti erudiendæ in Philoſophia obtruderemus. De linea ex punctis concreta, non eſt ut tibi reſpondeam. Nam nec Ariſt. nec ego conſtitutam lineam ſtatuo ex punctis: Ut Triangulus eſt conſtitutus ex tribus lineis ſuperficiem claudentibus. An neſcis Ariſtotelem eſſe de exemplis non ſolicitũ? & ſæpe ipſum ex aliorum ſenſu exempla afferre, & præterea παχυμερῆ, quidã interpres veriſſimé dixit eſſe Ariſtotelem in exemplis. Alterum exemplum demonſtrationis proprii trianguli, ego ſtatuo me ex præceptis Ariſtotelis Apodicticis tractaſſe, quæ præcepta tu non bené, ut opinor, intelligens, immeritó reprehendis. Certé quod tres ſint æquales duobus rectis, probari non poteſt, niſi probetur tres illos angulos internos, æquales eſſe exteriori, & interiori, qui creantur uno latere trianguli inſiſtente lineæ rectæ. Nã ex prius quadam demonſtrata, liquet, ſic habentes duos, aut ambos rectos eſſe, aũt duobus rectis æquales. Itaque principale illud eſt, & συνεκτικὸν Medium. Quare probandum jam nihil aliud reſtat, quám probare duos angulos illos eſſe æquales tribus, quod monſtratur, ſi probetur, externũ æqualem eſſe duobus internis, quod ipſum probatur etiam per prius demõſtratam quandam, dividen-

do ſcilicet externum angulum per lineam παράλλη-λον in duas partes. Principale igitur medium, duabus his cauſſis conflatur hoc modo: Omnis figura rectilinea tres habens angulos, exteriorem habens æqualem duobus oppoſitis, & exteriorem cum interiore, habens tribus interioribus æqualem, habebit tres duobus rectis æquos. Sed omnis Triangulus eſt figura rectilinea, tres habens angulos, exterioremque habens æqualem, &c. Reliquæ probationes complentur per Epagogicos ſyllogiſmos, qui ſunt principalium mediorum complementa. Sic reduci poſſunt ad formam Syllogiſticam demonſtrationes Mathematicæ. Ut ſi velis probare, quód duo parallelogramma in eadem baſi, & intra eaſdem parallelos conſiſtentia, ſint æqualia, συνεκτικὸν eſt αἴτιον: Quorumcunque Trapeziorum æqualium (quæ formantur æqualibus triangulis, ſi commune triangulum utriſque detrahatur) idem fuerit complementum, quo per additionem Trianguli communis unius, formentur parallelogramma duo, neceſſe eſt, ut duo hæc parallelogramma ſint inter ſe æqualia. Sed duorum quorumvis parallelogrammorum, ſuper eadem baſi deſcriptorum, & ſub eiſdem parallelis, ſunt hujuſmodi Trapezia ęqualia (que formãtur æqualibus triangulis, ſi commune triangulum utriſque detrahatur) quæ complemento unius trianguli addito, transformantur in duo parallelogramma. Ergo duo huiuſmodi parallelogramma, &c. erunt æqualia. Principale etiam hujus medium demonſtrationis poſtea completur Epagogicis ſyllogiſmis, quorum majores præmiſſæ, vel prius

ſunt

ſunt demonſtratæ quædam, vel Axiomata quædam. Copioſé tractavi hæc in Annotatis meis, in poſteriora Analytica, quæ Deo volente brevi edá in lucem. Quare, non eſt ut putes me nullum tenere uſum Analyticorum præceptorum in Mathematicis exemplis.

De Hippocrate non nego, quod pleræq; ipſius hypotheſes fuerint Geometricæ & συμφυεῖς, offendit duntaxat in uno, quo factũ eſt, ut ψευδογράφημα committeret. Oſtenſum illud eſt in Phyſicis. Demonſtrationem duplationis cubi, in edendis annotatis meis proponam, cujus demonſtratio eſt in inventione duarum mediarum, quas invenire licet per comparationem parallelogrammorum quorundam, & ſimilium triangulorum. Quo volui oſtendere, quomodo Stereometricis etiam demõſtrationibus adhibeamus linearum propria, & figurarum, & hac ratione eſſe quodammodo ὑπάλληλον ἐπισήμων στερεωμετρίαν, ipſi Geometriæ. Quod ſcribis pra terea de cubis, proportionis ordine ſe conſequentibus, me falli, non recte meum ſenſum mihi videris interpretari. Nam inter duos cubos, habentes ῥητὰς lineas, intermedios duos poni dixi, quorum lineæ ſint ἄλογοι, ut ſint duo cubi, quorum unius ſit radix 2. & alterius radix 4. Primus eſt unitas, & ultimus eſt 8. cujus radix eſt binarius. Hæc certé non ſunt obſcura intelligentibus, nec fallacia ſunt teſtimonia præceptorum quæ tracto, & mihi libet interdum ad talia evagari. In extremo epiſtolæ denuo obteſtaris, ut dicã tibi qua re motus, vulgarem hanc diviſionem Logicæ in Inventivam & Judicativam rejecerim.

Supra & initio quidem breviter cauſſam expoſui. Ego viciſſim te obteſtor, ut ne ſummum & præſtantiſſimum Philoſophum Ariſtotelem, tuis animadverſionibus frivolis, é manibus ſtudioſorum excutias. Majorem laudem conſecutus eſſes profectó, ſi egregia ipſius ſcripta explicuiſſes, vel ſcribendo, vel docendo, quám non intellectum authorem tot ſophiſmatibus oppugnādo, tam multorum doctorum virorum odio te ſubjeciſſes, ut vix interdum credam te hoc ſerió agere, ſed quaſi luſum inſtituiſſe, ut ſolent Rhetores facere, quando aut febrim, aut podagrá, aut tale quid laudant. Quod ad me attinet, tanti facio Ariſtotelem, ut credam naturam rerum, omne acumé ingenii humani in ipſo oſtentare voluiſſe, ut recte Averroës ipſum naturæ miraculum fuiſſe dixerit. Quæſo igitur te, & tui honoris, & Reipub. nomine, ut deinceps nobis novam Philoſophiam, & Dialecticam non velis obtrudere, & ne reprehendas meliores authores, ne tu quoque reprehendaris. Quod ad me attinet, bené poſthac ſecurus eris, ut contra nihil ſcribam, modó tu noſtra non reprehendas, ſi vera ſint. Ego quæ tu reprehendis in Ariſtotele, nullo modo reprehendēda eſſe video, ſed accuratiſſima interpretatione evolvenda eſſe, ut legentibus amplius non ſint obſcura. Quare iterum atque iterum te hortor, ut bonitatem ingenii tui, in explicandis, non in reprehendendis ceterū inventis, exercere velis: qua in re habebis me non tantúm hortatorem, ſed etiam laudatorem ſummum, & in die illo Talétum tuum, bene in uſura collocatū, Domino offeres, qui non vult,

vult, ut donis ſuis male, & præpoſteré utamur. Tubingæ 15. Martii. Jacobus Schecius D. ad omnia obſequia paratiſſ. ſi νομίμως philoſopharis.

PETRUS RAMUS JACOBO SCHECIO TUBINGENSIS *academiæ clariſsimo Philoſopho.*

IGNOSCE mihi (Schecì doctiſſime) ſi priuſquam in Germaniam veniſſem, tam illuſtris philoſophi tantum nomen neſcierim: neque veró quicquam intellexiſſem, niſi Argentinæ in officina librarii cujuſdam libros quoſdam tuos pulveri, tineiſque expoſitos animadvertiſſem. Cum rogarem quis eſſes, & quamobrem libri tantæ molis non venderentur, reſpóſum eſt, te Tubingenſis academiæ philoſophum magnum eſſe, ſed perobſcurum, ideoque minus in vulgus probari. Tumque diligentius apodictica tua legi: Itaque noli conqueri, quod quiſquam de te in Gallia publicé loquatur: propterea que tuis libris in eam regionem aditus occludatur. Sed de re. Duo te præcipué rogaveram, ut nobis leges tuæ civitatis indicares, cum jura meæ civitatis aperuiſſem, tu pro omni lege ac jure Ariſtotelis authoritatem reſpondes, affirmaſque á natura omne ingenii humani acumen in eo philoſopho oſtentatum eſſe: denique ipſum naturę eſſe miraculū. Quid ergo? An Ariſtoteles, tibi naturæ miraculū eſt, cúm ſophiſmatis ſuis argutatur æternum mūdum, mortales ani-

mos, ſine providentia Deum, hominis beatitudinem non aliam quám ab homine & in hac vita quærendam eſſe? nempe hoc eodem iure ſi per ſe clariſſimam rationis humanæ lucem infinitis tenebris obruerit, etiam tibi naturę miraculum erit? Enimvero pudet te hominē in tam diuturna philoſophiæ profeſſione conſumptum, tam pinguē & ſuperſtitioſum philoſophū eſſe: vix enim ullam idololatriam tua iſta Ariſtoteleorum ſophiſmatum idolomania nequiorem eſſe judico. Quare mitte obſecro iſta puerorum miracula, Ariſtotelique ipſi perridicula. Ariſtoteles enim hoc authoritatis quamlibet eximiæ argumentum ἄτεχνον appellat, teque ideo artis (de qua loquimur:) nolo dicere cætera. Et tamen (ut prima epiſtola monui) huic ipſi tuæ naturæ miraculo mirabilē pleriſque in locis & errorem & ſomnum & imperitiam objectas: ut ingenii tui mirificum acumen ſatis admirari nequeam: qui Ariſtotelem Ramo ſacroſanctum velis eſſe, quem Schecio tot probris obnoxium facias. Nos igitur leges conſtantes & ſanctas habemus, quibus legitimum civem debeas agnoſcere: Tu veró & Ariſtoteli, & legitimā Ariſtotelis philoſophiam ſequentibus eris ἄπολις, ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος. De partitione logicæ in inventionem & judicium ſecundo loco ſcripſerā: hic reſpondes iſtas ſpecies in Analyticis & Topicis confuſas eſſe: Analyticam autem & Topicam ſpecies eſſe diſtinctas & inter ſe oppoſitas. Reſponde igitur mirifice logice, utrum logica de inveniendis cauſſis, oppoſitis, genere, ſpecie, definitione, & reliquis argumentis ſit eadem logica,

quæ ἑρμηνεία enuntiati, quæ analyſis ſyllogiſmi in ſuis figuris & modis, quæ analyſis methodi in perpetua artium collocatione. Illic enim inventionis logica eſt: hic judicii logica. Hoc (inquam) problema pro tua ſingulari logica attentius conſiderato. Deinde veró quid ais logicam aliam eſſe inventionis analyticæ, aliã topicæ? Item aliam logicam judicii analytici, aliã topici? Reſponde igitur utrum alia definitione noſti analyticũ, genus alia topicum? alia definitione ſpeciem analyticã, alia topicam? utrum alia denique eſt logica de cauſſis, oppoſitis, & reliquis argumentis analytica, alia topica? Item utrum alia ſit ἑρμηνεία, alia ſyllogiſmi vel methodi analyſis in analyticis, alia in topicis? tum enim aliam logicam inventionis & Judicii in analytica, aliam in topica tibi conceſſero. Tu igitur cum tantũ ſtomachum habeas, hoc problema non ſolúm devorato, ut adhuc feciſti, ſed conficito penitus & concoquito: verba enim inventionis & judicii tibi philoſophiam neſcio quã inſolentem adferunt: ut tot annos in Ariſtotelis philoſophia verſatus, nondum videaris cogitaſſe quid eſſet invẽtio: At (inquam) doctrina eſt inveniendi argumenti cujuſcunque ſive neceſſarii ſive contingentis: ſed præcipué in Judicii logica valde es neſcio quis, cum affirmas alia præcepta eſſe judicandi in analyticis, alia in topicis. At, vir divine, quidnam loqueris? quam enim ἑρμηνείαν enuntiati, quam analyſim ſyllogiſmi vel methodi in Topicis unquam legiſti? ἑρμηνεία uno opere duntaxat explicatur, ſyllogiſmi logica priore analyſi tantum traditur: Methodica diſpoſitio poſteriore

analyſi tantum exponitur: denique tota operis logici forma in organo ſemel exponitur: materia in elementis, terminis, principiis, id eſt in argumentis infinite iteratur, in categorematis, categoriis, inventione medii, in apodicticis topicis: confuſio (inquam) organi tota eſt in generalis & omnium rerum communis inventionis infinita repetitione. Repetitur enim perpetuo eadem illa communis & generalis, ſed modo ad omnem cujuſcumque enunciati veri, falſi, neceſſarii, impoſſibilis, probabilis conſtructionem, ut in categorematis, categoriis; inventione medii, modo ad ſpeciales quæſtiones apodicticas & topicas, ſed tamen (ut dixi) cõmunis eadem & generalis. Sed cætera corám, ſi Tubingam venero, neque enim te & ſalutare & complecti propter hoc apodicticum bellum deſinam: aut etiam ſi plus otii nactus ero, copioſius eadem de re tibi reſpondebo. Vale, Baſileæ 10. Cal. April. 1569.

PETRUS RAMUS JACOBO SCHECIO CLARISSIMO *Tubingenſis academiæ philoſopho.*

LITERÆ tuæ (Scheci doctiſſime) à Felice Platero nobili medico Baſilienſi, qui ab excellente duce Virtenbergenſi redierat, mihi ita redditæ ſunt, ut vix legendi facultas eſſet, cum denunciaret equos ſe protinus remiſſurum. Itaque ex tempore reſpondere breviter coactus ſum: nunc verò diligentius perlectis literis

ris, paulo plenius etiam reſpondebò. Duabus noſtris epiſtolis ad te perſcriptis rogaveram, primo quas ad vere ſerioque philoſophãdum leges opinionibus hominum & authoritatibus liberas haberes, & quam conformandi judicii logicam ſequereris: Secundo de partitione logicæ artis deq; tuis exemplis egeram. ad primum reſpondes Ariſtotelis laudes plurimas, quas ſane nunquam tantas verbis efficies, quin reipſa præſtantiores efficiam. Itaque authoritatis hujus umbra fretus belle tibi philoſophari videris, ſi convitia neſcio quę in eum evomas, quem á te diſſentire intelligis, quod crudeliter, inique, miſere Ariſtotelem flagellet, quod per inſaniam damnet quem non intelligit, quod argutus novellis frivolis & nihil ſucci habentibus imperitos & ignaros Ariſtoteleæ philoſophiæ in ſuam ſententiam pertrahat, quod non veritati, ſed ambitioni ſtudeat, quod ſuam κενοδοξίαν pluris quám veritatem faciat, quòd tanquam cæcus de coloribus judicet, quod velut Andabatæ pugnet, quod non rationibus refellendus, qui ratas hypotheſes ſomniis é medio tollat, quod ut Anaxagoras nivem eſſe atram diſputet, quod philoſophiam non intelligens, ſibi nimium arroget, quod inventa veterum per calumniam explodens, ſuas nugas juventuti obtrudat, quod frivolis animadverſionibus & ſophiſmatis non intellectum authorem oppugnet, quod odio doctorum ſeſe ſubjiciat, rhetoricumque luſum inſtituens laudandæ podagræ philoſophiam & dialecticam objiciat: quod ideo Ariſtotelici partim rideant, partim indignentur. Hæc enim tui vomi-

tus fruſta ſunt eſculenta, vinum neſcio quod redolentia (intuere enim hæc velut in diſco tibi ſigillatim ante oculos repetita & repoſita) quibus nobis objicis, crudelitatem, iniquitatem, miſeriã, inſaniam, imperitiam, per argutias frivolas impoſturam neſcio quam. ambitionem, κενοδοξίαν, judicii cæcitatem, Andabatæ pugnam, ſomnia, Anaxagoræ nivem atram, philoſophiæ ignorantiam, calumniam, nugas, ſophiſmata, authoris non intellecti oppugnationem, odium doctorum, podagræ laudationem, Ariſtoteleorum riſum & indignationem. Hæc (inquam) tui vomitus fruſta in epiſtola tua & quidem ſæpius iterata ſunt. Denique ut hominis apertum pectus videremus, huc ſpiritũ ſanctũ (ut P. Ramus reſipiſceret) appellaſti: extremumq; judicii diem dixiſti. Leges igitur philoſophiæ tuæ poſtulanti hoc humaniſſimum reſponſum & tot logicæ tuæ argumentis inſtructũ dediſti? At per ſpiritum ſanctũ ingenii, doctrinæ; logici luminis (de quo diſſerimus) authorẽ & largitorẽ, philoſophe, quomodo philoſopharis? Quæritur abs te qua lege judices Ariſtotelis philoſophiam legitimam eſſe: Tu vehementer commoveris; & tumultuaris, Ariſtotelem omnibus laudibus, Ramum contumeliis omnibus cumulando. Eſto (inquam) Ariſtoteles tibi ſit gygas Athlante altior, Ramus homũcio pumilione, quovis humilior, quid tum? Quæſtio tibi eſt de artium non de perſonarum differentia. Si puer in Tubingenſi academia à condiſcipulo interrogetur, utrũ, Deus ſanctus, ſit oratio latina, nullam, opinor, pro tua iſta logica contumeliam, ſed ipſam artis regulam

Iam reſpondebit:tu tua opinione,tantus omnium artium artifex iraſceris & convitiaris? Et tamen ſi Ariſtotelem legibus ſuis repugnantem emendare tibi tantum flagitium eſt, quid tibi miſero tandẽ eſt futurum, qui Ariſtotelem ſomniare, qui Ariſtotelem errare, qui Ariſtotelem ignarum: & imperitum eſſe tot locis affirmas? Sacrifica, quęſo te, ut diſcipulo ſapiens ille magiſter præcepit,charitibus & manſuetioribus muſis, ut ſtomachum tuũ tibi leniant. Diſcipuli tui queruntur te perobſcurum eſſe: ſi tibi perſuaſeris iſtam ruſticam moroſitatem obſcuritatis hujus cauſſam eſſe,mea quidẽ certẽ ſentẽtia nihil errabis:caliginoſi enim halitus iſti mentis ſtatum totum conturbant: Placata, liberalis, humana communicatio, canos noſtros magis deceat. Itaque ſi ego in iſta patientiæ & cõſtantiæ militia veteranus,te novitium tyronem amicẽ moneam,æquo animo feres, & urbanior factus,admonitionem noſtram amabis. Ego te honorifice in meis ſcriptis(uti perſpicies)appellavi,& appellabo ubicumque honorandi tui æqua poteſtas fuerit. Quinetiam ut intelligas me ingenii tui virtutibus aliis magis delectari, quám iſtis impatientiæ motibus offendi, mitto ad te dialecticam noſtram, teque publici commodi gratia vehementer obteſtor, ut in eam tam ſevere tanque acriter inquiras,quám in tua ſcripta putas inquiri. Qualis univerſæ facultatis definitio noſtra ſit, ſed præcipue quám ſit accurata in inventionem & judicium partitio,utrum logica inventionis ſit eadem cum judicii logica, quoniam partes iſtas *ἀντιδιῃρημένας* negas eſſe:conſidera utrum membra iſta

plicari dixit? A ſcopo aberraſti, toto cœlo, totaq; via aberraſti Rame. Prius, mihi crede, intelligere authores oportet, poſteà animadverſiones in eos ſcribere. Quomodò, quæſo, judicium horum nullum eſt proprium; quorum non eſt generalis, ſed omninò propria inventio? Alia inveniendorum præcepta in Analytica parte tractantur, & ſimul etiam judicandorum, & alia præcepta, & aliarum probationum inventiones, & judicia præſcribuntur in Topicis: quam differentiam fortaſſe tu non vides, quia Ariſtotelem non intelligis, & reprehēdis non intellecta. Ergo Methodus omnino nulla (authore Ramo) in Topicis attingitur. Concluſio hæc tuà ſimilis eſt præmiſſis. Quando talia ſcribis, Ariſtotelici partim rident, partim indignātur: perinde enim facis, atque cæci, ſi de coloribus diſputant, aut perinde atque Anaxagoras, cúm probare conaretur, nivem eſſe atram. Proinde argumenta tua ſimilia ſunt concluſis, & ne gutta quidem veritatis in utriſque eſt. Falſiſſimum itaque eſt quod ſcribis, Inventionem unam, & argumentorum generibus eandem in Apodicticis, & Topicis repetitam eſſe. Quis hoc dicit? Ramus? Quis hoc negat? Omnes docti Philoſophi, qui veritatem & Ariſtotelem intelligunt. Ad alterum breviter reſpondeo. Primúm me Apodicticam non in medio ponere inter Analyticam, & Topicam, non enim mihi unquam hoc venit in mentem, ſed Analyticæ, ut generis, facio diviſionem, in priorem Analyſin, & poſteriorem, quæ aliás ἀποδεικτικὴ ἀνάλυσις ſolet appellari. Deinde non eſſe ſciētiam dico Ἀποδεικτικὴν, ſed artem quandam tractandarum, inveniendarū, explicandarum,

explicandarum , & judicandarum ſcientiarum. Ariſtoteles in Rhetoricis,inquit,eos qui Dialecticam appellant ἐπιστήμην , ipſius δύναμιν penitus ἀφανίσαι. Sed Ramo nõ recté videtur hoc dictum. Quare? Quia Ariſtotelea hæc, non ſatis intelligis. Proinde alia ratione Metaphyſica, dicitur Apodictica, & alia Analytica ars; dicitur Apodictica Metaphyſica, ſcientia eſt ſcientiarum, ſed ars Apodictica non eſt ſcientia, ſed ars ſcientiarum. Quare nihil promoves his tam ineptis argumentis, quæ me non redarguunt, ſed te Philoſophiæ non admodum intelligentem eſſe oſtendunt. Deinde reprehendis exempla mea; quód non poſſint ferre ſeveritatem Analyticorum prçeptorum. Nam ſic me ſtatuere dicis, quód in Phyſicis & artibus obnoxiis rebus,non ex neceſſitate cohærentia monſtrari ſoleant, ſed talia, quæ plerunque & in pleriſque ita ſe habeant. At Analytica præcepta de neceſſariis præcipere, ut quæ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, & καθόλου prædicentur. Reſpondeo, neceſſitatem non tãtum in his eſſe,quæ ſemper,ſed etiam in his quæ plerũque ſubiectis inſunt. Ut ſi Phyſicum eſt, plerunque naſci naturali conſtitutione animalia, neceſſe etiam eſt, ut plerunque ita generentur. Nam niſi non eſſet neceſſe plerunque ſic naſci,ſequeretur ut Natura indefinita, & fortuita cauſſa eſſet. Quód autem ex neceſſitate plerũque & non ſimpliciter ex neceſſitate,ſic fiunt Naturalia,cauſſa eſt alia huius Neceſſitatis,nempe Materia,quæ obnoxia αἰτίας, non patitur, ut res non poſſit non aliter fieri,quám fiat. Philoſophis hæc ſatisfaciunt, ſed tibi, ut opinor, qui novam Philoſophiam có-

mentus es, non ſatisfacient. De Syllogiſmo Mathematicæ demonſtrationis, reſpondeo, me non negare illum eſſe nullum: cum enim ſubjiectum ſit, & proprietas, & cauſſa ſit proprietatis, quomodo quęſo non erit ſyllogiſmus ἀποδεικτικὸς, Sed tales ſyllogiſmos propter Medii compoſitionem, χαλέπον ἐστιν ἀνάγειν. Quid eſt Triangulum habere tres duobus rectis æquos? Id eſt, Quæ cauſa eſt? Quia tres illi anguli ſunt æquales exteriori & interiori, angulis creatis à latere trianguli, inſiſtente cuidam alii rectæ, qui duo ſint æquales tribus internis, ratione qua externus trianguli ſit oppoſitis duobus angulis internis æqualis. Medium illud compoſitum eſt ex principalibus cauſſis, quæ vernaculæ ſunt, & peculiares propoſito demonſtrando, quibus definitur eſſentia prædicati proprii hujus. Complementa autem probationum, Epagogicis abſolvuntur ſyllogiſmis, quæ omnia copioſiſſimé in Annotatis noſtris in Apodictica, expoſuimus: quæ volente Deo, brevi exibũt in lucem, & in his declarabitur ſtudioſis Mathematicarum demonſtrationum principalia media, quomodo contrahi poſſint, ut his unum quoddam εἶδος, cauſſæ proponatur. Sed difficilia hæc ſunt, & quæ pauci ſine præceptore aſſequi poſſunt. Non eſt ergo, mi Rame, quód me hoc loco calumnieris, & mihi tuos, neſcio quos, proſyllogiſmos proponas. Non hoc agitur, utrum plurib. ſyllogiſmis una demonſtratio conſtet, ſed utrum uno ſyllogiſmo principales partes medii complecti poſſimus, & quænam ſint illæ partes principales, de quib. in Annotatis meis docebo. Præterea, tuam Methodon in artibus ordinandis,

dinandis, non poſſum videre qualis ſit, cum Ariſtotelis Dialecticam ignores, & Apodictica tãtopere contemnas. Multi multa ſcribunt hodie de Methodis, ignariſſimi Analyticorum, quos facilé patior abundare in ſuo ſenſu, utinam nobis ipſis non tantum arrogaremus, & potius veterum inventa explicaremus, quám his per calumniam exploſis, noſtras nugas juventuti eru‍diendæ in Philoſophia obtruderemus. De linea ex punctis concreta, non eſt ut tibi reſpondeam. Nam nec Ariſt. nec ego conſtitutam lineam ſtatuo ex punctis: Ut Triangulus eſt conſtitutus ex tribus lineis ſuperficiem claudentibus. An neſcis Ariſtotelem eſſe de exemplis non ſolicitũ? & ſæpe ipſum ex aliorum ſenſu exempla afferre, & præterea παχυμερῆ, quidã interpres veriſſimé dixit eſſe Ariſtotelem in exemplis. Alterum exemplum demonſtrationis proprii trianguli, ego ſtatuo me ex præceptis Ariſtotelis Apodicticis tractaſſe, quæ præcepta tu non bené, ut opinor, intelligens, immeritó reprehendis. Certé quod tres ſint æquales duobus rectis, probari non poteſt, niſi probetur tres illos angulos internos, æquales eſſe exteriori, & interiori, qui creantur uno latere trianguli inſiſtente lineæ rectæ. Nã ex prius quadam demonſtrata, liquet, ſic habentes duos, aut ambos rectos eſſe, aũt duobus rectis æquales. Itaque principale illud eſt, & συνεκτικὸν Medium. Quare probandum jam nihil aliud reſtat, quám probare duos angulos illos eſſe æquales tribus, quod monſtratur, ſi probetur, externũ æqualem eſſe duobus internis, quod ipſum probatur etiam per prius demõſtratam quandam, dividen-

do ſcilicet externum angulum per lineam παράλληλον in duas partes. Principale igitur medium, duabus his cauſſis conflatur hoc modo: Omnis figura rectilinea tres habens angulos, exteriorem habens æqualem duobus oppoſitis, & exteriorem cum interiore, habens tribus interioribus æqualem, habebit tres duobus rectis æquos. Sed omnis Triangulus eſt figura rectilinea, tres habens angulos, exterioremque habens æqualem, &c. Reliquæ probationes complentur per Epagogicos ſyllogiſmos, qui ſunt principalium mediorum complementa. Sic reduci poſſunt ad formam Syllogiſticam demonſtrationes Mathematicæ. Ut ſi velis probare, quód duo parallelogramma in eadem baſi, & intra eaſdem parallelos conſiſtentia, ſint æqualia, συνεχτικὸν eſt αἴτιον: Quorumcunque Trapeziorum æqualium (quæ formantur æqualibus triangulis, ſi commune triangulum utriſque detrahatur) idem fuerit complementum, quo per additionem Trianguli communis unius, formentur parallelogramma duo, neceſſe eſt, ut duo hæc parallelogramma ſint inter ſe æqualia. Sed duorum quorumvis parallelogrammorum, ſuper eadem baſi deſcriptorum, & ſub eiſdem parallelis, ſunt hujuſmodi Trapezia ęqualia(que formãtur æqualibus triangulis, ſi commune triangulum utriſque detrahatur) quæ complemento unius trianguli addito, transformantur in duo parallelogramma. Ergo duo huiuſmodi parallelogramma, &c. erunt æqualia. Principale etiam hujus medium demonſtrationis poſtea completur Epagogicis ſyllogiſmis, quorum majores præmiſſæ, vel prius

ſunt

ſunt demonſtratæ quædam, vel Axiomata quædam. Copioſé tractavi hæc in Annotatis meis, in poſteriora Analytica, quæ Deo volente brevi edã in lucem. Quare, non eſt ut putes me nullum tenere uſum Analyticorum præceptorum in Mathematicis exemplis.

De Hippocrate non nego, quod pleræq; ipſius hypotheſes fuerint Geometricæ & σύμφυεῖς, offendit duntaxat in uno, quo factũ eſt, ut ψευδογράφημα committeret. Oſtenſum illud eſt in Phyſicis. Demonſtrationem duplationis cubi, in edendis annotatis meis proponam, cujus demonſtratio eſt in inventione duarum mediarum, quas invenire licet per comparationem parallelogrammorum quorundam, & ſimilium triangulorum. Quo volui oſtendere, quomodo Stereometricis etiam demõſtrationibus adhibeamus linearum propria, & figurarum, & hac ratione eſſe quodammodo ὑπάλληλον ἐπιστήμην στερεωμετρίαν, ipſi Geometriæ. Quod ſcribis præterea de cubis, proportionis ordine ſe conſequentibus, me falli, non recte meum ſenſum mihi videris interpretari. Nam inter duos cubos, habentes ῥητὰς lineas, intermedios duos poni dixi, quorum lineæ ſint ἄλογοι, ut ſint dūo cubi, quorum unius ſit radix 2. & alterius radix 4. Primus eſt unitas, & ultimus eſt 8. cujus radix eſt binarius. Hæc certé non ſunt obſcura intelligentibus, nec fallacia ſunt teſtimonia præceptorum quæ tracto, & mihi libet interdum ad talia evagari. In extremo epiſtolæ denuo obteſtaris, ut dicã tibi qua re motus, vulgarem hanc diviſionem Logicæ in Inventivam & Judicativam rejecerim.

Supra & initio quidem breviter cauſſam expoſui. Ego viciſſim te obteſtor, ut ne ſummum & præſtantiſſimum Philoſophum Ariſtotelem, tuis animadverſionibus frivolis, é manibus ſtudioſorum excutias. Majorem laudem conſecutus eſſes profectó, ſi egregia ipſius ſcripta explicuiſſes, vel ſcribendo, vel docendo, quám non intellectum authorem tot ſophiſmatibus oppugnãdo, tam multorum doctorum virorum odio te ſubjeciſſes, ut vix interdum credam te hoc ſerió agere, ſed quaſi luſum inſtituiſſe, ut ſolent Rhetores facere, quando aut febrim, aut podagrã, aut tale quid laudant. Quod ad me attinet, tanti facio Ariſtotelem, ut credam naturam rerum, omne acumẽ ingenii humani in ipſo oſtentare voluiſſe, ut recte Averroës ipſum naturæ miraculum fuiſſe dixerit. Quæſo igitur te, & tui honoris, & Reipub. nomine, ut deinceps nobis novam Philoſophiam, & Dialecticam non velis obtrudere, & ne reprehendas meliores authores, ne tu quoque reprehendaris. Quod ad me attinet, bené poſthac ſecurus eris, ut contra nihil ſcribam, modó tu noſtra non reprehendas, ſi vera ſint. Ego quæ tu reprehendis in Ariſtotele, nullo modo reprehendẽda eſſe video, ſed accuratiſſima interpretatione evolvenda eſſe, ut legentibus amplius non ſint obſcura. Quare iterum atque iterum te hortor, ut bonitatem ingenii tui, in explicandis, non in reprehendendis veterũ inventis, exercere velis: qua in re habebis me non tantúm hortatorem, ſed etiam laudatorem ſummum, & in die illo Talẽtum tuum, bene & cum uſura collocatũ, Domino offeres, qui non

vult,

vult, ut donis ſuis male, & præpoſteré utamur. Tubingæ 15. Martii. Jacobus Schecius D. ad omnia obſequia paratiſſ. ſi νομίμως philoſopharis.

PETRUS RAMUS JACOBO SCHECIO TUBINGENSIS *academiæ clariſſimo Philoſopho.*

IGNOSCE mihi (Schcci doctiſſime) ſi priuſquam in Germaniam veniſſem, tam illuſtris philoſophi tantum nomen neſcierim: neque veró quicquam intellexiſſem, niſi Argentinæ in officina librarii cujuſdam libros quoſdam tuos pulveri, tineiſque expoſitos animadvertiſſem. Cum rogarem quis eſſes, & quamobrem libri tantæ molis non venderentur, reſpõſum eſt, te Tubingenſis academiæ philoſophum magnum eſſe, ſed perobſcurum, ideoque minus in vulgus probari. Tumque diligentius apodictica tua legi: Itaque noli conqueri, quod quiſquam de te in Gallia publicé loquatur: proptereaque tuis libris in eam regionem aditus occludatur. Sed de te. Duo te præcipué rogaveram, ut nobis leges tuæ civitatis indicares, cum jura meæ civitatis aperuiſſem, tu pro omni lege ac jure Ariſtotelis authoritatem reſpondes, affirmaſque á natura omne ingenii humani acumen in eo philoſopho oſtentatum eſſe: denique ipſum naturę eſſe miraculũ. Quid ergo? An Ariſtoteles, ubi naturæ miraculũ eſt, cúm ſophiſmatis ſuis argutatur æternum mũdum, mortales ani-

mos, ſine providentia Deum, hominis beatitudinem non aliam quàm ab homine & in hac vita quærendam eſſe? nempe hoc eodem iure ſi per ſe clariſſimam rationis humanæ lucem infinitis tenebris obruerit, etiam tibi naturę miraculum erit? Enimvero pudet te hominē in tam diuturna philoſophiæ profeſſione conſumptum, tam pinguē & ſuperſtitioſum philoſophū eſſe: vix enim ullam idololatriam tua iſta Ariſtoteleorum ſophiſmatum idolomania nequiorem eſſe judico. Quare mitte obſecro iſta puerorum miracula, Ariſtotelique ipſi perridicula. Ariſtoteles enim hoc authoritatis quamlibet eximiæ argumentum ἄτεχνον appellat, teque ideo artis (de qua loquimur:) nolo dicere cætera. Et tamen (ut prima epiſtola monui) huic ipſi tuæ naturæ miraculo mirabilē pleriſque in locis & errorem & ſomnum & imperitiam objectas: ut ingenii tui mirificum acumen ſatis admirari nequeam: qui Ariſtotelem Ramo ſacroſanctum velis eſſe, quem Schecio tot probris obnoxium facias. Nos igitur leges conſtantes & ſanctas habemus, quibus legitimum civem debeas agnoſcere: Tu veró & Ariſtoteli, & legitimā Ariſtotelis philoſophiam ſequentibus eris ἄπολις, ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος. De partitione logicæ in inventionem & judicium ſecundo loco ſcripſerā: hic reſpondes iſtas ſpecies in Analyticis & Topicis confuſas eſſe: Analyticam autem & Topicam ſpecies eſſe diſtinctas & inter ſe oppoſitas. Reſponde igitur mirifice logice, utrum logica de inveniendis cauſſis, oppoſitis, genere, ſpecie, definitione, & reliquis argumentis ſit eadem logica,

quæ

quæ ἑρμηνεία enũtiati, quæ analyſis ſyllogiſmi in ſuis figuris & modis, quæ analyſis methodi in perpetua artium collocatione. Illic enim inventionis logica eſt: hic judicii logica. Hoc (inquam) problema pro tua ſingulari logica attentius conſiderato. Deinde veró quid ais logicam aliam eſſe inventionis analyticæ, aliã topicæ? Item aliam logicam judicii analytici, aliã topici? Reſponde igitur utrum alia definitione noſti analyticũ, genus alia topicum? alia definitione ſpeciem analyticã, alia topicam? utrum alia denique eſt logica de cauſſis, oppoſitis, & reliquis argumentis analytica, alia topica? Item utrum alia ſit ἑρμηνεία, alia ſyllogiſmi vel methodi analyſis in analyticis, alia in topicis? tum enim aliam logicam inventionis & Judicii in analytica, aliam in topica tibi conceſſero. Tu igitur cum tantũ ſtomachum habeas, hoc problema non ſolúm devorato, ut adhuc feciſti, ſed conficito penitus & concoquito: verba enim inventionis & judicii tibi philoſophiam neſcio quã inſolentem adferunt: ut tot annos in Ariſtotelis philoſophia verſatus, nondum videaris cogitaſſe quid eſſet invẽtio: At (inquam) doctrina eſt inveniendi argumenti cujuſcunque ſive neceſſarii ſive contingentis: ſed præcipué in Judicii logica valde es neſcio quis, cum affirmas alia præcepta eſſe judicandi in analyticis, alia in topicis. At, vir divine, quidnam loqueris? quam enim ἑρμηνείαν enuntiati, quam analyſim ſyllogiſmi vel methodi in Topicis unquam legiſti? ἑρμηνεία uno opere duntaxat explicatur, ſyllogiſmi logica priore analyſi tantum traditur: Methodica diſpoſitio poſteriore

analyſi tantum exponitur: denique tota operis logici forma in organo ſemel exponitur: materia in elementis, terminis, principiis, id eſt in argumentis infinite iteratur, in categorematis, categoriis, inventione medii, in apodicticis topicis: confuſio (inquam) organi tota eſt in generalis & omnium rerum communis inventionis infinita repetitione. Repetitur enim perpetuo eadem illa communis & generalis, ſed modo ad omnem cujuſcumque enuntiati veri, falſi, neceſſarii, impoſſibilis, probabilis conſtructionem, ut in categorematis, categoriis; inventione medii, modo ad ſpeciales quæſtiones apodicticas & topicas, ſed tamen (ut dixi) cõmunis eadem & generalis. Sed cætera corám, ſi Tubingam venero, neque enim te & ſalutare & complecti propter hoc apodicticum bellum deſinam: aut etiam ſi plus otii nactus ero, copioſius eadem de re tibi reſpondebo. Vale, Baſileæ 10. Cal. April. 1569.

PETRUS RAMUS JACOBO SCHECIO CLARISSIMO *Tubingenſis academiæ philoſopho.*

LITERÆ tuæ (Scheci doctiſſime) á Felice Platero nobili medico Baſilienſi, qui ab excellente duce Virtenbergenſi redierat, mihi ita redditæ ſunt, ut vix legendi facultas eſſet, cum denuntiaret equos ſe protinus remiſſurum. Itaque ex tempore reſpondere breviter coactus ſum: nunc veró diligentius perlectis literis

ris, paulo plenius etiam reſpondebò. Duabus noſtris epiſtolis ad te perſcriptis rogaveram, primo quas ad vere ſerioque philoſophãdum leges opinionibus hominum & authoritatibus liberas haberes, & quam conformandi judicii logicam ſequereris: Secundo de partitione logicæ artis deq; tuis exemplis egeram. ad primum reſpondes Ariſtotelis laudes plurimas, quas ſane nunquam tantas verbis efficies, quin reipſa præſtantiores efficiam. Itaque authoritatis hujus umbra fretus belle tibi philoſophari videris, ſi convitia neſcio quę in eum evomas, quem à te diſſentire intelligis, quod crudeliter, inique, miſere Ariſtotelem flagellet, quod per inſaniam damnet quem non intelligit, quod argutus novellis frivolis & nihil ſucci habentibus imperitos & ignaros Ariſtoteleæ philoſophiæ in ſuam ſententiam pertrahat, quod non veritati, ſed ambitioni ſtudeat, quod ſuam κενοδοξίαν pluris quàm veritatem faciat, quod tanquam cæcus de coloribus judicet, quod velut Andabatæ pugnet, quod non rationibus refellendus, qui ratas hypotheſes ſomniis é medio tollat, quod ut Anaxagoras nivem eſſe atram diſputet, quod philoſophiam non intelligens, ſibi nimium arroget, quod inventa veterum per calumniam explodens, ſuas nugas juventuti obtrudat, quod frivolis animadverſionibus & ſophiſmatis non intellectum authorem oppugnet, quod odio doctorum ſeſe ſubjiciat, rhetoricumque luſum inſtituens laudandæ podagræ philoſophiam & dialecticam objiciat: quod ideo Ariſtotelici partim rideant, partim indignentur. Hæc enim tui vomi-

tus fruſta ſunt eſculenta, vinum neſcio quod redolentia (intuere enim hæc velut in diſco tibi ſigillatim ante oculos repetita & repoſita) quibus nobis objicis, crudelitatem, iniquitatem, miſeriã, inſaniam, imperitiam, per argutias frivolas impoſturam neſcio quam, ambitionem, κενοδοξίαν, judicii cæcitatem, Andabatæ pugnam, ſomnia, Anaxagoræ nivem atram, philoſophiæ ignorantiam, calumniam, nugas, ſophiſmata, authoris non intellecti oppugnationem, odium doctorum, podagræ laudationem, Ariſtoteleorum riſum & indignationem. Hæc (inquam) tui vomitus fruſta in epiſtola tua & quidem ſæpius iterata ſunt. Denique ut hominis apertum pectus videremus, huc ſpiritũ ſanctũ (ut P. Ramus reſipiſceret) appellaſti: extremumq; judicii diem dixiſti. Leges igitur philoſophiæ tuæ poſtulanti hoc humaniſſimum reſponſum & tot logicæ tuæ argumentis inſtructũ dediſti? At per ſpiritum ſanctũ ingenii, doctrinæ, logici luminis (de quo diſſerimus) authorẽ & largitorẽ, philoſophe, quomodo philoſopharis? Quæritur abs te qua lege judices Ariſtotelis philoſophiam legitimam eſſe: Tu vehementer commoveris, & tumultuaris, Ariſtotelem omnibus laudibus, Ramum contumeliis omnibus cumulando. Eſto (inquam) Ariſtoteles tibi ſit gygas Athlante altior, Ramus homũcio pumilione, quovis humilior, quid tum? Quæſtio tibi eſt de artium non de perſonarum differentia. Si puer in Tubingenſi academia á condiſcipulo interrogetur, utrũ, Deus ſanctus, ſit oratio latina, nullam, opinor, pro tua iſta logica contumeliam, ſed ipſam artis regulam

Iam reſpondebit:tu tua opinione,tantus omnium artium artifex iraſceris & convitiaris? Et tamen ſi Ariſtotelem legibus ſuis repugnantem emendare tibi tantum flagitium eſt, quid tibi miſero tandē eſt futurum, qui Ariſtotelem ſomniare, qui Ariſtotelem errare, qui Ariſtotelem ignarum: & imperitum eſſe tot locis affirmas? Sacrifica, quęſo te, ut diſcipulo ſapiens ille magiſter præcepit,charitibus & manſuetioribus muſis, ut ſtomachum tuū tibi leniant. Diſcipuli tui queruntur te perobſcurum eſſe: ſi tibi perſuaſeris iſtam ruſticam moroſitatem obſcuritatis hujus cauſſam eſſe,mea quidē certé ſentētia nihil errabis:caliginoſi enim halitus iſti mentis ſtatum totum conturbant: Placata, liberalis, humana communicatio, canos noſtros magis deceat. Itaque ſi ego in iſta patientiæ & cōſtantiæ militia veteranus, te novitium tyronem amicé moneam,æquo animo feres, & urbanior factus,admonitionem noſtram amabis. Egó te honorifice in meisſcriptis(uti perſpicies)appellavi,& appellabo ubicumque honorandi tui æqua poteſtas fuerit. Quinetiam ut intelligas me ingenii tui virtutibus aliis magis delectari, quám iſtis impatientiæ motibus offendi, mitto ad te dialecticam noſtram, teque publici commodi gratia vehementer obteſtor, ut in eam tam ſevere tanque acriter inquiras,quám in tua ſcripta putas inquiri. Qualis univerſæ facultatis definitio noſtra ſit, ſed præcipue quám ſit accurata in inventionem & judicium partitio,utrum logica inventionis ſit eadem cum judicii logica, quoniam partes iſtas ἀντιδιῃρημένας negas eſſe:conſidera utrum membra iſta

univerſi corpois logici naturam & eſſentiam complexa præceptis, legibus, theorematis, alia ſint ad res neceſſarias, alia ad probabiles inveniendum & judicãdum, quod arbitraris. Species oppoſitæ tibi ſunt probatio neceſſaria & tantũ probabilis, quis negat? Nos enim hanc differentiam in enuntiati differentiis ſequimur, quoniam illic κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον eſſet, unde captioſe ad ſyllogiſmum & inutiliter traduceretur. Sed heus logicæ noſtræ monitionis nimium faſtidioſe, eandem neceſſariæ & tantum probabilis probationis & εὑρετικὴν primo noſtro libro & κριτικὴν ſecundo percipies. Tot annos iſta & voce & ſcripto docui, duabus epiſtolis id ipſum tã perſpicue tibi propoſui. An Ariſtotelis ænea pelvis pilaque admovẽda eſt, quæ philoſophum tam manifeſtæ philoſophiæ indormientem exuſcitet? Talis tua logica eſt, cum ais primo tuo Apodictico dialecticam non eſſe ſcientiam, ſed artem tractandarum ſcientiarum: item ſecundo Apodictico eſſe artem, quæ doceat modũ ſcientiæ, partiriſque primo libro in Topicam de opinabilibus, & analyticam de neceſſariis & ſcientificis: & initio ſecundi libri analytica præcepta inter neceſſarium & opinabile conſtituis: tanquam analitica (quam tamẽ principem partem facis) tuo iſto tam logico judicio nulla pars ſit dialecticæ. Dialectica, inquis, primo libro eſt aut analytica de neceſſariis, aut Topica de opinabilibus: At (ut idẽ ais ſecundo libro) analytica pręcepta neutrius partis ſunt, ſed ſunt inter neceſſarium & opinabile: concluderes igitur ex hac tua contradictione analyticam non eſſe dialecticæ partem, aut certe neu-

trius

trius partis legibus teneri. De tam craſſo ſtupidoque errore cum te monuiſſem, homo tam memoria conſtans quàm Philoſophia præſtans iraſceris mihi, & negas hoc tibi unquam in mentem veniſſe. At ne mihi tua oblivio fraudi eſſet, locos ipſos tibi notavi. Hoc igitur ænigma diſſolvito, Analitica eſſe de neceſſariis & ſcientificis, Topica de opinabilibus, & analytica tamen neq; neceſſaria vel ſcientifica, neque probabilia, ſed inter neceſſarium & opinabile, id eſt analytica Ariſtotelis de neceſſariis & ſcientificis, negas analytica eſſe, quia negas eſſe neceſſaria, negas eſſe ſcientifica, cum inter neceſſarium & opinabile conſtituis. An igitur ut elenchũ tam prodigioſum excuſares, tot convitiorum plauſtra convehenda tibi duxiſti? ſed inſtitutum perſequor: In primo noſtro libro cum tota illa dialecticæ principia perpenderis: ſecũdo libro nihil parcito, examinato quã recté judiciũ ipſum ex Ariſtotelis doctrina & definitum & diſtributum ſit. Atq; in prima judicii parte de apodicticis artificioſi & ſcientifici enuntiati conditionibus & differentiis, veri, falſi, veri neceſſarii contingentis, falſi impoſſibilis contingentiſque: in his, inquam, differentiis quæſtionis urnam moveto, utrum legitimé ex apodicticis Ariſtotelis illa ſubducta ſint, & in illo primi judicii gradu collocata: Hîc neceſſitatis tuæ præclaram diſtinctionem intelliges. In ſyllogiſmo & methodo diligentiam & ſeveritatem parem adhibeto: & quid proſyllogiſmus ſit, ut irridere deſinas, ex Ariſtotelis doctrina percipito. Sed in methodo ungues demordeto, ut diſcas quamobrem in topicis nulla me-

thodus attingatur. Hæc lux Ariſtotelea, ſi oculis intentis aſpicies, hallucinationes opinionum tuarum tibi mirabiles aperiet: tibique novum novæ Philoſophiæ mundum (quem in nobis tantopere admiraris) aſpectabilem faciet: Hæc tibi viam & rationem perſpicuæ & facilis doctrinæ demonſtrabit: quod unum in te tui amici vehementiſſime deſirant: quod doctor, quod ſcriptor ſis obſcuriſſimus: ut é diſcipulis tuis ſimpliciſſimi te quidem admirentur, omnino autem nihil intelligant: atqui de laudibus Ariſtotelis methodus eſt una lõgé maxima præſtantiſſimaque, quam equidem ſuſpicari non poſſum quamobrem non tam neſcire quàm deſpicere volueris: Neque enim adduci poſſum ut credam, tam ſingularem Ariſtotelis philoſophiam idcirco tibi minus probari, quia nobis vehementiſſime probetur. Hãc enim Philoſophi gloriam vnicé vindico propugnoque quam tu válde inſolenter aſpernaris & cavillaris. Quare cum laborem noſtrum non ſolùm in reliqua arte, ſed præcipué in methodo Ariſtoteleum eſſe perſpexeris, miteſces (ut ſpero) & judex de ſtudiis noſtris æquior eris, teque præ nobis in logica Ariſtoteleum putare deſines: Logicam enim inventionis judiciique materiam ab Ariſtotele totam feré deſumpſi, formam quam ex methodo adhibendam eſſe præcepit, adhibui. Ita logicam penitus Ariſtoteleam ſequimur. Vis in logicis doctrinam eſſe aliquam de cauſſis, oppoſitis, genere, ſpecie & argumentis reliquis, communibus entis) ut appellat Ariſtoteles (differentiis? Volo: vis judiciũ enunciat, ſyllogiſmi, methodi? Volo:

Hoc

Hoc igitur mihi tecum in Ariſtotelis philoſophia commune eſt: ſed illa ſola ſequor, quia hæc ſola ſunt Ariſtoteleis artium faciendarum principiis conſentanea, quia hæc ſola ſunt utilia juventuti ad reliquas liberales artes percipiendum & exercendum, ad humanam vitam prudentiæ conſiliis & judiciis informandum, atque ea ſemel propono, quia generalia & omnis entis adeoque etiam non entis communia ſunt, & ſemel propoſita tantundem ad quęſtiones Apodicticas, Topicas, Elechticas valent, quàm ſi infinita & odioſa taurologia Ariſtotelis more repeterentur: neque Apodictica aut Topica Logica tollitur, cum de Apodicticis, de Topicis, de quibuſlibet aliis problematis cogitandi & judicandi logica illuſtrior & uberior oſtenditur. Hæc (inquam) ſola & hoc modo retineo: Tu contrà, omnia quæ quomodocunque ab Ariſtotele in organo collecta ſunt, & in primis argumentorum elementis infinité repetita, mordicus retines, eaque obſcura neque intellecta nobis eſſe infinité clamitas. Equidem (ut verum fatear) ſi Ariſtotelem intelligere, exiſtimas eſſe, omnia quæ in Ariſtotelis bibliothecâ ex innumerabilibus authoribus, ut alibi diſſerui, coacervata ſunt; quàvis falſa, aliena, impropria ſint, attamen neceſſaria, cõſentanea, propria facere. Si (inquàm) id exiſtimas eſſe Ariſtotelem intelligere, ut certé contra me ſaltem videris exiſtimare, fateor & mihi & tibi, imó Ariſtoteli ipſi, Ariſtotelem nunquam intellectum eſſe, imó intellectu non difficilem tantum, ſed planè impoſſibilem. Ego velut in auctione publica de ſupellectile Ariſtotelis, principia firma, leges indu-

bitatas, mentem ipſam denique primo mihi comparavi: Deinde é ſcriptis ejus & libris omnia quæ ſummis & incorruptis judiciis illis congruerent: & hoc modo Ariſtoteleus eſſe cupio. Contraria etiam ſi mihi á præcone gratis offerrentur, attamē repudiavi atque abjeci: Tu memoria philoſophi vel pietate potius neſcio qua motus, Ariſtotelis vel putres ſoleas (ne quid auribus indignius dicā) quovis pretio mihi redimendas, & pro ſacris reliquiis venerandas arbitraris: At tibi tam multis locis Ariſtoteles cum ſomniat, cum errat, cum ignorat, etiámne ſacer, etiamne venerandus erit? Atque hic pudet recordari quam facetus eſſe volueris. Quis affirmat, ais, Topicæ & analyticæ inventionem communem & eandem eſſe? Judicium commune & idem eſſe? Ramus: quis negat? Omnes docti philoſophi. At, homo hominum ad errorē ſuum intelligendum tardiſſime, illa ipſa inventio communis, illud ipſum judicium commune eſt in Ariſtotelis organo, unde & nos aſſumpſimus. Ariſtotelis ἑρμηνεία, noſtra eſt ἑρμηνεία, Ariſtotelis ſyllogiſtica, noſtra eſt ſyllogiſtica, Ariſtotelis in artibus collocatio methodica, noſtra eſt in artibus collocatio methodica: neque hæ logici judicii differentiæ repetitam libris compluribus logicam habent in Ariſtotele, ſed unam & communem omnis entis & non entis: Judicium itaque logicū in Ariſtotelis organo commune eſt: Inventio de cauſſis, factis, ſubjectis, adjunctis, diſſentaneis, cōparatis, nominib⁹, diſtributione, definitione, teſtimonio, infinité quidē repetitur & iteratur per quęſtiones Apodicticas, & Topicas: attamen illis ipſis generibus

gneribus ſemper una & eadem, licet mille ſophiſmatis obruta, tamen una & eadem ſemper ſperatur. Quare inventio etiam communis ab Ariſtotele proponitur, & bello iſto facetoq; ſale Ariſtoteles Rami nomine abs te aſpergitur. Verum ſi dialecticam noſtram legeris, mittam dialecticas ſcholas, quæ tibi de ſingulis plenius ſatisfacient, teque meliora docebunt, quàm unquam de philoſophia ſperaveris. Venio ad excuſationem exemplorum, quibus & falſis & tibi ignotis incredibili ſecuritate abuſus es. Quid igitur hic reſpondes? Ariſtoteleam in exemplis παχυμέρειαν prætexis? atqui homo de tua conſtantia negligentiſſime, qui exempla ὥσπερ ὁμήρου λόγους tam confidenter in apodicticis tuis prædicas, quique vel in præſenti epiſtola affirmas teſtimonia quibus uteris nequaquam fallacia eſſe: hæc oratio tibi minime gentium cõveniebat, falſis exemplis uteris, & negas tamen te falſis exẽplis uti: tandem admonitus exemplorum falſitatẽ negligentiæ nomine excuſabis? Hæc prima excuſatio fuit de linea ex punctis concreta. Quid deinde? Dixi tibi adverſus ſomniata Ariſtoteleę apodixeos apodictica non eſſe propriũ trianguli habere tres angulos duobus rectis æquales, quia talis æqualitas in ſolis abſque ulla figura lineis inveniatur: Dixi cauſſam talis æqualitatis non eſſe propriũ trianguli, quia communis ſit linearũ ſimplicium, & quamvis figuram præcedentium: hoc cum nequeas inficiari, attamen nihil ad rem reſpondendo, ſed neſcio quos obſcuritatis tuæ fumos excitando χαλεπὸν ἀναγαγεῖν ais: falſo affirmas tres interiores duobus rectis æquales probari non poſſe

abſque Euclidis exteriore angulo uno latere trianguli inſiſtente, ut loqueris: contrarium ex epiſtola percipere potueras: novam tineis eſcam ſæpius minitaris: denique tanti tui tamque multiplicis morbi medicum calumniatorem appellas. Difficilia hæc ais eſſe ignariſſimis analyticorum, concedo; ſed qui ſint ignariſſimi illi tui, attentius tecum reputato, & quam tibi velut Antigenidas intus cantilenam canas, conſiderato. Talis eſt excuſatio de tetragoniſmo Hippocratis; & mavis tamen te judicibus cauſſam edoctis neſcio quàm miſere deridendum propinare, quàm tam manifeſtũ lapſum ſimpliciter & apertè confiteri. Sed in cubicæ duplicationis errore occultando & tegendo, homo pudoris tui prodige, quas in ſalebras te imprudẽs induis? non rectè ſenſum tuum interpretor (ais) at obſcuritas iſta tibi (ut video) adverſus morbos omnes catholicum eſt remedium. Si quid in Ariſtotelis philoſophia emendatur, Obſcurus eſt (ais) Ariſtoteles, nec abs te intelligitur: ita modo cum de errore manifeſtiſſimo amicè admonueris, indicas te obſcurum eſſe, neque ſenſum tuum à nobis rectè explicari. At hoc obſcuritatis pharmacum ſecũdus dialecticarum ſcholarum liber claris iſtis & illuſtribus Pharmacopolis eripuit. Modò quæſtionem perſequor. Senſum tuum (ais) non rectè interpretor. At (inquam) Scotine doctor, quoniã etiam iſta laude delectaris, verba quibus uſus ſum, tua ipſius verba ſunt in tuis arcanis apodicticis hoc modo: Si triplicetur (ais) linearum proportio, jam non figuræ, ſed corporis reſpectu alterius exuperantia generis magnitudinis cognita erit; ſi

cubus

cubus ſit habens octo partes, qui duplo ſit major, habente quatuor: & quatuor eo, qui duas; & qui duas, eo qui unã parte: dupla linearũ quatuor cõtinua proportione, primus reſpectu ultimi (triplicata proportione) cubicus erit, & octies grandior cubus ultimo & minimo: ut ergo lineę inter ſe cõparantur, ita ex iis procreati cubi inter ſe conferentur: ac ſemper proximus reſpectu præcedentis ſubduplus erit. Hæc (inquã) tua verba ſunt é cymmeriis tuæ matheſeos tenebris eruta, nihil addo vel muto, nihil interpretor: exemplum ad te é tanta famæ tuæ flamma eripiendum aſſumpſi. At (inquam) dupla linearum quatuor continua proportione non ut lineæ inter ſe comparantur, ita ex iis procreati cubi inter ſe conferentur, ut 15 é 4. & ed 4. é 24. in geometria noſtra perſpicies, ut etiam exemplo illo tibi propoſito 1. 2. 4. 8. cubi ſunt 1. 8. 64. 512. non duplæ rationis, ſed octuplæ. Quare talem plané geometriam nobis demonſtras, qualem diſcipulis t is apodicticam demonſtraſti. Enimvero ô ut gratiam nobis haberes, ſi quod te monuerim familiariter de tanta audacia, quid hic facis? quónam te is perditum? Quod ſcribis (ais) de cubis, proportionis ordine ſe conſequentibus me fallit, non recté meum ſenſum mihi videris interpretari. Nam inter duos cubos habẽtes primas lineas intermedios duos poni dixi, quorum lineæ ſunt áloγoi. Ut ſint duo cubi, quorũ unius ſit radix 2. & alterius radix 4. primus eſt unitas & ultimus eſt 8. cujus radix eſt binarius: Hæc epiſtolę totidem verba ipſiſſima ſunt, quæ tibi apertiſſime demõſtrant non Ariſtotelem tibi, quám te ipſum obſcuriorem

eſſe. Quid enim illud eſt? Quatuor cuborum con-
tinuè proportionalium primum eſſe unitatem,
ultimum octo,& tamen unius radicem eſſe 2.alte-
riùs 4? Quinam cubi ſunt inter 1 & 8 quorum ra-
dices ſunt 2.vel 4? cubus enim è radice 2 eſt ille
ipſe numerus 8,cubus è radice 4 eſt 64. Quis ma-
thematicus & modeſtus credet cum iſta legerit,te
non ſolum doctrina,ſed ruſticitate iſta planè ἀγεω-
μέτρητον planeque ἄμουσον eſſe?imò mathematis ni-
mium non dico tantum inſcienter, ſed inſolenter
& immaniter abuſum?Quia non potes in pleriſq;
Ariſtotelis locis falſitatem,heterogeniam,impro-
prietatem pro veritate, homogenia, proprietate
divendere, obſcuritatem philoſophi cauſſaris: an
tuam philoſophiam tam mirabilis affirmationis
ſophiſmate convictam obſcuritatis pari jure tue-
beris?At fucus,at fraus eſt in iſto tam glorioſæ ob-
ſcuritatis emblemate. Dialectica eſt ars bene diſ-
ſerendi,id eſt quidvis perſpicuè docendi,& tu no-
bis ſophiſticam obſcurandi cacotechniam pro dia-
lectica magnificè prædicabis? imò quamlibet in-
ſcientiam iſto tectorio pro ſcientia venditabis?
Nemo niſi perverſa natura, miſer eſt, cum fortu-
natus poſſit eſſe:Nemo præſertim in lucis arte, ni-
ſi fatuus aut improbus, eſt obſcurus, ubi perſpi-
cuus eſſe poſſit. Demitte igitur ignavum neſcio
quem ſpiritum,qui te in has anguſtias perduxit:&
conſulito aliquem Tubingēſis academiæ diſcipu-
lum mathematicum (iis enim doctrinis nobilem
academiam florere audio)graviter errare te reſpō-
debit.Sed caput extremę tuæ philoſophię eſt,cum
tuam iſtam geometriam velutattonitus admiraris,
aiſque:

aiſque: Hæc certé non ſunt obſcura intelligentibus. Certé (inquam) admirande philoſophe, hæc non ψευδογραφήματα, ſed ingenii tui veriſſima argumenta non ſunt obſcura intelligentibus. Et quiſquam jam miretur te credulis diſcipulis obſcurũ eſſe? Verum cum obſcuritatis hujus cauſſas in falſa doctrina, in falſis exemplis (quæ pro veris habuerant) intellexerint, falſo obſcuratatis nomine accuſare te deſinent, errorem, inſomnium, ignorantiam (ut tu perſpicué Ariſtoteli objicis) ſic tibi diſertis & apertis verbis multo juſtius objicerent, ſeque deceptos á decepto magiſtro perſpicient. Equidem per annos feré triginta (quibus iſta de logicis quæſtio diſceptatur) cum docerem in Ariſtotelis apodictica, exceptis differentiis artificioſi & ſcientifici enuntiati & methodica artium forma, nil niſi inanes & ſophiſticas nugas eſſe, nullos acriores adverſarios habui, quám qui non dico apodictica nulla opera experti aut machinati eſſent, ſed qui apodictica exempla penitus ignorarent: quorum omnium te principem locupletiſſimo ad eam fidem quindecim librorum teſtimonio perhiberi ac prædicari voluiſti. Sed (mi Scheci) miſeret me tui, qui talia tuo nomine publices: imo veró qui nobis (quia meram ſtultitiam pro inſigni ſapientia non admiremur) tanquam fanaticis Spiritus ſancti gratiam velut obteſteris. At ego juſtiſſima de cauſſa adducor, non ut me tui in conviciis ſimilem erga te exhibeã (placet enim liberé quidem, ſed tamen modeſté, ſed liberaliter de modeſtis & liberalibus diſciplinis agere tecum) ſed in tanta de logicæ & geometriæ

non curantia te commonefaciam, ut Pythagoreo ſilentio utramque doctrinã prius condiſcas, quàm tam inſolenter tantam ingenio tuo occurrentium viſorum inſolentiam profiteare. Si te in Logicis quæ ad te mitto, profeciſſe cognovero, mittam etiam geometriam & ſcholas geometricas, ut in his etiam proficias: meque tibi ſi nõ tuis iſtis falſorum & theorematum & exemplorum artibus philoſophum patem, fidelem certé benevolumq; conſiliarium fuiſſe percipias: teque ſummis precibus obſecrabo, ne hominem quenquam (ut Ariſtotelem: non tibi, qui illum erroris, inſomnii, ignorantiæ condemnas, ſed mihi perſuadere vis) Deum eſſe exiſtimes: ſic enim te non ſolum nobis chariſſimum, ſed Philoſophiæ utiliſſimũ præſtiteris. Furioſam iſtam & agreſtem logicæ tempeſtatem (quam ex ignavia temporum atque inertia tuo iſto modo præceptam dedidiciſſe maximi mihi laboris fuit) dediſcito, & Socraticam diſſerendi tranquillitatem atque urbanitatem in Xenophõtis & Platonis ſchola perdiſcito. Et ſi quid nobis reſpondeas, utere quæſo, conſtantibus argumentis, ſolidis legibus, indubitatis principiis, quæ neque negari, niſi ab impudẽtibus aut fatuis, neque refelli, niſi captioſé & á fallacibus ſophiſtis queant: Demonſtra noſtram doctrinam falſam, ſicubi non ſumus aſſecuti quod contendimus: Declara exempla noſtra falſa eſſe, ſicubi decepti ſumus: ſicuti tuam & Ariſtotelis doctrinam falſam eſſe doceo, ſicuti veſtra exempla falſa vel aliena eſſe convinco. Deſine rei & falſitate convicti Ariſtotelis authoritatem ad ipſius defenſionem
nobis

nobis objicere: Deſine muliebribus contumeliarum telis præliari quæ nihil offendant adverſariū, ſed anguſtias pectoris atque infirmitatem judicii tui tantum demonſtrent: Tum enim tuis diſcipulis utilem, bonis omnibus inſignem, mihi certé charū atque amabilem philoſophum te probaveris. Quare ætatis prudentiam, ſtudiorum antecedentium maturitatem, omnem denique ingenii virtutem ad illam laudem gloriamque comparato. Nemini unquam omnium qui contra me ſcripſerunt, nominatim verbum ullum reſpondi. Quare cum me huc demiſſum cogitabis; noſtri erga te amoris μνημόσυνον accipies. Vale, Baſileæ Cal. April. 1569.

P. RAMUS T. B. V. S.

ACCEPI literas tuas 5. Id. Aug. peramanter ac perhumaniter ſcriptas: (Ne neſcius eſſem) nos diſerté rurſus admones, quod per noſtrum Pithœum monueras, te nunquam ſenſiſſe nobiſcum, neque etiam nunc ſentire in pleriſque dialecticæ capitibus: diligentiam tamē noſtram laudabilem tibi videri; certé ad ingenia excitandum. Equidem clauſula tam eleganti perlecta riſi ipſe mecum, ſcholæ quo meæ artificium recognovi; qui, cum diſcipulorum meorum themata minime probarem, neque tamen deterreré vellem, ſic loqui ſolebam. Diſciplinæ noſtræ judicio tuo nugæ ſunt: attamen ne ſine ſpe relictus videar, diligentia noſtra tantum non improbatur.

Omnes tamen amoris & modeſtiæ vias prius experiri ſtatui, quā te in iſta de noſtris laboribus exiſtimatione dimittam: tametſi enim neque ſcripta tua (quæ quidem legerim) neque curſus ſtudiorum tuorum á te ipſo tot præfationibus explicatus, demonſtrat in iſto pulvere tibi multum deſudatum eſſe: attamen quia de philoſophia judex eſſe vis, & philoſophici gymnaſii moderator es, quæſtio iſta imprimis tibi cognoſcenda eſt. Videor tibi egrotare, tu cōtra mihi: Itaq; per Deum optimum mutuo demus operam, ut alter ab altero curetur, præſertim cum hic morbus ſua contagione plurimos afficiat. Audi igitur quæ dico, ut audiam quæ tu mihi reſpondeas: Dialectica noſtra philoſophorum omnium, de quibus conſtare quidquam poſſit, dialectica ſunt: cætera in organum collecta cur omiſerim, dialecticæ ſcholæ (ſi requiras) abundé tibi reſpondebunt: & dialecticorum ipſorum uſus quem ſequimur, in logicis excellentium authorum laudibus imitādis & exercendis, ex academica & peripatetica cōmunium theſium declamatione præcipué deductus eſt. Quare dialecticam noſtrā dialecticæ noſtræ uſum tam vehementer improbari equidem valde miratus ſum, præſertim cum ſolis exemplis, quibus utimur, adduci vel cogi potius debueris, Rogavi te proxima epiſtola, & iterum rogo, ut dialecticam tibi dono miſſam perlegas & pernoſcas: Nam ſi diſſentionis tuæ culpa mea eſt, præſtare equidem paratus ſum. Doce igitur quibus locis ſatisfactum non putes, tum meritam laudem tribuam vt philoſopho, habeboque gratiam ut amico, ſummaq; diligen-

diligentia ac fide contendam, ne poſſis impoſterum meritó de nobis conqueri: ſin animi cauſſa diſſentire lubet, ſatisfactio tibi ipſi meditanda eſt. Enimvero ſi nihil iſta te moveant, exemplum ſaltem domeſticum moveat. Una Dei Eccleſiæ laus eſt per orbem chriſtianum maxima, quod diſciplinam vitæ nullam niſi é puro Dei verbo teneat: Ejuſmodi noſtra hereſis eſt in Logica, nullum præceptum eſſe, niſi ex illo efficaciſſimo differendi magiſtro uſu obſervatum, deductumque: ſed Dei Eccleſia nullam diſciplinam quamvis evangelicam ſatis eſſe arbitratur, niſi vita, factis & moribus reſpondeat. Hoc igitur utrumque cogita quamobrem uſum logicum, logicæ artis magiſtrum neges eſſe, aut qua tandem religione publicam ſtudioſæ juventutis eruditionem uſu tam nobilis diſciplinæ contra ſtudium conatumque noſtrum prohibeas. An putas dialecticam legitimé exerceri, cum de dialecticis præceptis clamitatur? puta igitur grammaticam legitimé exerceri, ſi de grammaticæ regulis diſputetur: At nos longe aliam exercendæ logicæ viam ſequimur: logicas poëtarum & oratorum primó, deinde philoſophorum omniumque authorum conſilio judicioque præſtantium virtutes nobis cognoſcendas, imitandas, æmulandas, ad logicæ artis uſum arbitramur. Grammaticus quidam nuper mihi oblatus eſt, qui affirmat pronuntiationem literarum (de qua libros duos conſcripſi) corruptiſſimam quidem ſibi videri, nec temeré tamen innovandá arbitratur: Quid vero an corruptiſſima pronuntiatio ſine temeritate corrigi non poteſt? Confido

te(ſi attenderis) judicio conſtantiorem futurum; neque quidquam de infinito dialecticæ artis abuſu ſimile reſpóſurum. Elenchus enim iſtæ ſophiſticæ ſuperſtitionis, quod inveteratus abuſus inſtar uſus habeatur, ſophiſtis in ore tam perpetuus, tibi ſat ſcio diſplicebit. Quare obſecro te quoniã tibi pleriſque locis errare videor, admone de iſtis non ſolúm doctrinæ, ſed exercitationis erratis, meque iſto morbo imperpetuũ libera, ut tibi erroris emendationem debeã. Secus patere, amicé & familiariter publici commodi cauſſà te admoneri, jôcari in tam manifeſto juvenilis inſtitutionis detrimento non lubet. Quapropter audi partem: noſti enim cætera. Oblatus eſt mihi poëmatum liber unà cum tuis literis, pro quo gratias habeo: neque enim amici munus contempſi, ſed legi libenter & diligenter, valdeque Buchanani, Stephani, & alia quædã poëmata probavi: de tuis autem nonnullis verſibus, ſed imprimis de præfationis tuæ logica, ſi te videro, coram audies quæ tibi audienda ſint ab homine tui cupido ſtudioſoque. Cupiebam, ſi ad te veniſſem, de iis atque aliis nonnullis communicare tecum, ſed tempora non tulerunt. Deus te Eccleſiæ ſuæ quãdiutiſſime ſervet incolumẽ. Vale, 5. Cal. Sept. 1569. Bernæ.

P. RAMUS, JOANNI THOMÆ FREIGIO, S.

LITERÆ tuæ duplicis gratulationis materiã nobis attulerũt: & de provincia quã ſis adeptus, & de munere, quod nobis exoptas. Itaq; tibi ex animo gratulor, & te noſtrarũ vigiliarum tam ſtudioſum

dioſum eſſe valdé lætor: cupioq; ut iſta provincia tibi fauſta fœlixq; ſit, rebuſque tuis acceſſionē ac nomini laudem & gloriā ſempiternā afferat. De me veró quód tam amanter, tamq; honorificé cogitas, facis tu quidē pro tua humanitate & benevolentia, quæ te ad bené merēdum de amicis exuſcitat. Itaque pro tali erga nos amore te etiam atq; etiam redamo. Peregrinatus feré ſum per illuſtres Germaniæ regiones & civitates: tandemque Genevam ſpe patriæ pacis adductus perveni: rogatuque civium primam Ciceronis Catilinariā dies aliquot animi cauſſa veluti declamavi. Deinde cúm peſtis metus nonnullus eſſet, & ab hominibus noſtris in militiam profectutis ad eādem profectionem ſolicitarer: iis me pené adjunxi: cōſiliūm tamen quietis potiùs & aptius viſum eſt, ut Genevæ vel in urbe alia, quapiam conquieſcerem, donec Galliæ tempeſtatibus finem Deus afferret. Domi itaque liber & addictus nemini, lectitando & modó has, modo illas meditationes agitando, otium oblectare inſtitui, niſi forte tu nos aut alius quiſpiam ab otio ad dictaturam avocet. Si nobis pauló ſubtilius de loco, deque cauſſa & conditione ſcripſiſſes, ego tibi quoque plenius & apertius reſponderé. Quare perſcribito accuratius de tota: hîc enim aut Loſannæ aut in vicino quopiā loco futurus ſum. Vale. Genevæ 4. M. Julii. 1570.

P. RAMUS JOANNI THOMÆ FREIGIO S.

LITERAS tuas frequentes accepi, quibus tamen nihil reſpondi, quia qum Lutetia Fribur-

gum veniret, nemo nobis occurrit: ſtatui tamen per Wechelum typographum noſtrum tandem aliquando reſpondere, & amoris erga te mei gratam jucundamque memoriam declarare. Sæpe tamen de te cum adoleſcentibus iis, qui é Briſgoia cum tuis literis venerunt, colloquimur: & de tuis ſtudiis, ſermonis plurimum habemus: quid agas, quibus authoribus explicandis animum oblectes: quæ te auditorum frequentia familiaque ſectetur: atque his collocutionibus modo quodam tecum verſamur: tibique animo, quod licet, favemus & gratulamur. De noſtris autem rebus nihil admodum novi eſt, quod te ſcire magnoperé interſit. Mandato regio, liberales artes Latiné perſequimur & Gallicé convertimus. Itaque tres primas recognovimus: Grammaticam Latinam & Græcam, Rhetoricam & Dialecticam, quas ad te mittimus: ad reliquas acri animo cótendimus: teque ſingulis annis participem (ut ſpes eſt) faciemus. Vale Lutetiæ 16. Auguſti 1572.

CAROLO LOTHARINGO CARDINALI P. RAMUS. S.

Cum tu adoleſcens eſſes, anno abhinc quinto propé ac triceſimo, amare cœpiſti me, tum quoque adoleſcentem, exeoque tempore te colui, amoremq; erga me tuum apud mortales omnes predicavi ac celebravi. tempora tamen inciderunt, ut jam malevolorum ſermonibus jactetur Petrũ Ramum á Cardinale Lotharingo ſpolia-

ſpoliari, non ſolúm regia profeſſione (cujus adipiſcendæ nominator apud Henricum regem fueras) ſed Prælei gymnaſii poſſeſſione, id eſt omniũ antecedentium ſtudiorum fructu ac mercede. At quinque liberales artes primæ adhuc á nobis elaboratæ & excultæ, & par vel etiã major alacritas, ad reliquas elaborandum & excolendum, longé alia præmia ſibi propoſuerant. Quamobrem te obteſtor per canos utriuſque noſtrum, non longiſſimo ſpatio ſepulchrum reſpectantes, perfice, ne ætatum noſtrarum extrema, ab initiis tantopere diſcrepaſſe, neve curſus annorũ noſtrorum á comicis principiis exorſi, tragicos exitus habuiſſe videantur: ſed nos potius ad dura illa & laborioſa cudendarum poliendarumque artium, veluti metalla, ſponte præſertim talem pœnam flagitãtes condemnato: Hæc enim vindicta magnitudinem animi tui ac celcitudinem multó magis deceat. Vale.

CAROLO LOTHARINGO, CARDINALI P. RAMUS. S.

SALUTAVI te per epiſtolam, quoniam tutó ad te adire non potui: Alienatæ autem voluntatis tuæ cauſſam, quod ex ingrati, impii, & rebellis animi culpa repetis, declaras tu quidem gravia offenſionis argumenta ſi modo ea vera ſint. Certé plerique omnes (qui in rerum tuarum amplitudinem intuentur) exiſtimãt, eum, á quo tot encomiis cumulatus ſis,

amplis quoque abs te divitiis eſſe cumulatum: nec illi quidem toto genere falluntur, ſed divitiarum ſpecié ignorant: neque enim abs te vel à mortali ullo quicquã unquã quod fortunę eſſet, accepi, ut accepti beneficii propterea immemor exiſtimarer; ſed ſudore & labore corporis animiq; propoſita mihi ſtudia ſuſtentavi, teque multis audientibus prædicare memini, me unum in tua familia cæterorum familiarium diſſimillimum eſſe, quod illi aſſiduè atque importuné flagitarent; ego contra ne teruntii quidem munus ullum unquam abs te petiviſſem, tumq; velut offenſus rogaſti utrum voluntati in facultati tuæ diffiderem. Atqui equidem (ſi qua mea avaritia fuit) vocem illam pluris quam fortunas & opes tuas omnes æſtimavi. Pariſienſem veró profeſſioné, accepta Bononienſi profeſſione Romuli Amaſæi (qui mille & ducẽtis ducatis docuerat) ſi permiſiſſes, jampridem tibi reddidiſſem. Veruntamen noſtros pro liberalium artium dignitate conatus invidia obtrectatiũni pené obrutos amanter acriterque defendiſti. Itaque ſi judicii de me tui, ſi amoris erga me tui divitiis me ditatum eſſe oblitus ſim, immemorem ſané obtrectatores appellanto. In mathematicis veró querimoniam noſtram de turbulento in academia rectore, & à quo tum pené interemptus ſum, deſinant de quoquam alio tam nequiter interpretari. Nũcupationes prætetitæ ſunt, quæ tibi diſplicere putabantur, at nemini alii ſunt attributæ. Sed pietatis quæſtio gravior eſt, quaſi leviter & inconſtanter à patriæ religionis cultu rituque diſceſſerim: At ſi negligentiæ nomine in

huma-

humanis literis ſuſpectus nūquam fui, in ſacris multó minus eſſe debui: & tamen inter illas opes (quibus me ditaſti) has etiam in æternum recordabor, quod beneficio poëſſiacæ reſpōſionis tuæ didici, de quindecim á Chriſto ſæculis, primum veré eſſe aureum; reliqua, quó longius abſcederent, eſſe nequiora atque deteriora: Tum igitur cum fieret optio, aureum ſæculum delegi, poſteaque non deſtiti ſcripta excellentium theologorum legere, cumque ipſis theologis (ubicumque licuit) coram agere & communicare, & ad me ipſum priuatim erudiendum commentaria præcipuorum capitum cōficere: quæ ſi tuis oculis non magis aliena judicares, quam rhetorica á nobis & philoſophica quondam judicaſti, fructum illius amoris tui ut inſperatum, atque inopinatū ſic incundum (ut mihi perſuadeo) gratumque perciperes, ſtatuereſque nihil in nobis abs te fruſtra, vel amatum, vel defenſum eſſe. Atenim ſecundo tumultu, Sandionyſium confugimus: certe confugiēdum in illa caſtra fuit, aut præſenti cæde occumbendū: pręlii ſpectator non prȩliator fui, votaq; noſtra pacis & togæ, nō belli vel armorū fuerunt: ſicuti cōſecuta deinde peregrinatio Germanica, honorificis doctorum hominū gratulationibus & ſermonibus excepta, imó etiam peramplo principum, regumque ſtipendio ad liberalium artium profeſſionem invitata, ut in gratiam eorum de noſtris laboribus judiciorum plenior hiſtoria teſtabitur. Metam igitur laudum tuarum, omiſſis cogitationibus caducis, tantoq; principe certe indignis in alto & ſublimi collocato. Grammatica,

R

Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometria, noſtram limam ſubierunt: duæ de ſeptem artibus ſuperſunt: intelligis quid hic abs te poſtuletur. Expletis vigiliarum iſtarum excubiis, reliqua vita ſacris jā literis animo devovetur. Faxit Deus opt. max. ut vitæ tuæ curſus, humanis honoribus ſatiatus atque expletus, ad hæc divina ſtudia velis remiſq; dirigatur. Sæculum noſtrum doctiſſimis in omni lingua ſcientiaque hominibus beatum eſt, quos tu potes unius de tam multis tuis abbatiis impenſa tibi adjungere, ad teſtamentum vetus ex Hebraïca veritate, novum é Græca in latinum, in vernaculum etiam ſermonem accuratiſſime convertendum: cujuſmodi quiddā à Cardinale complutenſi tentatum, rurſus à Philippo rege tētatur: ad conficiendū indicem, qui præcepta atque exēpla cujuſque partis, vel ad doctrinam de fide, deq; fidei actionibus in lege, precatione, ſacramento, vel ad eorum omnium politiā, diſciplinamq; artificioſa ratione, ac via complectatur. Hoc enim indice nullus ſacræ ſcripturæ Doctor, vel interpres futuro theologo optabilior meo judicio unquam fuit. Hanc igitur præſtantiſſimo ingenio tuo, pro meritis erga me tuis, ſempiternam gloriā exopto. Vale Lutetiæ 11. Cal. Novemb. 1570.

TRES

TRES ORATIONES

A TRIBUS LIBERALIUM *diſciplinarum, Profeſſoribus, Petro Ramo, Audomaro Talæo, Bartholomeo Alexandro Lutetiæ, in gymnaſio Mariano habitæ, & ab eorum diſcipulis exceptæ, Anno ſalutis* 1544. *Pridie Nonas Novembris.*

AUDOMARI TALÆI. ORATIO.

SI QUIS VESTRUM (auditores) forté miratur, me tot annos in his levioribus artium ſtudiis ita verſari, ut ad graviores vel medicorum, vel Juriſperitorum, vel Theologorum diſciplinas tardius accedere, atque aſpirare videar, quám vel ætas mea, vel communis hominum conſuetudo ferat: is ſi mei conſilij cauſſam, rationemque cognoverit, uná & quod facio, ut ſpero, probabit, & in his profectó laboribus, voluntatem noſtram minimé reprehendendam putabit. Cum duo ſocij, & mecum ſumma neceſſitudine conjũcti, Petrus Ramus, & Bartholomeus

Alexander hoc anno docere conſtituiſſent: factū eſt, ut quos mecum vetuſtas amicitiæ, conſenſus voluntatum, conſiliorumque omnium conjunxiſſet, eos ne ulla quidem ſtudiorum diſſimilitudo diſtrahere potuerit. Adductus ſum amicorum exemplo, veteri conſuetudine, ſtudio, atque optima voluntate, ut cum duobus amantiſſimis fratribus meis, incundam publici muneris ſocietatem putarem. Quód ſi hanc cauſſam tam idoneam, tam gravem, tam honeſtam nō haberem, & ſi id quod facio me reipublicæ cauſſa facere profiterer: ut communibus ſtudiis Academia propé convulſa ſuis ſedibus Lutetiæ reſtitueretur: quis tandem eſſet qui meum factum, conſiliúmve reprehenderet? permotus, attonitus, perturbatus academiæ populus, nō accepta quidem calamitate, ſed metu proximę calamitatis, pené nobis in gymnaſiis ſolitudinem reliquit: bellorum metu Pariſienſes muſæ impendentibus incommodis, & difficultatibus perterritæ ſiluerunt: bellorum metu, aliam pené ſedem, ad conſtituendas ſuas fortunas, diſciplinæ quæſiverunt. In hac tanta noſtri ordinis offenſione, perturbatione literarū, jactura temporum, cū hoc unum tot incommodis remedium eſſe arbitrarer, ut homines non inertiſſimi hanc cauſſam publicam ſuſciperent, fateor me ad eam partem recreandæ Reipub. acceſſiſſe, quæ fidem, ſtudium, diligentiam profeſſorum magnopere poſtularet.

Et quoniam video laboris, & induſtriæ cauſſam mihi vobiſcum eſſe communem, primum de me, & præceptoris, tum de vobis ipſis, & diſcipulorū officio dicam, ut meæ, veſtræque partes, quæ ſejú-

ctæ eſſe non poſſunt, una atque eadem oratione declarentur. Intelligo (auditores) magnum quiddam & grave eſſe onus, atque munus ſuſcipere & profiteri ſe ab ingenioſis & vigilantibus adoleſcẽtibus in publicis ſcholis, de diſciplinis humanitatis eſſe audiendum. Etenim qui tantam rem ſuſtinere poſſit, oportet eum & virtute & doctrina & diligentia præſtare: quæ tria é tam multis hominum millibus, in paucis vix ſingula reperiũtur: præclaré quidem Homerus, ut cætera, ſic excellentis doctoris Ideam nobis propoſuit Phœnicem illum á Peleo patre Achilli juveni comitem, datum, actorem rerum, oratorem verborum, induſtrium, ac diligentem principis moderatorem: á quo neſcias utrum melior tantus ille vir, an ſapientior, an omnibus in rebus exercitatior effectus fuerit. Virtus igitur & eruditio, & induſtria in idoneo doctore, non improbitas, ignorantia, deſidiæ requiri ſolet. Ac cúm de Magiſtris homines inter ſe colloquuntur, de improbo ſic agunt: hic non ſolúm corruptus, ſed etiam corruptor adoleſcentiæ tam exemplo, quám peccato nocet; de indocto, caue huic tuos liberos committas, cave credas: diſcipulos enim ſuos non erudire, ſed infatuare tantummodo novit: de pigro autem, ac deſidioſo: hujus induſtriam non novimus, laboris ſpecimen nullum vidimus, neſcimus quis ſit. At veró quem bonum, quem doctum, quem diligentem cognoſcunt, amplectuntur: hic á nobis, inquiunt, eſt omni ratione retinendus: quid enim facere ſapientius poſſemus ad tuendam noſtrorum liberorum inſtitutionem? melius ad augendam familiæ gloriam? ſanctius ad

domeſticæ virtutis amplificationem? Etenim ſi petulans fuerit noſtra juventus, eam cúm præceptis, tum exemplis optimis refrenabit: ſi rudis, elegantia doctrinæ limabit, ſi tarda, vigiliis excitabit. His igitur modis, cúm uſitata hominum de præceptoribus judicia fiant, eſt illud credo obſcurum, quam grave atque arduum ſit, magnitudinem ac difficultatem hujus provinciæ ingenio, facultate, ſtudio ſuſtinere. Putáſne te poſſe á diſcipulis rationem vitæ repoſcere, qui non poſſis reddere tuæ? Putáſne poſſe, cúm ſis ignarus dialecticæ virtutis, rudiſque in dicendo, ſententias Poëtarum, Oratorum, Hiſtoricorum, Philoſophorum judicio diſtinguere, locis accommodare, idonea oratione explicare? Putáſne etiam dum te omnia ſcire exiſtimari vis, nullum autem veræ doctrinæ exemplum præſtiteris, nunquam oraveris, nunquam carmen ullum ſcripſeris, nunquam ullum authorem ordine, judicioque explicaveris; ſed arroganti perſuaſione tibi primum, deinde tuis impoſueris, putas, inquam, te veri præceptoris officio ſatisfacere? Putáſne ſi vulgo ab aliquot imperitis; & opinione ſtulta deceptis dicatur: hic vir eſt multæ lectionis, corrigit & emendat multos locos, cúm tu tamen permiſceas & depraves omnia, te præclaré ad dicẽdum inſtructum accedere? Magna ſunt ea quæ dico, mihi crede, præceptori dicenda, demonſtranda, explicandaque ſunt ornaté omnia: perficiendum eſt, ut adoleſcentes te non ſolum audiant, verumetiam ut ſtudioſé, & utiliter audiant, & ea quidem dicentem, facientemque audiant, ac videant, quę juvenilis ætatis inſtitutio requirit. Non enim cõtemnendo

nendo eloquentiam, cujus uſum nullum tenes, ſed exercendo, exprimendoque, diſcipulos tuos diſertos, & eloquentes efficies. Dicet aliquis: quid? ergo hæc in te ſunt omnia? utinam quidem eſſent, verũ ut eſſe poſſint, quotidie magno ſtudio eſt elaborandum, ut ſi non fuerit ea quam deſcripſimus; quamque animo tenemus doctoris perfectio, at conatus tamẽ atque adumbratio: non aſſequimur: at quid ſit optimum videmus: neque enim de nobis dicimus, neque eſt quod dicere poſſemus, neque ſi eſſet, diceremus. Atque idcirco eas leges optimi præceptoris mihi præſcribo, ut cúm intelligam notum vobis omnibus eſſe, quibus modis me regere, ac conformare debeam, diligentius accuratiuſque vobis induſtriam meam probare ſtudeam: præſertim cúm tot judices, tam inſtructos, & paratos ad intelligendam; deprehendendamq; culpam mihi ipſe ſponte propoſuerim: quem in publicis ſtudiis amorem, quis in nobis reprehendat? præſertim cúm ſit præclarum omnes ſuas curas, vigilias, cogitationes ad reipublicæ dignitatem referre: præclarum multos ſibi mortales immortalibus beneficiis obligare: præclarum ſapientiæ ſtudia, cùm plurimis hominibus ita communicare: ut quó majores proceſſus in ea largitione feceris, eó majores, & uberiores fructus conſequare. Diſſimilis eſt enim largitio pecuniæ, & ſcientiæ. Nam pecuniam qui dedit, non habet: & qui multum dedit, multum de ſuo detraxit: ſcientiam veró & qui dedit, habet & qui multum dedit, in eo quod multum dedit, ſibi majorem cumulavit. Quare cũ ſentiam, quám nihil, aut parúm ingenio poſſim,

quàm infœcundus ſim,& inanis literarum, ut animum locupletiorem reddam, libenter hanc liberalitatem induſtriæ,quantulacunque eſt, apud vos exerceo. Sed mea cauſſa ſit hactenus expedita, videamus deinceps quæ ſint partes veſtræ,& ea quæ ſeparari non poſſunt, eadem oratione complectamur.Duas res á vobis literæ poſtulant,amorem,& laborem.Amor magnum eſt ad omnes res gerendas incitamentum: amore predæ, venatores feras luſtris omnibus, & cubilibus perſequuntur: amore pecuniæ,mercatores fluctus maris, & tempeſtates maximas ſubeunt: amore dominãdi, principes armis inter ſe dimicant: Quód ſi predæ, pecuniæ, regni cupiditas, quæ præter naturam eſt, tantum valet ad animos noſtros excitandos, quantó magis amor doctrinæ, qui proprius eſt hominis, hominem ad ſe invitare, vel potiùs rapere debebit? quàm volumus,licet nos amemus, tamen neque velocitate cervos, nec robore leones, nec calliditate vulpes, nec denique nativio, ac familiari, tuendæ naturæ ſenſu,ſed hac una re quód trahimur,& ducimur ad cognitionis,& ſcientiæ cupiditatem,omnes pecudes, belluaſque ſupéramus:eaque cupiditas non recepta,ſed innata, nec extrinſecus ad nos delata, ſed in animis, ſenſibuſque noſtris penitus infixa,atque impreſſa eſt. Verúm ut ingenii ſtimulus eſt amor, ſic amoris labor, labor inquám, rerũ effector optimus, qui cum duobus officiis conſtet in vobis, uno audiendi, altero commentandi: audire quidem ad comparandam prudẽtiam, & eloquentiam multum utile eſt, ſed multo utilius audito præceptore, quotidie aliquot horas in exerci-

tatione

tatione dicendi, & ſcribendi ponere, & virtutes excellentium hominum ſcriptis conſignatas, propoſita ſibi quæſtione effingere, quemadmodum hodierno die multis locis hujus orationis quam pronuncio, conatus ſum veſtigia Ciceronis in Divinatione contra Cęcilium perſequi: niſi forté putamus egregium quempiam Muſicum fore, qui cum canendi ſtudio teneatur, multos præſtantiſſimos cantores, citharœdos, tibicines, diu multumque audiat: ipſe veró nullum periculum ſuæ artis faciat: nullum concentum edere, nullam citharam pulſare, nullam tibiam inflare incipiat: an quod ad commemorandum eſt honeſtius, id ad faciendum videri non debet utilius? utra igitur oratio honeſtior? an, vocem doctoris libenter audio, ſed reliquum ſcribendi, & dicendi laborem, quód multas moleſtias habet, penitus abjicio: an, non ſolúm aures ad audiendum, ſed linguam quoque ad dicendum, & manum ad ſcribendum exerceo? dubitare quiſquam poteſt quin ſit melior, & vtilior cum auſcultatione frequens, & aſſidua, commentatio, quám ſine commentatione ſegnis & deſidioſa auſcultatio? Quamobrem (auditores) quod in hac ſtudiorum communicatione fieri neceſſe eſt, hodierno die, & ad levandam laborantis hujus Academiæ perturbationem, & ad augendam veſtræ gloriæ dignitatem, conſentite nobiſcum, & conſpirate. A nobis nonnullos obſides habetis, quos tueri, conſervare, recuperare non deſinemus: habetis trium conjunctiſſimorum hominum, in æqualitate fraterna conſpirantem conſenſum: habetis aliquam, licet exiguam, diligentiæ noſtrę exiſti-

mationem ſudore, labore, vigiliis collectam: date nobis mutuos fidejuſſores, amorem, ut velitis, laborem, ut poſſitis hujus fœderis ſocietatem conſervare: vobis (niſi conſilium ac voluntatem graves caſus impedierint (animum, & induſtriam meam hoc anno probare conabor, neque Poëtas modó, & oratores, ſed etiam Philoſophos, imprimiſque Ariſtotelem de moribus diſputantem, propediem vobis interpretabor: vos ne veſtram cauſſam tam nobilem, tam illuſtrem, tam honeſtam contempſiſſe, ac pro nihilo duxiſſe videamini, etiam atque etiam providete.

BARTHOLOMEI ALEXANDRI ORATIO.

VIDEBOR fortaſſe vobis inepté facere (auditores) qui cúm nulla vobis commẽdationis cujuſquam ratione ſim cognitus: audeam tamen in hunc locum, doctiſſimis præceptoribus veſtris celebratum aſcendere: præſertim cúm nullo modo ſim cum his, qui ex hoc loco dicere conſueverunt, vel ingenio, vel doctrina, vel diligentia comparandus. Veruntamen vetus amor, & antiqua mihi cum illis familiaritatis conſuetudo, me licet formidantem, ac multum repugnantem impulit, ut ſecundarias aliquas operas, communibus veſtris ſtudiis præſtarem: ut cúm jampridem illa quæ celebrantur in amicitia, τὰ τῶν φίλων κοινὰ inter nos multum valuiſſent, ſtudii item & laboris communione & ſocietate confirmarẽtur.

tur. Itaque cúm alter, ſibi philoſophicas, alter mathematicas, uterque etiam rhetoricas exercitationes aſſumpſiſſet, grammaticas Græcæ linguæ meditationes mihi tradiderunt: non quod hac una re, ſicut cæteris omnibus, ſatisfacere abundé non poſſent, ſed ut hac una cura nobis commiſſa, copioſius & abundantius in muneribus ſuis vobis adeſſent. Ponam itaque brevis admonitionis loco, quæ de Græcarum literarum ſtudio, & doctrina linguæ illius ſtudioſis proponenda exiſtimavi: proferamque primúm in medium clariſſimorũ, & doctiſſimorum hominum authoritates & teſtimonia, qui Latinas literas cum Græcis conjungendas eſſe putaverunt: deinde quæ ſint in Græcis literis utilitates, quot perſpexiſſe nobis licuerit, explicabo. Atque in hac doctrinæ contentione, duo illa facundiæ Romanæ lumina, Ciceronẽ, & Quintilianum ſatis idoneo nobis teſtimonio futura arbitror, quibus credamus. Audiamus igitur primúm Marcum Tullium de ſe memorantẽ, quedadmodum Græcas literas eorum cõſilio primúm cognoverit, quorum authoritate continebatur: Equidẽ memoria teneo, pueris nobis primum Latiné docere cœpiſſe L. Plotium quendã: adquem cúm fieret concurſus, quód ſtudioſiſſimus quiſque apud eum exerceretur, dolebã idem mihi non licere: continebar autẽ doctiſſimorum hominum authoritate, qui exiſtimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia poſſe. Hoc de ſe ſcribit ad M. Ticinium (ut Suetonius author eſt.) Unde agnoſcimus, & quid Ciceronis præceptores, & quid Cicero ipſe judicaverit. Quanquã

nihil aliena interpretatione nobis hic opus eſt. Non enim ſolum Cicero gloriatus eſt ſe Latina cum Græcis junxiſſe, cúm in philoſophia, tum in dicendi exercitatione, ſed idem bonus & parens, & præceptor, filium ſuum, ut idem faceret, ſæpius hortatus eſt. Sic enim Officiorum primo, ait, ut ipſe ad meam utilitatem ſemper cum Græcis Latina conjunxi, neque id in philoſophia ſolúm, ſed etiam in dicendi exercitatione feci: idem tibi cenſeo faciendum, ut par ſis in vtriuſque orationis facultate. Et filius in patris Oratoriis partitionibus, hunc paternæ inſtitutionis fructum teſtatur, cúm ait, Studeo mi pater Latiné ex te audire, quæ mihi tu de ratione dicendi græcé tradidiſti: & pauló póſt, Vis ne igitur ut tu me Græcé ſoles ordine interrogare: ſic ego te viciſſim eiſdem de rebus latiné interrogem? Quæ nobis aperté declarant Ciceronem patrem, filiúmque Gręcas literas cum Latinis cũjuncto ſtudio coluiſſe. Audiamus deinde alterũ illum (quem propoſuimus) magiſtrum, quid ait? á ſermone Græco puerum incipere malo: quia latinus, qui pluribus in uſu eſt, vel nobis nolentibus ſe perhibet: ſimul quia diſciplinis quoque Græcis prius inſtituẽdus eſt, unde & Latinæ fluxerunt. Sed idem graviſſimus author jubet non longé latina ſubſequi, vel potius ſimul ire: ut cúm æquali cura linguam utramque tueri cœperimus, neutra alteri officiat. Quare quoniam conjunctionem iſtam tantis viris, & tam probatis authoribus placuiſſe intelligimus: dicendum eſt (quoniam me ſecũdus locus orationis admonet) de rationis hujus utilitate, quæ tanta eſt, ut quicquid

quid Latini in omnibus artibus habeāt, id à Græcis acceptum diſſimulare non poſſint. Hinc enim humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ, & in omnes terras diſtributæ putantur. Grāmatica non ſolúm prius fuit in honore apud Græcos, ſed quacunque ratione fieri potuit, Latinis commodavit. Orthographia certas quaſdam literas. Quomodo enim Zephyros, Harpyas, Xiſtos diceremus, ſi ζ, υ, ξ, literas nobis Græci denegent? Etymologia innumerabiles voces, unde Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Aritmethica, Muſica, Geometria, & innumera id genus vocabula profluxerunt. Vocum item declinationes, latinis, & inflexiones mutuo per multas dedit. Quis enim Græcé non eruditus caſus illos intelligit? -Theſea Pyrithoumque -Orphei Calliopeiæ, -Androgeo galeam. -Panthu quem prendimus arcem-- illum venerande Melampu. Et illa Terētii, Græca Menandrȣ, Græca Apollodorȣ. Quinetiam Cicero græcis permultis dictionibus uſus eſt, quaſi aut plané Latinis, aut certé communibus: cujuſmodi ſunt periſtroma gynæceum apotheca; ſecunda Philippica, ſymphoniaci ſerui, prima in Verrem, ſymphoniaci adoleſcētes, ſeptima. Scribitur Heracliodica quarta, Xyſtus & Troïca tempora pro Trojanis de cl. orat. ſyngrapha pro Murena, acroama pro Archia, diploma in Piſonem, bibliotheca in Topicis, hypodidaſcalus nono epiſtolarum, phyſiologia & monogrāmi dii, de natura deorum, ephemeris pro Quintio, Gaza ſecundo officiorum, & in Verrem lectica octophoro vehebatur, & ſecundo epiſt. ad

Q. fratrem, Macerophoris centum ſequentibus: Cæſar etiam in quarto de bello Gallico, ephippiatos equites dixit: cujuſmodi vocabulis Latina lingua plena eſt, quæ longiſſimũ ſit recenſere. Jam veró Syntaxis latina, conjungendarum vocum rationem ſuam ſæpe deſerit, græcam ſequitur: quo ex genere ſunt illa Ciceronis, mihi probatur, magnam partem ex iambis noſtra conſtat oratio: & illa Vergilii: -cætera Graius: &, Os humeroſque Deo ſimilis. Quód autem ad proſodiam attinet, quantum utilitatis ad tonos, ſpiritus, paſſioneſque noſtrarũ ſyllabarum Græcos attuliſſe exiſtimatis? Itaque diſſimulandum non eſt, quod negari non poſſit, ſed præ nobis ipſis ferendum: latiné loquendi leges á Græcis accepimus. Graiis (inquit Horat.)

Ingenium, Graiis dedit ore rotundo Muſa loqui.

Ac ne quis forté id ſolúm de grammaticis credat, eloquentia ex iiſdem fontibus tota manavit. Illinc ſunt tropi, illinc omnes figuræ ſententiarum & verborum, quæ unde prodeant, ſatis ſuis nominibus produnt: illinc ſunt oratores Romani, qui eloquentiam Græcis acceptam referunt. Nam Marcus Tullius ab ineunte ætate ad præturam uſque (ut Suetonius ait) ſæpius Græcé declamitavit, quám Latiné. Et de ſeipſo in Claris Orat. loquitur: Commentabar declamitans (ſic enim nunc loquuntur) ſæpe cum L. Piſone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: vel quód Græca oratio plura ornamenta ſuppeditans, conſuetudinem ſimiliter Latiné dicendi afferebat: vel quód á Græcis ſummis doctoribus, niſi Græcé dice-

dicerem, neque corrigi poſſem, neque doceri. Idẽque ſummorum oratorum Græcas orationes latinis verbis explicandas cenſuit. Sic enim primo de Oratore per Craſſum loquitur: Poſtea mihi placuit, eoque ſum uſus adoleſcens, ut ſummorum oratorum græcas oratioens explicarem: quibus lectis hoc aſſequebar: ut cum ea quæ legerem Grecé, Latiné redderem, non ſolúm optimis verbis uterer, & jam uſitatis: ſed etiam exprimerem quædam verba imitando, quæ nova noſtris eſſent, dũmodo eſſent idonea. Et cúm ſe totum ad imitationem Græcorum contuliſſet, effinxit, ut Fabius ait: vim Demoſthenis, copiam Platonis, ſuavitatem Xenophontis, jucunditatem Iſocratis, divinitatem Theophraſti immortalis ingenii beatiſſima ubertate. Omitto Latinos Poëtas á Græcis omnia mutuatos eſſe. Terentium á Menandro, Vergilium á Theocrito, Heſiodo, Homero: Horatium à Pindaro. Taceo à Græcis poëtis copiam verborum, varietatemque orationis petendam eſſe: quod monet idem Horatius:

Vos exemplaria Græca
Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Doleo quód in Dialectica ratione diſſerendi, non plus veræ laudis Græcis tribuere poſſim, quã Sophiſticæ confuſionis. Phiſica veró & medicina, & mathematica, ſi non inventa á Græcis, ſaltem exculta, & memoriæ prodita ſunt, á quibus Latini has diſciplinas mendicare coacti ſunt. Quid commemorem ſacras literas, & earum tam multos interpretes niſi Græcé intelligi non poſſe? Denique ne plura ſingulatim tractem, ſed paucis univerſa

complectar, nullum genus doctrinæ Græcis literis vacare poteſt: ut non immerito Quintilianus Græcæ linguæ Latinam ſimiam, Budæus diſcipulam appellaſſe videatur, & veteres Latini, qui laude literarum excellere cupiebant, incredibili ſtudio accenſi, vel in Græciam Roma navigarent, vel é Grçcia Romam magiſtros eruditos accerſerent: & hic noſtris beatiſſimis ſeculis nemo feré laudis cupidus, non ſibi ad diſcẽdas Græcas literas omni ſtudio enitendum arbitretur. Quamobrem cúm ex Græcorum ſcriptis & inſtitutis, omnis doctrina liberalis, omnis ſermo elegans ſumatur, cúm varietas tanta ſit artium, ut nemo ſine Græcæ linguę inſtrumento, ad ullam ſcientiam ſatis ornatus poſſit accedere, cumque á Petro Ramo, & Audomaro Talæo diligẽtiſſimis, & doctiſſimis præceptoribus veſtris, laborum conjunctione ſociis, amore veró fratribus meis, magnos fructus (ſicut antea percepiſtis) ſitis percepturi: laborandum quoque nobis erit, ut neque vos operæ nobis traditæ, neque me induſtriæ vobis tributæ pœniteat.

PETRI RAMI ORATIO.

HODIERNO die fratres noſtros (auditores) Audomarũ Talæũ, & Bartholomeũ Alexandrum de ſtudio, atq; amore erga vos ſuo dicentes, audiviſtis: puto nunc vos expectare, ut de meipſo quoque aliquid poſtremo loco dicam: ut quemadmodum illi in hoc publicæ profeſſionis, quaſi theatro perſonarum ſuarum, argumenta vobis

vobis expoſuerunt: ſic ego quas partes agam, quã expectationem veſtram eſſe cupiam; exponã paucis: & deſideriis, animiſque veſtris ſatisfaciã. Meminiſtis enim ex oratione Audomari Talæi, gratiã induſtrii præceptoris ingenioſe, & eleganter eſſe propoſitam: definitamque veſtri laboris vobis eſſe metã: cognoviſtis deinde Bartholomei Alexandri plenam humanitatis & veræ doctrinæ, de Græcarum literarum ſtudiis induſtriam: conjunctamque utriuſque ad inflammandos amore virtutis veſtros animos; diligentem cohortationem & honeſtam, quæ quoniam non pretervolavit aures veſtras, ſed penitus in ſenſibus & animis inſedit: ut multó plus ex illius recordatione voluptatis, quám ex ulla admonitione noſtra capere poſſitis: tantó ſcilicet extremus hic perorandi locus mihi difficilior relinquitur. Veruntamen quoniã officii noſtri reddenda ratio eſt, in communi ardore ac ſtudio verſandum mihi potius, Diogenis more, dolium aliquod eſt: quám ut diſſimilis eorum fuiſſe videar. Quid ergo? quæ tuæ partes erunt? Dicam primúm quæ ſequenda, docendaq; mihi propoſui: deinde ſi quid ſententiæ noſtræ contrarium eſſe videbitur, id breviter quale ſit, explicabo. Summam igitur (quod vos animo cõplecti memoriaque potuiſtis) fratrum noſtrorum in expolienda, formãdaque ſtyli & orationis elegantia, alacritatem excitatam perſpicio: hujus me laboris non ſolúm participem ſed authorem, amplificatoremque eſſe cupio: itaque cum Rhetoricis illis eloquentiæ ſtudiis altiora pauló, gravioraque mathematicarum artium ſtudia libenter ad-

jungo: cumque campum mihi concedi maximé gaudeo, ubi ſi nulla virtus, doctrinaque noſtra, at certé egregia ad bené de veſtris commodis merendum, voluntas poſſit excurrere. Etenim cúm varia ſint nobis auditorum ingenia, aliaque molliora delicatioraque, alia firmiora & robuſtiora, turpe & abſurdum eſſe arbitrarer præceptoris diligentiam naturæ, ac voluntati veſtræ non reſpondere. Eſt enim doctoris intelligentis (ut ait Cicero) videre quo ferat diſcipulum natura ſua quemque, & ea duce vtentem, ſic inſtituere ut Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi, leniſſimo Ephori dixiſſe traditum eſt: alteri ſe calcaria adhibere: alteri frenos. Quare gravis eſt illa mihi pueri de præceptore conquerentis oratio. Neſcio quid hic cogitet magiſter: an pueros exiſtimat ilicó fieri ſenes? loqui neſcimus, balbi ſumus: dicendi, ſcribendi exercitationem petimus: at hic præceptor egregius aut oblitus, aut faſtidioſus puerilis hujus profeſſionis atque diſciplinæ, de rebus neſcio quibus quotidie nobis audiendus eſt, quibus ſibi placet, nobis nihil prodeſt. quæ cum puer ille curæ diligentiæque tuæ commiſſus, conqueſtus fuerit: poteríſne aut tam humanus eſſe, ut juſtiſſimam querimoniam cótemnas? aut tam ſceleratus, ut generoſæ indoli immaniter obſiſtas? non arbitror eſſe ullius animi tantam perverſitatem: dabimus igitur imbecillioribus illis ſtomachis neceſſarió, primum Terentii domeſticum & familiarem ſermonem; deinde, pauló tamen lautioris condimenti, eandem familiaritem de Ciceronis epiſtolis apponemus: poſtremó ſi avidiores

res ad has epulas accepimus, conquiſitas omnis elegantiæ ſuavitatisque dapes, de poëtis & oratoribus licet effundamus: At cúm huic parti veſtrû ſatisfactum abundé fuerit, veniet é grandioribus illis prætextatis & barbatis unus, qui nos deſipere dicat, & nimis neſcio quo concionario populo delectari, omne noſtrum ſtudium in puerili & pené ludicra exercitatione conſumi: & nos in circulo aliquo iracundius & infenſius objurgabit atq; irridebit. Hiccine vir eſt ob cujus unius ingenium tanta togatorum ſapientum trepidatio, tantus timor, terrorque eſſe debuerit? quem vindicem publicæ commoditatis, ultorem miſerorum, & afflictorum ſtudiorum, veteris & antiquæ conſuetudinis aſſertorem fore putavimus? vidéſne tu illum tâquam ſydere aliquo percuſſum? triſtem? demiſſum? jacet, diffidit: abjecit haſtas: Enimveró ubi eſt impetus ille ad dialecticam, reliquaſque philoſophiæ partes excitatæ cupiditatis: ubi eſt ardor ille accenſi atque inflammati ad mathematicas artes animi? refrixit: conglatiavit, illicet: ab eo deſerti contemptique ſumus. Serpit hic ſermo, & rumor quorundam diſcipulorum noſtrorum: quorum voce, ſi mihi liceret non commoveri, ſi nulla ignaviæ nata, nulla inertiæ turpitudo, nulla inhumanitatis culpa ſuſciperetur, liceret nobis in priori inſtitutione permanere: ſin autem ignaviâ, fuga laboris, inertiam, repudiatio doctrinæ, benevolorum neglectio improbitatem coarguit: nimirum hæc querimonia eſt ejuſmodi: quam nec diligens, nec induſtrius, nec officioſus præceptor deſerere poſſit. Huic itaque ætati, his ingeniis in-

ſerviendum eſt: & noſtri laboris aliquid eſt impertiendum. De philoſophia autem, ſinite me, auditores, (ſicut oratores & poëtæ ſolent in obruenda triſtis & mœſtæ rei cogitatione) dolorem meum potius quàm veſtrum, dolorem quidem graviſſimum, acerbiſſimumque, verum (ut dixi) dolorem meum potiuſquam veſtrū ſilentio præterire: Horatianumque illud levandi, conſolandique animi gratia in memoriam revocare,

Inter ſpem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum,
Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora.

De mathematicis autem nunquàm cupidius quicquam expetetur: quàm cupimus & optamus præſtare: ergo quamprimum ad nobiles illas contemplationes adeamus, mathematicas artes inviſamus: & animis (quorum ſunt liberæ cogitationes) velut præſentes & expoſitas intueamur. Ut ſi quis hoſpes & amicus nūc primùm Lutetiam veniſſet, Pariſienſiſque palatii fama, ac celebritate commotus, viſendi, cognoſcendique loci gratia, comitem te ſibi rogaret: deduceres in omnes eum regiones, aditus, veſtibula demonſtrares: ingentia illa marmorearum ambulationum ſpatia una conficeres: ſtatuas regum, tabernas cauſidicorum, diſtincta locis pro cauſſarum generibus tribunalia: inauratam ſummorum judicum aulam, regium illud auguſtæ religionis ſacellum: cæteraque loci illius miracula ſpectanda proponeres, & de ſingulis rebus interroganti, dubitantique reſponderes: Ita quoniam me comitē hoſpites videlicet amicique delegiſtis: per quem Mathematicarum baſilicarum

opes.

opes,divitiaſque vobis exponi,declararique velletis: agite,vultis,ordiamur ab initio, & progrediamur ad extremum?ſic opinor. En igitur primo introitu dextra ſedet Arithmetica jucundiſſima,numerorum ſubtilitate comitata, alii enim diſperſarum additione rerum, compoſitarum ſubductione alii,alii multiplicatione ſingularum: univerſarũ diviſione alii eximium quoddam opus intexunt, expoliuntque, alii comparationes inter ſe, tum majorum cum minoribus,tum parium cum utriſque collatas expediunt;ſimilitudinum habitus alii conjungunt: differentias alii diſſimilitudinum diſtingunt,Hîc mihi tacitos & jucundos animorum motus ſermoneſque audire videor.Dic per ego te deos oro,hoſpes optime, quis hominum opera tã excellẽtia fingere potuit? primi, inquam,homines illi propagatores generis humani,Adam⁹, Sethus, Enus, Noëus, inveniſſe: excoluiſſe Græcæ gentis quidam viri ſapientes,Pythagoras, Archytas, Timæus exiſtimantur: Verùm diutius hîc immoramur.En ſiniſtra nobis eſt Geometria,quæ menſuras ponderaque quantitatum nobis explicabit:hîc arcani linearum meatus acutiſſimis punctis notãtur, hîc effugientes planorum receſſus reprehenduntur, hîc conjugati ſolidorum complexus dirimuntur, eorumque omnium inter ſe affectiones, proprietates, proportiones expenduntur.

Ec quodnam obſecro,hoſpes chariſſime, in figuris tam variis, tamque multiplicibus artificium cernimus? artificium,inquam,ſingulare cujus non ex ſeriis ſtudiis, ſed ludicris oblectamentis opera, niſi certiſſimorum hominum fide traderentur: nõ

facta, ſed ficta viderentur: hominem unum Geometricæ artis præſidio munitum maximo hoſtiū, potentiſſimoque exercitui, parem eſſe, Marcellus mari Syracuſas ingenti Romanorum manu obſidet: Archimedes geometra, multorum millium inſtar, unus obſiſtit, & Romanas naves alias trabibus ingenti pondere libratis deprimit: alias ferreis manibus per proram ſublime raptas in puppim demergit: alias oppoſitis impulſas tormentis, præcipites in ſcopulos illidit: alias altius á mari catena ſuſpenſas, huc atque illuc agitat: & miſerabili ſpectaculo diſjectos provolutoſque nautas deorſum affligit: ſolvit Marcellus navalem obſidionem, & terra Martem experitur: Archymedes machinas convertit, trabes, ſaxa, moles, inſtrumentis Geometricis in terreſtres copias jaculatur: & incredibili fragore, tãquam tempeſtate totam aciem proſternit: denique ſummis maximi imperatoris artibus, ſummis infinitorum hoſtium viribus, geometra ſedens & quieſcens, non ſolúm par, ſed etiam ſuperior eſt, ut non immeritó Marcellus Gygantum centimanorum fabulam in geometrá illo expletam cum magna hoſtis gloria prædicaverit: quos homines, mortales Deus (ut de ventis Poëta noſter ait,)

Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.

Hoc tam altæ reconditæque mentis acumen, & tam immenſum ſpeculandi theſaurum, inter alios permultos minimum geometria poſſidet: quibus tamen omnibus, longé locupletiores ſunt theſauri duarum (quæ ſuperſunt) diſciplinarum: quas, ſi lubet,

bet, unà viſamus. Muſica notatis modulationum ſpaciis: diſtinctis ſonorum commatis: definitis ſeſquitonorum, ditonorum, diateſſaron, diapente, diapaſon melodiis, variiſque variorum modorum fidibus, chordiſque velut Apollinem cum novem muſis cantantem repræſentabit. Aſtrologia nobis auream illam ſuperorum aulam, in eaque ſanctiſſimum, divinitatiſque pleniſſimum templum, licet æternis accenſum flammis, vix tamen ac ne vix quidem, vel acutiſſimis oculis, explicabiles admirabilium rerum opes, complexum errantium, conſtãtiumque ſyderum, tum regiones ac domos longiorum, breviorum, rectarum, obliquarũ viarum trajectionibus diviſas: tum curſus, recurſus: ortus, occaſus, anteceſſiones, conſecutiones, progreſſus, digreſſus, moras, impetus: tum omniũ ex diſparibus inter ſe motionibus, diſcordia, concordiaque ſufficientes, alendo, tuendoque mundo vires, complexum: templum, inquam, non principis aut regis cujuſpiam ſumptu, ſed omnipotẽtis Dei manu fabricatum, demonſtrabit. Quid eſt? Quid nos attonitos video? an, quemadmodum ſolem intentis oculis diutius ferre non poſſumus: ita pulchritudine, ſplendoreque tantarum rerum, cogitationes noſtræ perſtringuntur? & differendam potius lætitiam mentis, voluptatẽque putamus, quoniam tanta non poſſit uno tempore percipi? Æquum porrò narras (hoſpes ſuaviſſime) & hunc nobis fœlicem fortunatumque diem ducimus, quo licuit nobis per te ſpectaculo tali frui. Et meũ quidem certè animum, admiratio non minor ſubiit, reputantem hominum (à quibus iſta nobis

tradita ſunt) excellentes, divinaſque mentes: veriſſimaſque eorum laudes Naſonis carmine deſcriptas recordantem:

Fœlices animæ, quibus hæc cognoſcere primúm
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit,
Credibile eſt illos pariter vitiiſque jociſque,
Altius humanis exeruiſſe caput,
Non Venus & Vinum ſublimia pectora fregit
Officiúmve fori, militiæve labor,
Nec levis ambitio perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſydera noſtris
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.

Sed de his, & toto inſtituto noſtro ſatis. Reſpondendum nobis eſt ad ea paucis, quæ contra ſententiam noſtram dicuntur, & placandi quorũdam animi ſunt ſine cauſſa nobis (ne quid acerbius dicam) vehementius, quám par eſt, irati, quibuſdam enim judicio non animo peccare: quibuſdam etiã flagitioſé facere videmur, qui ſacra profanis hoc modo miſceamus, miſerum me cúm optimé cupiã, flagitioſé facere coarguor? Deum optimum maximum imploro, oro, obſecro, ut quã ſalutaria reip. conſilia noſtra ſunt, tam grata certis hominibus aliquando poſſint eſſe. Conjungo cũ ſermonis orationiſque ſtudiis, Mathematicarum artium ſtudia, & conjungenda eſſe confirmo: quid tum? juventutem corrumpis alienis, & inuſitatis ſtudiis: immó veró & propriis & uſitatis inſtituo, idque ne novo exemplo facere videar, quod facio, omnium & temporum & hominum authoritate confirmare, probareque poſſum. Exquiramus

igitur ſi placet ex prima temporũ, hominumque memoria, quas olim diſciplinas, quas artes pueri diſcebant: ſi reperiamus Mathematicas non modó primas inventas eſſe: ſed multa ſecula ſolas fuiſſe, quæ dubitatio poterit eſſe, quin hæ artes puerorũ fuerint? At ſacra Hiſtoria teſtatur multis ante terrarum inundationem temporibus inventas & demonſtratas fuiſſe. Grammatica veró, Rhetorica, Philoſophia recens admodum Græcorum inventum eſt: Eripiemus igitur ea pueris ſtudia: quæ puerorum & prima ſtudia fuerunt? & ſola ſtudia diutiſſimé fuerunt? excitandi ſunt, videlicet ab inferis veteres illi Græciæ ſapientes, atque philoſophi, qui nos authoritate & gravitate præſenti ab errore deterreant, quaſi non pleni ſint hujus conſuetudinis atque ſententię eorum ſermones atque libri: Plato vetat ne quis Academiam Geometriæ expers ingrediatur, nec ſchola, Philoſophiaque Platonis, auditorem dignum putat, qui non anté mathematicas artes noverit. Eandem ſcholæ gravitatem Platonis auditores ſunt imitati; eorumque libri mathematicis & rationibus, & exemplis ita referti ſunt, vt intelligi á mathematum imperitis nequeant: quare quodam tempore in univerſa Græcia mathematicis artibus nihil illuſtrius fuit, nec, qui neſciebat, ſatis excultus ad philoſophiæ ſtudium putabatur: Age veró ne vetera atque externa ſemper meditemur: Academiam noſtram intueamur, quas leges erudiendæ juventutis á regibus noſtris, quas conformatiónes á Pontificibus Romanis accepit? nempe, quas olim Græcia ſibi inſtituit, nec hodie Pariſiis Academia legibus aliis

inſtituta eſt, quàm quondam Athenis fuerat. Teſtis eſt veteris Academiæ non exeſa penitus imago, quæ religione ſanctiſſimi juriſjurandi vetat, ne cuiquam mathematum ignaro, docendi facultas permittatur. Teſtis eſt aliquot gymnaſiorum inſtitutio, quæ perpetuis ſtipendiis ornatos harum diſciplinarum profeſſores habet: Teſtis es deniq; Chriſtianiſſime Rex Franciſce (quem honoris cauſſà nunc appello) qui prope intermortuam harum literarum gloriam, tanta liberalitate excitandam, & pueris proponendam nunquam cogitaſſes, ſi juventuti inutilem credidiſſes. Quare ne ſimus tam ſtolidè perverſeque amentes, & inſani, ut innumerabilium ſeculorum morem, conſuetudinem doctiſſimorum virorum, decreta Regum, inſtituta Pontificum, contemnamus: eorumque ſapientiæ, noſtram paucorum ſtultitiam præponendam putemus: At obſtrepentem adhuc aliquem, & obmurmurantem video. Confunditur puerorum animus, tanta literarum Latinarum, Græcarum, Grammaticarum, Rhetoricarum, Mathematicarum varietate, nec puerilis ætas poteſt uno tempore tam diverſis ſtudiis ſatisfacere: At in qua tandem civitate, aut apud quos homines iſta diſputantur? nempe apud eos, qui quæſtionem iſtam mille ferè quingentis antè annis diſceptatã, refutatam, deriſam legunt atque audiunt, quid enim?

Quintiliane vage-

(Sic enim te, cum Martiale nobis affari liceat)

moderator ſumme juventæ,

Gloria Romanæ Quintiliane togæ.

Quid

Quid inquam? quam veré, quam graviter hanc quæſtionem refutaſti? Sed non ſatis, ais, perſpiciunt quantum natura humani ingenii valeat; quæ ita eſt agilis & velox, ſic in omnem partem, vt ita dixerim, ſpectat, vt ne poſſit quidem agere aliquid tantum unum: in plura veró non eodem die modo, ſed eodem temporis momento vim ſuam impendat. An veró Citharœdi non ſimul & memoriæ & ſono vocis, & pluribus flexibus ſerviunt, cúm interim alios nervos dextera percutiunt, alios læva trahunt, continent, probant, ne pes quidem ocioſus, certam legem temporum ſervat, & hæc pariter omnia: quid? nos agendi ſubita neceſſitate deprehenſi, nónne alia dicimus, alia providémus, cúm pariter inventio rerum, electio verborum, compoſitio, geſtus, pronunciatio, vultus, motuſque deſiderentur? quæ ſi velut ſub uno conatu tam diverſa parent ſimul, cur non pluribus horis diverſa partiamur? cúm præſertim reficiat animos ac recreet varietas ipſa, contraque ſit aliquanto difficilius in labore uno perſeverare, ideoque & ſtylus lectione requieſcit, & ipſius lectionis tædium vicibus levatur. Quid huic ſententiæ Ciceronis, non ſententiam modó, ſed pené vitam adjungam? Oratores in foro, in Senatu, in roſtris frequenter audiens varia dicendi genera, diligenter obſervans acerrimo ſtudio tenebatur, quotidieque & ſcribens, & commentans, & declamitans, oratoriis tantúm exercitationibus contentus non erat: juris civilis ſtudio multum operæ dabat, ejuſdemque diei diverſis horis ſe philoſophiæ tradebat: in eoque nón modó magnitudi-

complectar, nullum genus doctrinæ Græcis literis vacare poteſt: ut non immerito Quintilianus Græcæ linguæ Latinam ſimiam, Budæus diſcipulam appellaſſe videatur, & veteres Latini, qui laude literarum excellere cupiebant, incredibili ſtudio accenſi, vel in Græciam Roma navigarent, vel é Gręcia Romam magiſtros eruditos accerſerent: & hic noſtris beatiſſimis ſeculis nemo feré laudis cupidus, non ſibi ad diſcẽdas Græcas literas omni ſtudio enitendum arbitretur. Quamobrem cúm ex Græcorum ſcriptis & inſtitutis, omnis doctrina liberalis, omnis ſermo elegans ſumatur, cúm varietas tanta ſit artium, ut nemo ſine Græcæ linguę inſtrumento, ad ullam ſcientiam ſatis ornatus poſſit accedere, cumque á Petro Ramo, & Audomaro Talæo diligẽtiſſimis, & doctiſſimis præceptoribus veſtris, laborum conjunctione ſociis, amore veró fratribus meis, magnos fructus (ſicut antea percepiſtis) ſitis percepturi: laborandum quoque nobis erit, ut neque vos operæ nobis traditæ, neque me induſtriæ vobis tributæ pœniteat.

PETRI RAMI ORATIO.

HODIERNO die fratres noſtros (auditores) Audomarũ Talæũ, & Bartholomeũ Alexandrum de ſtudio, atq; amore erga vos ſuo dicentes, audiviſtis: puto nunc vos expectare, ut de meipſo quoque aliquid poſtremo loco dicam: ut quemadmodum illi in hoc publicæ profeſſionis, quaſi theatro perſonarum ſuarum, argumenta vobis

vobis expoſuerunt: ſic ego quas partes agam, quã expectationem veſtram eſſe cupiam, exponã paucis: & deſideriis, animiſque veſtris ſatisfaciã. Meminiſtis enim ex oratione Audomari Talæi, gratiá induſtrii præceptoris ingenioſé, & eleganter eſſe propoſitam: definitamque veſtri laboris vobis eſſe metã: cognoviſtis deinde Bartholomei Alexandri plenam humanitatis & veræ doctrinæ, de Græcarum literarum ſtudiis induſtriam: conjunctamque utriuſque ad inflammandos amore virtutis veſtros animos, diligentem cohortationem & honeſtam, quæ quoniam non pętervolavit aures veſtras, ſed penitus in ſenſibus & animis inſedit: ut multó plus ęx illius recordatione voluptatis, quám ex ulla admonitione noſtra capere poſſitis: tantó ſcilicet extremus hic perorandi locus mihi difficilior relinquitur. Veruntamen quoniã officii noſtri reddenda ratio eſt, in communi ardore ac ſtudio verſandum mihi potius, Diogenis more, dolium aliquod eſt: quám ut diſſimilis eorum fuiſſe videar. Quid ergo? quæ tuæ partes erunt? Dicam primúm quæ ſequenda, docendaq; mihi propoſui: deinde ſi quid ſententiæ noſtræ contrarium eſſe videbitur, id breviter quale ſit, explicabo. Summam igitur (quod vos animo cõplecti memoriaque potuiſtis) fratrum noſtrorum in expolienda, formãdaque ſtyli & orationis elegantia, alacritatem excitatam perſpicio: hujus me laboris non ſolúm participem ſed authorem, amplificatoremque eſſe cupio: itaque cum Rhetoricis illis eloquentiæ ſtudiis altiora pauló, gravioraque mathematicarum artium ſtudia libenter ad-

jungo: cumque campum mihi cōcedi maximé gaudeo, ubi ſi nulla virtus, doctrinaque noſtra, at certé egregia ad bené de veſtris commodis merendum, voluntas poſſit excurrere. Etenim cúm varia ſint nobis auditorum ingenia, aliaque molliora delicatioraque, alia firmiora & robuſtiora, turpe & abſurdum eſſe arbitrarer præceptoris diligentiam naturæ, ac voluntati veſtræ non reſpondere. Eſt enim doctoris intelligentis (ut ait Cicero) videre quo ferat diſcipulum natura ſua quemque, & ea duce vtentem, ſic inſtituere ut Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi, leniſſimo Ephori dixiſſe traditum eſt: alteri ſe calcaria adhibere: alteri frenos. Quare gravis eſt illa mihi pueri de præceptore conquerentis oratio. Neſcio quid hic cogitet magiſter: an pueros exiſtimat ilicó fieri ſenes? loqui neſcimus, balbi ſumus: dicendi, ſcribendi exercitationem petimus: at hic præceptor egregius aut oblitus, aut faſtidioſus puerilis hujus profeſſionis atque diſciplinæ, de rebus neſcio quibus quotidie nobis audiendus eſt, quibus ſibi placet, nobis nihil prodeſt. quæ cum puer ille curæ diligentiæque tuæ commiſſus, conqueſtus fuerit: poteríſne aut tam humanus eſſe, ut juſtiſſimam querimoniam cōtemnas? aut tam ſceleratus, ut generoſæ indoli immaniter obſiſtas? non arbitror eſſe ullius animi tantam perverſitatem: dabimus igitur imbecillioribus illis ſtomachis neceſſarió, primum Terentii domeſticum & familiarem ſermonem; deinde, pauló tamen lautioris condimenti, eandem familiaritem de Ciceronis epiſtolis apponemus: poſtremó ſi avidiores

tes ad has epulas accepimus, conquiſitas omnis elegantiæ ſuavitatisque dapes, de poëtis & oratoribus licet effundamus: At cùm huic parti veſtrû ſatisfactum abundè fuerit, veniet è grandioribus illis prætextatis & barbatis unus, qui nos deſipere dicat, & nimis neſcio quo concionario populo delectari, omne noſtrum ſtudium in puerili & penè ludicra exercitatione conſumi: & nos in circulo aliquo iracundius & infenſius objurgabit atq; irridebit. Hiccine vir eſt ob cujus unius ingenium tanta togatorum ſapientum trepidatio, tantus timor, terrorque eſſe debuerit? quem vindicem publicæ commoditatis, ultorem miſerorum, & afflictorum ſtudiorum, veteris & antiquæ conſuetudinis aſſertorem fore putavimus? vidéſne tu illum tâquam ſydere aliquo percuſſum? triſtem? demiſſum? jacet, diffidit: abjecit haſtas: Enimverò ubi eſt impetus ille ad dialecticam, reliquaſque philoſophiæ partes excitatæ cupiditatis: ubi eſt ardor ille accenſi atque inflammati ad mathematicas artes animi? refrixit: conglatiavit, illicet: ab eo deſerti contemptique ſumus. Serpit hic ſermo, & rumor quorundam diſcipulorum noſtrorum: quorum voce, ſi mihi liceret non commoveri, ſi nulla ignaviæ nata, nulla inertiæ turpitudo, nulla inhumanitatis culpa ſuſciperetur, liceret nobis in priori inſtitutione permanere: ſin autem ignaviâ, fuga laboris, inertiam, repudiatio doctrinæ, benevolorum neglectio improbitatem coarguit: nimirum hæc querimonia eſt ejuſmodi: quam nec diligens, nec induſtrius, nec officioſus præceptor deſerere poſſit. Huic itaque ætati, his ingeniis in-

ſerviendum eſt: & noſtri laboris aliquid eſt impertiendum. De philoſophia autem, ſinite me, auditores, (ſicut oratores & poëtæ ſolent in obruenda triſtis & mœſtæ rei cogitatione) dolorem meum potius quàm veſtrum, dolorem quidem graviſſimum, acerbiſſimumque, verum (ut dixi) dolorem meum potiuſquam veſtrũ ſilentio præterire: Horatianumque illud levandi, conſolandique animi gratia in memoriam revocare,

Inter ſpem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum,
Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora.

De mathematicis autem nunquàm cupidius quicquam expetetur: quàm cupimus & optamus præſtare: ergo quamprimum ad nobiles illas contemplationes adeamus, mathematicas artes inviſamus: & animis (quorum ſunt liberæ cogitationes) velut præſentes & expoſitas intueamur. Ut ſi quis hoſpes & amicus nũc primùm Lutetiam veniſſet, Pariſienſiſque palatii fama, ac celebritate commotus, viſendi, cognoſcendique loci gratia, comitem te ſibi rogaret: deduceres in omnes eum regiones, aditus, veſtibula demonſtrares: ingentia illa marmorearum ambulationum ſpatia una conficeres: ſtatuas regum, tabernas cauſidicorum, diſtincta locis pro cauſſarum generibus tribunalia: inauratam ſummorum judicum aulam, regium illud auguſtæ religionis ſacellum: cæteraque loci illius miracula ſpectanda proponeres, & de ſingulis rebus interroganti, dubitantique reſponderes: Ita quoniam me comité hoſpites videlicet amicique delegiſtis: per quem Mathematicarum baſilicarum opes,

opes,divitiaſque vobis exponi,declararique velletis: agite,vultis,ordiamur ab initio, & progrediamur ad extremum? ſic opinor. En igitur primo introitu dextra ſedet Arithmetica jucundiſſima,numerorum ſubtilitate comitata, alii enim diſperſarum additione rerum, compoſitarum ſubductione alii,alii multiplicatione ſingularum: univerſarũ diviſione alii eximium quoddam opus intexunt, expoliuntque, alii comparationes inter ſe, tum majorum cum minoribus,tum parium cum utriſque collatas expediunt;ſimilitudinum habitus alii conjungunt: differentias alii diſſimilitudinum diſtingunt,Hîc mihi tacitos & jucundos animorum motus ſermoneſque audire videor. Dic per ego te deos oro,hoſpes optime, quis hominum opera tã excellẽtia fingere potuit? primi, inquam,homines illi propagatores generis humani, Adam⁹, Sethus, Enus, Noëus, inveniſſe: excoluiſſe Græcæ gentis quidam viri ſapientes,Pythagoras, Archytas, Timæus exiſtimantur: Verùm diutius hîc immoramur. En ſiniſtra nobis eſt Geometria, quæ menſuras ponderaque quantitatum nobis explicabit: hîc arcani linearum meatus acutiſſimis punctis notãtur, hîc effugientes planorum receſſus reprehenduntur, hîc conjugati ſolidorum complexus dirimuntur, eorumque omnium inter ſe affectiones, proprietates, proportiones expenduntur.

Ecquodnam obſecro,hoſpes chariſſime, in figuris tam variis, tamque multiplicibus artificium cernimus? artificium,inquam,ſingulare cujus non ex ſeriis ſtudiis, ſed ludicris oblectamentis opera, niſi certiſſimorum hominum fide traderentur: nõ

facta, ſed ficta viderentur: hominem unum Geometricæ artis præſidio munitum maximo hoſtiū, potentiſſimoque exercitui, parem eſſe, Marcellus mari Syracuſas ingenti Romanorum manu obſidet: Archimedes geometra, multorum millium inſtar, unus obſiſtit, & Romanas naves alias trabibus ingenti pondere libratis deprimit: alias ferreis manibus per proram ſublime raptas in puppim demergit: alias oppoſitis impulſas tormentis, præcipites in ſcopulos illidit: alias altius à mari catena ſuſpenſas, huc atque illuc agitat: & miſerabili ſpectaculo disjectos provolutoſque nautas deorſum affligit: ſolvit Marcellus navalem obſidionem, & terra Martem experitur: Archymedes machinas convertit, trabes, ſaxa, moles, inſtrumentis Geometricis in terreſtres copias jaculatur: & incredibili fragore, tāquam tempeſtate totam aciem proſternit: denique ſummis maximi imperatoris artibus, ſummis infinitorum hoſtium viribus, geómetra ſedens & quieſcens, non ſolúm par, ſed etiam ſuperior eſt, ut non immeritó Marcellus Gygantum centimanorum fabulam in geometrá illo expletam cum magna hoſtis gloria prædicaverit: quos homines, mortales Deus (ut de ventis Poëta noſter ait,)

Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.

Hoc tam altæ reconditæque mentis acumen, & tam immenſum ſpeculandi theſaurum, inter alios permultos minimum geometria poſſidet: quibus tamen omnibus, longé locupletiores ſunt theſauri duarum (quæ ſuperſunt) diſciplinarum: quas, ſi lubet,

bet, unà viſamus. Muſica notatis modulationum ſpaciis: diſtinctis ſonorum, commatis: definitis ſeſquitonorum, ditonorum, diateſſaron, diapente, diapaſon melodiis, variiſque variorum modorum fidibus, chordiſque velut Apollinem cum novem muſis cantantem repræſentabit. Aſtrologia nobis auream illam ſuperorum aulam, in eaque ſanctiſſimum, divinitatiſque pleniſſimum templum, licet æternis accenſum flammis, vix tamen ac ne vix quidem, vel acutiſſimis oculis, explicabiles admirabilium rerum opes, complexum errantium, conſtãtiumque ſyderum, tum regiones ac domos longiorum, breviorum, rèctarum, obliquarũ viarum trajectionibus diviſas: tum curſus, recurſus: ortus, occaſus, anteceſſiones, conſecutiones, progreſſus, digreſſus, moras, impetus: tum omniũ ex diſparibus inter ſe motionibus, diſcordia, concordiaque ſufficientes, alendo, tuendoque mundo vires, complexum: templum, inquam, nòn principis aut regis cujuſpiam ſumptu, ſed omnipotẽtis Dei manu fabricatum, demonſtrabit. Quid eſt? Quid nos attonitos video? an, quemadmodum ſolem intentis oculis diutius ferre non poſſumus: ita pulchritudine, ſplendoreque tantarum rerum, cogitationes noſtræ perſtringuntur? & differendam potius lætitiam mentis, voluptatẽque putamus, quoniam tanta non poſſit uno tempore percipi? Æquum porrò narras (hoſpes ſuaviſſime) & hunc nobis fœlicem fortunatumque diem ducimus, quo licuit nobis per te ſpectaculo tali frui. Et meũ quidem certè animum, admiratio non minor ſubiit, reputantem hominum (à quibus iſta nobis

tradita ſunt) excellentes, divinaſque mentes: veriſſimaſque eorum laudes Naſonis carmine deſcriptas recordantem:

Fœlices animæ, quibus hæc cognoſcere primùm
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit,
Credibile eſt illos pariter vitiiſque jociſque,
Altius humanis exeruiſſe caput,
Non Venus & Vinum ſublimia pectora fregit
Officiúmve fori, militiæve labor,
Nec levis ambitio perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſydera noſtris
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.

Sed de his, & toto inſtituto noſtro ſatis. Reſpondendum nobis eſt ad ea paucis, quæ contra ſententiam noſtram dicuntur, & placandi quorũdam animi ſunt ſine cauſſa nobis (ne quid acerbius dicam) vehementius, quàm par eſt, irati, quibuſdam enim judicio non animo peccare: quibuſdam etiã flagitioſé facere videmur, qui ſacra profanis hoc modo miſceamus, miſerum me cúm optimé cupiã, flagitioſé facere coarguor? Deum optimum maximum imploro, oro, obſecro, ut quã ſalutaria reip. conſilia noſtra ſunt, tam grata certis hominibus aliquando poſſint eſſe. Conjungo cũ ſermonis orationiſque ſtudiis, Mathematicarum artium ſtudia, & conjungenda eſſe confirmo: quid tum? juventutem corrumpis alienis, & inuſitatis ſtudiis: immó veró & propriis & uſitatis inſtituo, idque ne novo exemplo facere videar, quod facio, omnium & temporum & hominum authoritate confirmare, probareque poſſum. Exquiramus

igitur ſi placet ex prima temporũ, hominumque memoria, quas olim diſciplinas, quas artes pueri diſcebant: ſi reperiamus Mathematicas non modó primas inventas eſſe: ſed multa ſecula ſolas fuiſſe, quæ dubitatio poterit eſſe, quin hæ artes puerorũ fuerint? At ſacra Hiſtoria teſtatur multis ante terrarum inundationem temporibus inventas & demonſtratas fuiſſe. Grammatica veró, Rhetorica, Philoſophia recens admodum Græcorum inventum eſt: Eripiemus igitur ea pueris ſtudia: quæ puerorum & prima ſtudia fuerunt? & ſola ſtudia diutiſſimé fuerunt? excitandi ſunt, videlicet ab inferis veteres illi Græciæ ſapientes, atque philoſophi, qui nos authoritate & gravitate præſenti ab errore deterreant, quaſi non pleni ſint hujus conſuetudinis atque ſententię eorum ſermones atque libri: Plato vetat ne quis Academiam Geometriæ expers ingrediatur, nec ſchola, Philoſophiaque Platonis, auditorem dignum putat, qui non anté mathematicas artes noverit. Eandem ſcholæ gravitatem Platonis auditores ſunt imitati, eorumque libri mathematicis & rationibus, & exemplis ita referti ſunt, vt intelligi á mathematum imperitis nequeant: quare quodam tempore in univerſa Græcia mathematicis artibus nihil illuſtrius fuit, nec, qui neſciebat, ſatis excultus ad philoſophiæ ſtudium putabatur: Age veró ne vetera atque externa ſemper meditemur: Academiam noſtram intueamur, quas leges erudiendæ juventutis á regibus noſtris, quas conformationes á Pontificibus Romanis accepit? nempe, quas olim Græcia ſibi inſtituit, nec hodie Pariſiis Academia legibus aliis

Quid inquam? quam veré, quam graviter hanc quæſtionem refutaſti? Sed non ſatis, ais, perſpiciunt quantum natura humani ingenii valeat, quæ ita eſt agilis & velox, ſic in omnem partem, vt ita dixerim, ſpectat, vt ne poſſit quidem agere aliquid tantum unum: in plura veró non eodem die modo, ſed eodem temporis momento vim ſuam impendat. An veró Citharœdi non ſimul & memoriæ & ſono vocis, & pluribus flexibus ſerviunt, cúm interim alios nervos dextera percutiunt, alios læva trahunt, continent, probant, ne pes quidem ocioſus, certam legem temporum ſervat, & hæc pariter omnia: quid? nos agendi ſubita neceſſitate deprehenſi, nónne alia dicimus, alia providémus, cúm pariter inventio rerum, electio verborum, compoſitio, geſtus, pronuntiatio, vultus, motuſque deſiderentur? quæ ſi velut ſub uno conatu tam diverſa parent ſimul, cur non pluribus horis diverſa partiamur? cúm præſertim reficiat animos ac recreet varietas ipſa, contraque ſit aliquanto difficilius in labore uno perſeverare, ideoque & ſtylus lectione requieſcit, & ipſius lectionis tædium vicibus levatur. Quid huic ſententiæ Ciceronis, non ſententiam modó, ſed pené vitam adjungam? Oratores in foro, in Senatu, in roſtris frequenter audiens varia dicendi genera, diligenter obſervans acerrimo ſtudio tenebatur, quotidieque & ſcribens, & commentans, & declamitans, oratoriis tantúm exercitationibus contentus non erat: juris civilis ſtudio multum operæ dabat, ejuſdemque diei diverſis horis ſe philoſophiæ tradebat: in eoque nón modó magnitudi-

ne & varietate rerum non frangebatur, ſed retinebatur attentius: & dies noctesque in omnium doctrinarum meditatione verſabatur: ut optimus de ſeipſo teſtis eſt. Quare quoniam ſatis idoneis exemplis patefactum nobis eſſe arbitror rerum diverſitate ſtudia non onerari, ſed recreari atque exercitari: omni nobis cautionis diligentia proſpiciendum, providendumque eſt, ne malitioſé tam nobilem Academiã affligere videamur, meritoque ab ea ipſa pauló ſeverius appellemur. Etenim, ſi me, cæteroſque profeſſores ſuos, Academia convenire poſſet, nónne velut chara ſolicitaque mater ad filios ſic agere, conquerique poſſet? filii quid agitis? nunquámne miſeræ matris afflictas opes reſpicietis? Mathematicas artes á primis hominibus acceperam, florueram quondam in Græcia, aucta ſtudiis humanitatis etiam fueram, in Italia vigueram, in Galliam maximis Regum, Pontificumque beneficiis invitata veneram: at quæ nubes, quæ tempeſtates, quæ noctes, temporum coortæ interea ſunt? meminiſſe horret: nec tantam calamitatem neceſſe eſt acerba præteriti doloris cõmemoratione renovare. Ecce autem converſis mutatiſque temporibus, de repente cúm nova lux Regiis unius virtute nobis affulſerit: proh dolor? vos in tenebris inertiæ, delirationis, ſtultitiæ, obſtinaté reſiſtentes adhuc aſpicio? erumpite tandem aliquando, & meliora probare, atque amare incipite: bené inſtitutæ juventutis fructum laudemque conſiderate: non humanum mediusfidius, ſed divinum quoddam ac cæleſte bonum eſt ignoratione animum liberare,

rare, certas cognitionis vias demõſtrare, orationis leges dare, rationis regulã formare: deniq; opus à Deo inchoatũ atq; inſtitutũ perficere atq; abſolvere. Quare alacres & excitati ad hanc certiſſimã laudẽ gloriãq; properate: atq; hoc tam optandũ, expetẽdumq; decus aut mihi võbiſcum, aut vobis mecum cõmune vt permaneat, elaborate: His ſanctiſſimis academiæ vocibus, cũ eſſemus admoniti, verendũ eſſet temeritatis & impietatis crimen: ſi veriſſimæ juſtiſſimæq; adhortationis conſiliũ deſpiciatur. Quamobrẽ cúm meipſum hac inductione animi confirmaverim ad vos revertar (auditores) ad amorẽ ſimilẽ cohortabor, vobis iſta ſeges aratur, vobis fructus iſte ſeritur, vobis laboris atq; induſtriæ noſtræ meſſis comparatur: Ponite itaq; ante oculos, non ſolúm honores, ſed etiam labores eorum qui ſtudiis iſtis (quæ nunc vobis proponuntur) ſe dediderunt: Terentii proprietatem, Ciceronis etiam ornatum & ubertatem laudamus & amamus: at niſi ſummum ſtudium in obſervando, ſummam diligentiam in meditando, ſummum laborem in ſcribendo dicendoque poſuiſſent, nil in vtroque laudaremus, nil amaremus: admiramur Pythagoram, Platonemque: verúm potius admiremur laborioſas peregrinationes Pythagoræ, Platoniſque in Italiam, Ægyptum, lõginquaſque regiones: quas cognitionis cupiditate commoti, pertulerunt. Quid in Archimede perpetuam ardentiſſimæ mentis intentionem, cogitationemq; memorem, ut nec cibi, nec potionis, nec valetudinis ullam haberet rationẽ? Ducebatur ab amicis plerunque invitus ad balnea, ibi cúm perungẽdus

in cratere conſediſſet, leviſſimæ voluptatis immemor, diſciplinæ ſuæ memor, ducebat in foco lineas: moxque perunctus, geometricas figuras in unguēto corporis digito pingebat: cúm urbs ejus patriaq; inſidiis capta, maximo turbarū clangore terreretur, maximo tumultu & clamore trucidãtium, morientiumque cōpleretur, quinetiam domus ipſius diſturbaretur, diriperetúrque tam acri in contemplandis quibuſdam figuris, & demonſtrandis, cogitatione fuit,ut nullum omnino motum ſenſerit, tanta videlicet artis ſuæ dulcedine, atque amœnitate capiebatur, ut veré illum quodá muſarum numine inſtinctum, afflatumque fuiſſe credamus. talém in Aſtrologia fuiſſe Ptolemęum exiſtimandū eſt,quanvis nulla nobis id confirmaret hiſtoria: Eſt enim profectó ſummis & excellentibus ingeniis ad magnitudinē amplitudinemque rerum percipiendā ſingularis quædā cupiditas divinitus adjuncta. Quamobrē eadem laboris amoriſq; via ad eandem, ſimilemq; laudē contendamus, cōjunctas ſtudiorum rationes teneamus: ſermonis & orationis ornatus quempiam magis oblectat? huic cúm quod vult permiſero, admonebo tamen ut meminerit ex rerum cognitione, copiam orationis,atque ubertatē efflore ſcere,atq; redundare, ſi concitatius amore,cōtemplationeq; rerum teneatur: recordetur eloquentiam ſapientiæ copulandam eſſe, perfectamque eſſe ſcientiá, quæ poterit de quæſtionibus materiæ ſuæ ſubjectis eleganter & ornaté dicere, ſperemuſque Academiam florentiſſimam fore, in qua eloquentiæ ſapientiæque ſtudia conjuncta,ſociataq; fuerint.

PETRI

PETRI RAMI ORATIO, HABITA LUTETIÆ IN GYMNAſio Præleorum, Cal. Decembris, Anno, 1545.

DIUTURNI ſilentii A U D. quo ſum annum pené jam integrum uſus, non moleſtia noſtræ profeſſionis ullá, ſed partim quarundam commentationum occupatione, partim impendentis periculi metu, finem bonitas Nicolai Sapientis hujus domus ſapientiſſimi moderatoris attulit: is enim me, cúm longiſſimé ab hac academia propter urbis peſtilentiam abeſſem, honorificé per literas appellavit, & in adminiſtrationem familiæ, cui ſumma cum laude boni, diligentiſque patris præfuiſſet, tanquam filium adoptavit, idemque curriculum nobis aperuit, in quo labor, induſtriaque noſtra excurrere anteá, exerceríque didiciſſet. Hoc itaq; beneficio mihi, & meæ priſtinæ vitæ conſuetudinem, longa taciturnitate intermiſſam reſtituit, & ad bene de publicis ſtudiis merendum, clariſſimum, jucundiſſimumque ſignum ſuſtulit. Quamobrem tantam erga bonas, honeſtaſque literas benevolentiam, tam excellentem in remp. beneficentiam, tacitus præterire nullo modo poſſum, neque committere ut animo ſaltem ac voluntate tam ſingularem erga me liberalitatem non ſecutus eſſe videar. Tametſi neque tam ignarus acceptæ calamitatis hinc abii, neque

tam hoſpes, rudiſq; poſtea redii, quin multa mihi non ſolum neceſſario deploranda, ſed etiam ad hoc publicum gymnaſii munus accedenti difficilia eſſe intelligerem. Cujus enim negocii eſſe credimus, Auditores, in ſolitudine frequentiam quærere, atque ut ſumma celebritas adfuerit inſtituẽdæ multitudinis, & erudiendæ tam gravem provinciam ſuſcipere? Etenim ut illam partem prius attingam: quid vultis recentiſſimam calamitatis publicæ memoriam renovem? Vidimus academiã quæ pauló ante florentiſſima fuerat, exitiali peſtilentia afflictam: quotidiana erant ante oculos omnis ætatis, ſexus, fortunæ, juvenum, ſenum, virorũ, mulierum, locupletum, inopum funera: nulla tũ erat hora diei, noctíſve lugubri gemitu vacua, multi pueri, plerique doctores, nonnulli etiam gymnaſiarchi (ne domeſticos luctus ſileã) in gymnaſiis ſuis miſerabiliter extincti, pulſi ſunt é cathedris, metu tanti mali, profeſſores Regii, fugatique ſunt é ſcholis, unà cum diſcipulis, magiſtri, bonæ artes omnes ac literæ uno illo miſerabili calamitoſoque tempore, Lutetię conticuerunt, muſæque ipſæ intermortuæ, peneque deploratæ jacuerunt: ut non modó veteris academiæ ſpecies nulla cerneretur, ſed in ea omnia tenebris, & caligine cujuſdam profundæ noctis ſepulta viderentur. O miſeram humanarum rerum legem, atque conditionẽ, in qua ſint omnia tam fluxa, tam caduca, tam ad omnes mutationes volubilia! Atque hæc incommoda publicé percepta: quibus tametſi viri boni eſt moveri vehementius quàm ſuis, ſentiuntur tamen illi morſus acriores, cúm ad nos propius pertingunt:

tingunt: unius enim hominis in hac publica peſtilentiæ clade, interim dum abfuimus, amiſſi memoria recordatioque meum pectus effodit. Joannem Bomontium doctorem medicum ſignifico; cujus ſine lachrymis meminiſſe vix ullo modo poſſum. Quoties enim de viro illo cogitabo, toties me de optimo, doctiſſimo, noſtriq; amantiſſimo meminiſſe neceſſe eſt: tu enim Bomonti (animum, ut ſpero, periculis omnibus defunctum, & infortunatis cœlorum inſulis beatum alloquor) animo ſingulari difficillimis noſtris temporibus affuiſti, ardentes illos & volaticos impetus, qui erãt in nos Ariſtotelicis animadverſionibus concitati, quantum æquitate, doctrina, virtute perfici potuit, ſuſtinuiſti. O virum multo longiore vita (ſi ſuperis ita viſum eſſet) digniſſimũ: faxit ille Deus qui te nobis eripuit, ut quę tibi vivo, ſicuti cęteris amicis, debita officia libentius tribuiſſem, mortuo cumulatiora uberioraque, gratiis omnium generum & agendis, & referendis me præſtitiſſe aliquando veré gaudeam. Sed á lachrymis tempęremus, quarũ vim fortaſſé ſatis multam ſuperque malis aliis profudimus, Ad nos revertamur, & reliquas inſtituti noſtri difficultates obeamus. Temeritatis ſummæ eſſe videbitur, literarum ludum aperire in tanta diſcentium paucitate, non quantam celeberrimus conſpectus hic veſter indicat, ſed quantam in omnibus academiæ regionibus ſolitudo declarat: tamen hæc majora multó, gravioraque ſunt, qui liber omni cura publica, privatuſque vixerit, ſubito ad ſumma reip. gubernacula pervolare providendum, vigilandum, laborãdum, non ſolum ut curæ,

fideique tuæ commiſſa juventus in omni officio & ſanæ diſciplinæ,& veræ religionis contineatur.ſed etiam ut conſortes illi, ſociique muneris tui doctores, & magiſtri (quos optaveris) ſtudioſé, diligenterque partes ſuas agant docendo, monendo, exercendo modeſté alios,& leniter hortãdo, alios ſeveré ac duriter objurgando, omnes ad virtutis amorem ſtudiumque deducendo.Quantum veró ab eo expectari arbitramur,qui principes in omni actu, tot, tantarumque rerum partes acceperit? theatrum ſibi propoſitum exiſtimet oportet,celebritate refertiſſimum,magnitudine ampliſſimum, judicio eruditiſſimum, natura ita reſonans, ut ſignificationes uſquequaque,voceſque de vitiis potius quám de virtutibus referantur,diligentia,plena ſimultatum eſt,negligentia,vituperationum,ſeveritas moleſta, indulgentia periculoſa, ſermo odioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, ſed multarum ſimulationum velis occulta. Ac mihi uni,præ cæteris mortalibus,locum hũc obtinenti propoſita hæc omnia videri debent. Etenim ſi in mediocri ſtatu prædicationis & famæ, noſtræ res eſſent, nil á me eximium, nil præſtans, nil præter aliorum conſuetudinem excellens poſtulari judicarem:nunc veró propter Ariſtotelicæ contentionis,in qua jactati ſumus, exiſtimationé, niſi infinitam quandam diligentiam, cautionemque in iſta provincia adhibeamus, vix videamur ſummam vituperationem poſſe vitare, ea noſtra conditio eſt,ut omnes boni,qui conſilium voluntatemque noſtram cognoverint,cúm faveant,tum etiam omnem á nobis operam diligentiamque

expectent:

expectent: plerique autem malevoli, vel minima offenſione ad calumniandum contenti eſſe videātur. Quid igitur (dicet eorum aliquis) cúm pené ſepultam academiam videas, domumque tuam imprimis deſertam ac vacuam, an te Deucalionem eſſe putas, qui jactis vocibus, ut ille quondam lapidibus, novum aliquem populum derepente procrees? minimé veró: neque enim tam ſum expers humanitatis, ignaruſque vitæ, ut antiquis illis poëtarum miraculis nullas, aut certe perexiguas ingenii noſtri vires compârem. Sed me tamen valde recreat ac reficit ſummorum, doctorumque virorum conſolatio, qui publicis privatiſque ſtudiis jam totam academiam, quanvis jacentem, egregia virtute excitare graviſſimaque illius vulnera omni ratione curare ſanareque cœperunt: ad quorum famam diſperſa per univerſam Galliam juventus, ad intermiſſa ſtudia quotidie revertitur, in caſtra rediit imperator, vagus & diſſipatus miles, ait, jam ſigna tubæque cecinerunt, ad vexillum accurrendum properandumque eſt: ita navus induſtriuſq; diſcipulus, magiſter in ſcholam rediit, vocem docentis audire mihi videor, perfice pater, obſecro, ne majorem temporis jacturam faciam. Hæc bonorum adoleſcentium deſideria eſſe credo, reſtituetur academia (mihi credite) propediem, & ornamenta priſtina recuperabit, ac cúm cæteræ omnes ſcholæ refertæ magno auditorum numero, plenæque fuerint, tum fortaſſis ex illis ſuperfluentibus fontibus aliquid in noſtros hortulos redundabit. Itaque non eum me tam ſuperbé tamque arroganter eſſe profiteor, qui perditam academiā

divina aliqua ratione in priſtinũ ſtatum reſtituere poſſim, ſed qui ad recipiendam dignitatem academiæ principes imitari, & recepta cum cæteris lætari, atque exultare cupiam. At temere tantam provinciam ſuſcipis, nulla per ætatem experientia temporum eruditus, nulla publica regendæ reip. ſcientia inſtructus, cúm in ea tamen ſummam prudentiam neceſſariam eſſe fateare. Enimvero ſi tanta virtus in nobis eſſet, tamen de me nunquam dicerem, notamque levitatis & arrogãtiæ pertimeſcerem, neque tamen ſi Catonem iſta judicii laude non vincerem, propterea deſperarem: magna ſiquidem ſpes me tenet, neminem tam iniquum judicem futurum, qui me non juſta ratione facere exiſtimet quod facio. Etenim ſi navem aliquam regendam pater ipſe gubernator optimus, filio quanvis non peritiſſimo maris periculorum, tempeſtatum traderet, affirmaretque ſe locis omnibus conſilio affuturum, inertiæ atque ignaviæ ſummũ crimen arbitrarer, patris hoc imperium non alacri animo ſuſcipere, atque exequi. Atqui patris illius ſapientia ac virtute jam licet hîc fruamur: intus, intus eſt ille pater, non re minus quám nomine ſapiens, qui in hac regenda navi, ut quondam ſedebat in puppi: &, ut poëta noſter ait, Clavumque affixus & hærens Nuſquam amittebat, oculoſque ſub aſtra tenebat. Ita hoc tempore & fallaces auſtros regere, & omnes cœli varietates moderari paratus eſt. Cui ad hujus gymnaſii, tanquam navigii gubernationem adhortanti, cúm dicerem, me gravitate, magnitudinéque negocii deterreri, perhumaniter ac peramanter aiebat, macte animi

virtute eſto, atque hunc timorem omitte. Equidẽ tuam induſtriã, propter ingenii tui indolem, nulla provincia inferiorem judicare audeo, nonnulla tamen in rè forſitan conformare tuos egregios forteſque conatus, & leniter inflectendo certius dirigere poſſum: alios enim vidi ventos, alias procellas pertuli; alias tempeſtates animo proſpexi, quare agé, confide, & inchoatæ virtutis iter, quod tibi virtus oſtendit, conſtanter ingredere. His amantiſſimis paterniſque vocibus AUDITA, me fateor incenſum, atque inflammatũ fuiſſe, ut omnes moleſtias hoc uno ad meas actiones, adjuncto conſiliario, jucundiſſimas fore mihi perſuaſerim. Quamobrem hac animi alacritate concepta, cùm magna ſpes ſit brevi tempore academiam talem fore, qualem omnes optamus, magnaque ſit auxilii nobis propoſiti confidentia, nil à nobis arbitror expectari, niſi in omni genere exercitationis ac doctrinæ diligentiam, laborẽ, aſſiduitatem, vigilantiam: quæ omnia, quoniam non tam magnæ poteſtatis quàm bonæ voluntatis eſſe intelligo, craſtino die aggrediar majore animi ardore ad explicandum Scipionis ſomnium, ut hoc brevi facto initio, & nos excitati, & vos comparati ad legitimam deinceps inſtitutione perfectamque veniamus.

CAROLO LOTHARINGO, RHEMORVM ARCHIepiſco, Mecœnati ſuo, Petrus Ramus. S.

AD quartum idus Octobris, quanvis nihil nobis otioſius eſſe poteſt, Ariſtotelis tamen τὸ περιπατὸν ἕτερον inire cœpimus: vtrum? inquies, δειλινὸν inquam, quod eſſet aptius homini deſidioſo, & dum (ut ait ille)

-clarum mane feneſtras

Intrat dormitanti. ἑωθινὸν ad Audomari Talæi fratris mei matutinas vigilias dimiſi. Quod utrunque ſpatium (quanvis ipſe minimé facio) populo tamen noſtro conficiendum ſuaſi, & ſané (niſi quid improbé refractariolus fuerit) perſuaſi. Mitto ad te oratiunculam, non ut eam legas (quid enim habent hæ nugæ lectione tua dignum?) ſed ut ſi quis inertem aut neſcio quid eſſe me apud te criminetur, quanvis ego ſim, ne tamen fateare: quin tanquam magnæ defenſionis inſtar, ad eum ſcilicet impediendum, tricas iſtas objice. Nunquam (mihi crede) tantum illi erit animi, ut res tam inſulſas perlegat, atque ita, ſi moleſtus eſſe deſinet, mirificé liber ero. Vale præſulum humaniſſime.

PETRI

PETRI RAMI ORATIO
DE STUDIIS PHILOSOPHIÆ & ELOQUENTIÆ CONJUNGENDIS, LUTETIÆ HABITA ANNO 1546.

ETSI non ignoro, AUD. me novi nihil hoc tempore vobis audientibus eſſe dicturum, propterea quod diviſas, communis mihi cum Audomaro Talæo fratre meo profeſſionis, partes ejus oratione cognoviſtis, ut ille matutinis horis philoſophiam, nos pomeridianis eloquentiam profiteremur: tamen in hac novæ auditionis nova forma, proponenda mihi videtur eſſe ratio majoris & clarioris argumenti, quoniam quæ juſtiſſima mihi cauſſa viſa eſt ad cohortandum, eadem vobis ampliſſima videri debet ad agendum. Nam me cùm mediocris literarum cognitio, tum meæ vitæ perpetua conſuetudo, ad hanc cauſſam ſuſcipiendam adhortata eſt. At veró ut id ſtudioſiſſimé facerem, publicorum ſtudiorum amor, doctoris officium, ipſæ denique literæ, unà mihi vobiſcum ad humanitatem propoſitæ coëgerũt. Non enim id nunc agimus ut odioſa barbaries, inanes argutiæ, vanæ & inutiles nugæ, in ſcholas inducantur; ſed ut optima juventutis erudiendæ doctrina, in omnibus gymnaſiis ſuſcipiatur. Quæ cum ita ſint, á vobis AUD. hanc veniam peto, ut me de veſtris ſtudiis dicentem benigné atque attenté, ſicuti fa-

citis, audiatis. Repetam veró pauló altius inſtituti noſtri originem, quó faciliús omnes, id quod volumus & probamus, intelligant. Fuit igitur A U D. apud veteres ea docendæ juventutis ratio, ut philoſophiæ ſtudiis, eloquẽtiæ ſtudia conjungerentur, earumque diſciplinarum præcepta disjunctè, uſus conjunctè traderetur. Siquidem vetus illa (ait Craſſus) doctrina eadem fuit & rectè faciendi & bene dicendi magiſtra: neque disjuncti doctores, ſed idem erant vivendi præceptores atque dicendi: ut ille apud Homerum Phœnix, qui ſe á Peleo patre Achilli juveni comitem eſſe datum dicit ad bellum, ut illũ efficeret oratorem verborum, actoremque rerum. Atque hinc ſecuti ſophiſtæ, Gorgias, Traſymachus, Protagoras magna univerſæ Græciæ fama, ſe, & ſapientiæ & eloquentiæ magiſtros eſſe profitebantur. Quorum gloria motus Ariſtoteles, intelligendi prudẽtiam cúm dicendi copia conjunxit: & cúm antea matutinis ambulationibus philoſophiam ſolam doceret, pomeridianis etiam rhetoricam docere cœpit, in eoque adoleſcẽtes non ad reliquorum philoſophorum morem, tenuiter & aridè diſſerendi, ſed ad rhetorum copiam in utranque partem ut ornatius & uberius dici poſſet, exercuit. Philoſophos deinde graves oratores ſunt imitati, qui tametſi ſe totos ad eloquentiæ laudem compararẽt, philoſophiam tamen á rhetoricis exercitationibus nunquam ſeparabant. Hinc gloriatus eſt Cicero ſe oratorem non ex rhetorum officinis, ſed ex Academiæ ſpatiis extitiſſe; idémque Periclem, quód Anaxagoræ, & Demoſthenem, quód Platonis

tonis auditores fuiſſent, tantum reliquis, ait, oratoribus præſtitiſſe. Neque veró philoſophi & oratores ſolum veterem illam diſciplinam coluerunt, ſed noſtri quoque reges eam nobis colendam tradiderunt. Quæ enim Athenis Academia primúm fuerat, ea Romam deinde, poſtremó Roma Lutetiam commigravit, ſed gymnaſiorum (quæ multis poſtea temporibus ædificari cœpta ſunt) moribus, neſcio quo modo, elanguit, ac jam prorſus interiit. Noſtra veró ætate Fráciſci Valeſii (quem honoris cauſſa libenter, ut debeo, nomino) regis, cúm virtutum omnium, tum ſapientiæ imprimis amantiſſimi, liberalitate recreari & excitari cœpit. Omnis enim ſapientiæ, omniumque ingenuarum literarum doctores, honeſtiſſimis ſtipendiis ornatos in Academia Pariſienſi conſtituit, eoſque nobis ejuſdem diei diſtinctis horis auſcultandos & audiendos propoſuit. Hæc eſt, A. U. D. (de qua dicere propoſui) philoſophiæ & rhetoricæ conjunctio á primis pené hominibus inſtituta, á ſophiſtis & philoſophis accepta, retenta ab oratoribus, á noſtris regibus in hac urbe fundata: quam ſi veriſſimis rationibus ſuſcipiendam eſſe intelligemus, mores (ut ſpero) noſtros melioribus inſtitutis, modeſto & æquo (ut par eſt) animo vinci patiemur. Quapropter ut tota res facilius æſtimetur, primum mihi videtur de utilitate hujus inſtitionis, deinde de voluptate, tum de dignitate eſſe dicendum. Utilitas autem ejuſmodi eſt, quæ maximé noſtros animos incendere atque inflammare debeat, in qua & diſcentium & docentium maxima & certiſſima bona aguntur. Nam (ut de cõ-

modis audientium primúm dicam) ſi philoſophici ſtudii tempora tribus annis ac ſex menſibus (tot enim legibus noſtris definita ſunt) ita dividantur, ut aliis horis philoſophia, aliis eloquentia doceatur, fructus ſtudiorum multis partibus augeri, & labores eorum maximé minui celerrimé ſentiemus. Etenim ut á grammaticis puer informatus, cúm ad rhetoras acceſſerit, præteritas grammaticæ vigilias non deſpicit, verúm ſermonis elegantiam majorem, tum propoſitos authores imitando, tum plurimum & aſſiduè ſcribendo & dicendo ſibi comparat: ſic idem troporum & figurarum ornamětis á rhetoribus ornatus, cúm ad dialecticos tranſibit, rhetorica ille ornamenta non contemnet, ſed dialecticorum conjuncta prudentia, legendis poëtis, cognoſcenda hiſtoria, oratoribus audiendis, bonarum artium ſcriptoribus pervolutandis, & exercitationis gratia laudandis, interpretandis, corrigendis, vituperandis, refellědis, in contrarias partes diſputandis, omnibus omnium ſcriptionum, meditationum, declamationum modis amplificabit. Nunc veró puer iſte quid agit? multos annos in grammaticis & rhetoricis retinetur; dum aliquid in eo maturum & perfectum videatur, id laudo: tum abjecta omni puré & proprié loquendi cura, damnata ſtili & orationis priſtina diligentia, multis minis, plerunque etiam virgis, lectione poëtarum & oratorum interdicta, in altercationes & clamores ſcholæ conjicitur, ut tandem grammaticæ & rhetoricæ ſtudiis longa oblivione deletis, pro puro & nitido ſermone, barbariſmos & ſolœciſmos facce-

facere, pro ſuavi & ornata oratione, ſpinoſum aliquod & jejunum ſophiſma latrare conſueſcat. At conjunctis (ut dixi) toto triennii tempore ſtudiis, ſi epiſtolam antea facere, elegiam condere, rem propoſitam ornaté pronũciare didicerit, non modó hæc eadem decurrendis philoſophici curriculi ſtadiis retinebit, ſed ampliora multo ac uberiora præſtabit. Hæc utilitas magna quidem per ſe nobis videri debet AUD. quod conſequentibus ſtudiis, antecedentium nulli fructus amittantur, ſed omnes augeantur: eſt tamen eo major exiſtimanda, quód inſignem quandam doctrinarum lucem conjunctam ſecum habeat: nam cúm iſto modo artium fructum exquiremus, ſi quid erit ab earum doctoribus inepté & imprudenter conturbatum, omnis ejuſmodi error facilé deprehendetur, ac tolletur. Uſus enim conjunctus demonſtrabit quid utile, quid ſolidum, quid verum ſit in præceptis: contrá, ſi quid erit inutile, vanũ, falſum, idem uſus maniſeſté declarabit. Ita fiet ut quemadmodum in hortorum arboribus, ſic in artium inſtitutionibus alias conſervemus, quia fructum ferant, alias amputemus, quia fructum non ferant. Quid? quód eadem ratione tempora ſtudiorum, laboreſque mirificé minuuntur? Certos gradus in diſciplinis explicandis, ita diſtinctos temporibus habemus, ut primo tempore grammatica, ſecundo rhetorica, tertio philoſophia perdiſcatur. Sit igitur puer decimo aut duodecimo ætatis anno á grammaticis ſic eruditus, ut latiné loqui, ut verſiculos fingere, ut ſermonem familiarem in epiſtola exarare non inepté poſſit, is

Academiæ noſtræ moribus, in rhetoricis annos duos, ſæpe etiam plures exercetur, hoc ſecundum tempus eſt: tum demum decimo & quinto circiter anno, tertio quippe tempore, ad philoſophos ſuperioribus ſtudiis omnibus omiſſis, (ut cognita prius videlicet obliviſcatur ac dediſcat) deduci ſolet. Verum partitis, ut dixi, philoſophiæ perdiſcendæ temporibus, ut pars altera manſuetioribus literis impendatur, intermedio illo tempore, quo rhetoribus diſcipulus iſte traditur, eodem philoſophis opportuné & commodé committetur. Ita cùm uno & eodem tempore, & intelligendi & ornandi præceptis inſtituetur, nullum præteritum tempus amittet, ſed intermedio poſtremum antevertet, & juvenis admodum eó perveniet, quó vix ſenex, ac ne vix quidem unquã fortaſſe perveniſſet. Quod equidem A. U D. vehemẽter animadvertendum eſſe nobis arbitror: laborarunt enim ſuperioribus annis Academiæ noſtræ moderatores ac principes, ut de conſtituto illo ac dimenſo trium annorum, ſexquemẽſium curriculo, annus unus detraheretur, propter moleſtam laborum longinquitatem, qua juventus debilitari, & à philoſophia frequenter avocari dicebatur: decretæ ſunt publicis & conſiliis & pecuniis legationes, quæ id à Chriſtianiſſimo rege impetrarent. Quã voluntatem, ſi publicæ non privatæ rei cauſſa inducta eſt, equidem laudare debeo. Sed per Deum immortalem, quid ab optimo, & longé poſt creatos reges humaniſſimo rege poſtulamus, quod non ejus erga nos pietate prius aſſecuti ſimus, quàm optare potuerimus? Noverat enim anti-

quum

quum illum (de quo initio dixi) juventutis informandæ morem, quem cum ſumma non ſolúm gloria ſua, ſed etiam fœlicitate noſtra revocavit, prudentiſſimo ſimul exemplo, quemadmodum juventutem in gymnaſiis erudiremus, quáque ratione graves, de quibus cónquerimur, laborum moleſtias evitaremus, admonuit: & ad ſublevandum diuturnitatis tædium, non unúm de tribus annum, quod noſtris legationibus petebatur, ſed totum triennium, ſi veré de divinis ejus erga nos meritis æſtimare volumus, condonavit. Principis igitur noſtri tam ſingulare conſilium de literis cum ſapiẽtia copulandis intueamur, admiremur, imitemur: & compendia temporum tam vehementer optata, tanto præſertim duce commonſtrata ingrediamur. O popularem vereque regiá ſapientiam, ó regem non ſolúm Francorum regno; ſed omnium gentium imperio digniſſimũ.

Dii tibi- (Regius enim gratus te regẽ lubet affari)
-ſi qua pios reſpectant numima, ſi quid
Uſquam juſtitiæ eſt, & mens ſibi conſcia recti,
Præmia digna ferant: quæ te tam læta tulerunt
Scæula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Luſtrabunt, convexa polus dum ſydera paſcet,
Semper honos, nomẽque tuum, laudeſque manebũt.

At fortaſſe dicet aliquis, iſta quidem orationis & cognitionis conjunctione, præclaré & ſtudiis & artibus & temporibus conſulitur, at nobis nihil conſulitur. Si quis igitur ejuſmodi (qualem eſſe neminem exiſtimo) tam abiectus ac ſordidus erit, qui nullam utilitatem æſtimet, niſi quæ marſupio

& crumena concludatur, excitet ipſe ſe & quæ dicá attentus audiat. Quid igitur? in quo utilitatis & emoluméti ſpem reponemus? an cùm maximus in auditoriis noſtris audientium numerus fuerit? At, bone Deus, quid tam idoneũ, tam opportũnum, ad ſcholas omnes cõplendum, fingi vel excogitari potuit? tanta, mihi credite, regia illa conſuetudine in ſcholas admiſſa, cognoſcendi & audiendi cupiditas exorietur, ut non modó gymnaſia, ſed ne Academia quidem tam multis tamque crebris ædificiis multitudinem capere poſſe videatur. Nullus erit vir ingenuus ac nobilis, nullus ſenator, nullus mercator, nullus agricola, nullus cujuſquam fortunæ, qui non cupiat liberos ſuos iſto modo inſtitui: nemo tam parcus, tam tenax, tam avarus pater erit, qui non percupidé cujuſvis mercedis pretio, tam pretioſum doctrinæ patrimonium liberis ſuis relinquat. Quamobrem videte num talem inſtitutionẽ amplecti ac omni ſtudio fovere debeamus, ex qua maximus juventuti fructus, maxima diſciplinis illuſtratio, maximum temporibus ſolatium, maxima præceptoribus emolumenta comparantur. At quoniam de utilitate dixi, nunc de voluptate pauca dicam: poteſt enim ſic exiſtimari, hanc inſtitutionem eſſe tam vtilem, ut optanda ſit: ſic eſſe difficilé, ut pertimeſcenda ſit. Utinam A U D. perinde verbis explicare poſſim, quod ſententiam neminem profectó tam durum tamque agreſtem eſſe arbitror, quem voluptatis futuræ cogitatio & commemoratio non ſumma voluptate afficiat. Quid enim eſt, in quo exultare animus, lætitia efferri, triumphare denique ſoleamus? Népe cum iis

iis rebus quas amavimus, quas optavimus, perfruimur. Diſcipuli noſtri é longinquis plærunque terris ad nos deducũtur, quo porró deſiderio incenſi? quo amore inflammati? doctrinæ. Quanto igitur in omni doctrina majores progreſſiones fecerint, tanto pleniores voluptates percipient. Atque ut antea moleſtiſſimis ſpinis debilitati, inanibus clamoribus fracti, perpetua rerum obſcuritate deterriti, amorem philoſophiæ deponebant: ita nunc ſuaviſſimis rebus illecti, liberalibus exercitationibus confirmati, clariſſima luce invitati, cum omnibus modis ſe & doctiores & diſertiores quotidie fieri ſentiant, incredibili voluntate omnes vigilias tolerabunt, non ſibi negotium exhiberi, ſed otiũ condonari: non laborem imperari, ſed delectationem comparari judicabunt. Neque veró magiſtri in tanta diſcipulorum lætitia lugebunt, ſed ut boni agricolæ cúm ſegetes quas ipſi ſeverint, lætas ac luxuriantes aſpiciunt, magno gaudio affecti ſuperis gratias agunt: ſic liberalis animi præceptores immortaliter uberrimo ingeniorum, ſua diligentia velut excultorum & ſatorum proventu, gaudebunt. Et qui prius duobus aut tribus diſcipulis, velut in nido pullis excludendis, frigeſcebant, ii cúm ſe frequentis & celebris auditorii doctores, & quidem cúm fortuna (quam diſcentium liberalitas adferet) tum ſapientia (quam ſyncerior uſus efficiet) pulchros & beatos intelligent, quibus modis geſtient? antea de dialecticæ duris admodũ & jucundis præceptiunculis ſeſe obtundebant, nunc ejus amœniſſimum in omnibus dictis & factis maximis & minimis uſum intelligent. Lege-

bant antea pictos hominum mores in philoſophorum libris, quid eſſet fortitudo, quid temeritas, quid liberalitas, quid effuſio: nunc in poëtis, in oratoribus, in hiſtoricis, eoſdem mores, ſed veris & vivis exemplis impreſſos perſpicient. Antea quid eſſent venti, quid pluviæ, quid tempeſtates, quæ cauſſæ rerum & ortus, & interitus efficerent, inquirebant: nunc eorum generum efficientiam in Virgilio, in Homero, in reliquis bonis authoribus, ſuavitate magna recognoſcent. Quinetiam cum philoſophia de vita & moribus, Horatii licebit, & Ciceronis morales libros conjungant: cum phyſicis Lucretium, & multis in locis Ovidium & Virgilium: nec in ulla philoſophiæ parte oblectandi otii materies unquam diligentibus & attentis doctoribus deeſſe poterit. Immortales, ita me Deus amet, eſſe cupient, ut iſta conditione perpetuó doceant. Tertius & ultimus locus reſtat de dignitate, ſatis enim multa verba mihi feciſſe videor, quam ob rem eſſet hęc inſtitutio variis cõmodis neceſſaria, & multis oblectationibus perjucunda: nunc quis honor, quæ gloria poſſit hinc expectari, dicendum eſt. Magnum opus & arduũ A. U. D. & multorum invidiæ, calumniiſque objectum, ſed ingredientibus, aliud ſtatuendum fuit, quod ſequeremur: nunc quidem jam quocunque feremur, danda nimirum vela ſunt. At quoniam res ejuſmodi eſt, quæ non facilé verbis explicari poſſit, veterem aliquem hujus Academiæ doctorem cẽtum abhinc annos vita functum cogitatione, ſi placet (quoniam mentes noſtræ liberæ ſunt, & ea quæ volũt, intuentur) excitemus. Quid ille?

ſi tem-

ſi temporum ſuorum memoriam cum his temporibus comparabit, non quæ futura eſſe prædico, ſed quæ jam in Gallia, Italia, Britannia, conjunctis cum rerum ſcientia literis effloruerũt, nónne ſtupefactus & attonitus hærebit? Neminem niſi barbaré & inepté loquentem audierat: audiet omnis ætatis innumerabiles latiné & ornaté ſcribentes & dicentes: de Græcis literis vulgatum illud frequenter audierat, Græcum eſt, non legitur: audiet non qui Græcé legant expeditiſſimé, quoties opus erit, ſed qui totam eam linguam ſummá cum laude explicent: Quid reliquarum artium præteritas tenebras cum præſenti luce ac ſplendore conferam? Audierat in grammaticis, poëtis, oratoribus, Alexãdros de villa Dei, Facetós, Græciſmos: in philoſophia, Scotos & Hiſpanos: in medicina, Arabas: in theologia, neſcio unde ortos: audiet Terentium, Cæſarem, Virgilium, Ciceronem, Ariſtotelem, Platonem, Galenum, Hippocratem, Moſem & Prophetas, Apoſtolos, ac reliquos Evangelii veros germanóſque nuntios, & quidem omnibus linguis loquentes. Quæ non aliter admirabitur, quám ſi de mediis terræ viſceribus nuper exortus, ſólem, lunam, ac reliqua ſydera ſublatis in cælum oculis, derepente ſuſpiceret. Sentio A u d. ficta cogitatione vos eſſe commotos, quia veteris diſciplinæ reviviſcentis adumbratos duntaxat honores attigimus: quid ſi veri cernerentur? quantos amores, quantas admirationes excitarent ſui? nam quicquid eſt adhuc effectum, id tãtum eſt, ut illi magnifici & illuſtres literarum principes ex monumentis ſuis agnoſce-

rentur, ut eorum virtutes legerentur, & amarentur. At neminem adhuc illorũ ſimilem videmus: quam ob rem? an Deus ille parens ingeniorum & artifex, excellentibus ingeniis procreandis defatigatus eſt? ego veró id exiſtimare magnæ impietatis ſcelus eſſe duco. Quid ergo? inſtitutio & educatio legitima nobis deeſt, ſit idem ingeniorum cultus, qui quondam fuerat, non ſimiles antiquis flores nos viſuros ſperemus, ſed pares fructus conſecuturos confidamus. Exiſtent alii in grãmaticis Ariſtarchi, ac Varrones, alii in poëtis Homeri, ac Marones, alii in oratoribus Craſſi & Cicerones, alii in philoſophis Theophraſti & Platones, alii in medicis (qui jam propemodum ſunt) Aeſculapii & Apollines, in theologis Baſilii, Chryſoſtomi, Cypriani, Hieronymi, alii denique in omnibus humanitatis ac doctrinæ partibus excellentes viri ac præſtantes, quorum opera ac virtute juventutem informari, Rempub. gubernari, hominum ſalutem retineri, veram religionem demonſtrari, non ſolúm eſt omnibus votis optandum, ſed omnium gentium linguis prædicabile & gloriandum. O florentem Academiam Pariſienſem, ſi tam inſignia dignitatis ornamenta conſequatur. Conſequetur autem, ſi cúm philoſophiæ ſtudiis eloquentiam conjunxerit. Una enim hæc conjunctio ſummos omnes & oratores, & philoſophos, & medicos, & theologos dedit: contraria veró diſjunctio, omnes literarum peſtes peperit & aluit. Quamobrem A U D. cum talis inſtitutio bonorum omnium generibus, eximia commoditate, ſingulari voluptate, admira-

admirabili dignitate prædita ſit : cumque ſit ab heroïcis jam olim temporibus conſtituta, á ſophiſtis, philoſophis, oratoribus, celebrata, á noſtris regibus in hanc Academiam maximis dotibus & olim evocata, & nunc demum revocata : ne tam immanes tamque impié erga noſmetipſos ingrati ſimus, ut tam cæleſte, tamque divinum bonum nobis diutius invideamus: ſed potius á Deo Opt. Max. communibus animis precemur, ut reges, ut regum familiares, ut omnium Rerum publicarum, ac noſtræ imprimis, principes ad hanc generis humani fœlicitatem tuendum & amplificandum, quotidie magis ac magis velit incitare.

PETRI RAMI, PRO PHILOSOPHICA PARIſienſis academiæ diſciplina, Oratio.

LECTORI. S.

AD decimum quintum Calend. Martii, cùm provocationis (in qua deliteſcere cogitabam) diem accuſator antevertiſſet, & ad decimum tertium denuntiaſſet, coactus ſum, quaſi Annibal eſſet ad portas, aut de Pyrrhi pace ageretur, ut ait Tullius in re licet majore, tamen non abſi-

mili, ſubitó in Senatum venire. Collegi itaque pro tam brevi tempore, quæ ſua ſponte mihi de Academiæ legibus, de noſtræ diſciplinæ rationibus, é pleriſque voluminibus noſtris de hac contentione divulgatis, occurrerunt. Ergo quaſi res ageretur in foro, præſentis criminationis invidiá ſuccinctè narravi, cauſſæ partes diſtinxi, privatam de diſcipulis legitimé magis & juſté, quam magnificé defendi, publicam de diſciplina copioſius explicavi: definita eſt facultas artium, de quibus agitur: argumentis contrariis reſponſum eſt: firmamenta propugnationis ex legis authoritate, comoditate rei & facilitate collocata. Neque pro doctrina tantúm, ſed pro doctoribus & ſchola diſputatum. Quid quæris? in dimicatione tam ſubita, tamque repentina, ſi nulla ars pro brevitate temporis adfuit, arma certé ad pugnandum & tela deeſſe non debuerunt. Tanta eſt enim cauſſæ non ſolúm veriſſimæ & ſanctiſſimæ, ſed nobiliſſimæ & ampliſſimæ ubertas & copia, ut ſi ſæpius decertandum ſit, recentia tamen & integra nobis argumenta facilé ſuppeditent. Vale. Lutetiæ Pariſiorum, in Præleorum gymnaſio, decimo tertio Calend. Martii 1550. ante Paſcha.

PETRI RAMI, PRO PHILOSOPHICA PARISIENſis Academiæ diſciplina, Oratio.

SI QUIS veſtrum forté miretur, Judices, cauſſula neſcio qua, vos occupari, rem anté percipiat, & penitus intelligat, admirari poſtea deſinet, & aliud fortaſſe judicabit. Etenim ſic exiſtimare debetis, Judices, poſt hominũ noſtrorum memoriã, imó veró poſt cõditam Pariſienſem Academiam, nullam Academię cauſſam de philoſophia & literis majorem, magis ab omnibus vobis providendam, neque propoſitam, neq; agitatam, neque ad arbitrium judiciumque veſtrũ delatam fuiſſe. Agitur enim nil aliud in noſtra defenſione, Judices, quám ut Academiæ leges ſerventur, ut optimis artibus, & optima ratione atque via, non agri civitatis hujus & fundi, ſed veſtri, ſed omnium civitatum hominumque liberi excolantur: parvo labore, exiguo tempore, liberalium diſciplinarum ſcientiam & fructum conſequantur. Quæ cúm ita ſint, á Deo Opt. Max. primúm quod quinque jam perpetuos annos, dies noctéſque deprecatus ſum, poſtremúm in hac ſumma dimicatione deprecor, ut menti meæ publicam cauſſam procuranti & agenti, veritatis & utilitatis publicæ lumen præferat, ut rem tantam tamque gravem, diligẽter, accuraté, fideliter explicare, & ante oculos veſtros collocare, & penitus, quanta eſt, tantam exprimere valeam: deinde vos, Judices, ob-

teſtor & obſecro, quoniam uno tempore, & meæ contentionis exitus, & diſciplinę publicæ ſalus, veſtris judiciis permittitur, adhibeatis in tantæ cauſſæ auditione & cognitione diligentiam & ſapientiam, in diſceptatione & judicatione æquitatem & juſtitiam, quám muneris officiique veſtri gravitas & religio requirit. Summam itaque rei, ſicut acta & publicæ authoritatis fide teſtata eſt, dum breviter exponá, quæſo diligenter attendite. Cúm quatuordecim abhinc annis philoſophiæ ſtudiis ac Dialecticæ imprimis me totum magna animi alacritate dedidiſſem, ut ejus artis uſum, veterum & philoſophorum & oratorum exercitationibus tãtopere celebratum, noſtris ſcholis reſtituerem, in illo animi ardore, malum quendam Genium Academię Pariſienſi, & publicis ejus commodis Deus quinto abhinc anno oppoſuit, á quo voluntas & cupiditas noſtra tam vehementer ad Academiam illuſtrandam inflammata, mille modis turbaretur & vexaretur, & ſi permiſſum eſſet, extingueretur. Vexationis illius calamitates non repeto; ſed Deo Opt. Max. ſummas gratias habeo, quód illi malo Academiæ Genio, bonum in rebus univerſis Genium, & contrarium ad me ſuſtentandum, ſublevandum, miſeriiſque illis omnibus liberandum, dederit. Ergo quarto abhinc anno ad inſtitutum philoſophiæ laborem redii, omniaque deinde cõſequuta tempora, in illo ſtudio poſui, & poëtis, oratoribus, philoſophis, omniſque generis authoribus & ſcriptoribus publicé declarandis & explicandis, uſum Dialecticæ quantumcunque acerrimis ac perpetuis vigiliis aſſequi potui, tantúm docui

cui & demonſtravi, Interim malus ille Genius, vel turbandis rebus aliis impeditus, vel nondum ſatis idoneum noſtri vexandi inſtrumentum nactus, quietos nos eſſe ſinit. Quarto tandem hoc anno, publicæ authoritatis quendam pugiunculum neſcio quibus ſuis artibus adeptus, furere in nos rurſus incipit. Adoleſcentulum audacem, magnæ dignitatis inſignibus & viribus elatum & ſuperbũ, libidinis ſuæ famulum & miniſtrum reperit, per quem nos confictis & commentitiis criminibus accuſat, quód in philoſophico ſtudio non philoſophos, ſed contra leges Academiæ pro philoſophis poëtas doceamus. Primúm huic accuſatori, alienæ libidinis miniſtro ſupplicavimus, quia nobis vehementer ſuſpectus eſſet, ne, dum cauſſa noſtra diſceptaretur, ſententiam de nobis diceret, neve idem noſtrę cauſſæ & accuſator & diſceptator eſſe vellet: reliquis deinde cæterorum ordinum hominibus hæc crimina ficta & falſa eſſe reſpondemus, legeſque Academiæ á nobis obſervari confirmamus, rogamuſque ut gymnaſium noſtrum per probos & doctos homines inviſatur, & de noſtra diſciplina quæratur, ut falſo crimine nos accuſatos eſſe conſtaret, & ſi quid á nobis humanitús offenſum eſſet, ut nobis non modó non repugnantibus ſed optantibus emendaretur. Hoc die nil amplius actum eſt, Poſtridie malus ille Genius perjudicem illum miniſtrum ſuum, & certos homines ex eodem ſinu appoſitos, diſcipulos noſtros nulla diſquiſitione prius habita, indicta cauſſa, nulla judicii formâ, in ſuo & privato cubiculo condemnat: publicis & ſcholis & ſigillis & tabulis probibet, om-

nibus denique Academiæ muneribus & præmiis excludit & ejicit. Ab hac ſententia tam nova diſcipuli noſtri provocant. Res provocatione ex privato judicio in Julianenſe philoſophorum comitiũ deducitur. Illic duo capita deliberationis fuerunt, alterum de philoſophici curriculi tempore, alterũ de libris: de quo utroque nulla intér nos erat diſſenſio. Itaque (credo quód minor in ſacro loco nocendi vis malis Geniis ineſſet) una omnium philoſophorum voce, diſcipuli noſtri abſolvuntur, dummodó præceptor eorum jurejurando confirmaret, libros Academiæ legibus definitos á ſe prælectos eſſe: id jurejurando per eum confirmatur: ſed tamen pauló póſt contrá Julianenſe decretum, novis machinis in eodem illo domeſtico & familiari accuſatoris & damnatoris noſtri cõciliabulo non diſcipuli, ut antea, ſed nos eorum magiſtri oppugnamur. Accuſator enim per fraudem & falſam relationem duobus publicæ deliberationis capitibus, de ſuo tertium addit, de forma legendi: noſq; hac ſuppoſititia relatione, quaſi legitimam legendi formam violaſſemus, triſti quodam ſupplicis traductionis genere dãnamur, ut in publicis ſcholis diſciplinam noſtram ipſi deteſtemur & abnegemus, in poſterumque jurejurando nil tale facturos eſſe confirmemus: ad diſcipulorum perfugium cõfugimus, & uná provocamus. Cauſſa igitur ad ſuperiores Academiæ ordines, ſecũda provocatione deducitur. Hîc cúm nos evitandi tumultus cauſſa abſentes ex ſcripto cauſſam dixiſſemus, & accuſator & accuſatoris miniſtri per illum Genium impulſi: quanvis noſtris duabus appellationibus

tionibus excluſi,tamen tertió judicant & condemnant.Medici non liquêre reſpondent:jureconſulti ſcholas aperiri jubent, nec quicquam tot appellationibus interpoſitis adhuc pendentibus innovandum cenſent: primó Theologi quidem accuſatori aſſentiuntur:deinde tamen ad conſilium delectorum judicum, qui amplius cognoſcant, remittunt. Accuſator igitur tam turbulentis tamq; implicatis hominum ſententiis elatus,tertiæ damnationis occaſionem arripit: á qua cúm ad delectos judices veniſſemus, priores appellationes ſequuti & diſcipuli & magiſtri, provocamus, & quartó ſupplicamus,ne accuſator,qui nos toties& accuſaſſet,& tam iracundé damnaſſet,& tot appellationibus noſtris rejectus, nullum ſibi in cauſſa noſtra judicii locum reliquiſſet, in poſterum de nobis judicaret. Quod cúm mihi & ipſe & ejus quidam emiſſarii denegarent, ad illud oppreſſorũ commune perfugium confugimus,á tanta violentia poſtremũ magiſtri diſcipulique provocamus. Habetis, Judices, quemadmodũ in iſto naufragio jactati, & quibus fluctibus pené obruti ſumus: una appellationum provocationumque tabula adhuc ſuſtentamur:atque,ut ſpero, ſi veſtra nobis æquitas aſpirabit, ad portum ſalvi & incolumes deducemur: Malus Academiæ Genius multis miniſtris abutitur,libidine,invidia.ignorantia, falſa fama,impudentia,auaritia:hîc libidinem & effrænatam cupiditatem adhibuit. Attamen de tam multarum damnationum injuria, de tot appellationũ jure nil mihi differendum putavi.Hæc vos,tacente me, ſatis ſuperque conſideraturos exiſtimavi, de

re ipſa atque cauſſa potiús & libentius diſputabo. Pro diſcipulis noſtris primúm reſpondebo, deinde noſtræ diſciplinæ rationes & firmamenta collocabo, eamque diſciplinam, quam ſequimur, Academiæ diſciplinam eſſe demõſtrabo. Philoſophos, inquit accuſator, in philoſophico ſtudio non docemus, poëtas pro philoſophis exponimus. Hæc enim accuſationis univerſæ ſumma eſt, propter quam nõ auditi, non defenſi, omnibus Academiæ præmiis per accuſatorem ipſum damnati, & tanquam igni & aqua, Academia tota interdicti ſumus. Ergo adeſte animis, qui corporibus adeſtis, & diſcipulorum ad vos profugorũ cauſſam cognoſcite. Dãnati ab accuſatore ſuo diſcipuli, & ſcholis ejecti ſunt. Quid ita? Quia philoſophos non audiviſſe, ſed pro philoſophis poëtas dicerentur. Verumenimveró, accuſator acerbe & iracunde (te enim jam nunc alloquar, quoniam non ampliús in illa tua cæcæ libidinis & ignavæ cupiditatis famula, ſed in Regia ęquitatis & conſtantię domina curia verſamur) iſta valdé gravis & ſevera pœna eſt, á te magiſtro diſcipulis impoſita. Etenim ſi qua fuiſſet in nobis erroris cujuſdam humani culpa, comiter, & blandé per te corrigi potuit, imó veró etiam debuit. Sic enim ſummus ille noſtrúm omnium magiſter Chriſtus ad corrigendum & caſtigandum accedere voluit. Si peccaverit in te frater tuus, inquit, vade & corripe eum inter tę & ipſum ſolum, &c. Sic (ô bonę vir) quoniam judicis locum occuperaveras, noſque regendos ſuſceperas, ſic regere debuiſti. Et quidem quó magis iſtam correctionis manſuętudinem mereremur, quoties accuſati

cuſati abs te ſumus, toties eccleſiæ & authoritati publicæ nos noſtrámque diſciplinam & voce & ſcripto ſubjecimus, & oravimus, ut de nobis per honeſtos & doctos viros quæreretur: & ſi quid per imprudentiá offendiſſemus (homines etenim ſumus) erratorum Chriſtiane moneremur: nos, quæ honeſté & utiliter imperaſſes, prompté & ſine mora facturos eſſe prædiximus: imó veró (ſicuti tabulis publicis teſtatum habemus) diſcipulos noſtros interrogandos obtulimus, ut experiri liceret, quo ſtudio, quáve diligentia eſſent in philoſophia verſati, ut ſi neſcirent, ea quæ vel tam ſeverus magiſter requireret, Academiæ præmiis excluderentur: ſin de rebus omnibus tibi vel abundé ſatiſfacerent, ne tantam injuriam ſine cauſſa ſubire cogerentur. Quid veró? ſi Chriſtianam forté legem vehemens iſta animi perturbatio ſcire te non ſinebat, Academiæ judiciariam legem, quum judex eſſe velles, ignorare non debebas, quæ vel perverſos & errantes magiſtros iſta clementiæ via caſtigari jubet. In hanc enim ſententiam Totavillæus noſter loquitur:

Magiſtrum artium improba fama laborantem,
Rector adhibitis quatuor nationum Procuratoribus admoneto.
Si pertinax in vitio fuerit, diſcipulis ſub eo magiſtro, magiſterii honorẽ nõ adepturos denũtiato.

Hæc Academiæ Pariſienſis judiciaria lex eſt ex Evangelicæ manſuetudinis judiciaria lege deducta. Has divinas humanaſque leges in judicando propoſitas, ante oculos habere debuiſti. At in

noſtra cauſſa, non verum Chriſti præceptum ſequeris, ſed illius mali Genii falſæ cupiditati obſequeris: non ex Academiæ lege, priuſquam judices, cauſſam cognoſcis, ſed ab executione judiciũ inſtituis: nos non mones, ſed accuſas: ſatisfacere cupientes non audis, ſed condemnas: á judicio tuo provocantes, ad majores judices ire non ſinis, ſed ad teipſum revocas, & quantum publica authoritate abuti potes, traducis, pœniſq; omnibus vexas. Habeo, Judices, domi meæ ſubjectos mihi variarum artium, Grãmaticæ, Rhetoricæ, Philoſophiæ doctores & magiſtros: ſi quis eorum forté in non curantiam quandam inciderit, non protinus clamores iſtos accuſatorios & tragicos excito: nec ad ſonitũm tintinabuli in aulam publicam, animadverſionis & exempli cauſſa, deduco: ſed amicé & familiariter demonſtro quid erraverit, & admoneo ut præteritam negligentiam nova diligẽtia reſarciat. Sic á te, humane & Chriſtiane accuſator, quia ſummus noſter doctor & magiſter ſcilicet eras, tractari, & humaniter emẽdari corrigique debuimus. Si libri partem quandam á nobis negligentiús expoſitam ſenſeras, admoneres, paratos ad obſequendum nos habebas. Libros enim Ariſtotelis, imó etiam meliores (ſi Deus dederit) legimus & legere volumus. Hac de re cõſilium á magiſtratibus Academiæ & legibus perpetuó petivimus, & petemus: tantúm abeſt, ut quicquam repugnemus. Sed tu neſcio cui magiſtro tuo, malo Academiæ Genio, quám publico commodo ſervire, & te temerariũ accuſatorem, quám ſapientẽ judicem oſtendere maluiſti. Quãobrem,

obrem, Judices, ſi qua in nobis culpa, vel gravis extitiſſet, non tamen tam vehementer & iracundé agitari, ſed benigné & comiter emendari & caſtigari debuit, quia Deus hanc correctionis formam, & Academiæ lex nobis imperat: quia nos voluntates noſtras Academiæ ſubjectas ſemper obtulimus: quia diſcipulos noſtros examini propoſuimus. At ullam in hoc noſtro facto culpam fuiſſe pernegamus: ſed diſciplinam noſtram, Academiæ veram germanamque diſciplinam eſſe cõtendimus: ideoque cauſſam noſtram, ut Academiæ cauſſam, agimus. Quænam enim eſt, aut quæ tandem culpa, quam vehemens iſte iracunduſque delator in nobis arguit? Libros Ariſtotelis, inquit, non omnes completé, & ad verbum legiſtis, & hîc leges violaſtis: ô religioſum & ſanctum accuſatorem, qui leges Academiæ tam ſanctè, tam religioſé colat & obſervet! Quid veró, ſi ne ipſe quidem Academiæ leges unquam legiſti, ſed eas non ſolúm cupidé, imó etiam temeré contra nos appellaſti? Atqui hoc utrunque confirmo, tuamque & cupiditatem, & temeritatem, legum ipſarum teſtimonio convinco. Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quinto, lex de forma & modo philoſophiæ explicandæ in Academia Pariſienſi facta eſt: quæ lex nominatim vetat, nè doctores ſubducendis ſingulis propoſitorum librorum verbis, nominando & dictando, auditorum manum potiús impediant, quám explicatione perpetua mentem erudiant. Tales doctores lex appellat nominatores ad pennam. In hunc ſiquidem modum lex iſta loquitur:

Philoſophiam continua voce & perpetua raptim prælegito.
Ne tractim nominato & dictato.
Diſcipulus, magiſtri verba mente capito:
Manu & penna ne exarato.
Notabilis tamen ſententiæ dictandæ & excipiendæ facultas eſto.
Rector, baccalaureus, licẽtiatus, in hãc legẽ jurato.
Qui primùm violaverit, annum integrum privilegiis careto.
Si iterum atque iterum violaverit, pœnas duplas & quadruplas luito.

Videtis, judices, quám perſpicué, quám intelligenter & aperté lex iſta pro nobis contra accuſatorem noſtrum loquatur: quám non jubeat in philoſophorum verbis moras interponi, ſed raptim ſententias eorum potiús expendi. At hæc vetera ſunt (fortáſſe dicet accuſator) & jampridẽ obſoleta: recentiores itaque leges adeamus, & earum conſilium præceptumque his de rebus inquiramus. Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, Gulielmus miſeratione divina S. Martini in montibus, ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ preſbyter, cardinalis Totavillæus, ſedis Apoſtolicæ legatus, Pariſienſis Academiæ ſtatum conſtituit, veteres quaſdam leges abrogavit, quaſdam confirmavit. Quid igitur de veteribus illis docendorũ philoſophorum legibus ſanxit? Pennam (quam lex illa vetus ademiſſe diſcipulis videbatur) neque tollit, neque imperat, ſed tantúm permittit: vocis autem continuationem, & ſententiarum diſquiſitionem retinet, curioſam

&

& ſolicitam illam de verbo ad verbum, ut loquitur, prælectionem vehemētiús etiam condemnat & rejicit. Sententiam legis audiamus.

„ *Philoſophicos libros de puncto in punctum, de*
„ *capitulo in capitulum, ore & voce doceto ac pro-*
„ *nuntiato: quia, ut* Hieronymus *ait, habet neſcio*
„ *quid latentis energiæ, vivæ vocis actus, & in au-*
„ *res diſcipuli de authoris voce transfuſa fortiús*
„ *ſonat.*
„ *Sententias ſtudioſé & diligenter exquirito.*
„ *De verbo ad verbum in quæſtionibus alienis ne*
„ *legito.*
„ *Pennam, ubi commodum ſit, adhibeto.*

Hæc lex, Judices, veteris legis ſententiam manifeſtis verbis comprobat, neque hac de re legem aliá hactenus ſcriptam habuimus. Et quidē earum legum ſumma prorſus & legitima eſt ratio: multæ ſunt in Ariſtotelis libris quæſtiones alienæ, altercationes ſubtiles magis & argutæ, quám utiles & neceſſariæ: earum itaque ſummas ſentētias lex expendi jubet: non in verbis vanas & odioſas quæſtiones excitari. Tales ſunt, ut módó logicos tantúm Ariſtotelis libros attingam, de modalibus, de miſtis contingentium & abſolutorum pronuntiatorum concluſionibus, de ſyllogiſmorum reductionibus in figuras, de poteſtate, plura, falſa, circulatoria, impoſſibilia. contraria concludendi: qualis eſt etiam illa præ cæteris inſignis quæſtio. An propoſitæ rei duobus extremis definitis, aliquod ſit extremum. Quæ omnia ut ſubtilia & arguta ſint, ad vitæ tamen humanæ fructū nil omnino conferunt, nullam inveniendi argu-

menti, nullam diſponendi rationem ad judicandum præbent, quæ tota Dialectica vera eſt: quæſtiones denique alienæ ſunt. Infinitæ ſunt in iiſdē libris & perpetuæ iterationes, & pluribus propé voluminibus conturbãtur, quám omnia illa perſpicué explicanti verſibus opus fuerat: falſas & alienas præceptiones eorum librorũ omitto. Ergo prudentes legumlatores, non tam vanæ ſubtilitatis, quám ſolidæ & publicæ utilitatis ſtudioſi, ex philoſophicis libris, quæ commoda & profutura eſſent, voluerunt á doctoribus & ſtudioſé & diligenter obſervari, quæſtiones alienas rejici: in cæteris, ſimplicis juventutis ætatem noluerunt inutiliter & nugatorié conſumi: pennam aſſiduam iccirco & dictata removerunt; ad verbum vanas quæſtiones & alienas illas tradi vetuerunt: prudẽtiam denique ex delectu bonorum & malorum in ſanciendis legibus adhibuerunt. Et quidem ſi opinionem hanc legiſlatoris noſtri, neſcio quam non Græcorum legiſlatorum, non philoſophorum, nõ noſtrorum Druidum ſapientiam arbitramur, vehementer erramus. Lycurgus civilia jura in mentibus civium ſuorum deſcripſit, ἄγραφα omnia reliquit: Pythagoras (qui primus philoſophus eſt appellatus) hanc in docenda philoſophia rationem tenuit, aures diſcipulorum attentas, non ſolicitas manus eſſe voluit, pennam omnino removit. Gravis eſt Socratis apud Platonem iſta de re diſputatio, quantúm vox in docendo vivat, quám mortua ſcriptura ſit: quantúm vox ad intelligentiam memoriamque valeat, quantúm ſcriptura ad oblivionem & imperitiam faciat. Quid autem his omnibus

nibus antiquiores Druides noſtri, nonne in docē-da juventute pennam ſuſtulerunt? meliorem eſſe & intelligentiæ & memoriæ magiſtram vocem crediderunt? Lex itaque noſtrā, nobiliſſimæ & antiquiſſimæ ſententiæ lex eſt. Quamobrem, accuſator juriſprudentiſſime, quid contra tam graves, tamque ſapientes leges hiſcere audebis? non erubeſces? non malum Academiæ Genium, non teipſum accuſabis, qui mihi contra leges Academiæ falſa iſta crimina ſubjeceris? qui tam ſtupidé malā ſuaſionem audieris? Sed ætati tuæ ignoſco, juvenculus es, imberbis es: cúm annos aliquot adhuc attigeris; vir eſſe fortaſſe incipies: juventutis æſtus quidam te rapuit ac turbavit: magiſtrum tuum potiús accuſo, & tua ſuaque lege ipſum condemno. Philoſophiam, ſtatuitis, qui non ad verbum didicit, Academiæ præmia ne capito. Tu dolorum & fraudum fabricator Epee, perfrica frontem, erige cervicem, ſi potes, & dicere aude te philoſophiam ad verbum didiciſſe: imo veró pro tua manifeſta omnibus ignorantia, veré confiteare te philoſophiæ verbum nullum unquam didiciſſe. Quare legis tuæ ſententia, Academia excedito, philoſophorum præmia ne capito. Sed ad accuſatorem noſtrum redeo, veras Academiæ leges ignorantē, falſas á Genio ſuo ſuſcipientem, & veræ legis amātes & obſervantes accuſantem. Si non omnes philoſophicos libros ad verbum, ſicuti criminaris, docuiſſemus, non modó nil contra legem, ſed maximé ſecundum legem feciſſemus. At quicquid eſt in libris legitimis, & per legem nobis imperatis verum, utile, pueris inſtituendis accommodatum,

minabo. A tanta accuſatoris iracundia, Judices, ad æquitatem & humanitatem veſtram diſcipuli noſtri confugiunt, & quoniam didicerunt, quod ſibi legibus Academiæ diſcendum fuerit, vos orant, ne privilegiis, ne regiis & pontificiis, induſtriæ diligentiæque ſuę, pręmiis pro fraude & libidine perditi Genii ſpolientur & exuantur.

Hactenus diſcipulorum & magiſtrorum cauſſa communis acta eſt: quæ ſequitur, magis eſt noſtra vel potiús Academiæ tota & propria.

Enimveró, perſtrepit accuſator: etſi philoſophicos omnes libros legeritis, veterem tamen docendi formam, non tenetis, artes confunditis, quia cõjungitis cum philoſophiæ ſtudiis eloquentiæ ſtudia, & cum philoſophicis libris poëtas & oratores explicatis, in eoque leges Academiæ violatis. Pró cœleſtis ſancte pater, quam in Academia Rempublicam, quos magiſtratus habemus? Accuſatur Petrus Ramus, imó etiam indicta plané cauſsá damnatur, quód eloquentiæ ſtudia cum philoſophiæ ſtudiis conjungit, & pulcherrimi præſtantiſſimique facti reus appellatur. Atqui leges Academiæ, tanti facinoris authores habeo, & ſi nullas leges ſcriptás haberem, tamen æquitatem & Reipub. utilitatem ac dignitatem (quarum leges tantummodó ſunt cuſtodes & patronæ) duces habeo. Hæc culpa eſt, Judices, de qua non jam pro nobis aut diſcipulis noſtris tantúm, ſed pro Academia univerſa adverſus improbos ejus Genios cauſſam dicimus: nec aliud crimen nobis refellendum proponimus, quam quód eloquentię ſtudiis, cum philoſophia conjungendis, non modó nullas artes

confundimus, non modó Academiam nil offendimus, ſed ei potius optimorum & Reipublicæ amantiſſimorum civium officium & ſtudium pręſtamus. Hæc igitur publicæ cauſſæ (quam deinde perſequar) quæſtio ſumma eſt, An eloquentiæ ſtudia cum philoſophiæ ſtudiis conjungere liceat. Novi judicii nova formá, Judices, quæſo ne veſtros animos offendamus: multa legi, multa audivi: nunquam tamen legi, nunquam tamen audivi, de philoſophia & literis quenquam in forum veniſſe: adhuc homines præter illum unum (ſi tamē homo eſt) malum Academiæ Genium, philoſophis liberum eſſe voluerunt, de philoſophiæ inſtitutione dicere quod probarent, & ſcribere: imó etiam libertatem eam probaverūt, nec ſine reprehēſionibus artes abſolvi poſſe, aut hominis cujuſquam inventa perfecta eſſe crediderunt. Attamē, Judices, judicium hoc tantó majus & gravius æſtimate, quantó bonis corporis & bonis fortunæ, in quibus diſceptandis quotidie verſamini, bona animi majora excellentioraque ſunt. In liberali & ingenua juvētutis educatione, omnes magni legumlatores, omnes magni philoſophi, Reip. fundamēta collocarunt. In his fundamentis divina Platonis politia conſumitur, Ariſtotelis politica finem illum tantummodo ſpectant & intuentur, gymnaſticam corporis & philoſophiam animi informādi gratiá conjunctas inſtituerunt: eandem Romani diſciplinam ſecuti ſunt, & in utraque gēte Græca & Romana iidem modó juvenes bella gerendo, modó viri civibus ſuis jura dicendo, modó ſenes religionum ceremonias moderando, omnes

Reipub.

Reipub. partes viciſſim tractabant & exercebant. Gallorum ſemper alia ratio fuit: nam jam olim eorum hominum, qui aliquo eſſent numero atque honore, in Gallia duo genera fuerunt, alterum Druidum, qui religiones & leges curarent: alterũ Equitum, qui verſarentur in bello. Franci majores noſtri veterem Gallicæ Reipub. partitionem ſecuti, duo genera itidem fecerunt, alios longæ, alios curtæ veſtis homines appellant, quaſi togatos & ſagatos diceres: bellique & pacis ſtudia diſtinxerunt, gymnaſticam equeſtri & militari ordini reliquerunt, animi tantùm curam in gymnaſiis ſuſceperunt, ut primis annis liberalibus artibus ad veram religionis pietatem, ad legitimam Reipub. gubernationem tenera juventus erudiretur. Hãc primam juventutis diſciplinam, artium facultatẽ nominarũt: quam quomodo tractemus, aut ſi nõdum id planè facere potuimus, tractandam cẽſeamus, id eſt, quemadmodũ in ea cum philoſophia eloquentiam conjungamus; planè & perſpicuè eſſe dicendum propoſui, ut iis expoſitis, rationum & contentionum contrariarum momenta certiùs æſtimẽtur, tantaque & tam gravis quæſtio pro veſtra ſapientia verè & ſanctè diſceptetur. Totam igitur inſtitutionis noſtræ & domeſticæ, imò publicæ & legitimæ diſciplinæ ſpeciem & formam, benignè & diligenter attendite. Si quis bene natus puer, Judices, in noſtrã diſciplinam traditur; hoc eum modo ſolemus inſtituere, ut ſingulis diebus horas duas, alteram matutinam, alteram pomeridianam, doceterem Latinè & Græcè, ſed Latinè magis (quia & religio & Reſpub. latinis literis à

nobis ediſcitur,cantatur,allegatur, modiſque feré omnibus exercetur) Græcé inquam, & Latiné prælegentem audiat, cæteras diei horas in meditandis, ediſcendis, exercendis rebus expoſitis conſumat, multoque plus exercitationi, quàm auditioni, temporis impendat. Una auditionis eſt hora matutina, ediſcendi duæ ſunt horæ, pronuntiandi & memoriter efferendi una, duæ communicandi, diſputandi, imitandi, exercendi: ita ad uſum & fructum unius auditæ horæ confirmandum, & in animo memoriaque penitus imprimendum, quinque horæ aliæ penitus aſſumuntur. Eadem feré pomeridiani temporis nobis eſt ratio: minimaſque boni magiſtri partes eſſe arbitramur in docté prælegendo, & erudité dictando, quanvis id ſit maximé neceſſarium; ſed multó maximas, ac primas in diſcipulo audiendo, cohortando, corrigendo, dictis, factis, exemplis, rationibus denique omnibus exercendo: nobiſque perſuademus, pueros longé magis exemplo, imitatione, diligentia, conſuetudine grammaticos, oratores, philoſophos, quàm præceptis fieri: ideoque, artium exercitatores, quàm doctores malimus & eſſe, & haberi. Quapropter in hac domeſtica diſciplina, alia docendæ artis, alia exercendæ artis momenta nobis diviſa ſunt. Tum enim regulæ artis explicantur, cum artis præcepta enarrantur, repetuntur, iterantur, diſputantur, à diſcipulo exiguntur, & ejus intelligentiæ memoriæque penitus imprimuntur. Ergo hæc prima inſtituendi diſcipuli ratio, artis explicatio eſt: Verum ad tractandum cognitæ artis uſum longé aliud expetitur, exercitatioque omnino duplex adhibetur:

prima

prima ut in perſpicuis exemplis diſcipulus vim cognitæ artis excutiat,& quám artificioſé, quamque regulis artis congruenter & apté ea conſtructa ſint, intelligat. Hæc exercitatio, Analyſis á nobis appellatur,quia partes operis & exempli ad diſtinguendũ propoſiti retexit, & ſingulas ad artis normam perpendit.Secunda exercitationis via nobis eſt, cúm diſcipulus exemplo cognoverit, quomodo regulis artis periti homines utantur, imitando primũ ſimile aliquid effingat, deinde per ſeipſum & ſuo Marte nitendo conandoque, ſuum aliquid & proprium faciat.Hæc exercitatio,Geneſis á nobis appellatur, quia novum gignat opus artis & efficiat.Sic loqui,orare,diſputare, omniũmque artium humanarum opera facere condiſcimus, ut in alienis exemplis primúm,deinde in noſtris operibus & factis cognitas artis regulas experiámur. Quapropter hanc duplicem exercitationis rationem, Analyſim,inquam,& Geneſim in grammaticis,& rhetoricis, & philoſophicis ſtudiis adhibemus. Tribus primis annis puerum (ſi plané legendi & ſcribendi rudis & ignarus erit) in grammatico ſtudio,Latino Græcoque retinemus.Primo anno declinare nomina, & conjugare verba quamplurima, eaque ſcribere & pronuntiare exemplis magis & uſu, quám præceptis docemus. Syntaxeos perpauca præcepta tradimus,uſum pręceptis pauló majorem ex feſtivo poëmate aliquo addimus:quia, ut ille ait,

Os pueri tenerum balbumque poëta figurat:

Virgilii Bucolica, Homeri de ranis & muribus ludicra, iiſque ſermonis familiaritate feré parem

Terentianam aliquam fabulam, aut facilem proſam é quibuſdam Ciceronis epiſtolis proponimus; totumque primum annum in ſingulorum verborum etymologia & copia quadam conſumimus: ut puer hoc anno pingere & legere, varia & multa vocabula Latiné Græceque conjugare & declinare perdiſcat. Secundo anno major quædam & accuratior etymologiæ grammaticæ doctrina proponitur, uſus uberior ex Virgilii, Ciceronis, Homeri, Ariſtophanis pauló majore opere aliquo. Tertio anno ſyntaxis jam tota perdocetur, & cum annis ipſum ſtudium exercitatioque accreſcit: ſi quatuor aut ſex verſus puer ediſcebat, ſex aut octo ediſcet: ſi ſex vel octo verſiculorum thema ſecundo anno ſcribere didicerit, jam duodecim vel octodecim anno tertio cōſcribat. Hos tres annos in grammaticis totos & integros inſtituimus, & certiſſimum omnium doctrinarum fundamentum in his primis Latinæ Græcæque linguæ rudimentis poſitum eſſe judicamus. Rhetorica philoſophiaque tota, magna ex parte naturalis eſt: multi ſine Rhetorum præceptis ornaté dicunt, multi ſine philoſophorum dogmatis acuté diſputant, res naturales intelligunt, bene beateque vivunt. At Latina Græcave lingua in libris tantùm poſita eſt, nulli populo hodie vernacula & familiaris eſt. Itaque niſi qui didicit, Latiné aut Græcé, nemo intelligit, & qui linguarum earum peritiam perfectam habent, rerum bonam magnamque partem per ſeſe intelligunt. Ergo in his linguarum ſtudiis diuturnam operam ponimus, ut ad uſum regularum gram-

maticarum

maticarum per Analyſim puer in familiaribus exemplis doceatur, etymologiam partium orationis & ſyntaxim, denique proſodiã, ſi proferatur, & orthographiam, ſi ſcribatur, expendere, & ad explicatæ artis legem ſingula referre: atque omnino hac Analyſeos examinatione grammaticam orationis puritatem vel impuritatẽ deprehendat. Hæc prima eſt grammaticæ artis exercitatio: ſecunda eſt ut in themate propoſito ſimile explicati & propoſiti exempli aliquid effingat, aliaque ad candem imitationis ſimilitudinem quam proximé & veriſſimé poterit, loquatur & ſcribat. Atq; hac interpretationis, imitationis, ſcriptionis, locutionis, meditatione & exercitatione tandem Grammaticus exiſtat. In his, inquam, linguæ Latinæ & Græcæ fundandis initiis, tot annos his exercitationibus impendimus, atque etiam reliquis & conſequentibus puerilis hujus, de qua loquimur, induſtriæ tẽporibus, & annis utriuſque linguæ uſum quotidie confirmamus & abſolvimus. Statuatur veró interea illud, quod veriſſimũ certiſſimumque eſt, aliud eſſe regulas artis explicare, aliud explicatæ artis uſum exercere, & grammaticas omnes regulas ab eo ſciri poſſe, qui puré loqui neſciat, qui proprié & veré ſcribere neſciat, qui ullum grammaticæ artis uſum exprimere neſciat: idemque in omnibus artibus fieri poſſe, ut qui muſicas regulas didicerit, cãtare neſciat: qui Varronis, & Catonis de agricultura libros cognoſcat, arare tamen neſciat. Quapropter tribus primis annis in conjuncta Grammaticæ explicatione & exercitatione hoc modo poſitis, ſimillima ratione

ac via proximo anno rhetoricas regulas à dialecticis regulis & grammaticis diſcretas & diſtinctas docemus: Rhetoricam igitur & elocutionem in definitionibus, diviſionibus, generibus troporũ & figurarum, & pronuntiationem in modis vocis & geſtus interpretamur, eaque omnia iterãdo, repetendo, exigendo, penitus inculcamus. Atque hac interpretationis diligentia, rhetoricas regulas diſcipulis noſtris notas & perſpicuas efficimus. Hæc Rhetoricæ artis eſt explicatio. Eodem tempore, ſed diverſis horis, exercitationem illam duplicem Analyſeos & Geneſeos adjungimus: Analyſim in nobilibus & inſignibus Virgilii, Ciceronis, Homeri, Demoſthenis, & ſimilium authorum exemplis adhibemus: in quibus diſcipuli troporum lumina, figurarum ornamenta, ex rhetoricis regulis pervideant: vocis & geſtus exempla (quæ in ſcriptis libris mortua ſunt) voce geſtuque nos ipſi fingimus, & quantùm licet, exprimimus: Geneſim, alteram exercitationis ſpeciem deinde perſequimur, ut pueri ad exempli imaginem, ſententiam poſiti thematis, Tropis & figuris eloquantur, modoque vinctum numeris poëma faciant, modò proſam & ſolutam orationem contexant, voce geſtuque reddant ac pronuntiẽt, per ſeipſos denique quodvis aliud argumentum ſimiliter exornent & tractent. Nec in iſto rhetorico ſtudio grammaticas regulas permiſcemus, antecedentibus ſtudiis cognitas huc attulimus: uſum tamen grãmaticum, & fructum retinemus, & quantùm poſſumus, Latinæ Græcæque linguæ intelligentia roboramus, augemus: nec, ut ornatè

tè

té dicamus, barbaré & impuré loqui volumus, ſed congrué & puré loquendi conſuetudinē, eleganter & ornaté dicēdi conſuetudine perſequimus. Nihil adhuc, Judices, in duabus his artibus accuſamur: certé ab accuſatore toleramur: nec quia Grāmaticę uſum cūm Rhetoricæ uſu copulamus, ideo Grammaticā cum Rhetorica permiſcere & conturbare dicimur: & ſané nihil vel malevolentiſſimum quenquā offendere debeam᷑: niſi forté fuerit offenſio, diſtinctiús eas doctrinas docere, & diligentiús exercere, quàm vulgó doceantur & exerceantur. Tertius ſtudiorū gradus eſt in Dialectica, ubi nulli quidē conſilio aut voluntati veterū vel philoſophorum, vel legum, ſed certé noſtrorū hominum quorundam ignaviæ & inertiæ valdé diſſimiles contrariiq; ſumus. Attēdite quæſo partem hanc expoſitionis meæ tertiam, Judices, & æquis animis accipite. Ponite ante oculos, quæ de artis explicatione, de artis exercitatione adhúc expoſui, aliud eſſe artis regulas explicare, aliud artis uſum tractare & exercere. Hîc enim criminis (quo accuſamur) tota ratio ſita eſt, quód nobis Dialectica non explicanda ſolúm, ſed exercenda, ſed penitus utenda, fruendáque videatur. Ergo quinto anno diſcipulum noſtrum ad Dialecticam deducimus: & quemadmodum priús in Grāmatica & Rhetorica, ſic nunc in Dialectica inſtituimus: Dialecticæ artis regulas explicamus, explicatæ artis uſum & exercitationem aſſumimus, totumque hunc annum ex præſcripto legis in Dialectica collocamus, & Dialecticę invētionis diſpoſitioniſque præcepta, quæ Rhetores in rhetoricis

artibus parum diſtinctè confuderant, in dialectica arte propriè & perſpicuè tradimus. Duæ ſunt artis dialecticæ partes, Inventio & Judiciũ: utriuſque partis igitur regulas & præcepta, & quæ differentias argumentorum, & quæ judiciorum formas habeant, ex logicis libris, ſicut antea dixi, ſelecta & ordine digeſta, & exemplis inſignibus illuſtrata tradimus: totos etiã libros, unde ex optimis illis nonnulla ſelecta ſunt, ſingulis capitibus demonſtramus, eaſque dialecticas leges & regulas diſcipulis noſtris interpretando, repetendo, exigẽdo, altercando, modiſque omnibus verſando, declaramus: & quod ſingulis diebus hora una explicatum eſt, duabus horis, ſæpe etiam tribus, argumentando, communicando, iterando, diſcẽtis animo mentique mandamus & inculcamus, & qua diligentia grammaticam artem antea, & rhetoricam, eadem, imò verò multò vigilantiore atque acriore, declaramus. Nihil hæc explicandæ artis induſtria à malo Academiæ Genio reprehenditur, imò verò ſola hæc in dialectico doctore diligẽtia ab eo probatur: omnis exercitatio & Analyſeos & Geneſeos ab eo accuſatur & improbatur: & quòd, ut Grammaticæ & Rhetoricæ, ſic Dialecticæ uſum docemus & explicamus, hoc à Genio illo damnamur. Verùenimverò quia Dialecticam Grammatica & Rhetorica tantò præſtãtiorem diſciplinã judicamus, quantò lingua mentem, verbis ſententiam & rationem præſtantiorẽ judicamus, ideo præſtantiorem etiam excellentioremque in Dialectica curam diligentiamque requirimus; dialecticæ artis explicatione contenti non

ti non

ti non ſumus, explicatæ & perſpectæ artis uſum quærimus, exercitationemque illam duplicem, & Analyſcos & Geneſeos præcipué hîc adhibemus, laudamus, amplectimur: hoc malo Academiæ Genio novum, grave, invidioſum, exitiabile, criminoſum eſt. Itaq; Genius hic non ſolúm ſapiens, verum etiam Academiæ providens, tantum facinus acerbé perſequendum, coërcendum, vindicãdum exiſtimat. In hortis Heſperidũ, poëtæ memorant auriferum nemus aureis malis fœcundũ, eminús á prætereuntibus conſpici, ac ne illa aurea inde mala decerpantur, pervigili & contorto dracone cuſtodiri, qui tamen illis nequaquam fruatur: ſic videlicet in philoſophicis ſtudiis auriferum nemus eſt, aurea mala ſunt, quæ cernere procul & aſpicere per iſtos contortos dracones & malos Genios Academiæ cuſtodes liceat, decerpere (quanvis ipſi cuſtodes non utantur, non attingant, non videant) attamen non liceat. Verúm cætera percipite, Judices. Scholaſticis dialecticæ diſciplinæ regulis, accuſatoris noſtri more, contenti non ſumus, earum regularum uſum etiam volumus. Quomodo? proponimus primũ Analyſcos ergó, exempla nobilium & gravium authorum, qui ſunt non ſolúm puré & Grammaticé locuti, ornaté & rhetoricé elocuti, ſed etiam ſubtiliter, acuté, prudenter de poſita quæſtione ratiocinati, ut in eis diſcipulus noſter, regularum dialecticarum, id eſt, argumentorum, enuntiationum, concluſionum, methodorum ſpeciès exploret & deprehendat: tum deprehenſas, Geneſeos gratiâ in ſimili quæſtione tractet & exerceat. Eo-

dem itaque die, ſed diverſis, ut antea, & diſtinctis horis, ſimiles & inventionis in argumento, & diſpoſitionis in enuntiatione, ſyllogiſmo & methodo laudes meditatur, ingeniũ judiciumque ſuum ad illas ideas conformat & inſtituit: tandemque per ſe ac ſine alterius exemplo, quaſvis quæſtiones alias pari, vel etiam (ſi queat) abundantiore rerum argumentorumque copia, clariore & directiore ordinis diſpoſitioniſque via diſputat & explicat. Multos jam annos, Judices, in poëtis, oratoribus, philoſophis Græcis & Latinis, hunc dialecticæ artis uſum & fructum, non ſolúm magno & aſſiduo, ſed grato & jucundo labore palam docemus, & publicé demonſtramus. Oravit in Piſonem Cicero, multaque graviter & acerbé in eo reprehendit, quomodo ſit ad honores publicos evectus, quomodo ſit in his verſatus. In hujus igitur orationis artificio dialectico declarãdo, cauſſas, facta, circunſtantias adjunctas, contraria, cæteraque argumentorum genera ſubducimus: enuntiationis cõcluſiones & ſyllogiſmos diſtinguimus, ordinẽ univerſum notamus: Analyſis eſt. Exemplum ſimilis argumenti diſcipulis noſtris ponimus: quod ille ſpeciatim tractavit, generatim diſputamus, & quæſtionem ab hypo-
-ſi ad theſim revocamus. In Piſonem Cicero di-
os in tyrannũ & perniciosſum Reipub. ma-
um dicimus: & perſequendis exempli tan-
igiis, ſimile Ciceronis aliquid effingimus:
ſis eſt. Oravit pro Milone Cicero: totius
ſionis argumenta ad inventionis locum re-
mus: pronũtiatorum ſpecies recognoſcimus, ſyllo-

ſyllogiſmos & argumentationes ad figuram formamque redigimus, ordinem perpetuum contuemur: Analyſis eſt. Similis quæſtionis thema proponimus: quod pro Milone contra Clodium dixit: nos pro forti & conſtãti principe contra ſceleratum ſicarium & latronem ſimilibus argumentis, ſimilibus enuntiatis, ſimilibus ſyllogiſmis, ſimili ordine, ſimili denique inventione & diſpoſitione diſſerimus: eademque analyſeos & geneſeos exercitatione, Demoſthenis, Homeri, Virgilii, Platonis, Ariſtotelis dialecticum & ex argumento conſilium, & ex ſyllogiſmo judicium, & ex ordine univerſæ collocationis complexum interpretando, meditando, ſcribendo, declamando perpendimus, imitamur: nec aſſequi tantúm, ſed alicubi vincere ac ſuperare contendimus. Remoto etiam aliquando imitationis exemplo, dialecticæ artis virtutes omnes per nos ipſos in libera, & ad arbitrium poſita quæſtione tractamus & excolimus: omneſque laboris, vigilantiæ, ſtudii nervos intendimus, ut inde artis Dialecticæ fructum conſequamur. Nec in his tamen Dialecticis exercitationibus, Grammaticas aut Rhetoricas regulas docemus: ſed ut in Rhetoricis Grãmaticum loquendi uſum, ſic in Dialecticis diſputationibus non Grammaticum ſolúm, ſed Rhetoricum orationis fructum retinemus: triumque cõmunium ad res omnes tractandas & explicandas artium uſum conjungimus, quarum diſtincta præcepta diſtinctis temporibus antea docuimus, ut eãdem quæſtionem locutione Grammatica & eleganti, dictione Rhetorica & ornamentis inſigni, ratione

confundimus, non modó Academiam nil offendimus, ſed ei potius optimorum & Reipublicæ amantiſſimorum civium officium & ſtudium præſtamus. Hæc igitur publicæ cauſſæ (quam deinde perſequar) quæſtio ſumma eſt, An eloquentiæ ſtudia cum philoſophiæ ſtudiis conjungere liceat. Novi judicii nova formá, Judices, quæſo ne veſtros animos offendamus: multa legi, multa audivi: nunquam tamen legi, nunquam tamen audivi, de philoſophia & literis quenquam in forum veniſſe: adhuc homines præter illum unum (ſi tamé homo eſt) malum Academiæ Genium, philoſophis liberum eſſe voluerunt, de philoſophiæ inſtitutione dicere quod probarent, & ſcribere: imó etiam libertatem eam probaverũt, nec ſine reprehẽſionibus artes abſolvi poſſe, aut hominis cujuſquam inventa perfecta eſſe crediderunt. Attamẽ, Judices, judicium hoc tantó majus & gravius æſtimate, quantó bonis corporis & bonis fortunæ, in quibus diſceptandis quotidie verſamini, bona animi majora excellentioraque ſunt. In liberali & ingenua juvẽtutis educatione, omnes magni legumlatores, omnes magni philoſophi, Reip. fundaméta collocarunt. In his fundamentis divina Platonis politia conſumitur, Ariſtotelis politica finem illum tantummodo ſpectant & intuentur, gymnaſticam corporis & philoſophiam animi informádi gratiá conjunctas inſtituerunt: eandem Romani diſciplinam ſecuti ſunt, & in utraque gẽte Græca & Romana iidem modó juvenes bella gerendo, modó viri civibus ſuis jura dicendo, modó ſenes religionum ceremonias moderando, omnes

Reipub.

Reipub. partes viciſſim tractabant & exercebant. Gallorum ſemper alia ratio fuit: nam jam olim eorum hominum, qui aliquo eſſent numero atque honore, in Gallia duo genera fuerunt, alterum Druidum, qui religiones & leges curarent: alterũ Equitum, qui verſarentur in bello. Franci majores noſtri veterem Gallicæ Reipub. partitionem ſecuti, duo genera itidem fecerunt, alios longæ, alios curtæ veſtis homines appellant, quaſi togatos & ſagatos diceres: bellique & pacis ſtudia diſtinxerunt, gymnaſticam equeſtri & militari ordini reliquerunt, animi tantùm curam in gymnaſiis ſuſceperunt, ut primis annis liberalibus artibus ad veram religionis pietatem, ad legitimam Reipub. gubernationem tenera juventus erudiretur. Hãc primam juventutis diſciplinam, artium facultatẽ nominarũt: quam quomodo tractemus, aut ſi nõdum id plané facere potuimus, tractandam cẽſeamus, id eſt, quemadmodũ in ea cum philoſophia eloquentiam conjungamus; plané & perſpicué eſſe dicendum propoſui, ut iis expoſitis, rationum & contentionum contrariarum momenta certiús æſtimẽtur, tantaque & tam gravis quæſtio pro veſtra ſapientia veré & ſancté diſceptetur. Totam igitur inſtitutionis noſtræ & domeſticæ, imó publicæ & legitimæ diſciplinæ ſpeciem & formam, benigné & diligenter attendite. Si quis bene natus puer, Judices, in noſtrã diſciplinam traditur; hoc eum modo ſolemus inſtituere, ut ſingulis diebus horas duas, alteram matutinam, alteram pomeridianam, doceterm Latiné & Græcé, ſed Latiné magis (quia & religio & Reſpub. latinis literis á

nobis ediſcitur, cantatur, allegatur, modiſque feré omnibus exercetur) Græcé inquam, & Latiné prælegentem audiat, cæteras diei horas in meditandis, ediſcendis; exercendis rebus expoſitis conſumat, multoque plus exercitationi, quám auditioni, temporis impendat. Una auditionis eſt hora matutina, ediſcendi duæ ſunt horæ, pronuntiandi & memoriter efferendi una, duæ communicandi, diſputandi, imitandi, exercendi: ita ad uſum & fructum unius auditæ horæ confirmandum, & in animo memoriaque penitus imprimendum, quinque horæ aliæ penitus aſſumuntur. Eadem feré pomeridiani temporis nobis eſt ratio: minimaſque boni magiſtri partes eſſe arbitramur in docté prælegendo, & eruditè dictando, quanvis id ſit maximé neceſſarium; ſed multó maximas, ac primas in diſcipulo audiendo, cohortando, corrigendo, dictis, factis, exemplis, rationibus denique omnibus exercendo: nobiſque perſuademus, pueros longé magis exemplo, imitatione, diligentia, conſuetudine grammaticos, oratores, philoſophos, quám præceptis fieri: ideoque, artium exercitatores, quám doctores malimus & eſſe, & haberi. Quapropter in hac domeſtica diſciplina; alia docendæ artis, alia exercendæ artis momenta nobis diviſa ſunt. Tum enim regulæ artis explicantur, cum artis præcepta enarrantur, repetuntur, iterantur, diſputantur, á diſcipulo exiguntur, & ejus intelligentiæ memoriæque penitus imprimuntur. Ergo hæc prima inſtituendi diſcipuli ratio, artis explicatio eſt: Verum ad tractandum cognitæ artis uſum longé aliud expetitur, exercitatioque omnino duplex adhibetur:

prima

prima ut in perſpicuis exemplis diſcipulus vim cognitæ artis excutiat,& quám artificioſé, quamque regulis artis congruenter & apté ea conſtructa ſint, intelligat. Hæc exercitatio, Analyſis á nobis appellatur,quia partes operis & exempli ad diſtinguendũ propoſiti retexit, & ſingulas ad artis normam perpendit. Secunda exercitationis via nobis eſt, cúm diſcipulus exemplo cognoverit, quomodo regulis artis periti homines utantur, imitando primũ ſimile aliquid effingat, deinde per ſeipſum & ſuo Marte nitendo conandoque, ſuum aliquid & proprium faciat. Hæc exercitatio, Geneſis á nobis appellatur; quia novum gignat opus artis & efficiat. Sic loqui, orare, diſputare, omniumque artium humanarum opera facere condiſcimus, ut in alienis exemplis primúm, deinde in noſtris operibus & factis cognitas artis regulas experiamur. Quapropter hanc duplicem exercitationis rationem, Analyſim, inquam, & Geneſim in grammaticis, & rhetoricis, & philoſophicis ſtudiis adhibemus. Tribus primis annis puerum (ſi plané legendi & ſcribendi rudis & ignarus erit) in grammatico ſtudio, Latino Græcoque retinemus. Primo anno declinare nomina, & conjugare verba quamplurima, eaque ſcribere & pronuntiare exemplis magis & uſu, quám præceptis docemus. Syntaxeos perpauca præcepta tradimus, uſum pręceptis pauló majorem ex feſtivo poëmate aliquo addimus: quia, ut ille ait,

Os pueri tenerum balbumque poëta figurat:

Virgilii Bucolica, Homeri de ranis & muribus ludicra, iiſque ſermonis familiaritate feré parem

maticarum per Analyſim puer in familiaribus exemplis doceatur, etymologiam partium orationis & ſyntaxim, denique proſodiã, ſi proferatur, & orthographiam, ſi ſcribatur, expendere, & ad explicatæ artis legem ſingula referre: atque omnino hac Analyſeos examinatione grammaticam orationis puritatem vel impuritatẽ deprehendat. Hæc prima eſt grammaticæ artis exercitatio: ſecunda eſt ut in themate propoſito ſimile explicati, & propoſiti exempli aliquid effingat, aliaque ad eandem imitationis ſimilitudinem quam proximé & veriſſimé poterit, loquatur & ſcribat. Atq; hac interpretationis, imitationis, ſcriptionis, locutionis, meditatione & exercitatione tandem Grammaticus exiſtat. In his, inquam, linguæ Latinæ & Græcæ fundandis initiis, tot annos his exercitationibus impendimus, atque etiam reliquis & conſequentibus puerilis hujus, de qua loquimur, induſtriæ tẽporibus, & annis utriuſque linguæ uſum quotidie confirmamus & abſolvimus. Statuatur veró interea illud, quod veriſſimũ certiſſimumque eſt, aliud eſſe regulas artis explicare, aliud explicatæ artis uſum exercere, & grammaticas omnes regulas ab eo ſciri poſſe, qui puré loqui neſciat, qui proprié & veré ſcribere neſciat, qui ullum grammaticæ artis uſum exprimere neſciat: idemque in omnibus artibus fieri poſſe, ut qui muſicas regulas didicerit, cãtare neſciat: qui Varronis, & Catonis de agricultura libros cognoſcat, arare tamen neſciat. Quapropter tribus primis annis in conjuncta Grammaticæ explicatione & exercitatione hoc modo poſitis, ſimillima ratione

ac via proximo anno rhetoricas regulas á dialecticis regulis & grammaticis diſcretas & diſtinctas docemus: Rhetoricam igitur & elocutionem in definitionibus, diviſionibus, generibus troporũ & figurarum, & pronuntiationem in modis vocis & geſtus interpretamur, eaque omnia iterádo, repetendo, exigendo, penitus inculcamus. Atque hac interpretationis diligentia, rhetoricas regulas diſcipulis noſtris notas & perſpicuas efficimus. Hæc Rhetoricæ artis eſt explicatio. Eodem tempore, ſed diverſis horis, exercitationem illam duplicem Analyſeos & Geneſeos adjungimus: Analyſim in nobilibus & inſignibus Virgilii, Ciceronis, Homeri, Demoſthenis, & ſimilium authorum exemplis adhibemus: in quibus diſcipuli troporum lumina, figurarum ornamenta, ex rhetoricis regulis pervideant: vocis & geſtus exempla (quæ in ſcriptis libris mortua ſunt) voce geſtuque nos ipſi fingimus, & quantúm licet, exprimimus. Geneſim, alteram exercitationis ſpeciem deinde perſequimur, ut pueri ad exempli imaginem, ſententiam poſiti thematis, Tropis & figuris eloquantur, modoque vinctum numeris poëma faciant, modó proſam & ſolutam orationem contexant, voce geſtuque reddant ac pronuntiẽt, per ſeipſos denique quodvis aliud argumentum ſimiliter exornent & tractent. Nec in iſto rhetorico ſtudio grammaticas regulas permiſcemus, antecedentibus ſtudiis cognitas huc attulimus: uſum tamen grãmaticum, & fructum retinemus, & quantúm poſſumus, Latinæ Græcæque linguæ intelligentia roboramus, augemus: nec, ut ornaté

té

té dicamus, barbaré & impuré loqui volumus, ſed congrué & puré loquendi conſuetudiné, eleganter & ornaté dicẽdi conſuetudine perſequimus. Nihil adhuc, Judices, in duabus his artibus accuſamur: certé ab accuſatore toleramur: nec quia Grãmaticę uſum cum Rhetoricæ uſu copulamus, ideo Grammaticã cum Rhetorica permiſcere & conturbare dicimur: & ſané nihil vel malevolentiſſimum quenquã offendere debeam⁹: niſi forté fuerit offenſio, diſtinctiús eas doctrinas docere, & diligentiús exercere, quàm vulgó doceantur & exerceantur. Tertius ſtudiorũ gradus eſt in Dialectica, ubi nulli quidẽ conſilio aut voluntati veterũ vel philoſophorum, vel legum, ſed certé noſtrorũ hominum quorundam ignaviæ & inertiæ valdé diſſimiles contrariiq; ſumus. Attẽdite quæſo partem hanc expoſitionis meæ tertiam, Judices, & æquis animis accipite. Ponite ante oculos, quæ de artis explicatione, de artis exercitatione adhuc expoſui, aliud eſſe artis regulas explicare, aliud artis uſum tractare & exercere. Hîc enim criminis (quo accuſamur) tota ratio ſita eſt, quód nobis Dialectica non explicanda ſolúm, ſed exercenda, ſed penitus utenda, fruendáque videatur. Ergo quinto anno diſcipulum noſtrum ad Dialecticam deducimus: & quemadmodum prius in Grãmatica & Rhetorica, ſic nunc in Dialectica inſtituimus: Dialecticæ artis regulas explicamus, explicatæ artis uſum & exercitationem aſſumimus, totumque hunc annum ex præſcripto legis in Dialectica collocamus, & Dialecticę invẽtionis diſpoſitioniſque præcepta, quæ Rhetores in rhetoricis

artibus parum diſtinctè confuderant, in dialecti-ca arte propriè & perſpicuè tradimus. Duæ ſunt artis dialecticæ partes, Inventio & Judiciũ: utriuſque partis igitur regulas & præcepta, & quæ differentias argumentorum, & quæ judiciorum formas habeant, ex logicis libris, ſicut antea dixi, ſelecta & ordine digeſta; & exemplis inſignibus illuſtrata tradimus: totos etiã libros, unde ex optimis illis nonnulla ſelecta ſunt, ſingulis capitibus demonſtramus, eaſque dialecticas leges & regulas diſcipulis noſtris interpretando, repetendo, exigẽdo, altercando; modiſque omnibus verſando, declaramus: &, quod ſingulis diebus hora una explicatum eſt, duabus horis, ſæpe etiam tribus, argumentando, communicando, iterando, diſcẽtis animo mentique mandamus & inculcamus, & qua diligentia grammaticam artem antea, & rhetoricam, eadem, imó veró multó vigilantiore atque acriore, declaramus. Nihil hæc explicandæ artis induſtria á malo Academiæ Genio reprehenditur, imó veró ſola hæc in dialectico doctore diligẽtia ab eo probatur: omnis exercitatio & Analyſeos & Geneſeos ab eo accuſatur & improbatur: & quód, ut Grammaticæ & Rhetoricæ, ſic Dialecticæ uſum docemus & explicamus, hoc á Genio illo damnamur. Verũenim veró quia Dialecticam Grammatica & Rhetorica tantó præſtãtiorem diſciplinã judicamus, quantó lingua mentem, verbis ſententiam & rationem præſtantiorẽ judicamus, ideo præſtantiorem etiam excellentioremque in Dialectica curam diligentiamque requirimus; dialecticæ artis explicatione conten-

ti non

ti non ſumus, explicatæ & perſpectæ artis uſum quærimus, exercitationemque illam duplicem, & Analyſcos & Geneſcos præcipué hîc adhibemus, laudamus, amplectimur: hoc malo Academiæ Genio novum, grave, invidioſum, exitiabile, criminoſum eſt. Itaq, Genius hic non ſolúm ſapiens, verum etiam Academiæ providens, tantum facinus acerbé perſequendum, coërcendum, vindicãdum exiſtimat. In hortis Heſperidũ, poëtæ memorant auriferum nemus aureis malis fœcundũ, eminús á prætereuntibus conſpici, ac ne illa aurea inde mala decerpantur, pervigili & contorto dracone cuſtodiri, qui tamen illis nequaquam fruatur: ſic videlicet in philoſophicis ſtudiis auriferum nemus eſt, aurea mala ſunt, quæ cernere procul & aſpicere per iſtos contortos dracones & malos Genios Academiæ cuſtodes liceat, decerpere (quanvis ipſi cuſtodes non utantur, non attingant, non videant) attamen non liceat. Verúm cætera percipite, Judices. Scholaſticis dialecticæ diſciplinæ regulis, accuſatoris noſtri more, contenti non ſumus, earum regularum uſum etiam volumus. Quomodo? proponimus primũ Analyſcos ergó, exempla nobilium & gravium authorum, qui ſunt non ſolúm puré & Grammaticé locuti, ornaté & rhetoricé elocuti, ſed etiam ſubtiliter, acuté, prudenter de poſita quæſtione ratiocinati, ut in eis diſcipulus noſter, regularum dialecticarum, id eſt, argumentorum, enuntiationum, concluſionum, methodorum ſpeciés exploret & deprehendat: tum deprehenſas, Geneſcos gratiâ in ſimili quæſtione tractet & exerceat. Eo-

dem itaque die, ſed diverſis, ut antea, & diſtinctis horis, ſimiles & inventionis in argumento, & diſpoſitionis in enunciatione, ſyllogiſmo & methodo laudes meditatur, ingeniũ judiciumque ſuum ad illas ideas conformat & inſtituit: tandemque per ſe ac ſine alterius exemplo, quaſvis quæſtiones alias pari, vel etiam (ſi queat) abundantiore rerum argumentorumque copia, clariore & directiore ordinis diſpoſitioniſque via diſputat & explicat. Multos jam annos, Judices, in poëtis, oratoribus, philoſophis Græcis & Latinis, hunc dialecticæ artis uſum & fructum, non ſolúm magno & aſſiduo, ſed grato & jucundo labore palam docemus, & publicé demonſtramus. Oravit in Piſonem Cicero, multaque graviter & acerbé in eo reprehendit, quomodo ſit ad honores publicos evectus, quomodo ſit in his verſatus. In hujus igitur orationis artificio dialectico declarãdo, cauſſas, facta, circunſtantias adjunctas, contraria, cæteraque argumentorum genera ſubducimus: enuntiationis cõcluſiones & ſyllogiſmos diſtinguimus, ordinẽ univerſum notamus: Analyſis eſt. Exemplum ſimilis argumenti diſcipulis noſtris ponimus: quod ille ſpeciatim tractavit, generatim diſputamus, & quæſtionem ab hypotheſi ad theſim revocamus. In Piſonem Cicero dixit: Nos in tyrannũ & perniciosum Reipub. magiſtratum dicimus: & perſequendis exempli tanti veſtigijs, ſimile Ciceronis aliquid effingimus: Geneſis eſt. Oravit pro Milone Cicero: totius defenſionis argumenta ad inventionis locum referimus: pronũtiatorum ſpecies recognoſcimus,

ſyllo-

ſyllogiſmos & argumentationes ad figuram formamque redigimus, ordinem perpetuum contuemur: Analyſis eſt. Similis quæſtionis thema proponimus: quod pro Milone contra Clodium dixit: nos pro forti & conſtāti principe contra ſceleratum ſicarium & latronem ſimilibus argumentis, ſimilibus enuntiatis, ſimilibus ſyllogiſmis, ſimili ordine, ſimili denique inventione & diſpoſitione diſſerimus: eademque analyſeos & geneſeos exercitatione, Demoſthenis, Homeri, Virgilii, Platonis, Ariſtotelis dialecticum & ex argumento conſilium, & ex ſyllogiſmo judicium, & ex ordine univerſæ collocationis complexum interpretando, meditando, ſcribendo, declamando perpendimus, imitamur: nec aſſequi tantúm, ſed alicubi vincere ac ſuperare contendimus. Remoto etiam aliquando imitationis exemplo, dialecticæ artis virtutes omnes per nos ipſos in libera, & ad arbitrium poſita quæſtione tractamus & excolimus: omneſque laboris, vigilantiæ, ſtudii nervos intendimus, ut inde artis Dialecticæ fructum conſequamur. Nec in his tamen Dialecticis exercitationibus, Grammaticas aut Rhetoricas regulas docemus: ſed ut in Rhetoricis Grāmaticum loquendi uſum, ſic in Dialecticis diſputationibus non Grammaticum ſolúm, ſed Rhetoricum orationis fructum retinemus: triumque cōmunium ad res omnes tractandas & explicandas artium uſum conjungimus, quarum diſtincta præcepta diſtinctis temporibus antea docuimus, ut eãdem quæſtionem locutione Grammatica & eleganti, dictione Rhetorica & ornamentis inſigni, ratione

Dialectica, id eſt, argumento ſtabili, enunciatione certa, ſyllogiſmo conſtanti, methodo diſtincta & illuſtri tractemus & exponamus. Quintus annus in Dialecticis artibus, in Dialecticis exercitationibus hoc modo nobis inſtituitur. Trium artium, Grammaticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ uſus, conjuncto ſtudio tractatur: imó reliquis etiam philoſophici temporis annis tantó copioſius & uberius exercetur, quantó rerum, quæ loquendæ, dicendæ, diſputandæ ſunt, major eſt ubertas & copia. Hæc eſt, Judices, Dialecticæ artis exercitatio, quæ tantopere in nobis accuſatur: hoc eſt noſtrũ facinus, quod accuſator legibus Academiæ contrarium, Dialecticæ ſtudiis inimicum, vitæ atque humanitati pernicioſum eſſe criminatur: Hæc eſt culpa, cujus nomine omnes invidiæ & obtrectationis indignitates, contumelias, acerbitates publicas, omnis opprobrii, omniſque infamiæ notas per illum Academiæ cuſtodem draconẽ perpeſſi ſumus: cui, niſi ſpes æquitatis veſtræ nobis appellantibus adeſſet, cervices, credo, vincti & oppreſſi, jam ſecuri ſubjectas haberemus. Sed age, reliqua perſequamur. Dialecticam, ut dixi, ſic docemus, ſic exercemus, eandemque tamen exercitationem in toto reliquæ philoſophiæ moralis & naturalis ſtudio perpetuam tenemus, quæſtiones & ſententias rerum ex argumentis, ex argumẽtationibus ponderamus, quám vera, quám cõmoda præcipiantur, hác eâdem libra perpendimus. Ethica diſciplina ſecũdo currili philoſophici anno per legem inſtituitur: nec tamen omnes Ethici Ariſtotelis libri, ſed quatuor duntaxat imperãtur.

Hujus

Hujus philoſophiæ doctrinā, ſi mihi fuerit optādum, quod aſſequi velim, malim pueris ex Evangelio per eruditum aliquem, probatiſq; moribus Theologum, quàm ex Ariſtotele per philoſophū tradi. Puer impietates multas ex Ariſtotele diſcet, quas verendum, ne nimis ſeró dediſcat: beatitudinis principium ex homine oriri: beatitudinis finem in homine terminari: virtutes omnes, hominis facultate penitus contineri: eas ex hominis & natura & arte & induſtria cōparari: Deum ad hæc opera, quanvis magna & divina, tamē vel adjutorem, vel artificem nuſquam adhiberi: divinā providētiam ex hoc humanæ vitæ theatro removeri: de juſtitia divina verbum nullum fieri: animos mortales eſſe, vel certé id Ariſtoteli probatū videri, ideoque ab eo beatitudinem hominis in hac caduca vita conſtitui. At ut Grammaticæ uſus eſt & finis, bene loqui, Rhetoricæ, bene dicere, Dialecticæ, bene ratiocinari: ſic moralis philoſophiæ, bene beateq; vivere uſus & finis eſt, á quo nos Ariſtotelis moralis philoſophia revocat: tantúm abeſt, ut ad eum perducat. Magnum fuit veteribus religionis Chriſtianæ doctoribus contra doctrinam gentium (quarum doctor Ariſtoteles in hac philoſophia maximus fuit) & acre certamē, ut hanc gentilem doctrinam de Chriſtianis moribus excuterēt: & leges Academię veteres ſanciūt, ut ſi quis ejuſmodi locus impius in philoſophicis libris occurrerit, accuraté ſecūdúm religionis veritatem refellatur, vel omninó etiam nō legatur, nec diſputetur, ſed prætereatur: Nos quippe ſanctiores, contemptis majorum inſtitutis, hanc Ari-

ſtotelis philoſophiam non modó non rejicimus, ſed (pró pudor!) Chriſtianæ religionis veluti fundamentum fecimus. Hoc enim nomine Animadverſiones, id eſt, dialecticæ ſcholæ accuſatæ ſunt, quód Theologiā enervarent, quia Ariſtotelis authoritatem improbarent. Tum veró, fac in Ariſtotelis Ethicis nihil eſſe impium, omnia eſſe utilia: non ideo quæ utilia ſint, protinus etiā in curriculo philoſophico docenda ſunt: Artes hæ potiús ſunt explicandæ, quæ doctorem, quæ lumen requirunt, unde poſtea philoſophia Platonis & Ariſtotelis intelligi poſſit: ut in pictura (ſicut ait Cicero) qui hominis ſpeciē pingere perdidicerit, poteſt etiam cujuſvis vel formæ, vel ætatis, ſi non didicerit, pingere: neq; periculum eſt, qui leonē aut taurum pingat egregié, ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non poſſit. Similiter arbitror in hac prima & juvenili inſtitutione: qui Græcā Latinamque linguā didicerit, qui Rhetoricam & Dialecticam exercuerit, qui mathematicas artes, Arithmeticam, Geometriam, qui Phyſicam & Mathematicā rationem reliquā didicerit, non poſſit idem moralem Platonis & Ariſtotelis philoſophiam per ſe cognoſcere. De mathematicis tamen artibus leges antiquæ tacent, recentes Totavillææ, aliquid in mathematicis explicari volunt. neque libros tamen, neque tēpora definiunt. Quare, Judices, cúm quintus hic annus ſecundū legem in dialecticis poſitus fuerit, ſextum in mathematicis Elementis collocamus, Arithmeticis integris, geometricis itē integris, muſicā & opticam conjūge. Has igitur primas & ſimplices ma-

thema-

thematicas diſciplinas anno ſexto amplectimur, pręcepta & regulas facilè & intelligenter exponimus, uſum præceptorum & regularum omni exercitatione Analyſeos & Geneſeos, quantumcũq; poſſumus, exquirimus: exempla nobis propoſita contemplamur, alia ipſi facimus & effingimus. Atque ad retinendũ, imò ad augendum eloquentiæ fructum, ut antea de communibus, ita jam de mathematicis theſibus declamamus. Hæc mathematicarum artium acceſſio nil accuſatores noſtros offendit, ſaltem nulla offenſionis ſignificatio adhuc extitit. Quare pergamus: ex Grammaticis, Rhetoricis, Dialecticis, Mathematicis adhuc perceptis, ſtrenuam eloquentiæ & philoſophiæ & egregiam operam navamus, omnique diligentiæ & induſtriæ ſtudio, inchoatas loquendi, dicendi, diſſerédique virtutes perſequimur. Septimus annus in Phyſicis ſupereſt. In octo primis Ariſtotelis voluminibus phyſicis, multa eſt cõtra veterum opiniones altercatio: Imò phyſicæ veritatis nulla prorſus eſt expoſitio: Aſtrologiá aſſumimus pro libris Ariſtotelis de Cælo, qui præter quæſtiones alienas admodum nil habent: librorũ de ortu & interitu ſolida theoremata quæ pauciſſima ſunt ſeligimus, omittimus quæſtiones alienas: libros de Meteoris, de Anima diligentiùs expendimus: libellos reliquos de vita, ſenſu, vigilia, ſomno, memoria, diſcipulis noſtris, ut per ſe jam aliquid experiantur, privatim unicuique legẽdos imperamus: & quoniam locos tantùm communes cõtinent, quotidianis declamationibus argumẽta communia facimus: ut ſicut antea de bello

& pace, & vulgaribus rebus, ita nunc de vita & morte, ſubductis omnibus Ariſtotelis rationibus, diſcipuli noſtri declament. Euclidis accuratiús explicari volumus: annoq; eodẽ, Phyſicam veram, mathematicis rationibus fundatã doceri & exerceri: intereaq; Rhetoricas & Dialecticas meditationes tantó majores habemus, quantó in his ſtudiis majores annis ſumus: ad eloquentiã colorandam & roborandã, cum phyſicis decretis & placitis, phyſicos poëtarũ & oratorũ locos ſociamus. Tota Maronis Georgica phyſica ſunt: tota Metamorphoſis Ovidii phyſica eſt: totus Lucretius phyſicus eſt: Senecæ quæſtiones ſunt naturales: Plinii divinũ illud opus totum phyſicũ eſt: deniq; nullus eſt in phyſicis decretis locus, cui non poſſit ad aliquem gratioris & humanioris illuſtrationis fructũ poëta vel orator adjungi. Deligimus igitur é tanta optimorũ authorum copia locos inſignes, quos philoſophicis præceptis quantúm philoſophici tẽporis ratio feret, adjũgamus. Quapropter quantúm tempora ferre potuerint, ex tanta præſtantium authorum copia clariſſimos quoſque & philoſophiæ hujus affines & propinquos adjũgimus: atq; ita tandem ſeptimo exacto ſtudiorum anno magiſtrũ artium non nomine, ſed revera ac veritate perficimus & abſolvimus, qui Latinam Græcamque linguã, qui Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticã, Arithmeticam, Geometriã, Phyſicam didicerit, quique alios jam docere paratus ſit. Hactenus, Judices, fundamenta defenſionis meæ cõſtitui: Diſciplinã gymnaſii mei, vel potiús facultatis artiũ totam, totamq; inſtitutionẽ vobis

expoſui,

expoſui, quam ſequimur, quam probamus, qoam etiam ſi nondũ planè tenemus, ſequendã tamen & probandã ſuademus. Artes diſtinctis temporibus diſtinctè docem⁹, fructus tamen omniũ paulatim ut matureſcunt, ad uſum eloquentiæ & prudentiæ convertimus: uſum primæ artis cum ſecundæ artis uſu, itemq; primæ & ſecundæ uſum cùm uſu tertiæ, eodẽque modo ſemper antecedentiũ uſum cum inſequentiũ uſu conjungimus, unumq; tandem eloquentiæ & philoſophiæ generalem & cõmunem uſum ex multis ſpecialibus & præcipuis efficimus. In agricultura ſunt ſegetes, ſunt arbores, ſunt vites, ſunt armenta, pecudes, quæ ſuum quæq; cultum ſeparatim requirũt: relictis in agro calamis frumẽta domum cõportamus: arboribus in horto relictis, poma domum cõportamus: pecoribus & armentis in paſcuo relictis, lactis copiã & vellera domum cõportamus: eorum omnium ſimul uſum ad corpus paſcendũ, alendum, veſtiẽdum conjungimus: Ita fit in animorũ cultura: variæ ſunt ejus partes, variis modis exercendæ. Grãmaticã artem tribus primis annis explicamus: iiſdem tribus annis, diviſis horis, etiã Grammaticæ uſum, grammaticas poëtarum & oratorũ virtutes excutiendo, uſurpando, loquendo & quidvis ſcribendo exercemus: anno ſequenti, Rhetoricam artem explicamus: eodẽ anno diviſis horis, rhetoricas poëtarum & oratorum virtutes exquirendo quidvis & pronuntiando exercemus: philoſophiæ libres & præcepta tribus proximis annis ſexque menſibus explicamus: iiſdem annis, philoſophiæ rationalis uſum, mathematicæ ſtudium,

naturalis clariorem ſenſum poëtis & oratoribus enarrãdis, & philoſophicis eorum virtutibus ad proprium philoſophiæ locum referendis, imitãdis, & quibuſvis aliis meditãdis, ſcribendis, diſcẽdis excitamus & exercemus: eodemq; tempore, mentis prudentiam & linguæ eloquentiam conjunctis vigiliis, laboribus, ſtudiis exquirimus, & relictis in ſchola tot tantarumq; artiũ præceptis & regulis, fructũ in forum, in Senatũ, in concionem populi, in omnẽ hominum conventũ, id eſt, domum cõportamus. Grãmaticam, rhetoricã, philoſophiamq; totã in ſchola relinquimus, & regularũ jam nihil egemus, puritatem orationis & ornatũ, rationis acumẽ, numerãdi, metiendi peritiã, cęli & mundi univerſi notitiã, ad animũ formandũ, erudiendũ, cõponendum, ornandũ, perficiendũ conjungimus & copulamus. Hanc animi perfectionẽ Rhetores eloquentiam perfectam, Philoſophi meliús & veriús philoſophiã perfectã ex perfecta artium explicatione, ex perfecta artiũ exercitatione, nonnulli cõpletum quendã velut orbẽ doctrinæ, ἐγκυκλοπαιδείαν vocant. Hęc, Judices, diſciplina mea eſt: quæ ſi veſtro judicio magnis pœnis ſuppliciiſq; digna eſt, omnes in me cruciatus convertite, diſcipulos meos delicti vel erroris animadverſione liberate. Nã quod ille de Euryalo exclamat,

Meme adſum qui feci, in me convertite ferrum,
O Rutuli, mea fraus omnis, nihil iſte nec auſus,
Nec potuit: —

Sic iſtã in me culpã, ſi ulla eſt, in me totã recipio, & in eam meis me ſcriptis, dictis, factis, exẽplis, adhortationibus, cõſiliis infinita ingenia, vel po-

tiús

tiús infinita ingeniorũ millia impuliſſe, & quotidie impellere cõcedo. At per Deum immortalem, date mihi veniam, Judices, ſi deteſtandæ & propulſandæ invidiæ, vel potiús excitandæ hominum quorundam ignaviæ & inertiæ cauſsâ non minús libere, quám veré dicã: quantúm potero contendam, ut omnes exaudiãt. Audi igitur popule Pariſienſis, audite Galli, Itali, Hiſpani, Germani, Britanni, omneſq; populi, qui ab hac ampliſſima pulcherrimaque orbis terrarum Academia diſciplinã & eruditionem petitis: Confirmo, recipio, prædico, in Academia Pariſienſi philoſophiæ inſtitutionem & exercitationem poſt annos ſeptingentos, quibus á Carolo magno condita eſt, non modó crimine & reprehenſione liberiorem, ſed laude & commendatione digniorem nullam fuiſſe. Hæc, inquam, recipio, Judices, & me æquitati veſtræ probaturum confido. Quare ut talem philoſophiæ exercitationem, talemque eloquentiæ & philoſophiæ conjunctionẽ vobis approbem, primúm cõtrariis adverſariorũ & malorum Academiæ Geniorum calumniis breviter reſpondebo: deinde pleniús de vera totius cauſſæ natura diſputabo. Quid ergo cõtra iſtam philoſophiæ inſtitutionem & exercitationem dicit accuſator? Quas calumnias malus Academiæ Genius illi ſuppeditat? Antea libidinem & fraudẽ contra diſcipulos præbuit, nunc contra diſciplinã ipſam quid præbebit? Dicet me iſta inſtitutione omnes artes cõfundere, diſtinctiones artium neſcire, veram dialecticæ exercitationis materiam contemnere, verum Dialecticę artis uſum fugere. Ergo ut artium

confuſionem in hac inſtitutione doceat, quid faciet? Leges Academiæ nomine ipſe faciet, & á ſe factas allegabit. Confundis igitur, ait ab eo inſtructus accuſator, artes, quia eloquentiam cum philoſophia permiſces, & in eo Academiæ leges evertis. Quæ lex unquam, Deum immortalem, in terris extitit, quæ rem tam laudabilem tamque ſalutarem damnaret? & quæ talem multiplicis uſus cõjunctionem, artium confuſionem appellaret? Anno, inquit, ſuperiore lex facta eſt, ne Grammatici ſupra philoſophos, neve philoſophi ſupra Grammaticos quicquam uſurparent, ſed ſuis ſe finibus ſinguli continerent. Lex iſta antiquo ſermone neſcio quo Grammaticorum nomine, etiam Rhetoras intelligit, & vulgo in facultate artium duo tantúm ordines Grammatici & philoſophi nominantur. In hac itaque lege accuſatoris noſtri aheneus quidã murus eſt. Leges Academiæ, dico diſciplinę mihi dominas eſſe. At Academię leges contra nos accuſator adhibet. Quo me vertam, Judices? qua via his me malís expediam? Dico me Academię diſcipulum, imó defenſorem & patronum: accuſator, everſorem eſſe me productis legibus arguit. At ego nego hanc Academiæ legem eſſe, & ſi maximé lex eſſet, nego me legi non obtemperare. Etenim, Judices, eorum eſt in Repub. leges condere, quorum eſt de lege benemeritis præmia proponere. Academia ſuſcipit á Regibus noſtris, á Põtificibus Romanis honeſtorum ſtudiorum præmia, non á malis neſcio quibus Geniis accipit. Tales ſunt Academiæ verę leges per Simonem, Joannem, Ægidium, Gulielmum Cardinales ſedis apo-
ſtolicæ

ſtolicæ Legatos ex voluntate Regum noſtrorum de moribus, diſciplina, tota denique Academia factæ. Ergo legem Academiæ eſſe nego, quæ ſine authoritate Regum noſtrorum & Pontificum Romanorum paucorum coitione facta ſit: nec enim publicis & centuriatis comitiis promulgata lex eſt. Ego unus Academiæ celebris & antiqui, & licet exiguis, attamen Regum Pontificumque privilegiis ornati gymnaſii magiſter, & quidem authoritate veſtra, Judices, inſtitutus, ad hujus promulgationem legis, quæ tota contra me ferebatur nunquam appellatus ſum. Attamen, vide accuſator, quantum tibi largiar & concedam, legem hāc accipio: & quanvis lex nulla ſit, juſtiſſimam ſanctiſſimamque legem, & Academia Pariſienſi digniſſimam, & nobis votis omnibus, ad noſtræ inſtitutionis & diſciplinæ confirmationē, vehementer optandam judico: quam conjungendis eloquentiæ & philoſophiæ ſtudiis non modó non violamus, ſed in tot Academiæ noſtræ gymnaſiis ſoli tenemus & obſervamus, in eaque antequam lata eſſet, excolenda, maximos labores maximaſq; contentiones ſuſtinemus. Deus Opt. Max. mentes hominum exuſcita, & tanti tamque funeſti veterni ſtuporem diſcute. Quid eſt, accuſator, ſi Grammaticæ uſum cum rhetoricis ſtudiis conjungo, videorne tibi Grammaticam cum Rhetorica cōfundere? Minimé opinor. Priús enim Grammaticam docuerim, nunc uſum tantúm retineam: regulas illius artis, cum hujus artis regulis non cōfuſé doceam, non permiſceam. Cur igitur hoc tempore Grammaticam aut Rhetoricam cum philoſophia

tibi confundere videar, cúm earum diſciplinarum decreta multó anté tradiderim, facultatem tantúm & fructum modó reſervem? nullas earum præceptiones cúm Dialecticæ præceptionibus perturbem? Sed artium diſtinctiones neſcio: in Dialectica fortaſſe decipior, & amore ejus artis longius á vero deducor: Dialecticam ſic amo, ut omnibus hominibus non ſolúm facilem & commodam, ſed ſpecioſam & venuſtam videri cupiam: imó omnes homines natura ſua dialecticos eſſe perſuadeam: nec intelligo alios aliarum eſſe artium homines, poëtas eſſe grammaticos, oratores rhetoricos, philoſophos eſſe dialecticos. Itaque cúm in dialecticis ſtudiis poëtas & oratores adhibeo, Grammaticam & Rhetoricam cum Dialectica permiſceo & confundo. O me miſerum! In quos homines, in quæ ingenia incidi? O vani & inanes labores mei! Tot annos publicé de artium liberalium diſtinctione diſputavi, tot libros ea de re conſcripſi & publicavi: horum tamen noſter delator (qui ſeſe ſummo Academiæ loco dignum cenſet, ideoque vigilantia, ſcilicet, ſolicitudine, providentia nos plebeïos longé ſuperat) horum, inquam, librorum ne literam quidem cognovit, legit, audivit. A perdito illo Genio fortaſſe didicerat, rationes quaſdam ſubtiliores & callidiores ad obtinendum (quem falſa opinione ſibi finxerat) Academiæ principatum attinere: literarum, eloquētiæ, philoſophiæ veram, perſpicuam, diſtinctam notitiam ad publicos honores attinere, ex illo erroris magiſtro percipere non poterat. Etenim tot animi contentionibus elaboravi, ut docerem, tres artes,

tes, Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, generales, univerſales, omnium denique hominum rerumque communes eſſe: homines, rationales animantes eſſe, ideoque naturâ ſua dialecticos eſſe: homines patrio quodam ſermone eſſe prædítos, quo non ſolúm ſenſa mentis exprimerent, ſed exclamando, averſando, communicãdo, ſimulando, varios affectus varié promerent: ideoque natura ſua grammaticos & rhetoricos eſſe. Sed ad illa naturæ initia præceptis ſapientum magiſtrorum accedentibus, vigiliis, ſudoribus, ſtudiis, exercitationibus adjunctis quamplurimis, Grãmaticos, Rhetoricos, Dialecticos excellentiores effici: nec has artes hominibus bene diſtingui: quaſi ſit hæc poëtæ, illa forenſis hominis, alia philoſophi, ſed homines artibus variis, tanquam coloribus pingi: quodque poëta, forenſis orator, philoſophus puris verbis & propriis utantur, Grammaticos eſſe: quod modificatis & figuratis, Rhetoras eſſe: quód rem firmis argumentis, quód certis enuntiatis, ſyllogiſmis & clara methodo differant, Dialecticos eſſe: perge etiam latius ſi lubet: quód ethicum, mathematicum, naturale aliquid exponant, ethicos, mathematicos, phyſicos eſſe: & quemadmodum ſingulas virtutes non neceſſe ſit alias in aliis eſſe, ſed eſſe poſſit idem & prudens & juſtus & temperatus & fortis: ſic artes, id eſt, mentis dotes & virtutes, nulla neceſſitate diſjungi: imó veró ſumma ſocietate inter ſe copulari, & naturali quodam vinculo connecti. Has, inquam, diſciplinarum naturales origines, & ex ſuis præceptis diſtinctiones, ex mutuo uſu conjunctiones elaboravi. Nihil hoc ad

utilitatem, nil ad dignitatẽ ſpectare Genius exiſtimabat, ideoq; ſpretum & contemptum eſt. Itaq; cùm de his rebus cogitur tandem per vos aliquid audire, ex terris novis cõfictas fabulas ſe putat audire: & cùm dico artium, ſicuti moralium virtutũ, ſemina noſtris animis á natura inſita & ingenerata eſſe, hominesque naturá eſſe Grammaticos, Oratores, Philoſophos, perinde dici putat, ac ſi dicerẽ eſſe alatos, monopodas, hippocentauros: nec putat Demoſthenem & Ciceronem, quia fuerint oratores, argumento, enuntiato, ſyllogiſmo, methodo uſos eſſe, id eſt, Dialecticos fuiſſe: ideoque ſi poëtam vel oratorem (ut ardeliones ſunt improbi Genii) publicé declarandum forté ſuſceperit, poëtam quemvis & oratorem ſine argumento, ſine pronuntiato, ſine ſyllogiſmo, ſine methodo eſſe clamabit, & ſe potiús aſinum eſſe confirmabit, quã poëtam vel oratorem eſſe dialecticum. Quamobrem tollatur iſta mali Genii calũnia, vel potiús imperiti obtrectatoris hebes & infans ignorantia. Poëtas & oratores ad dialecticas exercitationes adjungis: Grãmaticam igitur & Rhetoricam cum Dialectica confundis. Nec enim doceo in illis authoribus quomodo declinanda nomina ſint, quomodo conjuganda verba ſint, quomodo inter ſe conſtruenda & componenda, quomodo proferenda aut ſcribenda, quod eſſet Grammaticæ: nec doceo quid ſit tropus, quid figura, vel in verbis, vel in ſentẽtiis: qui geſtus & vocis ſint modi, quod eſſet Rhetoricæ: non, inquam, Grammaticas illas vel Rhetoricas regulas hoc tempore in poëtis & oratoribus doceo: antea docui, & cognitas huc & uſitatas

uſitatas attuli ſed dialecticarum laudum genera & exempla doceo, quod authorum ſit in argumentis acumen, quæ ſit in enuntiatione veritas, in concluſione prudentia , quantum ſit in ordine rerum & quàm perſpicuum lumen : idque cúm facio, extra Dialecticæ profeſſionis terminos excedere me pernego , imó veró in medio campo verſari me prædico, eatumque ſegetum copioſiſſimā & uberrimam meſſem metere, quarum in regulis artis rara & arida grana conſperſa ſunt. Sed Genius urget & ad miniſtrum ſuum conſolandum , ignorantiā nova impudentia comitatā adhibet, & per eum de vera Dialecticæ exercitationis materia diſputat. Fac, inquit, poëtas & oratores Dialecticos eſſe, nōne in Logica, Phyſica , Ethica, magis Logicus eſt Ariſtoteles, quā Virgilius in Æneïde , aut Cicero in quavis oratione? Igitur ad exercendū Dialecticę uſum, Ariſtoteles poëta vel oratore quovis aptior & utilior. Recté & veré Terentianus ille Mitio, Judices:

Homine imperito nunquam quicquam injuſtius:
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Gallonius quidam, honeſtę diſciplinæ inimicus, ut apud Ciceronē de Finibus eſt: Sed qui ad volupta- «
tem omnia referēs vivit, ut Gallonius, loquitur ut «
frugi ille Piſo, inquit. Cū hoc Ciceronis Gallonio, «
Judices, contentionem mihi eſſe fingite. Quid eſt, Galloni? quid ais? λογικώτερον ais Ariſtotelem eſſe in Logica ſua, quā Virgilius ſit in Æneïde aut Cicero in oratione? Quid ita? quia Logicæ artis regulas in Logica Ariſtoteles explicat, Virgili⁹ in Æneïde nō

explicat, Cicero in oratione non explicat. Ego cõcedo antecedens, doctiſſime Galloni: quod tamen hinc efficis, conſequens eſſe nego: Logicas regulas tradit Ariſtoteles in Logicis: ergo in Logicis eſt λογικώτερος quovis alio regulas artis non tradente. ſyllogiſmum tuum tortuoſum & fallacem tuique ſimilem eſſe dico: antecedente vero falſum concluditur. Quid ita? quia Logica facultas non tantū arte cõſtat, ſed multó magis natura & exercitatione. Priſcianus Grammaticam artem collegerit ex Virgilio & Cicerone, & Grāmaticas regulas ſolus tradiderit: an iccirco Priſcianum Virgilio & Cicerone γραμματικώτερον facies? Minimé. Ars enim, imago picta tātúm eſt, cujus veritas ipſa in natura & uſu vivit & viget. An non eloquentiorē cenſes in orationibus, quám in eloquentię præceptis, eſſe Ciceronem? non excellentiorem poëtam Virgiliū eſſe in Æneïde, quám ſit Horatius in explicanda poëmatis hujus arte? Non igitur quia Dialecticas regulas Ariſtoteles in Logica tradiderit, ideo διαλεκτικώτερος eó tibi ſit, qui ipſis regulis utatur: uſus enim ad bonam naturam adjunctus, adjuvatur arte: ſed ars de hujus facultatis partibus minimam laudem habet. Phormio de re militari diſputat coram Annibale: hoc Antiocho ignavo homini mirum fuit, Annibali in armis & præliis nato, & tot annos ſumma gloria verſato ridiculum. Ergo, ſubtiliſſime diſputator, cúm ſic argumentaris, Plus eſt logicæ artis in logico Ariſtotelis Organo, quám in Virgilii poëmate, in Ciceronis oratione: ergo Ariſtoteles eſt ibidem λογικώτερος. ſophiſma eſt á parte ad totum, id eſt, ut vulgó loquimur, á dicto ſecun-

dúm

dum quid ad dictum ſimpliciter: tanquam ſi diceres, Homó pictus, ergo homo: Logica enim ars, picta tantúm Logica eſt: nec ubi partis hujus pictę plus eſt, ibidem & totius vivi plus erit. Addo etiã in Dialectica arte explicanda Dialecticæ ipſius artis aliquem eſſe uſum, id eſt, Dialecticam Dialecticé tractatam & expoſitam: ut enim Grammatica, niſi Grammaticé, id eſt, puris & propriis verbis ſine barbariſmo, apta ſyntaxi & congrua, ſine ſolœciſmo ſcripta ſit, ars quidem Grammatica non eſſet. & in docenda arte idipſum pueris eſt commonſtrandum: ſed exiguus Grammaticæ in illis præceptis uſus eſt, uberior longé & plenior eſt in copioſis exemplis eorum hominum, ex quorum authoritate ars ipſa collęcta ſit: Grammatica nobis ex obſervatione Ciceronis & Virgilii facta eſt, & ad eos intelligendos eſt referenda, ut eorum ſimiles efficiamur. Ita tibi reſpondeo, niſi Dialectica certis cauſſis argumentiſque reperta ſit, niſi vero vel enuntiationis, vel concluſionis judicio probata ſit, niſi perſpicua methodo digeſta ſit, Dialecticam veram non eſſe, in eaque explicanda & declaranda pueros iis de rebus admonendos eſſe. Ex naturali hominum inventione & diſpoſitione, Dialectica deducitur: argumentorum enuntiatorum, ſyllogiſmorum, methodorum genera omnia naturalia ſunt, his docti utuntur & indocti, ſed aliis meliús & certiús alii: id notatum & animadverſum eſt, & ars inde facta. Ergo ut in Grammatica, ſic in Dialectica, cúm locos artis quaſi rivulos cognoveris, ad fontem revertare, Analyſim adhibe, ad illa varia naturæ & multiplicia in ſummis

hominibus exempla recurre: Geneſim adhibe, ſcribendo, declamando, eorum dialecticas virtutes imitare, in alio genere omnes virtutes artis exprime. In Ariſtotelis arte, unius præcepti unicum exemplum eſt, ac ſæpiſſimé nullum: ſed unico & ſingulari exemplo non poteſt artifex effici, pluribus opus eſt & diſſimilibus, Geneſi etiam opus eſt. Et quidem ut Ariſtotelis exempla tantummodó non falſa ſint, qualia tamen ſunt? Omne b eſt a: omne c eſt b: ergo omne c eſt a. Exemplũ Ariſtotelis eſt puero á Grammaticis & Oratoribus venienti, & iſtam mutorũ mathematicorum linguam ignoranti, novum & durum: & in totis Analyticis iſta non Attica, non Ionica, non Dorica, non Æolica, non communi, ſed Geometrica lingua uſus eſt Ariſtoteles, odioſa pueris, ignota populo, á communi ſenſu remota, á Rhetoricæ uſu (quem retinere tamen volumus) ab humanitatis uſu (quem cõfirmare Dialectica cupimus) alieniſſima. Ex his enim geometricis exemplis, διαλεκτικώτατε Galloni, quem potes humanæ diſputationis uſum deducere? Quod geometræ neceſſitate, cúm lineamentis vocabula deeſſent, coacti ſunt facere, id nos in Dialecticis, cúm tanta bonorum & naturalium exemplorum ſit copia, quid neceſſe eſt facere? Virgilianis igitur & Ciceronianis. id eſt, humanis & popularibus exemplis idem faciẽtibus potiús, quám illis abecedariis ſigmẽtis utar. Quorſum, inquit accuſator? Nonne logicæ artis uſus, qui primó in fictis literarum exẽplis demonſtratus eſt, melius in Ethica & Phyſica, Ariſt. doctrina demonſtrabitur: Eſt enim Logica in philo-

philoſopho ſubtilior & perfectior, quàm in poëta vel oratore. Reſpondeo igitur, & cõtra te afferam cauſſam facilitatis; ſuavitatis, utilitatis. At cúm puero ad uſum Logicæ artis, Ethica Ariſtotelis aut Phyſica propones, duplex labor hic erit, alter in artificii Logici: alter (& quidẽ per ſe graviſſimus) in rerum Ethicarum & Phyſicarũ perceptione. Itaque

Pluribus intentùs minor eſt ad ſingula ſenſus.

Ac ſi in Logico ſtudio nulla niſi Logici ſtudii cura ſit, quantó facilior meditatio fuerit? Cúm Grammaticã exercemus in poëtis & oratoribus, nihil præcipué niſi Grammaticum artificium tractamus: Rhetoricum, Logicum, Ethicum, quanvis in eodem exemplo ſit aliquid, tamen id præcipué non proponimus Grammaticæ diſcipulo: & quanvis grammaticus uſus præſtantior ſit in oratione Cic. pro Milone, quàm in epiſtolis ejus ad uxorem Terentiam; tamen longas illas periodos rudi & novitio diſcipulo non potiús objiciam, quàm hæc curta membra vel inciſa. Et ut Grammaticam annos aliquot in poëtis & oratoribus ſolúm exercemus, ſic in iiſdem unum ſaltẽ annum Logicam retineamus, poſtea ad graviora illa philoſophici operis exempla traducemus. Facilitas & voluptas in iis oratoriis & poëticis fabulis longé major erit: quia puer in quibus authoribus Grãmaticam percepit, Rhetoricam exercuit, loquendi denique & dicendi facultatem acquiſivit, in iiſdem longé faciliús, jucundiús, utiliús dialecticũ uſum percipiet, exercebit, acquiret: eorum magiſtrorum lingua illi jam domeſtica & familiaris

eſt:in eo minimé laboratur,in dialectico duntaxat artificio mens adoleſcentis magna cum voluptate præteriti laboris retinetur & occupatur.Grammaticos & Rhetoricos fructus in illis hortis antea collegerat, in eiſdem Dialecticos demũ colligit,& ejuſdem loci ſingularẽ quandam fertilitatem ſuſpicit & admiratur:& Grammaticis Rhetoriciſq; voluptatibus adjunctis,dialecticos labores multó libentiús jucũdiuſque ſuſcipit. Qua ratione Lucretius ait ſe philoſophiam verſibus eſſe perſequutũ:

Sed veluti pueris abſynthia tetra medentes
Cúm dare conantur, priús oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur,
Labrorum tenus interea perpotet amarum
Abſynthi laticem,deceptaque non capiatur:
Sed potiús tali facto recreata,valeſcat.
Sic ego nunc,quoniam hæc ratio plerunque videtur
Triſtior eſſe,quibus non eſt tractata, ideoque retroq;
Vulgus abhorret ab hac,volui tibi ſuaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
Et quaſi Muſæo dulci contingere melle.

Ergo poëticę rhetoricæq; veneres,Dialecticæ ſtudium,alioqui per ſe rude & aſperum , gratius & amabilius efficiunt.Imó veró etiam longe commodius & utilius efficiunt:etenim ut rhetoricis exercitationibus Grammaticam confirmari augerique diximus: ſic eloquẽtiam Dialecticis ejuſmodi ſtudiis uberiorem copioſioremque reddi neceſſe eſt, etiam ſi de induſtria id minimé conſectêre. Quẽadmodum enim, ut cum Antonio loquar, cúm in Sole ambulamus,etiam ſi aliam ob cauſſam ambu-

lemus ſit naturâ tamen ut coloremur:ſic cúm Dialecticas meditationes in eloquentibus & diſertis authoribus adhibebimus,& eorum more diſputare & argumentari conſueſcemus, ſentiemus etiam orationem noſtram rhetoricis eorum virtutibus ornari & quaſi colorari. At, hæc gratuiti fructus utilitas, in philoſophicis Ariſtotelis nobis deerit, præſertim ut mores noſtri ſunt: cúm Latiné converſus legetur. Quare Dialecticam Dialecticé quidem declaramus & explicamus, quám ſuis legibus congruenter & apté facta ſit: in poëtis autem & oratoribus, facilitatis, voluptatis, utilitatis cauſſa primúm ejus uſum tractamus & exercemus. Itaq;, Galloni, vides in poëtis, in oratoribus, exercendæ Dialecticæ materiam faciliorem eſſe, quám ſit in Logico Ariſtotelis Organo, in Ethicis, in Phyſicis, teque hîc valdé obtuſum eſſe. Quare deſine de iis artibus, quas ignoras, cũ magiſtris eruditis & exercitatis certare: te enim ſubitó quanvis impudentẽ, tamen conturbarent: quanvis in callidioribus artibus exercitatum, tamen ſupplantarent & pervertterent. Sed malus Academię Genius nobis hîc alia quadam facultate ſua abutitur, é Gallonio fit Æolus: tempeſtatem aliquam faciet: non intellexit ea quę antea tam perſpicué de arte deque artis uſu, & in expoſitione facultatis artium, & in proxima refutatione docui: gymnaſiarchos omnes cõcitat & commovet. Perimus, inquit, viri patres, ſi Ramus « iſte diutius vivat, reſiſtamus. Nõne vetus & anti- « qua docẽdæ philoſophiæ forma bona eſt? eam tol- « lit. Nonne puéri diſputationíbus multúm acúun- « tur & bene proficíunt? Iſte diſputationes tollit: de- «

nique unus ſua nova diſciplina omnes diſcipúlos Academię ad ſe trahit:ſolitudo erit in veſtris ſcholis,niſi cavéatis. Itaque, viri patres,pro Academiæ utilítate & dignítate,vos viros oſtendíte.Iſtis ventis (argumentis dicere volueram) iſta tam terribili quantitate emiſſis, Judices, edictum protinus exit ab Æolio principe,ut vetus forma ſervetur,& Ramus ſine mora condemnetur. At ventorum & tẽpeſtatum Æole,ego veterem iſtam formam ſervo: quod una hora in philoſopho quotidie prælectũ eſt,duabus horis,ſæpe etiam tribus,quinta ad ſextam,& veſpertinis exactionibus diſputo:feſtis diebus altercationes his de præceptis & regulis tres horas integras pomeridianas continuo:nec ullum in tota Academia gymnaſium eſt,ubi magis iſte labor, non dico laudetur & probetur, ſed tractetur & adhibeatur:& quicquid acuminis & ſubtilitatis hinc erui poteſt, nos eruimus, teque & tuos iſta diligentia infinitis partibus ſuperamus:ſed ut artifices ſimus,artis regulas quanvis ſtudioſé auditas, quanvis accuraté acriterque diſputatas; ſatis eſſe non pútamus, Analyſeos & Geneſeos uſum conjungimus. Ut Muſici ſimus, non tantúm Muſicæ regulas noſſe volumus, Muſicos cantantes audire volumus, cantare etiam volumus: ut pictores ſimus,non Apellis tantúm libros legere volumus, ſed Apellis opera cognoſcere volumus,ſed imitari pingendo, & perfectiora etiam facere contendimus.Sedet igitur ventos ſuos Æolus & reprimat, in antrũ & ſpeluncam & ſe ventoſq; ſuos recludat:

—illa ſe jactet in aula:

nobis otii noſtri tranquillitatem non eripiat. Ve-

rum-

rumenimveró, Judices, patientia veſtra fortaſſis abutor: in nugis & ineptiis refellēdis nimiúm diu moratus ſum, ad majorem & veſtris animis gratiorem contentionē veniamus: mali Genii malos impetus perfregimus, de cauſſa ipſa ejuſque ratione jam potiús agamus: diſciplinam noſtram non crimine tãtúm liberam, quod adhuc fecimus, ſed laude dignā eſſe doceamus. Ego veró, Judices, de noſtra inſtitutione tria confirmo, Academiæ legibus in primis conſentaneam, deinde ſingulari utilitate vehementer optãdam, poſtremó facilitate promptam & expeditam, ideoque laudandam eſſe, amplectendam, celebrandam. Quamobrem primúm de legum noſtrarum voluntate & ſententia, ſecũdo loco de utilitate; poſtremó de facilitate dicã. Ego veró, Judices, leges Academiæ noſtræ & veteres & recentes exquiſivi, legi, perſpexi: nullam unquam reperi, nullam cognovi tam contrariam commodis Academiæ, tamque adverſam, quæ Dialecticæ uſum, quæ philoſophiæ reliquæ lumen cõdemnet, quæ hominibus humanitatem deneget. Nego ullam eſſe Academiæ legem, quæ noſtram inſtitutionem improbet: imó & veteres & recentes Academiæ leges, diſciplinæ noſtræ magiſtras habeo. Agedũ, leges Academiæ recitemus, audiamus, penituſq; cognoſcamus: utrum philoſophiæ exercitationem, & ex conjunctis eloquentiæ ſtudiis lumen & illuſtrationem prohibeant, non potiús quantúm natura temporũ, quibus factæ ſunt, conditioque tulit, commendent. Etenim leges trecenteſimo feré abhinc anno factæ, grammaticos authores cum philoſophicis libris explicandos in

philoſophicis ſtudiis imperant. Nam philoſophici curriculi primo anno poſt ſextũ á Remigialibus menſem, Priſcianus major & minor legendus imperatur: ſecũdo anno, Priſcianus de accẽtu & quidã Barbariſmus: Priſcianus autẽ, qui major in lege nominatur, Priſcianus eſt Grammaticus de partibus orationis: minor veró eſt idem Priſcianus de ſyntaxi: de accẽtu titulus adhuc in opere ipſo permanet. Priſcianũ hoc modo nominatum, cõmentis cujuſdam Joannis Aingrei diſtinctum, Venetiis anno milleſimo quadringenteſimo octogeſimo octavo, pridie Non. Decẽbr. impreſſum, diu quęſitum, tandem reperi: Barbariſmum reperire non potui. Sed age, legem ipſam Grãmaticos cum philoſophis conjungentẽ breviter, ſicut antea fecim⁹, & quidem ipſius feré verbis comprehendamus.

Libros Logicæ veteris, Porphyrii, Prædicamentorũ, περὶ ἑρμηνείας, diviſionum & Topicorũ Boëtii, excepto quarto, á Remigialibus ad diẽ Annuntiationi feſtũ prælegito.

Prælectionem Priſciani majoris & minoris, Topicorum & Elenchorum, Priorum & Poſteriorum, æquali tempore terminato.

Ethicorum quatuor primos libros, duodecim hebdomadis, ſi cum alius legas: ſi ſolos ſine alio authore, dimidio tempore abſolvito.

Sex principia, Barbariſmum, Priſcianum de accentu, ſex hebdomadis doceto.

Phyſicam Ariſtotelis, Metaphyſicam, librum de animalibus, ad Divi Joannis Baptiſtæ diem concludito.

Libros cœli & mundi & meteororum cum quarto, in Aſſumptione finito.

Librum de anima, ſi ſine naturalibus, in feſto: ſi cum natura-*

naturalibus, in feſto: De generatione, in Cathedra ſancti Petri: de cauſis, hebdomadis ſeptem: de ſenſu & ſenſibili, ſex: de ſomno & vigilia, quinque de plantis, quinque, de memoria & reminiſcentia, duabus: de differētia ſpiritus et animæ, duabꝰ: de morte et vita, una cōcludito.*

Quemlibet propoſitorum librorum, qui ſolum & per ſe legerit, dimidio tempore perlegito.

Qui alio tempore quám á Remigialibus incœperit, æquali tamen & pari tempore deſcriptarum prælectionum curſum conficito.

Hæ ſunt leges noſtræ. Judices, de triēnio philoſophici tēporis, deq; libris eo tempore prælegēdis: in quibus videmus Grāmaticos cum philoſophis conjungi. Verūenimverò priſcas leges & exoletas repeto, novas fortaſſis omitto. Ergo leges recētiores cōſideremꝰ. Anno domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo, Gulielmus Totavillæꝰ Cardinalis (de quo jam dixi) re citatā illam á nobis & productam legē retinuit & laudavit: quinetiam novos Grammaticos & poſtea natos, Græciſmum, authorem de Græca non deteriús, quám de Latina Grāmatica meritū, & Alexandri Doctrinale adjūxit: & quanvis, uti veteres leges ante logicum ſtudium pueros in grāmaticis præceptis mediocriter, & ut ipſe loquitur, competenter eruditos eſſe velit, tamen ante bienniū philoſophici curriculi cōpletum, & ante baccalaureatus examen, præcipit in grammaticis abſolutiús & perfectiús informatos eſſe, & in illo primo examine candidatos laureæ philoſophicæ, de arte grammatica jubet interrogari, ut ſi qui barbare loquentes inveniantur, repellantur. Legem de grammaticis recita:

Ad Logicas artes, niſi prius in grammaticis competenter edoctum, neminem admittito.

Ad Determinantias, niſi Doctrinale & Græciſmum audiverit, neminem recipito.

Non ſolúm Logicæ, ſed congruentiæ grammaticæ, ſevero examine fidem capito.

Barbaré loquentem, baccalaureatu repellito.

Hæ leges, Judices, non modó permittũt humanitatis & philoſophiæ conjunctionẽ, ſed imperant & præſcribunt, nobiſq; authores humanitatis eos proponunt, quos ea tempora noverant: meliorũ & præſtantiorum authorũ (ſi quos aliquando meliores & præſtantiores Deus excitaſſet) explicationẽ liberã nobis reliquerunt: triẽnio, omnium deſcriptorum librorũ prælectionem, ſi modó cum aliis legerentur, ſi per ſe ac ſine aliis, ſeſquiãno, triennii quippe dimidio, concluſerunt. Alios igitur hos authores, quos lex nominatim non exprimit, quæ Priſcianum, quæ Barbariſmũ tamen exprimit, cur non ad laudem legis, præſtãtes eloquentiâ ſcriptores & excellentes poëtas & oratores potiús intelligam, quã bardos ſophiſtas, qui nondum extiterãt ad calumniam legis malitioſé cõfingam? Ergo lex meliora, quæ ſperari poterãt, in ſpe temporis ac libertate noſtra conſtituit, non prohibuit: bona quę tum habuit, ea nobis diſtribuit: Rhetoricæ ne nomen quidẽ ullum tum extabat: Cicero tũ deliteſcebat. & oratoria ejus opera ſeculo noſtro é pulvere neſcio quo vix tandem eruta ſunt. Caligo quędam liberalium artium propter aſſiduas bellorum clades & ruinas, & Chriſtianorum cum Saracenis, & ipſorum inter ſe Chriſtianorum exitiabiles diſcordias,

ſcordias, per orbem terrarum pervaſerat. Quo tempore, ut ille vetus ait poëta,

Tollitur é medio ſapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

Atq;, ut victores victis pro libidine ſolutius imperent, perſæpe victorũ populorum ſcriptas hiſtorias, religiones, leges, totas deniq; ipſarum literarũ & diſciplinarũ cuſtodes bibliothecas nunquid incendunt? Nẽpe ſic in Italia Gotthi tot ingeniorũ, totque ſeculorũ labores incẽſis bibliothecis extinxerunt. Sic in illa omnis humanę ſapiẽtiæ procreatrice Græcia, Turci ſublatis etiã gymnaſiis, ſcholis, & omnino literarũ omnium ſtudiis, infinitarũ rerum memoriã ſcientiamq; aboleverunt: ſic noſtri declarãt annales, tẽpore Caroli Magni, magnã quidem fuiſſe rei militaris gloriã, ſed iidẽ certẽ teſtantur tantã literarũ & diſciplinarũ ignorantiã fuiſſe, ut ex ultimo Septentrione neſcio quibus vẽtis huc ejecti, velut inſtitores mercis cujuſdam novæ, & Gallis inauditæ, venalẽ ſcientiam in Gallia proclamarent Joãnes Mailroſius cognomine & natione Scotus, Claudius Clemẽs, natione itẽ Scotus. Qua voce Carolus Magnus attonitus, & tandẽ per illos ſcientię mercatores monitus, & per eorum condiſcipulum Flaccũ Albinum (qui & Alcuinus Diaconus dictus eſt) doctorem ſuum impulſus & incitatus, fundamenta hujus ampliſſimæ, & omniũ Academiarũ reginæ Academię anno ſalutis prope ſeptingenteſimo nonageſimo ſecundo tum primúm poſuiſſe memoratur,

Quippe magis Martem, quám Pallada Carole, noras,
Curaquę finitimos vincere major erat.

Ac ſecula, quæ deinde ſecuta ſunt, non multúm literis fœliciora beatiorave fuerunt donec capta Conſtantinopoli, Turcicam ſeruitutem fugiétes, Laſcaris, Beſſario, Gaza, Trapezũtius, ac plerique præſtantibus & nobilibus ingeniis homines, alii in Italiam Galliamque venerint: qui cúm eſſent & patria & magnis opibus facultatibuſque ſpoliati, coacti ſunt veluti Corinthi ludum aperire: Itaque quia fortunæ potentia non poſſent, ingeniorum ſuorum virtutibus, id eſt, ingenuis artibus & literis, novo quodam novi regni atq; imperii genere, regnare & imperare cœperunt, & Latinos homines, non Græcas ſolúm, ſed Latinas etiam literas docere. Ergo, Judices, divina quædam lux novorum temporum, novarumque literarum actu, túm per eos Dei angelos nobis affulſit. Quamobrem ne longiús aberrem, veteribus illis legumlatoribus magnæ gratiæ habendæ ſunt, quód in illa tanta tamque tetra nube temporum, tam ſalutare conſilium, tamque formandæ juvẽtuti conſentaneum ſecuti ſunt. Viderant philoſophiam ſine aliquo humanitatis ornatu agreſtem & odioſam fore, Rhetoricam neſciebant, imó ne cogitabant quidem: Itaque quanvis Grammaticæ regulas anté pueris traditas eſſe vellent, quám ad philoſophiam deducerentur, attamen ut grammaticæ orationis puritate & elegantia quadam pauló majore, philoſophia cultior pueris & elegantior traderetur, ejus puritatis & elegãtiæ magiſtros & præceptores, quos tum potuerunt, philoſophiæ ſtudiis adjunxerunt. Leges Academiæ, quæ de his rebus quicquam vel præcipiant, vel prohi-

prohibeant, nullæ præterea ſunt. Nam quod anno ſuperiore (ſi tamen contra leges authenticas Regum & Pontificum quicquam ferri potuit) latum eſt, ut continua textus Ariſtotelici lectio fiat: nos facimus. Unam enim, ut antea jam dixi, horam non interruptam, non rebus aliis impeditam, ſed continuam & perpetuam, in ea prælectione quotidie ponimus, & perſequimur ad extremũ. Quare ſi Priſcianũ Grammaticum & majorem & minorem, ſi Priſcianum de accentu, ſi Barbariſmũ, ſi Græciſmum, ſi Alexandrum de villa Dei, cum philoſophicis libris in philoſophico curriculo diſcipulis meis explicarem, legibus Academiæ tamẽ obtemperarem. At, Deus Aeterne Maxime, maximas tibi gratias debemus & habemus, quód pro vix plumbeis illis veterũ Grammaticorum rivulis, aurea Ciceronis, Virgilii, Demoſthenis, Homeri flumina nobis effuderis, & ſingularem quandam gratiæ tuæ lucem noſtris temporibus accenderis. Majores & patres noſtri, legibus ſuis id nobis optaverunt, quod tu donaſti: nobis in obſcura nube indicarunt, quod in clariſſima luce collocaſti: philoſophiæ uſum & fructũ cõjuncta Grãmaticorum elegantia nitidiorẽ facere voluerunt, tu poëtarũ & oratorũ graviſſimis & ornatiſſimis exemplis uberrimũ & abſolutiſſimũ dediſti. Docuimus hactenus, Judices, quemadmodum cauſſam noſtram leges Academiæ tuerentur & agerent, & inſtitutionem noſtram ſuæ voluntatis velut alumnam ſuſciperent & agnoſcerent. Sed ne in ferendis legibus, majorum noſtrorum voluntas magis laudari poſſit, quám ſapientia pro-

baridicã, Judices, & veré dicam, iſta humanitatis & Philoſophiæ conjunctione, quám majorum noſtrorum leges imperant, ſummorum hominũ & Ethnicorum, & Chriſtianorum ſententiam judiciumque contineri. Vultis igitur hos ideo noſtræ legis aſſertores & vindices proferam? Etenim, ut de Ethnicis primúm dicam, veterẽ quidem illam Græcæ ſapientiæ doctrinam conſtat in conjuncto & recté philoſophandi ac vivendi, & bene atque ornaté dicendi uſu fuiſſe cõſtitutam: ut ille apud Homerum Phœnix, qui ſe á Peleo patre Achilli juveni comitem eſſe datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem verborum, actoremque rerum.

Πῶς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο φίλον τέκος αὖθι λιποίμην
Οἶος. σοὶ δέ μ' ἔπεμπε γέρων ἱππηλάτα Πηλεὺς,
Ἤματι τῷ, ὅτε σ' ἐκ Φθίης Ἀγαμέμνονι πέμπε
Νήπιον, οὔπω εἰδόθ' ὁμοιΐου πολέμοιο,
Οὐδ' ἀγορέων, ἵνα τ' ἄνδρες ἀριπρεπέες τελέθουσι
Τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Hac conjuncta cogitandi orandique ratione, ut Craſſus veriſſimé diſputat, veteres in Græcia ſapientes, Lycurgi, Solones, Pittaci nominati ſunt. Atque illos ſecuti Themiſtocles, Pericles, Theramenes, ſimili gloria floruerunt, & civitatibus ſuis conſilio & eloquentia prefuerunt. Rhetores illorum ætati ſuccreverunt. Iſocrates, Gorgias, Thraſymachus, Protagoras, qui magna hominum fama, magnaque laude conjunctum & ſapientiæ & eloquentiæ ſtudiũ tractaverunt. Quorum æqualis Socrates, tametſi diſputationibus ſuis ſapienter ſentien-

ſentiendi & ornaté dicendi ſciẽtiam ratione quadam ſeparavit, attamen omnium eruditorum teſtimonio, totiuſque judicio Græciæ, cúm prudentia & acumine, tum veró eloquentia, venuſtate, copia, quam ſe cunque in partem dediſſet, omniũ facilé princeps fuit: neque ſermonibus ſuis minús elegantes & diſertos, quám prudentes & acutos diſcipulos effecit. Platonem unum inſtar multorum millium teſtem proferam, cujus non philoſophiæ modó, ſed eloquentiæ tantúm tributum eſt, ut philoſophi Jovem ipſum exiſtimarent, ſi Græcé loqui voluerit, non alio ſermone, quám Platonis, uſurum. Prætereo condiſcipulũ Platonis Xenophontem, cujus ore muſas locutas eſſe ferunt. Quid á Platone formatus & eruditus Ariſtoteles ille ipſe (qui nobis in iſta cauſſa ab imperitis tam vehemẽter opponitur) nonne maximé omnium hominum, qui unquam literarum laude celebrati ſunt, iſtam eloquentiæ & philoſophiæ conjunctionem celebravit? Nam & Alexãdrum Regem non tantúm recõditas philoſophiæ partes, ſed eloquentiam docuit, Homerumque adoleſcentulo Regi tam charum, tamque amabilem reddidit, ut eum ſemper unâ cum pugione ſub pulvino dormiens haberet, atque excitatus, in illo Darii pretioſiſſimo ſcriniolo, tanquam rem rerum omnium chariſſimam reconderet: Athenas veró reverſus Ariſtoteles (ut Cicero & Quintilianus abundé teſtantur) cúm florere Iſocratem nobilitate diſcipulorum videret, oratorias artes pomeridianis ſcholis docere cœpit, cúm matutinis philoſophiam doceret: verſumque quen-

dam de Philocteta pauló ſecús dixit: ille enim ſibi turpe ait tacere cum barbaris, hic autem cúm Iſocratē pateretur dicere. Notum enim illud eſt,

Αἰσχρὸν σιωπᾶν μὲν, καὶ Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν.

Itaque amavit & illuſtravit doctrinam illam omnem, rerumque cognitionem cum orationis exercitatione conjunxit: In theſi adoleſcentes exercuit, ut non ad imperitorum philoſophorum morem tenuiter & jejuné diſputarent, ſeque aridis aculeis compungerent, ſed ad copiam Rhetorum in utramque partem ornatiús & uberiús dicerēt. Hæc conjuncta eloquentię philoſophiæque exercitatio, aureum illud Ariſtotelis flumen á Cicerone cantatum nobis effudit: hæc eadem Tyrtamū Ariſtotelis diſcipulum, ex rara quadam & inſolita orationis divinitate, Theophraſtum nominavit: Hæc eadem Peripateticos & Academicos uſque ad Ciceronis tempora Phalereum, Critolaum, Cratippum, Carneadem, Clitomachum, Philonem omni philoſophiæ & eloquentiæ genere præſtantes, aluit & informavit: Hæc una omnes & philoſophos & oratores, pręſtantes & magnos effecit. Cicero certé & Quintilianus eam non ſolúm ipſi in ſuis ſtudiis ſecuti ſunt, ſed multis modis ſequendam eſſe contendunt: illudque cordis & linguæ diſſidium, ſi philoſophiam, alii ſpreta eloquentia, alii ſpreta philoſophia eloquentiam ſectentur, ut abſurdum & inutile reprehendunt. Cicero, á quo græcorum illorum authoritas nobis magnam quidem partem ſuppeditata eſt, poſt longam in Oratorio tertio hac de re diſputationem, tandem ita concludit. Nunc ſive qui

qui volet eum philoſophũ, qui copiam nobis rerum orationiſque tradat, per me appellet Oratorem, licet: ſive hunc oratorem, quem ego dico ſapientiam junctam habere eloquentiæ, philoſophum appellare malit, non impediam: dummodó hoc conſtet, neque infantiam ejus, qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat: neque inſcitiam illius, cui res non ſuppetat, verba non deſint, eſſe laudandam. Sed quid unum Ciceronis locum profero, cúm tota feré oratoria ejus diſciplina ad hanc ſententiam tractandam & probandam referatur, ſine philoſophia inanem & odioſam eloquentiã eſſe, ſine eloquentia philoſophiam rudem & imperfectam? Sed Ciceronis exercitationem & eruditionem potiús operæpretium ſit intueri, ut intelligatur quibus ſtudiis tantus homo, tamque poſt homines natos in horum ſtudiorum laudibus admirandus effectus ſit. Cicero igitur Athenis Romam reverſus, quotidie forum, curiã, roſtra frequentabat, oratorumque, quos in illis locis audierat, exemplo, ſtylum & orationem ſuam domi, adhibitis Rhetoribus & magiſtris, componebat: ejuſdẽ diei diſtinctis horis philoſophũ tamen audiebat: Quinetiam jam ſenex, ac pluſquam ſexagenarius, Ariſtotelicæ inſtitutionis æmulum ſe diſcipulumque eſſe gloriatur. Ejuſdem diei partem philoſophiæ, partem eloquentiæ Ariſtoteles impendebat, ſeque & diſcipulos in utroque genere ſtudioſé & diligenter exercebat. Ad quam nos (ait de ſe Cicero) conſuetudinem á familiaribus noſtris adducti, in Tuſculano quod datum eſt temporis nobis, in eo

conſumpſimus. Itaque cúm ante meridiem dictioni operã dediſſemus, ſicut pridie feceramus, poſt meridiem in Academiam deſcendimus. Hoc loco, Judices, permittite mihi Ariſtoteleos neſcio quos philoſophaſtros, qui hac in cauſſa nos tam vehementer allatrant, excitare, & de tanto, tamque nobili Ariſtotelis exemplo commonere. Ariſtoteles eloquentiam philoſophiæ conjunxit, vel potiús in eloquentia philoſophiam exercuit: hinc Ariſtotelis eloquentia ſingularis extitit. Ariſtoteles diſcipulos ſuos in iſtis artibus ſimul exercuit: hinc Theophraſti divinus ille orationis & cœleſtis ſplendor emicuit. Petrus Ramus Ariſtotelis doctrinã ſequitur, á philoſophis tamen Ariſtoteles accuſatur: admirabiles Ariſtotelicæ conſuetudinis laudes imitatur, á philoſophis tamen Ariſtoteleis condemnatur. O tempora! ô mores! Ariſtoteleos philoſophos appellari, haberi, celebrari, qui Ariſtotelis philoſophiam non modó neſciunt, ſed etiam deſpiciunt, aſpernantur, & ejus amatorem, ſectatorem, doctorem criminãtur, é ſcholis ejiciunt, ejectumque quibuſcunque poſſunt pœnis perſequuntur. Sed Ariſtoteleos omittamus, ad Ariſtotelem diſciplinæ tam nobilis authorem, redeamus: ad Ciceronem, Ariſtotelicę inſtitutionis æmulum & imitatorem redeamus. Quid Quintilianus de philoſophiæ & eloquentiæ conjunctione loquitur? tam vehementer certé ſententiam illam probavit, ut philoſophiam non modó eloquentiæ ſociam adjungat, ſed nimio quodam hujus conjunctionis amore & ſtudio, eloquentiæ partem, philoſophiam ſtatuat: vehe-

vehementerque & oratorum inertiam objurgat, qui philoſophiam contemnunt, & philoſophorum inſolentiam increpat, qui dicendi imperiti, ſibi philoſophiæ nomen arrogant. Sed quid gentiles illos Græcos Latinoſque philoſophos & oratores, eloquentiæ & philoſophiæ conjunctione magnam laudem cõſecutos tam multos commemoro? Domeſticis, credo, & Chriſtianis exemplis id probare non poſſumus? iſta inſtitutionis gloria tota noſtræ religioni, noſtris moribus cõtraria eſt? Verum eſt ſcilicet. Dicamus igitur in Eccleſia Græca Baſilios, Nazianzenos, Origenes, Chryſoſtomos: in Latina Tertullianos, Arnobios, Lactantios, Cyprianos, Hilarios, Hieronymos, bonos quidem viros, ſuæ philoſophiæ ſuæque religionis peritos & ſtudioſos, ſed infantes & indiſertos fuiſſe. Baſilium dicamus, quia balbutiret, Magni nomen adeptum eſſe: Chryſoſtomũ, quia inepté & inornaté diceret, oris aurei laudem meruiſſe: Hieronymum, quia Ciceronem deſpiceret, pro Ciceroniano vapulaſſe: cæteroſque doctores illos eloquentiam pro nihilo habuiſſe, & inutilem ad annunciandum, interpretandũ, prædicandum Evangeliũ putaviſſe. At, optime Deus, quam rem unquam hominibus verbi tui præconibus, eloquentia majorem vel efficatiorem tribuiſti? Homines ſimplices & imperitos ad prædicandum publicandumque Evangelium delegiſti, ſed qui oris tui ſpiritu afflati, non unam urbem, ut de Pericle ſuo Græci dictitant, ſed totum terrarũ orbem tonarent & fulgurarent, & ad cognitionẽ confeſſionemque veræ pietatis & religionis ad-

ducerent. Petrus piſcator fuit. At epiſtola ab eo ſcripta non piſcatoris ruſticam mutamque tarditatem, ſed Apoſtoli Legatique divinam gravitatem oſtendit. Paulus eloquentiam græcorum deſpicit: credo ut in quibuſdam levem & loquacē, ſed interim cœleſtem eloquentiam exprimit. Nec enim eſt una vis eloquentiæ. Magna graviter & ſeveré, humilia leniter & remiſſé, mediocria ſuaviter & temperaté dicēda ſunt. Nec eadem Chriſtiani Evangeliſtæ & Oratoris Romani perſona eſt, nec eodem orationis habitu veſtienda. Denique de tam multis Servatoris noſtri miraculis unum præ cæteris ſemper admirabor: quód homines pauló anté rudes & idiotæ, ſancto ſpiritu divinum eloquentiæ munus aſpirãte, linguis omnibus admirabiles Dei laudes tam mirabiliter exprimerent, ut auditor orationis illius, velut aliquo ſydere ſtupefactus & attonitus, hæreret, imó veró ſeſe concionantibus Apoſtolis regendũ ducendumque dederet. Sed eloquentia Petro Pauloque divinitus infuſa eſt: Chryſoſtomo, Hieronymo, cæteris magnis illis religionis Chriſtianæ patronis, multo & artis & exercitationis ſtudio etiam comparata. Quamobrem, Judices, ſi eloquentiam cum philoſophia conjungo, id nulla nova & inaudita ratione facio, ſed ex legum noſtrarum voluntate & ſententia facio: ſed hominũ probatiſſimos, graviſſimos, ſapiētiſſimos authores habeo, qui ad hujus cauſſæ patrocinium advocati, facilé ſententias ſuas á vanis hominum & imperitis clamoribus vindicabunt. Veruntamen legum hominumque faceſſat authoritas: nil Homerus,

merus, nil Plato, nil Ariſtoteles, nil Cicero, nil Quintilianus, nil ſanctiſſimi graviſſimique noſtræ religionis principes in cauſſa valeant, niſi hujus inſtitutionis tantam vobis utilitatem demōſtravero, quantam authoritate demonſtravi. Etenim utilitas ejuſmodi eſt, quæ maximé noſtros animos incēdere atque inflammare debeat: in qua & diſcentium, & docentium maxima & certiſſima bona aguntur. Nam ut de commodis audientium primûm dicam, ſi philoſophici ſtudii tempora tribus annis ac ſex menſibus ita dividantur, ut aliis horis philoſophia, aliis eloquentia doceatur, fructus ſtudiorum multis partibus augeri, & labores eorum maximé minui celerrimé ſentiemus. Etenim ut á Grammaticis puer informatus, cúm ad Rhetoras acceſſerit, præteritas Grammaticæ vigilias non deſpicit, verúm ſermonis elegantiam majorem, tum propoſitos authores imitando, tum plurimúm & aſſidué ſcribendo & dicendo ſibi comparat: Sic idem troporum & figurarum ornamentis á Rhetoribus ornatus, cúm ad Dialecticos tranſibit, Rhetorica illa ornamenta non contemnet, ſed dialecticorum conjuncta prudentia, legendis poëtis, oratoribus audiendis, bonarum artium ſcriptoribus pervolutādis, & exercitationis gratia, laudandis, interpretandis, corrigendis, vituperandis, refellendis, in contrarias partes diſputandis, omnibus omnium ſcriptionum meditationū, declamationum modis amplificabit. Nunc veró puer iſte quid agit? multos annos in grammaticis & rhetoricis retinetur, dum aliquid in eo maturū & perfectū videa-

tur: Id laudo: tum abjecta omni puré & proprié loquendi cura, damnata ſtyli & orationis priſtina diligentia, multis minis, plerunque etiam virgis, lectione poëtarũ & oratorũ interdicta, vera philoſophiæ exercitatione, meditatione, imitatione, ſcriptione, dictione, nõ dico damnata tantúm, ſed penitús ignorata, in altercationes & clamores de regulis philoſophicis conjicitur, ut tandẽ Grámaticæ & Rhetoricæ ſtudiis longa oblivione deletis, pro puro & nitido ſermone, barbariſmos & ſolœciſmos faciat: idque quod ſibi queritur Ovidius apud Getas & Sarmatas agenti contigiſſe, ſentiat, meritoque de ſeipſo dicat:

Ipſe mihi videor jam dedidiciſſe Latiné:
Jam didici Geticé Sarmaticeque loqui.
Si quis in hac ipſum terra poſuiſſet Homerum,
Eſſet, crede mihi, factus & ipſe Getes.

Sic, inquam, puer inter hos Geticos & Sarmaticos ſophiſtas Græcé & Latiné dediſcat, Geticé & barbaré addiſcat: pro ſuavi & ornata oratione, ſpinoſum aliquod & jejunum ſophiſma latrare conſueſcat, nullam philoſophiæ exercitationem propriam, non Analyſim, non Geneſim adhibeat: ſed ea denique facere & ſentire perdiſcat, quæ ſi quando in forum, in domos & aulas principum, in conventus & conſpectus hominum venerit, magno non dico labore tantúm, ſed pudore dediſcenda ſunt. At veró philoſophiæ uſu adhibito, conjunctis, ut dixi, toto triennii tempore ſtudiis, ſi epiſtolam antea facere, elegiam condere, rem propoſitã ornaté pronuntiare didicerit, non modó hæc eadem decurrendis philoſophici curriculi

ſtadiis

ſtadiis retinebit, ſed ampliora multó ac uberiora præſtabit, omniaque ex proprio & naturali philoſophiæ uſu & dicere & agere didicerit, quæ populo, quæ Senatui, quæ judicum ſenſui, quæ vitæ & humanitati conſentiant. Cicero dicit Hippocratem nobiliſſimũ Medicum, ſcriptum reliquiſſe, quoſdã fratres (cúm ſimul ægrotare cœpiſſent, & eorum morbus eodem tempore ingraveſceret, eodem levaretur) geminos ſuſpicatum. Si quis igitur naturalem philoſophiæ & eloquentiæ germanitatem neſciret, cúm tamen has artes conjunctione ſtudiorum & communione ſpecioſas & robuſtas eſſe, diſjunctione non modó colorem, ſed etiam ſanguinem amittere videret, germanas tamen & genuinas ſuſpicari debeat, & in naturæ ſuæ ſocietate, in una victus cultuſque conſuetudine retinere, ſi ſalvas & incolumes eſſe velit. Craſſus homo eloquentiſſimus & amantiſſimus eloquentiæ, edicto Cenſorio urbe Roma Rhetoras expulit: recté, quia tantúm Rhetores erant, philoſophiam neſciebant. Domitianus Imperator Italia tota philoſophos expulit: recté. quia philoſophi duntaxat erant, eloquentiam non habebant. At Craſſus, opinor, neque Rhetoras, ſi philoſophi fuiſſent: neq; Domitianus philoſophos, ſi Rhetores fuiſſent, expuliſſet. Cõjunctionis igitur hujus naturalis utilitas prima jam magna quidem per ſe nobis videri debet, Judices, quód conſequentibus ſtudiis, antecedentium fructus nulli amittantur, ſed omnes augeantur: totaq; ejus utilitatis, quantacũque eſt, gratiâ Academiæ, legibus eſt attribuenda, quia humanitatis & philoſophiæ

conjunctionem, hujus utilitatis authorem, nobis dederit: eſt tamen eó major utilitas exiſtimanda, quód inſignem quandam doctrinarum lucẽ conjunctã ſecum habeat: Nam cúm iſto modo artiũ fructum exquiremus, ſi quid erit ab earũ doctoribus inepté & imprudenter conturbatum, omnis ejuſmodi error facilé deprehedetur & tolletur. Uſus enim conjunctus, demonſtrabit quid utile, quid ſolidum, quid verum ſit in præceptis: contrá, ſi quid erit inutile, vanum, falſum, idem uſus manifeſté declarabit, Ita fiet ut quemadmodũ in hortorũ arboribus, ſic in artiũ inſtitutionibus alias conſervemus, quia fructũ ferãt, alias amputemus, quia fructũ non ferãt. At veró, Judices, diſjunctione uſus & doctrinæ, quæ commenta, quæ ſomnia pro veris artibus nobis tradita ſunt? Nullus fuit ab annis neſcio quot, homo tam barbarus, tam omnis humanitatis expers, tam cõmunis ſenſus ignarus, qui non (quicquid delirãdo ſomniaſſet) pro philoſophia traderet. Pudet vix aniles fabulas commemorare, Suppoſitiones, Ampliationes, Reſtrictiones, Aſcenſiones, Deſcenſiones, Exponibilia, Inſolubilia, Obligationes, & ſimiles philoſophiæ tenebras, non aliũde, quám ex privatione luminis excitatas. Philoſophiæ conjunctus uſus, philoſophiæ dies eſt: á philoſophia diſjunctus uſus, philoſophiæ nox eſt. Ergo homines ingenioſi quidem, ſed ignari, cúm veræ philoſophiæ diſcernẽdæ regulã uſum eſſe neſcirent: unde philoſophia duceretur, ignorarent: quó philoſophia referretur, nõ cogitarẽt: philoſophos ſe magnos eſſe ſibi perſuaſerunt, de uſu rerum, philoſophiæ

origi-

origine, philoſophiæ fine nil laborarunt: itaque quicquid illis in mentem venit, tanquam á magnis philoſophis inventum, philoſophiæ decretum eſſe crediderunt. Tot igitur artiũ tenebris cõtrarium artiũ lumen legibus Academiæ debemus, Judices, quód illum tantæ lucis parentẽ uſum nobis tradiderint: hoc igitur etiã bonum legibus acceptum referatur. Quid quod eadem ratione tẽpora ſtudiorũ, laboreſq; mirificé minuũtur? Certos gradus in diſciplinis explicandis ita diſtinctos tẽporibus habemus, ut primo tẽpore Grammatica, ſecundo Rhetorica, tertio philoſophia perdiſcatur. Sit igitur puer novitius plané & rudis, qualem antea finximus, pro vulgari ſcholarũ Pariſiẽſium cõſuetudine nobis informãdus: is, ut quám optimé fieri ſoleat, erudiatur: quatuor aut quinque primis annis ſic in Grammaticis erudietur, ut Latiné loqui, ut verſiculos fingere, ut ſermonem familiarem in epiſtola exarare non inepté poſſit: deinde cúm ad quartam claſſem (ut puerorum in gymnaſiis majoribus ordines diviſi & cenſi ſunt) pervenerit, in rhetoricis ſtudiis duos annos minimum, ſæpe autem cõplures exercetur: hoc ſecundum tempus eſt: tum demũ ſeptimo, vel octavo ſtudiorum ſuorum anno, tertio quippe tempore, ad philoſophos, ſuperioribus ſtudiis omnibus omiſſis (ut cognita priús videlicet obliviſcatur & dediſcat) deduci ſolet, & tres annos ſexq; menſes in illo arido, omnibuſque Rhetoricæ floribus ſterili ſolo, laborioſé arando & ærumnoſé iterando mãcipatur: ita duodecimo propé laborum ſuorũ anno, magiſter artiũ nominatur. Verũ enimveró

partitis,ut expoſui, docendæ percipiendæque philoſophiæ tribus annis, ſexque menſibus, ut pars ejus temporis altera manſuetioribus muſis impẽdatur, puer quinto ſtudiorum anno philoſophis opportuné & commodé commitetur, & annos quos in Rhetoricis ſtudiis collocabat, multó meliús ac utilius in conjunctis eloquentiæ & philoſophiæ ſtudiis collocabit. Nec enim ſolúm ornaté dicendi copiam,ſed bene ſentiẽdi agendique prudentiam, optimarumque rerum & ſententiarum ſcientiam eodem tempore,eodemque triennio ſibi comparabit. Ita ſeptimo propemodum ſtudiorum ſuorum anno verus artiũ magiſter efficietur. Quod ſtudiorum liberalium tempus Græcis illis ſapientiæ magiſtris video valdé placuiſſe.Plato ante viceſimum annum omnes artes & corporis & animi perceptas & uſitatas eſſe voluit:reliquam vitam in publicis belli paciſque temporibus,in ſerio juvenilis inſtitutionis uſu & ſecretiore quodã & ſanctiore philoſophiæ ſtudio conſtituit. Ariſtoteles eodem feré cõtendit, ſed clariús etiam idipſum teſtatur, & diſciplinarum ſtudia temporibus apertiús dividit. hominis ætates philoſophus quidam ſeptenario diſtinxerat,quem tametſi non omnino probat Ariſtoteles, attamen feré ſequitur: Nam cúm primum ætatis ſeptenarium jucundis & ludicris virtutis exemplis oblectandum,ſecundũ gymnaſticis & corporis exercitationibus informandũ præcepiſſet:tertium,animi diſciplinis attribuit,nec eodem tempore magnos & corporis & animi labores ſubeundos eſſe cẽſuit: quinetiam diſciplinis animi, modum illo tertio ſeptenario plané terminavit,

navit, & in iis juventutem diutiús immorari, noxium eſſe & detrimentoſum judicavit: quia potiora vitæ & majora officia patriæ & parentibus debita retardarentur. Quid Horatius? nunquid annales illas artium liberalium leges, neſcio quid aliud agens, tamen indicat?

Ingenium ſibi quód vacuas deſumpſit Athenas,
Et ſtudiis annos ſeptem dedit, inſenuitque
Libris & curis.—

Sed cur philoſophos illos, aut hunc poëtam potiús, quám germanas Academiæ noſtræ leges adhibeo, ac non etiam tanti boni principia ad ſuam cauſſam refero? Etenim leges Academiæ, Ariſtotelicum illum Palladis ſeptenarium, & publicé omnibus & privatim gymnaſiis ſingulis imperarunt. Grammatica duos aut ſummúm tres annos docebatur, in eaque juventus mediocriter erudiebatur: tum ad philoſophos, á quibus non ſolúm philoſophiam, ſed etiam politioris Grammaticę & humanitatis, quantulacunque tum fuerat, perfectionem quandam & elegantiam conjunctis humanitatis cum philoſophia ſtudiis tres proximos annos accipiebat, Rhetoricæ ſtudia nulla dum extiterant. Itaque ſexto aut ſummúm ſeptimo ſtudii anno, puer tantúm ad percipiendas artes bene natus, vel qui literarum omnium rudis Lutetiam veniſſet, philoſophicam lauream obtinebat. Cognoſce Academiæ noſtræ leges, nunquid in philoſophico curriculo cum philoſophicis authoribus grammaticos, ſicut antea docui, explicandos imperant? nunquid nominatim juſjurandum de ſex annis in artium auditione & cognitione poſitis requirunt,

cúm tamen triennio, philoſophiæ ſtudium leges eædem perſpicué terminent? Excute gymnaſiorũ de annonis & burſis inſtitutiones, nunquid cum legibus conſentiunt, & ſex annos alumnis & burſariis ſuis ad lauream philoſophicam definiunt, & his annorum intervallis, ſtudiorum ad eam neceſſariorum curſum concludunt? Quamobrem hoc etiam temporum compendium legibus Academiæ debemus, eiſque totam hujus boni laudem gloriamque meritó tribuemus. Legitimæ diſciplinæ & authenticæ inſtitutionis, quam ſequimur, magnas antea commoditates oſtẽdimus, Judices, quód nulli temporũ præteritorum fructus amitterentur, ſed omnes mirificis modis amplificarentur, quód artes ipſæ vehementer illuſtrarentur: at non ſolúm majores temporum fructus, ſed labores etiam longé minores hic oſtẽdimus. Tria ſunt in vulgari juventutis eruditione tempora, primum grammaticum, cui quinque, aut plures anni impenduntur: ſecundum rethoricum, cui feré tres aſſignantur: poſtremum philoſophicum, cui tres anni ſexque menſes attribuũtur: ſic etiam ut philoſophiæ cognitione, Grammaticæ & Rhetoricæ oblivio inducatur. At conjunctis eloquentiæ & philoſophiæ ſtudiis, quo tempore ſola Rhetorica doceretur, eodem philoſophiam & philoſophiæ fructum, & quidem multó pleniorẽ, quám antea, & uberiorem conſequimur, & magnum tertii tẽporis lucrum facimus: & iſta compendiaria via diſcipulos admodum juvenes eó perducimus, quó vix ſenes, ac ne vix quidem unquam fortaſſe perveniſſent. Magna res eſt, quam dico, Judices, &

magnopere

magnopere conſideranda. Liberi veſtri primis & puerilibus ſtudiis ad Rempub. informantur: decimoquinto ætatis anno, ſi ſeptimo diſcere incipiat, adoleſcentem ad legum ſtudia liberalibus artibus liberaliter excultum & præparatum, de ſchola noſtra vobis emittimus, ut quinquēnio verſatus in juris civilis ſcientia, maturé ad forum veniat, oratorumque & Senatorum & judicium & magiſtratuum exemplis, tertio ætatis ſeptenario, ut antiquis illis hominum paſtoribus placuit, Rempub. regere & gubernare conſueſcat. Si ſe ad religionē divino aliquo inſtinctu adoleſcens applicet, non ſolúm magna eſt ad Theologiam perdiſcendam & exercendam ætas, ſed magnis & neceſſariis adjumentis inſtructa, ſive voce populum beatæ vitæ rationes docere, ſive revocare á vitiis & errore, ſive languentem & ſopitum, ad amorem charitatéque excitare, ſive ab impietate defendere vindicareque voluerit. Quamobrē, Judices, ut inſtitutam utilitatis demonſtrationem colligam & concludā, videte num talem philoſophiæ inſtitutionem ſequi debeamus, quam ſummi frūctus commendāt, quam artium veritas & perſpicuitas expoſcit, quā optatiſſima temporum compendia repetunt. Diſputavi adhuc de legum authoritate, de rei ipſius utilitate, de facilitate ſupereſt eſſe dicendum. Poteſt enim ſic exiſtimari, hanc inſtitutionem tam eſſe probatam, tamque commodam, ut optanda: ſic eſſe difficilem, ut pertimeſcenda ſit. & quidem non deerit (ſi ſuperis placet) hoc etiam loco, quod malus Academiæ Genius accuſet. Nam cúm tot utilitates commoditateſque & artium & temporū

& diſcipulorum & magiſtrorum tam ſtudioſé collegero, delirare me dicet, & iſtam viam, quam ingredior, perdifficilem eſſe familiaribus ſuis accuſatoribus meis perſuadebit: tot & tam multos libros, quàm multi legibus definiuntur, media diei parte, triennii ſexque menſium tempore, prælegi & diſputari non poſſe, ut reliqua pars diei media ſtudiis humanitatis & philoſophiæ exercitationi relinquatur. Hoc magnum contra nos argumentum eſt, Judices, & valdé, ſi verum ſit, pertimeſcendum. In triennio & ſex menſibus ſi una duntaxat horâ diei, philoſophia prælegatur, non poteſt inſtitutus philoſophiæ curſus peragi. Hæc Achillis haſta ſcilicet quædā eſt, qua niſi caveamus, neceſſe ſit nos confici. Quare haſtam illā tam violenter intortam declinemus. Triennium ſexque menſes legitimis libris vix ſatis ſunt, inquit accuſator, quanvis totus dies in his conſumatur: imó, inquam, non modó ſatis ſunt, verúm etiam ſuperſunt: Tot annorum menſiumque dies cum libris comparemus, rationiſque ſummam faciamus.
Omnium librorum legibus præſcriptorum prælectiones triennio per legem ipſam terminantur: ſex menſes prælectionibus liberi & gratuiti lege condonantur: ſex igitur jam menſes præſcripto legis otioſos habeo. De libris lege præſcriptis permulti, vel jampridem é ſcholis ejecti, ut ſex principia, Barbariſmus, Græciſmus, Alexander de villa dei: vel certis de cauſſis omiſſi, ut Boëtius de Topicis & diviſionibus, Ariſtoteles de animalibus, de plantis, de differentia ſpiritus & animæ: vel ad antecedentia Grammaticæ ſtudia remiſſi, ut Priſcianus

nus major, minor, de accẽtu. Hos igitur non pauciores menſes conſenſu temporis otioſos habeo, & annus hic nobis otioſus eſt. Feſtos dies & profeſtos, prælectionibus ſolutos, leges Academiæ permultos nobis quotannis inſtituunt: eos nobis recenſe, qui in Calendariis publicarum ſcholarum & ſingulorum gymnaſiorum notati ſunt: ſupra ducentos, annis ſingulis invenies. Quinetiam ex illis menſibus, qui ſingulis libris explicandis per legem definiuntur, ſi libri ipſi philoſophici per ſe & ſine ullo humanitatis authore prælegantur, lex dimidium temporis detrahit: & ſeſquiannum philoſophici ſtudii legitimis libris explicandis tantummodó relinquit. Multiplica hũc dierum otioſorum numerum ex triennio, ſupraque deductis otioſis integri anni diebus adjunge, & reliqui temporis ſummam confice: an non concludes, philoſophici temporis lege præſcripti multó majorem partem nobis otioſam, prælectionibuſque vacuam & liberam permiſſione legis relinqui? At vix triginta dies nobis toto anno prælectionibus liberos permittimus: omnib⁹ totius anni feré diebus omnia Academię Pariſiẽſis gymnaſia, quę quidem literarũ laude floreant, philoſophãtur, prælegunt, aliquid deniq; profeſſionis muneriſq; ſui exercent & agunt, nulla ceſſant, nulla otiãtur. Quare leges Academiæ & præſentiũ temporũ tam gnavi tamq; induſtrii mores declarãt una ſingulorũ dierũ hora eaq; per annum totũ perpetua, non ſolum omnes legitimas, ſed etiã quas addimus, mathematicas artes abundé declarari exponiq, poſſe: ad ejus declarationis meditationẽ & conformationẽ duæ

horæ conjungantur: reliqua tamen diei pars pluſquam media nobis & libera & ſoluta relinquetur. Quare triënii ſexque menſium tempore, philoſophia legitima,qualem docuimus, penitúſ explicari poteſt, & eodem tempore ejus exercitatio & illuſtratio ex poëtis & oratoribus addi poteſt. Quid ergo?quæret aliquis veſtrum, Judices, tãtum temporis intervallum,quantum ad uſum philoſophiæ conferes,quibus rebus hoc tempore impenditur? Utinam,Judices, tãtúm perderetur, non etiã ſtultis & vanis rebus & poſtea dediſcendis impenderetur. Cúm philoſophiæ & eloquentiæ diſjunctio facta eſſet, & omnes humanitatis authores in antecedentia philoſophicum curriculum tempora rejecti eſſent, aut omnino relicti, & in ſingulis gymnaſiis feriæ tot dierum ſublatæ : ut triennii tempus impleretur,parva Logicalia Terminorum, Suppoſitionum, Ampliationum, Reſtrictionum, Aſcenſionum,Deſcenſionum,Inſolubilium,Obligationum,de quibus jam dixi,aſſumpta ſunt, quæ primum feré annum conſumerent : adjuncti ſunt ad Logicam Ariſtotelis aculeatis ſophiſmatis infarciendam,peringenioſi ſophiſtæ Buridanus,Dulardus,Tartaretus,Petrus Hiſpanus,& eorum philoſophorum magnus cœtus, qui etiam altitudine ſapientiæ ſuæ,authorum legibus,præſcriptorum luminibus obſtruerent: item quæſtionarii homines, quaſi triarii, lubricum quemque & dubium philoſophiæ locum ſuis copiis communiverunt : denique perfacilé triënii tempora ſuis velitationibus occuparunt : adeoque hoc tempore, ſi quis nugis illis ſpretis legitimos philoſophiæ libros etiam diligenter

ligenter interpretari velit, exacto biennio nihil ex lege reliquum, quod interpretetur, habeat. Et hæc Genio illi, per quem tandiu Academia vexatur, proximis ſuperioribus annis occaſio fuit, ut philoſophiæ ſtudium biennio concludendum maxima contentione procuraret: qui furia neſcio qua in ſeipſum retortus, eum perſequitur, á quo non tantúm illud tam deſideratum temporis compendiũ ſumma voluntate legum tribuitur, ſed cum maxima artium & ſtudiorum utilitate & illuſtratione tribuitur. Sed invidia rumpitur. Penelope procis ſuis arcum Vlyſſis propoſuit, ſeque ejus uxorem fore promiſit, qui eum tetendiſſet. Proci tendere non poterant, á nemine tamen tendi patiebantur. Talis eſt in iſto Academiæ peſſimo Genio, ſcilicet æmulatio & invidia: amat eam laudem, qua potiri tamen non poteſt: arcus occaſio ſummis Reipub. malis opitulandi in medio ponitur, præmium ſpõſæ pulcherrimæ & nobiliſſimæ proponitur. Procus hic, qui didicerit Ulyſſis pecora & armenta devorare, non ad Trojam pro patriæ libertate & gloria pugnare, arcum tamen Ulyſſis ab Ulyſſe ipſo tẽdi non vult, indignatur, minitatur. Verumenimveró arcum ſuum novit Ulyſſes, Penelope jubet ab eo tendi. Itaque arcum tendit, procos omnes vincit: ſic improbe & invide Genie, philoſophia per eos, qui idipſum poſſunt, qui norunt, qui ſeſe in his ſtudiis exercuerunt, reſtituetur, & invidia tua ſuo livore contabeſcet. Non eſt porró malorũ Geniorum de philoſophia & literis, de Republica bene mereri: fallere, mentiri, pejerare, Rempub. vendere & depeculari, perditorum Geniorũ pro-

prium eſt. Ignoſcite mihi, Judices, ſi tam vehemẽter malos Academiæ Genios odi, quã bonos Genios Academiæ defenſores & patronos diligo. Non poteſt, ait iſte calumniator, inſtitutio tua tractari, quia tempora legitima non ſufficiunt. At ex lege ipſa doceo ampliſſimé ſufficere. Sed fac, inquiet, ad inſtitutionem tuam explicandam per legem, temporis ſatis eſſe: qui tamen hujus inſtitutionis doctores & magiſtri reperientur? Vereor, Judices, ne conſtantiæ veſtræ diffidere videar, qui tam imperitis nugis reſpondeam. At hęc accuſatoris mei argumenta ſunt: non putat, quod malus Genius, quod mali Genii familiares & miniſtri neſciant, hominum quenquam ſcire. Verum quatuor jam perpetuos annos, licet malo illo obſtrepẽte Genio, hæc diſciplina tenetur, tractatur, exercetur, & ab infinitis ingeniis, quæ Deus hoc ſeculo ad immenſam nominis ſui gloriam ſuſcitavit, præſtantius & excellentiús teneri, tractari, exerceri poteſt. Non ſi Ramus unus pro Rep. tot iniquitatibus affligatur, ideo non multos eſſe putetis, qui velint & poſſint idem præſtare: Signum tantummodó, Judices, tollite: quantus præſtantium architectorum ad hanc reædificandam Academiã concurſus fiet? quãta doctiſſimorum philoſophorum & eloquentiſſimorum oratorum copia protinus exiſtet? Res facilis eſt: eſt etiam, quó facilior ſit, perjucunda. Utinam, Judices, perinde verbis explicare poſſim, quod ſentiam: neminem profectó tam durum, tamque agreſtem eſſe arbitror, quem voluptatis futuræ cogitatio & cõmemoratio non ſumma voluptate afficiat. Quid enim eſt in quo

exultare

exultare animis, lætitia efferti, triũphare deniq; ſoleamus? Nempe cũ iis rebus, quas amavimus, quas optavim⁹, perfruimur. Diſcipuli noſtri é lõginquis plerũq; terris ad nos deducũtur: quo porró deſiderio incẽſi? quo amore inflãmati doctrinæ? Quãtó igitur in omni doctrina majores progreſſiones fecerint, tãtó pleniores voluptates percipiẽt. Atq; ut antea moleſtiſſimis ſpinis debilitati, inanib⁹ clamoribus fracti, perpetua rerum obſcuritate deterriti, amorẽ philoſophiæ deponebant: ita nunc ſuaviſſimis rebus illecti, liberalibus exercitationibus confirmati, clariſſima luce invitati, cũ omnibus modis ſe & doctiores & diſertiores quotidie fieri ſentiẽt, incredibili voluptate omnes vigilias tolerabunt: non ſibi negotiũ exhiberi, ſed otium condonari: non laborẽ imperari, ſed delectationem cõparari judicabũt. Neq; veró magiſtri in tanta diſcipulorũ lætitia lugebũt, ſed ut boni agricolæ, cúm ſegetes, quas ipſi ſeverint, lætas ác luxuriantes aſpiciũt, magno gaudio ſuperis gratias agũt: ſic liberalis animi præceptores immortaliter uberrimó ingeniorum, ſua diligentia velut excultorum & ſatorum, proventu gaudebunt. Antea de Dialecticæ duris admodũ & injucundis præceptiunculis ſeſe obtundebant: nunc ejus amœniſſimum in omnibus dictis & factis, maximis, minimis, uſum intelligent. Nil antea mathematicũ guſtabãt: nũc gratiſſimas, generoſis animis epulas, ex veriſſimis mathematum menſis accipient. Antea quid eſſent venti, quid pluviæ, quid tempeſtates, quæ cauſſæ rerum ortus & interitus efficerent, inquirebant: nunc eorum generum efficientiã in Virgilio, in Homero,

in reliquis bonis authoribus ſuavitate magna recognoſcent: nec in ulla philoſophiæ parte oblectandi otii materies unquam diligentibus & attẽtis doctoribus deeſſe poterit. Immortales, ita me Deus amet, eſſe cupient, ut iſta conditione perpetuó doceãt. Longa navigatione, Judices, perfuncti ſumus: difficiles ſcopulos prætervecti ſumus: terram mihi jam, portũque intueri videor: quó priuſquam contendo, permittite mihi paululúm, quod ſupereſt, explicare: non audeo dicere: reticere etiã cogitaram, nec id in partitione diſputationis meæ poſueram: dicendum tamen eſt: & quia veſtra humanitate tam liberaliter adjuti ſumus, pro Republica fortiter eſt agendum. Quám corrupta ſit Academiæ diſciplina, quám miſerabilis, quám obſcura, quám moleſta & odioſa, dixi. de doctorum & magiſtrorum induſtria & integritate nondum dixi. de iis igitur etiam pauca cognoſcite. Philoſophia ſeptingentos annos ſecundum Regum Pontificũque leges in publicis ſcholis tradita eſt. Quid tum? pauci ſufficiebant in publicis ſcholis, nec omnino multi eſſe poterant philoſophiæ doctores & magiſtri, hique ex magna doctorum hominũ multitudine ad certum tempus electi: adeoque uſque ad ætatem noſtrã unicus univerſæ Academiæ doctor ethicus hoc modo delectus eſt, & adhuc vir honeſtus, & de Repub. bene meritus vivit, qui poſtremus hoc munus ſuſtinuit: & credi par eſt, unicum una in ſchola Logicum, unicum item Phyſicum fuiſſe ſatis. Et certé ut in majore otio, magis elaboratæ prælectionis, majorem etiam fructum á duobus eiuſdem diei artiſque magiſtris, matutino

&

& pomeridiano, diſcipulus capiat, attamen ſingularum artium bini doctores abundé ſufficient:atq; ita ſex profeſſores, licet à ſingulis diſcipulis perexiguum ſymbolum caperent, ſemicoronatum dari ſolitum audivimus: ex multorum tamen collectis, creſcebat illis amplum & valdé magnum ſtipendium. Certa etiam quædam pecunia, ut leges nominatim ſanciunt, in Baccalaureatu per procuratores, in Licentia per examinatores exigebatur, qua communibus Academiæ negotiis fieret ſatis. Has pecunias, burſas lex appellat, & ſic adhuc appellantur. De iis, lege cautum eſt, ne in examine & Licẽtia burſæ plures duabus pretii ſcholarum (ordinarium unius hebdomadę ſumptum, burſam intelligit) examinis, prandii, laboris cauſſa caperentur: duos ſolidos examinatori pro ſtraminibus lex tantummodo permittit, præterea quicquam à magiſtris accipi, valdé vehementerque prohibet: philoſophiæ diſcipulos pié miſericorditerque (ut ipſa loquitur) tractari jubet, ut parva pecunia, vel (ſi pauperes eſſent) nulla ad omnes philoſophiæ honores, honeſtis ingenii laboribus, non pecuniæ gradibus aſcenderent. Vetus illa parſimonia in publicis ſcholis ætate patrum noſtrorum viguit. Totavillæus Cardinalis eam confirmavit, & nominatim præcepit, ut his legibus, philoſophiæ diſcipuli philoſophiã quotidie in ſcholis publicis audirent. Philoſophia ſic in ſcholis publicis, legibus publicis inſtituta, permagnum quondam philoſophorũ numerum extulit, ut de reprimendo philoſophorum numero leges aliquot veteres habeamus. At philoſophia neſcio quot abhinc annos contra le-

ges á publicis ſcholis in privatas abducta eſt. Quid deinde cõſecutũ? Ariſtoteles in Politicis multa de civitatũ & Rerumpublicarũ exitiis exponit, quorũ illud vel maximum cẽſet eſſe, dum res aliqua parva tollitur: unde conſequitur ſenſim magna rerum aliarum ruina: Deſpicitur enim primum, & ſophiſticę captionis inſtar, occultis inſidiis irrepit, priuſque enecat, quám ſentiri poſſit. Parum intereſſe videbatur, in ſcholis ne publicis, an in privatis philoſophia legeretur. Quid igitur philoſophiæ á publicis ſcholis in privatas, avocationem ſecutũ eſt? Rapinæ, Judices, & miſeræ juventutis vexationes non tolerandę, ut quod ſola induſtrię & ſtudii laude, nulla pecuniæ mercede conſtare debuerat, turpiſſimo quæſtu proſtituatur. Qua tandem ratione tam fœdę rapinæ exortę ſunt? Dicam, Judices: Philoſophia in privatas gymnaſiorum ſcholas contra leges abducta, in ſingulis gymnaſiis tot philoſophiæ doctores inſtituendi fuerunt, quot in Academia tota priús ſatis fuerant (non dico quám docti & eruditi, quám multi magiſtri ſint aut fuerint, & quantó difficilius ſit multos excellentes doctrina magiſtros, quám paucos invenire) ſed pro tribus aut ſex, ſexaginta aut centum inſtituendi fuerunt, alendi fuerunt, ornandi ſtipendiis fuerunt. Hic ſumptus permagnus gymnaſiarchis fuit, quod nullos antea philoſophię doctores alerent, quaternos alere coacti ſunt: tantus ſumptus fuit alicunde recuperandus. Quid ergo gymnaſiarchi facerent, niſi ut philoſophiæ candidatis novum aliquod tributum imponerent? Doctores meminerant ea ſtipendia, quæ publicis antea doctorib. in ſchola publica

blica pendebantur. At quãvis eſſet auditorum ló-gé minor numerus, tamē quia non minus pro paucis, quám veteres illi doctores pro multis laborare ſibi viderentur, ſibi quoque parem mercedem deberi ſtatuerunt: multiplicandum igitur hîc etiam vectigal fuit, ut tantúm perciperetur á paucis, quãtúm antea percipiebatur, á plurimis. Lex vetus anno milleſimo ducenteſimo octogeſimo nono facta eſt, ut magiſtri, auditorũ ſuorum nomina perſcriberent, & ſigillo ſuo tandem de moribus eorum doctrinaque fidem facerent: ſancta lex fuit: ſed nihil tam ſanctum, quod avaritia non corrumpatur. Additum eſt in legibus, ne pro ſigillis ejuſmodi quicquam á diſcipulis caperetur, Hîc tamen eſca multorum aucupiorum reperta eſt, & hujus occaſione teſtimonii, quantum libitum eſt, tantũ eſt exactum. Nec privatim tantúm hæc infamis avaritia, ſed publicé ſic aucta eſt, ut pro duabus burſis, jam ſexſitemque octo majoris etiam pretii exigantur. Burſæ duæ quondam, cúm gymnaſia nondum ædificata eſſent, omnibus publicis & ſacrificiorum ſumptibus, & Rectorum, Procuratorum, examinatorum ſtipendiis & miniſtrorum laboribus ſatis ſuperque fuerant: ſacra tamen ſunt in ſingulis gymnaſiis, quæ non ante trecentos annos fundata ſunt, quotidiana, quibus ad neceſſarium & Chriſtianum exemplum juventutis intereſſe debeamus: nec publicis & ſodalitiis ſacris, intereſſe potes, niſi domeſtica deſeras: burſis ad eam rem utique nihil opus eſt. Rectoribus, Procuratoribus examinatoribus, apparitoribus & bidellis aliunde ſtipendia quæruntur: burſis ad eam rem nil utiq;

opus eſt. Attamē hodie cúm nulla ſit omnino burſarum cauſſa, non duplæ, ſed decuplæ pené factæ ſunt. Quamobrem igitur hodie miſerorum adoleſcentum burſæ ſic exhauriuntur? Reſpondeant, qui norunt his manubijs ſe beatos efficere. Diſtributiones philoſophis ad ſodalitia nationum ſacra venientibus fiunt. At interea deſero domeſticum ſacrū, ad quod diſcipulos meos deducere debeo; & multó gratius & liberalius fuerat, neminē ſpoliare, quám ſpoliato ſpolia eo modo tandem fruſtratim & particulatim reſtituere. Si paganum Platonē, ſi ethnicum Ariſtotelē interroges, utrúm artium magiſteria iſto modo vendere liceat, te ut dirū caput, execrabuntur: ille aurū cæleſte in præclaris animis divinitus inſitū terreſtri auro non æſtimādum clamabit: hic dicet non modó pecunias á talibus nullas exigēdas, ſed pecuniis potiús egregios animos ad virtutē, ad Reip. utilitatē eſſe provocandos: nos Chriſtiani nominis homines hæc toleramus? toleramus? imó etiam contra leges noſtras facimus. ex injuria ſumma, ſummū jus ſcilicet efficimus: ſi quis contra iſta dixerit, perſequimur, affligimus. Sed quid in iſta perdita avaritia diutius commoror? quid imperatas conviviorum effuſiones, chirothecarum pileorumq; exactiones, miſeriaſq; alias aliis ſubinde catenatas commemorem? Tantúm dicam, Judices, jactura præteritorum ſtudiorum, confuſione artium, longitudine producti temporis, multos á philoſophiæ ſtudio deterritos eſſe: ſed multo plures tam improbis exactionibus repulſos eſſe. Nam cum homines minimé hebetes & ignavi, maximas temporū moleſtias, maximas

ſumptuum

ſumptuũ impenſas cernerent, Grammatica autem Rhetoricaq; perceptis, nil admodũ cernerent, quod in philoſophia tam multis ſpinis involuta ad uſum humanitatis & vitę referri poſſet: imó philoſophiã ſic tractatã, ſordidã & illiberalẽ & humanitati contrariã judicarent, de alia liberorũ inſtitutione cogitare cœperunt. Itaq; poſt grammaticum rhetoricumque ſtudium, vix guſtatis philoſophiæ principiis, vel ad civilium legum prudentiam, unde magiſtratus aſſequerentur, vel ad aulas principũ, unde ſacerdotia venarentur, vel ad aliquẽ mercatum, unde vitam ſuſtentarent, liberos ſuos tranſmiſerunt: nec eos in vanis & inutilibus, & ut putarunt, detrimentoſis ſtudiis vana ſpe retineri voluerunt. Perpauci philoſophiæ diſcipuli, vel quia hinc evolare non poſſent, aulœdiq; fierent, qui citharœdi fieri non poterant: vel quia ad Medicinam aut Theologiam, niſi iſta via pervenire non poſſent, vel qui ſe ſpoliandis aliis ſua ſpolia recuperaturos ſperarent, in ſchola remãſerunt. Ita poſteaquã philoſophia de publicis ſcholis abſtracta eſt, non ſolum illa doctrinæ perturbatio, de qua in utilitate ſtudiorum, artium, temporum diſputavi, ſed ſordida iſta & infamis doctorũ & magiſtrorum avaritia, facultatem artium tam miſerabiliter afflixit, ut ordo quondã frequentiſſimus & florentiſſimus, nunc redactus ad pauciſſimos, pené intermortuus jaceat. Quare quatuor primos annos in gymnaſiis ſi commodũ eſt, juventus grãmaticis & rhetoricis exerceatur. Nullæ rapinæ iſtarum artiũ cauſſa ſunt inventæ: multa ſunt à Regibus & Pontificibus, earum dũtaxat artium peritis, magna propoſita præ-

mia: philoſophiam, quæ cæterarum antecedentiū artium [illegible]ctus cōplectatur, illi Academiæ parētes magnis muneribus & præmiis affecerunt, & publicæ profeſſionis publicam ſcholam eſſe voluerunt. Quare ſi lex jubeat, ut jubet, philoſophiam in publicas ſcholas remittite. Si grave eſt gymnaſiarchis quaternos philoſophiæ doctores, dialecticum, logicum, phyſicum, intrantem (ut vulgus appellat) alere & ſuſtentare (ſicut eſſe grave neceſſe eſt) philoſophiam in publicas ſcholas remittite, tanto onere gymnaſiarchos liberate: ſi eſt abſurdum & iniquum, burſarum, ſigillorum, cōviviorum, chirothecarum, pileorum & plurimarum rerum ad philoſophiæ ſtudium nil attinentium rapinis, philoſophiæ auditores vexare (ſicut abſurdum eſt & iniquum) philoſophiam in ſcholas publicas remittite, tantis ſumptibus miſeros diſcipulos ſublevate: ne paupertati ad philoſophiam iter his impedimentis intercludi, ne etiam locupletes & fortunatos his indignitatibus alienari ſinite: parſimoniam legum revocate. Philoſophia, donum Dei eſt: avaritiæ ſordibus inquinari ne permittite. Ut ſis baccalaureus in jure Canonico (quæ facultas, dignitate & privilegiis ſuperior eſt) quatuor aut ſummum quinque coronatis, potes neceſſariis ſumptibus ſatisfacere. ut magiſter artium, ſecundum has ſordes nominêris, vix ac ne vix quidē viginti coronatis te expedies. Mores corrumpētur, dicet aliquis, ſi philoſophia in publicas ſcholas redierit. At quæſtio hæc jam olim, ut Quintil. author eſt, dijudicata eſt: & quę de domeſtica inſtitutione ab eo contra publicas

ſcholas

ſcholas dicuntur, plané de privatis gymnaſiis cōtra publicas ſcholas dicuntur. Multa alia multos contra hæc & cogitaturos & dicturos non ignoro, & ſapientiam veterum, præ ſua opinione, nil eſſe facturos. Verúm, á fructibus eorum cognoſcetis eos. Illos igitur tot præteritorū ſeculorum annos, cum paucis annis, quibus hi ſapientes & politici viri á publica ſchola philoſophiam abduxerunt, comparate. Stetit in Academia Pariſienſi philoſophorum frequens & florens ordo annos ſupra ſeptingentos, cúm in publicis ſcholis philoſophia humanitati conjuncta doceretur. Illa Regum & Pontificum lex fuit: ille regiæ pontificiæque legis fructus fuit. Philoſophorum ordo ad paucos redactus, pené interiit, poſtquam ab annis quadraginta, aut neſcio quot, in privatis ſcholis philoſophia ab humanitate disjuncta doceri cœpit. Hæc privata libido fuit, hic privatæ libidinis fructus fuit. Quare, Judices, grammaticam, itemque elocutionis & pronuntiationis rhetoricam doctrinā in privatis gymnaſiis, quatuor annos, ſi lubet, imperate: At philoſophicos annos proximos ſcholis publicis, tot bonorum authoribus, ſecundum legem reddite: tot rapinarū & calamitatum occaſiones tollite. Magnus iſte & gravis eſt in Academia morbus, Judices. Facultas artium, eſt Medicinæ, Juriſprudentiæ, Theologiæ ſeminarium: quod ſi corruptum aut depravatum fuerit, quales inde frutices putetis futuros? Tantum morbum multi in Academia ſenſerunt, & quotidie ſentiunt, non tam publica cauſſa, quā ſua. Numerus auditorum diminutus, quæſtum

etiam diminuit. Hinc illæ lacrymæ, quæ etiam malum iſtum Genium (de quo jam ſæpe loquor) proximis ſuperioribus annis excitarunt, ut clamaret, ſi philoſophici curriculi tempus uno anno minueretur, facultatem artium fore meliorem, id eſt, crumenam pleniorem. At liberalis & ſancte Genie, morbum crumenæ tuæ curare volueras, Academiæ morbum curare nolueras: nec ſané quemadmodum curandus eſſet, intelligebas. Nec veró tuum fuerat, ullam rem tam ſalutarem, tamque laudabilẽ cogitare. Quæ ſunt igitur tanti morbi cauſſæ? quæret hic Genius in bonis enim & honeſtis rebus ſtupidus eſt, necdum cauſſas iſtas oratione tam longa deſcriptas intelligit. Agé igitur, ſi medicis ægrotæ partis alicujus cauſſæ dubiæ fuerint, nónne recté facient, ſi partis ejuſdem ſanæ cõtrarias cauſſas inſpiciant? Contraria enim contrariorum ſunt conſequentia. Ergo quibus in rebus facultatis artium ſanitas conſiſtit? Sana ſit doctrina, Judices: ſanæ doctrinæ ſani ſint doctores, ſana erit artium facultas. Facultatis hujus hæc duo tantúm membra ſunt: quæ ſi ſana ſint, totũ corpus ſanum erit. Sana porró facultatis artium doctrina, eſt in veris, perſpicuis, utilibus, diſtinctis, Grammaticæ, Rhetoricæ, Philoſophiæque univerſæ præceptis: ſani ſint doctores, qui tales artes teneant & intelligant, qui ſtudioſé & diligenter exerceant, qui ſtipendiis legitimis contenti, nil contra leges nec exigant, nec omnino capiant, quique, quandiu Reipub. utiliores doctores nulli reperientur, tandiu in eo munere permaneant. Majores noſtri, magiſtratus, Academiæ

ſanctiſſimis

ſanctiſſimis legibus definierunt: Rectores, Procuratores trimeſtres, examinatores annuos fecerunt: profeſſores artium par eſt etiam non temporis perpetuitate, ſed publicæ utilitatis ratione definitos eſſe. Quare qui multos auditores docet, & multis prodeſt; magnam quoque mercedem debet accipere: parvus eſt auditorum numerus, parvus eſt etiam laboris tui fructus: parvam itaq; mercedem debes accipere. Una gens omnium gẽtium prudentiſſima Itala, hac lege, artium profeſſores alit, non procos Penelopes inutiliter noſtro more paſcit. Quare cúm ſanitas facultatis artium ſit in ſana doctrina, ſit in ſanis doctoribus, morbus erit in doctrina non ſana, in doctoribus non ſanis. Nec triennii tempus, iſtum morbum peperit: ſed hic morbus, ut præteritorum ſtudiorum fructus amiſit, artes obſcuravit: ſic triennii philoſophici moleſtias alterius triennii moleſtiis oneravit. Ergo ſapientiſſime Genie, hæc facultatis artium eſt adverſa valetudo, hæc proſpera eſt valetudo. Sed quæret aliquis, quinam ſit iſte Genius, quem toties nomino, quem tot malorum in Academia authorem facio. Deus, Judices, non ſolúm mundi artifex & procreator ſemel fuit, ſed perpetuó rector eſt & gubernator. Itaque non ſolúm ſingulorum hominum, ſed civitatum, ſed provinciarum & regnorum Genios & angelos, alios bonos & ſervatores, alios malos & vexatores ordinavit. Quicunque ſit igitur tot malorum author, qui totum Academiæ ſtatum pervertit, qui diſciplinam corrupit, qui doctores depravavit, illum ego Genium definio: & ab hoc perdito

Genio profugiens, Judices, ad vos bonos Academię Genios confugio: tam iniqué, tam iracundé, tam propé furioſé ab illo vexatus & afflictus, cogitationem, ſpem, conſolationem ad hunc ampliſſimum Galliæ Senatum, templum ſanctitatis, juſtitiæ ſacrarium, aram provinciarum, innocentiæ portum converti: Etenim Præſides ac Senatores, regii oratores ac patroni, cúm vos intueor, mihi veriſſimé videre videor ſumma univerſæ Galliæ, vel potiús univerſæ terræ ornamenta ac lumina. Quamobrem, Judices, quid aliud jam reſtat, quám ut pro diſcipulis meis, pro Academia Pariſienſi, clementiam miſericordiamque veſtrá obteſter & obſecrem? Diſcipuli mei nullo ſuo delicto, ſed magiſtri duntaxat odio, per ignominiam ſummá falſó & improbiſſimé confícto crimine publicis ſcholis ſunt excluſi. Itaque, Judices, ſi philoſophiam legibus definitam teneant, ſi eloquentiam legibus imperatá cum philoſophia exerceant, ingenuam & generoſam ſtudioſæ juventutis indolem, nequiſſimi Genii calumniis afflictam excitate: publicarum ſcholarum aditum patefacite: campum enim diſcipuli requirunt, in quo philoſophici laboris & ingenii ſpeciem exhibeant, & induſtriæ ſuæ fidem palám faciant: non requirunt, ut ignari Philoſophiæ, debitum philoſophis præmium capiant. Neque tantummodó diſcipulos ſupplices veſtros, ſed multó magis Academiam mœrentem, & utraque manu auxilium veſtrum implorantem reſpicite. Quæ ſi ſcholis & gymnaſiis ſuis egreſſa, Muſis ſuis comitata, poſſet huc in forum ad vos accedere, nónne ſic vos vel

pro ſummis ſuis meritis moneret, vel pro authoritate quaſi matris in liberos, hortaretur, vel pro magnitudine diſcriminis oraret? Filii, miſerabilē parentem juſtitia veſtra ſublevate. Me Franciæ nobiliſſimæ Reges, me Eccleſiæ Romanæ ſanctiſſimi Pontifices ſapientibus & ſacris legibus inſtituerunt: leges meas regias & pōtificias mihi reſtituite. Philoſophiam in publicis ſcholis doceri voluerunt, & publici laboris publicam mercedem magnis privilegiis inſtituerunt: philoſophiā publicis ſcholis reſtituite. Ex conjuncto eloquentiæ & philoſophiæ ſtudio magna mihi ex amplificatione fructuum, perſpicuitate diſciplinarum, brevitate temporum bona inſtituerunt: ea mihi regia pontificiaque bona reſtituite. Profeſſores ſcientia præſtantes, exercendæ juventutis diligentia ſpectatos, legitimo ſtipendio contentos, ex multis paucos inſtituerunt: eos mihi profeſſores reſtituite. Miſeram legibus, diſciplina, doctoribus orbatam, per ſummum cœli terræque Deum, ne diutius eſſe ſinite. Malos Genios, qui ſuas libidines, meas leges appellant, qui philoſophiam é publicis ſcholis in privatas avocant, qui bonas artes inſcitia corrumpunt, qui diſjunctione ſtudiorum fructus eorum perdunt, qui artes mille tenebris obſcurant, qui temporum labores & moleſtias conduplicant, qui filiolos meos per avaritiā á philoſophia repellunt, qui mea viſcera prædantur & diripiunt: prædones publicos legibus humanis diviniſq; jampridē damnatos funditús exterminate, ut beata & florens, vos filios (per quos reſtituerer) aluiſſe & formaviſſe gaudeam. Hæc,

Judices, Academia ſi per ſe & pro ſe cauſſam ageret, ita vos moneret, hortaretur, oraret. Quód ſi ſceleratus Academiæ Genius hîc aliquid etiam poteſt, damnate me, Judices, diſcipulis meis ignoſcite, Academiá liberate, invidiæ molem (ſi propterea ſubeunda denique ſit) totam in me derivate. Mori ſiquidem millies mihi potius optatiuſque fuerit, quám diſcipulos meos meæ doctrinæ cauſsâ damnatos, quám Academiam in tam juſta cauſſa damnatam intueri. O dura mihi & acerba philoſophiæ præmia! Non in amplo & urbano patrimonio, ſed in tenui & agreſti tuguriolo natus ſum: omnes tamen, amore philoſophiæ, difficultates paupertatis & inopiæ pertuli, in miſerrimas ſophiſmatum tenebras incidi, philoſophiæ tamen amore ſuperavi, & tandem Dei Opt. Max. gratia, veram philoſophiæ lucem conſpexi. Nobiles & inclytæ civitates me magnis & honorificis muneribus appetiverunt, ſexcentorum coronatorum mihi ſtipendium obtulerunt: philoſophiæ tamen amore tantam conditionem non accepi: illis pro ſuo de me judicio meritas gratias habui. Prælei gymnaſii labore (quem mihi ſine ullo publico ſtipendio mandaviſtis) contentus fui, ac præhoneſta liberalis & mihi clariſſimæ exercitationis occaſione, opes omnes cōtempſi: á diſcipulis meis philoſophiæ cauſsâ, vel ultró oblata munera, quanvis non indebita, tamen non accepi: & gratiam munerum, quám munera, & philoſophiæ fructum, quám fortunæ malui: nec amore philoſophi & præter animam in miſero & inopi corpore ſolicitam & afflictam, quicquam habere

habere curavi. En pro munifica ſtudiorum & officiorum mercede, antea divulgatis per orbem terrarum Gallica & Latina lingua probris ſum notatus, publicis ludis ignominioſiſſimé traductus, conſtricta lingua, vinctis manibus prohibitus quicquam de philoſophia vel publicé, vel privatim dicere, ſcribere: cogitare etiá, ſi menti tantúm potuiſſet imperari, prohibitus eſſem: adverſus tantas tot acerbitatum plagas, unicum patientiæ remedium adhibui, in animoque ſemper illud habui:

Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora.

Nunc veró redundantibus ex eodem fonte doloribus, ut ſpe falſus diſcipulos meos diſciplinę meæ invidiâ oppreſſos damnari videam? ut Academiæ veſtro judicio, ſuas legeś, ſuam ſcholá, ſuam diſciplinam, ſuos doctores reſtituere nequeam? O me infelicem, & vaniſſima ſpe eloquentiæ & philoſophiæ ſtudiis tantopere deditum! Ego cúm rhetoricis & dialecticis artibus cognoſcendis, inſtituendis, exercendis, tot annorum operam, induſtriam, vitam conſumpſiſſem, earum vel in ſua defenſione atque cauſſa præſidium mihi defuturum putarem? Ubi, ubi ſunt igitur illæ magnificæ vires, quas in iis artibus ſitas eſſe credidi? ubi Dialectica rerú fides, & veritatis ſuadela Philoſophia? ubi venuſtas orationis & eloquentiæ virtus illa flexanima? ubi denique vox illa tua, Petre Rame, quæ tot annos has artes tanta frequentia docuit? nihil ne iſta omnia, cúm cæteris opē ferant, diſcipulis ſuis opitulari poterunt? Vos, vos appello, Reges, Pontifices, qui Academiam condidiſtis,

Poſteris veſtris non modó viventibus, ſed regnãtibus & imperantibus Academia veſtra damnabitur? At qua de cauſſa? quia ex legum veſtrarum voluntate, ex omnium hominum, qui unquam in literis & doctrina nomen habuerunt, authoritate, eloquentiam cum philoſophia ad earũ ſummam & utilitatem & facilitatem conjungit. Per quos Judices? quos non ſolúm liberalis & ingenuæ diſciplinæ ſcientia, ſed ſumma virtutis & integritatis gloria prædicamus, & in cælo ponimus: ut nulla ad conſolandum dolorem mihi querela relinquatur, ſi tantam Academiæ calamitatem & miſeriam judiciis eorum confirmatam videam. Quorum tãta invidia? Lividorum nempe Geniorum, quibus pondus Aetna gravius eſt, quód is (á quo Reipub. cauſsâ deſpiciũtur, & quales ſunt tales habentur) Academiæ tanta bona procuravit, quód nobiles & laudandas artes illuſtravit, quód earum fructus indagavit & protulit. Utinam, Deum immortalem, bubulcus, opilio, bajulus, aut ſi quid his abjectius eſt, reliquam vitam traherem, & tranſlata laborum noſtrorum in hos beatos zoilos mercede & gratia, tantarum rerum inventores ipſi dicerentur, authores haberentur, ut Academiam ingenuis doctrinis, ingenuis doctoribus glorioſam & triumphantem viderem: magnas ex hac mea miſeria voluptates caperem. Mei veró nominis invidiâ Academiam vexatam, ſuis bonis everſam ac propé funeratam ſpectare, miſerum me! quám acerbum mihi, quám miſerabile, quám morte quavis effugiẽdum ſpectaculum eſſe videatur! Ne mihi, Judices, ne veſtræ ætati, ne po-

ne poſteritati tantos mœrores, tamque graves dolores inurite: tãtum enim bonum requiretis, nati veſtri requirent: imó, ut ait ille,

Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

At potiùs, Judices, bonitati & ſapientiæ conſtantiam & fortitudinem conjungite, & de artium facultate, de juventutis eruditione, de omnium gẽtium, temporum, locorum communi utilitate, tãtæ urbis tanta Academia, tanti denique veſtri nominis tanta gloria dignam ſententiam dicite.

CAROLO LOTHARINGO CARDINALI, MECOENATI ſuo, Petrus Ramus S.

MITTO *ad te profeſſionis noſtræ præfationem in tanta hominum frequentia habitam, ut non modó de concione permulti pené exanimati ſubducti ſint, ſed ipſum oratorem ex tam multiplici tamque denſo ſpiritu halituque orta ravis propemodum oppreſſerit. Itaque leges nonnulla, quæ duo millia hominum laudem tuæ virtutis audientiũ, non audivere. Vale.*

PETRI RAMI ELOQVENTIÆ ET PHILOSOPHIÆ professoris Regii, Oratio.

DVÆ res ſunt, Auditores, quas initio profeſſionis noſtræ unuſquiſq; veſtrûm á nobis expectare videatur; imprimis ut gratias agamus iis, per quos in hunc locum venimus, deinde muneris officiíque noſtri rationem vobis exponamus. Ad ſextum igitur Calendas Auguſti, cûm Bleſiis Carolus Lotharingus Cardinalis, diſciplinæ noſtræ cauſſam (quam etſi antea ampliſſimé cognitam, tamẽ Lutetia tranſiens, & domi privatim ex utriuſque partibus, & publicé in foro ex partiũ oratoribus ſententiáque Judicum amplius recognoverat) ad Henricum Regem retuliſſet: Regi placuit, ut in numero atque ordine Regiorum profeſſorũ eſſemus, atque ex inſtituto noſtræ diſciplinæ, eloquẽtiam ſimul Philoſophiamque doceremus: idque nobis per epiſtolam ſingularibus & honorificis verbis conſcriptam denunciavit. Quam ob rem Henrico Valeſio Regi Chriſtianiſſimo maximas gratias habeo, habeboque dum vivã. Enimvero, Auditores, ſi quis inopum liberorum pater, argẽtum, aurum, magnaſque & precioſas majorum ſuorum opes alicubi neglectas inveniſſet, & tamẽ propter ſaxa & aſperitates neque domum cõportare, neque cum liberis communicare poſſet: tãdem veró Hercules aliquis, miſeram patris fortunam

tunã miſeratus, locum ſaxis & aſperitatibus perpurgaret, ſummamque tollendi, largiendi, fruendi copiam faceret: quibus gaudiis tam fortunatus pater exultaret? quas illi Herculi gratias ageret? At veró pater ille miſer annos aliquot fui: diſcipulos multos curæ diligentiæque meæ commiſſos habui: Eloquentiæ Philoſophiæque magnas & precioſas opes, veterum & oratorum & poëtarum & philoſophorum monumentis, quaſi teſtamentis, relictas aſpexi, ſed hæredum incuria neglectas: quas cum ratione & via componere, ad uſum vitæ congruenter exercere, diſcipulis dividere cuperem, incredibiles rerum aſperitates conatibus noſtris objectę & oppoſitæ ſunt: imó veró ne caperem, manus mihi vinctæ ſunt: ne cuiquam indicarem, os mihi occluſum eſt, prohibituſque ſum de illis opibus quicquam vel voce, vel ſcriptura prodere. Interea miſero Rex Henricus, Hercules videlicet Gallicus, adfuit, meque quarto abhinc anno ad poſtulationem Caroli Lotharingi Cardinalis, & manibus & lingua ſolvit, ſolutoque, Eloquentiæ & Philoſophiæ docendæ, exercendæ, illuſtrandæ poteſtatem fecit: proximiſque ſuperioribus diebus, cúm veteres moleſtias nobis renovari & vehemẽtiores etiam creari cognoſceret, virtutem quoque & bonitatem ſuã largius & magnificẽtius exprompſit, laboreſque noſtros non ſolúm liberos, ſed Regiis etiam ſtipendiis ornatos eſſe voluit. Quapropter, Henrice Rex Chriſtianiſſime, ſi tibi vitam, quæ hoc corpore continetur, debere me dicam, quód liberas, quód alis, quód ornas, parum dicam: animi, qui

corpore longé chariorest, animi (inquam) vitam potius debeam, cujus labores ac vigiliæ beneficiis tuis aluntur & vivunt, &(ut ſpero) præcones tuæ laudis poſteris ſeculis alentur ac vivent. Plato, lanificii cujuſdam textori, Regem ſimilem facit, regiæque texturæ ſtamen, in fortitudine civium, ſubtegmen in temperãtiâ ſtatuit; regique ad eos mores inter ſe diverſos complicandum & contẽxendum, gemina vincula tribuit: humana, in corporum fortium cúm temperatis connubio & cõjunctione: divina, in laudandarum & honeſtarũ artium inſtitutione, quibus animi fortes manſueſcunt, temperantes excitantur. Ac cúm multa ſint à Carolo Magno & poſteris inde regibus ad Regni ſalutem & dignitatem divinitus inſtituta, nil tamen ab illis divinius factum eſt, quám quód per univerſam Galliam tot nobiles Academias, omnium ſcientiarum magiſtras, inſtituerunt. Tãtum bonum Rex Franciſcus, ut ingenio ſingulari, & omnium excellentium artium amantiſſimo fuit; acutiſſimé perſpexit, cúm per Gulielmum Budæum, hominem uſquequaque doctiſſimum, doctos linguarum & diſciplinarum profeſſores in hac ampliſſima orbis terrarum Academia collocavit. Ergo, Henrice Rex Chriſtianiſſime, divina hæc Regni tui vincula à majoribus tuis, Frãciæ noſtræ Regibus inſtituta, à patre Frãciſco ſtudioſius exculta, retine & amplifica.

Duæ ſummi Regis propriæ ſunt artes,
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.
Verúm é duobus altero majus illud eſt,
Parcere ſubjectis, paciſque imponere morem.

Britan-

Britannos, gentem bello ſuperbam & nobilem, regni tui finibus ſummoviſti, ſummotos (quod majus eſt) pacis fœdere tibi ſociaſti: Vicinæ gentes Henrici virtutem formidāt, vel potius (quod multó laudabilius eſt) verentur atque amant. Quare non ſolúm virtute & armis hoſtes reprimere, ſed multó magis pacis artibus ac ſtudiis beatiſſimam tot populis regno tuo ſubjectis vitam contexere perſevera. τοῦτο γὰρ, ut ait idem heros ille noſter Plato, πάντων μεγαλοπρεπέστατον ὑφασμάτων καὶ ἄριστον. Hæc enim textura eſt omnium magnificentiſſima & optima. Secundus gratiarum locus, Auditores, Carolo Lotharingo Cardinali debitus eſt, qui ſe mihi, ſimul atque novit, amore literarum Mecœnatem, ſtudio levandæ virtutis auxilioque, patronum & defenſorem præbuit: nec perexigua ingenii mei facultate potius illectus, quám mirabili quadam ſuæ & naturæ & diſciplinæ præſtantia inductus. Dicam veró, aſſentationis ſuſpicionem nil veritus, cum viventium præſentiumque permultorum memoria teſtis, orationis meæ fidem maximam factura ſit. Fuit, Auditores, Carolus Lotharingus á teneris annis, doctrinæ virtutiſque ſtudiis tantopere deditus, ut omnes qui videbamus, flagrantem juvenis animum miraremur. Attentio in doctore audiendo, meditatio in eo quod prælectum eſſet, ediſcendo, ſollicitudo in expoſiti authoris exemplo imitando, contentio in omni genere ſcriptionis & dictionis exercendo ſumma fuit: Horatianumque illud animo penitus infixum & impreſſum habuit,

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, ſudavit & alſit.

Nunc veró nuper etiam, licet in occupatiſſima vita, tamen elegiam ab eo verbis & ſententiis elegátiſſimé ſcriptá legimus; tam ſolidus bene fundatæ doctrinæ fructus eſt, Non puduit in ſchola cinctú eſſe, non ad ſonitum tintinnabuli, gymnaſticis moribus & legibus obtemperare: glorioſum putavit, ut dignitate & gloria ſummos, ſic obſequio modeſtiaque infimos ſuperare: adeó ut toto gymnaſio, pædagogi & magiſtri, adhortationis exemplum ab eo ſumerent, diſcipuloque tardiori dicerent, Carolum Lotharingum imitare. Pueritiæ deinde doctrinis informatus, quanvis ad res majores capeſſendas voçaretur, tamé & Philoſophiá & Juriſprudentiam & Theologiam ſummis doctoribus adhibitis cognovit & percepit. Nec certé amplitudo generis (in quo ſunt Hieroſolymitani, Siculi, Neapolitani, Arragonenſes reges, ut tot duces comiteſque prętermittam) aliud ei quicquá fuit, quám animi amplitudo ad dignam majorum ſuorum titulis & ſtemmatis virtutem conſequendum. Quapropter tantis & naturæ & induſtriæ bonis ornatus, nó ſolúm á doctis & bonis coli & amari cœpit: ſed ipſe imprimis omnes, in quibus aliquid ſimile ſui videret, colere atque amare voluit. Itaque cum ſalutarem, aliquando etiam (quæ ſumma ejus humanitas ſemper fuit) uná colloquerer & ſermones conferrem, complexus me eſt, ex eoque tempore nunquam deſeruit. In noſtris acerbiſſimis temporibus (quæ antea breviter attigi) variiſque & undique circunfuſis moleſtiis,

Carolus

Carolus Lotharingus unica mihi levatio fuit. Henricum Regem docuit, omnibus temporibus in philoſophia liberum cuique fuiſſe, pro quo & contra quem vellet, dicere, philoſophiamque aliter abſolvi non poſſe: Platonem, in Zenone, Parmenide, Democrito, ſuperioribuſque aliis quædã probaſſe, quædam improbaſſe: Ariſtotelem in Platone, Theophraſtum in Ariſtotele, deincepſque in aliis alios, donec philoſophiæ vera ſtudia viguerunt, eandem libertatẽ ſecutos eſſe. Quod ſi rejiciendis malis, ſeligendis bonis, in ea diligentia diutius eſſet perſeveratum, futuram perfectiorem philoſophiam fuiſſe. Itaque referẽte Carolo Lotharingo & cauſſam agente, per Henricum Regem liberati & reſtituti ſumus, & quatuor annos poſtea pacatis ſtudiis uſi ſumus. Tandem hyeme proxima, cúm reus in judicium vocarer, quód eloquẽtiam cum philoſophia conjungerem, qua bonitate animi & æquitate rem totã & cognovit & expedivit? Vnius primũ accuſationem graviſſimam audivit, me Academicum nominantis, & inaudita calumnia deſcribentis humanarum divinarumque rerũ hoſtem & inimicum, qui de humanis diviniſque legibus dubitarem, deque iis dubitare diſcipulos meos docerem: qui lubricos divi Auguſtini locos meis auditoribus ad effrænatam & impiam libertatem proponerẽ: qui (quo facilius incautis animis abuterer) omnes logicas diſputationes tollerem. Quæ cúm mihi Cardinalis in cœna recitaſſet, ad eaque reſpondere juſſiſſet: Hei mihi, Mecœnas, inquã, quid audio? unde malevolẽtiſſimus calumniator quiſquã tam impiam

fraudem comminiſci, in quibus noſtris ullis factis, dictis, vel leviſſimam tantæ calumniæ ſuſpicionem invenire potuit? Nullam enim Academiã, niſi veris & utilibus grammaticæ, rhetoricæ, philoſophiæque univerſæ præceptis, niſi Reipublicæ noſtræ, niſi religioni Chriſtianæ congruentem & conſentientẽ habemus, neque ſcimus, neque probamus: quin contra tam abſurdum, tamque commentitium Academiæ nomen, artium (in quibus adhuc verſati ſumus) veras & utiles partes præceptis affirmamus, exemplis illuſtramus, uſu & exercitatione quotidiana celebramus: tantum abeſt, ut de iis dubitemus, vel alios, dubitare doceamus. Libros noſtros, poëtarum, oratorum, philoſophorũ familiaribus exemplis refertos tibi dicavimus, lubricos Auguſtini locos non citavimus: nec ullum in tota Academia gymnaſiũ eſſe arbitror, in quo logicæ diſputationes diligentius exerceãtur. Quare, Mecœnas, per ſanctiſſimum juſtiſſimumque viventis dei numen, virtutem tuam excita, & à tam horribili tamque tetra calumnia, innocentiam noſtram libera. Iſta, iſta crimina ſunt, quibus opprimimur, niſi nobis opem tuleris. Hic, Auditores, optimi generoſiſſimique Cardinalis animum, tanta atrocitate vehementer offenſum vidi. Itaque in proximum diem cauſſæ diſceptationem á Senatus preſide poſtulavit, & tamen domi prius adverſarios meos, abſente me, patienter audivit: quos cũ ſine cauſſa tantopere commotos animadverteret, accerſiri me & ſingulis eorum argumentis ſatisfacere jubet. Ego veró & libenter & conſtanter ſatisfeci: hominum iratorũ vanos & inanes tumultus

tuus oſtendi. Meminerunt, qui tum adfuere, qua verborum gravitate & veritate, Cardinalis accuſatores acceperit. Pari conſtantia poſtridie judex in foro tres ferè perpetuas horas conſedit, & Chriſtophorum Touteum, appellationis noſtræ partes eleganter & ornatè defendentem: Jacobum Fabritium, pro diſcipulis noſtris liberè fortiterque contendentem, Dionyſium Riandum, pro dubiæ cauſſæ inopia & infirmitate, copioſè tamen & vehementer oppugnantem: Petrum Seguierium, regium Pariſienſis Senatus oratorem, ſapienter & magnificè de Reipublicæ commodo perorantem auſcultavit: tandemque cum Senatu univerſo cenſuit, primùm, ut diſcipuli noſtri in priſtinum & integrum ſtatum reſtituerentur: deinde, quod ad diſciplinam attinet, ut dierum ordinariorum præcipuis horis philoſophia prælegeretur: eamque prælectionem, poëtarum & oratorum exemplis illuſtrare, reliquis eorundem dierum non præcipuis horis, itemque totis diebus extraordinariis, ac feſtis poëtas & oratores, omneſque eloquentes authores, pro philoſophiæ, quæ tum tractaretur genere, prælegere liceret: quæ noſtra de conjungendis eloquentiæ & philoſophiæ ſtudiis, tam diuturna contentio fuit: Improbiſſiméque mentitus eſt, qui iis contraria impudentiſſimé prædicavit. Ergo, Mecœnas, hoc judicio ſanctiſſimé conſtituto, ſtudiis noſtris otium & pacem philoſophiæ ſtudioſis philoſophiæ ſynceritatem & veritatem cõſtituiſti. Tantum veró tamque infinitum beneficium ubi Pariſienſis Academia (quod brevi futurum confido) cognoverit, te non noſtrum, ſed ſuum Mecœ-

natem nominabit:non ſolum te Cardinalibus illis antiquis,Simoni,Ægidio,Joanni,Gulielmo legiſlatoribus noſtris comparabit, ſed in Carolo Lotharingo Carolum Magnum conditorē ſuum divinitus ſibi redditum judicabit, qui rudia & inchoata veteris Academię initia formares & abſolveres. Quæ cúm ita ſint, Auditores,& mea & publica cauſſa, Carolo Lotharingo maximas gratias ago,quód in meo nomine hanc univerſitatem, velut univerſi orbis quandam civitatem,tantis bonis effecerit. Attamē quód hujus profeſſionis locum nobis impetrarit,multo majores agere debeo. Etenim Academiæ graviſſimis (de quibus in defenſione dictum eſt (malis vindicandæ poteſtatem, ſummi Senatus authoritate confirmatam aſſequi, ampliſſimus bene de hominum genere merendi campus fuit. At huic etiam poteſtati regium præmium decerni, fructum dignitatis & honoris inſtitui,quantum mihi,quamque magnum ſit in jucundiſſimo & optatiſſimo graviſſimæ contentionis exitu, verear ne ſit invidioſum dicere,ſi meum magis,quám veſtrū beneficium putarem. Verū ſic exiſtimare debetis,á Carolo Lotharingo,non tam mihi profeſſionis regiæ locū quæſitum, quā vobis & Academiæ Pariſienſi profeſſorem regiū & gratuitum eſſe comparatū. Meus erit in hac profeſſione labor,laboris fructus veſter erit. Quamobrem, Auditores, communi Mecœnati communes mecū gratias agite: Carolum Lotharingum intimis animis accipite,amate, colite: quātumqūe is annis creſcet, ei tanta authoritatis incrementa deſiderate. Quantum enim ille authoritate creverit, tantū laudanda

laudanda literarum ſtudia vigebunt ac florebunt. Academiam Rhemenſem optimis initiis fundavit, patriam ſempiterno beneficio decoravit & ornavit: meminít tamen ſe Academiæ Pariſienſis alumnum eſſe,& ex ejus tanquam matris vberibus, prima ſuæ virtutis alimenta ſuxiſſe:Ideoque charitate & pietate mirifica ſuſtentat, & quibuſcunque modis licet,adjuvat.Quare,Mecœnas,ut homines quamplurimos, ut potius orbem terrarum maximis bonis compleas,macte animi virtute eſto,potentiæque magnitudine, non jam Cardinalis, ſed Cardinalitij gregis paſtor, cardines ovilis Chriſtiani concludito.Actiones gratiarum, Auditores, non quas perſonarũ gravitas poſtulabat, ſed quas ingenii noſtri mediocritas tulit, peregimus. Pars orationis altera mihi ſupereſt de muneris officiique noſtri ratione:quo loco omnium veſtrûm æquitatem poſtulo,oro,obſecro.Enimvero,ut Demoſthenes ait, ὥσπερ αὖ ἐν πλοίῳ τῶν μὲν ἱστίῳ, τῶν δὲ κώπαις ἀποφαινομένων κομίζεσθαι, λέγεσθαι μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων ἅπαντα ἐπὶ σωτηρίᾳ, χρῆσθαι δὲ τῇ χρείᾳ πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἀπὸ τῶν θεῶν. Quemadmodum in navigio, quanvis alii velis, alii remis navigandum eſſe cenſeant,utrique tamen ad ſalutem dicunt omnia, res veró pro deorum voluntate ſuccedunt. Una omnium huius Reipub. civium de communi ſalute voluntas fuit, philoſophicum curriculum multis malis liberari: contrariis bonis augeri omnes volebant,ſed alii alium navigationis curſum tenebát: & quod plerunque fit in populari deliberatione, ut non qui optimé moneat,ſed qui cęteros clamore vincat, audiatur: ſic ea quæ pro mea parte ad

hanc publicam conſultationem afferebam. audita non ſunt, quanvis illa ipſa navigationis eſſet via, quam omnes ſummis votis expoſcebant, quam etiam Academiæ noſtræ leges, Regiæ & Pontificiæ, altera de modo philoſophiæ declarandæ, altera de eloquentiæ & philoſophiæ conjunctione, nobis oſtendebant. Lex prior multis malis Academiam liberabat, lex poſterior multis bonis Academiã augebat. De quibus quia multis verbis in defenſione noſtra diſputatum eſt, breviorem quandam rationem duntaxàt afferam (nec diſputandi, cúm res concluſa & perorata ſit, ſed conciliandi & placandi cauſſa dicam, ne cuiquam gratia potius, quàm æquitate ſumma judiciũ factum eſſe videatur. Prior ergo lex jubet remotis pennis & calamis philoſophiam perpetua voce raptim declarari: Se-
» cundum quem modum, ait, fiunt ſermones in uni-
» verſitate, & recommendationes, & quem lectores
» in cæteris facultatibus inſequuntur. Hæc verba legis, Auditores, in animis imprimite, & ante oculos ponite: quod tantopere fuit in controverſia cauſſaque poſitum, quomodo docendus Ariſtoteles: An omnes Ariſtotelis libri lege præſcripti in philoſophico curriculo ad verbum prælegendi, ut adverſarii voluerunt: an potius ex præcipuis capitibus & neceſſariis tantum ſententiis cognoſcendi & explicandi, ut conſuluimus. Quæſtionem hanc lege definiri dico, cũ lex Ariſtotelis libros raptim eo modo explicari jubeat, quo tum cæteræ facultates, ſuam quæque doctrinam explicarent. Quomodo igitur Theologorum conciones à ducentis annis (quibus facta lex eſt) Lutetię habitas arbitramur?

mur? Præcipua, & quæ per ſe rudis auditor difficilius intelligeret, evangelii capita tractabantur, ſicut ex veterum ſcriptis ſermonibus, quos lex appellat, & editis concionibus apparet. Theologos etiam ipſi audivimus, Evangelium in aliquot capita partiri ſolitos, de quibus tota concione diſſererent, Evangelium ad verbum non explicabant: neque hoc tempore theologię diſcipulis ad verbum, vetus & novum Teſtamentum, ſed utriuſque ſumma, ſummeque neceſſaria certis ſententiis collecta capita diſcenda & diſputanda proponuntur: quibus informati, cætera per ſe comprehẽdant. Quomodo juris interpretes in juris interpretatione á ducentis annis verſatos arbitramur? In ſententia legis ſic occupabantur, ut vel hodie celeberrimi doctores inſignia poſitæ legis puncta interpretentur, legem ad verbum non perſequantur. Medicinam etiam noſtra ætate qui profitentur, non ex ſingulis Hippocratis & Galeni verbis, ſed ne libris quidem totis explicant: Præcipuos tantum libros, & eos quidem plerunque breviter contractos, explicant. Ergo cæterarum doctores facultatum totos artium ſuarum libros ad verbum non prælegerunt, neque modo prælegunt: nec philoſophi ipſi in hac Academia, Ariſtotelis libros ante Fabrum Stapulenſem ad verbum explicabant. Verumenimvero, quó facilius quod dico, percipiatur, ad minores artes deſcendamus. Tempore, quo lex ædita eſt, grammatica per etymologiæ, ſyntaxeos, proſodiæ, orthographiæ partes digeſta non fuit, ut nunc eſt, ſed multa Varronis, Priſciani, Diomedis, aliorumque grammaticorum

volumina fuerunt, in quibus quod uno verbo definiri poterat, libro interdum uno tractabatur: idem á diverſis authoribus neceſſarió ſæpius iterabatur, cúm omnes omnia complecti vellent: variis aliquando & contrariis opinionibus diſputabatur, reprehenſionibus, & altercationibus confundebatur. Hæc volumina pueris prælegere labor infinitus fuiſſet: Regulæ igitur ad ſcribendum & loquendum, id eſt, ad grammaticæ finem & uſum neceſſariæ, per eorum, grammaticorum doctores & interpretes ſubductæ ſunt: res una perſpicué & ſemel expoſita eſt, cætera tam prolixa ſunt omiſſa: & grammatica ex præcipuis grammaticorum punctis informata breviter eſt, ut tantæ prolixitatis vix jam centeſima pars, grammaticæ diſcipulo relinquatur: nec omnino jam Varronis vel Diomedis authoritas, ſed uſu confirmata artis veritas allegatur. Antequam Arithmetica Geometriaque tam accuraté conſtitiſſent, opiniones variæ & diſſidentes, & multis libris & diſputationibus controverſæ fuerunt, quas juventuti tradere fuerat permoleſtum. Itaque certa rerum ſcientia, abjectis hominum contentionibus, retenta eſt: nec tam citatur hîc hominum opinio, ſed certa cognitio demonſtratur. Quare quam doctrinæ prudentiam in grammatica, arithmetica, geometria adhibitam videmus, eandem lex Academiæ noſtræ in philoſophicis libris explicandis requirit, nec ad verbum totos Ariſtotelis libros prælegi jubet, ſed contrá ex præcipuis & neceſſariis eorú ſententiis, philoſophiæ ſcientiam colligi: aliarum facultatum exempla proponit, quæ ſectemur & imitemur.

ſmitemur. At hanc veterem legem Cardinalis Totavillæus anno milleſimo quadringẽteſimo quinquageſimo ſecundo abrogavit: Imó veró confirmavit, & manifeſtis verbis explicavit: tãtum abeſt ut abrogarit, ut improbo mendacio nobis objectum eſt. Sic autem loquitur: Mandamus & diſtrictius in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus omnibus ac ſingulis magiſtris regentibus & docentibus, quatenus circa textum Ariſtotelis ſcholaribus ſuis exponendum, de puncto in punctum intendant, ſive de capitulo in capitulum diligenter commẽta, & expoſitiones philoſophorum & doctorum ſtudeant & exquirant: ita quód lectiones ſuas elaborato ſtudio ſuis diſcipulis ore proprio dicant & pronuncient. Diſiunctione igitur, Auditores, Totavillæa lex utitur, & ex veteris legis præſcripto præcipit, non ad verbum philoſophicos libros declarari, ſed é philoſophorum libris præcipua puncta, capitáque neceſſaria exponi: ejuſque expoſitionis duos modos oſtendit, ut diligẽs præceptor per ſeipſum philoſophicos libros expẽdat, punctaque illa neceſſaria excutiat, & colligat excuſſa, & collecta diſcipulis tradat, ut ante Deſpauterium, Alexandrum, Maximianum, aut etiam his ſuperiorem alium, majores noſtri in grammaticorum libris fecere, vel interpretes, qui id jam fecerunt, ſtudioſé cognoſcat, eorumque induſtria adjutus idem faciat: ſicut hodie ex regulis á Deſpauterio collectis grammaticam docemus: ut in nova lege nil interſit philoſophiæ ſcientiam ex philoſophi libris & verbis per te colligas, an ab interprete alio jam collectam ſumas, & diſcipulos doceas.

Quare ex novæ legis ſcripto & ſententia, duplicis interpretationis diſiunctionem habemus, ut philoſophiam, ſive noſtra, ſive alterius interpretis opera collectam, de puncto in punctum, de capitulo in capitulum (ut lex loquitur & iubet) exponamus. Eſt veró perridiculū, Auditores, quod hoc loco nobis obiicitur, leges Academiæ noſtræ, Frācico idiomate factas, & Francica lingua punctum idem ſignificare, quod verbum: & de puncto in punctum, idem eſſe quod de verbo ad verbum. Enimvero ad theologos, iureconſultos, medicos redeamus, eóſque interrogemus, an quo tempore lex condita eſt, ad verbum totos artium ſuarū authores & libros explicarent. Sed tamen operæpretium ſit, quia de linguæ proprietate contendimus, nutrices, patres, matres, populumque totum Francicum ſuæ linguæ magiſtrum audire: qui cum in bono vel malo puncto quempiam eſſe dicit, an nō in bona maláve valetudine aut fortuna, ſed in bono aut malo verbo eſſe ſignificat? cū dicit aliquid bené maléve ad pūctum venire aut fieri; item punctum diei, an nō occaſionem, tempus, opportunitatem, crepuſculum; ſed verbum ſignificat? Age veró, veniamus in forum, ſi populo contenti non ſimus. Hîc Francica lingua puriore noſtrates oratores utuntur. Puncta cauſſæ duo, tria, præcipuum cauſſæ punctum, ad ſingula cauſſæ puncta reſpondere cum dicunt, an non cauſſæ partes duas, tres, ſtatū cauſſæ, ad ſingula capita aut ſingulas partes reſpondere: ſed cauſſæ verba duo, tria, præcipuum cauſſæ verbum, ad ſingula cauſſæ verba reſpondere ſignificant? O hominem in aliena lingua audacem,

cem, qui neſcio cujas, peregrinus & advena, ſaltem erubeſcas dómeſticos & vernaculos ſermonis noſtri ſenſus tam impudenter ementiri. Marcellus grammaticus cum ex oratione Tyberium reprehendiſſet, affirmãte Attejo Capitone, & eſſe illud Latinum, & ſi non eſſet, futurum certé. Jam inde mentitur, inquit Capito: tu enim, Cæſar, civitatẽ dare potes hominibus, verba non potes. Ergo imperatori Romano in ſua civitate nullo cujuſquam incommodo, verbi ſignificationem novare non licuit: barbaris neſcio quibus, ad ſummam legum noſtrarum perniciem, licebit? Atque etiam in illo legis loco, (De puncto in punctum, ſive de capitulo in capitulum) calumniator noſter barbara neſcio qua grammatica, interpretatur diſjunctionẽ (ſive) per copulationem (veró:) & legem nobis præcipientem fingit, Textum Ariſtotelis de verbo ad verbum exponendum, expoſitiones veró interpretum de capitulo in capitulum exquirendas: & corrupta duorum verborum germana & vera ſignificatione, ex manifeſta diſjunctione abſurdiſſimam cópulationem falſó confingit: & tamen nobis tanquam falſariis & legum corruptoribus laqueos minitatur, quos tam perditis calumniis demonſtrat ſe commeruiſſe. Quamobrem nova lex legem veterem explicat, & utraque lex manifeſtis non ſolum verbis, ſed ſententiis imperat ex philoſophicis libris neceſſarios & utiles locos ſeligendos eſſe, eoſque juventuti proponendos: quod in deliberatione publica pro mei conſilii parte dicere volui. At contra philoſophum tam acerbé dicere facinus audax fuit. Primúm ſi quid in ſummo

illo juvandæ Reipublicæ ardore vehementius & aſperius Ariſtotelicæ animadverſiones æditione prima habuerunt, æditione ſecunda non habuerunt: inhumanéque facit, ſi quis jam priora illa criminatur:ſeque humanitatis expertem eſſe confitetur, qui humani quidquam alienum eſſe arbitratur, poſteriores homini cogitationes prioribus ſapientiores accidere. Sed tamen contra philoſophum dicere, facinus audax fuit. Quemnam veró philoſophum? Platonémne? At Ariſtoteles etiam vivum reprehendit, non ſolum mortuum indignis modis labefactavit. Ariſtotelémne? Quî tibi magis calumniando Platone licet Ariſtotelem ſequi, quám nobis Ariſtotelis libros examinando, Platonem tueri? Nunquam veró Platonem apud doctos homines Ariſtotele minorē judicavi. Quod ſi quibuſdam nondum perſuaſum eſt, ex utriuſque philoſophi comparatione, quam biennium feré jam meditor, perſuaſum iri cōfido. Plato ſingulas artes non docuit, artes tamen omnes, ſicut ejus philoſophia indicat, habuit: ſummaque artiū multarum principia, ſermonibus ſuis expreſſit. Artes præceptis eſſe diſtinguendas, ſuum cuique opus, ſuam cuique facultatem eſſe, regulas earum proprias, veras, utiles, ſemel tantum & perſpicué tradendas, dialecticæ partes eſſe duas, Inventionem & Diſpoſitionem: Rhetoricam) quæ tum tractabatur) artem unam non eſſe, ſed veram tractandarum civilium cauſſarum virtutem ex ſingularum artium perceptarum uſu & veritate conſtare. Platonis igitur non tam authoritatem, quám veritatem ſequutus, rhetoricam & dialecticam, in quibus

bus temporis plurimum poſuiſſem, diſtinguere cœpi, & utriuſque non ſolum propria, ſed vera utiliaque præcepta ſeparare: ſemel duntaxat explicare & ordinare, impropria, falſa, inutilia rejicere: quod ſummatim Plato præcepiſſet, id ſingulis partibus exquirere & diſceptare: denique graviſſimam Platonis authoritatem ad noſtræ legis authoritatem adjungere. Quod cum facerem, inconſtantiam, quód in nobis imperité reprehenſum eſt, eſſe non credidi, quæ mihi in Ariſtotele, Cicerone, Quintiliano, Dialecticæ & Rhetoricæ propria, & ad rationis atque orationis fructum vera utiliaque viderentur, approbare & laudare, contraria ſecludere, & Appellis exemplo, poſitis propalám tabulis, hominum, monita judiciaque auſcultare, quotidiéque melius aliquid & perfectius exquirere. Quæ cúm ita ſint, Auditores, quæ de Dialectica & Rhetorica in dialecticis Inſtitutionibus, Ariſtotelicis animadverſionibus, Brutinis quæſtionibus, Rhetoricis Diſtinctionibus, ad Academiam multis malis liberandam diſputavi, non ex novo aliquo meo ſenſu, ſed antiquiſſimo probatiſſimoque noſtræ legis monitu atque hortatu diſputavi: & publicæ calamitatis remedium ex publica noſtræ legis medicina petendum eſſe conſului. Quamobrem hæc una lex, quid ex totis Ariſtotelicæ philoſophiæ libris juventuti tradendum ſit, veré & ſapienter admonet. Tota philoſophia Ariſtotelis, ejuſdem dogmatis iteratione referta eſt: lex unam rem ſemel & perſpicué explicari jubet. permultas argutias ſubtiles quidem, ſed inutiles habet: lex omitti jubet. maximam par-

tem, falſarum, aliquando etiam ab Ariſtotele ipſo fictarum opinionum refutationes continet lex ab artis veritate contentiones ſecerni jubet : & ſicut ex Grammaticorum, Arithmeticorũ, Geometrarum commentariis, Grammaticam, Arithmeticam, Geometriam collectam eſſe dixi: ſic ex philoſophorum libris, philoſophiæ doctrinam colligendam eſſe jubet. atque ut in foro ex magnis adverſarum partium concertationibus judex, quod verum juſtumque ſit, elicit: ſic in philoſophia, ex tam multis diſputationibus, veritas rerum ſcientiaque exprimatur, ἀρεσὸν pronuncietur, nec perpetuó litigetur. Sed de priore lege ſatis, ad poſteriorem venio, quæ cúm philoſophiæ ſtudia cum eloquentiæ ſtudiis conjungit, exercendæ & illuſtrandæ philoſophiæ, non tantúm eloquentiæ confirmandæ, modum oſtendit. Iubet tribus annis minimúm Grammaticam cognoſci, deinde triennio & ſex menſibus politiorem humanitatem cum philoſophia percipi. Hanc legem neque nova lex ulla, neque contrarius centum annorum mos, ut quidam improbé commenti ſunt, abrogavit: Recentiores enim omnes leges, pueros in Grammaticis eruditos eſſe jubent, antequam ad philoſophiam accedant: & lex vetus, triennium imperat: & adhuc vivunt, qui conjunctionem veteri lege præſcriptam in philoſophico curriculo viderunt. & quod anno ſuperiore de ſophiſmatis & quæſtionariis cum philoſophia, poëtarum & oratorum loco conjungendis, coïtione neſcio qua factum eſt, Senatus deriſit & damnavit, & iis rejectis eloquentiam cum philoſophia conjungendam

dam eſſe cenſuit. Quare lex ab Academiæ noſtræ conditoribus poſita, conſequutis poſtea legibus nullis abrogata, ſed perpetua tot annorum continuatione confirmata, vera & authentica lex eſt, & quatuor maximarum commoditatum cauſſa eſt: quas quia in defenſione: noſtra copioſiſſimé diſputavi, breviter hîc attingam. Omnium artium exercitatio duabus rebus continetur, exemplis primúm, deinde imitatione exemplorum, & exẽplis etiam præſtantiore opere: ſic picturæ, Grammaticæ, aliarumque artium exercendarum prima via eſt in præſtantibus exemplis, in quibus artis varietas & virtus á doctore demonſtratur: deinde ubi diſcipulus cognoverit, quomodo ſummi authores arte & præceptis utantur, imitando ſic pingit, ſic loquitur & ſcribit, per ſe aliquid vel excellentius conatur & efficit. Ergo cúm omnium argumentorum, ſyllogiſmorum, methodorum, omniumque philoſophiæ univerſæ partium exempla ſint in poëtis & oratoribus, in philoſophis, omnibuſque ſapientibus & ornatis authoribus, eaque nobis ſpectanda & imitanda, lex proponat, materiam imprimis exercendæ Dialecticæ & fructum nobis proponit. Hæc prima cómoditas eſt: deinde eloquentiæ gratuitam non ſolum confirmationem, ſed amplificationem proponit. Nam cúm de induſtria ſolum dialecticũ artificium tractabimus, quoniam exempla illa non ſolum dialectica, ſed grammatica ſunt & rhetorica, cúm more Demoſthenis, Ciceronis, Homeri, Virgilii, Platonis, Ariſtotelis, diſſerere diſcemus: eadem opera, imó nulla opera, puré loqui & ornaté dicere

conſueſcemus. Hæc ſecunda commoditas eſt. Dixi quemadmodum prima lex philoſophiam univerſam purgaret, purgationem illam & illuſtrationem ſecunda lex vehementer adjuvabit. Uſus enim conjunctus tanquam lapis Lydius erit ad probandum quid utile fuerit, quid inutile. Hæc tertia commoditas eſt. Poſtrema eſt commoditas de compendio univerſi feré triennii, cúm uno triennio lex jubeat philoſophiam & eloquentiam doceri: quæ utraque magno utriuſque diſpendio duobus trienniis ſeparatim ab annis neſcio quot tractari cœperat. Has, inquam, quatuor maximas commoditates, uſum dialecticæ, amplificationem eloquentiæ, illuſtrationem philoſophiæ, compendiariam magni temporis brevitatem ſecunda lex nobis afferet, lex Regia, lex Pontificia, lex Platonica. Etenim, Auditores, permittite mihi ut á Platone, id eſt, humanæ ſapientiæ primo ſummóque principe, tantorum bonorum authoritatem, noſtrarum legum authoritati conſentientem repetam. φιλοσοφία, inquit apud Platonem Socrates, οὐκ ἔστι πολυμάθεια. οὐδὲ γὰρ φιλογυμναςία ἐστὶ πολυπονία. Philoſophia non eſt multarum rerum ſcientia: neque enim philogymnaſia, multorum laborum eſt tolerantia. Itaque reprehendit Solonis illud,

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Seneſco autem aſsiduè multa addiſcens.

Atque Socrates etiam cum Delphici oraculi (quo ſapientiſſimus erat appellatus) rationem in omnium hominum, qui ſapientes haberentur, genere diſquireret, opifices ſolos, qui brevia ſuarum artiū, perque manus ſibi tradita compendia breviter ediſcerent,

ediſcerent, exemplis, exercitatione, uſuque perpetuo confirmarent: opifices, inquam, ſolos ſapientię alicujus participes eſſe comperit. & in definienda philoſophia, negat artium finem, artificii cognitione contineri: artificii opere atque actione contineri confirmat: & in Republica, philoſophos cognitionis participes, actionis expertes, appellat νόθους, χωλοὺς, ἀναπήρους, ſpurios, claudos, mancos: veroſque philoſophos eſſe vult ἀρτιμελεῖς τε καὶ ἀρτίφρονας, membriſque & animis rectos & integros. Ergo ſecunda lex non tantum regia, pontificiaque, ſed etiam Platonica eſt: quæ non eſt vel perſpicua & compendiaria artium cognitione contenta, quam ptior lex afferebat: ſed cognitionis actionem & exercitationem multó magis requirit, in ęaque philoſophiæ laudem conſtituit. Verendumque nobis eſt, ſi diutius tam commodę legi reſiſtamus, ne Socrates aliquis denuó fabros, textores, coquos, fartores, artificia ſua lautius & melius quám philoſophiam philoſophos tueri conqueratur, ſi opifices compēdiariam artē, artis uſum ſummum perpetuumq;, philoſophi prolixam & perpetuam artem, artis uſum nullum habeant: verumenimvero ad tantas commoditates, ad tantas authoritates adverſarii nil reſpondent, ſed indiſſolubile videlicet argumentum, cuique reſponderi nullo modo poſſit, objiciunt. Ariſtotelis, inquiunt, perfecta demonſtratio, id eſt, affectionis ex æternis propriiſque cauſis de ſuo ſubjecto univerſé affirmata concluſio, in poëtis & oratoribus non invenitur. O rem ridiculam & imperitam! Quid mirum (inquam) eſt, quod Ariſtotelis commentum

in tota Ariſtotelis ipſius philoſophia non inveniatur, in poëtis & oratoribus non inveniri? Dicam veró quod quibuſdam mirabilius fuerit: non modó in libris Ariſtotelis, ſed in totis Euclidis mathematis talem demonſtrationem nullam inveniri. Si quis nos refellere velit, exemplum non á ſe fictum & compoſitum, ſed ab Euclide ſic formatum & expreſſum proferat, tum erit noſtrum videre, an ad Ariſtotelicæ demonſtrationis definitionem conveniat: an argumentum, cauſſa ſit æterna & affectionis demonſtrandæ propria: an tota ratiocinatio, figura ſit & modo concluſa. Quare ſi nuſquam fictæ hujus demonſtrationis exemplum reperiatur, an ideó protinus Dialectica nuſquam erit? an non ſolúm in poëtis & oratoribus, ſed in ipſis quidẽ philoſophis nulla erit? Sed finge alicubi inveniri: demonſtratio tamen hæc unicum argumenti in Dialectica, quaſi unicũ nominis in Grammatica genus eſt. An igitur ſi nomen aliquod in Cicerone non fuerit, ſi argumentum aliquod in eodem non fuerit, Grammatica protinus & Dialectica non erit? At in poëtis & oratoribus Dialectica puerilis eſt. Fuerit: An non idcirco pueris, id eſt, rudibus & novitiis initió proponenda? In mathematicis, quæ ſuccedũt, ſolidior oſtendetur: in Phyſica, medicina, juriſprudentia, theologia, id eſt, reliqua vita, copioſior & uberior apparebit: & ut naturalis rationis, ſic Dialecticæ, id eſt, rationalis artis uſus in pueritia puerilis, in virili ætate virilis, in ſenectute ſenilis erit. Multæ ſimiles nugæ contra nos á calumniatore neſcio cujus doctrinæ non imperito productæ

ctæ ſunt: quibus ſi reſpondeam, verear ne ipſe nugatorius & vanus appaream. Quamobrem quod inſtituimus, dicendum & concludendum eſt, duabus legibus, de modo philoſophiæ docẽdæ, de modo philoſophiæ cum eloquentia tractãdæ & exercendæ, ſalutem & incolumitatem Academiæ contineri. Atque ab his legibus monſtratam liberandæ multis malis, ornandæ multis bonis Academiæ viam, in communi omnium noſtrum deliberatione dicere volui: auditus in Academia ipſa non ſum, ſed quaſi legibus ſervandis & promovendis leges ipſas, quod ab iratis & imperitis hominibus cõtra nos tãtopere conclamatum eſt, violarem & corrumperẽ, in illo tumultu pulſatus & pené oppreſſus ſum. In quo tamen tãtum abeſt ut quenquam accuſem, ut meam ipſius negligentiã accuſem, quia ſingulos (cum ab univerſis audiri non poſſem) in tumultuante navi nautas non adjerim, quia remiſſius & tardius tantam cauſſam procurarim. Quinetiam ſi quid hîc (quod humanum eſt) ignorantia peccarem, pœnam illam ignorãti debitam, quám Thraſymacho de ſe Socrates æſtimavit, ſemper optavi, id eſt, refelli, coargui, convinci, á ſapientiore denique doceri. hoc ſupplicii genus ab adverſariis miſer aſſequi non potui: turbare, vexare, traducere voluerunt, meliorem & doctiorem facere noluerunt. Omnium probrorum contumelia, publicis & privatis ludis traductus ſum: nil reſpondi, patienter tuli, artium vitia, non hominum odia convincenda mihi propoſui. Velut impius notatus ſum, quód in Ariſtotelis libris locos impios Chri-

ſtianis animis cavendos eſſe dicerem. At hoc lex Academiæ noſtræ anno 1271. lata nominatim dicit, & Ariſtotelica religio ac pietas in cõparatione Platonis & Ariſtotelis latiſſimé patebit. Novus inauditi generis Academicus, humanarum divinarumque rerum hoſtis & inimicus, ut initio dixi, definitus ſum: tam ſceleratæ calumniæ, tamq; impiæ fraudis authorem hodierno die corã Deo & hominibus accuſo, ab eoque, nominis noſtri, tam nefarié violati rationem repeto. Deriſus ſum quód in meis periculis Deum orarem: at ſyncera mente oravi, & ut ſpes eſt, magno Reipublicæ bono exoravi. Perjurus appellatus ſum, quód præclarum illud decretum de ſophiſmatis & quæſtionariis á Senatu deriſum, ut dixi, & damnatum non ſervarem, cum tamen in Academiæ leges juraſſem. Ego veró cum veriſſimo jurejurando in Academiæ ſalutem juravi, in Academię perniciem ex ſophiſmatis illis cõcretam non juravi. Carbonarius pater probri loco nobis objectus eſt: Avus certé in Eburonũ gente, familia imprimis illuſtri fuit: ſed patria á Carolo Burgundionũ duce capta & incẽſa, in Veromanduorũ agrum profugus, ob paupertatem carbonarius fuit, pater agricola fuit: utroq; etiá pauperior fui, & ſic á malo divite neſcio quo, cujus & pater & patria ignoratur, generis ingenui paupertas in nobis accuſatur. At Chriſtianus ſum, nec unquam paupertatem, malũ putavi. Ariſtoteleus non ſum, ut difficilé putem eſſe præclaras res agere, cui magnę opes deſunt. Fortunæ neceſſitate coactus, multos annos durã ſervitutem ſervivi: animo tamen nunquam ſervus fui,
animum

animum nunquã deſpondi, vel abjeci. Ergo Deus Opt. Max. qui potes é lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, ſuſcita in Carbonarii nepote, Agricolæ filio, tot indignitatibus afflicto, non magnas opes magnamque fortunã, quibus ad inſtrumenta profeſſionis meæ, atramentũ, chartam, pennam non admodũ opus eſt, ſed tota vita mentẽ rectam, perpetuamq; diligentiam & induſtriam: mihique ad tuã laudem, ad Academiæ ſalutẽ, quám diutiſſimé in muneris mei fornace ſudare, in aratro laborare, bonorũ omnium & ſit & videatur eſſe maximũ. Sed de iis ſatis vel etiã plura quám cogitaſſem: tãdem peroremus. Deliberationis & conſultationis exitũ Senatoria Regiaque authoritate conſequuti ſumus, opus ipſum aggrediẽdum & peragendum eſt. Quare agite, Auditores, tam ſalutaribus legũ noſtrarum, noſtri Senatus, Regis etiã noſtri conſiliis & mãdatis freti, vela ventis pandamus, & ad propoſitum deliberatę & conſtitutæ navigationis portum cõtendamus: perſpicuam cõpendiariamque artem, ut prima lex admonet, ſequamur: cõpendiariæ artis, ut ſecunda lex jubet, uſum ſummũ conſequamur: vel potius Socraticam opificũ ſapientiam initio imitemur: utq; piſtores panis, ſartores veſtis, textores panni inſignis opificio, pinſendi, ſarciendi, texendi artes docent: ita nos dicẽdi diſputandiq; artes, dictionis diſputationiſq; nobilis exemplo primúm doceamus. Orationẽ Ciceronis brevem, ſed rhetorica & dialectica præſtantem ſelegimus, in qua primó cõjunctos utriuſque artis fructus deguſtemus: tum paulatim, quæ veſtra requiret utilitas, aſſumemus. Dixi.

PETRVS RAMVS LECTORI S.

DIXI *in concione populi noſtri, hanc orationem, & ædidi, ut teſtis eſſet non ſolúm noſtris hominibus diligentiæ noſtræ, ſed Francis, adeoque exteris populis omnibus, quám benignos, quamque liberales principes haberemus. Vale Lutetiæ Pariſiorum, é Præleo noſtro,* 10. *Calend. Jul..* 1557.

PETRI RAMI DE LEGATIONE ORATIO.

EQUIDEM non dubito, AUDITORES, quin celebritate comitiorum Maturinenſium, publicæ ſupplicationis concione, ipſa denique rerum fama, ſtudioſé propoſitũ & accuraté partibus omnibus explicatum ſit, quicquid vobis de cauſſa Univerſitatis proponi explicarique poſſit: Attamen in hac Regii beneficii gratulatione & lætitia, ne forté turpe ſit, cæteros omnes gratiis agendis ac celebrandis exultare, unum me Univerſitatis & Regis alumnum, tacerę: cupio pro mea quoque parte, Regis optimi tantam erga nos magnificẽ-

tiam

tiam notã, teſtatam, claram relinquere. Ab initio igitur ſummam repetam.

—Longa eſt (inquit ille) *injuria, longæ*
Ambages, ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.

Ad ſeptimum Calendas Junias, cúm publicis Univerſitatis ſententiis, vel potiús votis, ad Regẽ Legati proficiſcerẽtur Jo. Salignacus Theologus, Claudius Doderius Jurecõſultus, Philippus Alenus Medicus, Adrianus Turnebus, & Petrus Ramus, uterque profeſſor Regius, nolite tacitis animis quærere, qua ſolicitudine ſinguli de publicæ calamitatis allevatione cogitarint, quo ſermonis aditu, Regis ira tam gravis, indignatioque ſubiri, qua lenitate orationis, incenſi principum animi reſtingui, quibus omnino modis tanta conflatæ invidiæ moles ſuſtineri poſſet: nihil tam mœſtũ, tam ſolicitum, tamq; exercitũ fuit. Itaque ut primúm Feram Tardenorum, undę Rex nondum diſceſſerat, pervenimus, ad regiam uná omnes é veſtigio contendimus. Primus nobis bonæ ſpei portus, Carolus Lotharingus Cardinalis fuit: qui ſimul atque Legatos Univerſitatis adeſſe didicit, cæteris rebus omiſſis, nihil prius habuit, quám ut literas eorum, mandataque cognoſceret. Salignacus igitur legationis princeps, & quidem ſingulari raræ cujuſdam doctrinæ & virtutis gratiâ atque authoritate princeps, expoſuit, cujus tempeſtatis calamitatem Pariſienſis Univerſitas pertuliſſet: de novis ædificiis, quibus Clericorum campus uſurparetur, de rixa inde orta, de homicidio ſcholaſticorum, de impunitate homicidarum, de motu conſecuto, de incendio, de ſupplicio, de vinctis,

de damnatis: denique clara diſertaque voce recitavit: quæ literis veſtris continebantur, de magna in Bellocaſſios acerbitate: Tum Doderius Juriſconſultus, majorem etiam & inhumaniorem in Narbonenſes duritiam é literis item veſtris recitavit: cæterique Legati egregia voluntate cauſſam publicam egerunt, valdeque contenderunt, ut captis & damnatis, neque dum ſupplicio affectis, ignoſceretur, aliiſque in poſterũ judicibus, ſcholaſticorum cauſſa diſceptaretur. Etenim longé alios in vindicanda conſervandaque Univerſitate Reges noſtros ſemper fuiſſe. Monachi Germanici ſcholaſticos duos quondam ſimili publici prati commotione interemêre: at judicio Regio protinus é monachorum bonis ſacella interfectis erecta, perpetuoque reditu dotata: duarum parœciarum, alterius Divorum Coſmæ & Damiani, alterius Divi Andreæ, collatio iis erêpta & Univerſitàti attributa: omnes cœnobii feneſtræ, quæ ſpectarent in Clericorum campum, clauſæ & obductæ. In publica ad Divam Catharinam ſupplicatione, ſcholaſticus á Caroli Savoſiani equitis pueris & famulis interemptus eſt: Quid eſt conſecutum? Regio judicio Savoſianus ipſe exilii cauſâ ſolum vertit: domus ejus diruta. Quid de Prætore Pariſienſi noſtræ loquuntur hiſtoriæ? Anno 1303. ſcholaſticum præcipiti judicio ſuſpendit. At maturo Regioque judicio, ſuſpẽſum ore oſculari, patibulique laqueo eximere, ſceleriſque veniam á Pontifice petere coactus eſt. Anno iterum 1408. prætor alius alios ſcholaſticos duos ſimili temeritate damnavit; at damnatorũ ora ſimiliter oſcu-

latus,

latus, & cadavera patibuli laqueo exempta, pullatus cum lictoribus item ſuis pullatis ad ſepulchri monimẽtum proſecutus, magiſtratu denique abdicatus eſt. Hanc igitur Regiam in conſervanda Univerſitate æquitatem, Legati omnes poſtulavêre. Ac quoniam certarum rerum commentarios ab Univerſitate acceperam, Cardinalem rogavi, ne moleſtum eſſet, eorum quoque ſententiam attendere. Quod cúm benevolé annuiſſet, capita duo propoſui, unũ de Senatuſconſulto, alterum de Regis edicto.

ENIMVERO (inquam) Cardinalis, Senatuſconſulto hora á meridie ſexta, gymnaſiorum portæ clauduntur, ne quiſquam poſt tempus illud exeat: Feneſtræ inferiores, quæ proſpectum in publicam viam habeant, gypſantur: Arma ſcholaſticorum omnia in baſilicam comportantur: Publicæ profeſſiones prohibentur: Itaque gymnaſium, carcer obſcurus & teter erit, non literarum ludus: peſtemque miſeris ſcholaſticis ſie incluſis accidere neceſſe eſt, aut Univerſitatem, fugatis ſcholaſticis, vaſtitatem & ſolitudinem fieri. Arma veró eripi, quid aliud eſt, quám ſcholaſticos, id eſt, quietis & pacis alumnos, hoſtes judicari? libidinique latronum, quorum locus hic feraciſſimus eſt, inermium ſcholaſticorum cervices objectari? Gratum quidem omnibus & ſalutare fuerat vetus illud Senatuſconſultum, quo ſingulorũ gymnaſiorum magiſtri, arma domeſticorum ſuorum cuſtodire[illegible] cúm opus eſſe intelligerẽt, reddere jubebãtur. At Regias & publicas profeſſiones ad ſcholaſticos coërcendum, prohiberi, cujuſ-

nam (bone Deus) temporis aut argumenti eſt? Majorum patrumque noſtrorum memoriâ longé aliter factum audivimus (ut ad injurias ſcholaſticas factas ulciſcendum, magiſtratus ac principes inducerentur) publicas profeſſiones, ſacras etiam conciones, ſcholaſticorum luctu ac dolore intermiſſas fuiſſe: Quare contrá etiã univerſi poſtulamus, ut quoniam pacis & otii cauſſas ſequimur, profeſſiones publicæ reſtituantur: ſcholaſticique, potiús diſciplinarum ſuarum libris & ſtudiis occupentur, quám detracta honeſtæ occupationis materia, ad res alias irritentur: modiſque omnibus Regem obteſtamur, ut Senatus alioqui per ſe facilis erga nos & benigni, tam triſtis animadverſio ſeveritaſque remittatur. Ergo id de Senatuſconſulto: Regium edictum de Clericorum campo, de ſcholaſticis exteris, deque urbanis, ſi culpa noſtra factum ſit, non minús deprecandum eſt. Etenim hoc edicto, campus Clericorum, Clericis ipſis adimitur, ejuſque aditu fructuque Univerſitas tanquam ſeditioſa prohibetur. At, Cardinalis, non ſi quid ſeditioſé paucorum amentia factum eſſet, ideo Rectoris, quatuor facultatum, collegiorum, gymnaſiarchorum, cujuſque nationis magiſtrorum, id eſt, Univerſitatis conſilio, voluntate, authoritate factum eſſet: Diligentia major in continenda juvẽtute adhiberi nulla potuit, quám Univerſitas adhibuit. Si cujuſquã noſtrum officium hac in re deſideretur, nullam neq; culpam, neque pœnam deprecamur. Quamobrem, Univerſitas Chriſtianiſſimum Regem vehementer orat & obſecrat, ne tanquam ſeditioſa, re-

bellis, atque erga Regem patremque ſuum ingraté ſcelerateque impia judicetur. Univerſitas á Carolo Magno conditore ſuo campum hunc accepiſſe memoratur, ſpatio longo latoque ab inſula Maquerella ſecundúm Sequanæ ripam ad hortos Nigellæ, muroſque urbis & Franciſcanorum portam, D. Germani macellum & cœnobium, indeque á Divi Martini Hordeacei ſacello rectá ad eandem inſulam comprehenſum ac definitum: campum (inquam) regia intercurrente via diviſum, unde majus minuſque pratũ vulgó nominatum eſt. Minus pratum, ędificiis multis & magnificis frequentatum eſt & conſtructum, quę dirui, durum acerbumque videretur: Itaque Univerſitas poſtulat, ut annui tot ædificiorum reditus, qui á paucis & privatis hominibus ſunt occupati, publicis quatuor facultatum, Theologiæ, juriſprudentiæ, Medicinæ, liberalium artium profeſſoribus attribuantur: pauca veró ædificia, quæ non multis abhinc annis in majore prato locata ſunt, tollantur, campuſque liber & vacuus, ut octingẽtos feré annos anteá fuerat, liberali & honeſtæ corporis exercitationi, juvenumque ludo relinquatur. Nec veró jam audiendi, qui jactant, pratum minus á nobis ipſis venditum, valdé iniqua conditione ab emptoribus repeti: majus autem, longé aliis finibus eſſe definitum. Malé veró ſit, iſtis mercatoribus, qui tam mala improbaq; fide Rempub. & vendũt & emunt. At ego nunquam vendidi, neque quiſquam tam impudens invenietur, qui ſe nundinationis hujus fateatur eſſe conſcium. An veró templum urbis, an Regis pa-

latium civis quiſquam vendere ullo jure aut emere poterit? Quare iſta mercaturæ turpitudo infamiaque ſileatur. Ac de recentibus terminis quod affertur per datos Judices conſtitutum, univerſitatis interceſſio refellit, quæ tum facta eſt: ſed interceſſor á judicibus iſtis aut in carcerem conjectus eſt, quod Tornæſio Juriſconſulto accidiſſe meminimus: aut irriſus & contemptus, ut inter cæteros Ruellius Theologus Rhemenſiũ gymnaſiarchus. Quamobrem cúm neque ſeditio, neque venditio facta ſit, contraque novos terminos interceſſio ſublata ſit, Univerſitas, Clericorum cãpum á Regibus olim datum & adhuc conſervatum, ſibi reſtitui poſtulat: ut minoris prati reditus, publicis quatuor facultatum profeſſoribus adjudicentur, majoris ædificia rollantur. Id nimirum Philippi quinti Regis, anno 1317. judicium fuit, ut Clericorum pratum neque ſordibus fœdaretur, nec á pecore compaſceretur: ut ſcholaſtici honeſté valeant (ſicut ipſe loquitur) in eo ſpatiari. Judicium (inquã) illud regium fuit: judicium non ſolúm regium, ſed etiã philoſophicũ: Quid enim aliud eſt quod Ariſtoteles cum Platone de civitate philoſophatur, cúm pulcherrimum civitatis ac celeberrimum locum diis attribuiſſet, ſecundum deinde magiſtratuum principumque civitatis palatio? Huic loco (ait) forum tali ſtructura atque ornatu ſubjiciatur, quale in Theſſalia, quod Liberum vocãt, emptionum venditionumque ſordibus mundũ & purum: nec eó vel opifices, vel agricolæ, vel hujus generis homines accedant, niſi á magiſtratibus evocati: Qui locus

gratiſſi-

gratiſſimus eſt futurus, ſi fuerint in eo puerorum gymnaſia conſtituta: Eſt enim hic urbis ornatus pro ætatibus diſtinguēdus: & adoleſcentiū ludis, magiſtratus quidā intereſſe debent: magiſtratuū enim ante oculos verſantiū præſentia, verum pudorem, & ingenuam verecundiā gignit. Talis fuit Romæ imprimis campus Martius. Quare regiū illud judicium, philoſophicum etiam judicium, Romanū etiam judicium fuit: judicium adeó vel idiotis & imperitis á natura ipſa inſitū & ingeneratum, ut nullus extra urbes vicus paguſq; ſit ſine campo, ſine ulmo, ſine aliqua deniq; herba atque umbra publica, ubi juventus ludat & exerceatur. Univerſitas igitur in orbis terrarū præſtantiſſima bonis ingeniis, nobiliſſimaque civitate, unicum Clericorum campum retinere non poterit? Sentimus veró annos jam feré viginti, quid hac infami publici campi uſurpatione, detrimenti mores publicé patiantur: pro uno campo, quot ſphæriſteria, non loca ſphæræ, pilæque palmariæ, quæ per ſe liberalis eſt & honeſta, ſed libidinoſæ in totum diem, & propter inſanas impenſas damnoſæ ignaviæ receptacula? quot popinas? quot lupanaria? quot luſtra? quot juventutis corruptelas ortas intelligimus? ut naturâ ſenectus avara moroſaque eſt, ſic juventus effuſa & libidinoſa: Adhibe igitur effuſioni libidinique frenum modumque: ſit juventuti quotidianis ſtudiis, fatigatæ, liber & publicus locus, ubi ſaltet, currat, luctetur, diſcū jaciat, cum æqualibus inambulet, colloquatur, de ſtudiis animi gratiâ communicet. Ergo in hoc Clericorū campo nó juvenes tátúm

omnis ordinis ac generis, ſed Theologos depoſita toga, adeoq; gravitatis perſona, nudato ad ludū expeditoq; corpore colludentes: hîc etiam civitatis magiſtratus, adeoque Principes ac Reges noſtros, oblectationis hujus fructū captátes, magna & honeſta voluptate vidimus. Quapropter ſcholaſticis germanas iſtas oblectationes redde, omnia illa corruptelarū genera ſuſtuleris. Itaque jam Univerſitas poſtulat, quoniá à primis Caroli Magni initiis, tantis tot gymnaſiorum acceſſionibus aucta ſit, ut non ſolúm illum campū retineat, ſed alterum tertiumq; ad Divorum Jacobi, Victoriſq; portas habeat: vix enim cāpus hic integer, poſtea cōditis gymnaſiis Burgundionū, Mignonicorum, Buſſeorum, Heduorum, Curonū, Damvilleorū, Sagienſium, Juſtitianorū, Narbonenſium, Bellocaſſiorū, Haricurianorū, Theſaurariorū, reliquorumq; ei regioni vicinorum, ſufficit: nam ſi tanta multitudo in campū (ut nunc eſt) adeó anguſtū, é gymnaſiis ſimul effundatur, corporibus ipſis cāpus pené totus contegetur: Alter igitur ad Divi Jacobi portam in Cartuſianorū eremo, quæ latiſſimé extra ipſorū clauſtra diffunditur, deſignetur gymnaſiis Sorbonicorum, Calvicorum, Octodenorū, Pleſſiacorum, Triqueticorum, Cameracēſium, Lexovæorum, Choleticorum, Barbaranorum, Cœnomanorum, Rhemenſium, Fortreticorum, Montanorū, reliquorumq; ad hanc portam ſpectantiū: Tertius veró campus ad portam Divi Victoris, in Victorianorū monachorum latiſſimo ſecundúm Sequanam agro, eſto gymnaſiis Nerviorum, Becodianorū, Navarreorum, Longobardorum,

dorum, Marchianorum, Lauduneorum, Præleorum, Dormanorũ, Cardinalitiorum, Bonorum puerorum, Atrebatum, Scenaïcorum, & cæterorum hujus clivi incolarũ. Etenim hos agros Cartuſianis & Victorianis Reges civeſque ſui, virtutis ergô donavêre: Cartuſiani itaq; & Victoriani cõditores ſuos parte aliqua liberalitatis imitentur: Regibus civibuſque de tantis perceptis bonis particulã virtutis ergô reddant: Ac jam in hos publicos campos, æſtivo poſt cœnã tempore, ut vetus Academiæ mos fuit, juventus á præceptoribus & magiſtris, reficiendi animi corporiſq; gratiâ, legitimis diebus é gymnaſiis ſuis educatur. Hic Regius cãpus erit purus ſordibus & mũdus, juvẽtutis oblectationi donatus: hoc philoſophicũ forũ erit, honeſtis & liberalibus ludis cõſecratũ: hic Martius campus erit: denique campus Elyſius hic nobis erit, qualẽ elegantiſſimus poëta beatis animis, ſuperioriſque vitæ ſpeciem referentibus aſcripſit:

Devenêre locos lætos & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas:
Largior hîc campos æther, & lumine veſtit
Purpureo, ſolemque ſuum, ſua ſydera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palæſtris:
Contendunt ludo, & fulva luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicũt.
Necnon Threïcius longa cum veſte ſacerdos,
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum:
Jamque eadem digitis, jam pectine pulſat eburno.
Hîc genus antiquum, Teucri pulcherrima proles,
Magnanimi heroës, nati melioribus annis,
Ilusque, Aſſaracuſque, & Trojæ Dardanus author.

Ergo hæc poëtæ fabula, camporum noſtrorum quãdam imaginem ac ſimilitudinem cõmonſtrat, Enimverò ſi optare liceat, quod vix ſperare tamẽ audeã, Univerſitati non ſolùm campos iſtos Elyſios, ſed fõtes ſalubres & amœnos, unde olim (ut cõſtat é reliquis tubis & euripis) in Cluniacenſes ædes à Juliano derivati ſunt, derivari jam denique per ſingula gymnaſia, cõpitaque diduci in primis optarem, ut potu, ideoq; etiam ex elixis carnibus ipſarumq; jure, & ſubactis à fartore ac piſtore farinis paſtu ſalubriore, ut ſolo pavimentoq; perpetuis ac perennibus aquis mundiore, ut vitali etiã aëris ſpiritu propterea clemẽtiore uteremur. Sed hæc omnia, de campis & fontibus leviora fortaſſe Univerſitati fuerint, quód ejus ſalus nequaquã in herbis & aquis, ſed in literis & artibus, in virtutis & ſapientiæ ſtudiis ſita videatur. Quid igitur (inquies) his gravius ſupereſt? Omnes (inquam) exterarum gentiũ ſcholaſtici, intra quindecim dies regno excedere jubentur. At ex iis multi ſunt Frãcorum non inimici, multi etiam ſocii ac fœderati, multi profeſſores artiũ, nonnulli gymnaſiorũ magiſtri, quidã jampridem inchoatis ſtudiis in curſum Theologiæ, juriſprudentiæ, Medicinæ, Philoſophiæ ingreſſi: alii in gymnaſiis incluſi & gymnaſiarchorũ poteſtati ſubditi: quos omnes ejici belli cauſsá durum fuerit, cúm bella non literis & artibus, ſed inimicis & hoſtibus indicantur: nec Pariſienſis Academia, Francorũ propria, ſed univerſarum gentium communis ſchola putanda eſt. Itaq, tantam Univerſitatis plagam Deus avertat: Siqui ſuſpecti ſint, notentur: Si literis nuntiiſque

machi-

machinari quicquã pergant, conſtringãtur: Univerſitas nomen juſq; Univerſitatis ſartum, tectũ, inviolatũque tueatur. Sed (per Deum immortalẽ) quænam é reliquo edicto cõmiſeratio deploratioque, Mecœnas, Univerſitati objecta eſt? Urbanos omnes, nec iis gymnaſiis incluſos, unde ſine gymnaſiarchi venia egredi ſcholaſtico nemini liceat: omnes (inquã) urbanos ejuſmodi ſcholaſticos, Regis edictũ Univerſitate intra ſextum diem excedere jubet. O miſeram & funditús everſam Univerſitatẽ. niſi te Rex clemens & miſericors, propitiis oculis reſpexerit! Neq; enim lapides & muros & muta tot gymnaſiorũ cubicula, auditoria, muſæa, Univerſitatem appellabimus, cúm qui doceatur, ſuperſit feré nemo. Quid ita? Magnus egentiũ pauperumq; numerus eſt, qui viginti aut triginta ſolatis annuũ ſumptum in clauſo gymnaſio ferre nequeãt, cúm mendicato plerũque victu alãtur: Hic numerus ex Academiæ finibus expellitur. Magnus Pariſienſis juvẽtutis numerus eſt, qui domo quotidie diſcẽdi cauſſá in noſtra gymnaſia deducitur: Hic Pariſiẽſis juvẽtutis numerus é Pariſiẽſis Academiæ finibus expellitur. Magnus provectiorum in literis hominũ numerus eſt, qui doctrinæ cupiditate é lõginquis regionibus adducti, Pariſienſem Univerſitatem adeunt, ut eodem die duos pluresve profeſſores in diverſis gymnaſiis audiãt: Hic numerus ex Academiæ finibus expellitur. Univerſitas é gymnaſiis tã multis cõſtat: quota veró pars, diſciplinarũ inſtitutiones & exercitationes profitetur? quota pars cuſtode janitore clauditur? Hic tot gymnaſiorũ numerus ex-

Academiæ finibus expellitur. Magnus Medicorũ, Juriſconſultorũ, Theologorũ, numerus eſt, non tantùm qui nomina ad aliquẽ gradus honorẽ profitẽtur, ſed multò maximè qui rerum cognitione contenti, nominis hujus fructũ nullum quærunt: Hic numerus ex Academiæ finibus expellitur. Quinetiã de iis ipſis gymnaſiis, quæ cuſtode janitore claudũtur, lex Põtificia Regiaq; eſt, ne philoſophiæ diſcipuli intus philoſophiã, ſed in ſcholis publicis audiãt: id eſt, in alio loco vivãt, in alio diſcant, omninoq; ad iſtã legem, urbani fiant. Ergo tãtus hic numerus ex Academiæ finib⁹ expellitur, gymnaſiaq; ipſa vacua & inania deſeruntur, ac deſolãtur. Deniq;, quod miſeriæ fortaſſe caput eſt, tolle ſcholaſticos urbanos de Pariſienſi Univerſitate, quot millia Typographorũ, Librariorũ, Bibliopolarum, compactorum, cubicula & conducentium & locantium, eoque labore viventiũ, ad egeſtatem & famem compuleris? Quamobrẽ, qui ingenio tantum potes, hæc diligenter attentéque conſiderato, Regemq; pro tua ſingulari ſapientia doceto, quot hominũ capita de Pariſienſi Univerſitate hoc edicti Regii capite pellantur. Audio, & jam multos annos audio, ab hominibus rerũ imperitis, publicè contra ſcholaſticos urbanos declamari, quód ut ab Helena belli Trojani, ſic ab iſta juvẽtutis incondita turba, ſeditionis & tumultus omnis cauſſa oriatur, ideoq; urbanos in clauſtra gymnaſiorum redigendos eſſe. Equidẽ nullum in civitate malũ ſeditione gravius & acerbius eſſe judico: itaq; graviſſimis & acerbiſſimis pœnis ſcholaſticos urbanos, ſi ſeditioſi ſint, coërcendos eſſe cenſeo.

cenſeo. Sedenim quoniam in controverſiis omnibus, non tam eventus rerum, quám cauſſæ ſpectādæ ſunt, quæratur unde tumultus iſte, & quamobrem oriatur. Nullum (opinor) flagitium aut ſtuprum, nulla cædes, nullum latrocinium, nulla affectati regni ſuſpicio, nullum novarum rerum ſtudium reperietur. Quid ergo? Clericorum campus á Clericis repetitur: Regum igitur noſtrorum beneficium, ut diſſerui, conſervemus: campum publicum Reipub. reddamus: tumultus omnis cauſſa ſublata eſt. Nullus temporibus certé noſtris alia de cauſſa, ſcholaſticorum motus fremituſve auditus eſt. Commemoratur ab iis, qui in urbanorum ſcholaſticorum cauſſam invehuntur, urbana licentia: Reprimatur (inquam) ut in tanta tam variorũ urbis incolarum multitudine reprimitur: an homines uſquam non homines, ſed deos futuros arbitramur? At peccandi licentia minor eſt in clauſo gymnaſio. Peccatorum (inquam) iſtorum quæſtio atque enumeratio odioſa & invidioſa eſt:

Iliacos intra muros peccatur, & extra.

Minor eſt (dixerint etiam correctores iſti noſtri) ad eandem legem peccandi licentia in cœnobiis monachorum, quám in hac noſtra communi vita: At non ideo redigendum genus hominum in Frãciſcanorum aut Cartuſianorum clauſtra crediderim. Quingentos feré annos Pariſienſis Univerſitas ſine gymnaſiorum clauſtris floruit: eaque non univerſitatis hoſpitia publica, ſed paucis & certis pauperibus alendis & formandis propria facta ſunt. Ergo ſit iſta, quæ ſemper fuit, optio patri libera, ut liberos in clauſo gymnaſio, vel in urbe,

ſuo commodo arbitrioque alat & inſtituat. Artiũ veró liberalium profeſſiones, quæ ad Univerſitatem totam attinent, paucis & certis gymnaſiis includi, quid aliud eſt, quám paucos publicanos, artium liberalium ſtudiis imponi? Niſi forté nos exempla deficiant ampliſſimorum Univerſitatis gymnaſiorum, in quibus erudiendæ juventutis locum impetrare, non minoris ſit vel gratiæ, vel pretii, quám ab Epiſcopo vel Abbate aliquo opimum ſacerdotium obtinere. Contra me fortaſſis alicui dicere iſta exiſtimabor, qui hac ratione, rei familiaris lacunas explere poſſem. At contra Deum, contra Remp. nihil (opinor) dicere exiſtimabor. Etenim ne tanta res ſubtiliter & arguté nullo exemplo, nulla cõſuetudine, nullo publico judicio diſceptari videatur, replicentur annales, excitentur hiſtoriæ: gẽtium principumque in formandis artium laudandarum ſtudiis illuſtriũ ſententiæ ſpectentur, privatiſne & clauſis gymnaſiis, ad quæ nemini externo accedere liceret, an publicis, & cuivis accedere cupienti patentibus & apertis, liberales artes inſtitutæ & informatæ ſint. Quid? florente Græcorum Republ. utrum Plato in Academia, Ariſtoteles in Lyceo, Zeno in porticu, Epicurus in hortis, cæterique Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei, domeſticos auditores & domeſticis parietibus incluſos habuêre? Imó veró clamat princeps ille, omniumque philoſophorum tanquam deus Plato, diſciplinæ ſtudiũ tanquam ludum pueris eſſe oportere: nec eos ſervili metu ad ingenuas diſciplinas perdiſcendum, cogendos eſſe: ψυχῆ δὲ βίαιον οὐδὲν ἔμμενον μάθημα.

nulla

nulla ſiquidem animo conſtans & firma diſciplina, quæ vi perdiſcetur. Quid? Imperatorũ Romanorum temporibus nonne toto terrarum orbe, nobilium artium profeſſores publici fuêre? Teſtis Alexandria, in cujus illuſtriſſimo muſæo, quod) ut Strabo author eſt) Regiæ partem, inambulatione, exedra, domo ampliſſima, cœnaculo complectebatur, publici profeſſores floruêre, Ptolomæus (qui de ſua porticu quadrata tam ſæpe loquitur) Theon, Pappus: teſtes imprimis Athenæ, é quarũ publica Rhetorum philoſophorumque ſchola, ut Alexãdrum nobilem Peripateticum, á Severo Imperatore magnis præmiis ornatum, cæteroſque nõ Chriſtianos taceam, Baſilius, Gregorius, Chryſoſtomus, eccleſiæ Chriſtianæ principes extitêre. Sic Conſtãtinopolis, Antiochia, Nicomedia, Berytus, Roma, Lugdunum, infinitæque urbes aliæ publicos liberalium artium profeſſores temporibus illis habuére. Sed ne vetera tantúm proponam, habet reliquus orbis Chriſtianus in Italia, Germania, Anglia, Scotia, Hiſpania, Gallia, communibus Pontificum Romanorum, Principumque ac Regum legibus & inſtitutis conditas Univerſitates: ubinam harum gentium, privatis parietibus incluſos, ac non publicos liberalium artium profeſſores reperiemus? Quid veró? Pariſiẽſis Univerſitatis leges á Pontificibus Romanis & noſtris Regibus latæ, quid tandem loquuntur? utrúm privatis parietibus, liberales iſtas profeſſiones includunt? Imo veró (ut dixi) in publicis ſcholis nominatim ſtatuunt, & publica fide contineri jubent. Quid? Franciſcum Regem probationiſne an honoris

cauſsá potiús hîc appellem?Hic Rex Lutetiæ profeſſiones publicas inſtituit & ornavit, indeque adeó præ maximis ejus virtutibus ac laudibus, ad ſingulare funebris commendationis eulogium, literarum inſtaurator eſt appellatus: nemoque literarum non ignarus poſt Regias profeſſiones inſtitutas Lutetiam venit, qui Regiæ urbis ullũ potiús monimentum ſibi ſpectandum, quám Regiũ auditorium putaret. Ergo Tuſanos, Vatablos, cęteroſque laudis hujus profeſſores, magiſtriſque ſimiles diſcipulos innumerabiles, non privatarum ſcholarum obſcuritas, ſed publicarum nobilitas extulit. Henricus paternæ virtutis hæres, eaſdem profeſſiones tua imprimis ſententia, atque authoritate, non tantûm cultu eodem, ſed numero majore coluit. Quamobrem ſapientes hi correctores & emendatores noſtri iſta conſiderent, frontemque perfricent, ac ſe nobiliſſimis gentium Philoſophis, Imperatoribus, Pontificibus, Regibus ſapiẽtiores eſſe dicant. Hæc ſunt, A V D. quæ Cardinalis Lotharingus é Legatis veſtris de cauſſa Univerſitatis attentiſſimé cognovit, quæque Regem mox edocuit. Cardinalis Caſtellonius, Pariſienſis Academiæ Conſervator, pari humanitate & gratia hæc eadem differentes Legatos veſtros audivit, protinuſq; ad avunculum ſuum ANNAM Mommorentium Conneſtablum perduxit: virum magnis belli paciſque artibus egregium & eximium: Itaque Salignacus cúm cætera tanti hominis auribus conſona præfatus eſſet, id etiam ad extremum addidit, res ipſius geſtas ſingulares eſſe: quarum præconium nulli commodius mandari poſſet,
quám

quám Pariſienſi Academiæ, cujus voces, omnium linguarum ſermone in omnes orbis partes longiſſimé latiſſimeque reſonarent. Quibus ut jucundé commoveri, ita generoſa quadam indignatione ê noſtris incommodis affici mihi viſus eſt, præcipué cúm Bellocaſſiorum & Narbonenſium calamitas recitaretur: Itaque nulla mora interpoſita, Regem adit, deque iis indignitatibus commonefacit. Sic pauló poſt á Cardinale Lotharingo & Conneſtabilo Rex longé alia edoctus, quám anté á certis hominibus didicerat, Legatos veſtros admitti jubet, benignoque vultu accipit: Quem cúm univerſi ſalutaſſemus, tum Salignacus: Intelligimus (ait) Chriſtianiſſime Rex & humaniſſime, magnis criminibus Pariſienſem Univerſitatem apud te ream factam eſſe, ut pœnis tam gravibus tamque ſeveris coërcenda videretur. Sed per Deum immortalem, quæ ſtudia officiaque modeſtiſſimæ obſequentiſſimæque filię erga liberalem amantemque patrem eſſe debeant, ea judices omnia Pariſienſis Univerſitatis in te fuiſſe futuraque ſemper eſſe: Meminit enim ſe Regiis privilegiis, muneribus, ſtipendiis, immunitatibus, generiſque omnis beneficiis vigere & florere: teque & Regem & patrem veneratur: humanæ autem divinæque literæ (quæ omnes in Academia Pariſienſi ſumma tuæ laudis gloria tractantur) quid aliud, quám pietatem in Deum, modeſtiam & obſervantiam in principes ac magiſtratus, in parentes ac bene de nobis meritos profitétur? Quare tam ingrati, vel potiús impii animi notam infamiamque, Univerſitas á ſe vehementer averſatur, ac deteſtatur. Si qui in tanta diſcentium

multitudine,ſcholaſtici nomen falſó ementiti,ſcelerata mente atque impia fuerint, ſceleris & impietatis pœnas luant, bonis & innocentibus tranquillum pacatumque otium conſervetur. At jam Univerſitas tota, nullo bonorum malorumque diſcrimine, tanquam hoſtis judicata ſit, opprimitur & vexatur: non conquiruntur ad pœnam, qui in Clericorum campo motum aliquem fecerint, ſed gymnaſia ipſa, pacis & otii templa, vi & armis hoſtiliter perrũpuntur ac diripiuntur: miſeri ſcholaſtici in ſuis bibliothecis cæduntur, & latronum hoſtiumque more vincti, in tetrum carcerem abjiciuntur. Quare per Deum Opt. Max. per ſancta honeſtarum literarum nomina, miſerêre afflictæ Univerſitatis, & ea pietate excita & recrea, qua Franciæ Reges, majores tui inſtituerunt, auxerunt, ornarũt. Quæ cúm Salignacus peroraſſet, Rex ad ea perhumaniter reſpondit, ſibi gratius accidere nihil potuiſſe, quám quód ea crimina, quæ de nobis ad ſe delata eſſent, falſa eſſe cognoſceret: Liberalitatem ſuam erga doctos homines & literatos, multis argumentis adhuc eſſe claram & illuſtrem, clariorem tamẽ & illuſtriorem futuram, ſi quieto pacatoque otio in ſtudiis ſuis permanerent: Rectoreſque Univerſitatis & magiſtri in continendis ſcholaſticis diligentes ac vigilantes eſſent. Hac igitur tã inſperata Regis humanitate recreatus Salignacus, ait, á Rectore Univerſitatis, á quatuor ordinum Decanis, á collegiorum magiſtris proviſionem & cautionem majorem præſtari non poſſe: poteſtatem enim monendi tantúm illis eſſe, nullã comprehendendi aut coërcendi. Quæ ſi Rectori

&

& Univerſitati à Rege tribuatur, ſpondere ſe, nihil Univerſitatis populo quietius & pacatius futurũ. Cumque cætera illa, quæ dixi, Legationis capita perſecutus eſſet, Rex jubet ea perſcribi, ſe de conſilii ſententia proviſurum, ne fruſtrà imploratus eſſe videretur. Quinetiam reliquorum Legatorũ profeſſiones & nomina ſciſcitatur: nec Salignacus in appellandis ac laudandis Legatis omnibus, ſed præcipué Regiis profeſſoribus, illiberalis fuit: utriuſque etiam diligentiam in ſedando tumultu commemoravit: Ab altero in cõcione publica diſerté demonſtratum, malé moratam eſſe juventutem, quę prompta eſſet ad tumultum, ſeditionem, cædes, incendia, quæ ob infauſtum illud pratum contingere dicerentur. in hoc domicilio juris & religionis, in hac doctrinæ & eruditionis ſede, literarum potiús otium, quám arma tractanda eſſe: decereque placidiſſimarum & quietiſſimarum Muſarum alumnos, quietem & otium amare: propterea metuendum eſſe, ne Academia non ſolúm prati publici, ſed Regiarum profeſſionum fructũ amitteret: Ab altero autem deploratas ſeditionis miſerias, in quas inciderent non ſolúm ii, qui errore publico lapſi, vulnerarentur, aut interirent, aut animadverſionis infamia pœnaque plecterentur, ſed eorum parentes, propinqui, amici, qui graviſſimos luctus ex iis perciperent, á quibus maximas voluptates expectare debuiſſent. Poſtridieque cúm de ſingulari Chriſtianiſſimi Regis erga Pariſienſem Academiam voluntate, de magiſtratuum vigilantia, de conſenſione omnium ordinum ad publicam dignitatem retinendum diſſeruiſſet,

oraviſſe, & per ſpem de ſuis cuique ſtudiis propoſitam, per eam pietatem, quam Deo, Regi, parentibus, magiſtris deberent, obſecraſſe, ut vero teſtimonio teſtificari poſſet, ſe diſcipulos temperantes & modeſtos, neque ſolúm doctrinæ, ſed doctoris ſtudioſos & amantes habere: ideoque quieti, otio, paci denique publicæ conſulerent. Hæc (inquam) Salignacus de profeſſoribus Regiis, quæ ipſe in ea perturbatione præſens audierat, non tam ad profeſſorum ipſorum laudem, quám ad communis in pacandis rebus diligentiæ fidem, Regi expoſuit: & quidem Regi non ſolúm intelligenter, ſed libenter, planeque rebus noſtris indulgenter audienti. quod enim verbum commodius uſurpem? Nec enim Regem Univerſitatis potiús, quám patrem agnovimus. Hîc etiam Delphinum ſalutavimus, perſpeximuſque paternæ pietatis æmulum: eaque perfuſi lætitia ſumus, ut de ſalute publica optimé ſperaremus. Interea ne mora periculum rebus adferret, ex tempore ad Senatum ſcribit, ne damnati ſupplicio afficerentur: Has literas Henricus Mignæus Mignonicorum gymnaſiarchus, & celeritate & voluntate ſumma retulit, ſicut paucis ante noſtrum diſceſſum diebus, ab Univerſitate præmiſſus, literas cauſſæ noſtræ commendatitias attulerat: quod idem eodem feré tempore Lodoïcus Regius, homo & bene literatus, & literariæ Reipub. propterea bene ſtudioſus, Lodoïco Potiero Picardo adoleſcente, cauſſæ publicæ cupidiſſimo comitatus, fecerat: egregiamque uná omnes operam in mitiganda rerum aſperitate præſtiterát. Atque hæc apud Regem; unde ad Jo. Bertrandum

Cardinalem

Cardinalem Senonenſem, Regiorumque ſigillorum cuſtodem perreximus. Quo homine nemo neque humanior, neque Univerſitatis amantior optari potuit:tam benevolo animo Academiæ Legatos audivit,tam ſapienter admonuit,tam liberaliter adjuvit, ut patronum Pariſienſis Academiæ appellare optimo jure debeamus. Ac ne quid accepti beneficii prætermittam, non putavit Cardinalis Caſtellonius, Univerſitatis cauſſam ſatis á ſe liberaliter acceptam eſſe, niſi Univerſitatis quoque Legatos, liberalitatis erga vos ſuæ teſtes efficeret: nos enim univerſos hoſpitio per Regium hoſpitiorum deſignatorem excepit, magnificoque apparatu ac ſumptu tractavit; dum cauſſa noſtra diſceptatur, diplomaque Regium conficitur: Nec interea, cúm forté Cardinalis Lotharingus per hoſce dies abeſſet, Regis adeundi, monendi, ſolicitandi partes ullas omiſit: veraque præſtantis animi virtute, Conſervatoris nomen implevit. Unum Dutierum; Regiorum mandatorum ſcribam, præterire nequaquam poſſum, qui tametſi negotiorum multitudine atque amplitudine premeretur, importunitatem meam (cúm deſiderio conficiendi negotii arderem,aſſidueque urgerem, diplomaque Regium, quia quędam cauſſæ noſtrę minimé reſponderent,ſcribere ſæpius & reſcribere, deque ea mutatione Regem conſulere pené cogerem) tamen æquitate animi ſumma pertulit: imó etiam liberalitate ſuperavit,nec ullam tanti laboris mercedem capere aliam voluit, quám Univerſitatis gratiam atque memoriam. Is igitur in aulam Regis adventus noſter fuit: Quid autem no-

minatim á Rege ſit impetratum, é diplomate recitato cognoviſtis. Controverſia ad Regem avocatur. Vincti, etiam damnati, ſuorum magiſtrorum cuſtodiæ committuntur. Duobus Regiorum libellorum magiſtris, de vi & injuriis, quæſtio traditur. Senatuſconſultum totum remittitur, ſicuti Regium edictum de exteris amicis ac fœderatis, deque Artiſianis, ſi artium ſuarum magiſterium adepti ſint: De iis etiam, pro quibus gymnaſiarchi ſponſores eſſe voluerint. Cæteris autem, liber in patriam commeatus tribuitur. Urbani veró ſcholaſtici in priſtinum ſtatum reſtituuntur.

Quæ utinam voce aliqua pluſquám Stentorea prædicare modó poſſim, ut me de tãta Regis poſt Reges natos optimí atque humaniſſimi bonitate & clementia dicẽtem exaudiant, qui periculi metu profugerunt, quique remediũ tantis malis deſperare viſi ſunt. Sentire mihi videor, A U D. veſtra omnium jucunda admiratione, gratulationem ſummam declarari, quód in tam deſperata tamque deplorata cauſſa, tantúm ſolatii, ſpei, ſalutis, á Chriſtianiſſimo clementiſſimoque Rege percipitis: Reliquum eſt, ut vos horter & moneam, ut tanti beneficii lætitiam gratiſſima memoria colatis, inſignique recordatione poſteris veſtris colendam relinquatis. Supplicatione celebri ac ſolenni ad Divæ Genovefæ pro tanto beneficio feciſtis: Regem, Conneſtablum, Cardinales, Lotharingum, Caſtellonium, Senonenſem, gratiis proſecuti eſtis. At omnia hæc temporis unius ſunt: beneficium acceptum diuturnius eſt: Itaque majores etiam gratias poſtulo. Nam ut ait Orator, ſi non minús

nobis

nobis jucundi atque illuſtres ſunt ii dies, quibus conſervamur, quam illi quibus naſcimur, quód ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio, & quód ſine ſenſu naſcimur, cum voluptate conſervamur: profectó quoniam illum, qui hanc Univerſitatem condidit, Carolum Magnum, benevolentia famaque celebramus, eſſe apud vos poſteroſque veſtros in honore debent ii, qui Univerſitatem conditam & amplificatam, propé ab interitu vindicarunt, & conſervarunt. Deinde uniuſcujuſque noſtrûm cúm diligentiam in honeſtis ſtudiis retinendis, tum modeſtiam in vita, factis, exemplis, perpetuam eſſe cupio: Tum veró ſapiẽtes tantæ civitatis magiſtratus civeſque omnes pro ſua Univerſitate obteſtabor eo carmine, quo divinus ille vates apud Ovidium Trojanos pro ſua Pallade obteſtatur:

Aetheriam ſervate deam, ſervabitis urbem:
Imperium ſecum transferet illa loci.

Poſtremó á Deo Opt. Max. deprecor, ut tempeſtas iſta, dirarum omnium Pariſienſi Univerſitati impendentium expiatio ſempiterna ſit: in poſterum autem felicia, fauſta, proſpera, fortunata omnia conſequantur.

P. RAMVS PAVLO BERNARDO S.

Efflagitas *oratiunculam legationis noſtræ de confirmandis Academiæ privilegiis, quæ non verbis, nihil enim ſimplicius aut tenuius eſſe poteſt, ſed rebus ipſis ſic populum noſtrum affecit, ut nullas neque gratias, neque laudes legato ſatisfacturas putaret, palamque ſentiret novos honores exquirendos eſſe. Certe theologus ordinis ſui facilè princeps, quique alioqui nobis infenſiſſimus antea fuerat, prædicavit ſi reſp. pateretur, legationem ſtatua dignam videri. Denique uno totius Academiæ conſenſu poſt omnium ordinum collaudationem decretum eſt, ut legationis memoria honorificis verbis in tergo codicis aſcriberetur.*

P. RAMI ORATIO DE LEGATIONE SECUNDA, DI-
cta in comitio mathurinenſi, pridie Id. April. 1561.

Q U O D à Deo optimo maximo (doctores eximii) ſemper optaveram, id imprimis mandato veſtro ſperabam mihi contigiſſe: id eſt de Pariſienſi Academia bene merendi idoneam occaſionem materiamque legitimam, cúm vos me legatum de confirmandis Academiæ privilegiis ad Chriſtianiſſimũ regem decreviſtis. Querimonia omnium ordinum gravis erat, omnes antiquas immunitates honeſtis ac liberalibus ſtudiis regum liberalitate conceſſas, improbitate & avaritia hominum, quotidie violari ac vehementer imminui: ut nulla propemodum inter profeſſores ingenuarum literarum à bajulis & remigibus differentia reliqua videretur: ærarium Academiæ exhauſtum, vel potius nullum eſſe: & tamen in iſtam privilegiorum confirmationem trecentos minimum coronatos conſumi ſolitos, ut oratore vobis opus eſſet ad regem non ſolum parato & vigilanti, ſed liberali & publicæ ſalutis amanti atque ſtudioſo. Itaque cum abſenti veſtra de me legando ſuffragia renuntiata eſſent, reſpondi nemini me in Academia publico quidem amore concedere, ſed pleroſque tamen eſſe ad hoc obeundum munus aptiores, qui veſtra negotia procurare ſoliti eſſent: Ea recuſatio ve-

ſtris judiciis impoſitæ provinciæ quædam confirmatiȯ fuit. Quare á vobis ad regem confirmandorum privilegiorum gratia legatus ſum. Coronati á Quæſtore veſtro ſexaginta mihi numerati, adjunctus etiam tabellariorum veſtrorum miniſter, qui reliquos majores ſumptus faceret. Cúm itaq; ad regem in Bellaqueum fontem, perveniſſemus, nihil prius nobis fuit, quám ut literas veſtras regi, reginæ, principi Condeo, Cardinali Caſtellonio, Cōneſtablo, Cancellario, & reliquis heroibus noſtris redderemus, cauſſamque noſtræ legationis omni diligentia, fide, officioque ageremus. Ab omnibus benigne & humaniter accepti ſumus: Juſſique de privilegiis bona ſpe eſſe, ſed ut magnorum principum aulæ infinitis negotiis occupatæ ſolent eſſe, ita mora quamvis navis & induſtriis, tamen invitis moleſteque ferentibus per aliquot dies devoranda fuit: interea ſingula privilegia, quæ diſperſis & ſeparatis tabulis negligenter accepta & diſſipata mihi tradita fuerant, curavi continuatis pergamenis accurate deſcribenda, & in unum codicem, ne impoſterum diſcerperentur, colligenda & conglutinanda. Ea primum Laomenius regis ſecretarius gratis obſignavit, neque enim propterea teruncium ullum á nobis accepit: quod iccirco commemoro, ut bonorum & publici commodi cupidorum hominū memoria apud vos grata ſit: Hoc codice perfecto cúm ſingula á Cancellario perlecta, probata, & regio ſigillo obſignata eſſent, lis nobis á regiorum ſecretariorum collegio ingens creata eſt, pro ſingulis privilegiis ſingula ſigilla poſtulantium. Quibus cúm objicerem dona-

tum

tum nobis á rege & á Cancellario id totum eſſe, reſpondebant aliena jura neque regis, neque Cancellarii donis contineri. Ampliſſimi collegii, & plurimis capitibus comprehenſi vectigalia omnia in his ſigillis fundata eſſe : Quinetiam noſtris privilegiis veteribus conſtare ſummam quam poſtularent, eſſe perſolutam : idque in tergo revera erat adſcriptum. Quid multa? æquum equidem petere eos arbitrabar. Attamen contra diſſerebam, ſingulos ſeparatim compellando, docendoque Academiam Pariſienſem non mihi magis, quám ipſis, ipſorumque liberis & propinquis communem quandam animorum parentem eſſe, potiuſque ſingularibus muneribus afficiendam & ornandã, quám ad iſtas moleſtias redigendam, Et ſane verbis aſſentiebantur, nihilque humanius meis poſtulatis affirmabant eſſe, ſed collegium multorum etiam abſentium nunquam paſſurum, ut tam inſigni exemplo impoſterum de cæteris Franciæ Academiis tantum rebus ſuis periculum crearetur, Quid igitur? Exiſtimatis nos iſtis inficiationibus fractos aut debilitatos eſſe? Minimé veró, ſed omnia prius tentare atque experiri placuit, quám ullum ſedulitatis officium deſerere. Quare Cancellarium & Cardinalem adorti rogamus, ut ea controverſia regio judicio diſceptetur, & ſané vehementer acriterque utrinque diſceptata eſt, ut neque nos plané vinceremus, neque plané victi diſcederemus, pro quinquaginta coronatis, qui exigebantur, quinque & viginti perſolvimus. Legationis igitur meæ rationem accipite : Privilegia Academiæ univerſa mihi commiſiſtis, en univer-

ſa vobis reſtituo reddoque, prætereaque unum ex omnibus codicem regia authoritate, ſi forte antiqua illa deperirent, pro omnibus perinde confirmatum. Coronatos à vobis ſexaginta accepi. Scribæ pro manus & pergameni pretio ſex, ſecretarii, quinque & viginti: ſumptus tot dierum, qui nobis in ea legatione conſumpti ſunt, duos & viginti abſtulerunt. Reliqui ſunt ſeptem cum aſſibus triginta, quos tu Quæſtor accipito, & in publicas tabulas ſingula hæc, uti facta ſunt, referto, ut poſteris noſtris expreſſum confirmandis privilegiis exemplum ſit, qui ſumptus, quomodo, per quos procuratione iſta veſtris judiciis approbandi ſint. Pro me tamen ad extremum (doctores eximii) veniam à vobis univerſis, pro ſummo legationis præmio deprecabor. Statueram enim veſtrûm omnium de me expectationem non ſolum fide & officio ſuſtinere, ſed omni diligentia, induſtriaque ſuperare, privilegia Univerſitatis gratuita & liberali confirmatione confirmare: Id aſſequi nullo ſtudio, nullóve labore potui. Quapropter ſi minus obtinui, quám contendi, quæſo vos æquis animis ignoſcite.

P. RAMI PROOEMIVM REFORMANDÆ PARIſienſis *Academiæ*,

AD CAROLUM REGEM.

STATUISTI (CAROLE none Rex Francorum Chriſtianiſſime) ad publicam trium ſtatuum & ordinum regni tui poſtulationem é conſilii Regii ſententia, ut Pariſienſis Academia ad legitimū germanæ formæ exemplum reformaretur. Legitima veró forma eſt, ut diſciplinæ cujuſque certi doctores electi, publicis pręmiis ornati, artium profeſſioni ſuæ commiſſarum prælectiones & exercitationes via & tempore definitas, officio, fide, diligentia tueãtur. Quas ſingulorum generum laudes ſi quis ampliſſimas in Academia Pariſienſi & integerrimas eſſe judicet, tantiſper ſuſpenſum judicium cohibeat, dum ſingula laudis cujuſq; momenta breviter expendentur: Tametſi enim veré dici poſſit omnium ſcholarum, quas poſt homines natos floruiſſe memoriæ proditum eſt, hanc unam eſſe præſtantiſſimam: attamen etiam veré poſſit affirmari partibus infinitis præſtantiorem fore, ſi legitimam illam ſpeciem ac formam toto corporis habitu abſolutam perfectamque conſequatur. Age dum Pariſiẽſis Academiæ diſciplinæ, ſtudia, profeſſiones in hujus quæſtionis examen ſubeunto. Primæ Grammaticorum & Rhetorum

ſcholæ ut legibus antiquis feré cōtemptæ ac ſpretæ ſunt, ita primæ in omnem laudis partem præclaré ſunt vindicatæ. Ante excitatum á Franciſco Rege avo tuo humanitatis ſtudium, omnium artium barbaries in Academia regnabat, unoque & aſſiduo altercationis inſtrumento qualeſcunque authores prælegerentur, attamen omnes artes comparari credebantur. Itaque cum Grammatici & Rhetores nil niſi barbaros Alexandros de Villa Dei, Græciſmos Theodoletos atque ejuſmodi doctores haberent, ordinarias horas, decimam matutinam & quintam pomeridianam altercationibus impendebant: Imó veró maximum profectus argumentum ſtatuebant in claſſium, quinetiam gymnaſiorum inter ſe concertatione. Ita Philoſophi, Medici, Jureconſulti, Theologi quæſtionariis quæſtionumque & altercationum dædalis & artificibus dediti, totas ſcholas diſputationibus occupabant: Grammatici & Rhetores primi fucum deprehendêre, meditationem Grāmatici & Rhetorici operis longé potiorem cognovere. Itaque barbarie ineptiſſimorum hominum é ſcholis exploſa, poëtis, hiſtoricis, oratoribus receptis, edocti ſunt ſtylum eſſe optimum dicendi magiſtrum, eumque lectione inſignium authorū & imitatione, ſcriptione denique aſſidua comparari, utilitas altercationis, ſi qua poterat eſſe, multo plenius & uberius diſcipulo in media prælectione ſingulis de rebus á præceptore interrogato retinetur. Itaque duæ illæ horæ ſtylo formando ſunt attributæ; atque ex octo horis ordinarii ſtudii, unica præceptis & regulis cognoſcendis, &

cum

cum præceptore examinandis conceditur. Reliquæ omnes in poëtis, hiſtoricis, oratoribus cognoſcendis, ediſcendis, imitandis, in commentatione denique & uſu conſumuntur. Quare ſcholæ Grammaticorum & Rhetorum præclaré vindicatæ ſunt, ut nihil admodum perfectius optari poſſe videatur, niſi ut una & communis diſciplinæ forma, quæ in quibuſdam gymnaſiis lautius & elegantius tenetur, in omnibus authoritate regia teneatur. Sumptus diſcipuli erga doctorem modici & quidem voluntarii: diſciplina doctoris erga diſcipulum diligens & accurata. Veruntamē (Deus bone) quám diſſimilis eſt in cæteris ſuperiorum artium ſtudiis hæc una profeſſionis forma? Etenim pro certo delectorum profeſſorum numero, exortus eſt infinitus hominū numerus, qui modó magiſtri in profeſſionis ſuæ facultate nomen adepti ſint, nullo delectu, docti pariter & indocti profitendæ Philoſophiæ, Medicinæ, Juriſprudentiæ, Theologiæ partes aſſumpſerunt, hinc prima noſtri fundi calamitas extitit. Docentium numerus multiplicatus eſt, diſcentium numerus remanſit idem. Itaque ut tantúm ad multos doctores ſigillatim & viritim perveniret, quantum pervenire debuerat ad paucos, exigi á diſcipulis ampliorem mercedem oportuit. Ergo infinita iſta profeſſorū multitudo infinitos ſumptus diſcipulis impoſuit, ut vix credibile ſit quantis oneribus honeſta ſtudia ſint oppreſſa, ad quadraginta libellarum noſtrarum millia ſumptus hic feré quotannis aſcendit. Dicendum de ſingulis ordinibus ſeparatim, quoniam non eſt una communis omniū

cauſſa: Res tamen nequaquam eſt obſcura, verſatur in oculis omnium, atque in animis multorum magno & juſto cum dolore verſatur. Interrogétur profeſſionis cujuſq; diſcipuli, exactæ ſibi pecuniæ ſummam ſingulis capitibus recenſebunt. Sumptus in philoſophiæ ſtudio quatuor coronatis, ſummũ ſex lege definiebatur. Dic igitur philoſophiæ diſcipule, dic Regi tuo, á quo & ſolatiũ & decus expectas, dic impenſæ ſummam, & quidem nominibus licet barbaris, tamen iiſdem quibus exigitur, ut facti quæſtio etiam inficiatori ſi quis forté fuerit, aperta ſit: Impenſa (inquiet) legitima illa feré quadruplicatur. Primo anno pro cãdelis præceptoris ſolidi 50, pro figura 5 libellæ. In determinationib' pro juraméto apud Rectoré 9 ſolidi & 4 denarii, pro ſigillo Rectoris 3 denarii, pro ſigillo Procuratoris 15 denarii, pro convivio magiſtrorũ in aula 30 ſolidi. In baccalaureatu pro ſigillis 5 ſolidi, pro burſis 25 ſolidi, pro miſſis 4 ſolidi & 2 denarii, pro jure Receptoris 15 denarii, pro examinatoribus 15 ſolidi. In licétiatu pro burſis 25 ſolidi, pro Receptore burſarũ 15 denarii, pro ſigillis 2 ſolidi & 6 denarii, pro Procuratore 15 denarii, pro examinatoribus & ſtramine Cancellarij 25 ſolidi. pro Pedello in baccalaureatu, reſponſionibus & licentiatu 15 ſolidi, pro chirothecis 50 ſolidi, pro pileis 50 ſolidi, pro ſigno Gymnaſiarchi 5 libellæ, pro pelliceæ epomide Pedelli 5 ſolidi, pro convivio magiſtrorum in aula 29 ſolidi, pro pilis 5 ſolidi, pro præceptore in toto curſu 25 libellæ: aliquando minus, frequenter amplius. In doctoratu pro Procuratore 15 denarii, pro burſis

25 ſo-

25 ſolidi, pro Quæſtore burſarum 15 denarii, pro cappa Rectoris 10 ſolidi, pro jure Rectoris 4 ſolidi & 2 denarii, pro Pedello 31 ſolidi, pro ſcriba Uniuerſitatis 3 ſolidi, pro ſigillo literarum magiſterii 6 ſolidi, pro convivio magiſtrorum 10 ſolidi. Summa 56 libellæ & 13 ſolidi, quæ aliquando paulo minor eſt, ſæpé autem major. In qua tamẽ non cõmemoratur locus nominationis in licentiatu, qui cuique philoſophiæ diſcipulo tanti addicitur, quãta eſt laureolæ hujus ambitio: ut impenſa ordinaria ſit minimum 60 libellarum: ac ſi quotannis magiſtri artium ducenti fiant, impenſa hæc erit libellarum duodecies millenarum. Atque in his philoſophici ſtudii impenſis mirabitur aliquis fortaſſe, cum audierit á præceptore philoſophiæ exactas eſſe libellas ſupra triginta, quamobrem ſigna vel ſigilla Rectoris, Procuratoris, Quæſtoris, Gymnaſiarchi tam multa? Quodnam argumentum habeant chirothecæ, pilea, cõvivia ad probãdum diligentiam diſcipuli & profectum in philoſophia? Quo burſæ denique commigrẽt, aut in quem tandem uſum convertantur? Burſæ veró ſicuti patrimonia quædam quatuor in hoc ordine nationum diſtribuũtur profeſſoribus honorariis, qui aliquando profeſſi fuerint, noméq; honorarii profeſſoris duobus decuſſibus perſolutis adepti ſint: Diſtribuũtur ita Procuratoribus, Receptoribus, Cantoribus & miniſtris miſſarũ & veſperarũ publicarũ, cæreis etiam ad purgationis diem non parva pecunia impenditur. Sic ærariũ philoſophici ordinis adminiſtratur, ut maximam partem capiãt hi, qui diſcipulis philoſophiæ nihil

proſint. Quamobrem, Carole none Francorum Rex Chriſtianiſſime, ſuſcipe curam virtute tua digniſſimam: Tollatur edicto tuo infinita profeſſorum turba: Deligantur idonei philoſophiæ profeſſores ordinarii: Tollantur impenſæ non ſolúm extraordinariæ, ſed illæ antiquæ quatuor aut ſex coronatorũ. Eſt enim indignum philoſophiæ aditu prohiberi paupertatem, quávis docta ſit & erudita, quod ſumptibus impoſitis fieri neceſſe eſt: Regium ſtipendium proponatur. Cœnobia monachorum & collegia canonicorum Lutetiæ, tam multa libenter, ſi verbo edixeris, hunc longé honeſtiſſimum ſibi laudatiſſimumque ſumptum facillimé promptiſſimeque ſuppeditabunt. Sumptus diſcipuli in victu, cultu, libris, laboribus, vigiliis, vita literis impenſa, legitimus & ſolus eſto. Denique perfice ut liberales artes á Carolo Magno generis tui authore clariſſimo, in Academia Pariſienſi primum conſtitutæ, deinde á reliquis regibus atavis tuis, Fráciſco imprimis avo recreatæ, per te potiſſimum non ſolúm vitam, ſed dignitatem obtineant. Enimvero hæc exigendi extorquendique licentia, quanvis dura atque acerba, ut eſt, ita videatur, tamen ſuperiorum ordinum licentiæ comparata, excuſabilis vel potius laudabilis eſſe videbitur. Quid igitur? quantam á Medicinæ, quantã á Juriſprudentiæ, quantam á Theologiæ diſcipulo mercedem quondam legitimam fuiſſe, quãtam nunc illegitimam eſſe arbitramur? Jureconſultorum ordo hujus infamiæ labe purgatus & liberatus Senatus decreto, anno milleſimo quingenteſimo triceſimo quarto, decimo tertio die

die Junii, exemplum mercedis legitimæ adeoque totius antiquæ diſciplinæ reſtituit: profeſſores ordinarii ſex publico examine electi, libri, horæ, prælectiones, exercitationes, merces á diſcipulo profeſſori debita ab initio ſtudii univerſi ad extremum definita eſt coronatis octo & viginti, quinque in baccalaureatu, octo in licẽciatu, quindecim in doctoratu: Præterea veró quidquam exigi, vel etiam ultró oblatum accipi, eodem Senatuſconſulto ſeveré cautum eſt privatione profeſſionis privilegiorumq; profeſſoribus conceſſorũ, qua eadem Senatus authoritate cæteri ordines in conſimilem ſplendorem vindicati eſſent, niſi á Theologis protinus itum eſſet obviam. Reformationis enim illius author & procurator hæreſeos crimine á Theologis inſimulatur. Denique illorũ perverſitas temporum neſcio an hominum ſimilem in cæteris ordinibus ſplendorem non ſuſtinuit: ita præclari operis abſolutio adhuc ſuſpenſa eſt. Sed tamen ex illo Senatuſconſulto exemplar editum eſt Medicinæ ac Theologiæ reformandæ. Quid igitur? utrum Medici & Theologi viginti octo coronatis é legis volũtate, é Senatus authoritate cõtenti ſunt? Iniquum videretur, cúm philoſophi ſtipendium tantúm auxerint, Medicos & Theologos ad iſtam inopiam redigere. Proportio enim Arithmetica in iſta remuneratione & diſpenſatione præmiorum non cõveniebat, Geometria pro dignitate perſonarum juſtior eſſe viſa eſt. Quanta igitur acceſſione multiplicatum eſt in his duobus ordinibus præmium? interrogati diſcipuli recenſebũt: imó veró nonnulli magiſtri

ſartoribus & cupedinariis obærati magno mœrore quotidie recenſent: ſed tamen interrogentur. Dicat igitur Medicinę diſcipulus liberé, querimonię ſuæ ſenſum, Regi Chriſtianiſſimo tãquam patrono ac tutori ſuo aperiat. Dicat impenſæ ſummam, iiſdem etiam nominibus quibus exigitur: nulla verborum barbaries injuriæ magnitudinem extenuabit: libellas, inquiet, mille medicinæ magiſtris expenſas fero, ac ne magiſtros impudẽter calũniari videar, capita ſuis nominibus ſubducã: anni primi ſumptus eſt qui ſequitur. Pro ſcholę ingreſſu 2 libellę & 10 ſolidi, pro ſupplicatione baccalaureatus 12 ſolidi, pro auditione quatuor annorũ 10 libellæ, pro lectorib. ſcholarũ 2 libellæ & 10 ſolidi, pro examinatoribus 15 libellæ, pro igne & ſpecieb' examinis 2 libellę & 10 ſolidi, pro burſis principii 10 libellæ & 10 ſolidi, pro Pedellis 6 libellę & 6 ſolidi, pro prandio principii 2 libellæ & 19 ſolidi, pro cõvivio herbarũ 10 libellæ, pro tapetis S. Lucę 2 libellę & 20 ſolidi, pro tapetis & ſtramine quodlibetarię 30 ſolidi, pro prãdio præſidis 5 libellę, pro ſtuphis 3 libellę & 10 ſolidi, pro regiſtro 6 ſolidi: In cardinali pro pręſide 6 libellæ, pro tapetis & ſtramine 30 ſolidi. Atq; hæc anni primi impenſa eſt libellarum 82, & ſolidorum 14: Sequitur impenſa longé diſſimilis in ſecundo anno, Pro ſtuphis & pro regiſtro 3 libellæ & 16 ſolidi, pro feſto S. Lucæ 2 libellæ & 10 ſolidi, pro burſis licentiatus 35 libellæ, pro Pedellis 7 libellæ & 10 ſolidi, pro mulctis communibus 15 libellæ, pro ſigillis Cancellarii 25 libellæ, pro paranymphi die 10 libellæ, pro mulctis decani 10 libellæ, pro ta-

petis aulæ Epiſcopi Pariſienſis 12 ſolidi, pro he-ſperia 50 libellæ, pro Præſide 5 libellæ, pro tapetis 25 ſolidi. In doctoratu, pro burſis doctoratus 71 libellæ, pro ſaccaro magiſtrorũ 30 libellæ, pro pileis magiſtrorum, pro quibus ſinguli capiunt 20 ſolidos: ſumma 78 libellæ, pro pileis Rectoris, Cancellarii, magni Pedelli 3 libellæ, pro pileis amicorum, qui ſi minimum fuerint decem, 10 libellæ. Quo die licentiatus invitat pro cōdiſcipulis unà invitantibus tractandis ſex Pedellis & baccalaureis 25 libellæ, pro Pedellis nationis 2 libellę & 10 ſolidi, pro Præſide 2 libellæ & 10 ſolidi, pro Pedellis Medicinæ 10 libellæ & 12 ſolidi, pro Pedellis Philoſophorum & Theologorum 3 libellæ, pro magno convivio 250 libellæ, pro chirothecis 30 libellæ, pro paſt.laria 35 libellæ, pro duobus doctoribus proponentibus 2 libellæ & 10 ſolidi, pro convivio novi Præſidis 75 libellæ, pro merēda novi doctoris licentiato invitanti & ejus comitibus debita 5 libellæ. Summa ſecundi anni eſt 772 libellæ & 5 ſolidi, biennii totius eſt 881 libellæ & 5 ſolidi: in qua non comprehendo convivium primi loci omnibus doctoribus debitum, neque cōmemoro quæ prādia extraordinaria doctoribus ſociiſve loci honoratioris cauſſa præberi ſoleant. Quæ ut parcè ac duriter fiant: ſummā tamen illam ad numerum millenariũ facilé perducent. Ita ſi biennio quoque viginti Medicinæ doctores fiant, quotànnis impenſa erit libellarum decies millenarum. Ac ſi quis diſcipulorum pauló ambitioſior fuerit, largitio tantum augenda, quanto altiorem eruditionis laudem expetet. Hic

enim ſumptus longe profuſiſſimus eſt. Hæc diſcipulus Medicinæ cum ſigillatim commemoraverit, exhorreſcent (ut credi par eſt) viri boni qui audient eó luxuriam non infami aliquo libidinum nomine, ſed diſciplinæ ac virtutis ſpecie prolapſam eſſe, vt pro octo & viginti coronatis pené quadringenti extorqueantur. Neque tamen dixerit aliquis minora Jureconſultis, aut (ut nunc appellantur) Canoniſtis præmia quám Medicis præſcripta eſſe, Canoniſtæ habuere Pontificem Romanum horum præmiorum, é voluntate tamen & authoritate Regum Francorum, diſpenſatorem. Nec veriſimile eſt tanquam á bono Imperatore milites imperii ſui neglectos eſſe: nemo credet. Acceſſere ad ærarium Medicinæ honoraria quædam á Pharmacopolis, á tonſoribus, qui omnes ſunt diſcipuli quidam profeſſorū Medicinæ. Patrimonium licet etiam puſillum, attamen domi nonnullum eſt. Verúm hic aliquis fortaſſe cum didicerit quanta pecunia, conviviis ſubductis reliqua ſit, diſcere item cupiet quibus rebus expēdatur: magiſtris ipſis (reſpondebitur) & doctoribus quotannis æqualitate quadam arithmetica & proportione hoc ærarium totum diſpenſatur, & paulatim, quanto quiſque diutius vivit, tanto plus é factis á ſe ſimili de cauſſa expēſis recuperat. Quáobrem, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, reſpice hanc alteram Academiæ tuæ partem tam graviter oppreſſam, jube ut deligantur ordinarii Medicinæ profeſſores é magno numero doctiſſimorum hominum, quibus hic ordo mirabiliter abundat, quique rerum præſentium ſtatum,

indigniſſimé ferunt, atque hanc reformationem vehementer exoptant, neque ſolum ſumptus tam indigni ingenio & nobili ſtudio, ſed omnes omnino ſumptus tollãtur, merces lege regia definiatur, ſtipendium regio mandato lautius á cœnobiis monachorum & collegiis canonicorum cõſtituatur. Sumptus diſcipuli diligentia vigilantiaque terminetur, nec alio pretio virtus parabilis quám ſudore judicetur: Sed á Medicis ad Jureconſultos & Theologos accedamus. Jureconſultorum ordo hic eſt integer, ut dictum eſt: Profeſſores ſex habet publico multorum dierũ examine probatos & electos: mercede illa viginti octo coronatorum cõtentos, nullo admodum patrimonio præterea ſuſtentatos. Quare, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, erit etiam regiæ liberalitatis tuæ his etiam ſumptibus Juris diſcipulos ſublevare, profeſſores ordinarios regio ſtipendio ornare, ut æquitas juris, quæ generi hominũ honeſti leges deſcripſit, hunc imprimis honoris fructum percipiat: Theologici veró nominis ſanctimonia, quicquid hic adverſus ſumptuariam ejuſmodi legem offenſum eſſe dicetur, falſum & incredibile eſſe clamabit. Pudor eſt vel horror potius, luxuriam in conviviis, avaritiam in rapinis, de tam ſacra divinaque profeſſione ſuſpicari. Excitetur tamen (quoniam ita conſtitutum eſt) Theologiæ diſcipulus, & jubeatur poſito metu expenſas ſibi nomine ſcholæ Theologicæ factas cómemorare: Neque laboret, ſi rem barbaram barbaré enunciet. Proponat ſummam libellis mille ampliorem, ut etiam parciſſimum exemplum ſequa-

tur, eamq; ſingulis nominibus approbabit. Enarrabit enim ab initio ſtudii Theologici nomina impenſæ cujuſque, hoc modo: Libellę pro burſis primi principii 14, pro convivio aulæ 5, pro burſis ſecundi principii 14, pro convivio aulæ 2, prò burſis tertii principii 22, pro convivio aulæ 2, pro quarto principio 2, pro convivio aulæ 6, pro tẽtativa 25, pro cœna Præſidis 5, pro deferẽdis poſitionibus toto curſu 1, pro Præſide 10, pro parva ordinaria 25, pro cœna Præſidis 5, pro priore in actu Sorbonicæ 15, pro ferendis titulis 3, pro magna ordinaria 50, pro Præſide 25, pro burſis licentiatus 50, pro pileis magiſtrorum noſtrorum 100, pro convivio doctoratus 400, pro craſtina 50, pro antepraedicamentis & poſtprædicamentis ſingulorum actuum triginta aſſes, ſumma libellarum 12, pro mulctis in fine curſus 8, pro cõvivio magiſtri ſententiarum 4, pro convivio prioris Sorbonici 2, pro ſaccaro 60, pro conviviis ſociorum per totum curſum 150. Summa igitur pecuniæ in Theologicam ſcholam á diſcipulo exactæ, eſt mille & duarum libellarum. Itaque ſi biennio quadraginta Doctores Theologiæ creẽtur, ſumma quotannis erit libellarum vicies millenarum. Neque tamen hic ingens illud ambitionis aucupium de eruditionis loco, deque pretio laudis exprimitur. De Carthagine tacere ſatius puto, ait ille, quám parum dicere: Timantis artificiũ Rhetor hic ingens reperit: velamentum igitur ſimile huic prope incredibili materiæ, vos qui hæc auditis circundate, & iis qui norint reputandũ atque æſtimandũ relinquite, ordini parcite. Enimvero

nihil

nihil tam abſurdũ, tam ſenſus judiciique expers atque alienum inveniri poteſt, quod ab hominibus in eo conſuefactis non probetur & laudetur. Locorum hic ordo, & quid quantumque quiſque profecerit æſtimatio, ſummus ad Theologiam cognoſcendã ſtimulus eſſe dicitur. An virtus diſcipuli Theologiæ ſexennio toto perſpici & dijudicari non potuit, niſi præconis voce laudes ingeniorum tam pretioſæ uno loci prioris argumento recitentur? Caruerunt hoc ſtimulo Baſilius, Chryſoſtomus, Nazianzenus, Tertullianus, Hieronymus, Auguſtinus, unoq; nomine Græci Latinique Theologi veteres univerſi, & permirum bene judicàti videatur, ſi viris jam ætate maturis, quales ſunt Theologiæ diſcipuli, ridiculæ & puerilis gloriolæ ambitio ad diſciplinam vanitatis & ſtultæ gloriæ contemptricem, verus ſtimulus eſſe poſſit. Caruerunt hoc ſtimulo & adhuc carẽt Jurecõſulti, quibus tamen juriſprudentiæ laude præſtantibus majora publicorum honorum præmia ſunt propoſita: Et veró Theologi noſtri ſimulatque Academiæ legibus parêre didicerint, tam obtuſo ſtimulo carebunt. Nec major contentio de primatu loci in Theologia erit, quám in Juriſprudentia, imó ne doctor quidem quiſquam fieri volet, niſi qui forte Theologiæ præſtantia fretus, ſeſe ad publicam profeſſionem comparabit. Quare & profuſionem iſtam infinitas doctorum nihil docentium genuit. Patrimoniola ſuperiorum ordinum antea dicta ſunt. Hujus ordinis œconomia laudabilior hac in re fuit. Itaque ærarium ſubductis conviviis etiam lautius eſt, cujus diſtributio

(ſi quis etiam id requirat) Arithmetica æqualitate illa magiſtris noſtris diſpenſatur, præcipué S. Euphemiæ feſto die. Itaque eo tempore é tota feré Gallia magiſtrorum noſtrorum conventus Lutetiæ longé frequentiſſimus fieri ſolet, ejuſque diei profeſſione univerſi profeſſores ordinarii declarantur. Atque hinc vulgó ab urbanis hominibus magiſtri noſtri, doctores Euphemiani nominati ſunt. Quamobrem, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, per ſanctam εὐφημίαν, per ſacri ordinis laudem & gloriam, huc imprimis animum converte. Neque enim Philoſophia Platonis, Medicina Hippocratis, Juriſprudentia Juſtiniani, ſed ſummi æternique Dei ſapientia hic agitur: Jube atque impera ut deligantur ordinarii profeſſores Theologiæ, permulti imprimis ultro offerentur, gratiaſque Deo & tibi immortales de tanto ſui ordinis beneficio habebunt: plerique enim omnes boni quotidianis precibus ac votis tantæ indignitatis emendationem deprecantur. Merces Theologiæ profeſſoribus authoritate tua tantæ profeſſionis excellentiæ conſentanea, á monachis & Canonicis definiatur: imó duæ præbendæ Diuæ Virginis ordinariis Theologiæ profeſſoribus non ita pridem ereptæ repetantur, beneficium otioſis & opulentis hominibus divinum erit, ſanctitatis & religionis doctores & profeſſores alere ac ſuſtentare. Diſcipulus ad Theologiæ ſtudium afferat mentem magnis multorũ antecedentium annorum ſtudiis & laboribus exercitatam, paratamque ad majores ſubeundũ, tantumque de induſtria profeſſoribus ordinariis probanda,

banda

banda cogitet, non de numerāda pecunia: Auditio quadriennii, meditatio ſexennii bene & ex lege conſumpta, ſumptus Theologici diſcipuli legitimus eſto, ſupra quem vel ſi oblatum quicquā profeſſor ordinarius accipiat, vel ſibi impendi quoviſmodo patiatur, indignus profeſſione, privilegiiſque Theologiæ ſtudio conceſſis eſto. Atque hactenus primam germanæ formæ labem, primam dignitatis ſuæ deformationem Pariſienſis Academia ſenſit ex effrenata profeſſorum multitudine, nullo judicio, nulla differentia, nullo delectu in ſcholas admiſſorum. quæ tamen toleranda fortaſſe videretur, ſi ſola eſſet: At graviorem longé fœdioremque deformationem ipſa ex ſeſe genuit, jactura fuit illa pecuniæ tantúm, quæ potuit eſſe ſine jactura diſciplinæ. Potuit enim avara quantumlibet & acerba exactio exerceri, ut interea tamen diſciplinæ profeſſio tractatioque incolumis permaneret. Verúm ubi ſemel feneſtram ad nequitiam patefeceris, ex uno errore atque delicto protinus ilias malorum exoritur. Neque enim ex hoc infinito profeſſorum numero infiniti tantum ſumptus nati ſunt, ſed infinitus diſciplinæ contemptus, quod in ſingulis ordinibus Philoſophorum, Medicorum, Jureconſultorum, Theologorum, ſúbtilius declarandum eſt, quia diſſimilis eſt hic etiam cauſſa. Quid igitur ab infinitis Philoſophię profeſſoribus contra leges Academiæ deinde eſt commiſſum? Philoſophię profeſſio non eſt illa quidem deſerta, ſed pro publica profeſſione & in ſcholis publicis ordinaria privatæ profeſſiones in gymnaſiis ſingulis,

contrà & publica Academiæ, & privata ſingulorum gymnaſiorum inſtituta, ſunt inductæ. Etenim lex octingentorum annorum à Franciæ Regibus jam olim poſt conditam Univerſitatem conſtituta, & deinceps perpetuo uſu, perpetuáque Regum authoritate inſtaurata, profeſſionem Philoſophorum publicam eſſe jubet. Sic enim Cardinalis Totavillæus poſtremus Univerſitatis è Regum authoritate inſtaurator, veterem hac de re legem & conſuetudinem confirmat.

Item monemus prædictos regentes conformiter ad antiqua ſtatuta, & laudabiles conſuetudines facultatis artium conſervãdas, ut ceſſante legitimo impedimento, ſingulis diebus & horis ſtatutis, ad vicũ ſtraminis ſe trãsferãt, lecturi modo & forma, quibus ſupra regulariter & ordinaté abſq; hoc quod reſervent ſibi textus plures una vice legendos, ſed ſecundũ ſtatuta libros legant ad profectum auditorũ, ut præmiſimus, regulariter & ordinaté.

Hæc regia lex eſt, quæ leges & conſuetudines antiquas confirmat, ne quis legem ſine conſuetudine, aut conſuetudinem ſine lege fuiſſe exiſtimet, ubi vicus ſtraminis publicas Philoſophorũ ſcholas ſignificat, in eo quippe vico conſtitutas: gymnaſia deinde in hac nova trecentorum annorum Academia, ſingula unicum vel alterum juventutis moderatorem habent, domeſticis inſtitutis fundatum, non ad docendam philoſophiam, ſed ad domeſticos alumnos, cúm in ſchola publica audiiſſent, continendum in officio & exercendum: ita & publicis Academiæ, & privatis gymnaſii cujuſque inſtitutis, Philoſophiæ, profeſſio publica ſanciebatur. Nuper veró diem extremum obiit, qui

poſtremus in ſchola publica publicus Philoſophię profeſſor fuit, ut modis omnibus planum ac perſpicuum ſit, Philoſophiæ profeſſionem publicam fuiſſe, contraque inſtituta omnia in privatas diviſam eſſe: ſed tamen Philoſophicæ profeſſionis hic tantùm commoda conſiderentur, ut duarum profeſſionum, alterius publicæ in eadem ſchola, alterius privatæ in plurimis & disjunctis ſcholis, eaque demum præſtantior habeatur, quæ Philoſophiæ fructus uberiores adferat. Ergo Philoſophiæ privata & publica profeſſio comparetur. Unicus veró privatæ profeſſionis magiſter, eſt eiſdem diſcipulis triennium totum & ſex menſes, in omnibus Philoſophiæ partibus. Et quia horum ſtudiorum curſus perpetuus eſt, in unoquoque gymnaſio quatuor facti ſunt magiſtri perpetui, Summuliſta, Logicus, Phyſicus, Intrans (ut vulgo appellati ſunt.) Itaque ſi vigintiquinque gymnaſia ſint, in quibus Philoſophia iſto modo doceatur, centum hos philoſophiæ doctores eſſe neceſſe eſt. At ſi regii & ordinarii profeſſores ſingulis philoſophiæ partibus explicandis certi (ut hic octo) deligantur, ſoli in facultate liberalium artium, publicas ſcholas adminiſtrabunt, longeque facilius octo præſtanti doctrina profeſſores quám centum reperientur, multóque commodius & utilius octo profeſſores illi, ſingulas Philoſophiæ partes ſinguli ſuſtinebunt, quàm unicus & idem univerſas: hanc veró facultatem ne quis perdifficilem arbitretur, Regum liberalitas Academiæ Pariſienſi ſuppeditavit: Profeſſores enim liberalium artium generis cujuſque regio ſtipendio conſtituit: hos

Philoſophorum ordo ſibi poſtulet, facilé impetrabit, & ipſis profeſſoribus Regiis jucundum erit habere certos auditores, á quibus attentius audiátur, & impenſius colantur. Quamobrem ſine dubitatione ulla major erit doctrinæ facultas in publica profeſſione: At doctrinæ utilitas minor erit, quamvis facultas ſit major, dixerit aliquis: præſtantiores enim magiſtros, ſed non præſtātiores diſcipulos fore, propter immodicā in publicis ſcholis licentiam. Bene res habet. Interrogetur Plato, cur dixerit, Quales in Republica principes, tales reliquos cives eſſe. At principes Philoſophiæ non doctores tantúm, ſed multo magis doctrinæ exercitatores expetuntur, nec inertiæ, ſed diligentiæ, ſed exercitationis gratia publica profeſſio repetitur. Æmulatio etiam (qui ſtudiorum pręcipuus ſtimulus eſt) in publicis ſcholis erit tanto major, quanto diligentiæ aut negligentiæ laudatio vituperatioque inſignior & illuſtrior, publiciſque ſcholis veterum legum authoritate & ſeveritate confirmatis & conſtitutis, conſtituentur juventutis mores, de quibus iſta querimonia eſt, licentiaque illa effrenata frenis acrioribus comprimetur: é mille nanque vel etiam multo pluribus liberalium artiū diſcipulis, qui quotidie é privatis ſcholis exeunt ad Regios profeſſores audiendum, vix ducenti Grāmaticis nempe & Rhetoricis, Logicis ſtudiis informati, & ætate jam provecti, in publicis Philoſophiæ ſcholis relinquentur, & quidem arctioribus vinculis aſtricti quám in privatis ſcholis aſtringi poſſint, ſicuti poſtea ſubtilius exponetur: reliqua autem multitudo in privata gymnaſia remittetur.

Septingentos quinquaginta annos lex illa publica & Regia de publica profeſſione valuit, neque quiſquã interea inventus eſt, qui licentioris hujus temeritatis argumento publicam profeſſionem tollendam eſſe contenderet. Omnibus virtutibus vitia quædam ſunt affinia, nec propterea virtutes damnandæ ſunt,ſed vitia corrigẽda. Denique Regiæ profeſſiones extinguantur, & Reges Franciæ literarum inſtauratores & fautores appellari deſinant, aut idoneis auditoribus Regiæ profeſſiones pateant, Regeſque Franciæ tanti boni non ſolúm authores, ſed conſervatores & vindices ſempiterna omnium gentium lætitia prædicentur. Atque hæc de facultate & utilitate Philoſophiæ é publica profeſſione: Verúm dicetur fortaſſe,quod á ſuperiorum ordinum nonnullis dicitur, é privatarum ſcholarum ludo, tanquam ex equo Trojano innumeros Philoſophiæ principes exire,quia Philoſophia docendo exercendoque præcipué comparetur,fabricãdoque faber efficiatur. At enim operę precium ſit conſiderare quales Philoſophiæ principes, quales Platones & Ariſtoteles é privatis ſcholis quotidie exeant. Grammaticorum & Rhetorum ſcholas á barbaris dominis liberatas antea diximus. Philoſophię profeſſores initio Grammaticam & Rhetoricam feré aſpernati, quæſtionarios diutius retinuere: tandem tamen aliquando literatiores & ornatiores facti,repudiarunt totam illam hominum barbarorum fæcem, puriores & graviores Philoſophiæ authores recepere, attamẽ exercitationes utiliores & meliores nondum univerſi receperunt, omninoque ab iis qui Philoſo-

phiam profitentur,paucis gymnaſiis exceptis, Logicæ meditatio in ſcholis privatis,nulla feré Ariſtotelea adhibetur, in declamanda rerum utilium theſi, ſed de regulis artis altercatio tantúm eſt , ut ad uſum Logicæ non admodum in quibuſdam gymnaſiis interfuerit quæſtionarios vel Ariſtotelem habere, cúm ex Ariſtotele non alius fructus quám é quæſtionariis exquiratur: Mathematicæ artes adhuc in publicis Philoſophici ſtudii legibus & inſtitutis nullum honorem , nullum ſeparatim locum habuere,ut Mathematum prorſus ignarus, tamen legibus Pariſienſis Academiæ philoſophicam lauream conſequatur.Itaque artes hæ vix primoribus labris attinguntur,ac plerunque ne attinguntur quidem,quæ tamen liberalium artium antiquiſſimæ & primariæ, imó (ſi veré appellantur) ſolæ ſunt,& maximé omnium propter ingenuum liberalémque fructum cognoſcendæ, & ſine quibus reliqua Philoſophia cæca eſt: ignorata quippe ſymmetria rerum & proportione ex arithmeticis, figura & corporis conformatione é geometricis. Ergo artes hæ principes, in privatis ſcholis ita ſpretæ ſunt. Quinetiam de Phyſicæ philoſophiæ partibus altercatio tantúm eſt, uſus rerum nullus, nulla experiētia: Philoſophia denique tota in pleriſque gymnaſiis altercatoria & quæſtionaria adhuc eſt.Quapropter ad illud jam reſpondendum: Fabricando faber efficitur, diſtinctioque Ciceronis adhibenda eſt.Perverſé dicendo,inquit,homines facillimé conſequuntur ut perverſé dicant. Ita bene fabricando bonus, malé fabricando malus faber efficitur:Neque dubitare jam quiſquam poteſt,

teſt, quin tales diſcipuli exeant é ſcholis, qualis in iis cúm diſciplina tum exercitatio fuerit. Quare planum eſt ſi quos nobiles Philoſophos Pariſienſis Univerſitas habeat, ut certé nobiles multos habet, non privata ejuſmodi Philoſophiæ vel auditione, vel profeſſione tales factos eſſe, ſed quod ſingulari quadam induſtria per ſe ipſi res magnas adamarint, vel potius quód in publicis & Regiis ſcholis profecerint: E quibus ad illam bene & ex ordine fundatæ diſciplinæ gravitatem & ſeveritatem compoſitis, nullus ſané diſcipulus exiturus ſit, niſi omnibus Philoſophiæ partibus luculenter inſtructus, facileque ſuperiori cuilibet ordini, ſe non levibus ſophiſticæ lineamentis adumbratum, ſed veris intimæ Philoſophiæ coloribus expreſſum Philoſophum probabit. Quin etiam laurea philoſophica donati, quo tandem & quanto ſtudio ad majorem & ampliorem Philoſophiæ cognitionem excitabuntur ſpe ad publicas & Regias profeſſiones perveniendi? Quare tum ſuperiores ordines ſolitudinem non metuent, ſed é magna frequentia & abundantia cooptabunt. Itaque cõparatis in Philoſophiæ ſtudio privatarum profeſſionum cum publica momentis, quæſtio ſupereſſe nulla poteſt, quin præſtantior diſciplina in publica profeſſione futura ſit. Quamobrem, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, excitato in hac prima Academiæ Pariſienſis facultate indolẽ generoſæ mentis ac naturæ tuæ: jubeto ſcholas Philoſophiæ publicas & quidem opportuniſſimo totius Academiæ loco conſtitutas eſſe, legitimam & humanæ vitæ commodis & emolumentis ter-

minatam Philoſophiam publica & Regia profeſſione imperato. Eſto ſi lubet Grammatica in privatis gymnaſiis, permittaturque primæ pueritiæ doctoribus uno opere eandem incudem diem noctémque tundentibus, atque omnia minima manſa, ut ajunt, nutrices infantibus pueris in os inſerant: at deinceps in publica majorum artium profeſſione collocato primo publici ſtudii gradu rhetoricam & logicam, informabis Demoſthenes & Platones novos, adjungito ſecundi anni vigiliis Mathematicas artes quondam Regum & nobiliũ ſolas artes: excitabis ex illo erudito pulvere Architas alios, alios Archimedes, quorum domi tuæ natorum & educatorum opera fideli & induſtria, pacis & belli temporibus, & glorioſé & ſalutariter utare: Tertium annum Phyſicis & Ethicis aſſignato, Democritos & Solones á Græciæ inferis in Galliæ lucem revocabis. Sed enim Philoſophorũ ordo ut parciſſimus exactor fuit, ita fuit diſciplinę ſuæ retinentiſſimus. Receſſit á publica profeſſione, hoc in Philoſophis deſideratur. Verúm á profeſſionis labore non diſceſſit. At mirabile eſt quãtum ſuperiores ordines á munere profeſſionis diſceſſerint, & quám longé curriculi ſui lineas trãſilierint. Singulis erant authores diſciplinæ ad prælegendum præſcripti tempus & via prælectionum, exercitationum & examinum modus definitus. Medici, Jureconſulti, Theologi ſcholas non mutavere, ut Philoſophi, ſed abjecere legibus præſcriptum omnem prorſus prælectionis & profeſſionis laborem, diſcipuliſque ſuis perſuaſere, ut ipſi ſibi in privata bibliotheca magiſtri & profeſ-

ſores eſſent, diſcipuli aſſenſere. Ita Medicinæ, Juriſprudentiæ, Theologiæ prælectiones & profeſſiones legitimæ & ordinariæ conticuerunt. Actus, id eſt altercationum examina quædam, tantúm retenti ſunt, ut certis anni temporibus diſcipuli in publicis ſcholis redderent rationem magiſtris auſcultãtibus, quid quantúmq; privata diligentia per ſe didiciſſent ac profeciſſent. Ita præceptores ac magiſtri facti ſunt auditores diſcipulorum ſuorũ, neque tamen propterea tantundem exigere deſierunt. O tempora, ô mores. Hæccine ſchola uſquã gentium aut terrarum credi poteſt, in qua doctores & profeſſores habeantur, & doctorum ac profeſſorum præmiis fruantur, qui nihil in ea doceãt, nihil profiteantur? Ubi diſcipuli & auditores appellentur, qui nihil in ea diſcant, nihil audiant? Fabulis iſta ſimilia videbuntur iis, qui non viderint aut non interfuerint. Atque hujus facti cogitatio & conſcientia Medicos anté commovere cœpit quám Jureconſultos, quám Theologos. Anno enim 1505. duobus baccalaureis duodenas libellas ſtipendii loco quotannis aſſignaverũt, qui dominorum doctorum tanquam in templis Canonicorum vicarii quidam eſſent. Jureconſulti jampridem Juris civilis profeſſionem, quamvis veterum legum authoritate in Academia Pariſienſi fundatam, abjecerant Pontificis Rom. decreto (*Super ſpecula*) ſolamque canonici Juris interpretationem retinuere, quam etiam abjecerunt, ut ſimilicum Medicis & Theologis libertate fruerentur. Reducti tandem ſunt ad æquitatem Senatuſconſulto illo anni 1534, reducti ad ordinariam pro-

feſſionem juris, ſed canonici tantúm: Pars illa juris civilis prior atque antiquior hæſit in ſalebra, reducti ad legitimam & laudabilem meditationē jureconſulti atque oratoris forenſis artificem: habent enim Jureconſulti actus altercationum, ſed cum uſu atque opere veritatis conjunctos. Theſes de jure diſputant, ſed oratione feré perpetua, variiſque & argumentis & ornamentis diſſerendi dicendique referta propemodum, ut in foro hypotheſes ſingularum cauſſarū perorari ſolent. Ergo genus exercitationis illud in Juriſprudentia laudabile. Sed pars juris civilis prior & antiquior nondum recuperata eſt. Quamobrem, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, hic tua virtus eniteat neceſſe eſt. Pariſienſis Academia acceperat á Regibus ſuis majoribus tuis, poſſeſſionem Juris civilis frugiferam imprimis ac fructuoſam, quam conqueritur iniqué ſibi ereptam eſſe. Itaque te judice rem repetit, eumque ex jure manu conſertum vocat, á quo poſſeſſione dejecta eſt. Quid tandem Theologi, utrum Jureconſultos imitati ſunt? Minimé. Ad ſpeciem profeſſionis ordinariæ Medicos imitari maluerunt, profeſſionis ſuæ vicarios inſtituerunt, quibus non ærarium facultatis, ſed ex eo ſtipendiolum, ut in Medicina, ſubduceretur. Sed tamen hoc in miſero & miſerabili Medicinæ ac Theologiæ é ſuis ſcholis, adeoque ſuis domiciliis ac templis exilio, Medicorum quā Theologorum erga diſcipulos imperium remiſſius fuit. Hippocratem & Galenum cognoſcēdos ſuaſerunt, & quidem cum Judicio, ut hactenus probarentur, quatenus experientiæ ac veritati cō-

gruerent.

gruerent. At Theologi non vetus teſtamentum, non novum perlegendum & meditandum, ſed exortum é barbarie omnibus antea ſeculis inviſa atque inaudita quæſtionariorum fæcem ediſcendam, & in ſcholis altercandam præceperunt, proque ſancta & divina ſcientia ad verę religionis cultum á Deo hominibus oblata, ſophiſticam inextricabilem in Theologiæ ſcholas induxerunt. Atque hæc in Medicinæ & Theologiæ ſcholis diſciplina quamvis ejuſmodi ſit, tamen toleratur, tamé etiam defenditur, & quidem ab iis á quibus minimé omnium mortalium decuit. Licétne igitur recitare quod in aula Henrici Regis patris tui apud Sangermanum Philoſopho cuidam contigit? Erat illi quæſtio cum quibuſdam aulicis de iſtiuſmodi beatis Medicinæ & Theologiæ profeſſoribus: Tú forté medicus huic ſermoni intervenit, cauſſamque collegarum non ſimulaté, ſed pené iracundé ſuſcepit. Medicinæ (inquit Medicus) libri privato ſtudio commodius á diſcipulis leguntur & intelliguntur, quám ab ordinario profeſſore audirentur in ſcholis publicis, nimiumque temporis amitteretur frequentandis ſcholis dum illuc iretur, illic audiretur, illinc rediretur: Deinde varii & multiplices ſunt actus, quibus doctores præſumus, diſputamus, diſcipulorum ſtudia dijudicamus: Denique in his actibus profeſſio noſtra multó fructuoſius, quám in ulla prælectione conſumitur. Tum Philoſophus, cúm ambo in Academia eadem inſtituti ſimus, poſſúmúſne tantiſper ab iracundia in contentionibus nobis uſitata diſcedere? & politicum de regendis ſcholis problema politi-

cé diſputare? Medicus annuit. Ego veró, inquit philoſophus, ſi forté tui nominis aliquid hic agi putes, fateor ac etiam profiteor te Medicum ſingularem eſſe: ſi quis unquam Medicus hominum generi ſalutaris fuerit, te unum ſalutarem eſſe. Verúm nihil hic agitur de tua virtute, ſed de profeſſione Medicinæ, quã tu in hac area regia tam procul á ſchola mecum inambulás mihi videris ſuſtinere non poſſe. At meo tempore (inquit Medicus) meis actibus præſideo, collega quidem meus hodierno die præſidet, ac cúm periodus præſidentium converſa ad me redierit, tum rurſus præſidebo. Bellé, inquit Philoſophus, ac beaté reſpondes. Agam tecum non argumento ſubtili, ſed domeſtico ac familiari exemplo. Habet Academia Pariſienſis gymnaſia permulta, ut ſcis, gymnaſiarchiq; habent liberalium artiũ profeſſores ſubditos authoritati ſuæ; quibus quotidianarum prælectionũ & exercitationum horas & leges pręſcribũt, proptereaque victum & domicilium ſuppeditant, minervalia etiam á diſcipulis offeruntur: Ecquid? ſi quis iſtorum profeſſorum auditorium hora tantũ decima matutina, itemque quinta pomeridiana ingreſſus, in cathedra auſcultatorem veſtro more & judicem controverſiarum, & de præceptis artis altercationum diſcipulis ſe præberet, æquũne cenſes illi victum hoſpitiúmque á gymnaſiarcho, minervalia á diſcipulis ſuppeditari? Minimé, inquit Medicus, ſed incommodé ſuperiorem facultatem cum inferiore comparas. Verúm, inquit Philoſophus, præceptor ille grammaticus bis ſe quotidie diſcipulis ſuis exhiberet: at periodus veſtra deci-

mo

mo vix anno ad ſingulos veſtrum redit, & tamen actum unum decennio repetitum diſcipulis veſtris tam pretioſum facitis. Tum ſubridens Medicus, humerum Philoſopho percuſſit, atque abiit. Sic nempe res minimé omnium ridicula, tamen irridetur. Eadem ſcilicet Theologiæ defenſio, ſi quis requirat, afferetur, præſtantia privatæ & domeſticæ cognitionis, examinumque & actuum ſevera & accurata diligentia. Nec veró defenſionis ejuſmodi unicus eſt ille author, ſed multo plures quám Academiæ ſplendor & dignitas poſtularet. Ergo diligenter & attenté utraque defenſio animadvertenda eſt. Primó quod lectio Medicorum authorum & Theologorum privata ſic diſcipulo fructuoſior, quám docti quantumlibet & eruditi profeſſoris auditio. Etenim (per Deum immortalem) longé alia mens regum noſtrorum in publicis Academiæ legibus & inſtitutis fuit, quæ Medicinæ & Theologiæ profeſſori ordinario ceſſationem nullam permittunt, Theologo permittunt quindecim dierum tantummodo: diſcipulo Medicinæ triginta ſex menſes: Theologiæ quatuor annos ordinariæ prælectionis auditorem efficiunt, eaque auditione jubent Medicinam & Theologiam cognoſcere: poſtremó non bibliothecas, ſed ſcholas diſciplinæ magiſtras efficiunt. Et quidem pro regiis illis Medicorum & Theologorum legibus veriſſimé diſſeretur, quod á Platone in Phædro diſputatum eſt, vocem ſcripturа ad docendum longé diſertiorem eſſe, auriumque ſenſum, quod Ariſtoteles in eandẽ cauſſam repetivit, doctrinæ præſtantiorem magiſtrum

eſſe quám oculorum. Age veró ſi jam Hippocrates & Galenus, Moſes & Paulus reviviſcerent, & in ſcholis Medicinam & Theologiam profiterentur, nemo, ut credi par eſt, Medicinæ & Theologiæ ſtudioſus, legendis eorum libris, quám illis ipſis librorum authoribus audiendis, ſe Medicinã & Theologiam facilius aſſecuturum putaret: imó veró deſertis bibliothecis magnus undique in ſcholas publicas concurſus fieret, majórque unius diei fructus eſſet in audiendo, non ſolum propter vocis & actionis lumen & evidentiam, ſed multo maximé propter egregiam docendi authoritatem & viam, quam menſis unius in legendo, facileque illa itionis, auditionis, reditionis tempora cum magno temporum fœnore compenſarentur: At in profeſſoribus ordinariis expectantur Hippocrates & Galeni, Moſes & Pauli, id eſt doctores magno labore, longa multorum annorum conſuetudine, ſummorum illorum magiſtrorum ſimiles & germani, diſcipuliſque ideo magno labore, temporiſque compendio perinde utiles & accommodati. Quare viva docti profeſſoris & eruditi voce, multó commodius diſcipulus informatur, quám muta quantumlibet magni authoris lectione. Sed prima iſta otioſorum Medicinæ profeſſorum defenſio á diſcipulis non argumento aliquo ſed quotidiano jam multorum annorum exemplo refellitur: Poſteaquam enim Jacobus Sylvius Medicinã profiteri cœpit, nemo Lutetiæ Medicinæ ſtudioſus fuit, quin eum ſibi ſtudioſé audiendum exiſtimaret: factus eſt tandem Regius profeſſor Sylvius, auditorium frequentius fuit, Succeſſit huic

regiæ profeſſioni, defuncto Jacobo Sylvio, Jacobus Gopylus, auditorium magis ac magis quotidie frequentatum. Audiuntur etiam plerique diligentiæ conſimilis profeſſores Medicinæ extraordinarii, nullo ærarii publici ſtipendio, audientium vel mercede, vel amore tantúm invitati: regiæ tamen & ordinariæ profeſſionis loco & præmio digni. Quare tam multi Medicinæ & profeſſores & auditores primam illam deſertæ profeſſionis Medicæ defenſionem valde ridiculam eſſe demonſtrant. Theologi nullos é ſuo ordine ac numero Sylvios, nullos Gopylos adhuc habuere, à quibus perinde refellerētur: Habuere tamen Regios Hebraïcæ linguæ profeſſores eó frequentius auditos, quó religionis fontes plenius inde orirentur. Hinc gratiſſima Vatabli in omne ævum, ut ſuccreſcentem vivorum laudem prætеream, memoria permanebit. Sed Theologi ex ſuo ordine nullos Sylvios, nullos Gopylos, ut dictum eſt, adhuc habuere. Cauſſa tamen calamitatis in utroque ordine una eſt, ſed calamitas ipſa in Theologis major & pertinacior. Quare Medici & Theologi deſertionem profeſſionis ordinariæ valde plumbeo pugione defendunt. Altera ex actuum & examinum diligentia defenſio diſceptetur. Exercitatio Medicinę & Theologiæ, ut cujuſvis diſciplinæ, duplex eſt Academiæ legibus propoſita: altera eſt in altercatione de præceptis & regulis: altera in operis meditatione & conſtructione: prior illa ſola retenta eſt à Medicis & Theologis, Medicinaque & Theologia quæſtionariæ omnino & altercatoriæ adhuc ſunt. Altercationis autem actus, eſt

pars leviſſima laboris Medicinæ & Theologiæ, profeſſoribus & auditoribus imperati. Etenim nautæ, pictores, architecti, unoque nomine opifices univerſi, nulla de præceptis artium ſuarum altercatione opificia ſua perdiſcunt, ſed aſſidua propoſiti ſibi operis attentione, imitatione, æmulatione. Grammatici & Rhetores, & jam in quibuſdam gymnaſiis, Logici ineptias altercationum grammaticarum, rhetoricarum, logicarum repudiarunt. Cognitis docti præceptoris voce ac perceptis artium ſuarum documentis, authorum inſignium exempla ſibi prælecta & declarata ſcribendo & commentando imitantur, nec jam rixantur inter ſe quomodo bene loquendum, dicendum, diſſerendum ſit, ſed penitus omninoque occupantur, ipſo artis opere in præſtantibus authoribus cognoſcendo & exprimendo. Quare Medicos & Theologos exemplis artium minorum admoneri cupio, ut altercationem de præceptis leviſſimam artis exercitationem eſſe intelligant, unde tantúm intelligentia memoriaque artis parari poteſt, opus & uſus artis non poteſt: imó exercitationem artis hic nullam eſſe: ſi quidem artem exercere ſit exemplo & opere præſtare, quod arte præcipitur: Recté namque Ariſtoteles εὐπραξίαν accuratam perfectamque actionem, finem artis cuiuſque conſtituit, ut qui præcepta artis altercatione ejuſmodi didicerit, artem καθόλου & univerſaliter ſciat, ἁπλῶς δὲ ὡς τῷ ἐνεργεῖν abſolúte actúque neſciat. Nec enim, ait, fieri poteſt ut ſit ædificator, qui nihil ædificarit, nec citharœdus, qui nunquam cithara cecinerit, quamvis archite-

ctura & muſicæ præcepta didicerit, & ſexcentis actibus diſputarit. Sic Craſſus ille Ciceronianus ad facultatem & habitum diſciplinæ cum tria requirat, naturam, artem, exercitationem, primas naturæ & ingenio concedit, ſecundas diligentiæ & exercitationi. Inter ingenium quidem (ait) & diligentiam perpaululum loci reliquum eſt arti. Quare altercatio de præceptis Medicinæ & Theologiæ minima pars eſt é facultate habituque Medicinæ & Theologię: quia per eam ars tantúm cognoſcitur, non autem exercetur. At ſi jam tales grammaticæ doctores in ſcholis noſtris eſſent, qui diſcipulos tantúm altercantes de præceptis audirent, in opere autem ipſo ſcribendi & loquendi nihil exercerent, ne diem quidem unum ferri poſſent, protinus abigerentur: á doctore enim artis & profeſſore non ſolúm intelligentia artis illa catholica, ſed εὐπραξία, ſed actio, ſed uſus, ſed finis artis poſtremó expetitur. Sed tamen altercationum materies, altercationes ipſas valdé differentes in Medicis & Theologis efficit. Itaque altercationum iſtarum actus in Medicinæ quám Theologię ſtudiis tolerabiliores ſunt. de Hippocratis & Galeni libris altercatio Medicorum eſt, qui authores bene & accuraté cogniti Medicos adjuvant ad curationē morborum, Medicique licet ut Philoſophi altercationem quæſtionariorum ſimilem retineant, attamen quæſtionarios é ſcholis exegere. Splendorem etiam orationis & ornatum nullis diſputationum ſuarum locis ſolent interponere, ut ex ea ſcholaſtica conſuetudine jucundum ſit medicos é ſchola egreſſos, in quo medio artis uſu

occupatos, de morbi genere, remedioque inter ſe oratione perpetua conſultantes attendere. At Theologi Pariſienſes ſoli omnium mortalium quæſtionarios mordicus retinent, neque de veteri Teſtamento Hebraïcé, neque de novo Græcé cognito, ſed de quæſtionariorum ineptiis altercantur: ineptiis (inquam) é pagana Platonis & Ariſtotelis philoſophia imperité collectis, ut in Chriſtianæ Theologiæ ſcholis pagana ſæpius quám Chriſtiana philoſophia audiatur. De materia prima, de æternitate mūdi, de quinta ab elementis eſſentia, de intelligentiis orbium cæleſtiū, de fœlicitate hominis in hac vita, breviter de tota (logicis exceptis) paganorum hominum philoſophia, præſertim ſicubi fallax, captioſa, imó veró impia fuerit. Quid ergo (dicet aliquis) Philoſophiam á Theologo ignorari vis? Minimé, inquā, gentium, minimé. Fruſtra enim antea ad Theologiam acceſſuris tantopere commendaſſem, ſed fines diſciplinarum regi volo: ſtatuoq; tam ſophiſticum & captioſum eſſe in Theologorum ſcholis de Philoſophia, quam in Philoſophorum auditoriis de Theologia diſputari. Recté namque philoſophi præcipiunt, Si quid arithmeticū in Geometria, vel geometricum in Arithmetica tractetur, ſophiſticum eſſe: illudque eſſe ἀγεωμέτρητον, hoc ἀνάριθμον. Ergo Arithmetica arithmeticé, Geometrica geometricé tractanda ſunt. Ideoque Philoſophia philoſophicé á Philoſophis in Philoſophica ſchola, Theologia theologicé á Theologis in Theologica ſchola docēda eſt. Id verum, juſtum, ſanctum, catholicum eſto. Ergo á theo-

logiæ

logiæ Chriſtianæ ſcholis pagana illa ſophiſtica arceatur.

—*Procul ô procul eſté profani.*

Pudeatque attentum & ſobrium auditorem paganiſmi in Chriſtianæ Theologiæ ſcholas pro Chriſtianiſmo inducti. Etenim lex Theologiæ profeſſoribus, Theologiæ diſcipulis nequaquam quæſtionarios platonicos, vel ariſtoteleos imperavit, ſacros enim libros imperavit: Theologiam denique puram non ſophiſticam & paganam imperavit. Quare Pariſiẽſis Theologia non ſolúm quæſtionaria eſt, ſed tota in quæſtionariis, qui Theologiæ diſcipulos de talibus nugis nugatores tantũ poſſunt efficere: concionatores populi, doctores, operis Theologici actores non poſſunt efficere. Veruntamen perge: querimonia nova exoritur. In Medicina exercitationis pars illa altera longè commodiſſima, de Medici operis meditatione & effectione omiſſa eſt, ut diſcipuli alio anni tempore philoſophatum de herbis, plãtis, omniumque generum ſimplicibus, á profeſſore in prata, hortos, ſylvas ducerentur: alio in ſecandis corporibus exercerentur: alio eoque præcipuo ægrotis tractandis conſilii, medicamenti, rationis totius participes eſſent. Hæc enim exercitatio Medicos faceret, ut in ſchola Montiſpeſſulani, ut in omnibus Medicis Italiæ ſcholis facit. Hæc enim Medicinæ eſt εὐπραξία: altercatio autem actuum ſcholaſticorum ſola, tantúm poteſt altercatores ſcholaſticos efficere, morborum curatores efficere non poteſt. Itaque Medici doctoratus lauream adepti, ac per ſolos actus illos inſtituti, artis uſum

diſcunt periculis hominum, & experimenta per mortes agunt, ut inquit ille. Quamobrem Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, conſtitue in ſcholis Medicorum profeſſores regios & ordinarios, qui Medicinæ optimum quemque authorem ea lingua qua ſcriptus primó fuerit, interpretentur: conſtitue meditationes illas veras & exercitationes germanas, diſcipuli Medicinæ lauream adepti, non ſolúm theorematis librorum eruditi, ſed exemplis & uſu informati ad curandum morbum, ad valetudinem tuendam, ad ſtatum vitæ conformandum accedent. Quid ſcholaſticæ meditationes operis Theologici & commẽtationes, qualeſnam ſunt? Theologiæ porró cognitæ ac perceptæ εὐπραξία illa quidem vita Chriſtiana, & ſanctis incorruptiſque moribus continetur: ſed de Theologiæ doctore & profeſſore módó agitur, quo genere exercitationis præcipué fingendus ſit: Quã ad rem regiis & publicis Academiæ inſtitutis ſermones & collationes, id eſt, locorum in religionis doctrina communium & illuſtrium, declamationes & conciones maximé omnium in una Theologia commendantur. Verba ipſa legis qualiacunque ſint, lubet aſcribere é Totavillæi Cardinalis reformatione.

DE RESPONSIONIBUS & ſermonibus non omittendis.

ITEM *ordinamus & ſtatuimus quód ſermones & reſponſiones, quos ſeu quas ex ſtatutis prælibatis facere tenẽtur, dicti baccalaurei tam curſores quám formati,*

mati, & etiam magiſtri nullatenus per eos omittantur. Specialiter autem de ſermonibus & collationibus ita duximus ſtatuēdum, ut omni excuſatione ceſſante, præterquam ægritudine aliqua præpediente, fiant ſermones tam magiſtrales, quám alii ſecundum morem antiquum laudabilem. alioquin ſi magiſter ſermonem aſsignatum ſibi neglexerit & omiſerit, á regentia illius anni, & baccalaureus ab uno jubileo abſque relaxatione privetur: & hoc ſtatutum authoritate apoſtolica diſtrictiús ſervari mandamus ſub pœna perjurii, quam tránſgreſſores magiſtri ſeu baccalaurei, ſeu etiam diſsimulantes illud obſervare ipſo facto incurrant.

Hæc Cardinalis verba & inſtituta ſunt de ſcholaſticis theologorum concionibus & declamationibus Quæ ſané præcipuum totius exercitationis Theologicæ fructum continebant. Etenim oratorum eloquentia quondam non ſolúm in curia & foro, ſed maximé in concionibus populi verſabatur: Reipublicæ regiæ forma ejuſdem virtutis facultatem varié diſſecuit, curiæ authoritatem príncipi, fori cōtroverſias judicibus & advocatis, populi conventus & conciones Theologis attribuit. At veteres illi oratores declamationem eloquentiæ tanquam matrem & altricem ſingularem coluerunt. Demoſthenes jam grandis ætate, grande intuens ſpeculum componebat actionem: Idem in Phalerico ad fluctum maris declamare ſolitus, ut aſſueſceret fremitum populi voce vincere. M. Tullius ad Præturam uſque Græcé, Latiné veró ad extremam ſenectutem declamavit, neque id domi tantúm pacatis tranquilliſque rebus, ſed in bello. Quomodo & Suetonius author eſt á

M. Antonio & Octavio, ne Mutinenſi quidem bello declamādi conſuetudinē intermiſſam fuiſſe. Enimvero nemo repenté fit artifex. Itaque ſi quis eloquētiam in Theologo ullo unquam vel fuiſſe vel etiam nūc eſſe fateatur, fateatur etiam neceſſe eſt, exercitationes eloquētię effectrices in eo fuiſſe, optimaque de cauſſà in ſchola Pariſienſi, cum Theologi concionatores morum ac vitæ oratores expeterentur, concionatorias & oratorias exercitationes tantopere commendatas eſſe: judicavit nimirum legiſlator ille artem quamlibet in ſchola ſic exercendam eſſe, ut verus extra ſcholam uſus requireret. Educito igitur Theologiæ diſcipulum ex umbraculo in pulverem & aciem, ubi tandem vox ejus verſabitur? Nonne in roſtra aliqua, atque in mediæ concionis ſuggeſtum aſcendet ad explicandum Evangelium, vitia corrigendum, virtutes exornandum & decorandum? vel in ſcholarum cathedra preſſius & accuratius eandem Theologiam elimabit? Atqui huc Theologum legitimæ declamationes & ſcholaſticæ conciones illæ comparabant, altercationes autem de quæſtionariis, neque rei vel argumēti, neque verborum vel orationis ſimile quicquam habent. Quin etiam ſi colloquendum ſeparatim aut ſcribendum de Theologia fuerit, huc declamationis meditatio & ſcriptura conſimilem fructum uſumque adferet. Declamatorius itaque ſudor ille (cum Theologia veteris Teſtamenti Hebraicé, novi Græcé quadriennio, ut lex jubet, á præceptoribus ordinariis percepta fuerit) Theologiæ diſcipulū veriſſimé exercebit. Quód ſi quis miretur quomodo aut quam-

orbem

obrem tantum adjumentum Theologus contempſerit. In promptu cauſſa eſt (ut ait poëta ille) deſidioſus erat. Declamatio enim illa eſt commentationis & ſtyli, eſt diligentiæ & memoriæ, eſt induſtriæ poſtremo laborioſæ plena: Attamen ad ſpeciem ſervatæ legis commentum vel potius ænigma hic inventum eſt, vt declamationes & conciones Theologorum nō verbis Theologicis, ſed nummis perorarentur. Itaque declamationis onus in recentem aliquem liberalium artium magiſtrū coronato aliquo inductum deoneratū eſt, & Philoſophus pro Theologo in ſcenam prodit, perſonamque declamãtis & cōcionantis Theologi peragit. Deus bone! quis hæc regiarum legum ludibria non commentitia & fabuloſa exiſtimabit? At quotidiana ſunt, & ante oculos omnium verſantur: magiſtri noſtri vident: imó veró rident, neq; deſertarum profeſſionum vel auditionum culpa, culpam contemptarum concionum graviorē exiſtimant. Enimveró ſit regiis legibus irridendis modus ac finis. Vitia noſtra noſtris animis ac moribus penitús inveterata nobis nimium placent, nimis arrident, ſi é præſcriptis Theologiæ laboribus aliquid remittendum fuit, fuit ex eo potiſſimum remittendum quód minus prodeſſet. De altercationibus igitur & actionibus tam multis maxima pars dematur, declamationum & cōcionum utilitas augeatur, quinetiam actus reliqui, quod in ſcholis Juriſprudentiæ uſitatum eſt, oratione perpetua, id eſt, ad ſpeciem theologicæ & concionatoriæ utilitatis accommodata majore ex parte reformentur. At totum contra factum eſt. Sex per-

petuos annos theologicæ ſcholæ quæſtionariorũ altercationibus perſonant, principiorum, Tentativæ, Ordinariæ magnæ & parvæ, Veſperiæ. Id ſatis non fuit, Franciſcanus quidam ab hinc annos centum, poſt Cardinalis Totavilli reformationem, clamores quæſtionarios amplificavit, totúmque diem unum diſcipulis cõtra altercantibus reſpondit, nullo judice adhibito præter ſtrepitum pedum & manuum plauſum, quo quæſtiones altercantium diſceptarentur. Hic actus Sorbonica dicta eſt, atque in memoriam gloriamque robuſti & valentis altercatoris Franciſcanis, adhuc prima Sorbonica eſt conceſſa. Sic quæſtionarii doctores & clamores Theologici ſtudii ſexennium occupavere, nihil ordinariæ vel profeſſioni vel auditioni, nihil declamationi reliquerunt. Quid multa? ſumma laus theologici ſtudii quæſtionariorum altercatione á magiſtris noſtris definita eſt, huc incendit & ſtimulat ſanctus ignis ille ac ſtimulus priorum locorum, de quo aucupio antea dictum eſt, id unum & ſolum ſuſpicit & admiratur Theologiæ auditor, ut qui ſex annos totos de quæſtionariis acerrimé clamaverit, qui concertantes conturbarit ac perverterit, qui tenebris perſpicuum locum offuderit, qui ſcholas totas tanquam Pericles videlicet aliquis, fulgurare, tonare, permiſcere viſus ſit, is uno magiſtrorum omnium voce atque acclamatione primum locum mereatur. At excellentia Theologi primo laudis loco digni longé alio genere, longé aliis differentiis metienda & definiẽda eſt. Habet ſacer ordo magnos & prę-ſtantes Theologos, á quibus ordinis inſtauratio

&

& reformatio mirificé expetitur, verúm nequaquam magnitudinem Theologiæ, præſtantiamq; quæſtionariæ hujus altercationis œſtro conſecutos, ſed cognitione linguarum, Latinæ, Græcæ, Hebraïcæ, ſed perceptione liberalium & laudandarum artium, lectione veteris Teſtamenti Hebraïcé, novi Græcé, pervolutandis interpretibus & conciliis antiquis, recentioribus comparandis, legenda Reipub. Chriſtianæ politia, cognoſcenda Eccleſiæ totius hiſtoria, docendo, concionando, omnibus demum legitimis rationibus ac modis Theologiam exercendo. Illæ igitur, illæ ſunt artes, quæ Theologum primo loco dignum efficiunt, non autem clamor de quæſtionariis & altercatio. Atque ille noſter ſic exercitatus Theologus, metam judicio bene & ſynceré de vera Theologia judicantium, palmamque anté conſequatur, quám quæſtionarii clamatores hi é carceribus ſint egreſſi. Quamobrem, Carole none Rex Francorum Chriſtianiſſime, per Deum optimum maximum (de cujus vero cultu, veraque religione hic agitur) cōſtituito profeſſores Theologiæ regios & ordinarios, quorum alii vetus Teſtamentum Hebraïcé, alii novum Græcé profiteantur, quæſtionarios in ultimas terras deportādos imperato. Sed tamen ut materia ſcholaſticæ theologiæ alieniſſima ſit, in quæſtionariis ſophiſticis, ſpecies tamen & forma partibus infinitis alienior eſt. Poterat enim Ariſtoteles in ſcholam theologicam induci, ſed Ariſtotelicé tractari: Veruntamen pudeat Ariſtotelem theologicæ altercationis auditorem eſſe: Logicas enim differendi

leges docuit & exercuit: de quibus una eſt illa nominatim præſcripta, omnem artē cum ab uſu profecta ſit,ad uſum referendam eſſe. In uſu porró hominum bene diſſerētium ζωπολογίαν eſſe putidam & odioſam, ſyllogiſmumque raro eſſe perfectum: ſed modo propoſitione, modo aſſumptione contentum eſſe, de quo ſyllogiſticis quæſtionibus vix milleſimam pleno ſyllogiſmo concludi: tamque eſſe in vitio, qui manifeſtas & per ſe intellectas ſyllogiſmi partes exprimit, quam qui obſcuras & incertas prætérit. Quid ergo? Altercatores theologi, quomodo logicá hujus philoſophi obſervant? Prooemia initio ſunt ſarmatica, aut neſcio unde profecta. Sic argumentor, ſic argumētaris: deinde ſyllogiſmus integer ab actore proponitur. Integer bis atque interdum ſæpius á defenſore repetitur, tum vocabulis artis idem ſignificatur, nego majorem: concedo minorem, diſtingo conſequentiam: quo ſophiſmatis genere, neſcio an infantius vel ineptius quicquam in ſcholas unquam illatum ſit. Vereor equidem ne res quamvis quotidiana, quãvis ante oculos poſita, tamen cujuſmodi ſit, ut ſatis attendatur. Sunto igitur altercatores duo, qui ſpeciem & pompã tam bellæ altercationis exhibeant, alter baccalaureus curſor, alter baccalaureus formatus: His enim titulis Aeſerninus cum Pacidiano committitur. Sitque hac ipſa de re inter eos quæſtio hæc ipſa noſtra, utrum altercatio theologica ſophiſtica ſit: diſſeraturque illo uſus argumento, certamen formatus ſic inſtituet.

Sic argumētor doctiſſime curſor baccalauree.

Diſpu-

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt,
Noſtra diſputatio tautologiam habet;
Noſtra igitur diſputatio ſophiſtica eſt.

Tum curſor contra ſe comparabit, & dicet.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate:

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt,
Noſtra diſputatio tautologiam habet,
Noſtra igitur diſputatio ſophiſtica eſt.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt,

Nego majorem,

Probo majorem, inſtabit formatus, & prooemium geminabit.

Sic argumentor, ſic argumentor,

Nugatio eſt quintus finis ſophiſticæ, uti Ariſtoteles docet in elenchis.
Tautologia autem nugatio eſt,
Tautologia igitur eſt ſophiſtica.

Tum curſor reſpondebit:

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate:

Nugatio eſt quintus finis ſophiſticæ: ut Ariſtoteles docet in elenchis.
Tautologia autem nugatio eſt.
Tautologia igitur eſt ſophiſtica.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate:

Nugatio eſt quintus finis ſophiſticæ, ut Ariſtoteles docet in elenchis.

Tranſeat major.

Sed tautologia eſt nugatio.

Nego minorem.

Probo minorem, dicet formatus.

Sic argumentor.

Iteratio ejuſdem rei frequentior nugatio eſt: ut Ariſtoteles in Elenchis author eſt.

Tautologia eſt iteratio ejuſdem rei frequentior: ut eſt 2. cap.6. Topici.

Tautologia eſt igitur nugatio.

Tum curſor ſic reſpondebit.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Iteratio ejuſdem rei frequentior eſt nugatio: ut Ariſtoteles in Elenchis author eſt.

Tautologia eſt iteratio ejuſdem rei frequentior: ut eſt 2. cap. 6.Topici.

Tautologia eſt igitur nugatio. (mate.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree for-

Iteratio ejuſdem rei frequentior eſt nugatio: ut Ariſtoteles in Elenchis author eſt.

Tautologia eſt iteratio ejuſdem rei frequentior: ut eſt 2.cap.6. Topici.

Tautologia eſt igitur nugatio.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Iteratio ejuſdem rei frequenter nugatio eſt, ut Ariſtoteles in Elenchis author eſt.

Tranſeat major.

Sed tautologia eſt iteratio ejuſdem rei frequentior, ut Ariſtoteles ait 2 cap. 6 Topici.

Eſto etiam minor.

Tautologia eſt igitur nugatio.

Conce-

Concedo concluſionem.

Quid tum? redi ad primam majorem, ſi placet, nam volui experiri quomodo probares intentum, ſi negarem. Bene res habet, domine curſor, dicet formatus: habeo tamen interea intentum: redeo igitur, & ſic argumentor.

Sic argumentor.

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt.
Noſtra diſputatio tautologiam habet.
Ergo noſtra diſputatio ſophiſtica eſt.

Tum curſor reductus ad initium altercationis, ita reſpondebit.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt.
Noſtra diſputatio tautologiam habet.
Ergo diſputatio noſtra ſophiſtica eſt.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Diſputatio quæ tautologiam habet, ſophiſtica eſt.

Concedo majorem, quoniam tam bene per Ariſtotelem probaſti.

Sed diſputatio noſtra tautologiam habet.

Nego minorem.

Ego veró probo minorem, & ſic argumentor, inquiet formatus.

Diſputatio quæ quater idem dicit, tautologiam habet.
Sed diſputatio noſtra quater idem dicit.
Ergo diſputatio noſtra tautologiam habet.

Tum curſor attentior erit, & ita reſpondebit.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Diſputatio quæ quater idem dicit, tautologiam habet.
Sed noſtra diſputatio quater idem dicit.
Ergo diſputatio noſtra tautologiam habet.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Diſputatio quæ quater idem dicit, tautologiam habet.

Concedo majorem.

Sed noſtra diſputatio quater idem dicit.

Nego minorem.

Probo minorem, inquiet formatus, & ſic argumentor.

Primó ego propono totum ſyllogiſmum: deinde tu bis eundem repetis formaliter. Poſtremó quando tu nominas vocabula artis, majorem, minorem, concluſionem, tu repetis æquivalenter.

Ergo noſtra diſputatio quater idem repetit.

Tum curſor ſeipſum huc intendet, dicetque.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Primó tu proponis totum ſyllogiſmum: deinde ego bis eundem repeto formaliter: poſtremó ego repeto æquivalenter, quando nomino vocabula artis, majorem, minorem, concluſionem.

Ergo noſtra diſputatio quater idem dicit.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate:

Primó tu proponis totum ſyllogiſmũ: deinde ego bis eundem repeto formaliter: poſtremó ego repeto æquivalenter, quando nomino vocabula artis, majorem, minorem, concluſionem.

Ergo diſputatio noſtra quater idem dicit.

Concedo antecedens:

Nego

Nego tamen conſequentiam : quia non concludis in modo & figura. Hic formatus ſi vir erit, excitabitur, & ſyllogiſmum ex enthymemate faciet. Itaque dicet : Domine curſor, captus es: neque ſic evades.

Sic argumentor.

Primó ego propono totum ſyllogiſmum : deinde tu bis eundem repetis formaliter : poſtremó quando tu nominas majorem, minorem, concluſionem, tu repetis æquivalenter.

Sed ſemel, bis & ſemel faciunt quater.

Ergo diſputatio noſtra quater idem dicit.

Hic baccalaureus curſor cum ſeſe urgeri ſentiet, neceſſario turbabit aliquid ut evadat, attamẽ eſto modeſtior, & repetat, dicatque.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Primó tu proponis totum ſyllogiſmum : deinde ego bis eundem repeto formaliter : poſtremó quando ego nomino majorem, minorem, concluſionem, ego repeto æquivalenter.

Sed ſemel, bis & ſemel faciunt quater.

Ergo diſputatio noſtra quater idem dicit.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate :

Primó tu proponis totum ſyllogiſmum : deinde ego bis eundem repeto formaliter : poſtremó quando ego nomino majorem, minorem, concluſionem, ego repeto æquivalenter.

Concedo majorem.

Sed ſemel, bis & ſemel faciunt quater.

Concedo minorem.

Ergo noſtra diſputatio quater idem dicit.

Diſtinguo concluſionem.

Primó tu proponis pro te, ſecundó ego repeto pro me, tertió pro domino præſide noſtri actus, quartó ego repeto pro auditore ignaro logices, ut intelligat artem argumẽtationis noſtræ. Quid hic dicet formatus? Quænam iſta diſtinctio eſt? licétne pro me, pro te, pro domino præſide, pro auditore ignaro logices, facere potius elenchum cõtra logicam, quàm ſolœciſmum contra grammaticam? Attamen tranſeat hoc pro primo argumẽto: Venio ad ſecundum, & ſic argumentor.

Sic argumentor.

Explere partes ſyllogiſmi manifeſtas & per ſe intellectas, eſt ſophiſticum, ut Ariſtoteles docet 1. Analyt,

Sed noſtra diſputatio ſemper exigit ſyllogiſmi partes, ut tu paulo anté in aſſumptione manifeſtißima exegiſti,

Ergo noſtra diſputatio ſophiſtica eſt.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate, dicet curſor.

Explere partes ſyllogiſmi manifeſtas & per ſe intellectas, eſt ſophiſticum, ut Ariſtoteles docet 1. Analytic.

Sed noſtra diſputatio ſemper exigit ſyllogiſmi partes, ut ego paulo anté in aſſumptione manifeſtißima exegi,

Ergo diſputatio noſtra ſophiſtica eſt.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Explere partes ſyllogiſmi manifeſtas & per ſe intellectas eſt ſophiſticum, ut Ariſtoteles docet primo Analytic.

Diſtinguo majorem, pro ſapiente auditore, verum eſt: pro ſtulto & imperito, quales plerique adſunt, nego.

Sed

Sed noſtra diſputatio ſemper exigit ſyllogiſmi partes, ut ego paulo antè in aſſumptione manifeſtiſsima exegi.

Verùm domine formate, non omnes ſapientes ſumus, ut tibi dixi.

Ergo diſputatio noſtra ſophiſtica eſt.

Nego conſequentiam.

Hic formatus laceſſitus tertium argumentum tanquam corollarium ſcenæ poſtulabit, pauloque acrius movebitur.

Sic argumentor, Sic argumentor exclamabit.

Verus diſſerendi uſus in tota hominum vita non habet, Sic argumentor, Sic argumentaris, non quater idem dicit: nulli enim philoſophi, ne Stoici quidem, qui valdè ſpinoſi fuerunt, nulli mathematici, nulli oratores, nulli poëtæ, nulli deniq; extra ſcholas noſtras homines has ineptias & nugas unquam habuere.

Sed noſtra diſputatio talis eſſe debet, qualis eſt verus uſus: illius enim cauſſa inſtituta eſt.

Quare noſtra diſputatio totas iſtas ineptias & nugas habere non debet.

Reſponde ad formam, Domine curſor.

Tum curſor attonitus fortaſſe dicet: Domine formate, videmus benè unde ſit hoc argumẽtum, & ex qua officina venerit, & melius ſileretur pro reverentia magiſtrorum, ſed tamen reſpondebo.

Sic argumentaris doctiſſime baccalauree formate.

Verus diſſerendi uſus in tota hominum vita non habet, Sic argumentor, Sic argumentaris, non quater idem dicit: nulli enim philoſophi, ne Stoici quidem, qui valdè ſpinoſi fuerunt, nulli mathematici, nulli oratores, nulli poëtæ, nulli denique extra ſcholas noſtras

homines has ineptias & nugas unquam habuere.
Sed noſtra diſputatio talis eſſe debet, qualis eſt verus uſus: illius enim cauſſa inſtituta eſt.
Quare noſtra diſputatio totas iſtas ineptias & nugas habere non debet.

Sic argumẽtaris doctiſſime baccalauree formate.
Verus diſſerendi uſus in tota hominum vita non habet, Sic argumentor, Sic argumentaris, non quater idem dicit: nulli enim philoſophi, ne Stoici quidem, qui valde ſpinoſi fuerunt, nulli mathematici, nulli oratores, nulli poëtæ, nulli denique extra ſcholas noſtras homines has ineptias & nugas habuere.

Domine formate iſta major valde audax eſt, & prope dicam impudens. Atque hic nimirum ſtrepitus erit pedum, plauſuſque manuum, ac vix impetrabitur á corona, ut reſponſio audiatur. Tum curſor dicet minorem multó eſſe audaciorem & impudentiorem, quia poſt natos magiſtros quæſtionarios, penes quos ſcholæ gloria tota eſt, nunquam conſuetudo illius belli uſus in ſchola audita fuit. Itaque laudabiles mores tot annorum, & patrum ſapientia potius hic attendenda, quám tuum hoc argumentum. Strepitus hic etiã plauſuſque major quám antea. Denique ſi formatus bene animatus erit, exaudietur in illo ſtrepitus plauſuſq; tonitru, mirum videri, quod menſa nobis magis Logica ſit, quám ſchola: in menſa enim poſt actum potamus, epulamur, nemo tamen noſtrûm dicit, Sic poto, ſic potas, ſic epulor, ſic epularis. Epictetus ridebat hoc modo rhetoras, qui artẽ dicendi oſtentabant. In convivio, ajebat, edis ac bibis: non ais, Sic edo, ſic bibo: utere rhetorica

ſi opus

ſi opus eſt, rhetoricam ne oſtentato. Ecquid ſi noſtra hæc ſophiſmata Epictetus audiſſet? quomodo noſtrum, Sic argumentor, Sic argumentaris, quomodo noſtram tautologiam tam nugatoriam irrideret? Sed tandem tamen formatus baccalaureus requieſcet, & laudata reſponſione curſoris, dicet: Ego ſum contentus domine curſor, bene reſpondiſti. Atque hæc ſpecies erit & forma quæſtionis quam propoſueram: unde per Deum immortalē judicato, qui hæc legis, quam horribilis iſta ſophiſtica ſit, & unde in Theologiæ ſcholas ingreſſa eſt. Uno verbo quæſtio hæc expediri poterat, diſputatio Theologiæ Pariſienſis eſt ſophiſtica, quia nugatorié multa repetit, quia ſyllogiſmum ſemper implet, quia denique uſui humanitatis ac vitæ cōtraria eſt. At iſtud dum ſcholæ Theologicæ more agitur, quos mæandros, quos anfractus habet? Si altercatio neceſſaria aliquando ſit (ut certé eſt) eſto altercatio ad exemplum hominum logica præſtantium, ut Philoſophorum, mathematicorum, oratorum, hiſtoricorum conformata. Eſto curiæ, foro, roſtris, eſto urbibus & agris, eſto denique communi hominum ſenſui accommodata. Quamobrē tam craſſa, tamque hebes ſophiſtica de ſacris ſcholis abigatur. Labor exercitationis hujus teneatur: Pyrrhus viſis cadaveribus Romanorum, adverſis vulneribus cæſorum. His militibus (exclamavit) poteram terrarum orbem vincere: Ita ſi quis ſcholaſticarum in Theologicis ſtudiis exercitationum tam intolerabiles ſudores attenté conſiderarit, exclamet profectó, Laboribus iſtis omnem humanarum, divinarumque literarum cognitionem

nota

ſcientiamque parari potuiſſe. Altercationes igitur (ſi quid opus ſint) ſunto: verùm non de ſophiſmatis quæſtionariorum, ſed de teſtamento Dei: ſed modice & pro ſua utilitate terminatæ & ad humanæ altercationis ſenſum definitæ ſunto, tam varii, tamque multiplices altercationum actus ad examen Theologici uſus expendantur. Cedant profeſſioni & auditioni veteris & novi Teſtamenti: cedant declamationibus & concionibus, unde verus Theologus informetur. Hinc theologici ordinis ſplendor & dignitas orietur: Theologicæ graves his temporibus & periculoſæ controverſiæ diſputantur, non de cæremonia aliqua leviore, ſed de totis Eccleſiæ Chriſtianæ fundamentis. At ſi regii doctores & ordinarii ſelecti, alii vetus Teſtamentum Hebraïcé, alii novum Græcé, non ſolùm diligenter & accuraté, ſed ſanctè piéque profiteãtur, quænam perverſa de religione opinio ab iis, qui utrumque Teſtamentum à ſanctis illis & eximiis doctoribus intellexiſſent, poſſet exiſtere? At orbis Chriſtianæ Eccleſiæ univerſus ab iſtis profeſſoribus intelligerèt. Gallia multis laudum & variis nominib' felix habetur, ſed uno beneficio naturæ præcipué beata, quod clariſſimis fluviis in omnes mundi partes profluentibus eſt irrigua: Pado illo fluviorum Rege in Orientem, Rhodano in Meridiem, Sequana in Occidentem, Rheno in Septentrionem. Sed Gallia Pariſienſis Academiæ diſciplinis & artibus bene conſtitutis longé feliciſſima, longéque beatiſſima fuerit. Longé enim latiores longioreſque tractus habent iſta diſciplinarum flumina, & plures terras nationéſque

quæ complectuntur. Ea enim Pariſienſis Academiæ fama eſt per univerſam Latini nominis Europam, ut nemo ſatis eruditus eſſe videatur, niſi qui Lutetiæ didicerit: hæc Academia non urbis unius, ſed univerſi orbis Academia eſt. Itaque qualis eſt hujus Academiæ diſciplina, talis eſt orbis reliqui. Alexander de Villa Dei loquendi quondam magiſter ſingularis habebatur: ſcholaſticorum noſtrorum etiam quidam eó prolapſi redíerant, ut negarent ullam grammaticæ rationem habendam eſſe. Itaque *Ego amat*, illis erat oratio condigna & congrua. Ecquis igitur miretur orbem terrarum ab Academia Pariſienſi eruditum interea ſermone barbarum fuiſſe? Nemo. Sic poſteaquam Theologia Pariſienſis ejecit é ſcholis veteris & novi Teſtamenti legitimam & ordinariam profeſſionem, quæſtionarios Theologiæ veluti coryphæos effecit. Ecquis miretur orbem terrarum quæſtionariis Theologiæ Pariſienſis imbutum, quæſtionarium fuiſſe? At poſteaquam in Grammaticas ſcholas inductus Latini ſermonis uſus é Cicerone, Terentio, Cæſare, docuit Alexandrum non Latinitatis, ſed ſemilatinæ cujuſdam ruſticitatis magiſtrum eſſe: Magiſter ipſe é ſcholis ejectus eſt, barbaries exploſa, puritas ſermonis & elegantia probata & laudata. Reducātur in publicas Theologiæ ſcholas profeſſores ordinarii & regii: Reducātur ſoles illi duo cœleſtes & divini, alter Teſtamēti veteris Hebraïcé, alter novi Græcé, liberé veritas religionis & ſinceritas explicetur, theſauri tandiu á Theologis vel occulti, vel ignorati, vel certé neglecti eruantur, & propalam col-

locentur, quæſtionarii é veſtigio tanti ſplendoris inſolentes difugient. Cognitio optimi maximique Dei omnibus partibus catholicæ fidei, legis, precationum, laudationumque divinarum, ſacramentorum, gentibus Chriſtianis ac nationibus omnibus diluceſcet. Quo bono nullum á Deo optimo maximo hominum generi neque majus, neque præſtantius dari poteſt: Nulla jam de barbariſmis & ſolœciſmis Alexandri controverſia ſupereſt, nulla item de quæſtionariorum ſophiſmatis contentio ſupererit. Theologia Pariſienſis depravata, religionis ſtatum depravavit, conſtituta & conformata, eãdem conſtituet & conformabit. Hic fons fluminum, hic origo & principium aquarum omnium: hinc Padus incitatus ripas tranſiliet, & Romam uſque redundabit: hinc Rhenus Germaniá magna jam ex parte irrigatam plenius irrigabit, hinc Rhodanus curſum verſus Africam indignatus, in Hiſpaniam ſociatis Garumna & Ligeri rectá profluet, Sequana vicinos Britannos, licet Oceano circunfluos, tamen aquis mitioribus alluet. Sed ſtudio atque amore Pariſienſis Academiæ lõgius progredior. Jam optatę legis prooœmium ſuaſióque (ut appellat Plato) peroretur & concludatur. Hic te Carole none Francorum Rex Chriſtianiſſime, ad extremum rurſus appello, tuoque nomine conſilii regii principes & authores appello, Conſtituiſti ad poſtulationem trium regni tui ordinum, Eccleſiæ, nobilitatis, populi, ut Pariſienſis Academia reformaretur. En majeſtati tuæ ipſa ſupplex Academia ærumnas miſeriaſque ſuas lamentatur. Conqueritur infinitam profeſſorum

turbam

turbam in ſcholas Philoſophiæ, Medicinæ, Theologiæ admiſſam eſſe, diſcipuloſque magnitudine exactionum opprimi, ideoque profeſſores regios & ordinarios poſtulat, allevationem ſumptuum, & é publico publici laboris remunerationem deprecatur, oratque publicum ex ampliſſimis monachorum, canonicorũ, abbatum, epiſcoporum proventibus, profeſſoribus ordinariis ſtipendium. Alexander Magnus inflammatus cupidine noſcendi naturas animalium, aliquot hominum millia per totum Aſiæ, Græciǝque tractum, maximis impẽſis aluit, Ariſtotelique ob hanc hiſtoriam octingenta talenta dono dedit. At Pariſiẽſis Academia, etſi te nihilo inferiorem Alexandro ſperat regem futurũ attamen temporum non ignara, ærarii regii talentum alendis & colendis diſciplinis omnibus nullũ petit, ſed juſtum & ſanctum, ſi quid unquam á juſtis & ſanctis regibus juſté & ſancté edictum eſt, edictum de monachis, canonicis, abbatibus, epiſcopis ad charitatis ac pietatis officium vocandis petit, ut filii parentis nomine opulenti ac fortunati, parenti ipſi parte aliqua opum & fortunarum ſuarum gratificentur. Sacerdotiorum enim facultates obtinent nomine doctrinæ (quam magiſtris acceptam ferri neceſſe eſt) non autem nobilitatis vel familiæ: Quám velint porró ſtemmatis ſuis efferantur, tamen in diplomate nominationis & creationis ſuæ nunquam aſcribent ut cauſſam pontificatus ſui: *Genus alto á ſanguine Teucri*, imo veró noſtratibus hiſce & ſcholaſticis ſordibus ſibi proſpicient & cavebunt, ſolliciteque inſcriptũ curabũt. Quod frugi, Quod docti, Quod ad Eccleſię

miniſterium apti & idonei. Hanc igitur gratiam mater á liberis repetit. At ſi ſingulis monachis, canonicis, abbatibus, epiſcopis gravis ea petitio videatur, id petit denique, ut regiis omnium laudandarum artium profeſſoribus (id eſt omnium, qui in Reip. gubernatione & religionis moderatione futuri ſunt) principum & miniſtrorum magiſtris & doctoribus honor habeatur, qui gratioſo neſcio cui vel ocioſo potius & inerti Protonotario haberi ſolet. Abbatia de tam multis una condonetur. Conqueritur publicam Philoſophiæ profeſſionem deſeri, Mathematicas artes liberaliumque artium principes in liberalium tamẽ artium ſchola nullas eſſe: á Juris & religionis ſcholis, Juris civilis prudentiam & religionis ſanctimoniam excludi, profeſſionẽ Medicinæ & Theologiæ legitimam & ordinariam nullam eſſe, Philoſophos, Medicos, Theologos quæſtionariis altercationibus tantúm, Theologos etiam in ſolis quæſtionariorum ſpinis occupari: Meditationes operi Philoſophico, Medico, Theologico congruentes nullas teneri. Quare integras Philoſophiæ & Juriſprudentiæ, totaſque artes, Theologiam veteris Teſtamenti Hebraïcé, & novi Græcé, pro quæſtionariis exorat & deprecatur: Habet alumnos in omni diſciplinæ profeſſioniſque genere, ſummo ingenio, ſingulari doctrina præditos, qui ſua induſtria ac virtute in omnem audiendi, cognoſcendi, meditandi laborem excitati, é tantis rerum difficultatibus emerſerunt: ſed alumnos iſtos mortales eſſe intelligit, brevique perituros. Itaque antecedentium ſæculorum memor, de conſequentibus

anxia

anxia & ſolicita, ut iſtorum alumnorum præſtantia, quam in paucis & caducis exemplis admiratur, ſit immortalis atque perpetua, philoſophis, medicis, theologis, regias profeſſiones & ordinarias, authores probatiſſimos, exercitationes legitimas, honeſta & liberalia é publico tantúm præmia, tanquam ſtirpes & ſemina propagandis ex eodem genere ſimilibus ingeniis deprecatur. Hæc ſumma Pariſienſis Academiæ deſideria atque optata ſunt, quibus ſi te authore perfruatur, ô te regem fama præclariſſimi facti ſempiterna felicem ac fortunatum, quem vindicem, quem authorem, quem denique regem, Philoſophia, Medicina, Juriſprudentia, Theologia ſibi fuiſſe prædicabunt? Scripſit Ariſtoteles Alexandro συμβουλευτικὸν, quale Tullius Cæſari de conſtituenda Repub. ſcribere cogitavit: Scripſit Plutarchus Trajano generis hujus politicum: Scripſit Alcuinus de artibus & virtutibus Carolo Magno ſimile argumétum: Scripſit Claudius Seſellius Lodoïco duodecimo regi proavo tuo. Ego veró qui tibi non ſolúm Alexandri liberalitatem, Trajani bonitatem, Caroli Magni virtutem, Lodoïci duodecimi probitatem, ſed ſupra omnes humanas laudes altiſſimé eminentem veram pietatem & religionem exopto, unum bene & ex ordine tuis auſpiciis reformatæ & conſtitutæ Pariſienſis Academiæ opus exopto.

PETRI RAMI DE
SUA PROFESSIONE
Oratio.

CUM multa præclaré (auditores) á majoribus noſtris ad humanæ vitæ uſum atque dignitatem ſint inventa ac poſteritati relicta, tum nihil videtur artibus ingenuis ac liberalibus excellentius inventum eſſe ac poſteritati relictum: vita enim homini cum plantis atque arboribus communis eſt, ſenſus etiã eſt pecudum ac beſtiarum: ratio veró ipſa nullis ingenuæ doctrinæ ſtudiis exculta, ſylveſtrium ac ferorum animalium verius eſſet, quam hominum: Itaque quód perſpicué homines cum hominibus colloquuntur, quod ornaté ac ſplendidé ſenſa mẽtis exprimunt, quod acuté celeriterque provident accuratéque judicant, quod numero figuraque multitudinem rerum confuſionemque partiũtur, infinitamque inde naturæ varietatem percipiunt, quod jure ac legibus mores conformatos habent & in vita vitæ ſocietatem ſanctam inter ſe tuentur, laudandæ nobiliſque diſciplinæ beneficium eſt. Quamobrem, cum regius artium liberalium profeſſor inſtitutus eſſem, perſuaſi mihi me á rege in præſtantiſſima Reipub. parte adminiſtranda collocatum eſſe, dieſque & noctes modis omnibus

vigilan-

vigilandum, providendum, enitendum putavi, ne tanto tantæq; ſolicitudinis & curationis oneri ſuccumberem, Pondus grave & difficultas magna erat propoſita: ſed amor, quicquid fieri poſſet, facilé quoque perſuadebat eſſe. Hodiernus autē dies duodecimum noſtræ profeſſionis annū terminavit: idem (quod fauſtum, felix fortunatumque ſit) decimi tertii initium faciet, & quidem initium repetendi, quid per illos duodecim annos in regia laudandarū doctrinarū profeſſione contenderim; & quem earum fructum biennio proximo cum Academia noſtra communicare ſtudeam. Laboris igitur noſtri longiores tractus multíque temporis ſudores mente præcipiens, omnium omnino viarum ducem unum imprimis uſum ante oculos mihi propoſui, unde poſtea artis cujuſque & veritas & utilitas appareret. Sic enim á Platone didiceram. O Chærepho (ait) multæ artes ſunt hominū experientia ſagaciter inventæ: peritia ſiquidem efficit ut artificioſé, imperitia, ut temere noſtra vita progrediatur. Quod idem nominatim in philoſophia ab Ariſtotele diſcipulo repetitum celebratumque memineram, ſexcentiſque præterea locis obſervationem, experientiam, inductionem, ſenſum, diſciplinæ cujuſvis authorem & magiſtrum fieri. Quapropter horum philoſophorum authoritate vel potius rerum ipſarum natura & veritate adductus, artium liberalium fructum in authoribus earum diſciplinarum fama gloriaque præſtantibus exquiſivi, tantaque audiendi & proficiendi cupiditate noſtrorum adoleſcentium animos inflammavi, ut ſchola regia, licet ad audiendum am-

pliſſima, plerunque tamen auditorum concurſum frequentiamque capere minime potuerit. Hic poëtæ, hiſtorici, oratores, philoſophi nobis opes ac divitias, ornamenta ac lumina ſermonis, orationis, ratiocinationis ſuæ non recondita & conſtructa uno in loco, tanquam per tranſennam prætereuntibus ſtrictim aſpicienda, ſed explicatis quibuſque generibus ac propalam collocatis contemplanda fruendaque permiſerunt, intereaque demonſtrarunt multa in authoribus quamlibet magnis vero uſui repugnantia atque contraria: unde nobis artium accuratior inſtitutio demonſtratioque, & adverſus earum doctores commentatio meditatioque liberior extitit. Etenim ab illo bene & artificioſé agendi principe uſu, Ciceronianus noſter exortus eſt, exemplo inſtituti Ciceronis, puram ſynceramque bene inſtituendæ juventutis viam indicans, multaque tritæ per gymnaſia noſtra inſtitutionis vitia in ſingulis artibus explicãs. Sed Ciceronianus ad liberalium artium amorem præco quidam communis & exhortator fuerit, præcipua laudis cuiuſque, ſuaque encomia nobis ex eodem uſus fonte redundarunt. Curriculi veró noſtri carceres ἐξωτερικῷ genere, reliquum ad metam uſque ſpacium ἀκροαματικῷ terminatum eſt ac definitum: ἐξωτερικὸν illud Grammaticam, Rhetoricam, Logicam, etiam ſi lubet, amplectatur. Grammatica igitur utriuſque linguæ, ſed Latina, quia majoris in Europa noſtra neceſſitatis eſſet, explicata eſt diligentius, nòn ſolúm ad authoritatem antiquorum Grammaticorum, ſed etiam ad accuratam veri uſus normam, ut partibus omnibus ex-

pleta,

pleta, uno legitimi ordinis compendio fieret longe& brevior & facilior, quàm antea fuerat. Atque ut novi ædificii nova forma judicibus æquis probaretur, ſcholæ grammaticæ cauſſam cujuſcunque loci, ampliſſimè diſſeruerunt. Ergo hæc noſtra in Grammaticis contentio fuit, in qua repetenda & ſubducenda, ſi menſem unum exercuero, præcipuas partes definiendo partiendoque, ordinis methodique judicium imprimis expendendo, uſum omnium in aliqua Ciceronis epiſtola familiariter meditando & explicando, rem ſpero noſtræ juventuti gratiſſimam & utiliſſimam me facturum, viamque monſtraturum, qua Grammaticę doctores intelligant, eſſe ad bene loquendum multó majora boni ac diligentis uſus adjumenta, quam vulgo hominum exiſtimetur: eam denique in Academia Pariſienſi Grammaticam teneri cupio, quam examinandis veterum decretis, notanda præſtantium authorum elegantia, aſſidua regiæ cathedræ conſuetudine & exercitatione conſequi & potui & debui. Rhetorica deinde conſequitur, de qua prælium adverſus Ciceronem & Quintilianum certaminis gravioris & diuturnioris fuit: Etenim cum Ciceronis eloquentiam magna quadam diſcentium aviditate, multó etiam majore mea voluptate & lætitia interpretarer, perſæpe conqueſtus ſum, Rhetoricam Ciceronis artem tantúm à ſplendore magnificentiaque Ciceronianæ orationis diſſidere, ut primum ſuſpicio quædam eſſet, in illam artem commenta, é ſcholaſticis magiſtrorum dictatis tranſlata eſſe: quod poſtea cum certioribus argumentis deprehendiſ-

ſem, bipertitum illud & apodicticæ pro Rhetorica, & elencticæ adverſus Rhetoras ſtudium noſtrum enituit. Partem autem illam compendiariæ rationis ac viæ ſuſceperat Audomarus Talæus, cōmunione vigiliarum ab ineunte ætate mihi ſocius: amore, vel potius pietate frater, cujus interitu magnum detrimentum ingenuæ literæ fecerunt, & nos ad ea quæ meditamur, adjutorem authoremque ſingularem amiſimus. At Deus æterne, qui nobis laboris hujus aggrediendi mentem dediſti, idem continuandi atque abſolvendi facultatem præſtato. Ergo rhetorica illa τεχνολογία, Audomari Talæi fuit, elenctica autem noſtra, copioſius libris compluribus tractata ſunt, eoque toto genere omnes induſtriæ nervos intendimus, ut quęcunque in rhetoricis Ciceronis & Quintiliani libris documenta, rhetoricis magnorum oratorum ornamentis explicandis vel imitandis apta congruaque viderentur, ea noſtris meditationibus diſtinctam ab inutilibus, & notam differentiam haberent. Duæ veró virtutes propriæ ſunt oratorum, Elocutio & Actio, neque quicquam cum reliquis ingenuis artibus communes: ſed elocutio in veterum oratorum exemplis, ſui & cognitionem & imitationem non difficilem continet, ſive troporum gemmas, ſive in verbis delicias venereſque, ſive in ſententiis motus acriores perſequare: Actio autem literis mandari non poteſt, vivos tantúm geſtus & vocis ſpiritus habet, ideoque neque cognitionem neque imitationem ſui in ſcriptis monimentis ullam perhibet: Et tamen tanto majoris eſt facultatis & eloquentiæ, quanto mirabilius fuit agentem Ci-

ceronem attendere, quàm ſcriptas Ciceronis actiones legere: Viva illa oratio, Senatum, Judices, populum Romanum permiſcere, tonare, fulgurare quondam Romæ dicta eſt, quæ modo jacet in libris intermortua ac prope ſepulta. Quid ergo? dicet aliquis, quam nobis in utroque genere laudis Rhetoricam polliceris? Equidem ornamenta cujuſvis elocutionis, é nobili aliqua Ciceronis oratione polliceri poſſim, actionem veró, utinam ut animo, ſic manu tenerem: ne illa quidem, quamvis perſuadendi dea, nobis perſuaſerit ut anté ſe dimitterem, quam populum Pariſienſis Academiæ ad liberales artes audiendum, amandum, amplectendum penitus excitaſſet: Et tamen ſi quid é variis poëtarum & oratorum notis & lineamentis ad tantæ virtutis effigiem definiendum animadvertere, ſi quid ab illo artium omnium magiſtro uſu perdiſcere potui, id pro mei erga vos officii fide, prolixe & impenſe præſtare cupio, ne in publico diligentiæ, ſedulitatis, induſtriæ judicio, quod in hac profeſſione ſubeundum nobis eſt, tantum cauſſæ noſtræ tamque neceſſarium inſtrumentum neglexiſſe videar. Atqui ſi duæ artes primæ, Grammatica (inquam) & Rhetorica, ſpei atque expectationi veſtræ ſatiſfecerint, Logica deinceps in eandem palæſtram vocabitur, tanto curæ majoris atque operæ ſolicitudinem afferens, quanto majoribus antea vigiliis, imó periculis empta partáque eſt, ut merito Naſonis illa quondam querimonia, noſtra quoque hoc tempore querimonia videri poſſit:

Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
Numina cultori perniciosa ſuo.
At nunc tanta meo comes eſt inſania morbo,
Saxa memor refero rurſus ad icta pedem.

Etenim Deus bone! multa vetuſtatis exempla factaque literis & hiſtoriis prodita leguntur, multa á patribus per manus accepta memorantur: nemini tamen artis ac diſciplinæ cujuſquam ſtudioſo, talem támque variis fluctibus exaſperatam dimicationem contigiſſe legitur ac memoratur: Quæ quamvis experienti dura atque acerba accidit, attamen recordanti grata eſt & jucundæ cujuſdam voluptatis plena: meque naufragum per ſyrtes & inhoſpita regna jactatum eſſe lætor, ut jactura noſtri diſcriminis, navigatio per ampliſſimum liberalium diſciplinarum oceanum, vobis in poſterum expeditior eſſet ac fructuoſior. Nulla unquam in arte componenda, tot menſes artifici cuiquam præteritos eſſe arbitror, quot annos in Logica catholicis legibus informanda, & ab hominum vagis opinionibus vindicanda, nobis conſumptos eſſe, pleriquе omnes meminiſtis: Hinc & Logica, & Logicæ meditationes libris compluribus, per annos viginti, editione tam varia & emendatæ & locupletatæ, & omni cenſura denique accuratiores ac meliores effectæ: In uſu porró & fructu, quod caput artis eſt, quantum contenderim, principes illi noſtri, poëtæ (inquam) hiſtorici, oratores, philoſophi per nos logico illo inſtrumento producti in regiam cathedram lucemque publicam, locupletiſſimi teſtes erunt. Atque utinam tantam logicæ dignitatem

tatem adoleſcentes diſcendi cupidi ſuſpiciant & intueantur, quantam ars ipſa ſerio profitetur, non aliàs ſané divini cujuſdam luminis ſplendorem partibus omnibus illuſtriorem ſuſpicerent & intuerentur, neque tamen ubique perpetuoque ſimilem: inventio enim una eſt omni ætate prompta paratáque, & quidem juventuti promptior atque paratior: Judicium diſpoſitionis in enunciando, communis feré ſenſus atque humanitatis proprium eſt: In concludendo autem, & é duobus per ſe manifeſtis, tertium prius obſcurum, diſceptando, ingeniis eruditis & rerum peritis magis eſt conceſſum: At in perpetua legitimi ordinis collocatione, & methodo, vix adhuc poſt homines natos homini ulli, quamvis eruditiſſimo peritiſſimoque, ac ne vix quidem omni laude cumulatum judicium contigit. Atque ut quod ſentio de Logica dicam, nihil in literis humanioribus altius aut ſublimius adhuc intelligere potui, quo velit aut poſſit cupiditate ſcientiæ inflammatus animus aſcendere. Si quid in conſtituenda Grammatica, Rhetorica, Logica etiam ipſa, ſi quid adverſus Grammaticorum, Rhetorum, Logicorum opiniones acutius vidimus, Logicæ lumen fuit: Si quid interpretandis bonorum authorum conſiliis, variæque prudentię laudibus explicandis juventuti profuimus, Logicæ lumen fuit: Si quam apud vos veſtrique generis animos liberali ingenuaque eruditione præditos, ingenii famam cōſecuti ſumus, logici luminis gratia & commendatione conſecuti ſumus. Rhetorica ornamenta ſemper illa quidem ſum admiratus: at Logicam

& in providendo ſolertiam & in judicando conſtantiam incredibili amore vel ardore potius amplexatus ſum. Quid multa? ſi chariſſimis diſcipulis diſciplina meo judicio nobiliſſima & liberaliſſima, à muſis ipſis, artium de quibus loquimur, præſidibus optanda proponeretur, Logicam mediusfidius optarem. Ergo ad tantæ artis & ſcientiam & diligentiam, temporis diuturnitate majore nobis opus eſt, vel ad id tantum, quod tam longa experientia ſolidum & utile comperi, ut dumos & ſpinas interea in ſuis dumetis ac ſpinetis relinquam: Grammaticæ enim ſanitas & integritas, Rhetoricæ color omnis ac varietas, Logicæ prudentiam in luculentis authoribus exornant & illuſtrant. Hæc omnia docenda, agenda, demonſtranda: utque artium antecedentiũ fructus multiplicatur acceſſione conſequentium, ſic magiſterii cura profeſſioniſq; provincia cumulatur. Sed iſta vetus militia multis licet antea ſtipendiis emerita, facilis tamẽ nobis erit, nullaque ætas ab iſto quamvis laborioſę exercitationis campo nos avocabit, in quo præſertim comites induſtriæ vel duces potius habemus regios linguarum profeſſores, & hujus univerſæ communis doctrinæ magiſtros. Quare agite (Aud.) ἐξωτερικοὶ iſti liberalis diſciplinæ in Grammaticis, Rhetoricis, Logicis carceres, octo ferè noſtræ profeſſionis annos occupavere, quadriẽnium reliquum in ἀκροαματικῷ ſpatio aſperitates in Academia Pariſienſi ſolæ ac deſertæ, imó ante nos magnã partem in regia cathedra inauditæ vehementius exercuerunt. Mel antea nobis & ſaccarum videbatur præ tetris ma-

thematicorum elementorum abſynthiis. Quindecim Euclidis libri ſunt, quos (ut omnes omnino artes) ſicut uno Logicæ organo contextos eſſe primùm, ſic eodem poſtea retexi poſſe cogitabã: Organum autem illud una imprimis mathematũ cauſſa diu multumque præcultum nobis ac præparatum eſſe. Quare perſuaſione hac inductus nihil reputans quot & quantæ mathematum per ſe obſcuritates eſſent, prompto atque alacri animo ad decimum uſque librum penetravi, ſed immenſa ſubtilitate operis illius, licet eruditiſſimis P. Montaurei vigiliis explicati & illuſtrati, tamen ſic exercitus ſum (dicã enim libere in cathedra præſertim laboris illius conſcia) ut quodam die cum binomii & reſidui cujuſdam demonſtrationem ſumma animi intentione, corpore horã integram idem veſtigium premente nõdum concluſiſſem, ſenſerim collo nervos obriguiſſe: tum veró abacum radiumque abjeci, indignatuſque mathematis ſuccenſui: quod ſui ſtudioſós & amatores tam acerbe cruciarent: pudor tamen deſiſtere vetuit, illiuſque tanquam titubationis offenſione vehementius irritatus & decimum librum devoravi, perque reliquam pyrámidum, priſmatum, cuborum, ſphærarum, conorum, cylindrorum regionem ire perrexi: Quinetiam emenſis elementorum ſcopulis, Theodoſii ſphærica, & Archimedis cylindrica tota perlegi: Apollonium, Serenum, Pappum meditabar, pauciſque menſibus per reliqua Geometriæ myſteria pervaſiſſem, niſi curſus induſtriæ, imó veró pene vitæ nobis abruptus eſſet. Sed per Deum immortalẽ, ſinite me (Audi-

tores) fatalem neſcio quam rerum hominumque calamitatem ætati noſtræ miſeram maximé, maximeque miſerabilem, poſteritati etiam (ut hiſtoriam fideliſſimam nanciſcatur) tamen incredibilem, ſilentio prætérire, potiuſque inſtitutæ orationis argumentum poſtulate, quænam interea vigiliæ noſtræ fuerint, quid elaborarint. Acceptis igitur à Rege literis; ad Regiam Fontiſbellaquei bibliothecam profectus, mathematicas ſuperiorum temporum prælectiones ab initio plenius & uberius retractavi & conſideravi, momentaque ponderum ſingulorum diligentius examinavi, excitavique imprimis geminum illud Logicæ organum, ſolida quidem matheſi ordinanda & componenda, otioſa autem matheſeos ſubtilitate rejicienda & refellenda: Itaque de quindecim libris elementorum plerique toti in Arithmeticam paritatis, perfectionis, compoſitionis, ſymmetriæ, differentiæ, rationis, proportionis ſeceſſerunt, commoditates in omnibus humanæ vitę partibus ſingulares libris quatuor complexi, reliqui ſepté & viginti geometriæ libros explevere ad omniũ figurarum latera & areas metiendum: Qui uſus tam late fuſus eſt, ut multarum artium, non unius eſſe videatur: Nam dum regit agrorum fines, Nili inundationibus obrutos, dum ſpatiorum locorumque omnium longitudines, latitudines, altitudines metitur, Geometria vulgo & Geodeſia dicta eſt: dum vicorum & oppidorum vias ædificiaque deſcribit, architectura appellatur: dum turres ambulatorias, muſculos, vineas, arietes machinatur, ὀργανικὴ, μηχανικὴ, θαυματοποιητικὴ nuncupatur

patur: dum inſtruit aciem cuneatam, quadratam, rotundam, nominata eſt τακτικὴ: hæc enim compluraque alia geometricorum operum vocabula ſunt, ſolamque Geometriæ facultatem ſignificãt: Itaque geometricis iſtis laudibus clariſſimi geometræ perhibentur Architas Tarentinus, bellator ipſe præclarus & quinquies prælio victor: Archimedes Syracuſanus adverſus Romanum exercitum pro ſua civitate propugnator mirificus: Eudoxus Cnidius atque innumerabiles alii, quorum artes Alexandro, Hannibali, Cæſari, cæteriſque magnis ducibus alienæ gloriæ artifices fuerunt. Habet igitur magnas utilitates geometria, ſed voluptates etiam partibus infinitis majores habet, quibuſque ſimile nihil in alia ulla diſciplina reperietur: neq; enim grammaticus, rhetor, logicus, alioqui etiam phyſicus & ethicus inventi in arte ſua novi lętitia elatus, immolaſſe diis memoratur. Quapropter attendite inſolita cæteris artibus gaudia. Thales Mileſius cum trianguli in circulo inſcriptionem inveniſſet, bovem diis immolavit: Eadem lætitia geſtiens in Perſeo fuit ob helicum inventionem dæmonas propitiante: Sic Pythagorá penultimi, primo Elementorum libro, theorematis inventio affecit, ut muſis pariter ſacrificaret: nec veró minor Eratoſthenis voluptas fuit, inventam cubi duplicationem velut anathema ſacrum in deorum templo ſuſpendentis: Tales nimirum voluptatum ſirenęs Archimedem devinxerant, cum ob deprehenſum in aurea regis corona aurificis furtum, nudus é balneo proſiliit, totaque urbe corporis immemor, animi memor

exclamavit Εὕρηκα, Εὕρηκα: cum deſcribendis quarundam machinarum figuris tam attentus eſſet in pulvere, ut tumultum captæ urbis non ſenſerit: quæ omnia primus meditationum mathematicarum liber latiſſime perſequitur. Quare hi ſunt geometriæ fructus, quos de ſolerti & ingenioſo muneris hujus profeſſore collega noſtro, uberes & copioſos Academia percipit, copioſiores & uberiores perceptura, ſi a mēſoribus, architectis, militibus, mechanicis cæteriſque geometricis hominibus, geometriæ uſus ad geometriæ ſcientiam acceſſerit. Sed hactenus apodictica mathemata libris viginti comprehenſa: Elenctica veró materiam & ſi diſſimilem ſuperiorum, quia in mathematis falſum haud temere quicquam reperias, tamen vix credibilem attulerunt. Multa deſunt in Elementis, nec ſuperſunt pauciora: ſed in ſyllogiſmo & methodo præcipua infinitæ obſcuritatis cauſſa verſatur: ſyllogiſmus enim ſæpe definitiones, partitiones, poſtulata, complexiones etiā ſyllogiſmorū demonſtrat, raro concludit ex cauſſa propter quā res eſt, perpetuó feré per impoſſibile aut ſimile ſingularis exēpli: alicubi etiā rem alienā. Methodus veró é duabus elemētorum artibus, Arithmetica & Geometria, Geometriā natura poſteriorē primo & ſummo loco, Arithmeticam natura priorē medio conſtituit: principia generum non generatim attexit, ſed accumulat initio omnia: genera ipſa numerorum & magnitudinum generumque ſpecies ὕστερον πρότερον cōtra omnem logici ordinis legem permiſcet, ut unicū veri quocunque argumento concludendi ſtudiū,
elemen-

elementorũ magiſtris fuiſſe videatur, apodictici argumenti, logicæ methodi cura prorſus nulla, ut tertio mathematicarũ meditationũ libro copioſius expoſui. Quare hæc mathematica in cervorũ ſolitudine ac ſylva meditatio, uno & triginta libris illuſtrare voluit mathematicæ non ſolúm veritatem perſpicuã, ſed explicatam utilitatem, ſed animi maximé propriam voluptatem, ut tam nobilem tamque liberalem artem, ſublatis illis ingeniorum crucibus, facilem & expeditam ſuo tempore perciperetis. Verúm perge, quonam deinde perventum eſt? φυσικώτερα quæ Ariſtoteli dicũtur, numerorum & magnitudinum mathematis ſucceſſere, ad Ptolemæi aſtrologiam me contuli, divinique operis authores ab eo citatos Ariſtillum, Timocharem, Ariſtarchum, Eratoſthenem, Archimedem, Soſigenem, Agrippam, Menelaum, & imprimis illum nunquam ſatis laudatum Hipparchum, ipſum denique principem Ptolemæum, tanquam divinos homines ſuſpexi & colui, cumque poëta illo egomet mecũ reputans obſtupui,

Felices animæ! quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter vitiiſque jocisque
Altius humanis exeruiſſe caput:
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit,
Officiumve fori militiæque labor:
Nec levis ambitio perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſidera noſtris,
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.

Attamen ex illo cœleſti divinoque opere unam

difficultatis infinitæ cauſſam libentiſſime ſuſtuliſſem, multitudinem eccentricorum & epicyclorũ naturæ ipſi plané atque aperté repugnantem, ut Aſtrologia ſicut artes reliquæ omnes, primis obſervationibus & experientiis tanquam principiis & primis cauſſis uteretur, neque earum per commentitias præſertim, imó principiis ipſis contrarias hypotheſes demõſtrationem quæreret: eſſet enim Aſtrologia, ſi locũ ſideris cujuſque & motum geometricé, ſi motum & tempus arithmeticé, é nudis ac ſimplicibus experientiis metiatur, non multo difficilior mathemata tenenti, quám quævis hiſtoria: fieri autem poſſe, res ipſa facta certo argumento eſt: obſervatio enim & obſervationis calculus præceſſit hypotheſes, & tertio fere quoque ſeculo poſteaquam conſtitutæ ſunt, ſemper in his aliquid immutavit & emendavit. Atqui hanc tantæ artis facilitatem optare poſſumus, præſtare autem, niſi é fortunatis illis ac felicibus animis nulla poteſt, quales una Germania permultas adhuc aluit, alitque hoc etiamnum tẽpore, quæque ſpem noſtræ valde propinquã pollicentur ſublatis infinitarum tabularum centuriis, totoque aſtrologico opere ad geometricum radium & arithmeticum calculũ revocato: ſed per epicyclos & eccentricos, quos tamen non magis in Aſtrologia eſſe velim, quã natura in ipſis aſtris eſſe voluit. Macte igitur cœleſti virtute, cæli interpres, quicunque tantum hominũ generi munus obtuleris. Sed aſtrologica illa, uti diximus, optati & voti ſunt. Ea veró quæcunque erant adhuc fixarum ſtellarum & planetarum theorematis expoſita,

poſita, artificii noſtri methodo ſummatim collegimus, ut aſtrologia poſſet paulo & brevius & facilius percipi. Quid tum poſtea? quæ pars diſciplinæ liberalis ordine conſequitur? Pondus corporibus cælo ſubjectis attribuitur: Itaque de pōderum ęqualitate ἰσοῤῥοπικὰ Archimedis, partis hujus cauſſa, ſed leviter animadverſa ſunt, tantúm ut ſuo loco notata nobis & ſelecta eſſet doctrina. Optica veró, quæ propiora de phyſicis & μαθηματικώτερα eſſent, curioſius & attentius digeſſimus: ἁρμονικὰ tãtúm ut ἰσοῤῥοπικὰ notatis præcipuis ejus doctrinæ authoribus Ariſtoxeno & Ptolemæo ſepoſuimus. Atque hæc meditãtem ſolitudo cervorum noſtrorum ac ſylva diutius occulere non potuit: In Italiam tum cogitavi, quo nos Bononia tam honorificé invitarat, ut me Bononienſibus perpetuó devinctũ exiſtimem: In Germaniam, noſtris illis mathematum amoribus, chariſſimá ſæpe reſpexi, ſed viis omnibus terror mortis intentus ac pavor, rumor etiam Prælei noſtri indignis modis direpti, tum bibliothecæ clariſſimis quibuſque rebus ſpoliatæ ac depopulatæ, ad regiam Vincennarum propius urbem revocarũt: quin alia vis etiam gravior accidit, ut é Vincennis per invia itinera profugiendum eſſet, & ſubinde variis in locis deliteſcendum: in fuga tamen & latebris otium lucemque reperi: Octodecim primos phyſicæ Ariſtoteleæ libros ſtudioſé pervolvi, perſcripſique curioſe ſingulis in libris, quid probandum nobis & improbandum videretur. Fuit veró á mathematicis meditationibus venienti, phyſicarum meditationum materies non tam

difficilis & obſcura, quàm multiplex & copioſa: Eſt enim philoſophia hæc Ariſtotelis, maximam partem vel alienis rebus referta, logicis præſertim & geometricis, vel adverſus phyſicos veteres elenctica: apodictico generi in cõſtituenda phyſicæ ſcientia minimum loci eſt relictum. Sed hanc philoſophiam, ut alia his etiam majora, prælectiones doctiſſimi collegæ mei Adr. Turnebi perpurgabunt atque illuſtrabunt. Hactenus perveneramus, cum pax optatiſſima afflictã tot ærumnis & proſtratam Galliam reficere & recreare cœpit: Reliqua autem phyſica, fructum uberiorem pollicentur, ſicut Ethica, quæ jam ante regiam profeſſionem præculta nobis & meditata ſunt, & in adverſariis noſtris pulverulenta, manum extremam jamdudum expectant. Sed utraque tum Phyſica, tum Ethica uſu vitæ ac utilitatis ſuæ modò definita terminataque ſunto, rejectiſque elencticis omnibus, artes tantùm apodicticas & ſolidas juventuti proponunto, ut omnium liberalium artium, ſicuti propoſui, non ſolùm inventor, ſed moderator, & cenſor uſus habeatur. Quamobrem, ut peroremus, habetis (Aud.) quid annos duodecim in regia liberalium artium profeſſione contenderim, qualemque earum inſtitutionem in Academia Pariſienſi florere optarim: ut veró ſumma gloria floreat, Deus Opt. Max. inchoatam pacem ſtabiliat & confirmet,

—Satis jampridem ſanguine noſtro,
Laomedonteæ luimus perjuria Trojæ:
Quippe ubi fas verſum atque nefas, tot bella per orbem,——

Tam multæ ſcelerum facies.—

Neque enim ſolum

Hinc movet Oceanus, illinc Germania bellum:

Verum etiam,

Vicinæ ruptis inter ſe legibus urbes

Arma ferunt, ſævit toto Mars impius orbe.

Deum igitur Optim. Maxim. iterum iterumque oro & obſecro, ut tam exitiabili funeſtoque bello penitus extincto, Galliæ ſuæ pacem, paciſque alumnis liberalibus artibus ſempiternam largiatur, earumque amore quotidie magis ac magis incendat Carolum Regem, quem chriſtianiſſimo regno egregia indole naturaque præſtantem dedit, Carolique Regis fratrem Alexandrum virtutis amore germaniſſimum, deinde reliquos regi proximos principes, tum, ut magiſtratibus hujus ampliſſimæ civitatis ac rectoribus, deſiderium hoc & ſi per ſe magnum, tamen vehementius augeat. Reliqua cohortatio in nobis eſt: mihi veró ita reliquam in poſterum vitam felicem jucundamque deprecor, ut promiſſi hodierna ſponſione muneris fidem integerrime liberare aveo. Vòs igitur pro veſtra parte mecum diligentia, amore, alacritate, perſeverantia denique contendite: ut liberales artes pari liberalitate & nos docuiſſe, & vos didiciſſe, ſit utriſque noſtrum aliquando memoria non ſolúm fructuoſa, ſed honorifica memorabile ac prædicandum.

PETRI RAMI ACTIONES DUÆ, HABITÆ IN SEnatu, *pro regia mathematicæ profeßionis cathedra.*

CHRISTOPHORO TUTHÆO, ſummo Pariſ. Senatus Præſidi, Petrus Ramus S.

CUM *ad 5. Id. Mart. quæſtio mathematicæ profeßionis ex nuda rerum veritate coram paucis Senatoribus propoſita á nobis eſſet, & contrâ verboſißimè eſſet reſponſum: 3. Id. quó rejecti eramus, poſtulavi abs te, ut publica cauſſa publicé ageretur, apertiſque Curiæ foribus, populus Romanus hæc exaudiret. Id exemplo novo, imó ſingulari in liberales artes ſtudio, cûm nobis conceſſeris, præclari facti laudem æterna poſteritatis memoria dignam judicavi. Multa in te ſunt pleriſque civibus admirabilia, Præſide patre natum eſſe: magnis opibus non ſolúm patrimonio relictis, ſed induſtria auctis & amplificatis abundare: oratorem, cûm te curſus ingenii tui in agendis cauſſis exercuit, clarißimum fuiſſe: nunc Senatus amplißimi autho-*

authoritate principem eſſe: At mihi mirabilius eſt, te ſingulari quodam animi vigore præſtantem, juris-dicundi aßiduitate ac diligentia longißimé præſtare. Primus mane, primus á meridie Senatum ingrederis: controverſiaſque plurimas frequenter anté compoſuiſti, quám plerique é cubiculo vel triclinio exierint. Hæc una é Ciceronis virtutibus eximia fuit: Neminem (ait ipſe de ſe) á congreſſione, neque Janitor meus, neque ſomnus abſterruit: nihil per cubicularium: ante lucem inambulabam domi. Ergo Ciceronianæ hujus gloriæ fructum aliquem etiam á mathematicis Muſis accipies, ſi æquitate tua profeſſorem ſuum recuperarint. ſed, ut ſpes eſt é Proœmio reformandæ Pariſienſis Academiæ concepta; multó jucundißimum atque uberrimum fructum ab omnibus omnium diſciplinarum Muſis accipies, cúm ſuis facultatibus ac ſtudiis doctores inſtitueris, qui tantæ Academiæ nomini ac dignitati reſpondeant.

PETRI RAMI ACTIO PRIMA,

PRO REGIA MATHEMATICÆ PROFESSIONIS *cathedra, habita in Senatu 5. Id. Mart. anno* 1566.

MAGNAM animo lætitiã capio. P. C. quód in ampliſſimo orbis terrarũ Senatu, ampliſſimæ quoque in orbe terrarum Academiæ cauſſam diſceptari videam. Multa per annos feré quadraginta in Academia Pariſ. vidi, multa audivi: nihil tamen hujus facti ſimile videre me vel audire commemini. Homo qui in græcis & mathematicis literis nihil unquam didicit, audet tamen græcam & mathematicam profeſſionem poſtulare. Adeſdum Græce & Mathematice noſter, P. Ramus ait te ἀναλφάβητον & ἀγεωμέτρητον eſſe, idque teſtimonio tuo in libello tuo omnibus contumeliis referto confirmat: ubi cúm tibi ab Arnaldo Oſſato græcarum literarum & mathematum ignorantia objiceretur, hoc modo reſpondes: Sum ἀναλφάβητος, ἀγεωμέτρητος, agnoſco hoc quoque. Quód ſi rhetoricé dictum id ais eſſe, profero græcum Euclidem, in Dampeſtra anteceſſore tuo vindicem regię cathedræ: qui hîc palám clamat, te non ſolúm grææ literaturæ imperitum, ſed mathematicæ prorſus igna-

ignarum eſſe. En igitur in medio Euclides: res hîc Pythagorea & mathematica agitur: Rhetorica vel Demoſthenis, vel Ciceronis hîc nihil opus eſt: radio & pulvere res eſt demonſtranda, ſi potes hîc vel unam propoſitionem legere & explicare, tuus ſum futurus. Quamobrem P.C. peto á vobis, ut veſtrum S. C. ut Regis mandatum, id eſt, Academiæ ſtatum confirmetis.

PETRI RAMI ACTIO SECUNDA,

PRO REGIA MATHEMATICÆ PROFESSIONIS *cathedra, habita in Senatu 3. Id Mart. anno* 1566.

QUOD á Deo Opt. Max. in ſuſcipiẽdis rebus & obeundis deprecandũ & obſecrandum eſt, P. C. id in primis hoc tempore deprecor & obſecro, ut lumina menti meæ præferat ad ea dicendum, quæ cauſſæ, quæque auribus veſtris conſentanea videantur. Deinde á vobis peto, ut ſi in hac contentione homini é ſcholaſticis umbraculis in tam ſplendidam, tam illuſtris Senatus lucem prodeunti, deque ſcholaſticis rebus diſſerenti, verbum aliquod alienũ, atque in tanto conſeſſu inſolens exciderit, veniam pro veſtra

æquitate & ſapientia tribuatis. Meminiſtis quid nudiuſtertius à nobis propoſitũ ſit, & quid contrà reſponſum. Morte Paſchaſii Hamelii, alter è duobus regiis diſciplinæ mathematicæ profeſſoribus deſideratur: Hamelio, Dampeſtra Coſellus Siculus ſucceſſerat: ſed excitatus à nobis pro tribunali regiorum patronorum, cúm palàm demonſtraſſet, quàm ea profeſſione indignus eſſet, S. C. factum eſt, ut homo examinaretur. Homo itaque Siculus, examen tanquam in freto Siculo Charybdin aut Scyllam refugiens, ſucceſſorem ſibi quæſivit, mathematica quidem longé inferiorem, ſed audacia & factione ſuperiorem: qui quamvis ἀναλφάβητος & ἀγεωμέτρητος ſua ipſius confeſſione palam teneatur: tamen audet etiam apertè in regiam mathematicæ, imó etiam philoſophiæ, quanvis nulla vacua ſit, profeſſionis cathedram invadere, & examen recuſare. Quapropter ut quæſtio clariús & intelligentiús explicetur, dicam de mathematicis artibus primùm, ut inde mathematicus profeſſor nobis definiatur: tum ad Dampeſtræ ſucceſſorem veniam. Matheſis igitur græcum verbum, diſciplina Latinis appellatur; nomenque artium omnium commune, generis unius in Arithmetica, Geometria, Aſtrologia, Muſica, proprium certo quodam laudis privilegio factum eſt: non ſolùm quia præ cæteris artibus ingenuis, doctoris lumen requirerent, ſed quia antiquiſſimæ diutiſſimæque ſolæ artes hominum ad humanæ vitæ proprium cultum uſumque fuerint. Etenim P. C. veterum patriarcharum Adami, Noëi contemplationes illæ, ut

Joſe-

Joſephus in antiquitate judaïca author eſt, primó fuerunt, cúm vita illis eſſet & longiſſima, & ab omni avaritia atque ambitione remotiſſima. Itaque ut idem author affirmat, cúm mathematicis obſervationibus futuram inundationem prævidiſſent, qua peritura in terris eſſent omnia, ſoliciti de tanto ingeniorum patrimonio ad poſteritatem traducendo & propagando, inſcripſerunt mathemata duabus ingentibus columnis, quarum altera ad Veſpaſiani uſque imperium ſuperfuit. Aſſyria igitur prima diſciplinarum mathematicarum ſchola, ſanctos illos & divinos profeſſores ac magiſtros habuit. Abraham deinde (ut Euſebius ſcriptum reliquit) poſt diluvium, cúm in Ægyptum veniſſet, Ægyptios ſacerdotes mathematicam ſcientiam docuit. hic ſecundus mathematum ludus, hæc ſchola altera fuit, Pharaonibus tam chara jucundaque, ut publicus ager in ſtipendium mathematicæ profeſſionis ſacerdotibus aſſignaretur, id Moſes, id Ariſtoteles teſtati ſunt. Tum veró in Græciam Thales & Pythagoras ex Ægypto mathematicas artes mare traduxerunt, primiq; Græcos ad ea ſtudia incenderunt. Sed Platonis ante omnia in Italiam Ægyptumque navigatio, mathematicas artes excitavit & illuſtravit: Etenim cúm peſtilentia Delum vaſtaret, conſultuſque Apollo, duplicandum altaris ſui cubum reſpondiſſet, neque cubis duobus in unum compoſitis, lues ceſſaret: quæſitus eſt Delii de duplicádo cubo problematis interpres. Plato univerſæ Græciæ judicio vates hic fuit, lętuſque oraculo, Græcos reſpondit ab Apolline coargui,

quód Geometriam ignorarent: Eſt enim in ſolidis ſummum problema de duplicando cubo: ut in planis, de quadrando circulo. Itaque Platonis epiſtolæ ex hoc argumento volare non in Italiam ſolúm & Ægyptum, ſed in univerſam Græciam, ad omnes mortales mathematicis ſtudiis inflammandum. Tertius igitur mathematicæ profeſſionis ludus in Græcia Italiaque fuit, Academiaque Platonis mathematicas artes, ſi quid Eudemo ac Proclo credimus, perfecit atque abſolvit. Verumenimveró mathematica in Aſſyria, Ægypto, Græcia, Italia honore iſto culta ſit: patriarchas Hebræos, ſacerdotes Ægyptios, philoſophos Græcos magiſtros, Apollinem denique táquam profeſſorem habuerit: utilitas fortaſſe potiús, quám quælibet ingenii nobilitas requiretur: agedum, ex infinito flumine rivulum aliquem derivemus; deque Arithmetica & Geometria, quibus verior puriorque matheſis continetur, paucula de plurimis commodis proferamus. Mathemata valent ad contemplandum & omnia intelligendum: oculos ideo mentis Plato nominavit: quibus multó plura, quám decem millibus oculorum, perſpiciantur. Sine his oculis in Platonis ipſius, in Ariſtotelis philoſophia interpres nihilo plus viſurus ſit, quám in ſpelunca Polyphemus ab Ulyſſe occæcatus. Verúm, ne ſemper Academiam meditemur, agite, egredior é ſchola: ampliſſimam populi Pariſienſis Luteriam, mathematicarum utilitatum teſtem proferamus: ingrediamur in urbem via Dionyſiaca: via eſt urbis illa regalis, ditiſſimis mercatoribus frequentiſſima: hoc hominum genus non modó cum provinciis

ampliſſimi

ampliſſimi regni omnibus, ſed cum mercatoribus Italis, Hiſpanis, Germanis, Flandris, Britannis, quotidiana commercia exercet, varietate magna prorſus & diſſimilitudine numiſmatum, ponderum, menſurarum. Interroga igitur quánam arte freti, difficultates iſtás explicent: reperies Arithmeticæ primas & ſummas ſubtilitates in commutationibus & comparationibus illis adhiberi & exerceri, mercaturamque Arithmeticam totam eſſe: quo in genere, Trapezitarum nummatio gazaque penitus occupatur. Progredere veró á regali illa via Palatium verſus: occurret pons aurificum, non tam tignis & trabibus ſolidus, quám auri atque argenti pondere gravis. Interroga alterũ hoc hominum divitum genus, qua ſciéntia aurum cum argento, utrumque cum ære metallove alio miſceat ac temperet, aut jam miſtum & temperatum exploret ac ſeparet: Archimedis diſcipulos in coronis aureis eſſe dices: ſic alligationis proportio ab illis ſubtiliter & acuté tractatur. Jam propiús in ipſam Palatii arcem aſcendito, & honoratúm illud fortunatumque regiarum rationum collegium conſiderato, Curiæque abacos & calculos introſpicito. nil niſi Arithmeticam quandam in toto illo ſplendore, nil niſi Arithmeticos magiſtros recognoſces. Verúm ſi in Regis ærarium penitus introieris, in eoque diviſores, quæſtores, judices attenté animadverteris, in conſtituendis per provincias æqua ratione vectigalibus, in colligēdis & comparandis, in æſtimandis generibus rationum omnium & dijudicandis, mirabere Arithmeticæ artificio tantas utilitates & commoditates in ho-

minum vita comprehendi. quid vis amplius? Ingredere in hoc inauratum ſupremæ Curiæ templum, regali quadam majeſtate ſuſpiciendum & admirandum: quid in iſto ſolio judex ſine proportione modó arithmetica numeri, modó geometrica dignitatis efficiet? hoc enim examine lanx utraque juſtitiæ in æquamento & libramento partiũ, tanquam radiorum æqualium, & æquitate juris æquiponderantium conquieſcit. Quid in controverſiis herciſcundæ familiæ, dirimendi lucri, damni, conſimiliúmque litium, ubi partes ſæpe toto dividuo ſunt majores: quid (inquam) in hiſce judiciis judex, ſine aurea compoſitæ proportionis regula judicet? ſi exactam verborum ſcripturam potiús, quám ſententiæ analogiam ſequatur, quam é ſummo quod putabit jure, ſummam injuriam faciet? Ergo in ſummo civitatis gradu, Arithmetica velut Aſtræa, erit non modó extremi juris magiſtra, ſed æqui boníque arbitra. Quamobrem ſi utilitas tot tantiſque opibus æſtimanda eſt, quot & quantas Arithmeticæ utilitates æſtimabimus? Adeſdum, Geometriæ utilitas jam requiratur: hæc enim matheſis præcipué inutilitatis crimine appetitur: Agedum, & Geometriæ uſum vindicemus. Geometria, dicet Ariſtoteles, motus & quietis in tota rerum natura inſtrumentum continet: Omnia quieſcunt rectis angulis, moventur obtuſis vel acutis: rotunda ad motum volubilitate própiſſima ſunt: ad ſecandum autem acuta: quadrata ad quietem & ſtatum ſolidiora. Itaque idem ille ingenii & doctrinæ magiſter Plato, non ſine magna inſignique cauſſa ſcriptum reliquit, τὸν θεὸν μάλιστα

πάι-

παντων γεωμετρῶν. ſed illa naturæ divinioris geometria fuit: noſtra hæc humana ars, ſpatia longitudinum, latitudinum, altitudinum, in terris primùm dimenſa eſt: deinde relictis terris, aſcendit in cœlum, corporumque cæleſtium terminos Orientis, Occidentis, Meridiei, Septétrionis, punctis terminavit: ſtellis ſingulis domicilia definivit, indeque rurſus in terras converſa, Europam, Africam, Aſiã, Americam, omniaque imperia, regna, oppida, montes, flumina, circulis tum parallelis, tum concurrentibus meridianis deſignavit. Sed Lutetiam redeamus, & propoſitum exemplum ſequamur. Dixi antea mathemata duo, duos humanæ mentis oculos eſſe: dico Geometriam, hominis utranque manum eſſe. Circunſpice igitur in hac urbe urbiũ maxima celeberrimaque, templa ſacerdotum, palatia regum, privatas ædes ſingulorum civium: & quære, quibus tandem manibus iſta omnia conſtructa ſint: geometricis invenies: Architectura enim nil niſi in lapidibus & lignis Geometria eſt. Excute pictores, ſtatuarios, atque úno nomine, mechanici generis opifices omnes: nil niſi geometras invenies, & mechanicam, doctore Ariſtotele, Geometriæ praxin eſſe deprehendes. Sed pacis ornamenta hæc ſunto: belli ſubſidia nullàne geometricis hiſce manibus comparantur? Imo veró converte oculos ad armamentarium illud regium, ad ripam introeuntis Sequanæ collocatum: omnes illos Vulcani Brontes Steropeſque & Pyracmonas, Geometrię miniſtros invenies. Imo veró Geometria caſtrametatur, ordines inſtruit, prœliatur, victoriis ſuis Reges & Imperatores conſtituit.

Quapropter Arithmeticæ utilitates magnæ illæ quidem ſunt, ſed Geometriæ utilitatibus nihilò majores. Præterea commoditates Aſtrologiæ innumerabiles, cùm in omni natura, omnium rerum ſemina inde oriantur. Non commemoro Muſicæ fructum pluribus, cùm Homerus ille philoſophorum Plato dixerit, mutatis muſicis concentibus, civitates quoque & Reſp. commutari. Quamobrem P. C. intelligitis quanta de re, quãque antiqua & inſigni, quàm commoda & utili hoc tempore contendimus, ut inde mathematici profeſſoris ideam ac ſpeciem metiamur, definiamus animo doctorem tantæ doctrinæ, Latinis, ſed Græcis præcipuè literis eruditum, verſatum in Euclide, Archimede, Theodoſio, Apollonio, Pappo, Ptolemæo, Ariſtoxeno: uſu aſſiduo & longo confirmatum: qui non ſolùm ex eorum fontibus mathematicam haurire, ſed emendare, corrigere, meliorem denique facere commodiorémque poſſit: Etenim nulla ſeges tam fertilis ac fœcunda unquã fuit, quin vitioſas herbas quibuſdã locis haberet. Una veterum omnium ſapientum ſapientia fuit, è mundi quinque partibus tres inhabitabiles eſſe, duas extremas frigore eſſe rigidas, mediam æſtu torridam. At mercatorum & nautarum literas ignorantium experientia, ſapientiam illam refutavit. Cui errori, ſexcenti in qualibet doctrina ſimiles ſunt. Enimveró vetus illa veraque philoſophia fuit, nihil temere cuiquam quantumlibet excellenti philoſopho credere, nihil aſſentiri. ſed hominum vitæ magis apta, magiſque congrua quærere: Et illa per annos quinque & viginti contentio no-

ſtra adhuc eſt, inſtitutionem liberalium artiũ uſu, uſu (inquam) metiendam, corrigendam, ſtabiliendam eſſe: vanoſque latratus imperitorum hominũ contra eſſe, clamantium á nobis antiqua omnia alienari, nova confingi: hunc ſiquidem in philoſophando modum Socrates, Plato, Ariſtoteles tenuere. Novi interpretes neſcio qui, non ipſi vel judicio, vel uſu ullo philoſophi, ſed philoſophicæ cujuſpiam ſectæ ſervi, magnam ſibi philoſophiæ laudem propoſuerunt, ſi modó vix milleſimam partem intelligerent eorum, quæ ab uno aliquo philoſopho eſſent relicta. Hæc veró philoſophia, vel ignavia potiús & inertia nova eſt, imó veró etiam barbaria inſignis, cui vel literarum accurata pronunciatio barbara videtur. Quapropter mathematicus profeſſor, præſertim regius, literas Latinas & Græcas, Rhetoricam, Logicam, non inanem & ſophiſticam, ſed ſolidam & populari uſui congruentem præcipué didicerit & exercuerit: tum in hoc noſtro pulvere mathematico ita præſtet atque excellat mathematicarum rerum cognitione, experientia, uſu, aſſiduitate, ut Euclidem, Archimedem, Ptolemæum, & reliquos illos mathematicæ ſcientiæ principes heroaſque, non interpretari ſolúm, ſed corrigere & emendare per ſe, arteſque ipſas ordine commodiore tradere & inſtituere poſſit: Hunc enim profeſſorem Academiæ tantæ dignitas, eruditiſſimi ſeculi nobilitas, Regis prȩſtantiſſimi majeſtas in primis requirunt. Hactenus P. C. profeſſor mathematicus adumbratus nobis eſto: ad Dampeſtræ ſucceſſorem venio, & conſiderare incipio, quibus tandem vecti-

bus,& machinis,& quarum virtutum inſtrumentis tantum pondus onuſque ſuſtinere poſſit. Sic enim primum ſtatuo, Dampeſtram præ Dampeſtræ ſucceſſore in mathematicis rebus Archimedem quendam eſſe: ut ſi anteceſſor veſtro judicio juſté ſit ad examen appellatus: ſucceſſor, quamvis modis omnibus recuſans ac reſiſtens, tamen multó juſtiús appellari debeat. Agedum mathematice, attende quid contra te pro regio collegio dicam: Dico & affirmo, te regia & philoſophiæ & mathematicæ cathedra indigniſſimum eſſe: & ſi digniſſimus eſſes, tamen publicum tibi examen eſſe ſubeundum. Etenim ut de primo primum dicam, peto á vobis, P. C. ut recordemini, quid profeſſor noſter reſponderit, cúm ἀναλφάβητον ἀγεωμέτρητον eũ eſſe affirmarem; Euclidemque Græcum, ad ejus affirmationis fidem, proferrem: Teſtes igitur eſtis, ut Ariſtotelem Latinum poſtularit, coactuſque ſit confiteri, ſe in mathematicis adhuc verſatum non eſſe: ſed pro dexteritate ingenii, trimeſtri ſtudio ſe mathematicæ profeſſioni ſatisfacturũ: imó etiã addidit, ſe mathematicos omnes ſuperaturum. Habemus igitur, quod impenſiús nobis agendum ac demonſtrandum fuiſſet, confitentem candidatum de græcæ literaturæ, deque mathematicæ ſcientiæ ignorantia. Ac ne mira cuiquam iſta ſit tam contraria in hac quæſtione confeſſio, ſic exiſtimate, P. C. homini jactationem in iſta ignorantia etiam popularem videri: tanquam ſtudia rerum minimé neceſſariarum, ſingulari aliquo judicio deſpexerit. Quare maneat in cauſſa, philoſophicæ & mathematicæ profeſſionis candidatum, ipſius clariſſima

confeſſione & voce, nominatim mathematum ipſorum & græcarum literarum imperitum & ignarum eſſe: unde concludo, non ſolúm á mathematica, ſed etiam á philoſophica profeſſione procul amandandum eſſe. Etenim definitionis illius platonicæ & Ariſtoteleæ lumina repetantur: mathemata, oculos animi eſſe, ſine quibus in philoſophia nemo plus videat, quám occæcatus ille Polyphemus in ſpelunca. Itaque tantum abeſt, ut hunc noſtrum Plato doctorem Academiæ præfecturus ſit, ut ne auditorem quidem ſit admiſſurus: Scitum enim illud, Οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω, Nemo geometriæ ignarus huc ingrediatur. Ariſtoteles veró non ſolúm mathematicis exemplis philoſophiam totam referſit, ſed mathematicis fundamentis præcipuas philoſophiæ ſuæ partes ſtabilivit: ut hic philoſophus intelligi nullo modo poſſit, niſi ab eo, qui in omnibus mathematicæ ſcientiæ partibus verſatus ſit. De græcis autem literis plura hîc non diſputo, cúm omnes ſciant, philoſophiam nullam eſſe admodum niſi græcam, neque eam ab ignaro græcæ linguæ magiſtro pro dignitate tractari atque explicari poſſe. Quæ cúm ita ſint P. C. concludo, Dampeſtræ ſucceſſorem philoſophica & mathematica profeſſione indigniſſimum eſſe. At pro dexteritate ingenii tui, tribus menſibus tantum in mathematicis progreſſum facies, ut mathematicos omnes longiſſimé ſuperes? Quid audio? Homo humanitatis expers, nihilne te commovet vox illa Baptiſtæ Menilii oratoris Regii? hujus enim ſingularis eloquentia cum pari prudétiæ laude conjuncta, cúm in cæteris actionibus

publicis,tum in duabus Academiæ cauſſis, Jeſuitana nuper illa,& hac modó mathematica,præcipuè enituit, beneficioque ſempiterno univerſam Academiam ſibi devinxit atque obligavit. Nihil ne te (inquam) vox illa commovet? Etiámne Tullianum illud contra te á tanto oratore joco uſurpatum, ſerió tamen uſurpabis? triduo mathematici juris conſultus fies? Cavete vobis P.C. ſi quis Senator deceſſerit, homo quamvis legum omnium prorſus ignarus, Senatoris tamen locum iſta dexteritate ingenii ſibi arrogabit: ſeque trimeſtri ludo,jura,leges, formulaſque veſtras omnes percepturum jactabit. O confidentiam incredibilem! ô temeritatem præcipitem atque audacem! At per duos & viginti annos, per quos Protagoram & Thraſimachũ potiús, quám Platonem & Ariſtotelem imitandum tibi propoſuiſti, dexteritas tanti ingenii conſequi non potuit, ut in ampliſſimo Græcarum literarum mathematicarumque omnium mercatu, græcé quicquam aut mathematicé comparares. Facite (inquit) trimeſtre periculum: tum ejicite ſi diſpliceam. At Deum immortalem, cujuſnam Protagoræ vocem audio? *Qui ſcis ergo iſtuc*, ait Terentianus ille Simo, *niſi periculum feceris?* huic reſpondet paulo conſideratior Chremes: *At iſtuc periculum in filia fieri grave eſt*. Ita tibi amore iſto regiæ profeſſionis inſanienti reſpódeo, iſtud dexteritatis tuæ periculum valdé inſolens, valdeque Academiæ periculoſum eſſe. Ergo tu diſpendio juventutis, infamia Gallici nominis, dedecore Chriſtianiſſimi Regis, mathematicas artes in cathedra ipſa primúm diſcere incipies? Tu vix in re-

gio collegio, poſtremi ordinis in literarum grçcarum grammatica, auditor idoneus ſis: & tamen principem ordinem ducendum poſtulabis? Tu vix dum duorum ſcalmorum naviculam in portu regeres: in Euxino ponto Argonautarum navim gubernandam ſuſcipies? O hominem nimiúm ingenii dexteritati confidentem! At nequaquam Regii profeſſores rudem mathematicæ diſcipulũ, ſed confirmatum doctorem poſtulant. Neque veró candidate noſter, apud Cardinalem dexteritas tua, opinor, ita per tuos teſtes ac laudatores celebrata eſt. Quare P. C. revocate diſcipulum iſtum, & in infima mathematicæ ſcholæ ſubſellia amandate: neque tres menſes, ſed tres annos, imó totum quinquennium, é mathematicis Pythagoræ legibus, ad mathemata perdiſcendum præſcribite: ſi tamen poſſit ullum quinquennium ſatisfacere. Quamobrem cúm mathematicarum ſcientiarum, & græcarum literarum ignorantiam jactes, jactato quantum voles, iſtam ingenii dexteritatem: nunquam ingenio cuiquam dextero perſuadebis, te regiam philoſophiæ & mathematicæ profeſſionem tueri poſſe. Hæc P. C. noſtra ſunt contra candidatum noſtrum argumenta, quibus indignum regia cathedra eſſe convincimus. Jam, ſi placet, quæ ipſe pro ſeipſo attulerit, conſideremus. Recita igitur, philoſophe idem & mathematice, recita nobis, quæ nudiuſtertius auſus es, audiente Senatu, dicere: quamobrem te duplici profeſſione, philoſophiæ altera, altera mathematicæ dignum crederemus. Hæc partim é tuis laudibus, partim é contumeliis in nos effuſis tibi de-

prompta eſſe video: Tuas igitur laudes à te ipſo primùm, & ex tuo ore audiamus. tametſi gymnicorum ludorum præcones (ut ait Tullius) multó verecundiores eſſe ſolent, qui cùm cæteris coronas impoſuerunt victoribus, eorúmque nomina magna voce pronuntiarunt, cúm ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibent, ne ſua voce ipſi ſe victores prædicent. Quapropter tuarum laudum laus iſta primùm fuerit: Verùm perge,recita, laudum tuarum præco,primo loco primam. Dampeſtra Coſellus Siculus, facto profeſſionis mathematicæ naufragio,in doctrinæ & eruditionis tuæ portum,ſingulari quodam vento, delatus eſt: tibique (ut ais) cathedra mathematica ceſſit. Hîc non inquiro, P. C. ſeveriús, quanti mercator Siculus reliquam é tempeſtate tabulam homini Gallo ante illum diem ignoto,Siculæ præſertim linguæ ignáro,mathematicas etiam merces ignoranti: non quæro (inquam) quanti tabulam iſtam addixerit. tantùm dico, exemplum novum & ante hunc diem in collegio regio inauditum, ceſſione regios profeſſores fieri. Multó veró inſolentius,ut qui cederet, veredariis & diſpoſitis equis, tanquam Pegaſis, Lutetia Bojos uſque, quadringenta pené millia, magno labore, magna pecuniæ temporiſque jactura, volarit & revolarit: ut homini ignoto, mathematum ignaro, regium mathematicæ profeſſionis ſtipendium gratis donaret. Sed tamen iſta ceſſio, monſtri quidnam alit? Dampeſtra philoſophiam nunquam profeſſus eſt, Dampeſtræ ſucceſſor mathematicam ſcholam nunquam ingreſſus eſt:

ſus eſt: & tamen ille cedit philoſophiæ:hic ſuccedit mathematicæ. Etenim P. C. ingenium candidati noſtri diligenter hîc attendite. Philoſophica profeſſio vacua nulla eſt: mathematica cathedra ſola profeſſorem deſiderat. candidatus noſter æſtuabat immodico regiæ profeſſionis deſiderio: in mathematicis nihil didicerat:neque mathematico nomine mathematicam profeſſionem tueri poterat: Itaque cum mercatore illo Siculo, de neſcio qua philoſophiæ & mathematicæ permiſcenda purpura pactum videlicet intervenit, ut philoſophiæ colore, mathematica induceretur: atqui hac pactione, clariſſima lux Academiæ extingueretur. At moneo, & contenta voce, quod jam monui,iterumque iterumque monebo,in regio collegio philoſophiæ cathedram nullam vacuam eſſe,ſed mathematicam ſolúm. At (inquis) Regis liberalitas reſtringenda nobis nequaquam eſt,quin poſſit & veteres profeſſiones abolere, & novas inſtituere. Enimveró regiæ voluntatis interpres,quid ais?quis dubitat de ſumma Regis & poteſtate & magnificentia? Equidem valdé ſperó brevi futurum, ut ejus immortali gloria profeſſiones non ſolúm á majoribus ipſius inſtitutæ retineantur & ornentur,ſed reliquarum etiam diſciplinarum novæ conſtituantur: tota denique Academia Regiæ majeſtatis beneficentia omnibus partibus ſplendeſcat. Verúm Rex ipſe voluntatem ſuam reſcripto ſuo teſtatam & conſignatam tibi tradidit? cúm nominatim Dampeſtræ ceſſionem eo ipſo incluſerit. Quare cúm jus ambitionis tuæ ex iſta ceſſione naſcatur, eaque nomine

æquitate & ſapientia tribuatis. Meminiſtis quid nudiuſtertius à nobis propoſitũ ſit, & quid contrà reſponſum. Morte Paſchaſii Hamelii, alter é duobus regiis diſciplinæ mathematicæ profeſſoribus deſideratur: Hamelio, Dampeſtra Coſcellus Siculus ſucceſſerat: ſed excitatus à nobis pro tribunali regiorum patronorum, cúm palàm demonſtraſſet, quàm ea profeſſione indignus eſſet, S. C. factum eſt, ut homo examinaretur. Homo itaque Siculus, examen tanquam in freto Siculo Charybdin aut Scyllam refugiens, ſucceſſorem ſibi quæſivit, mathematica quidem longé inferiorem, ſed audacia & factione ſuperiorem: qui quamvis ἀναλφάβητος & ἀγεωμέτρητος ſua ipſius confeſſione palam teneatur: tamen audet etiam aperté in regiam mathematicæ, imó etiam philoſophiæ, quanvis nulla vacua ſit, profeſſionis cathedram invadere, & examen recuſare. Quapropter ut quæſtio clariús & intelligentiús explicetur, dicam de mathematicis artibus primúm, ut inde mathematicus profeſſor nobis definiatur: tum ad Dampeſtræ ſucceſſorem veniam. Matheſis igitur græcum verbum, diſciplina Latinis appellatur: nomenque artium omnium commune, generis unius in Arithmetica, Geometria, Aſtrologia, Muſica, proprium certo quodam laudis privilegio factum eſt: non ſolúm quia præ cæteris artibus ingenuis, doctoris lumen requirerent, ſed quia antiquiſſimæ diutiſſimæque ſolæ artes hominum ad humanæ vitæ proprium cultum uſumque fuerint. Etenim P. C. veterum patriarcharum Adami, Noëi contemplationes illæ, ut

Joſe-

Joſephus in antiquitate judaïca author eſt, primó fuerunt, cúm vita illis eſſet & longiſſima, & ab omni avaritia atque ambitione remotiſſima. Itaque ut idem author affirmat, cúm mathematicis obſervationibus futuram inundationem prævidiſſent, qua peritura in terris eſſent omnia, ſoliciti de tanto ingeniorum patrimonio ad poſteritatem traducendo & propagando, inſcripſerunt mathemata duabus ingentibus columnis, quarum altera ad Veſpaſiani uſque imperium ſuperfuit. Aſſyria igitur prima diſciplinarum mathematicarum ſchola, ſanctos illos & divinos profeſſores ac magiſtros habuit. Abraham deinde (ut Euſebius ſcriptum reliquit) poſt diluvium, cúm in Ægyptum veniſſet, Ægyptios ſacerdotes mathematicam ſcientiam docuit. hic ſecundus mathematum ludus, hæc ſchola altera fuit, Pharaonibus tam chara jucundaque, ut publicus ager in ſtipendium mathematicæ profeſſionis ſacerdotibus aſſignaretur, id Moſes, id Ariſtoteles teſtati ſunt. Tum veró in Græciam Thales & Pythagoras ex Ægypto mathematicas artes mare traduxerunt, primiq; Græcos ad ea ſtudia incenderunt. Sed Platonis ante omnia in Italiam Ægyptumque navigatio, mathematicas artes excitavit & illuſtravit: Etenim cúm peſtilentia Delum vaſtaret, conſultuſque Apollo, duplicandum altaris ſui cubum reſpondiſſet, neque cubis duobus in unum compoſitis, lues ceſſaret: quæſitus eſt Delii de duplicãdo cubo problematis interpres. Plato univerſæ Græciæ judicio vates hic fuit, lętuſque oraculo, Græcos reſpondit ab Apolline coargui,

quòd Geometriam ignorarent: Eſt enim in ſolidis ſummum problema de duplicando cubo: ut in planis, de quadrando circulo. Itaque Platonis epiſtolæ ex hoc argumento volare non in Italiam ſolùm & Ægyptum, ſed in univerſam Græciam, ad omnes mortales mathematicis ſtudiis inflammandum. Tertius igitur mathematicæ profeſſionis ludus in Græcia Italiaque fuit, Academiaque Platonis mathematicas artes, ſi quid Eudemo ac Proclo credimus, perfecit atque abſolvit. Verumenimverò mathematica in Aſſyria, Ægypto, Græcia, Italia honore iſto culta ſit: patriarchas Hebræos, ſacerdotes Ægyptios, philoſophos Græcos magiſtros, Apollinem denique tãquam profeſſorem habuerit: utilitas fortaſſe potiùs, quàm quælibet ingenii nobilitas requiretur: agedum, ex infinito flumine rivulum aliquem derivemus; deque Arithmetica & Geometria, quibus verior puriorque matheſis continetur, paucula de plurimis commodis proferamus. Mathemata valent ad contemplandum & omnia intelligendum: oculos ideo mentis Plato nominavit: quibus multó plura, quàm decem millibus oculorum, perſpiciantur. Sine his oculis in Platonis ipſius, in Ariſtotelis philoſophia interpres nihilo plus viſurus ſit, quàm in ſpelunca Polyphemus ab Ulyſſe occæcatus. Verùm, ne ſemper Academiam meditemur, agite, egredior é ſchola: ampliſſimam populi Pariſienſis Lutetiam, mathematicarum utilitatum teſtem proferamus: ingrediamur in urbem via Dionyſiaca: via eſt urbis illa regalis, ditiſſimis mercatoribus frequentiſſima: hoc hominum genus non modó cum provinciis

ampliſſimi

ampliſſimi regni omnibus, ſed cum mercatoribus Italis, Hiſpanis, Germanis, Flandris, Britannis, quotidiana commercia exercet, varietate magna prorſus & diſſimilitudine numiſmatum, ponderum, menſurarum. Interroga igitur quánam arte freti, difficultates iſtás explicent: reperies Arithmeticæ primas & ſummas ſubtilitates in commutationibus & comparationibus illis adhiberi & exerceri, mercaturamque Arithmeticam totam eſſe: quo in genere, Trapezitarum nummatio gazaque penitus occupatur. Progredere veró á regali illa via Palatium verſus: occurret pons aurificum, non tam tignis & trabibus ſolidus, quám auri atque argenti pondere gravis. Interroga alterũ hoc hominum divitum genus, qua ſciéntia aurum cum argento, utrumque cum ære metallove alio miſceat ac temperet, aut jam miſtum & temperatum exploret ac ſeparet: Archimedis diſcipulos in coronis aureis eſſe dices: ſic alligationis proportio ab illis ſubtiliter & acuté tractatur. Jam propiús in ipſam Palatii arcem aſcendito, & honoratum illud fortunatumque regiarum rationum collegium conſiderato, Curiæque abacos & calculos introſpicito. nil niſi Arithmeticam quandam in toto illo ſplendore, nil niſi Arithmeticos magiſtros recognoſces. Verúm ſi in Regis ærarium penitus introieris, in eoque diviſores, quæſtores, judices attenté animadverteris, in conſtituendis per provincias æqua ratione vectigalibus, in colligẽdis & comparandis, in æſtimandis generibus rationum omnium & dijudicandis, mirabere Arithmeticæ artificio tantas utilitates & commoditates in ho-

minum vita comprehendi. quid vis amplius? Ingredere in hoc inauratum ſupremæ Curiæ templum, regali quadam majeſtate ſuſpiciendum & admirandum: quid in iſto ſolio judex ſine proportione modó arithmetica numeri, modó geometrica dignitatis efficiet? hoc enim examine lanx utraque juſtitiæ in æquamento & libramento partiũ, tanquam radiorum æqualium, & æquitate juris æquiponderantium conquieſcit. Quid in controverſiis hercíſcundæ familiæ, dirimendi lucri, damni, conſimiliúmque litium, ubi partes ſæpe toto dividuo ſunt majores: quid (inquam) in hiſce judiciis judex, ſine aurea compoſitæ proportionis regula judicet? ſi exactam verborum ſcripturam potiús, quám ſententiæ analogiam ſequatur, quam é ſummo quod putabit jure, ſummam injuriam faciet? Ergo in ſummo civitatis gradu, Arithmetica velut Aſtræa, erit non modó extremi juris magiſtra, ſed æqui boníque arbitra. Quamobrem ſi utilitas tot tantiſque opibus æſtimanda eſt, quot & quantas Arithmeticæ utilitates æſtimabimus? Adeſdum, Geometriæ utilitas jam requiratur: hæc enim matheſis præcipué inutilitatis crimine appetitur: Agedum, & Geometriæ uſum vindicemus. Geometria, dicet Ariſtoteles, motus & quietis in tota rerum natura inſtrumentum continet: Omnia quieſcunt rectis angulis, moventur obtuſis vel acutis: rotunda ad motum volubilitate próptiſſima ſunt: ad ſecandum autem acuta: quadrata ad quietem & ſtatum ſolidiora. Itaque idem ille ingenii & doctrinæ magiſter Plato, non ſine magna inſigníque cauſſa ſcriptum reliquit, τὸν θεὸν μάλιστα

πα-

παίντων γεωμετρῶν. ſed illa naturæ divinioris geometria fuit: noſtra hæc humana ars, ſpatia longitudinum, latitudinum, altitudinum, in terris primùm dimenſa eſt: deinde relictis terris, aſcendit in cœlum, corporumque cæleſtium terminos Orientis, Occidentis, Meridiei, Septẽtrionis, punctis terminavit: ſtellis ſingulis domicilia definivit, indeque rurſus in terras converſa, Europam, Africam, Aſiã, Americam, omniaque imperia, regna, oppida, montes, flumina, circulis tum parallelis, tum concurrentibus meridianis deſignavit. Sed Lutetiam redeamus, & propoſitum exemplum ſequamur. Dixi antea mathemata duo, duos humanæ mentis oculos eſſe: dico Geometriam, hominis utranque manum eſſe. Circunſpice igitur in hac urbe urbiũ maxima celeberrimaque, templa ſacerdotum, palatia regum, privatas ædes ſingulorum civium: & quære, quibus tandem manibus iſta omnia conſtructa ſint: geometricis invenies: Architectura enim nil niſi in lapidibus & lignis Geometria eſt. Excute pictores, ſtatuarios, atque uno nomine, mechanici generis opifices omnes: nil niſi geometras invenies, & mechanicam, doctore Ariſtotele, Geometriæ praxin eſſe deprehendes. Sed pacis ornamenta hæc ſunto: belli ſubſidia nullàne geometricis hiſce manibus comparantur? Imo veró converte oculos ad armamentarium illud regium, ad ripam introeuntis Sequanæ collocatum: omnes illos Vulcani Brontes Steropeſque & Pyracmonas, Geometriç miniſtros invenies. Imo veró Geometria caſtrametatur, ordines inſtruit, præliatur, victoriis ſuis Reges & Imperatores conſtituit.

Quapropter Arithmeticæ utilitates magnæ illæ quidem ſunt, ſed Geometriæ ütilitatibus nihilò majores. Prætereo commoditates Aſtrologiæ innumerabiles, cùm in omni natura, omnium rerum ſemina inde oriantur. Non commemoro Muſicæ fructum pluribus, cúm Homerus ille philoſophorum Plato dixerit, mutatis muſicis concentibus, civitates quoque & Reſp. commutari. Quamobrem P. C. intelligitis quanta de re, quãque antiqua & inſigni, quàm commoda & utili hoc tempore contendimus, ut inde mathematici profeſſoris ideam ac ſpeciem metiamur, definiamus animo doctorem tantæ doctrinæ, Latinis, ſed Græcis præcipué literis eruditum, verſatum in Euclide, Archimede, Theodoſio, Apollonio, Pappo, Ptolemæo, Ariſtoxeno: uſu aſſiduo & longo confirmatum: qui non ſolúm ex eorum fontibus mathematicam haurire, ſed emendare, corrigere, meliorem denique facere commodiorémque poſſit: Etenim nulla ſeges tam fertilis ac fœcunda unquã fuit, quin vitioſas herbas quibuſdã locis haberet. Una veterum omnium ſapientum ſapientia fuit, é mundi quinque partibus tres inhabitabiles eſſe, duas extremas frigore eſſe rigidas, mediam æſtu torridam. At mercatorum & nautarum literas ignorantium experientia, ſapientiam illam refutavit. Cui errori, ſexcenti in qualibet doctrina ſimiles ſunt. Enimveró vetus illa veraque philoſophia fuit, nihil temere cuiquam quantumlibet excellenti philoſopho credere, nihil aſſentiri. ſed hominum vitæ magis apta, magiſque congrua quærere: Et illa per annos quinque & viginti contentio no-

ſtra adhuc eſt, inſtitutionem liberalium artiũ uſu, uſu (inquam) metiendam, corrigendam, ſtabiliendam eſſe: vanoſque latratus imperitorum hominũ contra eſſe, clamantium á nobis antiqua omnia alienari, nova confingi: hunc ſiquidem in philoſophando modum Socrates, Plato, Ariſtoteles tenuere. Novi interpretes neſcio qui, non ipſi vel judicio, vel uſu ullo philoſophi, ſed philoſophicæ cujuſpiam ſectæ ſervi, magnam ſibi philoſophiæ laudem propoſuerunt, ſi modó vix milleſimam partem intelligerent eorum, quæ ab uno aliquo philoſopho eſſent relicta. Hæc veró philoſophia, vel ignavia potiús & inertia nova eſt, imó veró etiam barbaria inſignis, cui vel literarum accurata pronunciatio barbara videtur. Quapropter mathematicus profeſſor, præſertim regius, literas Latinas & Græcas, Rhetoricam, Logicam, non inanem & ſophiſticam, ſed ſolidam & populari uſui congruentem præcipué didicerit & exercuerit: tum in hoc noſtro pulvere mathematico ita præſtet atque excellat mathematicarum rerum cognitione, experientia, uſu, aſſiduitate, ut Euclidem, Archimedem, Ptolemæum, & reliquos illos mathematicæ ſcientiæ principes heroaſque, non interpretari ſolúm, ſed corrigere & emendare per ſe, arteſque ipſas ordine commodiore tradere & inſtituere poſſit: Hunc enim profeſſorem Academiæ tantæ dignitas, eruditiſſimi ſeculi nobilitas, Regis prẹſtantiſſimi majeſtas in primis requirunt. Hactenus P. C. profeſſor mathematicus adumbratus nobis eſto: ad Dampeſtræ ſucceſſorem venio, & conſiderare incipio, quibus tandem vecti-

bus,& machinis,& quarum virtutum inſtrumentis tantum pondus onuſque ſuſtinere poſſit: Sic enim primum ſtatuo, Dampeſtram præ Dampeſtræ ſucceſſore in mathematicis rebus Archimedem quendam eſſe: ut ſi anteceſſor veſtro judicio juſté ſit ad examen appellatus: ſucceſſor, quamvis modis omnibus recuſans ac reſiſtens, tamen multó juſtiús appellari debeat. Agedum mathematice, attende quid contra te pro regio collegio dicam: Dico & affirmo, te regia & philoſophiæ & mathematicæ cathedra indigniſſimum eſſe: & ſi digniſſimus eſſes, tamen publicum tibi examen eſſe ſubeundum. Etenim ut de primo primúm dicam, peto á vobis, P. C. ut recordemini, quid profeſſor noſter reſponderit, cúm ἀναλφάβητον ἀγεωμέτρητον eũ eſſe affirmarem, Euclidemque Græcum, ad ejus affirmationis fidem, proferrem: Teſtes igitur eſtis, ut Ariſtotelem Latinum poſtularit, coactuſque ſit confiteri, ſe in mathematicis adhuc verſatum non eſſe: ſed pro dexteritate ingenii, trimeſtri ſtudio ſe mathematicæ profeſſioni ſatisfacturũ: imó etiã addidit, ſe mathematicos omnes ſuperaturum. Habemus igitur, quod impenſiús nobis agendum ac demonſtrandum fuiſſet, confitentem candidatum de græcæ literaturæ, deque mathematicæ ſcientiæ ignorantia. Ac ne mira cuiquam iſta ſit tam contraria in hac quæſtione confeſſio, ſic exiſtimate, P. C. homini jactationem in iſta ignorantia etiam popularem videri: tanquam ſtudia rerum minimé neceſſariarum, ſingulari aliquo judicio deſpexerit. Quare maneat in cauſſa, philoſophicæ & mathematicæ profeſſionis candidatum, ipſius clariſſima

confeſſione

confeſſione & voce, nominatim mathematum ipſorum & græcarum literarum imperitum & ignarum eſſe:unde concludo,non ſolúm á mathematica,,ſed etiam á philoſophica profeſſione procul amandandum eſſe. Etenim definitionis illius platonicæ & Ariſtoteleæ lumina repetantur: mathemata,oculos animi eſſe,ſine quibus in philoſophia nemo plus videat,quám occæcatus ille Polyphemus in ſpelunca.Itaque tantum abeſt, ut hunc noſtrum Plato doctorem Academiæ præfecturus ſit,ut ne auditorem quidem ſit admiſſurus:Scitum enim illud, Οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω, Nemo geometriæ ignarus huc ingrediatur. Ariſtoteles veró non ſolúm mathematicis exemplis philoſophiam totam referſit,ſed mathematicis fundamentis præcipuas philoſophiæ ſuæ partes ſtabilivit:ut hic philoſophus intelligi nullo modo poſſit, niſi ab eo, qui in omnibus mathematicæ ſcientiæ partibus verſatus ſit. De græcis autem literis plura hîc non diſputo, cúm omnes ſciant, philoſophiam nullam eſſe admodum niſi græcam, neque eam ab ignaro græcæ linguæ magiſtro pro dignitate tractari atque explicari poſſe. Quæ cúm ita ſint P.C. concludo, Dampeſtræ ſucceſſorem philoſophica & mathematica profeſſione indigniſſimum eſſe. At pro dexteritate ingenii tui, tribus menſibus tantum in mathematicis progreſſum facies,ut mathematicos omnes longiſſimé ſuperes? Quid áudio? Homo humanitatis expers, nihilne te commovet vox illa Baptiſtæ Menilii oratoris Regii? hujus enim ſingularis eloquentia cum pari prudétiæ laude conjuncta, cúm in cæteris actionibus

publicis,tum in duabus Academiæ cauſſis, Jeſuitana nuper illa,& hac modó mathematica, præcipué enituit, beneficioque ſempiterno univerſam Academiam ſibi devinxit atque obligavit. Nihil ne te (inquam) vox illa commovet? Etiámne Tullianum illud contra te á tanto oratore joco uſurpatum, ſerió tamen uſurpabis? triduo mathematici juris conſultus fies? Cavete vobis P.C. ſi quis Senator deceſſerit, homo quamvis legum omnium prorſus ignarus, Senatoris tamen locum iſta dexteritate ingenii ſibi arrogabit: ſeque trimeſtri ludo, jura, leges, formulaſque veſtras omnes percepturum jactabit. O confidentiam incredibilem! ô temeritatem præcipitem atque audacem! At per duos & viginti annos, per quos Protagoram & Thraſimachũ potiús, quám Platonem & Ariſtotelem imitandum tibi propoſuiſti, dexteritas tanti ingenii conſequi non potuit, ut in ampliſſimo Græcarum literarum mathematicarumque omnium mercatu, græcé quicquam aut mathematicé comparares. Facite (inquit) trimeſtre periculum: tum ejicite ſi diſpliceam. At Deum immortalem, cujuſnam Protagoræ vocem audio? *Qui ſcis ergo iſtuc,* ait Terentianus ille Simo, *niſi periculum feceris?* huic reſpondet paulo conſideratior Chremes: *At iſtuc periculum in filia fieri grave eſt.* Ita tibi amore iſto regiæ profeſſionis inſanienti reſpódeo, iſtud dexteritatis tuæ periculum valdé inſolens, valdeque Academiæ periculoſum eſſe. Ergo tu diſpendio juventutis, infamia Gallici nominis, dedecore Chriſtianiſſimi Regis, mathematicas artes in cathedra ipſa primúm diſcere incipies? Tu vix in re-

gio

gio collegio, poſtremi ordinis in literarum græcarum grammatica, auditor idoneus ſis: & tamen principem ordinem ducendum poſtulabis? Tu vix dum duorum ſcalmorum naviculam in portu regeres: in Euxino ponto Argonautarum navim gubernandam ſuſcipies? O hominem nimiúm ingenii dexteritati confidentem! At nequaquam Regii profeſſores rudem mathematicæ diſcipulũ, ſed confirmatum doctorem poſtulant. Neque veró candidate noſter, apud Cardinalem dexteritas tua, opinor, ita per tuos teſtes ac laudatores celebrata eſt. Quare P. C. revocate diſcipulum iſtum, & in infima mathematicæ ſcholæ ſubſellia amandate: neque tres menſes, ſed tres annos, imó totum quinquennium, é mathematicis Pythagoræ legibus, ad mathemata perdiſcendum præſcribite: ſi tamen poſſit ullum quinquennium ſatisfacere. Quamobrem cúm mathematicarum ſcientiarum, & græcarum literarum ignorantiam jactes, jactato quantum voles, iſtam ingenii dexteritatem: nunquam ingenio cuiquam dextero perſuadebis, te regiam philoſophiæ & mathematicæ profeſſionem tueri poſſe. Hæc P. C. noſtra ſunt contra candidatum noſtrum argumenta, quibus indignum regia cathedra eſſe convincimus. Jam, ſi placet, quæ ipſe pro ſeipſo attulerit, conſideremus. Recita igitur, philoſophe idem & mathematice, recita nobis, quæ nudiuſtertius auſus es, audiente Senatu, dicere: quamobrem te duplici profeſſione, philoſophiæ altera, altera mathematicæ dignum crederemus. Hæc partim é tuis laudibus, partim é contumeliis in nos effuſis tibi de-

prompta eſſe video: Tuas igitur laudes á te ipſo primúm, & ex tuo ore audiamus. tametſi gymnicorum ludorum præcones (ut ait Tullius) multó verecundiores eſſe ſolent, qui cúm cæteris coronas impoſuerunt victoribus, eorúmque nomina, magna voce pronuntiarunt, cúm ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibent, ne ſua voce ipſi ſe victores prædicent. Quapropter tuarum laudum laus iſta primúm fuerit: Verúm perge, recita, laudum tuarum præco, primo loco primam. Dampeſtra Coſellus Siculus, facto profeſſionis mathematicæ naufragio, in doctrinæ & eruditionis tuæ portum, ſingulari quodam vento, delatus eſt: tibique (ut ais) cathedra mathematica ceſſit. Hîc non inquiro, P. C. ſeveriús, quanti mercator Siculus reliquam é tempeſtate tabulam homini Gallo ante illum diem ignoto, Siculæ præſertim linguæ ignáro, mathematicas etiam merces ignoranti: non quæro (inquam) quanti tabulam iſtam addixerit. tantúm dico, exemplum novum & ante hunc diem in collegio regio inauditum, ceſſione regios profeſſores fieri. Multó veró inſolentius, ut qui cederet, veredariis & diſpoſitis equis, tanquam Pegaſis, Lutetia Bojos uſque, quadringenta pené millia, magno labore, magna pecuniæ temporiſque jactura, volarit & revolarit: ut homini ignoto, mathematum ignaro, regium mathematicæ profeſſionis ſtipendium gratis donaret. Sed tamen iſta ceſſio, monſtri quidnam alit? Dampeſtra philoſophiam nunquam profeſſus eſt, Dampeſtræ ſucceſſor mathematicam ſcholam nunquam ingreſſus eſt:

ſus eſt: & tamen ille cedit philoſophiæ: hic ſuccedit mathematicæ. Etenim P. C. ingenium candidati noſtri diligenter hîc attendite. Philoſophica profeſſio vacua nulla eſt: mathematica cathedra ſola profeſſorem deſiderat. candidatus noſter æſtuabat immodico regiæ profeſſionis deſiderio: in mathematicis nihil didicerat: neque mathematico nomine mathematicam profeſſionem tueri poterat: Itaque cum mercatore illo Siculo, de neſcio qua philoſophiæ & mathematicæ permiſcenda purpura pactum videlicet intervenit, ut philoſophiæ colore, mathematica induceretur: atque hac pactione, clariſſima lux Academiæ extingueretur. At moneo, & contenta voce, quod jam monui, iterumque iterumque monebo, in regio collegio philoſophiæ cathedram nullam vacuam eſſe, ſed mathematicam ſolúm. At (inquis) Regis liberalitas reſtringenda nobis nequaquam eſt, quin poſſit & veteres profeſſiones abolere, & novas inſtituere. Enimveró regiæ voluntatis interpres, quid ais? quis dubitat de ſumma Regis & poteſtate & magnificentia? Equidem valdé ſpero brevi futurum, ut ejus immortali gloria profeſſiones non ſolúm á majoribus ipſius inſtitutæ retineantur & ornentur, ſed reliquarum etiam diſciplinarum novæ conſtituantur: tota denique Academia Regiæ majeſtatis beneficentia omnibus partibus ſplendeſcat. Verúm Rex ipſe voluntatem ſuam reſcripto ſuo teſtatam & conſignatam tibi tradidit? cúm nominatim Dampeſtræ ceſſionem eo ipſo incluſerit. Quare cúm jus ambitionis tuæ ex iſtâ ceſſione naſcatur, eaque nomine

philoſophiæ falſa ſit, neque potuerit Dampeſtra cedere quod non habuerit: quid aliud ceſſione iſta arguitur, quàm Regi Chriſtianiſſimo fraudē per te factā eſſe? neque te Regis volūtate, ſed dolo tuo malo, philoſophiæ profeſſorem nominatum eſſe? Hoc igitur meditare, vel menſem ſi voles integrum, ut poſtea glorioſé mentiri poſſis, te ex tempore ineptias iſtas reſpondiſſe: hoc (inquam) meditare, ut probes regia voluntate mathematicam profeſſionem extingui, ut ſophiſticæ magiſter conſtituare. Quapropter P. C. conſiderate notas ceſſionis Dampeſtrinæ, & quod inde argumentum ſit, ut mathematicus noſter vobis perſuadeat, ſe philoſophicam & mathematicam profeſſionem meruiſſe. Sed quid eſt, quod hic tam philoſophus, quàm mathematicus, cupiditatis explendæ cauſſâ non comminiſcatur? P. Ramus factus eſt profeſſor in locum Calignii profeſſoris Hebræi. Falſum (inquam) & impudens commentum eſt: Nam cúm P. Ramus contenderet artium liberalium veritatem cum uſu & utilitate conjungendam eſſe, imó definiendam metiendamque: profeſſor ordinarius delectus eſt: hujus enim profeſſionis gratiâ profeſſor á Lotharingo Cardinale Henrico Regi nominatus eſt. Valdéque adhuc omnibus modis contendit in omnium artium ingenuarum cognitione & uſu, ut utrumque præſtaret. Atque iſta quidē profeſſio noſtra nova quidem illa fuit, ſed voluntate judicioque Regis inſtituta, & Regiis literis ampliſſimé & clariſſimé teſtata, ne impudentia mathematici noſtri fraudem ſuam hoc bello tectorio tectam

eſſe

eſſe arbitretur. Sed Dampeſtrinam ceſſionem miſſam facio,ad laudes alias venio. Fuit candidatus noſter,Procurator nationis Picardicæ,Rector Academiæ,primus in Licentiatu doctor Medicinæ. Verùm (inquam) iſta Dampeſtrinæ ceſſioni congruunt, & argumenta ſunt diſpendii cujuſdam comitialis, non regia cathedra digni candidati. quanti enim merces iſtæ in Academiæ nundinis væneant,nundinatores ipſi reputanto.Quare ſucceſſor es Dampeſtræ, Procurator, Rector, primus doctor:ſingula hæc ſunto.Ergo regia mathematicæ cathedra tibi debetur:id veró valdé vehementerque pernego. Tertium caput laudum tuarum fuit in ſummo quæſtu,quem docenda juventute duos & viginti annos majorem privatus, & majore diſcipulorum frequētia feciſti, quàm ſi regius profeſſor fuiſſes.Verum eſt:Gorgias nempe Platonicus factus es.Gorgias enim,P.C.ut cōſtat é Platone & Cicerone,infatuanda Græciæ juventute tantum auri collegerat, ut ſtatuam ſibi in Apollinis templo non inauratam, ſed auream poneret.Expectemus igitur propediem Gorgiæ mathematici ſtatuam,fateamurque ejus unius philoſophia & mathematica victos eſſe Gorgias, Thraſymachos, Protagoras. Sed præclaris virtutibus tuis veluti palmariū acceſſit Lotharingi Cardinalis approbatio.Hic teſtis(ut ais)hic elector,& author ſingularis doctrinæ tuæ, regiamque duplicis profeſſionis cathedrá meritæ. Itaque hunc nobis iratum facis, quia regii collegii Decanum me nomino, cúm Cardinalis ſeſe Decanum collegii ſolum eſſe prædicet, moleſteq; ferat,novos profeſ-

ſores à nobis in examen publicum vocari. Ehodũ, vir frugi ac modeſtè, Cardinalis, regius profeſſor fiet? P. Rami canos in regia profeſſione & annos ſibi ſumet? Hoc enim diuturniſſimo regiæ profeſſionis labore, Decanus regii collegii adhuc definitus eſt. Sic Orontius primus, ſic Strazelius ſecundus, ſic Gallandius tertius, ſic Hamelius quartus Decani fuerunt. Siccine veró ſummi viri auribus inſidiari, ſiccine dignitati illudere impune licuerit? Etenim (Procurator Picardiæ) laus eſt é Cardinalis laudibus una ſingularis, examen publicum de profeſſione mathematica inſtituere, eique preeſſe, & é candidatis præſtantiſſimum regi nominare: Jo. Pæna hac de re teſtis ſempiternus erit. Quæ cùm ita ſint: tu ad examen publicum recuſandum, id eſt, ad tuam in mathematicis ignorantiam demonſtrandum, Cardinalem authorem appellabis? Equidem prævaricationem iſtam ſpero tibi eo pretio futuram, quo merita ſit: Scripſi enim ad Cardinalem: ut intelligas, quid ſit tam nequiter ſummorum virorum nominibus abuti. At per Deum immortalem, animadverte atque attende, quæ de tuo iſto fuco dicam. Cardinales, Reges, Imperatores, &, ſi quid majus hîc eſſe arbitraris, Pontifices, te variis beneficiorum titulis exornare poſſunt: At iſtorum nemo, regia philoſophiæ & mathematicæ profeſſionis cathedra te dignum poteſt efficere. De Equitibus & Comitibus bullatis nunquámne inaudiſti? Ariſtotelem & Archimedem fictum nunquámne vidiſti? Cogita igitur te iſto argumento bullatum philoſophum, te fictum mathematicum Pariſienſis Aca-

demiæ

demiæ futurum. Sed adhuc de tuis laudibus Logica fuit perſuaſionis tuæ, ad docendum, te regiũ & philoſophiæ & mathematicę profeſſorem idoneum eſſe: reliqua perſuaſio verſata eſt in maledictis in Pelerinum & Ramum conjectis. Pelerinũ in philoſophia peregrinum eſſe dixiſti: hoc ſale videlicet condire mathematicam tuam voluiſti. At ſi philoſophiam, ſophiſticam nominas: id tibi fortaſſe cõcedam: homo enim eſt probus & modeſtus, & ab impudentia longé ſemotus. Si philoſophiam Ariſtotelis græcam intelligis, Pelerinus eam ipſam græcé interpretatur: tu veró Ariſtotelem, niſi in Latium peregrinatus eſſet, omnino non agnoſceres: Itaque revera peregrinus ès in Ariſtotelis philoſophia. De me autem, prime Licentiate, quid tibi ad maledicendum reliquiſti? Sinite P. C. perpetuam animi noſtri adverſus omnia maledicta conſtantiam, in iſto procaculo Gorgiola retineri. Adverſus contumelias doctorum quamlibet & eruditorum hominum, perpetuum tamen ſilentium juravi: nil Goveano, Gallandio, Perionio, Turnebo reſpondi: nil ingenii & doctrinæ per univerſam Germaniam principi Melanchthoni reſpondi, nil aliis Germanis, nil Italis nonnullis reſpondi: tantum abeſt, ut huic ardelioni quicquam reſpondere cupiam. Unum tamen eſt, quod præterire ab amicis prohibeor: Habeo (inquit) domi adjutorem mathematici ſtudii: id enim ſingulare maledictum primus medicinæ Licentiatus exiſtimavit. Ego veró contumeliam accipiam, & agnoſcam, & quantum potero, voce contendam, ut omnes exaudiant;

Fateor P. C. vel potiús profiteor, adjutores tanti laboris mihi & adfuiſſe & adeſſe. ſed longé alia lege atque conditione, quám convitiator noſter exiſtimat. E doctis latineque & græcé eruditis, Jo. Pæna in primis mathematici ſtudii nobis adjutor fuit: & adjumento noſtro in regiam cathedram aſcendit. Nobis deinde adjutor mathematici ſtudii fuit adoleſcens Fredericus Reiſnerus Germanus, in mathematicis ita verſatus, ut ſi candidatis de mathematica eruditione certantibus, victori præmium proponeretur: hic meo judicio, metam priús attingeret, quám é carceribus Dampeſtræ ſucceſſor egreſſus eſſet. Arnaldus Oſſatus in philoſophicis & mathematicis ſtudiis adjutor nobis ſæpe fuit: & hic te ſuperiore æſtate docuit, quid eſſet methodus: ſi tamen tantúm boni diſcere potuiſti. hic tibi in philoſophia & mathematica non ſolúm adjutor, ſed præceptor eſſe poſſit: valdeque contendam, ut uterque ingenio ſuo debitum fructum conſequatur. Sed tamen ut adjumenti mathematici calumniam augeam, dico atque confirmo, nullum eſſe in Academia Pariſ. mathematicis artibus eruditũ, quem non familiarem charumque habeam: imó opificem in urbe nullum paulo ingenioſiorem, cujus officinam mechanicamque totam non ſæpe perſcruter atque excutiam. Sed quid Pariſienſes adjutores commemoro? Nemo eſt in Britannia, Germania, Italia, mathematico ſtudio excellens, quem non animo & literarum ſermone adierim. Scripſi in Britanniam ad Acontium & Dium, in Germaniam ad Geſnerum & Camerarium, ad

Hiero-

Hieronymum Wolſium Auguſtanæ bibliothecæ præfectum: in Poloniam ad Rheticum: in Italiã Romam ad Commandinum Farneſiæ bibliothecæ præfectum: Bononiam ad Angelum Pappium clariſſimum juris civilis doctorem: Venetias ad Arnaldum Ferrerium curiæ Pariſ. Præſidem, & regium apud Venetos Legatum, ad hos (inquam) omnes de mathematicis libris, id eſt, de adjutoribus perſcripſi. Sed in hoc maledicto, Dãpeſtrine mathematice, valdé te humanitatis & hiſtoriæ veteris expertẽ eſſe demõſtraſti: quid enim? homo doctiſſime, nunquámne audieras Ciceroni in deſcribẽda philoſophia Poſidoniũ, Panætium, Diodorũ, Zenonẽ, omnes denique omniũ ſectarum principes adfuiſſe? nũquámne audieras Ariſtoteli (cujus pro mathematico doctore, latinus interpres eſſe vis) millia neſcio quot adjutorum fuiſſe? Hæc gloria fuit Alexãdri Magni, imperare ut piſcatores, venatores, aucupes, omnes deniq; mortales, qui ullã naturalis hiſtoriæ partẽ noſſent, ad Ariſtotelẽ magiſtrum deferrent. Quare contumelia iſta nobis glorioſa eſt. Veruntamen de tot ac tãtis á te cõtumeliis, nulla mihi atrocior viſa eſt, quám quód contra te agerem: collegii tamen regii dignitas, quam evertere, extincta mathematum luce, contendis, actionis hujus perſonam neceſſarió nobis impoſuit. Tu contrá præcipuum defenſionis tuæ propugnaculum, in P. Rami nomine conſtituis: teque ſperas apud ſimplices & idiotas propterea aliquid futurum, quia tibi P. Ramus oppoſitus eſt. Sed tamen pro illa mathematici adjumenti contumelia, magnam tibi gratiam debeo

habeoque, ideoque referre cupio. Quapropter laudem P. C. convitiator noſter à nobis pro contumelia audiet. Mathematicus noſter judicio quanvis nullo, acri tamen eſt paratoque ingenio, ut videtis, fingendi quidlibet & comminiſcendi confidentia atque audacia velut armatus: verbis in ſuo artificio tam redundans, ut cúm de re nihil dicat, plurima idiotis tamen dicere videatur: vereque illud dicam, ſi tantum operæ in Græcis literis, in artibus mathematicis poſuiſſet, quantum temporis in Mathurinenſibus comitiis perdidit, hodie doctrina & judicio ſolidiore obfirmatus, inter primos mathematicæ profeſſionis candidatos haberetur. Hæc igitur Geometra noſter, tibi laus pro contumelia fuerit. Quamobrem profeſſor philoſophiæ per tot annos tam celebris, tam quæſtuoſæ, recognoſce tandem aliquando, philoſophiam tuam valde ſophiſticam eſſe, quæ philoſophum ſuum tam fatuis & alienis argumentis in tanto fortunæ famæque judicio tueatur. Meruiſti philoſophicam & mathematicam cathedrã, quia ſucceſſor es Dampeſtræ. At Dampeſtra expulſus eſt, quia latiné neſciret, nec mathematicis ſatis inſtructus eſſet. Et tamen Siculus homo, popularis Archimedis fuit, & Græci ſermonis vernacula conſuetudine non ignarus. Mittò Dampeſtræ ceſſionem: tuam confeſſionem ſequor. Palám gloriaris te αὐτοδίδακτον & ἀγεωμέτρητον eſſe, id eſt, aperté teipſum accuſas, & in te tuis armis incurris. Procuratio, Rectoratus, Doctoratus, in mathematica petitione argumenta ſunt Gorgianę Logicæ, aliena, inepta, fatua. At oblivioſum me

atque immemorem, P. C. ſummũ candidati noſtri præcipuumque firmamentum prætericrã: Regiumque collegium, quoddã velut Athenis Prytaneum eſſe, ubi regio ſumptu bene de re literaria meriti alantur: ad eamque rem, merita illa ſua commemoravit. Scilicet profeſſores regii, canonici regii erunt: & iſta requietis atque otii ſpe (ut hic palam prædicas) profeſſionem regiam tam cupidé appetiviſti. Sic Dampeſtra ſacerdotii cujuſdam decimas ſibi deſponderat. At (inquam) non ſolúm canonicus, ſed ſi lubet, in beato aliquo monaſterio monachus eſto: dummodó profeſſor mathematicus regio collegio reſtituatur. Quamobrem P. C. alterã diſtributionis noſtræ partem ſubduco contrahoque. Hactenus docuimus, hominem iſtum á philoſophica & mathematica profeſſione alieniſſimum & remotiſſimum, quia ſua confeſſione ſit ἀναλφάβητος & ἀγεωμέτρητος: nec ulla dexteritas ingenii tantam doctrinæ inopiam, tamque ſiniſtram ſupplere poſſit. Reſpondi ſingularibus ejus argumẽtis, quæ nil niſi cæcam animi præcipitemque ambitionẽ demonſtrant: pars diſtributionis altera reliqua eſt, de examine: ut doceam, etiamſi Græcam tum philoſophiam, tum mathematicam luculenter & copioſé didiciſſet, tamen publico examine diſciplinam ipſius probandam atque examinandam eſſe. At quoniam vereor, ne in ſuperioribus ineptiis refellendis paulo prolixior fuerim, brevior & contractior hic ero: quid enim multis verbis opus eſt, vt doceam, in quæſtione de doctrina & virtute, doctrinæ & virtutis probatione opus eſſe? Hi ſunt mores Acade-

miarum, hæ leges ſcholarum rectè & ex ordine conditarum: imó veró & leges hujus ampliſſimi nobiliſſimique Senatus: in quem ſi quis à Rege ſenator, vel Solone ac Lycurgo prudentior, Servio ac Scævola juriſperitior nominatus eſſet, tamen non priús à vobis admitteretur, quám Senatus examine ſanctè ſevereq; probatus eſſet atque exploratus. Herculea iſta eſt virtutis via, doctis & probis facilis & jucunda, ignaris & improbis horribilis ac pertimeſcenda. At (inquiet candidatus noſter) iſta examinis ſeveritas in nullo adhuc regio profeſſore vſurpata eſt. Verúm (inquam) nulla talis exempli indignitas adhuc in regio collegio contigerat, qualis in Dampeſtra & in Dampeſtræ ſucceſſore apparuit. Itaque Senatus, iſta Pariſienſis Academiæ infamia permotus, in Dampeſtram S. C. decrevit: Recita igitur S. C. de examinando Dampeſtra.

Hoc igitur judicium veſtrum eſt, P. C. æterna laude & commendatione celebrandum ac prædicandum. Quæ veró cauſſa vos in Dampeſtram cõmovit, eadem multó juſtius in Dampeſtræ ſucceſſorem, modis omnibus in mathematica indoctiorem, commovere debeat. Dampeſtra nunquam confeſſus aut gloriatus eſt ſe ἀγεωμέτρητον eſſe. Sed quid ego veſtram ſapientiã vobis commemoro? Audiamus Chriſtianiſſimum Regem veſtræ ſapientiæ vindicem atque aſſertorem: qui non ſolúm veſtrum S. C. de Dampeſtra comprobavit, ſed etiam mandavit, ut Dampeſtræ ſucceſſor, & quilibet deinde regius, quacunque in lingua aut ſcientia profeſſor, anté ab omnibus reliquis pro-

feſſori-

feſſoribus examinaretur, quám docendi cauſſa in regiam cathedram aſcenderet. Recita igitur regis mandatum de examinando Dampeſtra & quolibet alio profeſſore.

Quapropter P. C. animadvertite regium mandatum veſtro S. C. expreſſum atque informatũ: ut veſtrum judicium Regis judicio probatum laudatumque ſit: quám ſanctè, quám ſeveré Rex de Dampeſtra, deque poſt Dampeſtram futuris omnibus profeſſoribus ſanciat jubeatque, ne quiſquam profiteri priús incipiat, quám publico examine probatus à reliquis profeſſoribus & examinatus ſit. Quare cúm publici civitatum & Academiarum mores, cúm S. C. cúm Regis mandatum de publico examine ita conſentiant, quid potes, philoſophiæ & mathematicæ profeſſor, tergiverſari, quid afferre, quid cauſſari, quamobrem ſine examine in regiam cathedrã aſcendas? Quid veró? utrũ de te etiam tam magnificé ſentis, quám Athenienſes de Xenocrate, aut Romani de Numidico Metello? Xenocratem enim teſtimoniũ dicentem Athenienſes jurare prohibuerunt: Metelli autem tabulas, judices Romani aſpicere noluerunt. An igitur admirabili Philoſophiæ & Mathematicæ tuæ præſtantia attonitus, ſic te admiraris, ut duos ſingulares viros ſui cives ſunt admirati? Ideoque examinis quæſtionem, tanquam in re manifeſtiſſima minimé neceſſariam, tam vehementer averſaris ac deteſtaris? Minimé veró, minimé (inquam) gentium, iſta hominis de ſe tam incredibilis opinio eſt: ἀναλφάβητον autem & ἀγεωμέτρητον ſe confitetur eſſe: Quid ergo? quid habes

argumenti, quamobrem examinari non debeas? P. Rami nomen antea tibi fuit magnæ perſuaſionis loco, ut te idoneum profeſſorem probares: nunc ais P. Ramum tibi capitalem inimicũ eſſe, ab eoque ſolo hoc examen in te primùm atque unum flagitari, á quo in cæteros antea profeſſores nullo modo flagitatum ſit. Hæc igitur ſingula ſuis examinibus ponderemus. P. Ramus tibi inimicus eſt, ais. Quid igitur? tu confictarũ inimicitiarum ſpecie Capitolium incendas: ego ad reſtinguendum incendium non accurram? Tametſi unde tibi á me inimicitias iſtas comminiſci potuiſti? Nec enim ullum unquam detrimentum á me accepiſti: imó, etiam in hac cauſſa privatim ac fraterné, iterum atque iterum á me admonitus es, ut accederes ad profeſſionem regiam regia via & regiis legibus definita. Sed tamen quæ confidentia tua eſt, dicere á me ſolo hoc primum examen comparari? Erras ſi me in collegio unum virum bonum conſtantemque arbitraris. Octo pari virtute profeſſores, hoc examen poſtulant, eandemque actionem obſignatis tabulis perſequuntur: ſupplex libellus ſenatui propoſitus, obſignata nomina continet. Et tamen ferreo ore affirmare audes, me ſolum adverſarium eſſe. Profer igitur manus & ſigna collegarum meorum: ego falſitatem in tuis, veritatem in meis tabulis eſſe convincam. Sed fingendi quidlibet & comminiſcendi, laus tuæ philoſophiæ propria eſt. Non igitur é profeſſoribus regiis tibi ſolus adverſarius ſum, ſed octo tibi ſunt adverſarii. adverſarii tibi ſunt Euclides, Archimedes, Ptolemæus, & mathema-

thematici omnes, qui tibi una voce adverſantur, clamantque ne literam quidem de ſuis monimentis ac ſcriptis tibi notam eſſe. adverſarius eſt tibi Senatus, qui decrevit examen publicum in Dampeſtram, præ ſuo tamen ſucceſſore in mathematicis eximium: adverſarius eſt Rex Chriſtianiſſimus, qui literis ad regios profeſſores perſcriptis, ſeveré mandavit, ut Dampeſtra & Dampeſtræ ſucceſſor, omneſque in perpetuum profeſſores examinarentur. Neq; veró iſta de examine quæſtio, á me nunc primúm excitata eſt: Etenim decimo abhinc anno in Pænam meum diſcipulum, examen iſtud á Carolo Lotharingo Cardinale poſtulavi, & impetravi. Deinde protinus poſt obitum Paſchaſii Hamelii, antequam Dampeſtra nominatus eſſet, precibus meis adductus Jo. Mõlucius Valentinorum Epiſcopus, pro ſua in liberales artes liberalitate, ad Regem de publico examine perſcripſerat: conſecutæ eodem tempore ad Cardinalem Caſtellonium, & Cancellarium eadem de re noſtræ etiam literæ. Dampeſtra interim ſic intromiſſus in cathedram, & ſic ejectus ut dixi, Regi regii mandati cauſſam dedit. Sed ais alios á me ad examen appellatos non eſſe, fateor: quia nunc primum Decanus ſum: neque Rex antea examen imperaverat, neque dum quicquam ſimile tantæ, tamque impudentis inſolentiæ in quoquam profeſſore contigerat. Dampeſtræ & Dampeſtrini ſucceſſoris incredibilis amẽtia ſempiternam, ut ſpes eſt, examinis legem faciet. Quapropter nulla de examine contra te ſingularis controverſia tibi per me modó creata eſt.

Itaque P. C. omnia candidati noſtri fundamenta, veritatis inania, falſitatis plena cernitis. Sed tamē á nobis paulo liberiús velut objurgatus, qua frōte examinis immunitatem ſibi tam inſolenter arrogaret, pudore neſcio quo, licet inſolito, tamen leviter aſperſus eſt. Theſes phyſicas é latino Ariſtotele ſe poſiturum eſſe dixit, de quibus in utrāque partem diſputaretur. O conditionem æquā, & á profeſſoribus regiis minimé repudiandam! Theſes tu phyſicas de latino peregrinoque Ariſtotele, in mathematicæ profeſſionis argumentū ſtatues, nobiſque invitis ac reclamantibus pro Euclide Ariſtotelem obtrudes? imó veró theſes in utrāque partem diſputabiles afferes? At Geometra noſter, hic veró te tandem non verbo, ſed reipſa ac veritate, ἀγεωμέτρητον videri voluiſti. Meditaris hoc tempore ſcholas in vico Straminis, ubi argumentando ſophiſtice, & clamando, ſtrepitu pedum, plauſu manuum, Platoni & Ariſtoteli, ſi contra te differerent, pudorem incuteres. At miſerum te, qui mathematicam ſcholam nunquam es ingreſſus: omnia in Pythagoreo iſto examine diſſimilia ſunt, Euclides, Archimedes, cæterique mathematici, deinde abacus & creta tibi proponentur ad numerorū logiſmos concludendū: regula & circinus ad figuras in planis aliás, aliás in ſolidis deſcribendum. Examinatores tui hic animos duntaxat oculatos habebunt: linguæ omnes mutæ erunt. Nihil hic eſt in utramque partem diſputabile: omnia ſunt in unam & neceſſariam veritatem docenda, agenda, demonſtranda. Tuū illud é vico Straminum, tuum (inquam) regnum

illud

illud hîc perierit: nihil hîc, Sic argumẽtor, Sic argumẽtamini, perſonabit: nullus erit manuũ plauſus, nullus ſtrepitus pedum: Pythagoreum deniq; ſilentiũ erit. At quis me (inquit) examinabit? iniquũ eſt ab adverſariis examinari. Imó veró ab amicis ſuſpectũ & inſidioſum. Sed erras, diſcipule matheſeos, multi præter regios profeſſores (á quibus Rex nominatim te examinari jubet) multi (inquã) in mathematicis eruditi te examinabunt: imó veró vel indocti opifices examinabunt. Etenim quoniam ſentio novum tibi videri & inauditum, quomodo ab indoctis de doctrina judicium fieri poſſit, docebo te, quod nunquam didiciſti, de bonis artificibus idem eſſe doctorum & indoctorum judicium. Quomodo populus magiſtratum eliget, cúm ſit imperitus legum? quomodo populus oratorem diſcernet, cúm ſit ignarus rerum? Imó veró, reſpondet Ariſtoteles in Politicis, & Tullius in Claris oratoribus, doctorum & indoctorum hîc erit idem judicium. Doctus ex cauſſis, indoctus ex effectis & experimentis: ille ſapientiús, hic certiús judicabit. Scit pacem domi civibus & juſtitiam adminiſtrare, hoſtes bello propellere á finibus & reprimere: itaq; dignus eſt magiſtratu & imperio. Hæc vox eſt imperiti populi de bono principe. Docet, delectat, movet: ergo bonus orator eſt. hæc vox eſt ignari populi de bono oratore. Alia autem ex intimis cauſſis eruditorum & ſapientum hominum oratio eſt. Ita cúm tibi calculus aliquis, aut diagramma proponetur, imperiti demonſtrationes lineares neſcient: at paralogiſmum mercator de-

prehendet: triangulum pro quadrato, aut cubum pro cono, cylindrum pro ſphæra nullus mechanicus accipiet. Quapropter illi omnes examinatores tui futuri ſunt: ſed in primis ſeveri graveſque judices erunt ſelecti, à Senatu Senatores, patronique regii, pro ſumma in omnibus doctrinis facultate ac ſcientia. Noli igitur dubitare, quin tu plurimos & juſtiſſimos mathematicæ tuæ teſtes, examinatores, judices ſis habiturus. Quæ cùm ita ſint, amice mi, cogita jam animo æquo pacatoque, quos in ſcopulos irrueris, quas in ſyrtes diſjectus ſis. Duos & viginti annos Ariſtotelis philoſophiam profeſſus es: & tam longo tempore nihil à tanto philoſopho diſcere potuiſti, quod verum, quod ſolidum, quod cauſſæ tuæ conſentaneum eſſet? Philoſophus ille, oceanus eſt omnium artium, ab adjutoribus illis plerumque potiùs collectarũ, quàm philoſophico judicio æſtimatarum.

Sunt bona, ſunt mala, ſunt mediocria quædam,
Quæ legis hic: aliter non fit Avite, liber.

In tanta rerum varietate, ſophiſticã præcipuè ingenio tuo congruentem adamaſti. Atqui ſophiſtica, eſt magiſtra fallaciæ, mendacii, impudentiæ, temeritatis, arrogantiæ, levitatis, nequitiæ. Huic magiſtræ cùm te in diſciplinam tradidiſſes, ab ea didiciſti magnificentiùs de te ſentire, laudes tuas intemperantiùs extollere, faſtidire majores tuos atque contemnere, falſa & abſurda pro veris & congruentibus cõminiſci, auribus hominũ quantumlibet magnorum ad quæſtum inſidiari. nullã curationem, nullam provinciam, nullam admini-

ſtrationem; quæ modó lucri ſpeciẽ præ ſe ferret, non tentare atque aggredi: utrúm recté atque ex ordine,conſilio providere, induſtria obire, eventu ſuſtinere poſſes, nihil unquã laboraſti: Quidlibet in ſpecie quadam inani atque pompa fallaci ſitum arbitraris: denique ſophiſticæ omnia ſubjecta eſſe. At jam potes,vel periculi præſentis exẽplo, talis Logicæ fallaciam atque impoſturã percipere. Redi igitur ad te tandem aliquando, & deſerta illa bonorum ingeniorum pernicie, confer te in ſcholam græcarum literarum, ſolidioris Logicæ, mathematicarum diſciplinarum: tum verum veræ doctrinæ guſtum habebis: teque antea ſophiſticis nebulis miseré turpiterque deceptum fuiſſe ſenties. Poſtremó conſcientiam teſtem adhibe,ſi modó rectæ conſcientiæ ſcintillam ullam cum tali ſophiſtica retinere potes, quám gravis, quamque acerba accuſatio tibi abs te ipſo futura ſit. Ego mathematicam ſcientiam, id eſt, clariſſimam liberalium artium lucem extinguere contendo, ut ſophiſticam, id eſt, caliginem omnis eruditionis ac doctrinæ publicis ſtudiis offundam? in regiam ſcholam ſic ingredi cogito,ut adventu meo fundaméta diruam? in regiæ profeſſionis collegium ita cooptari cupio, ut primariam profeſſionem é medio tollam? pernicies denique peſtiſque ampliſſimo collegio adveniam? Hic,inquam, conſcientiam teſtem adhibe, & tacitum illud mentis ſecretum conſule, deſines cæca cupiditate regio collegio inſidiari, exitium mathematicis diſciplinis machinari. Audies igitur hæc ab adverſario(ut ais) tuo: ut autem res eſt, amico, &

ſalutaria conſulenti. Sed enim, ut é vultu hominis conjicio.

Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte,
Reſpuit, atque odio verba monentis habet.

Quamobrem P. C. ad vos convertor, & dicēdi finem facio. Repetite igitur animis, obſecro, ac recolligite ſumma rerum capita. Diſſerui hominem iſtū á regia philoſophiæ & mathematicæ profeſſionis cathedra alieniſſimū eſſe, quia græcas literas, quia mathematicas artes ignorare ſe confitetur: cúm utraque cognitio in philoſopho requiratur: & tamen philoſophicam cathedram nullam eſſe vacuam: ſolum mathematicum profeſſorem hoc tempore deſiderari. neque ſophiſticæ ullius ingenii jactantiæ tantam profeſſionē proſtituendam atque objiciendam eſſe: neque veró contrá quicquam facere, quód Dampeſtræ ſucceſſor fuerit Procurator, Rector, primus Licentiatus, cæteraque ſophiſmata his affinia. Repetite deinde ac recolligite, quæ de examine tractata ſunt, virtutis viam eſſe, veſtigiis Academiarum tritam, exemplis Senatus illuſtratam, S. C. in regium collegium patefactam, Regis mandato munitam atque obfirmatam. falſam eſſe recuſandi examinis calumniam, quód nunç primúm á me ſolo in iſtum comparetur, cúm decem anté annis, in diſcipulos meos ſit á me comparatum, poſtulatum: deinde generaliter in omnes ante Dampeſtram nominatum, poſteaque in Dampeſtram uſurpatū. Denique defenſionis univerſæ argumenta á philoſopho & mathematico noſtro ejuſmodi omnia fuerunt, eruntque in poſterum:

rum: neque aliud, ſi diligenter attenderitis, ab homine audietis, quám contumelias in P. Ramũ é veteribus maledictorum commẽtariis undique collectas: De re, nihil niſi falſum aut alienum audietis. Hic, inquam, de futura candidati noſtri reſponſione vaticinari vobis poſſum. Hodierno die nugabitur vobis eaſdem nugas, quas nudiuſtertius nugatus eſt: id enim ſolum didicit, ac per duos & viginti annos exercuit: quid autem mathematica ſit, quas partes, quos uſus habeat, qua denique de cauſſa mathematicus profeſſor eſſe debeat, nullum verbum faciet: tantum de Regis poteſtate, de Cardinalis authoritate, de profeſſionum confuſione, de P. Ramo quidlibet audaciſſimé mentietur: hæ ſiquidem nebulonis inſolentiſſimi nebulæ futuræ ſunt: nullum, inquam, mathematicæ profeſſionis ſpecimen, nullam problematis cujuſquam fabricam, nullam Geometricæ demonſtrationis ſpeciem á mathematicæ profeſſionis petitore audietis. At mathematicus profeſſor eſſe vis. Quid ita? Cauſſam igitur iſtam per Deum immortalem nobis dicito: mitte nugas, mitte nebulas, quibus mortales omnes ſuperas, quibuſque regius non mathematicus, ſed nugator & nebulo jure meritiſſimo potes eſſe: mitte mendacia quæ nimium pro illa dexteritate ingenii adhuc adamaſti: mathemata quorum ſector eſſe potes, non doctor, aliquando cogitato: diem ſi voles in mathematica demonſtranda, agenda, exornanda conſumito. Hic tot annorum (quos tam ſæpe nominaſti) ſtudium jactato & oſtẽtato. Hoc enim inſtituti judicii ſo-

lum proprium eſt, Euclides tibi prima actione à nobis propoſitus eſt, en iterum proponitur, eſto in hoc authore, vel potius in hujus authoris elemento unico demonſtrando confidens & audax. Hic mores tuos veritati & utilitati profeſſionis mathematicæ conjunctos probabo & laudabo. At Euclidem recuſaſti, & recuſabis, neque quicquam ad regiæ profeſſionis cauſſam reſpondebis. Hæc vaticinatio noſtra de te deque tua mathematica verax erit. Quapropter P. C. conſiderate animis Academiam ſedibus ſuis avulſam, in Senatũ veniſſe: mathematicas muſas, Arithmeticã, Geometriam, & cæteras illas ſapientiæ comites & ſocias ſupplices vobis eſſe: ne patiamini extingui clariſſimũ Academiæ lumen: quod futurum ſit, ſi mathematica profeſſio homini mathematum imperito permittatur, vel in alienam philoſophiæ neſcio cujus ſpeciem malitioſé alteretur, ponite ante oculos Pariſienſis Academię amplitudinem: qui concurſus undique in eam ex omnibus nationibus & populis fiant, ad excellentes profeſſores auſcultandum: tot igitur voces, tot linguas (ſi per vos mathematicæ profeſſionis dignitas ſarta tectaque ſervetur) veſtræ æquitatis ac ſapientiæ præcones exiſtimate: examen de mathematico doctore decernite: veſtrum de Dampeſtra S.C. in Dampeſtræ ſucceſſorem retinete: ad Regis mandatum de utroque & quolibet in poſterum profeſſore examinando, veſtrum judicium adjungite: regii denique collegii ſtatum confirmate & conſtituite.

AUDO-

AVDOMARI TALÆI ADMONITIO AD ADRIAnum Turnebum, Regium Græcæ linguæ profeſſorem.

LEGI heſterno die duabus horis (tot enim perdidi) diſputationem tuam maledicentiſſimā omnium, quas unquam legerim, & contumelioſiſſimā, adverſus quendam, qui non ſolùm logicus eſſe, ſed dialecticus haberi vult: in qua diſputatione folio 33. pag. 2. nominatim teſtificaris te neque logicum eſſe, neque dialecticum haberi velle: Itaque certamen legitimum adverſus eum ſuſcipis, qui & voluntate & exiſtimatione tibi tam cótrarius eſſe videatur. Ego veró tanquam per ludum una hora, ſi potero, partes & illius & tuas breviter ſubducam, ut te familiariter moneam, pauló ſecus quæſtiones ejuſmodi tractari & diſceptari poſſe. Veſtigia diſputationis tuæ perſequar, quó facilius tota res intelligatur. Tertio folio Logicum tuum furti accuſas, quód tibi & Diodorum & motus atomorū ſurripuerit. Verùm Logicus ille tibi non Logico multó veriús objiceret, qui multis antè annis prælectiones ſuas in Fatum Ciceronis ediderat, quám tu in illum, à neſcio quo impulſus, ut videri vis, invehi jam cœpiſſes: & ſi tam modeſtus eſſes animo, quám vultus ille propé virgi-

nali verecundia demiſſus ſimulat, judicare ſané de bueras hominem quem nunquam negligentem, ne in his quidem infinitis tuis calumniis putaſti, aliquid obſervare potuiſſe, quod tu idem obſervaſſes. Sed fidem præclari illius & tibi ſacroſancti fœderis præſtare voluiſti: juraſti enim abhinc annos neſcio quot domino tuo (ſcis & ſciunt omnes quem dicam) odium in ejus adverſarios ſempiternum: & nominatim te omnia Logici tui monimenta, quæcũque edidiſſet, afflicturum ac perditurum: & cúm dominus ille fieri non poſſe diceret, quin Logicus tuus multa calumniæ expertia ſcriberet, reſpondiſti, te tibi omnia illa vendicaturum: quia libros etiam haberes, unde ea ſumerentur. Itaque hac æquitate, Logici tui meſſes in agrum tuum traductæ ſunt. Verúm de Diodoro iſto, qui te tantopere commovit, quémque tuum eſſe vis, quid habes quod tãtopere querare? Nam cúm tam multi fuerint, alius Megareus, alius Peripateticus, alius Stoicus, nec á Cicerone ullus definiatur; quid ad propoſitæ quæſtionis veritató attinet, de nomine perſonæ, præſertim incertæ, tam multis verbis contendere? At motus atomorum tibi Logicus ſurripuit: audi amice ne graviter hic expoſtula: Interroga typographum tuum hunc poſtremum, cognoſces antequam vel Logicus tuus, vel tu non Logicus de Fato ſcripſiſſes, fuiſſe apud illum docti cujuſdam hominis commentarium, in quo motus atomorum á Plutarcho citabatur: Logicus tamen tuus modeſtior pauló fuit: Plutarchi locum non citavit, Lucretio contẽtus fuit. Tu, cujus omnia propria ſunt, tuo jure in

commentarium tuum trāſtuliſti:ſicut omnia quæ Logici tui prælectiones habuerant. Atque in hac diſputatione jure neſcio quo (quo tibi proprium ſit affirmare & negare idem) omnes tuos facis. Sed de his atomorum furtis, quoniam cogis, iterum poſtea dicam: Statue itaque modó, vtrúm velis hic adverſarium tuum & Logicum eſſe, & Dialecticum haberi, te neque Logicum eſſe, neque Dialecticum haberi, qui in iis furtis tam probabilem cauſſam diſſerueris. Quarto folio tuo, Logicus negat quæſtionem de Fato moralem eſſe: Hic Logicæ non eſt inopia, ſed copia malitiæ: Logicus enim tuus prælectionum ſuarum folio quinto ait cum Cicerone, quæſtionem de Fato moralem eſſe: Et hic Logicum tuum clamitas impudētem, ſine ingenio, ſine judicio, eloquentiæ & philoſophiæ profeſſione indignū. Tu bona fide qualis es? quo ingenio? quo judicio? cujus artis profeſſione dignus? monere enim te tantúm cupio. Agé: Logicus, ut fingis, iterum tuo folio quinto negat in quæſtione de Fato quicquam eſſe, niſi Logicam; ipſe autem ait folio ſuo quinto quæſtionem de contingentibus eſſe logicam, & ſic ab Ariſtotele in Logica diſceptari: Hîc gladiatorem te facis, narras irridēs pugnas tui Logici, & argutiolas in ficto themate vix ſané pueriles effutis? exclamas Logicum in ſalebra hærere: Plutarchū, Laërtium, Origenem, Ciceronem collectos advocas: Logicum denique tuum ſtultum valdé & ridiculum tribus totis paginis efficis: imó Græcæ interea cōſuetudinis ignarū, qui τῆς εἱμαρμένης dixerit, cúm ſine articulo dicere debuerit: Attamen eo ipſo lo-

co (tam ſingularis eſt tua intelligentia) á Plutarcho citas τὸν τῆς εἱμαρμένης λόγον. Næ tu hic in ſalebra hæres, nec jam miror ſi te nec logicũ eſſe, nec dialecticum haberi velis. Tertio continuo ſimili commento, folio tuo ſexto extremo & deinceps Logicus ſignificat in aſtris tantúm á Poſidonio Fatum poſitum eſſe, in aliis rebus præterea nullis: At Logicus prælectionum folio ſecundo & ſeptimo, quod hoc in Fato Ciceronis argumentum Poſidonii eſt, ait á Poſidonio Fatum poſitum in affectione ſiderum: tantúm illud, quod illi falſó attribuis, nuſquam dicit. Sed tu variam lectionem accumulandis undique teſtibus commẽtitiæ tuæ refutationis authoribus venditare pagina iterum integra voluiſti. Adeóne adverſarius tuus tibi Logicus videbatur, ut niſi falſum crimen fingeres, contrá maledicere nihil poſſes? Iſtam ſané licentiam nimiam in te eſſe dicerem, niſi te neque logicum eſſe, neque dialecticum haberi velle diceres. Ecquid? ſi pari libidine vellem in te falſis criminibus declamare, quid diceres? Nõne Deûm hominúmque fidẽ implorares, te iniqué vexari & opprimi. Moneo te igitur, ut ſi voles ſtylum aliquem (quoniam nullum eſſe tibi faſtidioſi neſcio qui adoleſcentes homines dictitant) declamatione aliqua parare, aliam theſim deligas. Ariſtoteles interrogatus quid mendaces lucrarentur, ut cúm vera dicãt reſpondit, illis non credatur. His igitur tribus continuis mendaciis non ſolúm non logicis, ſed etiam verecundiæ tuæ imprimis conſentaneis, Ariſtoteleum illud lucrum reportato: Sed ab hac falſa vel falſaria diſputatione diſcedamus. Quid dein-

de

de?definitor videri vis ſententiæ Diodoreæ, & quidem oratione verboſa & inepta: quód omnia futura neceſſaria: omnia non futura impoſsibilia cenſeret: medium contingens nil relinqueret: Ariſtotelem laudas, Boëtium citas: Mane, inquam, heus mane: hic enim multa conturbas: credo ne tua definitio intelligatur: Iſtam ſententiā Diodori, aut cuius voles deliri philoſophi, Ariſtoteles ut impiam, ut fatalis neceſsitatis authorem condemnat in capite de futuris contingentibus, Logicus tuus idem ſentit, non quia Ariſtoteleus, ſed quia Logicus. Laudas Diodori familiam & filias: Quorſum inquam,

—Cannas Mithridaticúmque bellum?
Iam dic Poſthume de tribus capellis.

Non eſt impium, ais, ab Ariſtotele diſcedere: concedo: quid tum? At ais, Diodorus cauſſas voluntarias & fortuitas retinebat, ideóque contingens: & hoc Cicero confirmat. verbo (reſpondebit Ariſtoteles) voluntarias & fortuitas cauſſas Diodorus retinebat, reipſa tamen tollebat, ut Epicurus deos Athenienſibus. Itaque Cicero cum Diodoro labitur. Pergis tamen & argutam neceſſitatis diſtinctionem adhibes, quód Diodorus loquatur de neceſſitate non abſoluta, ſed ex conditione. Id etiam repudiabit Ariſtoteles, & contingenti ſublato nullum in futuro neceſſarium ex conditione ſtatui dicet. Sentiſne jam in quas te anguſtias animi præcipites? non urgebo te, ſed ſi potero, conſolabor. Rogas ut te á Diodori cauſſa removeam: cupio equidem, & te ſané ab hac impietate longiſſimé ſejunctum eſſe ſentio: Imó veró moneo

te,ut ab ea diſputatione te omnino removeas,neque opinionem tam deſperatam,támque damnatam, quâvis non probes, ut ais,ullo modo defendi poſſe ſtatuas. Nam ſi quis ita diceret, Epicuri ſententiam de mortalitate animorum defendo, quamvis eam non probem,quis bonus eum ferre poſſet? Sunt enim quæſtiones quædam (ut ſcholæ noſtræ loquuntur) problematicæ: in quo genere ſi Diodoream iſtam impietatem pertinaciús retineas, nòn metuis, ne tibi de tanta re periculum ſubeundum ſit? Amice, amice, conſidera iterum atque iterum, ne dum odio Logici tui, impiam Diodori ſententiam tueri vis,boni & pii hominis famam non ſatis diligenter tueare. Veruntamen interea in adverſarium totis tribus paginis quám contumelioſus es? Immanis, intemperans, captus oculis Tireſiæ modo,fanaticus,temulentus: cavillatione etiam neſcio qua novus pontifex abs te appellatur: His probris ſi in vera & juſta cauſſa uſus eſſes, attamen boni viri nomen retinere non poſſes:nunc in cauſa perdita & miſera, cogita tecum, qualis apud viros bonos & graves habeare, qui in famam alienam probris iniquiſſimis tam petulanter invaſeris: Iſta quæſtio eſt grammatico homine,qui non modó Logicam neſciat, ſed irrideat,& ſcriptis aſpernetur,longé ſuperior. Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat. Quæſtio eſt iſta logica: Tu nec Logicus eſſe, nec Dialecticus haberi vis. Sed agé,pergamus. Folio nono extremo Cicero á te defenditur pari Logica: Confiteris Chryſippum levem & inconſtantem, qui modó Fatum ex cauſſis neceſſariis conſtitueret,

modó

modó tamen animi libertatem ſe relinquere diceret: Et tamen Ciceronem, quo judice Chryſippus liberatur, conſtantem prædicas: ob eam opinor, rationem, quód Diodorus tuus eodem judice de ſimillima levitate abſolvitur. Hîc deum immortalem! te valdé perturbatum video, qui tuum Logicum ſine ingenio, ſine judicio, nugas loqui vociferaris & ignorantię condẽnas. At redi ad te, conſidera quid contra quem, apud quos ita loquare: Nam dum eum iſta iniquitate condemnas, metuendum tibi eſt, ne ab infinitis judicibus, qui hæc audient, æquitate ſumma condemnere. Irritare vis Logicum tuum, ſed homo eſt animo altiore quã putes: veteres illos tuos laniſtas, in quorum ludo iſtam maledicentiam exercuiſti, ſemper contempſit, & ira ſua indignos judicavit. Itaque ſi gloriolam, ut tu in proœmio ſignificas, hinc aliquam ſperas, quód laceſſitus tibi non reſpondeat, falleris: docebit te, ſi modeſtus eſſe voles, ut in libro de Legibus fecit: in quo ſine contumelia, imó ſine tui nominis mentione aut ſignificatione ulla perpetuos errores tuos, productis é Platone & Ariſtotele contra ſententiam tuam certiſſimis locis coarguit, nec ad ſententiam ſuam confirmandum, quicquam aptius reſponſione tua reperire potuit: ne tu mireris, quod in proœmio tuo pueriliter objicis, contra te nihil eſſe reſcriptũ, cúm teipſum ſatis ſupérque refutaveris. Docuit etiam te ſecundis prælectionibus in Fatum, cúm tu in illum ſimili reprehenſionis ſapientia invaſiſſes, atque nũc iterum invaſiſti: contra te autem nunquam certabit: Tu illi maledices quantum voles, tibi non reſ-

pondebit, téque ut cæteros antea philoſophiæ calumniatores, conſtantiæ ſuæ præconem habebit. Nec ſané ſic hominis eloquentiæ & philoſophiæ profeſſionem ſuſtinentis, adverſus eum contendere, qui neutram ſe habere, non módó verbo fateatur, ſed reipſa & publico teſtimonio profiteatur. Sed paululúm reſpiremus. Tu novendecim paginis procemium Logici multis, & quidem bono & docto viro indigniſſimis contumeliis oneraſti: Vellem pauló remiſſiora eſſent conſequen-

ſb tia. Agedúm, Vis initio libri de Fato verba hæc addere, De Fato diſſerendum eſt: Logicus homini non Logico nihil credit: & ex antiquis libris, quos ſine ratione, ſine Logica nimis arroganter tibi ſoli vendicas, nihiló veriorem putat eum, qui exeſus á tineis tibi venerit in manus, quám qui á diligentibus typographis editus ſit: tu aliter judicas: quid facias? Tot capita, tot ſenſus. Sed quænã

» bilis & quám atra hîc loquitur? Repetis his verbis

» rem antea diſputatam, ſed occaſione prorſus nul-

» la: Et quæſtio de Fato (id enim etiam atque etiam

» hîc iterabo, ut tu dolore inſcitiæ tuæ conficiaris)

» ad moralem philoſophiam pertinet: diſputatio

» περὶ δυνατῶν ad Logicen. O ſingularem & incredibilem iracundiam! quam enim animi impotentiã & quám plané muliebrem gemitus hic oſtendit? nec veró dubito quin Logicum lapidaturus tum fueris, ſi tibi occurriſſet: tantus ſpiritus hîc expromitur. Sed repenté tamen ridere hîc incipis, & deum immortalem geſtiens ad illum Ciceronis

» locum exclamas, Explicanda vis eſt enunciatio-

» num, quæ de re futura cúm aliquid dicunt, déque

eo

eo quod poſſit fieri aut non poſſit, quam vim habeant, obſcura quæſtio eſt, quam περὶ δυνατῶν philoſophi appellant. Locus hic (ut tu in commentario primo, folio quinto ſentis) intelligendus eſt de iis enunciationibus, quæ de futuro aliquid, cujus neceſſarius eventus eſſe non videtur, pronunciāt: Hæc tua verba ſunt: Et homo non Logicus errorem in Logica valdé manifeſtum, tibi etiam monſtratum á Logico tuo tamen non vides? Quid eſt, ais? Hæc definitio inquam, convenit neceſſariis & impoſſibilibus: Poſſunt enim fieri aut nō poſſunt neceſſaria & impoſſibilia: Ergo non eſt iſta definitio contingentium propria: Poſtea admonitus es hoc eſſe vitioſum: ſecundo tamen commentario maluiſti priorem damnare: quàm culpam Ciceronis confiteri: Ais enim verba illa. Quod fieri poſſit, ad δυνατὸν, hæc autem (aut non poſſit) ad ἀδύνατον pertinere: Quamvis Cicero præſens περὶ δυνατῶν illud appellet, quamvis tu de futuro contingenti explicaveris. O muſæ Logicæ! ô Charites Dialecticæ! hoc demum eſt λογίζεσθαι & διαλέγεσθαι. Ideóque victor exultas & in adverſario tuo miſeram ac perditam ignorantiam meritó deploras, & apud exteras nationes indecorum huic Academiæ & turpe eſſe dicis, quód talem profeſſorem habeat, qui tuo judicio in diſciplinam alicui magiſtro erudiendus locari debeat: Hæc verba ſunt triumphi tui, hic Pæan, qui tibi ipſi, ô amice, á pueris modó veré cantabitur, quia petiviſti, quia meruiſti. Nimiúm diu in hac non Logica moramur: Perge: Plutarchus ait á Cicerone τὸ ἄτομον & τὸ κενόν, id eſt (opinor) individuum & inane, pri-

múm latiné nominata eſſe. Hic author, quamvis in hoc tuo commentario & enſis & clypeus tibi ſit, attamen hîc non placet? Sed diſpliceat, quia dicit á Cicerone ſene hæc ficta eſſe, cúm mortuus eſſet Lucretius, ideóque Lucretium facis Ciceronis magiſtrum: Homo veré jam manifeſtó tam chronologus, quám logicus: Tullius enim annis decem Lucretio major fuit, quamvis in epiſtolis Ciceronis de Lucretio quod Crinitus citat, & quod ignoraſti, legatur. Itaque Lucretium adoleſcentem á Cicerone, tum eloquentiæ laudibus excellenti didiciſſe veriſimilius ſit, quám á Lucretio Ciceronem. Logicam dein doces, quamvis Logicus eſſe nolis, quód πρότασις apud Ariſtotelem nuſquam ſit idem quod ἀπόφανσις: At in iſto prælio ſané nimis audax es, qui tam nudus & inermis adverſus armatum contendas. Interroga Logicum aliquem novitium quid ſit πρότασις, reſpondebit ex Ariſtotelis Analytico, Πρότασις μὲν οὖν ἐστι λόγος καταφατικὸς ἢ ἀποφατικός τινος κατά τινος. Quid ergo non Logice noſter, quid iſta definitione differunt πρότασις & ἀπόφανσις, Interpretémne aliquem hîc potiús, quám magiſtrum iſtum Ariſtotelem audies? Miſeret me profectó tui, & valdé doleo quód te tantopere deridendum & propinandum populo dederis. Poſſibile non vis, poſſibile vis: Hoc etiam ab aliis anté notatum, quaſi tuum facis. Dixeras in priore commentario quæſtionem de futuris contingentibus non eſſe Logicæ, ſed Logicen, quia quæſtionis ejus explicatio eſſet quædam Dialectica. Admonitus á tuo Logico, id poſteriore commentario corrigis, & ſub-

ſtantivum

ſtantivum Logice, tibi jam eſt pro adjectivo, Logica, ut ſcelus pro ſceleſto dicitur, ais: & tamen cum ita errorem tuum corrigas, videri vis in ſententia permanere: Hîc rebus alienis paginas duas exples, Lucretium corrigis, vetera tua exemplaria venditas: & tamen ex his eruditis correctionibus tuis, nullus liber correctior exit in lucem, ſed correctionum veluti theſaurum aliquem domi reconditum ſervas, ut tuas rudi popello quiſquilias alio tempore revendas, & incautis videlicet convivis eundem cibum ſæpiús apponas: Et tamen quot & quæ ſunt iſtæ correctiones tuæ? vix in tribus authoribus tres nobis eo loco oſtentare potuiſti, ubi jactantia tua tam ſuperba & arrogans expromitur: locum unum in Lucretio corrigere tibi videris, alterum in Gellio, tertium in Ciceronis Fato: Quo animi magno & inveterato errore, quia præclaram quandam laudem tibi hinc eſſe exiſtimas, liberabo te, ſi me audies. Equidem iſtá correctionis diligentiam in typographo laudo, in Regio Græcæ linguæ profeſſore, Græcæ linguæ profeſſionem requiro, qui typographis libros emẽdatos tradat, nec diſcipulis ſuis iſtam correctionis opellam tam cupidé, ut tu ſemper facis, & ambitioſé venditet. Nam ſi quis liber ab Italia aut Germania duobus aut tribus locis correctus venerit, huc protinus advolas, & ſolus codices omnes emis: Pauló póſt magno faſtu audimus á Turnebo reſtitutos locos, cúm tu nõ illos libros emẽdatos, ſed corruptiſſimos alios diſcipulis tuis propoſueris. Tu viro docto, & Academiæ Pariſienſi, ſi quis unquam fuit, commodo ſucceſſiſti Jacobo

Tuſano, qui iſta correctionis religione & fide, quam tu valdé glorioſé prædicas, infinitis partibus te ſuperabat: ſed emendatos libros typographis dabat, nec ſibi inde tanto faſtu gloriolã hanc affectabat. Tuſanus Grammaticam Græcam quotannis explicabat: Turnebus, ſive quia non poterat, ſive quia ſui faſtus alienum putabat, Grammaticæ Græcæ præceptum nullum unquam in cathedra regia docuit: Tuſanus ſingulorum verborum vim propriorum aut modificatorum latiné, ſingulis item propriis aut modificatis, & quidem Ciceronianis maximé reddebat: ſi verba ſingula deeſſent, aut his totidem reddi non poſſent, conjunctis definiebat, & græcam phraſim latina explebat. Turnebus adhuc intelligere non potuit grãmatici partes eſſe, verborum ſingulorum originem, vim, proprietatem, modificationem, conjunctorum uſum & conſuetudinem explicare: ſed ſi quæ verba ſunt inaudita & obſoleta in Plauto, in grammaticorum commentariis de vetuſtiore aliquo citata, ea velut aurea venditat, & ſententiam authoris, eorum paraphraſi qualicunque percurrit. Tuſanus honeſtum ſibi putavit quotidianis prælectionibus partes expoſitæ orationis & Syntaxim, immó palám á pueris audientibus, quemadmodum id percepiſſent, exigere: Turnebus id ſemper deriſit: Timæum Platonis aut eiuſmodi aliquid ſibi propoſuit, in quo diſcipulis eſſet admirabilis, ſed inutilis: Quid enim faceret in mathematico illo opere, qui neſcit lineam, perpédiculum, normã, ut mox ipſe confitebitur, mathematicorum eſſe? Tuſanus domũ reverſus themata

latino aut vernaculo ſermone proponebat, quæ græcé redderentur: Denique quia græca Grāmatica, eſt ars bene græcé loquendi & ſcribendi, non ſolúm artem, ſed artis uſum docebat. Turnebus uſum artis, quam nunquam docuiſſet, qua ratione ſibi tractandum judicaret? ſed pro rebus illis puerilibus, ut loquitur, vetera exemplaria conquirit. Tuſanus in authoribus explicandis, quos quidem varios & omnis generis tractabat, ſententiam diligenter & ſtudioſé declarabat, nec ab artificio tamen ſuo diſcedebat: præcipuum ſtudiū ponebat in etymologia & ſyntaxi verborum: Turnebus id ſuæ profeſſionis eſſe nunquam meminit. Tuſani auditorium celebritate & frequentia diſcentium, ſi uſquam in terris, clariſſimum fuit, eiúſque ideo apud omnes diſcipulos ſanctiſſima memoria vivit: & veré de tali doctore dici poteſt, quod de Fabio dixit Ennius,

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem:
Non ponebat enim rumores ante ſalutem:
Ergo póſtque magíſque viri nunc gloria claret.

O fortunatam Pariſienſem Academiā, quæ Tuſanum profeſſorem Regium habueris, miſerā quę tali præſertim ſucceſſore, amiſeris. Quare Turnebe, mitte iſtū animi neſcio quē faſtum profeſſioni tuæ tam alienum, Reip. tam calamitoſum: Doce artem cujus profeſſor es: uſum exerce: fac te diſcipuli tui græcæ orationis exemplū & loquendo & ſcribendo habeant: loquere græcé, ſcribe græcé quotidie, & in utroq; genere tuos exerce: id magna tua laude, magna Academię commoditate facies: Denique profeſſorem Græcæ linguæ Turne-

bum eſſe oſtendes: nec enim, deum immortalem! hîc ſatis eſt, quód publicé multis audientibus gloriaris, te epiſtolam unam græcé, & quidem teſtem uſitati tibi & inſiti pudoris ſcripſiſſe: etenim tam diuturnæ profeſſionis tuæ, quam nobis exercitationem una epiſtola á te ſcripta oſtendis? præclarum, ita me Deus ámet, græcæ profeſſionis argumentũ. Regius græcæ linguæ profeſſor octo annis epiſtolam unam græcé cõſcripſit, ne quis jam conqueratur, ab eo græcé nihil ſcribi. At ſtudioſe & laborioſe juventutis formator, cedó quot ſingulis non dico annis aut mẽſibus, ſed diebus exẽpla gręcé loquendi aut ſcribẽdi diſcipulis tuis propoſuiſti? id enim eſt, quód publicé abs te poſtulatur. Hoc igitur te moneo, & per Deum optimum maximum oro, ne diutiús negligas. Sed hora nobis hîc effluit: Agedúm, reliqua videamus. In nomine Hirtii, literam T ſurreptã tibi eſſe quereris. Ecquid inquam? etiámne literæ cujuſque dictionis tuæ ſunt? Gallis igitur, Germanis, Italis, nationibúſque exteris omnibus denuncies, ne litera T, in poſterum utantur, quia tua ſit: Quid ſi librum totum Logicus tibi ſurripuiſſet, ut tu illi, quid faceres? qui de una litera querimoniã iſtam moveas? Negas in Officiis Ciceronẽ Academicũ eſſe, quia Stoicum aliquid ſequatur: hoc hominis eſt non Logici: Quid tum poſtea? Delaberis ab ingenii tui morbo ad morbum corporis, quem mihi ſané inhumaniter exprobras. Jã pené defluxit, ais de me, & morbum juravit: ac in ea cauſſa eſt, ut ſi ſervus vendatur, redhiberi poſſit. At ego pro tam ſcurrili támque barbaro & immani maledicto valetudinẽ

proſperam

proſperá tibi,uxori tuæ, liberis tuis & optabo, & á Deo optimo maximo perpetuam precabor, ne quis in te aut tuos unquam contumeliis iſtis uti poſſit. Verũtamen adhuc, opinor, intelligis iſtud morbidum mancipium, quod appellas, nondum animo prorſus defluxiſſe, & mẽte longé valentius eſſe, quám tu ſis corpore: ut ſi vendatur uterque noſtrũm, ego propter vitia valetudinis redhibendus ſim, tu propter vitia mentis etiam á venditore cõſtringendus ſis. Biennio anté cúm aggreſſus es iſtam diſputationẽ, tantus æſtus animi tui fuit, ut febris corporis indé graviſſima conſequeretur: Et memini ſti te vulgi fabulam aliquandiu propterea fuiſſe, quód animi morbo morbũ etiam corporis acquireres: & febris iſta licet é corpore exceſſerit nimiúm diu tamen miſerum animum excruciat, ut ſudores ejus etiam biennio poſteá videamus. Sed tamen morbus meus quia palam eſt, venditorem nõ obligaret, ſed ſi vitium corporis ad animũ uſque penetrat, ut venalitii propter febrem aliena loquantur, vel per vicos deridenda inſanorũ more loquátur. ut in hac diſputatione perpetuó facis, in quo ſimile animi vitium ex corporis vitio acciderit, hunc redhiberi poſſe magiſter ille juris ait, unde ſalem iſtum tam omnis non dico lepôris, ſed venuſtatis, ſed humanitatis experté quæſiiſti. Sed heus, cętera videamus. Academicas quæſtiones vis in Arpino aut Tuſculano ſcriptas, tibi non Logicô, præſertim febricitáti non credetur: Liber ipſe oſtẽdit in Cumano Ciceronis, aut certé Varronis, ubi tum eclogarii illi conſederũt. Occaſionis verbum pro cauſſa rides: & rideas ſané ut ridearis.

Somniũ appellas, Dialecticæ & Rhetoricę diſtinctionem: ſomnia febricitantibus conveniunt. Logicum tuum, ſuem, rabulam, impudentẽ, ignorantẽ vocas: & in his maledictis paginam totã oſtentas. Quid veró eſt febricitare, niſi hoc eſt? Brutinis quæſtionibus minitaris: Eho, etiã huc febris erũpit? Logicum vocas furunculũ Vallæ, & Vallam, ejus vervecem ſectariũ appellas: ſtatuam Mediuſfidius, te verveceam facies apud eos, qui hæc audient. Syllogiſmorum artem in Germanis & Gallis derides: hoc etiam non febricitans, tamen non Logicus tuo jure facis. Syllogiſmorum veró artem vituperas? at ut in homine nihil excellentius eſt judicio, ſic omnium artium humanarum nulla eſt arte judicandi præſtantior & divinior: & nimirum hac una ſyllogiſmi & judicii vituperatione probare nobis ampliſſimé voluiſti, te in quæſtione de Fato nihil omnino vidiſſe, quæ tota ſyllogiſmorũ inconſtantium tendiculis illaqueata & irretita ſit. Prædo tibi piratã propriẽ ſignificat: at Grammaticis omnibus eum qui prædatur ſive terra, ſive mari: & in iſto verbo paginam totam conſumis, ſicuti quatuor ſequẽtes in nomine quadrigarum, quas homo non dico non Logicus, ſed nõ grammaticus, negas unquam pro quatuor equis accipi ſine curru junctis? Non te Romam dimittam, ut in veteribus monimentis quadrigas ſine curru videas: apud Typographum aliquem, ſimulachrum urbis Romæ ſpectato, videbis in extremo circũ & metas & quadrigas, quod adhuc ignoraſti, ſine curru. Bucolica tanto indoctorũ, ut loqueris, concurſu á Logico tuo prælecta vehemen-

ter

ter indignaris:ſi quis eſt indoctus in illo numero, vide num græcé ſit indoctus tua culpa. Equidem jam de te ſic ſtatuo, ſi benedicendi tam peritus eſſes,quám maledicendi, Logicum tuum eloquētia longiſſimé vinceres: Maledicentia tibi perpetua eſt,mentem illius effaſcinatam, ambiguam,& incerto errore vagantē, in mendacio deprehēſam æſtuans iſta febre clamitas.Pro quo tantę maledicentiæ morbo,Charitum numini linguæ tuæ effigies cerea tibi vovēda eſt,ut tibi gratię & humanitatis aliquid ſua bonitate largiátur:Condono tibi & ignoſco omnia: moneo tantúm, ut te colligas, atque hîc etiam Logicus tuus tibi nō minús niger eſt quám Terentianus ille Phormio,his enim verbis comparas:ita nihil neque animi neq; corporis omiſiſti,in quo hiſtrioniā tuā exerceres:Sed tamē

O formoſe puer, nimiúm ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

ideóne ſuperbis, quia

Faſtus ineſt pulchris, ſequitúrque ſuperbia formam.

At amice,moneo te ut in verum ſpeculū (fortaſſis enim falſa quædā imago te decipit)inſpicias, quo colore ſis,imó potiús quo vultu, qua figura, quo corporis univerſi geſtu, non ſolū ut colorem tuū tibi tam venuſtum retineas, ſed ut frontis abjectionē,ut manuum in inceſſu ruſticam agitationē denique ut reliqua corporis vitia, de quibus nunquam cogitaſti,quoniam eloquentiæ profeſſores reprehendere vis,ad exemplū ſcilicet Demoſthenis corrigas, & in Logico tuo, præſertim jā caneſcente, colorem virilem tuíque diſſimilē ne ſcurriliter irrideas:& quamvis tibi tantopere placeas,

Parciùs iſta viris tamen objectare memento.

Verùm perge pulchelle. Folio decimo ſexto Chryſippi ſententiam repetis, de qua jam tibi reſponſum eſt: Vitia tua, ſi potero, non imitabor. Sed interea à Logico tuo iraſci & maledicere nunquá deſinis, quem dictitas nil in literis videre, talpam eſſe, & Dialecticam ejùs velut é cælo miſſam cachinnaris: deinde ut monſtroſam deteſtaris: Veruntamen heus, quænam iſta libido linguæ ? quæ intemperántia, quæ maledicendi licentia fuerit? nunquámne te reſpicies? nunquámne tui miſerebere? nūquámne febricitare teſenties? Sed (opinor) ſequentia te excuſant: miſer & infortunatus ſemper es: furibus tua doctrina nimiúm patet. Logicus, ut ais, contagionis etymologiam tibi furatus eſt. Vigila igitur acriús, ne tibi omnia tandem ſurripiantur. At iſtam contagionis etymologiam Logicus in prelectionibus primis habuit: & tu ab eo poſteá in commentarium tuum tranſtuliſti. An quia prior accuſas, te jure ſuperiorem futurum ſperaſti? Fallor equidem: Syneſiū & Alexandrum diſputationis hujus gratiâ biennio legeras, duáſq; idcirco paginas nobis vendi oportuit. O te hominē, ut gloriaris minimé logicum, miniméque dialecticum! Age, hinc celeriter effugiamus, ne forte nobis maledicentiæ tuæ febris contagioſa ſit: Prætereo permulta, in quibus Logici tui prælectiones, ſatis errores tuos refellūt: Neq; hîc quicquam video præter conviciorum plauſtra in tuum Logicum, cui lethæam oblivionem objicis: quem Pſitaci more verba non intellecta fundere ſcribis: quem inſcium, pertinacem, fœdum

dum Ciceronis depravatorem, oculorum glaucomatè laborãtem, magna voce tonas: Denique ad Augiæ ſtabulum, tanquam impuram pecudem aliquam alligas: O febris æſtuum miſerum & miſerandum! quid enim hîc ad te monendum potiús tibi proponam, quám tua iſta bene & præclaré dicta? Neque enim adduci poſſum ut credam, extra febris ardorem res tam alienas unquam te animo cõcepiſſe. Sed in tot & tantis tuis probris, locum tuæ gloriæ proprium pené prætericram, & de quo tibi reſponſum nil eſſe, meritó conqueri potuiſſes. Bone Deus! cui ex obſoletis omnium authorum vocabulis, ſartago neſcio quæ Perſiana in buccam perpetuó veniat, repenté vno verbo Ciceronianus hîc factus es, & é libro Ciceronis tollis clauſulam (& operatur aliquid) quia (ais) in Cicerone verbum, operor, non reperitur. At inquam, Ciceroniane noſter, iſto loco reperitur, & in Aldinis libris, ne te ſolum diligentem typographum ſentias: Reperitur etiam in epiſtolis ad Atticum, ſicut etiam operatio: & alia ſunt in Cicerone permulta, quæ ſemel in eo leguntur: quæ ſi propterea tollas, violentus videare. Quid ſi verbum nullo apud Ciceronem loco reperiretur, an Ciceronianum propterea negaveris? Quám multa Cicero ſcripſit, quæ non reperiuntur in ejus libris? quám multa dixit, quæ non ſcripſit? quám multa ſcripſit, quæ non edidit? quám multa edidit, quæ vetuſtas abolevit? quám multa dicturus vel ſcripturus fuit oblata materia, quæ tamen nũquam dixit, nunquam ſcripſit? Quare iſta inficiatio propria eſt tuæ prudentiæ, propria eſt tuæ Lo-

gicæ. In hoc autem tuo in Ciceronem commentario duplici, de multis paucula judicio tuo Ciceroniana recognoſce, ut in poſterum Ciceroniani, qui dici volunt, te judicem Ciceronianæ puritatis habeant, Percrebruerat & increbruerat, opinor, in Cicerone non leguntur, aſperitas caninæ literæ nimis eſſet odioſa tam religioſis auribus: & tamé te non ſolúm authore, verumetiam typographo, commentarius ille primus excuſus eſt, ubi hæc à te dicuntur. Quávis enim crebreſcere apud Virgilium legeris, tamen nec apud eum (ut opinor) nec apud ullum authoré probatum præterita illa legiſti (percrebruit & increbruit) quæ tu publicé ac palam, quamvis admonitus, attamen defendis. Secundo commẽtario cauſſas alias dicis externas, alias internas. Qui Ciceronianos ſe nominant, internum pro interiore, ut barbarum, é civitate Ciceronis ejiciunt: adoleſcentiam pro multitudine adoleſcentium, ut juventus uſurpari ſolet, in tuis ardentibus jurgiis poſuiſti: ſi locum in Cicerone ſignificationis hujus notaveris, nos etiam uno verbo inſtructiores efficies. Nam cúm Cicero adoleſcentiam procliviorem dicit, ætatem notat, non adoleſcentium multitudinem: Aliás ejuſmodi Ciceronianũ lexicon é libello tuo colligemus, cúm pauló plus erit otii. Sed me miſerum, quid ago, qui Ciceronis elegantiã in te requiro? Agé, doce in authore latino aliquo hæc reperiri, liberabo te: Sed tamen te perpetuó monebo, ut conſideres non ſolúm quid & de quo, ſed apud quos loquare: Vix enim loci unius reſtitutione, ut tu perſæpe loqui ſoles, ut ego, depravatione, probabis Lo-

bis Logicum tuum in Ciceronis lectione nõn eſſe verſatum, ut tu jactas: qui tot annos Ciceronem publicé expoſuit, qui tot in Ciceronẽ libros magna ſui nominis commendatione (quod te ſolum dies & noctes remordet) jam publicavit. Hæc ſané, ſi Logicam adverſarii tui diſcere, quám ardorem & iracũdiam febris tuæ nobis oſtentare maluiſſes, nunquam tam inconſideraté ſcripſiſſes. Multa (ut dixi) prudens omitto, quæ ſine libro Ciceronis intelligere non poſſis, aliás cognoſces, & febris inflammandæ, ſi voles, novam materiã capies. Diodorum tuum ſæpe repetis, neque ſententiam ejus temeré ſemel abs te defenſam, obliviſci potes. Diligo te propter bonos & ſimplices mores tuos, ideoque cibũ, quem ſemel non concoxeris, tibi ſæpiús non reponam. Hîc nimiúm temporis conſumimus: quid deinceps erit? Θεώρημα Cicero præceptum vertit, tu ex Victorii lectione perceptum repoſueras: neque tamen licet admonitus, ab errore recedis, ſed tribus paginis jactationem hîc valde ineptam habes: At percipere, diſcentis verbum eſt, ut præcipere, docentis: & doctrinæ atque artis præcepta dicuntur, nõ percepta. Et Galenus in libro de optima ſecta, cúm quid Θεώρημα ſit, explicat, ait non ſolúm verũ & commodum, ſed antecedentibus principiis cõnſequens eſſe oportere: quod percepti non eſt, ſed præcepti. Eſt veró valde ἄλογον, & te homine non Logico digniſſimum, quód Euclidem primo commentario huc advocas, apud quem Θεωρήματα dicuntur: vnde Θεώρημα verbum vis eſſe mathematicum: Longé enim, ô mathematice noſter, alia

ſentētia θεώρημα illic appellatur: quod tūm diſces, cūm mathematicas artes guſtare incipies. Hîc generaliter accipitur pro quovis præcepto, ut apud Ciceronem ad Atticum: Accipe á me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα. Quare Ciceronis uſitatam lectionem temeré tuo more Logicus tuus non mutat. Neque hîc ſolito quicquam modeſtior es: Logicus tuus ad nugandum & juventutem fallendum, Dialecticam didicit: in veris caligat: ignominiá & culpam depravatione redimit: literam Ciceronis adulterat: Quæ tibi veriſſimé nūnc poſſum reponere, ſed monere te malo ut reſipiſcas, ut febrem non accendas. Etenim ſi tibi glorioſum ducis, verba quædam in Ciceronis libris corrigere, cur Logicum ſceleratum, impium, parricidā, clamitas, ſi quaſdam ſententias in Ciceronis ſcriptis impias emendet & corrigat? Quód ſi tuo iſto judicio ſceleratus ſit Logicus tuus, ſceleratus eodē judicio erit Divus Auguſtinus, qui nominatim iſtam Ciceronis impietatem acerbiſſimis verbis notavit ac damnavit, ſceleratus Divus Hieronymus, ſceleratus Divus Chryſoſtomus, ſceleratus Divus Baſilius, ſcelerati denique reliqui chriſtianæ religionis Doctores, qui Ethnicorum philoſophorum impias ſententias acerrimé reprehendunt. Eſt veró operæpretium audire ab hoc homine non Logico, præceptum logicum, quid ſit cōtortē dicere: Eſt, ait, in repugnantia per negationem argumentari, ut, Non ſunt dii, nec ſignificant futura. O Logicum admirabilem! Furti te libenter accuſarem, ut hîc tam ſæpe Logicum tuū accuſas: A quo igitur definitionem hanc ſumpſiſti? Non

ſti? Non enim Plato, non Ariſtoteles, non Chryſyppus aut Diodorus tuus iſtam te definitionem docuit: & tamen quiſquis fuit, Logicæ tuæ ſimillimam habuit, qui in una ſola enunciatione, ſine aſſumptione, ſine concluſione argumentationem ſtatuit: longé enim alia res eſt Ciceronis illa concluſio, Non igitur ſunt dii, nec ſignificant futura: & tuum hoc enunciatum pro argumẽtatione poſitum, Non ſunt dii, nec ſignificant futura. Sequitur folio viceſimo quarto de Chaldæis, in quibus Logicus nomen etiam artis, non gentis tantùm interpretari potuiſſet. Eſto, nihil enim tibi negabo in iſta admonitione, quód juſté concedi poſſit: Sed hoc ſolum in paginis tuis centum comperi, quod tu Logicus eſſe volueris, nequid prætere a expectes: omnia ſunt non Logici, omnia irati hominis, omnia denique febricitantis. Et tamen hoc ipſum artis, non gentis nomen Logicus tuus tibi indicavit, ut tu ipſe, qui tam acutus Logicus es, furtum tuũ hîc nobis confiteare. Agé veró, hora noſtra præterit, Diodoreæ febris intervalla ſentis: quam Alexander Aphrodiſeus anté jam medicus adhibitus ſanare non poteſt, imó non vult: Ariſtoteleus enim (quod non animadvertis) hic homo eſt; unà cum magiſtro, Diodori impietatem condemnat: Cicero medicus alter adhibetur: At hic eodem morbo laborat, nihil proficis: ergo ad probra delaberis: Logicum appellas Tragœdum, Sycophantam, parricidam, qui ſexagenarium patrem de ponte dejecérit, id eſt, ut tu antiquitatis Antiſtes ſapientiſſime, interpretaris, de collegio. Vide quãti ſit ſapere! Eraſmus

ad hoc proverbium explicandum advocat Feſtū, Marcellum, Varronem, Macrobium, Ovidium, Platonem: At ſi Turnebum tam ſcitæ interpretationis authorem forté fortuna audiſſet, ſine dubio authores omnes illos, præ tam docto interprete contempſiſſet. Veruntámen novæ non ſententiæ, ſed calumniæ inventor, Varro proverbii tui honeſtam cauſſam (quam ignoraſti) religioſamque patefecit: Cúm ſenes in quintum gradū pervenerant, atque habebāt quinquaginta annos: tum denique erant publicis negotiis liberi atque expediti & otioſi. Ergo Logicus tuus, ſi vis, eum quem patrem appellarit, de ponte, iſtâ honeſtate & religione dejecerit, quem tot annos ſumma liberalitate & pietate ad extremum vitæ diem aluit & coluit. Enimveró tu mihi prævaricator hîc appoſitus, judicio omnium, qui Logicum tuum norunt, videbere, cúm de collegio, ut tu loqueris, de gymnaſio, ut hi qui latiné loqui cupiunt, mentionem facias: quód cúm deſertum & ſolum ante ejus adventum fuerit, nullum tamen eſt hodie de tam multis Academiæ gymnaſiis, quod celebritatis & frequentiæ, imó religionis & doctrinæ, vera fama, poſſit anteferri. Reditus diſſipatos & abalienatos pené omnes comperit: diligētia, pecunia, omni denique rationē honeſta reſtituit: imó (quod exemplum Paterfamiliâs liberûm tuorum cauſſa obſervare debuiſti) duplicavit. Burſariis, id eſt, domeſticis alumnis ſingulis fundator annonam in ſingulas hebdomadas ſolidos noſtrates quinque dūtaxat inſtituit: Logicus tuus ſuo ſumptu alit, veſtit, & tanquam liberos inſtituit: qui

ubi

tibi ne aliquãdo moleſti ſint, valdé verendum eſt. Ædificia propé lateritia, ut vera gloria gloriatus eſt ille de ſua Roma, accepit: vides pro facultatibus non gymnaſii, ſed gymnaſiarchi, quám pené marmorea pelluceant? Et tamen homo bonorũ & modeſtorũ hominum in iſta febri diſſimillime, gymnaſium probri loco commemorare auſus es? O te, vt omnes mihi obſtrepent, prævaricatorem nimis apertum! Neque enim hæc quamvis veriſſima, quamvis notiſſima dixiſſem, niſi maledicẽtiæ importunitate coëgiſſes. Tu veró quid ſimile tanti ſplendoris habes, quod in te vel impudentiſſimé mentiri audeas? Sed maledictis, & quidẽ incredibilibus abundas, Logicum tuum atheæ & impiæ Academiæ renovatorem clamitas. Quæ (malum) iſta febris eſt? aut quorſum tandem erumptura? ſatiſne ſanus es? qui tantæ, tamque manifeſtæ impietatis capitalem hoſtem, tamen ut impium accuſes? Diodorus dicit omnia futura neceſſaria, non futura, impoſſibilia: contingens quod poſſit & fieri & non fieri, nihil eſſe. Ariſtoteles inquam, ait iſtam ſententiam impietatis plenam eſſe: negas, & ais Diodorum loqui de neceſſitate conditionali: Ariſtoteles inquam, reſpõſionem iſtam ineptam & ridiculam judicat, nec iſta tua diſtinctione fucum ſibi fieri patitur, quo pueros & non Logicos tui ſimiles fortaſſe poſſis fallere: Cujuſmodi & ille alter tuus fucus eſt, quód Diodorus vim enuntiationum interpretetur: Ridiculum enim eſt de contingentibus futuris id dicere, quæ Diodorus penitus tollat: Denique bone vir, quæ tu profers é Plutarcho &

Alexandro, Diodorũ imprimis condemnant: Et tamen iratus, parricidas & impios eſſe clamitas, qui huic damnatæ impietati non aſſentiantur. Calumniatores acriores & infeſtiores nemo unquã opinor, habuit, quàm Logicus tuus: & tamẽ quoties publicé cauſſa acta eſt, morum integritatẽ & religionem ſartam tectámque, vel prædicatione eorum, á quibus accuſabatur, habuit. Et quidem te licet fremente & frẽdente, veriſſimé tamen dicam, Logicum tuum, quem iſta calumnia atheum deſcribis, honeſtiſſimum Chriſtianæ religionis & pietatis exemplum diſcipulis & domeſticis ſuis eſſe: talem eſſe denique, non ſpecie & ſimulatione, ſed vita & moribus, quales qui patrum, majorumque noſtrorũ religionem & diſciplinam eximia obſervantia proſequuntur, eſſe maximé cupiunt. Et tamen hæc cúm ita ſint, tu jam tertio opere impium & atheum vociferaris: Tua enim eſt illa, quæ neſcio quot cõvitiatorum dicebatur, calumnia: tua eadem á recentiore calumniatore repetita calumnia: Et quia magnam laudem eos inde cõſecutos putaſti, tandẽ tibi tuo libello vendicaſti: ut te omnium maledictorum, quæ in Logicum tuum unquam conjecta ſunt, architectum unum & ſolũ eſſe populus intelligeret. Enimveró vix jam reliqui quicquam facis, quod de te ſperare debeamus: Ais tamen interdum in tanto febris ardore, tibi ſententiã Diodori non probari: Quod equidem credere cupio: ſed non vereris, ne iis qui te nõ perinde amãt, perſuadeas, te tui Diodori more callidiús agere, qui verbo Fatum tollebat, reipſa tamen conſtituebat. Amo te, & amicos ac

fami-

familiares tuos monui & monebo, ut te á cauſſa tam nomini, imó animo tuo periculoſa abducant, præſertim cúm imprudens ejus patrociniũ ſuſceperis. Quare horulæ noſtræ rationem habeamus, ad alia pergamus. Non deſinis de furibus cõqueri: Hîc indicaſti tuo Logico locum Ciceronis in Epiſtolis, eumq; tibi furatus eſt. Malé veró ſit malis furibus, qui te tam ſæpe ſpoliãt. Ecquid? ſi Logicus eundem locum á ſe tibi priús indicatum eſſe dixerit, quid facies? quomodo te defendes? Prior ſummas rerũ totas expoſuit, unde facile fuit partes deducere: & tamen (quod ſciam) te furẽ nunquam appellavit, quamvis omnes hiſtorias, cæteraque omnia, quæ habes, ab eo nominatim ſumpſeris. An tibi, ut reſpõdiſti adverſus illum, libri cõmunes erunt, illi cõtra te nihil erit permiſſum? Cavillaris, ſophiſtã, oculeum totum, velut Argũ appellas: extremé etiam ſtultũ, quod cõcoquere, pro perſuadere & probare expoſuerit. Pauló póſt etiã hiſtrioniam Palatinã, tanquã Domitiani Latinus agis, cúm perfugia Logico tuo, latebras, ſermoné etiam venuſtatis tuæ exercẽdæ gratiâ affingis: imó veró, ut opinor, id totum commẽtus es, ut uſuarii verbũ in oratione tua poneres: ideoq; te leguleium verbo uno faceres. Sed quám tota hæc hiſtrionia Patremfamiliâs non decebat? quãtó minús Regium profeſſorem? Pergis tamen ridere tuũ Logicum: Ruſticum, impudẽtem, inertem, hebeté dicis, quód Fortunam in cauſſis numeret: Et neſcis ab Ariſtotele, á Platone numerari: obliviſceris etiam á te ipſo idem anté dici. Verba phyſicorum valdé inſcienter uſurpas, cúm

fortiter diſputas de nihilo aliquid fieri ab Epicuro, quód declinationis efficientem cauſſam non certam, ſed fortuitam faciat. Etenim, Phyſice noſter, de aliquo fieri dicitur, quod de ſubjecta materia fit: ab aliquo, quod ab efficiente oritur: hîc tu quod materiæ eſt, ad efficientem transfers, & te in hac doctrina plané plumbeum eſſe doces: Quid deinde? Ecquid inquam, niſi probra & cõtumeliæ ab iſto probrorum & contumeliarũ magiſtro? Quiritando vocas Logicum tuum falſi approbatorem, vecordem, elephantis corio tectum, cæcum, ſtupidũ, nuſcitioſum, obliviosſum, perridiculum: ad ſtivam etiam amandas: & ſimilibus (quæ colligere omnia vix poſſum) iracundiæ tuæ flagellis verberas: ut jam tibi nomẽ non modó non Logici, ſed maledici meritó vendicare poſſis, qui utroque genere ſic excellas. Fures perpetuó moleſtos habes, & hîc clamas motus Epicuri tibi ſurripi: De iis jam reſpondi, te furem in furto ipſo deprehendi: In commẽtario enim illo, quem apud typographum tuum fuiſſe dixi, motus iſte modó tuus Epicuri triplex, á Plutarcho citatur, κατὰ στάθμην, κατὰ παρέγκλισιν, κατὰ πληγὴν quæ verba convertis, ad lineam, per declinationem, ex plaga. Redde autem mihi rationem, græcæ linguæ profeſſor, cur illud κατὰ in eadem re & ſententia tam diſſimiliter convertas. Niſi talis phyſicus eſſes, qualem te Logicum profiteris, dixiſſem motus illas ſpecies ponderis, declinationis, plagæ, ut Cicero loquitur: ut autem verba ſingula redderes, dixiſſes ſecundum pondus, ſecundum declinationem, ſecundum plagam. Sed homo ſapiens

&

& in phyſicis ſummo ſtudio verſate, quia σταθμὴν & pondus & lineam ſignificabat, judicare non potuiſti, utra ſignificatio convenientior eſſet, quia Logicus tuus vertebat σταθμὴν, pōdus, inſcitia ſententiā ab eo inquinari ſcripſiſti, lineam maluiſti, tanquam declinationis & plagæ motus ad lineam aliquam rectam vel obliquam non fieret. Perge, graviora nobis reliqua ſunt, & añguſtia præſcripti temporis urgemur: Diodorus febrem ardentiorem hîc inflammat: Logicus tuus neceſſariorum eventorum neceſſarias cauſſas eſſe dicit: At tuus Diodorus omnia futura neceſſaria eſſe confirmat. Quid hîc reſpondes? conditionalem neceſſitatem reponis, jam totiēs ab Ariſtotele repudiatam: Et ſperas moleſtia & importunitate probari cuiquám judici poſſe, quód omni ratione jam damnatum ſit? Et tamen ais pagina ſexageſima: Quod in futuro verum dicetur, eveniet neceſſarió. Heus optime & amiciſſime, heus inquam optime, id falſum, id impium eſſe, jam toties tibi dictum eſt: Multa enim in futuro vera dicentur, quæ non evenient neceſſarió: Tu contrá ſcribis, Eveniet neceſſarió: & tamen non eſt neceſſarium, ais. Mitte oro te, iſta confectaria nimiūm Diodorea: omnino & omnino & prorſus ac prorſus quæ conturbas á Theologis, quos non plus intelligis quám Logicos, Mathematicos, Phyſicos: Diodoream impietatem nihil adjuvāt: ſicuti neque Plutarchus, Alexander, Cicero: Et neſcio quo modo á febre tua vexatus, ſceleratiſſimum, impuriſſimum, impietatis magiſtrum clamitas, ſi quis affirmat verorum neceſſariorum ne-

ceſſarias eſſe cauſſas: Deus omnipotens miſereatur tui, & tantum tibi morbum adimat: humanus ſiquidem medicus vix adimet: Furor hic animi eſt, non ardor febris. De Archonte furatus ea es, quæ dicis, é prælectionibus tui Logici, & tamen videri vis eum reprehendere. Prętereo hic quædam, quibus in prælectionibus ſatis refutatus es: Diodorum tamen omittere non potes: hæc perpetua tui morbi cauſſa eſt: Chryſippi Logicam diſceptas, ut omnia alia: De hoc etiam ſatis in prælectionibus tibi factum eſt. Interea modeſtiam tuam perpetuó retines, cúm Logicum inſanire, Cæſarem neſcio quem, mente captum, ventilatorem agere pronuncias. Rides quód Logicus tuus dicat lineam, perpendiculum, normam mathematicorum vocabula: At Mathematice noſter, qui in theorematis verbo mathematum poſſeſſiones augebas, qua tandem invidia nunc imminuis? Hoc peccatum Grammatico condonandum poſtulabis: Intelligo, & ignoſco, & ſi quando mathematicas, ſicuti Logicas artes deſpicere deſieris, tum diſces ab Euclide quid ſit linea, quid perpendiculum, quid norma. Sed tamen Logicus tuus ad mathematicas artes magno ſtudio aggreditur, & hîc tu domino tuo fidem ſancti illius fœderis præſtare non poteris: Logicum enim qua ratione in mathematicis homo minimé omnium mathematicus reprehenderes? aut qua tandem fronte opera illius & monimenta (ut in hoc libro feciſti) tibi vendicares? plorabis, opinor: & ut Tigris ereptis catulis á venatore in navem regreſſo irrita feritate

ſævit

ſævit in litore: ſic tu Logicum in altum longiſſimé invehentem erepta tibi juratæ reprehenſionis facultate in litore deſertus fruſtra ad ravim clamando, ut tu ais, & tanquam runcando inſectabere. Cupiebam te & doctum & eruditum hominem admonere, ſed video mihi adverſarium de induſtria ἄλογον, qua autem de cauſſa, neſcio, mathematicarum etiam artium prorſus imperitum, qui neſciat lineæ & perpendiculi definitionem in elementis mathematicis doceri, qui neſciat normæ faciendæ etiam rationem illic inſtitui: & tamen qui in Timæo Platonis explicando velit omnibus artibus inſtructus videri, dum é Procli commentario ſapit, & quæ non intelligit, diſcipulis ſuis exponit. O profeſſorem veré Regium, vel potiús divinum! Redeamus: Diodorus nimiúm diu te cruciat: excute quæſo ex animo hunc philoſophum, qui fortaſſis ideo tibi moleſtior eſt, quód indignetur philoſophus Logica clariſſimus, á patrono Logicæ non modó ignaro, ſed contemptore, tam inconſtanter defendi: Nullum in Academia Pariſienſi puerum eſſe arbitror, qui ſex menſes Logicis operam dederit, quin te facultate judicii facilé modis omnibus vincat, quin prudentiús judicet & concludat: In Cicerone ſyllogiſmus ille, in quo Fatum aſſumitur, & te inſciente confirmatur, in oculos tibi incurrebat, niſi de induſtria non Logicus eſſes:

Si fatum tibi eſt ex hoc morbo convaleſcere, ſive tu medicum adhibueris, ſive non, convaleſces:

Item: *Si fatum tibi eſt ex hoc morbo non convaleſcere, ſive medicũ adhibueris, ſive non, nõ convaleſces:*
Et alterum Fatum eſt,
Medicum ergo adhibere nihil attinet.

Hoc etiam ut nunc demum videas in ſuas partes diſtinctum, antę oculos poſui: homo opinione tua acutiſſime, in tanta luce ſyllogiſmum nullum vides: ἀργὸν λόγον á Cicerone concluſum hîc etiam
„ non intelligis, ſed ais, Hac autem puto formula
„ ſyllogiſmus connectebatur: Si eſt Fatum, nihil
„ eſt agendum: quis enim actioni locus relinqui-
„ tur? Agendum autem eſt: Non eſt igitur Fatum.
„ Hic ſyllogiſmus tuus eſt, heus amíce non Logice, non autem Ciceronis. Jam veró qui ſuperiorem illum ſyllogiſmum eſſe neſcis, quomodo tandem hunc agnoſcis? deinde quomodo ſyllogiſmum hîc nobis exponis, qui antea omnem ſyllogiſmorum artem in Germanis & Gallis irriſeris? O meipſum ſimplicem, qui de ſyllogiſmo adverſus hominem ſponte tam aſyllogiſtum diſputo! λόγος παρὰ τὴν εἱμαρμένην ὀνομαζόμενος, ratio præter Fatum abs te vertitur: ad Fatum ſi dixiſſes, meliús reddidiſſes: Sed Plutarchus contra te faceret, ut facit, ut etiam Seneca & Origenes totis paginis duabus á te citati, te ipſum imprudéntem oppugnant, ex quorum teſtimoniis conſtat, per ignavam illam rationem Fatum cõſtitui: Illud veró cúm ais (Logico tuo mẽtem malo carmine ademptam) quám miſeré totam judicii tui egeſtatẽ & inopiam traducit? Cicero ſic loquitur, Si ex æternitate falſum hoc fuit, Ex iſto morbo non convaleſces, ſive adhi-

adhibueris medicum, ſive non adhibueris, non convaleſces: Logicus tuus id veré reprehẽdit, negationem é poſtremo enunciato tollit: Nam ſi illa negatio ab æterno falſa fuit, Ex hoc morbo non convaleſces, certé quæ cõtradicit affirmatio, Ex hoc morbo convaleſces, vera fuit: Hîc homo ſimpliciſſime, aliis mentem adimis, qui nullam prorſus habeas? Heus inquam amice, quamvis neque logicus eſſe, neque dialecticus haberi velis, attamen ad punctum temporis, logici & dialectici hominis mentem ſuſcipe: Cõtradictionis pars utraque ſimul eſſe vera non poteſt, ſed altera tantúm. Hoc principium, Ariſtoteli eſt principiũ principiorum: Tu non convaleſces, Tu convaleſces, contradictio eſt: Ergo ſi vnum verum, reliquum falſum. Ergo ſi falſum eſt, Non convaleſces, verum eſt, Convaleſces. Hîc ego ſi clariſſima pręconis tuba liceret, omnes logicos, omnes dialecticos contra te excitarem, ut te tenerẽt, qui contradictionis negatione poſita, neges affirmationem veram eſſe: imó qui dialecticæ hujus veritatis aſſertores appelles inſanos & furioſos, fuſtibus etiam ſervilem in modum multandos (verba enim hæc ſunt choleræ tuæ) atque hunc errorem, ut audio, tam ſtolidum palam ac publicé non modó defendis, ſed tanquam in Logicum, crimínoſum magnificis verbis extollis: Tibi igitur quid mitius vis faciam? refero tantúm petulãtiam convitiorum tuorũ, & ante oculos tibi propono, ut te colligas, ut reſipiſcas, ut contumelias tuas tam iniquas & perditas agnoſcas. Deus tibi det rectam mentem, ut velis tandem logicus

eſſe, etiamſi dialecticus haberi nolis. Sed antea cúm illum, parricidam, ſceleratum, impium deſperata oratione neſcio qua diceres, valdé ac vehementer morbum animi tui declaraſti: hîc autem Cardinali ampliſſimo labem & maculam á Logico tuo aſpergi, non majore mentis ſanitate contendis: Iſta pervicacia & protervia nimia eſt, quæ antea tuis commilitonibus (ſic enim maledicentiæ tuæ ſocios appellemus) nihil aliud profuit, niſi ut quales eſſent, tales agnoſcerentur: Attamen per mihi moleſtum fuerit, ſi fructum hujus orationis aliquando percipias. Perſuadebis tandem aliquando te ómnium turbarum quæ anteceſſerunt, non modó adjutorem, ut omnes intelligunt, ſed authorem extitiſſe: Nulla enim maledicta, nullæ contumeliæ, nulla convitia in Logicum tuum conjecta ſunt, quæ jam non ſatis conſtet é tua officina prodiiſſe. Et certé cúm omnia in hanc diſputationem congregaris, teſtificaris tua eſſe. Orbis terrarum intelligit qualis Logicus tuus ſit: & quidem argumétis (quod tibi ſtultæ hujus invidiæ argumentum unicum eſt) longé gratioribus & illuſtrioribus, quám velles: Libri Logici tui, tota Gallia, Germania, Italia, Hiſpania, Anglia, laudantur & celebrantur: tu nitedula é vepreculis extracta, ſi illum arroſeris, te putas clariorem futurum? Iſta veró neque virtutis, neque laudis via eſt. Sed Diodorus te requieſcere non ſinit, nullum Fatum tibi conſtituit: Negat Ariſtoteles, & toties jam magno tuo dolore tuum Diodorum condemnat, ut niſi jam idem dicendi & repetendi finem facias, ego tamen reſpondendi

finem

finem ſim facturus: Iraſceris etiam aſſiduè Logico, calumniam objicis, quæ contra legem Lectoriam ad circunſcribendam, fallendam, inducendam adoleſcentiam (hoc enim verbum é Ciceronianis tuis unum eſt) tota comparata ſit. Vecordiam exprobras, tarditate & inſcitia Epicuro comparas: Hæc tua bene & modeſté dicta non refellendi cauſſa tibi reponam, ſed ut recorderis in ſtultiſſima & falſiſſima cauſſa quid dicas. Nam de te, prælectiones Logici te ſatis admonent: Ariſtotelem non credis dicere futuri contingentis enunciationes nondum veras aut falſas: Quid mirum, ſi non credas? Ariſtotelem enim tantum Logicum homo non Logicus nunquam legiſti, aut ſi legeris, intelligere non potuiſti. Si quando legeris & intellexeris, locus de futuro contingenti id te docebit, ubi dicitur contradictionis in futuro contingenti partem neutram eſſe ἤδη ἀληθῆ, ἢ ψευδῆ. Hoc peccatum tibi condonandum eſt, & condono, quia non logicus Logicam ſcire non potuiſti: Sed moneo te jam perpetuó, ut adverſarium Logicum ne laceſſas. Diodorus perpetuus tibi in mente atque in ore eſt. Fac (ais) hanc enunciationem veram eſſe, Cras ambulabis: cras igitur ambules oportet: Iterum (ais) Si verum eſt, cras ambulabis, cras ambulare te neceſſe eſt. Falſum inquam, impium inquam, heus quoties id dico adverſus hos tuæ febris æſtus perpetuos? nihil hîc oportet, nihil neceſſe eſt, quia liberum & voluntarium eſt, homo ſimpliciſſime (nec enim poſſum in re tam gravi non paululùm commoveri) Homo inquam, non dico ſolùm Logica

(quoniam id glorioſum ducis) ſed communi ſenſu prorſus deſtitute, quid hîc agis? præſcientiam Dei allegas, ut verorum futurorum neceſſitatem comprobes: At Logicus tuus Divum Auguſtinũ contra iſtam impietatem in Carneade tibi allegavit, qui conſequentiam ut impiam condemnat: Verum, ergo neceſſarium. Deus præſcivit: Ergo certum: ergo exploratum: concedit Auguſtinus. Ergo neceſſarium: Id veró pernegat. Tu Logico tuo furatus es omnia alia quę de Divo Auguſtino citaverat, id unum oblitus es, aut potiús veritus es: Diodorus enim tuus Logica illa prorſus & omnino afflictus jacebat. Sed neceſſitatem diſtinguis: audio inquam, & ſæpius quám te, ſi ſaperes, dignum fuit. Per mihi mirum eſt theologum te videri velle, qui Logicus eſſe nolis, cúm moribus & inſtitutis Academiæ noſtræ nullus ad theologiam admittatur, qui non ſit in logicis diligenter & accuraté verſatus. Perge, febris excuſetur. Eloqui, non eſt tibi oratorium verbum: quid mirum homini non logico? Defendis in Chryſippo Tullium: de hac inconſtantia, jam dixi, ne me tui ſimilem facias. Sed Plutarchus hîc nobis audiendus erat: & inde perridiculum nobis Lexicon duabus paginis accumulas, quid ſit ferire medium: Item quid honorarium: quid arbitrium. Sed interea Logicum non deſinis laudibus ſolitis ornare: hebeti mẽte & obtuſa, vecordi, inſana, facis. Revolvitur orbis Diodoreæ febris; cujus ſententiam Logicus tuus nunquam, ut ais, intelligit, quia nullum authorem, nullum teſtem profert: Cum de Grammatica agitur, ô amice, iſta teſtium & autho-
rum

ſum valent argumenta,ut cúm dixiſti in præterito (percrebruit,internum, adoleſcentiam, pro multitudine adoleſcentium) ſi Ciceronem,Terẽtium, aut probatum authorem teſtem produceres,obtineres ſané:Logicorum aliæ ſunt leges,alia Reſpublica:teſtimonia omnium argumentorum poſtrema judicant, imó vocant ἄτεχνα, id eſt, ſine arte: Tuus ergo Logicus Diodoream ſententiam urget & premit cauſſis, & validorum argumentorum ponderibus & momentis, iſtas authoritates, inanes præſertim & contra te, quas laboribus & vigiliis integri biennii quæſiſti, deſpicit: Adducis poſtremum teſtem Epictetum, qui tamen neſcirẹ ſe dicit utrúm Diodorus tuus rectè ſentiat,necne. Quid igitur miſer & miſerande non Logice facis? quid nobis perſuadere vis?Nam ſententiam Diodori,teſtimonia omnia quę comparaſti,refellunt, potiús quám confirmant:Quid igitur? Adrianum Turnebum variæ lectionis eſſe,locus iſte teſtificari ſcilicet voluit, qui tot authores legerit. Eſto, id habeas: ſed ad eulogium tuæ laudis adde, qui ſine judicio, ſine Logica, ſine ulla ſalis aut prudentiæ mica legerit. Et inflatus hac ſtulta doctrinæ opinione vociferaris tuum Logicum omnium doctrinæ profeſſorum poſtremum. Tibi teſti inimico, irato, febricitanti non credetur: alias rationes conquire,ut vincas, iſtis victus es. Ploras & ingemiſcis tandem, & totus ad maledicta confugis: Logico impietatem,impudentiam,calumniatoris conſcelerati opinionem objicis,qui os impudens & maledicum rabie quadam effreni in bonos omnes & doctos efferveſcens,ſemper furioſé ſolve-

rit: omnium poſt homines natos audaciſſimum & indoctiſſimum facis: Verba tui pudoris iſta ſunt, homo omnium hominum tuo judicio modeſtiſſime & doctiſſime: Quæ ſi per intervalla quædam febris dilucida liceat, meditabere, & choleræ tuæ tam horribiles vomitus intuens aliquando perhorreſces. Verumenimveró Euclidem etiam defendis, qui antea tamen confeſſus es te neſcire, quid ab eo diceretur, cúm lineam, perpendiculum, normam, mathematicorum eſſe negaveris: Hîc Logico infamiæ, quam tua ſententia meretur, propter mathematum illuſtrationem, mercedem perſolvis: & animi febricitantis impetu de ſuggeſtu præcipitem exturbas. Seditioſi veró animi hoc indicium magnum eſt, ut ſi tantúm poſſes, quantúm velles, certé reipſa perficeres, quod verbis modó ſignificaſti. De methodo etiã quamvis non logicus, attamen præcipis: Agedum Logice non Logice, materies iſta clara & nobilis eſt, in qua Logicæ tuæ nervos intendas. Scripſit Logicus tuus libro nono Animadverſionum, adverſus Galenum, ſed quem pluribus laudibus, ſicuti totum medicorum ordinem affecerit, quám tu tuum Logicum contumeliis tota diſputatione affeciſti: Quare moneo te, ut de ordine artium (quia profeſſor ordinarius es) Galenum defendas, & in artibus vias una plures eſſe convincas: majus ſané id tibi futurum eſt, quám Diodori pietatem Logico tuo probare. Tandem flammas ardoris
» tui videris concludere, cúm ais: Quæ eſt hæc li-
» centia, homo omnium quos unquam noverim,
» indoctiſſime? arrogantia intolerabili & faſtidio
ſuperbo

ſuperbo elatus, ſic per authores, ut vaſtitas, peſtis, «
calamitas graſſabitur? His enim honorificis lau- «
dum titulis Logicum tuum celebras: & quamvis ſine pudore, imó ſine ulla tui commiſeratione febricitans effuderis, referre tamen puderet, niſi te monendum de tam projecta licentia ſuſcepiſſem. Sed rurſus, ut antea, Logico ingenium & judiciū detrahis. Defatigatus ſum ſané monendo: Sed heus Turnebe, an quia iratus es, an quia, ut videris, atrociter invides, ideo qui hæc audient, iram & invidentiam tuam ſecuturos putas, non potiús de te, quid ſentiant, judicaturos? Illis judicibus, non tuis affectibus ſervire te oportuit. Ad ſcopulos Diodoreos neſcio quo infeſto vento ſemper ejiceris, & religioſam illam ſententiam, quamvis non probes, tamen defendis, & logicum θεώρημα é ſchola tuæ Logicæ novum facis: Impoſſibili(ais) omnia ſunt conſequentia: opinor, Si homo eſt animal non logicum, homo eſt profeſſor Regius: Illud enim impoſſibile eſt, quamvis tu de te neges, & ideo ſecundum eſt ei conſequens. Amice, amice, amice, ſi pueri Pariſienſium ſcholarum iſtud audiant, ilicet, actum eſt, periiſti: Si homo beſtia eſt, homo ſapit, conſectarium ex tua Logica eſt: at quám ἄλογον, quám ſcholis omnibus Logicis irridendum? Iſta Logica didicimus antea ex te quid eſſet contorté dicere: Docuiſti nos eadem Logica contradictionis utramque partem ſimul eſſe veram: tertia doctrinę acceſſio nunc facta eſt, impoſſibili omnia eſſe conſequentia. O magiſtrum Regia Logicæ profeſſionis cathedra digniſſimum! I nunc, & plaudentibus diis atque ho-

minibus prædicato te neque logicum eſſe, neque dialecticum haberi velle: Hic ſané titulus tibi omnium conſenſu tribuetur: omnibúſque probris Logicum tuum afficito: non modó æquo & facili, ſed lubenti ridentíque animo audiet. Sed perpetuó Diodorea febre vexaris: Quæris quid Diodorus habeat cum impia fraude conjunctum: Reſpondit jam tibi toties Ariſtoteles, heus, heus inquam: dormitare enim te, non febricitare ſolúm ſuſpicor, qui nihil adhuc audieris: & verendum eſt, ne fruſtra tam ſurdo reſpondeatur. Diodorus tollit futura contingentia: ergo Fatum conſtituit: Hoc tibi reſpondet Ariſtoteles: Tu contra Ariſtotelem dicis, á Diodoro verborum vim explicari, voluntates liberas relinqui, At Ariſtoteles hunc fucum deridet, quo tuam orationem perpetuó adhuc fucaſti. Diodorus re tollit arbitrium hominibus, verbo relinquit: Falleris mi Turnebe, Ariſtoteles Logicus eſt: nunquam his tam ineptis præſertim & inſulſis verborum nugis & fallaciis ſe decipi ſinet: Sed iracundia tua tibi pro Logica perpetua eſt: Logicum tuum, ſimiam appellas: mox pro tua ſumma lenitate, multa remittis & condonas: furioſum tamen in iſta lenitate Logicum nominas. *μώλωπα*, vibicem vertis: Logicus ſtimulum mavult: *ἀποῤῥιπήματα*, ſcobem dicis, ille fæcem: & in iſta interpretatione verborum, te grammaticum, non Logicum, non judicantem quid conveniat, irridet: Fortunam híc etiam é cauſſis tollis: Quoties inquam, quoties iſta morbi acceſſio repetitur? Logicum tibi non aſſentienté, magum eſſe clámitas: Verum dicis, Plato magus eſt,

eſt, Ariſtoteles magus eſt, omnes Logici magi ſunt, qui fortuitam aliquam cauſſam eſſe dicunt: Imó nun Logice noſter, magus etiam es, qui antea tam ſæpe fortuitas cauſſas dixiſti. De iracundia tam atroci nil remittis: Logico tuo nullus hoſtis veritatis capitalior unquam, neque juratior fuit, nullus ignorantior, impudentior: Denique quinque paginis extremis perpetua maledicentia tua eſt: Infamiam judiciorum, damnationes, procacitatem, intemperantiam, ignorantiam recitas: ſacrilegia, parricidia, monſtra neſcio quæ in eo obtrectas: Et opinor, niſi ravis tot convitiis contracta, vel fatigata potiús & feſſa tibi ſpiritum interclusiſſet, Logicum tuum his telis tam venenatis præſertim necaviſſes. Superis igitur habeo gratiá, ravim iſtam Logico tuo tam ſalutarem fuiſſe. Verumenimveró non Logice noſter, qui tam acutus es in Poſidonii, Chryſippi, Diodori maximé, aliquando etiam Epicuri ſententiis diſceptandis, cur in Carneadis impietate magis, quam piſcis mutus es? Scio: Divus Auguſtinus á Logico tuo citatus, & Carneadis, & una Ciceronis impietatem veriſſimé & conſtantiſſimé damnavit: Nec tamen, opinor, Logica ſanctiſſimi viri te commovit, ſed authoritas: Et tamen in Chryſippo & Diodoro, mutato tantúm nomine, Ciceronem impium non eſſe fortiter defendis: Ecquid autem, ſi Divus Auguſtinus etiam in Chryſippo & Diodoro tuo eandem impietatem damnaverit, quo tandem cõfugies? quid te miſero fiet? Verúm non terrere, ſed conſolari & monere te ſtatui. Hora mea jam pené præteriit, & hîc etiam admonitionem meam

concludam: Adriane Turnebe, Audomarum Talæum, ut ſcurra valdé agreſtis, tanquam morbidũ mancipium cachinnatus es: Pro eo perpetuam valetudinis proſperitátem tibi & familiæ tuæ deprecatus ſum & deprecor: Sed adhuc niſi animo non ægrotus, ſed mortuus es, intelligere potuiſti, quorum & quám ſtultorum animi morborum, & quám miſerabilis ſervus es. In tota diſputatione omnino nihil habes, quod quiſquam etiam tui ſtudioſus ſaltem excuſare poſſit. Et ſi ſine contumelia reprehendiſſes, utcumque ferendus eſſes: Veruntamen (Deum immortalem!) libellus tuus non eſt famoſus, non probroſus: ſed infamia perpetua, ſed perpetuum probrum. Logicum tuum clamitas eſſe furem, ſuperbiſſimum, arrogantiſſimum, indoctiſſimum, contemptorem Regiorum mandatorum, Senatuſconſultorum violatorem, hebetem, tardum, inertem, ſine ingenio, ſine literis, ſine judicio, imperitum linguæ græcæ, immanem, intemperantem, Tireſiam captum oculis, nugatorem, fœdum depravatorem authorum, miſeré & perditè ignarum in temporibus & rebus omnibus, Pſittacum, pertinacem, Augiæ ſtabulũ, vecordem, elephantis corio tectum, ſtupidum, aratorem, tragœdum, ſycophantam, ſophiſtam, Argum, ruſticum, impudentem, inſanum, ventilatorem, ſceleratum, fanaticum, lynceum, inſolentem, fuſtibus ſerviliter multandum, calumniatorem, importunum & conſceleratum, noctuam, ſuem, vanum, infantem, ſui Mecænatis labem & maculam, tarditate & inſcitia Epicuro ſimilem, audaciſſimum, rabie effervеſcentem, vaſtitatem, peſtem, calamitatem,

calamitatem, ſimiam tragicam, magum, capitalem veritatis hoſtem, ambitioſum, procacem, ſacrilegum, parricidam: Denique extra te poſitus, odio flagrans, etiam é cathedra præcipitem exturbas: Et ne infinita perſequar, quæ nova ſemper habes, ut atheum accuſas. Hi ſunt modeſtæ & verecundæ diſputationis tuæ terribiles (ut jam dixi) & horribiles vomitus: ut tandem aliquando ægrotare te ſentias.

Ira, furor brevis eſt, animum rege: qui niſi paret,
Imperat: hunc frænis, hunc tu compeſce catena.

Verúm hic morbus biennium, imó ſi prima origo repetatur, decennium durat. Conſidera quænã bilis iſta ſit, flavánc an atra: quæ cholera, qui peccantes humores, & ex iis morbi genus agnoſce: Sanabo te, ſi monitionem meam audies, quamvis ſis valdé κακοςόμαχος, κακόχυμος, imó etiam κακόψυχος. Cauſſa & origo tui mali eſt á neſcio qua tui de te nimis ampla & magnifica opinione. Meminiſti jam tum, cúm ego in Dormano gymnaſio, primo ordini præeſſem, tu in Barbarano, qualis fueris: Succeſſeras induſtriis & in exercenda juventute diligentibus doctoribus Jacobo Strebæo, Joanni Pino toto anno illo variam authorum correctionem & lectionem oſtentaſti: Epiſtolæ, orationis, poëmatis thema nullum omnino dictaſti, nullum emendaſti: & tum faſtus ille tuus curtæ ſupellectilis mihi ſuſpicionem neſcio quam attulit, non nolle te, ſed non poſſe: Atque ut conjecturæ meæ periculum facerem, cúm diſcipuli mei cum tuis diſputarent, monui de meis unum, ut poëma ſuũ tibi corrigendum recitaret: in quo de induſtria, ut

doctrinam tuam experiretur, multa peccaverat: Tu, pro iſta ſingulari pudentis & quodammodo incorruptæ virginis verecundia, omnia probaſti & laudaſti: Morbus hic in aliis poſtea gymnaſiis te nunquam dimiſit: Imó, ut antea jam monere cœpi, in Regiam uſque cathedram comitatur: Grammaticam Græcæ linguæ nullam adhuc explicaſti, nullum nomen declinaſti, nullum verbum conjugaſti, nullam Syntaxim declaraſti: thema diſcipulis tuis nullum propoſuiſti: nullum græcé vel loquendi vel ſcribendi exemplum dediſti, qui tamen Græcæ linguæ profeſſor es: Neque enim hîc de verſu aliquo, ut in Logico tuo facis, imó neque de ſcena aut actu, ſed de tota profeſſionis tuæ fabula te moneo. Academia multos ſapientes & bene moratos gymnaſiarchos habet, qui in gymnaſiis doctorem, vel gratis hoc modo prælegentem, ferre tamen nullo modo poſſent: Te quomodo putas diutius tantam mercedem impuné percepturum? Academia, vivo Tuſano, Græcos duos profeſſores habere dicebatur, Grāmaticum unum, Oratorē alterum: Habere nunc dicitur, qui Grammatici ſtipendio ſucceſſerit: qui autem grammaticæ profeſſioni ſucceſſerit, eam non habere publica cōqueſtio & expoſtulatio eſt: Logicus autem tuus (quem eloquentiæ & philoſophiæ profeſſorem tot locis & tam vehementer ... ivore miſero ringeris) juventutis exercitatorem ... n utraque muneris ſui parte ſe perpetuó præ... ...tit: & eum uſuarium ideo magnæ laudis pro... ...ro appellas. Quamobrem ut admonitionis meæ ...emedium concludam, à Diodorea impietate,

quoniam rogas, te libentiſſimé removeo: Abſit enim ut Logicus tuus de te quicquam tale ſuſpicetur: Amat enim te, quamvis te illius odio flagrare clamites. Sed per Deum immortalem, per Academiæ (in qua Regius profeſſor es) dignitatem, te hortor & moneo: imò ſi pateris, te oro & obſecro, ne verum iter gloriæ putes eſſe, bonis & doctis, & Reip. commodis viris tam inſolenter obtrectare. Horæ diei omnes tibi ſunt cum Logico tuo communes, vigila, contende, labora, ut officio docendi præſtes & excellas: Grammaticam abs te diutius efflagitari non ſinas; græcé quotidie loquere & ſcribe, diſcipulis tuis græcé & loquendi & ſcribendi materiam propone, corrige ubi peccaverint: excita, incende. Logicus tuus á multis amatur & colitur, quia multos ad eloquẽtiæ & philoſophiæ ſtudium incendit, quia format, quia fingit, quia docet denique & exercet. Jucunda (mihi crede) & veré popularis eſt de doctoribus iſta diſcipulorum oratio. Hic doctor me ad virtutis amorem excitavit, mihi doctrinam ſuam liberaliter impertivit: nunquam laboris in meditando, ediſcendo, agendo, quicquam nobis impoſuit, quin exemplo præiret & tanquam lumina præferret: ipſe cúm in docendo diligens, tum in exercendo nunquam fatigatus. Hoc quanti putas eſſe ad hominum famam atque voluntatem? Tu de te nihil adhuc ejuſmodi ſperare potuiſti, ut diſcipulorum tuorum ſermones audires. Quod græcé loquimur, quod græcé ſcribimus, Adriani Turnebi magiſterio debemus, cujus ex ore, cujus é ſcriptis, cujus é dictis & exemplis græ-

cæ orationis elegantiam hauſimus: Hanc inquam, laudis vocem audire nondum potuiſti. Perficito igitur ut quamprimum audias: ſimulatque cœperis, mutatos hominum animos repente ſenties: famam veró nominis & gloriam maledicendo nunquam parabis: Grammaticam græcam doceto, uſum in græcis oratoribus & poëtis exerceto, exemplum boni illius, & nunquam ſatis pro tanto merito laudati Tuſani revocato: benevolentiã, charitatem, obſervantiam omnium mortalium in te mirabilem inſolita animi lætitia percipies. Sed clepſydra exhauſta eſt. Valeas igitur in Domino mi Adriane Turnebe, & requieſcas in pace.

Amen.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PETRI RAMI ET Audori Talæi, præfationum, Epiſtolarum, & Orationum, hoc volumine contentarum, Elenchus.

GRAMMATICÆ præfationes Petri Rami v. folio 1.
RHETORICÆ præfationes ejuſdem P. Rami, & Audomari Talæi vi. fol. 19.
DIALECTICÆ præfationes P. Rami viii. fol. 36. quarum octava eſt Talæi.
PHYSICÆ præfationes P. Rami ii. fol. 69
Totidemque philoſophiæ. fol. 86
MORALIS philoſophiæ præfationes iii. nempe.
1 Talæi in primum Ariſt. Ethicorum. fol. 86
2 Rami de moribus veterum gallorum. 87
3 Ejuſdem de Cæſaris militia. 89
ORATORIÆ & philoſophicæ præfationes xiii. ſcilicet.
1 Rami de conjungenda eloquentia cum philoſophia. fol. 90
2 Ejuſdem in epiſtolas Platonis. 98
3 Talæi in tres libros de Oratore. 101
4 Ejuſdem in Topica. 105
5 Ejuſdem Academia. 107
6 Ejuſdem in Lucullum 135
7 Ejuſdem in Paradoxa. 138

8 Rami pro Caio Rabirio. 140
9 Ejuſdem in Agrarias. 143
10 Ejuſdem in Catilinarias. 149
11 Ejuſdem in librum de Fato. 152
12 Ejuſdem in Somnium Scipionis. 158
13 Ejuſdem in Ciceronem de Legibus. 161
MATHEMATICÆ præfationes Petri Rami IIII. fol.166

Petri Rami, eloquentiæ & philoſophiæ profeſſoris Regii, Epiſtolæ XVI.

1 Petrus Ramus Senatui Bononiẽſi. S. fol.193
2 Ejuſdẽ ad Papiũ Bononiẽſem reſponſio. 196
3 Jo. Monlucio Valentinorũ Epiſcopo. S. 199
4 Jacobo Acontio Tridentino. S. [illegible]
5 Joanni Dio Londinenſi S. 204
6 Rectori, & Academiæ Pariſienſi. 206
7 Jacobo Schecio, Tubingenſis Academiæ philoſopho. 207
8 Eidem Jacobo Schecio. 211
9 Jacobus Schecius Petro Ramo S. 220
10 Petrus Ramus Jacobo Schecio. 221
11 Eidem Jacobo Schecio. 224
12 Petrus Ramus T. B. V. S. 249
13 Jo. Thomæ Freigio. S. 252
14 Eidem Jo. Thomæ Freigio. 253
15 Carolo Lotharingo Cardinali S. 254
16 Eidem Carolo Lotharingo Cardinali S. 255

Oratio-

Orationum hoc Volumine contentarum Elenchus.

Tres orationes, á tribus liberalium diſciplinarum profeſſoribus, Petro Ramo, Audomaro Talæo & Bartholomæo Alexandro, Lutetiæ in gymnaſio Mariano habitæ, anno ſalutis 1544. Prid. Nonas Novemb. nempe.

1 Audomari Talæi Oratio fol. 259

2 Bartholomei Alexandri oratio. 266

3 Petri Rami oratio. 272

4 Ejuſdem oratio habita Lutetiæ in gymnaſio Præleorum Cal. Decemb. 1545. 287

5 Ejuſdem oratio de ſtudiis philoſophiæ & eloquentiæ conjungẽdis, Lutetiæ habita, anno 1546. 295

6 Ejuſdem pro philoſophica Pariſienſis Academiæ diſciplina, oratio. 309

7 Ejuſdem oratio initio ſuæ profeſſionis habita. 402

8 Ejuſdem de Legatione oratio 1. 428

9 Ejuſdem de Legatione oratio 2. 453

10 Ejuſdem procemium reformandæ Pariſienſis Academiæ, ad Carolum Regem. 457

11 Ejuſdem de ſua profeſſione oratio. 512

12 Ejuſdem duæ actiones Mathematicæ. 532, & 533

13 Audomari Talæi admonitio ad Turnebum. 567

FINIS.